कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M 568 विषय વેદ

नांव યજુર્વેદ ક્રમપાઠ

लेखक/लिपीकार —

पृष्ठ 633

काळ શકે ૧૬૯૩ पूर्ण/अपूर्ण

यजुर्वेद काण्व शाखायां क्रमपाठ

७

॥श्रीगणेशायनमः॥ हरिः॥ ॐम्। इषेत्वा। त्वोर्ज्जे। ऊर्ज्जेत्वा। त्वावायवः। वायवस्थ। स्थदेवः। देवोवः।
वस्सविता। सविताप्र। प्रार्प्पयतु। अर्प्पयतुश्रेष्ठतमाय। श्रेष्ठतमायकर्म्मणे। श्रेष्ठतमायेतिश्रेष्ठत
माय। कर्म्मणआप्यायध्वम्॥१॥ आप्यायध्वम्। प्यायध्वमघ्न्याः। अघ्न्याइंद्राय। इंद्रायभागम्। भागं
प्रजावतीः। प्रजावतीरनमी। वाः। प्रजावतीरितिप्रजाऽवतीः। अनमीवाअयक्ष्माः। अयक्ष्मामा। मावः।
वस्तेनः। स्तेनईशत। ईशतमा। माघशंसः। अघशंसोध्रुवाः। अघशंसइत्यघऽशंसः॥२॥ ध्रुवाअ
स्मिन्। अस्मिन्गोपतौ। गोपतौस्यात। गोपताविति गोऽपतौ। स्यातबह्वीः। बह्वीर्यजमानस्य। यजमा
नस्यपशून्। पशून्पाहि। पाहिवसोः। वसोःपवित्रम्। पवित्रमसि। असिद्यौरसि॥३॥ द्यौरसि। असि
पृथिवी। पृथिव्यसि। असिमातरिश्वनः। मातरिश्वनोघर्मः। घर्मोऽसि। असिविश्वधाः। विश्वधाःपर

मेण । विश्वधा इति विश्वऽधाः परमेण धाम्ना । धाम्ना दृंहस्व ॥ १ ॥ दृंहस्व मा । मा ह्वाः । ह्वार्मा । मा ते । ते यज्ञ । यज्ञप
पतिः । यज्ञपतिर्ह्वार्षीत् । यज्ञपतिरिति यज्ञऽपतिः । ह्वार्षीद्वसोः । वसोः पवित्रम् । पवित्रमसि । अ
सि शतधारम् । शतधारं वसोः । शतधारमिति शतऽधारम् । वसोः पवित्रम् । पवित्रमसि । असि सहस्र
धारम् । सहस्रधारं देवः । सहस्रधारमिति सहस्रऽधारम् ॥ २ ॥ देवस्त्वा । त्वा सविता । सविता पुनातु ।
पुनातु वसोः । वसोः पवित्रेण । पवित्रेण शतधारेण । शतधारेण सुप्वा । प्वा । शतधारेणेति श
तऽधारेण । सुप्वा कामम् । सुप्वेति सुऽप्वा । काममधुक्षः । अधुक्षः सा ॥ ३ ॥ सा विश्वायुः । विश्वायुर्विश्वकर्मा । विश्वा
युरिति विश्वऽआयुः । विश्वकर्मा विश्वधायाः । विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा । विश्वधाया इंद्रस्य । विश्वधाया
इति विश्वऽधायाः । इंद्रस्य त्वा । त्वा भागम् । भागं सोमेन । सोमेनातनच्मि । आतनच्मि । तनच्मि वि
ष्णो । विष्णो हव्यम् । विष्णो इति विष्णो । हव्यं रक्षस्व । रक्षस्वेति रक्षस्व ॥ ४ ॥ अग्ने व्रतपते । व्रतपते

व्रतम्। व्रतपत इति व्रतऽपते। व्रतंचरिष्यामि। चरिष्यामितत्। तच्छकेयम्। शकेयंतत्। तन्मे। मेराध्यताम्। राध्यतामिदम्। इदमहम्। अहमनृतात्। अनृतात्सत्यम्। सत्यमुप। उपैमि। इमिकः॥१॥ कस्त्वा। त्वायुनक्ति। युनक्तिसः। सकस्मै। कस्मैतस्मै। तस्मैकर्मणे। कर्मणेवाम्। वांवेषाय। वेषायवाम्। वांप्रत्युष्टम्॥२॥ प्रत्युष्टंरक्षः। प्रत्युष्टमिति प्रतिऽउष्टम्। रक्षःप्रत्युष्टाः। प्रत्युष्टाअरातयः। प्रत्युष्टा इति प्रतिऽउष्टाः। अरातयोनिष्टप्तम्। निष्टप्तंरक्षः। निष्टप्तमितिनिःऽतप्तम्। रक्षोनिष्टप्ताः। निष्टप्ताअरातयः। निष्टप्ताइतिनिःऽतप्ताः। अरातयउरु। उर्वन्तरिक्षम्। अन्तरिक्षमनु। अन्वेमि। इमिधूः॥३॥ ॥२॥

॥२॥ धूरसि। असिधूर्व। धूर्वधूर्वन्तम्। धूर्वन्तंधूर्व। धूर्वतम्। तंयः। योऽस्मान्। अस्मान्धूर्वति। धूर्वतिधूर्व। धूर्वतम्। तंयम्। यंवयम्। वयंधूर्वामः। ईर्वामिदेवानाम्॥४॥ देवानामसि। असिसस्नितमम्। सस्नितमंवह्नितमम्। सस्नितममितिसस्निऽतमम्। वह्नितमंपप्रितमम्। वह्नितममितिवह्निऽतमम्॥

+धूर्वंतम्+
२

श्रीगणेशाय नमः

पप्रितमं जुष्टतमम् । पप्रितममिति पप्रिऽतमम् । जुष्टतमं देवहूतमम् । जुष्टतममिति जुष्टऽतमम् । देवहूत
ममह्रुतमम् । देवहूतममिति देवऽहूतमम् । अह्रुतमसि । असि हविर्धानम् । हविर्धानं दृंह स्व । हवि
र्धानमिति हविःऽधानम् । दृंहस्व मा । मा ह्वाः । ह्वार्मा । माते । ते यज्ञपतिः । यज्ञपतिर्ह्वार्षीत् । यज्ञपति
रिति यज्ञऽपतिः । ह्वार्षीदिति ह्वार्षीत् ॥ ५ ॥ विष्णुस्त्वा । त्वा क्रमताम् । क्रमतामुरु । उरु वाताय । वातायापह
तम् । अपहतं रक्षः । अपहतमित्यपऽहतम् । रक्षो यच्छन्ताम् । यच्छन्तां पञ्च । पञ्च देवस्य । देवस्य
त्वा । त्वा सवितुः । सवितुः प्रसवे । प्रसवेऽश्विनोः । प्रसव इति प्रऽसवे । अश्विनोर्बाहुभ्याम् । बाहुभ्यां
पूष्णः । बाहुभ्यामिति बाहुऽभ्याम् । पूष्णो हस्ताभ्याम् । हस्ताभ्यामग्नये ॥ ६ ॥ अग्नये जुष्टम् । जुष्टं गृ
ह्णामि । गृह्णाम्यग्नीषोमाभ्याम् । अग्नीषोमाभ्यां जुष्टम् । जुष्टं गृह्णामि । गृह्णामि भूताय । भूताय
त्वा । त्वा न । नारातये । अरातये स्वः । स्वरभिविख्येषम् । अभिविख्येषं दृंहन्ताम् । अभिविख्येषमित्यभि

स्वभि विख्येषम् ॥७॥ दृंहंतां दुर्याः । दुर्याः पृथिव्याम् । पृथिव्यामुरु । उर्वंतरिक्षं । अंतरिक्षमनु । अन्वेमि । ए
मि पृथिव्याः । पृथिव्यास्त्वा । त्वा नाभौ । नाभौ सादयामि । सादयाम्यदित्याः । अदित्या उपस्थे । उपस्थेग्ने ।
उपस्थ इत्युपस्थे । अग्ने हव्यम् । हव्यं रक्षस्व । रक्षस्वेति रक्षस्व ॥ ८ ॥ पवित्रे स्थः । पवित्रे इति पवित्रे । स्थो
वैष्णव्यौ । वैष्णव्यौ सवितुः । सवितुर्वः । वः प्रसवे । प्रसव उत् । प्रसव इति प्रऽसवे । उत्पुनामि । पुनाम्यच्छिद्रेण ।
अच्छिद्रेण पवित्रेण । पवित्रेण सूर्यस्य । सूर्यस्य रश्मिभिः । रश्मिभिर्देवीः । रश्मिभिरिति रश्मिऽभिः ॥१॥ ॥ ३ ॥
॥ ३ ॥ देवीरापः । आपो अग्रेगुवः । अग्रेगुवो अग्रेपुवः । अग्रेगुव इत्यग्रेऽगुवः । अग्रेपुवोग्रे । अग्रेपुव इत्यग्रेऽपुवः ।
अ अग्र इमम् । इममद्य । अद्य यज्ञम् । यज्ञं नयत । नयत सुधातुम् । सुधातुं यज्ञपतिम् । सुधातुमिति सुऽधातुम् ।
यज्ञपतिं देवयुवम् । यज्ञपतिमिति यज्ञऽपतिम् । देवयुवं युष्माः । देवयुवमिति देवऽयुवम् ॥२॥ युष्मा इंद्रः ।
इंद्रोवृणीत । वृणीत वृत्रतूर्ये । वृत्रतूर्ये यूयम् । वृत्रतूर्य इति वृत्रऽतूर्ये । यूयमिंद्रं । इंद्रमवृणीध्वम् । अ
अ

वृणीध्वं वृत्रतूर्ये । वृत्रतूर्ये प्रोक्षिताः । वृत्रतूर्य इति वृत्रऽतूर्ये । प्रोक्षिताः स्थ । प्रोक्षिता इति प्रऽउक्षिताः । स्थाग्नये ।
अग्नये त्वा । त्वा जुष्टं । जुष्टं प्र । प्रोक्षामि । उक्षाम्यग्नीषोमाभ्यां । अग्नीषोमाभ्यां त्वा । त्वा जुष्टं । जुष्टं प्र । प्रोक्षा
मि । उक्षामि दैव्याय ॥ ३ ॥ दैव्याय कर्मणे । कर्मणे शुंधध्वम् । शुंधध्वं देवयज्यायै । देवयज्यायै यत् । देव
यज्याया इति देवऽयज्यायै । यद्वः । वोऽशुद्धाः । अशुद्धाः पराजघ्नुः । पराजघ्नुरिदं । पराजघ्नुरिति पराऽज
घ्नुः । इदं वः । वस्तत् । तच्छुंधामि । शुंधामीति शुंधामि ॥ ४ ॥ शर्मासि । अस्यवधूतम् । अवधूतं रक्षः ।
अवधूतमित्यवऽधूतम् । रक्षोऽवधूताः । अवधूता अरातयः । अवधूता इत्यवऽधूताः । अरातयोऽदित्याः ।
अदित्यास्त्वक् । त्वगसि । असि प्रति । प्रति त्वा । त्वादितिः । अदितिर्वेत्तु । वेत्त्वद्रिः ॥ ५ ॥ अद्रिरसि । असि
वानस्पत्यः । वानस्पत्यो ग्रावा । ग्रावासि । असि पृथुबुध्नः । पृथुबुध्नः प्रति । पृथुबुध्न इति पृथुऽबुध्नः ।
प्रति त्वा । त्वादित्याः । अदित्यास्त्वक् । त्वग्वेत्तु । वेत्त्वग्नेः ॥ ६ ॥ अग्नेस्तनूः । तनूरसि । असि वाचः । वा
चो विसर्ज्जनम् । विसर्ज्जनं देववीतये त्वा । विसर्ज्जनमिति विऽसर्ज्जनम् । देववीतये त्वा । देववीतय इ

तिदेवऽवीतये । गृह्णामि । गृह्णामि बृहन् ॥ ३ ॥ बृहन्ग्रावा । ग्रावासि । असि वानस्पत्यः । वानस्पत्यस्सः । स
इदम् । इदं देवेभ्यः । देवेभ्यो हव्यम् । हव्यं शमीष्व । शमीष्व सुशमि । शमीष्वेति शमीष्व । सुशमि शमीष्व ।
सुशमीति सुऽशमि । शमीष्व हविष्कृत् । शमीष्वेति शमीष्व । हविष्कृदेहि । हविःकृदिति हविःकृत् । ए
हि । एहि कुक्कुटः ॥ ४ ॥ कुक्कुटोऽसि । असि मधुजिह्वः । मधुजिह्व इषम् । मधुजिह्व इति मधुऽजिह्वः । इषम्
ऊर्जम् । ऊर्जमावद । आवद । वद वयम् । वयं संघाते । संघाते संघाते । संघाते संघाते जेष्म । संघाते संघात
इति संघाते संघाते । जेष्म वर्षवृद्धम् ॥ ५ ॥ वर्षवृद्धमसि । वर्षवृद्धमिति वर्षऽवृद्धम् । असि प्रति । प्रति
॥ ६ ॥ त्वा । त्वा वर्षवृद्धम् । वर्षवृद्धं वेत्तु । वर्षवृद्धमिति वर्षऽवृद्धम् । वेत्तु परापूतम् । परापूतं रक्षः । परापूतमि
ति पराऽपूतम् । रक्षः परापूताः । परापूता अरातयः । परापूता इति पराऽपूताः । अरातयोऽपहतम् ॥ ६ ॥
अपहतं रक्षः । अपहतमित्यपऽहतम् । रक्षो वायुः । वायुर्वः । वो वि । विविनक्तु । विनक्तु देवः । देवो वः । वः
सविता । सविता प्रति । प्रतिगृह्णातु । गृह्णातु हिरण्यपाणिः । हिरण्यपाणिः । हिरण्यपाणिरच्छिद्रेण । हिरण्यपाणि

रिति हिरण्यऽपाणिः । अच्छिद्रेण पाणिना । पाणिनेति पाणिना ॥ ७ ॥ धृष्टिरसि । अस्यप । अपाग्ने । अ
ग्नेऽग्निम् । अग्निमामादम् । आमादं जहि । आमादमित्यामऽअदम् । जहि निः । निष्क्रव्यादम् । क्र
व्यादं सेध । क्रव्यादमिति क्रव्यऽअदम् । सेधा देवयजम् । आ देवयजम् । देवयजं वह । देवयज
मिति देवऽयजम् । वह ध्रुवम् ॥ १ ॥ ध्रुवमसि । असि पृथिवीम् । पृथिवीं दृंह । दृंह ब्रह्मवनि । ब्रह्म
वनि त्वा । ब्रह्मवनीति ब्रह्मऽवनि । त्वा क्षत्रवनि । क्षत्रवनि सजातवनि । क्षत्रवनीति क्षत्रऽवनि ।
सजातवन्युप । सजातवनीति सजातऽवनि । उप दधामि । दधामि द्विषतः । द्विषतो वधाय । वधाय ।
ये ॥ २ ॥ अग्ने ब्रह्म । ब्रह्म गृभ्णीष्व । गृभ्णीष्व धरुणम् । धरुणमसि । अस्यन्तरिक्षम् । अन्तरिक्षं दृं
ह । दृंह धर्त्रम् । धर्त्रं दिवम् । दिवं विश्वाभ्यः ॥ ३ ॥ विश्वाभ्यस्त्वा । त्वाशाभ्यः । आशाभ्य उप । उप दधामि ।
दधामि द्विषतः । द्विषतो वधाय । वधाय चितः । चितस्थ । स्थोर्ध्वचितः । ऊर्ध्वचितो भृगूणाम् । ऊर्ध्व

चितइत्यंधुऽचितः। भृगूणामंगिरसाम्। अंगिरसांतपसा। तपसातप्यध्वम्। तप्यध्वमितितप्यध्वम्॥४॥
शमीसि। धिषणासि। असिपर्वती। पर्वतीप्रति। प्रतित्वा। त्वादित्याः। अदित्यास्त्वक्। त्वगेत्तु। वेत्तुदिवः। दिवस्कं
भनी। स्कंभन्यसि। असिधिषणा। धिषणासि। असिपार्वतेयी। पार्वतेयीप्रति। प्रतित्वा। त्वापर्वती। पर्व
ती वेत्तु। वेत्तुधान्यम्॥१॥ धान्यमसि। असिधिनुहि। धिनुहिदेवान्। देवांधिनुहि। धिनुहियज्ञम्। यज्ञं
धिनुहि। धिनुहियज्ञपतिम्। यज्ञपतिंधिनुहि। यज्ञपतिमितियज्ञऽपतिम्। धिनुहिमाम्। मांयज्ञ
॥८॥ न्यम्। यज्ञन्यंप्राणाय। यज्ञन्यमितियज्ञऽन्यम्॥३॥ प्राणायत्वा। त्वोदानाय। उदानायत्वा। व्यानाय। उदा ॥८॥
नायेत्युत्ऽआनाय। व्यानायदीर्घाम्। व्यानायेतिविऽआनाय। दीर्घामनु। अनुप्रसितिम्। प्रसि
तिमायुषे। प्रसितिमितिप्रऽसितिम्। आयुषेधाम्। धांचक्षुषे। चक्षुषेत्वा। त्वामहीनाम्। महीनांपयः। प
योसि। असिवेदः॥४॥ वेदोसि। असिवेदाः। वेदयेन। येनत्वम्। त्वंदेव। देववेद। वेददेवेभ्यः। देवेभ्योवेदः।

१०

वेदोभवः। अभवस्तेन। तेनमह्यं। मह्यंवेदः। वेदोभव। भवेतिभव॥ २॥ संवपामि। वपामिसम्। समापः। आ
पओषधीभिः। ओषधीभिःसम्। समोषधयः। ओषधयोरसेन। रसेनसम्। संरेवती। [illegible]ः। रेवतीर्ज
गतीभिः। जगतीभिःसम्। सम्मधुमतीः। मधुमतीर्मधुमतीभिः। मधुमतीरितिमधुऽमतीः। मधुमती
भिःपृच्यंताम्। मधुमतीभिरितिमधुऽमतीभिः। पृच्यंतांजनयत्यै। जनयत्यैत्वा। त्वासम्। संयौमि।
यौमीदम्॥ १॥ इदमग्नेः। अग्नेरिदं। इदमग्नीषोमयोः। अग्नीषोमयोरिषे। इषेत्वा। त्वाघर्मः। घर्मोसि
असिविश्वायुः। विश्वायुरुरुप्रथाः। विश्वायुरितिविश्वऽआयुः। उरुप्रथाउरु। उरुप्रथाइत्युरुऽप्रथाः।
उरुप्रथस्व। प्रथस्वोरु। उरुते। तेयज्ञपतिः। यज्ञपतिःप्रथताम्। यज्ञपतिरितियज्ञऽपतिः। प्रथताम
ग्निः॥ २॥ अग्निष्टे। तेत्वचम्। त्वचंमा। माहिंसीत्। हिंसीदंतरितं। अंतरितंरक्षः। अंतरितमित्यंतःऽ
इतम्। रक्षोंतरिताः। अंतरिताअरातयः। अंतरिताइत्यंतःऽइताः। अरातयोदेवः। देवस्त्वा। त्वासविता।

सविता श्रपयतु। श्रपयतु वर्षिष्ठे। वर्षिष्ठेऽधि। अधिनाके। नाकेमा॥३॥ मा भेः। भेर्मा। मा सम्। संविक्थाः।
विक्था अतमेरुः। अतमेरुर्यज्ञः। यज्ञोऽतमेरुः। अतमेरुर्यजमानस्य। यजमानस्य प्रजा। प्रजा भूयात्।
प्रजेति प्रऽजा। भूयात्त्रिताय। त्रिताय द्विताय। द्वितायैकताय। एकताय त्वा। त्वेति त्वा॥४॥ आ ददे। ददेऽध्वर
कृतं। अध्वरकृतं देवेभ्यः। अध्वरकृतमित्यध्वरऽकृतं। देवेभ्य इंद्रस्य। इंद्रस्य बाहुः। बाहुरसि। असि द
क्षिणः। दक्षिणः सहस्रभृष्टिः। सहस्रभृष्टिः शततेजाः। सहस्रभृष्टिरिति सहस्रऽभृष्टिः। शततेजा
वायुः। शततेजा इति शतऽतेजाः। वायुरसि। असि तिग्मतेजाः। तिग्मतेजा द्विषतः। तिग्मतेजा इति तिग्म
ऽतेजाः। द्विषतो वधः। वधःर्पिवे॥५॥ पृथिवि वर्म्म। वर्म्मासि। असि पृथिवि। पृथिवि देवय
नि। देवयजन्योषध्याः। देवयजनीति देवऽयजनि। ओषध्यास्ते। ते मूलम्। [illegible] हिं
सिषं व्रजम्॥२॥ व्रजं गच्छ। गच्छ गोष्ठानम्। गोष्ठानं वर्षतु। गोस्थानमिति गोऽस्थानम्। वर्षतु ते।

गो

ते द्यौः। द्यौर्बधान। बधान देव। देव सवितः। सवितः परमस्याम्। सवितरिति सवितः। परमस्यां पृथिव्याम्।
पृथिव्यां शतेन। शतेन पाशैः। पाशैर्यः। योऽस्मान्। अस्मान्द्वेष्टि। द्वेष्टि यं। यं च। च वयं। वयं द्विष्मः।। द्वि
ष्मस्तं। तमतः। अतो मा। मा मौक्। मौगप॥३॥ अपाररुम्। अररुं वध्यासम्। वध्यासं पृथिव्यै। पृथि
व्यै देवयजनात्। देवयजनादररसि। देवयजनादिति देवयजनात्। अररो दिवम्। अररो इत्यर
रो। दिवं मा। मा पप्तः। पप्तो द्रप्सः। द्रप्सस्ते। ते द्यां। द्यां मा। मा स्कन्। स्कन्नायत्रेण॥४॥ गायत्रेण त्वा।
त्वा छंदसा। छंदसा परि। परि गृह्णामि। गृह्णामि त्रैष्टुभेन। त्रैष्टुभेन जागतेन। त्रैस्तुभेनेति त्रैस्तुभेन।
जागतेन त्वा। त्वा छंदसा। छंदसा परि। परि गृह्णामि। गृह्णामि सुक्ष्मा। सुक्ष्मा च। चासि। असि शिवा।
शिवा च। चासि। असि स्योना। स्योनां। स्योना च। चासि। असि सुषदा। सुषदा च। सुसदेति सुऽसदा। चा
सि। असि ऊर्जस्वती। ऊर्जस्वती च। चासि। असि पयस्वती। पयस्वती च। पयस्वचेति च॥५॥ पुरा क्रू
रस्य। क्रूरस्य विसर्पः। विसर्पो विरप्सिन्। विसर्प इति विऽसर्पः। विरप्सिन्नुदादाय। विरप्सिन्निति वि

रश्मिन्। उदादायंपृथिवीं। उदारायेत्युत्ऽआराय। पृथिवींजीरदानुं। जीरदानुमितिजीरऽदानुं।
यामैरयन्। ऐरयंश्चंद्रमसि। चंद्रमसिस्वधाभिः। स्वधाभिस्तां। तांधीरासः। धीरासो अनुदिश्य।
अनुदिश्यंयजंते। अनुदिश्येत्यनुऽदिश्य। यजंत इतियजंते। द्रुषतोवधः। वधोसि। असेसि॥
८॥ अनिशितोसि। अनिशित इत्यनिऽशितः। असिसपत्नक्षित्। सपत्नक्षिद्वाजिनं। सपत्नक्षिदिति
सपत्नऽक्षित्। वाजिनंत्वा। त्वावाजेध्यायै। वाजेध्यायैसं। वाजेध्याया इतिवाजेऽइध्यायै। सम्मार्ज्मि।
मार्ज्म्यनिशिता। अनिशितासि। अनिशितेत्यनिऽशिता। असिसपत्नक्षित्। सपत्नक्षिद्वाजि
॥ ७॥ नीं। सपत्नक्षिदितिसपत्नऽक्षित्। वाजिनींत्वा। त्वावाजेध्यायै। वाजेध्यायैसम्। वाजेध्याया इति ॥ ७॥
वाजेऽइध्यायै। संमार्ज्मि। मार्ज्म्यनिशिता॥ अनिशितासि। अनिशितेत्यनिऽशिता। असिसपत्न
क्षित्। सपत्नक्षिद्वाजिनीं। सपत्नक्षिदितिसपत्नऽक्षित्। वाजिनींत्वा। त्वावाजेध्यायै। वाजेध्यायै
समम्। वाजेध्याया इतिवाजेऽइध्यायै। सम्मार्ज्मि। मार्ज्म्यदित्यै॥ ९॥ अदित्यैरास्ना। रास्नासि। असि।

द्राण्यै। इंद्राण्यै सन्नहनं। सन्नहनं विष्णोः। सन्नहनमिति सं ऽ नहनं। विष्णोर्वृष्ण्यः। वृष्ण्योऽसि। असि ऊर्ज्जे। ऊर्ज्जे त्वा।
त्वादब्धेन। अदब्धेन त्वा। त्वा चक्षुषा। चक्षुषाव। अव पश्यामि। पश्याम्यग्नेः।। २।। अग्नेर्जिह्वा। जिह्वा-
सि। असि सुभूः। सुभूर्देवेभ्यः। सुभूरिति सु ऽ भूः। देवेभ्यो धाम्ने। धाम्ने धाम्ने। धाम्ने धाम्ने भव। धाम्ने धाम्न इ-
ति धाम्ने। धाम्ने भव। धाम्ने धाम्न इति धाम्ने ऽ धाम्ने। भव यजुषे यजुषे। यजुषे यजुषे सवितुः। यजुषे य- षे
यजुष इति यजुषे ऽ यजुषे। सवितुस्त्वा। त्वा सवितुः। सवितुर्वः। वस्तेजः।। ३।। तेजोऽसि। असि शुक्रं।
शुक्रममृतं। अमृतं धाम। धाम नाम। नामासि। असि प्रियम्। प्रियं देवानां। देवानामनाधृष्टं।
अनाधृष्टं देवयजनम्। देवयजनं यः। देवयजनमिति देव ऽ यजनम्।। ४।। यस्ते। ते प्राणः। प्राणः
पशुषु। पशुषु प्रविष्टः। प्रविष्टो देवानां। प्रविष्ट इति प्र ऽ विष्टः। देवानां विष्ठाम्। विष्ठामनु। विष्ठामि-
ति वि ऽ स्थाम्। अनु यः। यो वितस्थे। वितस्थ आत्मन्वान्। वितस्थ इति वि ऽ तस्थे। आत्मन्वान्त्सोम।
आत्मन्वानित्यात्मन् ऽ वान्। सोमघृतवान्। घृतवान्हि। घृतवानिति घृत ऽ वान्। हि मूला। मूलाग्नि।

अग्निंगछ।गछस्वः।स्वर्यजमानाय।यजमानायविंद।विंदेतिविंद॥२॥छ॥ इतिप्रथमोध्यायः॥छ॥१७।
॥हरिःॐ॥ कृष्णोसि।अस्याखरेष्ठः।आखरेष्ठोग्नये।आखरेस्थइत्याखरेऽस्थः।अग्नयेत्वा।त्वाजु
ष्टम्।जुष्टंप्र।प्रोक्षामि।प्रउक्षामिवेदिः।वेदिरसि।असिबर्हिषे।बर्हिषेत्वा।त्वाजुष्टम्।जुष्टंप्र।प्रोक्षा
मिप्रउक्षामिबर्हिः।बर्हिरसि।असिस्रुग्भ्यः।स्रुग्भ्यस्त्वा।स्रुग्भ्यइतिस्रुक्ऽभ्यः।त्वाजुष्टम्।जुष्टंप्र।
प्रोक्षामिप्रउक्षाम्यदित्यै॥१॥अदित्यैव्युंदनं।व्युंदनमसि।व्युंदनमितिविऽउंदनं।असिविष्णोः।
विष्णोस्तुपः।स्तुपोसि।असिऊर्णम्रदसम्।ऊर्णम्रदसंत्वा।ऊर्णम्रदसमित्यूर्णऽम्रदसं।त्वास्तृ
णामि।स्तृणामिस्वासस्थां।स्वासस्थांदेवेभ्यः।स्वासस्थामितिसुऽआसस्थां।देवेभ्योभूपतये॥२॥
भूपतयेस्वाहा।भूपतयइतिभूऽपतये।स्वाहाभुवनपतये।भुवनपतयेभूतानां।भुवनपतयइतिभुवनऽप
तये।भूतानांपतये।पतयेस्वाहा।स्वाहागंधर्वः।गंधर्वस्त्वा।त्वाविश्वावसुः।विश्वावसुःपरि।विश्वाव
सुरितिविश्वऽवसुः।परिदधातु।दधातुविश्वस्य।विश्वस्यारिष्ट्यै।अरिष्ट्यैयजमानस्य॥३॥यजमा

नस्यपरिधिः।परिधिरसि।परिधिरितिपरिऽधिः।अस्यग्निः।अग्निरिळः।इळ ईळितः।ईळितइंद्रस्य।इंद्रस्यबाहुः।
बाहुरसि।असिदक्षिणः।दक्षिणोमित्रावरुणौ।मित्रावरुणौत्वा।त्वोत्तरतः।उत्तरतःपरि।परिधत्तां।धत्तांध्रु
वेण।ध्रुवेणधर्मणा।धर्मणेतिधर्मणा॥४॥वीतिहोत्रंत्वा।वीतिहोत्रमितिवीतिऽहोत्रं।त्वाकवे।कवेद्युमंतं।द्युमं
तंसं।द्युमंतमितिद्युऽमंतम्।समिधीमहि।इधीमहीतिधीमहि।अग्नेबृहंतं।बृहंतमध्वरे।अध्वरइत्यध्व
रे॥५॥समिदसि।समिदितिसम्ऽइत्।असिसूर्यः।सूर्यस्त्वा।त्वापुरस्तात्।पुरस्तात्पातु।पातुकस्याः।कस्याः
श्चित्।चिदभिशस्त्यै।अभिशस्त्यैसवितुः।अभिशस्त्याइत्यभिऽशस्त्यै।सवितुर्बाहू।बाहूस्थः।बाहूइतिबाहू।स्थ
ऊर्णम्रदसम्॥६॥ऊर्णम्रदसंत्वा।ऊर्णम्रदसमित्यूर्णऽम्रदसम्।त्वास्तृणामि।स्तृणामिस्वासस्थं।स्वास
स्थंदेवेभ्यः।स्वासस्थमितिसुऽआसस्थं।देवेभ्यआ।आत्वा।त्वावसवः।वसवोरुद्राः।रुद्राआदि
त्याः।आदित्याःसदंतु।सदंतुघृताची॥७॥घृताच्यसि।असिजुहूः।जुहूर्नाम्ना।नाम्नासा।सेदं।इदंप्रि
येण।प्रियेणधाम्ना।धाम्नाप्रिये।प्रियेसदसि।सदसिसीद।सीदोपभृत्।उपभृद्ध्रुवा।उपभृदित्युपऽ

भे

भ्रत्र। ध्रुवाप्रियेण। प्रियेणधाम्ना। धाम्नाप्रिये। प्रियेसदसि। सदसिसीद। सीदध्रुवा॥ ८॥ ध्रुवाअसदन्। अस
दन्नृतस्य। ऋतस्ययोनौ। योनौता। ताविष्णो। विष्णोपाहि। विष्णोइतिविष्णो। पाहिपाहि। पाहियज्ञं। यज्ञंपाहि।
पाहियज्ञपतिम्। यज्ञपतिंपाहि। यज्ञपतिमितियज्ञऽपतिं। पाहिमां। मांयज्ञन्यं। यज्ञन्यमितियज्ञऽन्यं
म्॥ ९॥ अग्नेवाजजित्। वाजजिद्वाजम्। वाजजिदितिवाजऽजित्। वाजंत्वा। त्वासरिष्यंतं। सरिष्यंतंवाज
जितं। वाजजितंसं। वाजजितमितिवाजऽजितं। संमार्ज्मि। मार्ज्मिनमः। नमोदेवेभ्यः। देवेभ्यःस्वधा। स्व
धापितृभ्यः। पितृभ्यःसुयमे। पितृभ्यइतिपितृऽभ्यः। सुयमेमे। सुयमेइतिसुऽयमे। मेभूयास्तम्। भूया
स्तमस्कन्नम्॥ १॥ अस्कन्नमद्य। अद्याज्यं। आज्यंदेवेभ्यः। देवेभ्यःसम्। संभ्रियासं। भ्रियासमंघ्रिणा।
अंघ्रिणाविष्णो। विष्णोमा। विष्णोइतिविष्णो। मात्वा। त्वाव। अवक्रमिषं। क्रमिषंवसुमतीं॥ २॥ वसु
मतीमग्ने। वसुमतीमितिवसुऽमतीम्। अग्नेते। तेछायां। छायामुप। उपस्थेषं। स्थेषंवि विष्णोः। विष्णोस्था
नं। स्थानमसि। असीतः। इतइंद्रः। इंद्रोवीर्यं। वीर्यमकृणोत्। अकृणोदूर्ध्वः। ऊर्ध्वोध्वरः। अध्वरआस्था

श्र२॥

१८

नं ४

त।आस्थात्।अस्थादग्ने॥३॥ अग्नेवेः।वेर्होत्रं।होत्रंवेः।वेर्दूत्यं।दूत्यमवतां।अवतांत्वा।त्वाद्यावापृथिवी।द्यावा
पृथिवीअव।द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी।अवत्वं।त्वंद्यावापृथिवी।द्यावापृथिवीस्विष्टकृत्।द्यावापृथि
वीइतिद्यावापृथिवी॥४॥ स्विष्टकृद्देवेभ्यः।स्विष्टकृदितिस्विष्टऽकृत्।देवेभ्यइंद्रः।इंद्रआज्येन।आज्येन
हविषा।हविषाभूत्।भूत्स्वाहा।स्वाहासं।संज्योतिषा।ज्योतिषाज्योतिः।ज्योतिरत्र॥५॥ अत्रपितरः।पित
रोमादयध्वं।मादयध्वंयथाभागं।यथाभागमावृषायध्वं।यथाभागमितियथाऽभागं।आवृषायध्वं।वृषा
यध्वममीमदंत।वृषायध्वमितिवृषायध्वं।अमीमदंतपितरः।पितरोयथाभागं।यथाभागमावृषाइषत।
यथाभागमितियथाऽभागं।आवृषाइषत।अवृषाइषतोपहूता॥६॥ उपहूतापृथिवी।उपहूतेत्युपऽ
हूता।पृथिवीमाता।मातोप।उपमां।मांपृथिवी।पृथिवीमाता।माताह्वयतां।ह्वयतामग्निः।अग्निराग्नीध्रात्।
आग्नीध्रात्स्वाहा।स्वाहोपहूतः॥७॥ उपहूतोद्यौः।उपहूतइत्युपऽहूतः।द्यौष्पिता।पितोप।उपमां।मांद्यौः।
द्यौष्पिता।पिताह्वयतां।ह्वयतामग्निः।अग्निराध्रात्।आग्नीध्रात्स्वाहा।स्वाहामयि॥८॥ मयीदमिंद्रः।

ग्नी

इंद्रइंद्रियं।इंद्रियंदधातु।दधात्वस्मान्।अस्मान्रायः।रायोमघवानः।मघवानःसचंतां।मघवानइतिमघऽवानः।
सचंतामस्माकं।अस्माकंसंतु।संत्वाशिषः।आशिषःसत्याः।आशिषइत्याऽशिषः।सत्यानः।नःसंतु।संत्वा
शिषः।आशिषोग्ने।आशिषइत्याऽशिषः।अग्नेवाजजित्।वाजजिद्वाजं।वाजजिदितिवाजऽजित्।वाजंत्वा।
त्वाससृवांसं।ससृवांसंवाजजितम्।ससृवांसमितिससृऽवांसं।वाजजितंसं।वाजजितमितिवा
जऽजितं।संमार्ग्मि।मार्ग्मीतिमार्ग्मि॥९॥देवसवितः।सवितरेतम्।एतंत्वा।त्वावृणते।वृणतेबृहस्पतिं
बृहस्पतिंब्रह्माणं।ब्रह्माणंतत्।तदहं।अहंमनसे।मनसेप्र।प्रब्रवीमि।ब्रवीमिमनसे॥१०॥मनोगायै।
गायत्र्यैगायत्री।गायत्रीत्रिष्टुभे।त्रिष्टुभेत्रिष्टुप्।त्रिष्टुभइतित्रिऽस्तुभे।त्रिष्टुब्जगत्यै।त्रिष्टुबितित्रिऽस्तुप्।
जगत्यैजगती।जगत्यनुष्टुभे।अनुष्टुभेनुष्टुप्।अनुष्टुभइत्यनुऽस्तुभे।अनुष्टुप्प्रजापतये।अनुष्टुबित्य
नुऽस्तुप्।प्रजापतयेप्रजापतिः।प्रजापतयइतिप्रजाऽपतये।प्रजापतिर्विश्वेभ्यः।प्रजापतिरितिप्रजाऽ
पतिः।विश्वेभ्योदेवेभ्यः।देवेभ्योबृहस्पतिः॥११॥ बृहस्पतिर्देवानां।देवानांब्रह्मा।ब्रह्माहम्।अहंमनुष्याणां॥

मनुष्याणांभूः।भूर्भुवः।भुवःस्वः।स्वर्निरस्तः।निरस्तःपाप्मा।निरस्तइतिनिःऽअस्तः।पाप्मेदं।इदमहं।अहंबृह-
स्पतेः।बृहस्पतेःसदसि।सदसिसादामि।सादामिमित्रस्य।।३।।मित्रस्यत्वा।त्वाचक्षुषा।चक्षुषाप्रति।प्रती-
क्षे।ईक्षेप्रति।प्रतिगृह्णामि।गृह्णाम्याददे।।४।।आददे।ददेग्नेः।अग्नेष्ट्वा।त्वास्येन।आस्येनप्र।प्राश्नामि।
अश्नामिबृहस्पतेः।बृहस्पतेर्मुखेन।मुखेनयाः।याअप्सु।अप्स्वन्तः।अप्स्वित्यप्ऽसु।अन्तर्देवताः।दे-
वतास्ताः।ताइदं।इदंशमयन्तु।शमयन्तुस्वाहाकृतम्।।५।।स्वाहाकृतंजठरं।स्वाहाकृतमितिस्वाहाऽकृ-
तं।जठरमिन्द्रस्य।इन्द्रस्यगच्छ।गच्छघसिर्ना।घसिर्नाममे।मेमा।मासं।संपृक्थाः।पृक्थाऊर्ध्वम्।ऊर्ध्वंमे।
मेनाभेः।नाभेःसीद।सीदेन्द्रस्य।।६।।इन्द्रस्यत्वा।त्वाजठरे।जठरेसादयामि।सादयामिप्रजापतेः।प्रजा-
पतेर्भागः।प्रजापतेरितिप्रजाऽपतेः।भागोसि।असिऊर्जस्वान्।ऊर्जस्वान्पयस्वान्।पयस्वान्प्राणापानौ।
।।७।।प्राणापानौमे।मेपाहि।पाहिसमानव्यानौ।समानव्यानाउदानव्यानौ।उदानव्यानाऊर्क्।ऊर्गसि
अस्यूर्जं।ऊर्जंमयि।मयिधेहि।धेह्यक्षितिः।अक्षितिरसि।असिमा।मामे।मेक्षेष्ठाः।क्षेष्ठाअमुत्र।अमुत्रामु अ

भिन्र। अस्तुं त्वांमु। अमुष्मिंल्लोके। लोक इह। इह च। चेति च॥८॥ एषा ते। ते अग्ने। अग्ने समित्। समित्तया। समिदिति संऽ
इत्। तया वर्द्धस्व। वर्द्धस्व च। चा च। आ च। च प्यायस्व। प्यायस्वेत्याप्यायस्व। वृद्धिषीमहि। [illegible] च। च वयं। वयमा च। आ
सि च। च प्यासिषीमहि। प्यासिषीमहीति प्यासिषीमहि॥९॥ एतत्ते। ते देव। देव सवितः। सवितर्यज्ञं। यज्ञं प्र। प्राहुः।
आहुर्बृहस्पतये। बृहस्पतये ब्रह्मणे। ब्रह्मणे तेन। तेन यज्ञं। यज्ञमव। अव तेन। तेन यज्ञपतिं। यज्ञपतिं ते
न। यज्ञपतिमिति यज्ञऽपतिं। तेन मां। मामव। अव मनः॥१०॥ मनो ज्योतिः। ज्योतिर्जुषतां। जुषतामाज्यस्य।
आज्यस्य बृहस्पतिः। बृहस्पतिर्यज्ञं। यज्ञमिमं। इमं तनोतु। तनोत्वरिष्टं। अरिष्टं यज्ञं। यज्ञं सं। समिमं। इमं
॥११॥ दधातु। दधातु विश्वे। विश्वे देवासः। देवास इह। इह मोदयंतां। मादयंतामों। ॐ प्र। प्रतिष्ठ। तिष्ठेति तिष्ठ॥११॥ ॥११॥
अग्नाषोमयोरुज्जितिम्। उज्जितिमनु। उज्जितिमित्युत्ऽजितिं। अनूत्। उज्जेषं। जेषं वाजस्य। वाजस्य मा।
मा प्रसवेन। प्रसवेन प्र। प्रसवेनेति प्रऽसवेन। प्रोहामि। ऊहाम्यग्नीषोमौ। अग्नीषोमौ तं। तमप। अपनुदतां।
नुदतां यः। यो अस्मान्। अस्मान्द्वेष्टि। द्वेष्टि यं। यं च। च वयं। वयं द्विष्मः। द्विष्मो वाजस्य। वाजस्यैनं। एनं प्रसवेन॥

प्रसवेनाप । प्रसवेनेति प्रऽसवेन । अपोर्णं । मि । ऊरुणाभी इन्द्राग्न्योः । इंद्राग्न्योरिंद्राग्नी । इंद्राग्नी वसुभ्यः । इंद्राग्नी इतींद्राग्नी
॥१॥ वसुभ्यस्त्वा । वसुभ्य इति वसुभ्यः । त्वा रुद्रेभ्यः । रुद्रेभ्य आदित्येभ्यः । आदित्येभ्यः सम् । संजानाथां । जाना
थां द्यावापृथिवी । द्यावापृथिवी मित्रावरुणौ । द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी । मित्रावरुणौ त्वा । त्वा वृष्ट्या । वृ
ष्ट्यावतां । अवतां व्यंतु ॥२॥ व्यंतु वयः । वयो रिप्तः । रिप्तो रिहाणाः । रिहाणा मरुतां । मरुतां पृषतीः । पृषतीर्गच्छ ।
गच्छ वशा । वशा पृश्निः । पृश्निर्भूत्वा । भूत्वा दिवं । दिवं गच्छ । गच्छ ततः । ततो नः । नो वृष्टिं । वृष्टिमावह । आवह ।
वह[illegible] ॥३॥ चक्षुष्पा असि । चक्षुष्पा इति चक्षुःऽपाः । असि चक्षुः । चक्षुर्मे । मे पाहि । पाहि यं । यं परिधिं ।
परिधिं पर्यधत्थाः । परिधिमिति परिऽधिं । अपर्यधत्था अग्ने । पर्यधत्था इति परिऽअधत्थाः । अग्ने देव । देव प
णिभिः । पणिभिर्गुह्यमानः । पणिभिरिति पणिऽभिः । गुह्यमानस्तं ॥४॥ तं ते । त एतम् । एतमनु । अनु जोषं ।
जोषं भरामि । भराम्येषः । एष नेत् । नेत्त्वत् । त्वदपचेतयातै । अपचेतयाता अग्नेः । अपचेतयाता इत्यपऽ
चेतयातै । अग्नेः प्रियं । प्रियं पाथः । पाथो अपि । अपीतं । इनां सं स्त्वा वभोगारः ॥५॥ संस्त्वा वभोगास्थ । स्वंस्त्वा

२३

वभोगाइतिनिसुःस्त्रवैभोगाः। स्थेषा। इषाबृहंतः। बृहंतःप्रस्तरेष्ठाः। प्रस्तरेष्ठाःपरिधयः। प्रस्तरेष्ठाइतिप्रस्तरेऽस्थाः।
परिधयश्च। परिधयइतिपरिऽधयः। चदेवाः। देवाइमां। इमांवाचं। वाचमभि। अभिविश्वे। विश्वेगृणंतः। गृ
णंतआसद्य। आसद्यास्मिन्। आसद्येत्याऽसद्य। अस्मिन्बर्हिषि। बर्हिषिमादयध्वं। मादयध्वंस्वाहा।
स्वाहावाट्। वाड्घृताची। घृताचीस्थः। घृताच्याइतिघृताची॥ स्थोधुर्यौपातम्। पातंसुम्ने। सुम्नेस्थः। धुर्यौ
सुम्नेइतिसुम्ने। स्थःसुम्ने। सुम्नेमा। माधत्तम्। धत्तमितिधत्तम्॥ ८॥ अग्नेऽदब्धायो। अदब्धायोशीतम। अद
॥१२॥ ब्धायोइतिरदब्धऽआयो। अशीतमपाहि। पाहिमा। मादिद्योः। दिद्योःपाहि। पाहिप्रसित्यै। प्रसित्यै। दु ॥१२॥
रिष्ट्यै। प्रसित्याइतिप्रऽसित्यै। दुरिष्ट्यैदुरद्मन्यै। दुरिष्ट्याइतिदुःऽइष्ट्यै। दुरद्मन्याऽअविषं। दुरद्मन्याइतिदुःऽअ
द्मन्यै। अविषन्नः। नःपितुं। पितुंकृणु। कृणुसुषदा। सुषदायोनौ। सुषदेतिसुऽसदा। योनौस्वाहा। स्वाहा
वाट्। वाडग्नये॥९॥ अग्नयेसंवेशपतये। संवेशपतयेस्वाहा। संवेशपतयइतिसंवेशऽपतये। स्वाहा
सरस्वत्यै। सरस्वत्यैयशोभगिन्यै। यशोभगिन्यैस्वाहा। यशोभगिन्याइतियशः। भगिन्यै। स्वाहोलूखले।

उलूखले मुसले । मुसले यत् । यच्च । च शूर्प्पे । शूर्प्प आ । आ शिश्लेष । आशिश्लेष दृषदि । आशिश्लेषेत्याऽशिश्लेष । दृष
दि यत् । यत्कपाले । कपाल उत्प्रुषः ॥२॥ उत्प्रुषो विप्रुषः । उत्प्रुष इत्युत्ऽप्रुषः । विप्रुषः सम् । विप्रुषः संसम् । इति विऽ
प्रुषः । सं जुहोमि । जुहोमि सस्राः । सस्राः सं तु । सं तु यजमानस्य । यजमानस्य कामाः । कामान्स्वाहा । स्वाहाप्याय
तो । आप्यायतां । प्यायतांम क्रुधा । क्रुधा हविषा । हविषा घृतेन । घृतेन यज्ञं यज्ञम् । यज्ञं यज्ञं प्रति । यज्ञं यज्ञ
मिति यज्ञंऽयज्ञम् । प्रति देवयद्भ्यः । देवयद्भ्यः सूर्यायाः । देवयद्भ्य इति देवयत्ऽभ्यः । सूर्याया ऊधः । ऊधो अदित्याः ।
अदित्या उपस्थे । उपस्थ उरुधारा । उपस्थ इत्युपऽस्थे । उरुधारा पृथिवी । उरुधारेत्युरुऽधारा । पृथि
वी यज्ञे । यज्ञे अस्मिन् । अस्मिन्नित्यस्मिन् ॥३॥ देवा गातुविदः । गातुविदो गातुम् । गातुविद इति गातु
ऽविदः । गातुमित्वा । इत्वा गातुम् । गातुमित । इतेतीत । मनसस्पते । पत इमम् । इमं देव । देवयज्ञम् । यज्ञ
ꣳ स्वाहा । स्वाहा वाते । वाते धाः । धा इति धाः ॥४॥ सं बर्हिः । बर्हिरक्तम् । अक्तꣳ हविषा । हविषा घृतेन ।
घृतेन सम् । समादित्यैः । आदित्यैर्वसुभिः । वसुभिः सम् । वसुभिरिति वसुऽभिः । सम्मरुद्भिः ।

मरुद्भिः सं । मरुद्भिरिति मरुत्ऽभिः । समिंद्रः । इंद्रो विश्वैः देवेभिः । विश्वैर्देवेभिरग्नां । विश्वैर्देवेभिरिति विश्वैऽदेवेभिः ।
अग्नां दिव्यं । दिव्यं नभः । नभो गच्छतु । गच्छतु यत् । यत्कामात्स्वाहाकारः ॥ ५ ॥ कस्त्वा । त्वा वि । विमुंचतु । मुंचतु सः ।
स कस्मै । कस्मै तस्मै । तस्मै पोषाय । पोषाय रक्षसां । रक्षसां भागः । भागोसि । असि वृषः ॥ ६ ॥ वृषोसि । असु
प्वेषः । उपवेषो द्विषतः । उपवेष इत्युपऽवेषः । द्विषतो ग्रीवाः । ग्रीवा उप । उपवेविद्धि । वेविद्धि वेशान् । वेशांरे
अग्रे । अग्ने सुभग । सुभग धारय । सुभगेति सुऽभग । धारयेह । इह कृद्ध्योः ॥ ७ ॥ कृद्ध्योः कर्मण्याः । कर्मण्या अग्ने
पायिनः । अग्नेपायिनो यथा । अग्नेपायिन इत्यग्नेऽपायिनः । यथासन् । असं जुहोमि । जुहोमि त्वा । त्वा सुभ
ग । सुभग सौभगाय । सुभगेति सुऽभग । सौभगाय पुरुहूतमम् । पुरुहूतमं पुरुहूत । पुरुहूतमिति पुरुऽहूतमम् । पु
रुहूतमवस्यन् । पुरुहूतेति पुरुऽहूत ॥ अवस्यन्निति अवस्यन् ॥ ८ ॥ सं वर्चसा । वर्चसा पयसा । पयसा सं । सं
तनूभिः । तनूभिरगन्महि । अगन्महि मनसा । मनसा सम् । सं शिवेन । शिवेनेति शिवेन । त्वष्टा सुदत्रः । सु
दत्रो वि । सुदत्र इति सुऽदत्रः । विदधातु । दधातु रायः । रायो नु । अनु मार्ष्टु । मार्ष्टु तन्वः । तन्वो यत् । यद्विलिष्टम् ।

२ त्रैष्टुभेन

विलिष्टमिति विऽलिष्टं ॥ १ ॥ यत्तृगां । गं च । च्युते । तनुऽप । उपचा । चुशिवे । शिवे मे । मे सं । संतिष्ठस्वानिष्ठस्वारिष्टे । अ
रिष्टे स्विष्टे । स्विष्टे मे । स्विष्ट इति सुऽइष्टे । सं मे । संतिष्ठस्व । तिष्ठस्वारिष्टे । अरिष्टे स्विष्टे । स्विष्टे मे । स्विष्ट इति सु
इष्टे । मे सं । सं त्रि । तिष्ठ । देखुवि ॥ २ ॥ दिवि विष्णुः । विष्णुर्वि । व्यक्रंस्त । अक्रंस्त जागतेन । जागतेन छंदसा ॥
छंदसा ततः । ततो निर्भक्तः । निर्भक्तो यः । निर्भक्त इति निःऽभक्तः । योऽस्मान् । अस्मान्द्वेष्टि । द्वेष्टि यं । यं च । च वयं ।
वयं द्विष्मः । द्विष्मोऽन्तरिक्षे । अंतरिक्षे त्रैष्टुभेन । पृथिव्यां । त्रैष्टुभेनेति त्रैस्तुभेन । पृथिव्यां गायत्रेण । गाय
त्रेणास्मात् ॥ ३ ॥ अस्मादन्नात् । अन्नादस्यै । अस्यै प्रतिष्ठायै । प्रतिष्ठाया अगन्म । प्रतिष्ठाया इति प्रतिऽ
स्थायाः । अगन्म स्वः । स्वः सं । स्वरिति स्वः । सं ज्योतिषा । ज्योतिषाभूम । अभूम स्वयंभूः ॥ ४ ॥ स्वयंभूरसि । स्व
दाः यंभूरिति स्वयंऽभूः । असि श्रेष्ठः । श्रेष्ठो रश्मिः । रश्मिर्वर्चोधाः । वर्चोदा असि । वर्चोदा इति वर्चःऽदाः । असि वर्चः ।
वर्चो मे । मे देहि । देहि सूर्यस्य । सूर्यस्यावृतं । आवृतमनु । आवृतमित्याऽवृतं । अन्वावर्ते । आवर्त इत्याऽव
र्ते ॥ ५ ॥ अग्ने गृहपते । गृहपते सुगृहपतिः । गृहपत इति गृहऽपते । सुगृहपतिरहं । सुगृहपतिरिति सुगृह

२८

पतिः। अहं त्वया। त्वया गृहपतिना। गृहपतिना भूयासं। गृहपतिनेति गृहऽपतिना। भूयासं सुगृहपतिः। सुगृहपतिस्त्वं।
सुगृहपतिरिति सुऽगृहपतिः। त्वं मया। मया गृहपतिना। गृहपतिना भूयाः। गृहपतिनेति गृहऽपतिना। भूया अस्थूरि।
॥६॥ अस्थूरि णौ। नौ गार्हपत्यानि। गार्हपत्यानि संतु। गार्हपत्यानीति गार्हऽपत्यानि। संतु शतं। हु ३
शतं हिमाः। हिमास्तिग्मेन। तिग्मेन नः। नस्तेजसा। तेजसा सं। सं शिशाधि। शिशाधि सूर्यस्य। सूर्यस्या-
वृतं। आवृतमनु। आवृतमित्याऽवृतं। अन्वावर्त्ते। आवर्त्ते। वर्त्त इति वर्त्ते॥७॥ उरु विष्णो। विष्णो वि। विष्णो
॥१४॥ इति विष्णो। विक्रमस्व। क्रमस्वोरु। उरु क्षयाय। क्षयाय नः। नस्कृधि। कृधीति कृधि। घृतं घृतयोने। घृतयो-
ने पिब। घृतयोनेति घृतऽयोने। पिब प्रप्र। प्रप्र यज्ञपतिं। प्रप्रेति प्रऽप्र। यज्ञपतिं तिर। यज्ञपतिमिति ॥१४॥
यज्ञऽपतिं। तिरेति तिर॥८॥ तन्तोसि। अमित्र तनुः। तंतुरसि। अस्यनु। अनु मा। मा नु तेहि। तनु अस्मिन्।
अस्मिन्यज्ञे। यज्ञे स्यां। अस्याः साधु कृत्यायाम्। साधु कृत्यायामस्मिन्। साधुकृत्यायामिति साधुऽ
कृत्यायां। अस्मिन्नन्ने। अन्नेस्मिन्। अस्मिंल्लोके। लोक इदम्॥९॥ इदं मे। मे कर्म॥ कर्मेदं। इदं युंपि।

वायैपुत्रः। पुत्रोनुसंतनोतु। अनुसंतनोत्त्वमे। अनुसंतनोत्वित्यनुऽसंतनोतु। अग्नेव्रतपते। व्रतपतेव्रतं। व्रत
पते इति व्रतऽपते॥ व्रतमचारिषं। अचारिषंतत्। तदशकं। अशकंतत्। तन्मे। मेराधि। अराधीदं। इद
महं। अहंयः। यएव। एवास्मि। अस्मिसः। सएव। एवास्मि। अस्मीत्यस्मि॥१०॥ अग्नयेकव्यवाहनाय॥
कव्यवाहनायस्वाहा। कव्यवाहनायेतिकव्यऽवाहनाय। स्वाहासोमाय। सोमायपितृमते। पितृमतेस्वा
हा। पितृमत इतिपितृऽमते। स्वाहापहताः। अपहताअसुराः। अपहता इत्यपऽहताः। असुरारक्षां
सि। रक्षांसिवेदिषदः। वेदिषदोये। वेदिसद इतिवेदिऽसदः॥१॥ येरूपाणि। रूपाणिप्रतिमुंचमानाः।
प्रतिमुंचमानाअसुराः। प्रतिमुंचमानाइतिप्रतिऽमुंचमानाः। असुराःसंतः। संतःस्वधया। स्वधयाचरं
ति। चरंतीतिचरंति। परापुरोनिपुरः। परापुरइतिपराऽपुरः। निपुरोये। निपुरइतिनिऽपुरः। येभरंति।
भरंत्यग्निः। अग्निष्टान्। तांल्लोकान्। लोकात्प्र। प्रणुदाति। नुदात्यस्मात्। अस्मादित्यस्मात्॥२॥ अत्र
पितरः॥३॥ नमोवः पितरः। पितरःशुष्माय। शुष्मायतर्पसे। तर्पसेयत्। यज्जीवं। जीवंतस्मै। तस्मैरसाय।

वः

रसायघोराय।घोरायमन्यवे।मन्यवेस्वधायै।स्वधायैवः।वःपितरः।पितरोनमोनमः।नमएतत्।एतद्वः।वःपित
रः।पितरोवासः।वासोगृहान्।गृहान्नः।नःपितरः।पितरोदत्त।दत्तेत्॥४॥उदायुषा।आयुषास्वायुषा।स्वायुषो
त्।स्वायुषेतिसुऽआयुषा।उत्पर्ज्जन्यस्य।पर्ज्जन्यधामभिः।धामभिरुत्।धामभिरितिधामऽभिः।उदस्थाम्।
अस्थाममृतान्।अमृताँऽअनु।अन्वित्यनु॥५॥आधत्त।धत्तपितरः।पितरोगर्भं।गर्भंकुमारं।कुमारंपुष्क
रस्रजं।पुष्करस्रजमितिपुष्करऽस्रजं।यथेह।इहपुरुषः।पुरुषोसत्।असदित्यसत्॥६॥ऊर्जंवहन्तीः।
वहन्तीरमृतं।अमृतंघृतं।घृतंपयः।पयःकीलालं।कीलालंपरिस्रुतम्।परिस्रुतमितिपरिऽस्रुतम्।
स्वधास्थ।स्थतर्पयत।तर्पयतमे।मेपितॄन्।पितॄनितिपितॄन्॥७॥ ॥[illegible]॥समिधायषट्सुद्विरदमित्रो
तिःपलेकत्ता।इंद्रःपश्चाद्विवेषस्यास्तामिदस्यंतवेष्टनः॥१॥उपप्रयद्भिपिद्धिरत्नमूपाःसप्तकेकता।उप
सोपंचसुद्विरदिक्षरथंतवेष्टनः॥२॥सोमानायषट्सुद्विवसरितेह्याक्षभास्त्रिवरम्।भूर्भुवस्वानुवाकेक्षंप्रधा
सीतिद्विवेष्टनः॥३॥यज्ञामेस्यंतवेष्टस्यान्मोष्णोनिहृयोद्विवत्।अयमग्येस्यंनवेष्टःपूर्णादयषट्सुद्विवत्॥४॥

स्व २
तां
१
॥११७५॥
सु

रपस्त्र्येयेकं त्र्यंबकयोर्द्वयोर्द्विवृत्सरोंतरत्त । वाजीनां वाजो द्विवेष्यो वाज्यहं पंच के केकता ॥ छ ॥ हरिः ॥ ॐ नमः ॥
समिधाग्निं । समिधेति सं ऽ इधा । अग्निं दुवस्यत । दुवस्यत घृतैः । घृतैर्बोधयत । बोधयतातिथिं । अतिथि-
मित्यतिथिं । आस्मिन्नु । अस्मिन् हव्या । हव्या जुहोतन । जुहोतनेति जुहोतन ॥ १ ॥ सुसमिद्धाय शोचिषे ।
सुसमिद्धायेति सु ऽ समिद्धाय । शोचिषे घृतं । घृतं तीव्रं । तीव्रं जुहोतन । जुहोतनेति जुहोतन । अग्नये जा-
तवेदसे । जातवेदस इति जात ऽ वेदसे ॥ २ ॥ तं त्वा । त्वा समिद्भिः । समिद्भिरंगिरः । समिद्भिरिति समित् ऽ भिः । खा । ९
अंगिरो घृतेन । घृतेन वर्धयामसि । वर्धयामसीति वर्धयामसि । बृहच्छोच । शोचा यविष्ठ्य । यविष्ठ्येति यवि-
ष्ठ्य ॥ ३ ॥ उप त्वा । त्वाग्ने । अग्ने हविष्मतीः । हविष्मतीर्घृताचीः । घृताचीर्यन्तु । यन्तु हर्यत । हर्यतेति हर्यत ।
जुषस्व समिधः । समिधो मम । समिध इति सं ऽ इधः । ममेति मम ॥ ४ ॥ भूर्भुवः । भुवः स्वः । स्वर्द्यौः । द्यौरिव । द्यौरिव
भूम्ना । द्यौरिवेति द्यौः ऽ इव । भूम्ना पृथिवीव । पृथिवीव वरिम्णा । पृथिवीवेति पृथिवी ऽ इव । वरिम्णेति वरिम्णा ।
तस्यास्ते । ते पृथिवि । पृथिवि देवयजनि । देवयजनि पृष्ठे । देवयजनीति देव ऽ यजनि । पृष्ठेऽग्निं । अग्नि-

नेदंनो। अन्नादमन्नाद्याय। अन्नादमित्यन्नऽअदं। अन्नाद्यायाधे। अन्नाद्यायेत्यन्नऽअद्याय। आदधे। दध
इति धे दे॥ ५॥ आयं। अयं गौः। गौः पृश्निः। पृश्निरक्रमीत्। अक्रमीदसदत्। असदन्मातरं। मातरं पुरः।
पुर इति पुरः। पितरं च। च प्रयन्। प्रयन्त्सुवः। प्रयन्निति प्रऽयन्। सुवरिति सुवः॥ ६॥ अंतश्चरति। अंतरिसं
नः। चरति रोचना। रोचनाऽस्य। अस्य प्राणात्। प्राणादपानती। अपानती व्यख्यत्। अपानतीत्यपऽअनती। व्यख्यत्। अ
व्यख्यन्महिषः। महिषो दिवं। दिवमिति दिवं॥ ७॥ त्रींशद्धाम। धाम वि। विराजति। राजति वाक्। वाक्पतंगाय।
पतंगाय धीयते। धीय प्रत इति धीयते। प्रति वस्तोः। वस्तोरह। अहर्द्युभिः। द्युभिरिति द्युऽभिः॥ ८॥ अग्निर्ज्यो
तिषं त्वा। अग्निर्ज्योतिषमित्यग्निऽज्योतिषं। त्वा वायुमतीं। वायुमतीं प्राणवतीं। वायुमतीमिति वायुऽमतीं॥
प्राणवतीं स्वर्ग्यां। प्राणवतीमिति प्राणऽवतीं। स्वर्ग्यां स्वर्गाय। स्वर्ग्यामिति सुवःऽग्यां। स्वर्गायोप। स्वर्गा
येति स्वःऽगाय। उप दधामि। दधामि भास्वतीं। भास्वतीमग्निः। अग्निर्ज्योतिः। ज्योतिर्ज्योतिः। ज्योतिरग्निः।
अग्निः स्वाहा। स्वाहा सूर्यं ज्योतिष॥ १॥ सूर्यज्योतिषं त्वा। सूर्यज्योतिषमिति सूर्यऽज्योतिषं। त्वा वायुमतीं। वायु

रा १

मंती। प्राणावंती। वायुमती मिति वायुऽमंती। प्राणावती ऽ स्वर्ग्यी। प्राणावती मिति प्राणऽवती। स्वर्ग्या ऽ स्वर्गाय। स्वर्ग्यामि ति
स्वःऽग्यां। स्वर्गायोप। स्वर्गायेति स्वःऽगाय। उप दधामि। दधामि भास्वती। भास्वती ऽ सूर्यः। सूर्यो ज्योतिः। ज्योतिर्ज्यो
तिः। ज्योतिः सूर्यः। सूर्यः स्वाहा। स्वाहा सजूः ॥२॥ सजूर्देवेन। सजूरिति सऽजूः। देवेन सवित्रा। सवित्रा सजूः। स
जूरात्र्या। सजूरिति सऽजूः। रात्र्येंद्रवत्या। इंद्रवत्या जुषाणः। इंद्रवत्येतींद्रऽवत्या। जुषाणो अग्निः। अग्निर्वेतु। वे
तु स्वाहा। स्वाहा सजूः ॥३॥ सजूर्देवेन। सजूरिति सऽजूः। देवेन सवित्रा। सवित्रा सजूः। सजूरुषसा। सजूरिति
सऽजूः। उषसेंद्रवत्या। इंद्रवत्या जुषाणः। इंद्रवत्येतींद्रवत्या। जुषाणः सूर्यः। सूर्यो वेतु। वेतु स्वाहा। स्वाहेह ॥४॥
इह पुष्टिं। पुष्टिं पुष्टिपतिः। पुष्टिपतिर्दधातु। पुष्टिपतिरिति पुष्टिऽपतिः। दधात्विह। इह प्रजां। प्रजां ऽ रमयतु।
प्रजामिति प्रऽजां। रमयतु प्रजापतिः। प्रजापतिरग्नये। प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः। अग्नये गृहपतये। गृहपतये
रयिमते। गृहपतय इति गृहऽपतये। रयिमते पुष्टिपतये। रयिमत इति रयिऽमते। पुष्टिपतये स्वाहा। पुष्टिपतय
इति पुष्टिऽपतये। स्वाहाग्नये। अग्नयेन्नादाय। अन्नादायान्नपतये। अन्नादायेत्यन्नऽअदाय। अन्नपतये स्वाहा।

कृ १ 33

अग्नेपतयइत्यग्नेऽपतये।स्वाहानमित्रं।।५।।अनमित्रंमे।मेअधराक्।अधरागनमित्रं।अनमित्रमुदक्।उदक्कृधि।
कृधीइ।इंद्रानमित्रं।अनमित्रंपश्चात्।पश्चान्मे।मेनमित्रं।अनमित्रंपुरः।पुरस्कृधि।कृधीतिकृधि।।६।।इंद्रःप
श्चात्।पश्चादिंद्रः।इंद्रःपुरस्तात्।पुरस्तादिंद्रः।इंद्रोअस्मान्।अस्माँअभि।अभिपातु।पातुविश्वतः।विश्वतइतिवि ल २
।।१७।। श्वतः।इंद्रोजिघांसंतः।जिघांसतामनांसि।मनांसिविषूचीना।विषूचीनावि।वि।विस्यतात्।अस्यतादिस्य
स्यतात्।।७।।समिदसि।समिदितिसम्ऽइत्।असिसमिद्धः।समिद्धोमे।समिद्धइतिसम्ऽइद्धः।मेअग्ने।अग्नेदिदी
२ ए हि।दीदिहिसमेद्धा।समेद्धाते।समेद्धेतिसम्ऽइद्धा।तेअग्ने।अग्नेदीद्यासं।दीद्यासमितिदीद्यासम्।।८।।उपप्रयंतो
अध्वरं।उपप्रयंतइत्युपऽप्रयंतः।अध्वरंमंत्रं।मंत्रंवोचेम।वोचेमाग्नये।अग्नयइत्यग्नये।आरेअस्मे।अस्मे
च।अस्मेइत्यस्मे।चशृणवते।शृणवतइतिशृणवते।।१।।अग्निर्मूर्धा।मूर्धादिवः।दिवःककुत्।ककुत्पतिः।प
तिः।पृथिव्याः।पृथिव्याअयं।अयमित्ययं।अपांरेतांसि।रेतांसिजिन्वति।जिन्वतीतिजिन्वति।।२।।उभा
वां।वामिंद्राग्नी।इंद्राग्नीआहुवध्यै।इंद्राग्नीइतींद्राग्नी।आहुवध्याउभा।आहुवध्याइत्याऽहुवध्यै।उभादातारा।

१ राधसः

राधसा सह । सह मादयध्यै । मादयध्या इति मादयध्यै । उभा दातारौ । दातारा इषां । इषाꣳ रयीणां । रयीणामुभा । उभा वा
जस्य । वाजस्य सातये । सातये हुवे । हुवे वां । वामिति वां ॥ ३ ॥ अयं ते । ते योनिः । योनिर्ऋत्वियः । ऋत्वियो यतः । यतो जा
तः । जातो अरोचथाः । अरोचथा इत्यरोचथाः । तं जानन् । जानन्नग्ने । अग्न आरोह । आरोह रोहाथ । अथा नः । नो व
र्धय । वर्धया रयिं । रयिमिति रयिं ॥ ४ ॥ अयमिह । इह प्रथमः । प्रथमो धायि । धायि धातृभिः । धातृभिर्होता । धातृभि
रिति धातृऽभिः । होता यजिष्ठः । यजिष्ठो अध्वरेषु । अध्वरेष्वीड्यः । ईड्य इतीड्यः । यमप्नवानः । अप्नवानो भृगवः ।
भृगवो विरुरुचुः । विरुरुचुर्वनेषु । विरुरुचुरिति विऽरुरुचुः । वनेषु चित्रं । चित्रं विभ्वं । विभ्वं विशे विशे । विभ्वमि
ति विऽभ्वं । [illegible]ति विशेऽविशे ॥ ५ ॥ अस्य प्रत्नां । प्रत्नामनु । अनु द्युतं । द्युतंꣳ शुक्रं दुदुह्रे । दुदुह्रे अह्रयः । अह्रय शुक्रं ४
इत्यह्रयः । पयः सहस्रसां । सहस्रसामृषिं । सहस्रसामिति सहस्रऽसां । ऋषिमित्यृषिं ॥ ६ ॥ तनूपा अग्ने । तनू
पा इति तनूऽपाः । अग्नेसि । असि तन्वं । तन्वं मे । मे पाहि । पाह्यायुर्दाः । आयुर्दा अग्ने । आयुर्दा इत्यायुःऽदाः ।
अग्नेसि । अस्यायुः । आयुर्मे । मे देहि । देहि वर्चोदाः । वर्चोदा अग्ने । वर्चोदा इति वर्चःऽदाः । अग्नेसि । असि वर्चः ।

विप्रो विप्रार४

वर्चोमे।मेदेहि।देह्यग्ने॥७॥अग्नेयत्त।यन्मे।मेतन्वाः।तन्वाऊनं।ऊनंतत।तन्मे।मआपृण।आपृण।पृणोंघोनाः
इंधानस्त्वा।त्वाशतं।शतं।ऽहिमाः।हिमाद्युमंतं।द्युमंतंसं।द्युमंतमितिद्युमऽमंतं।समिधीमहि।इधीमहिव
यस्वंतः॥८॥वयस्वंतोवयस्कृतं।वयस्कृतंसहस्वंतः।वयःकृतमितिवयःऽकृतं।सहस्वंतःसहस्कृतं।स
हस्कृतमग्ने।सहःकृतमितिसहःऽकृतं।अग्नेसपत्नदंभनं।सपत्नदंभनमदब्धासः।सपत्नदंभनमिति
सपत्नऽदंभनं।अदब्धासोअदाभ्यं।अदाभ्यंचित्रावसो॥९॥चित्रावसोस्वस्ति।चित्रवसोइति।चित्रऽवसो।स्व

स्तितेतेपारं।पारमशीय।अशीयसं।संत्वं।त्वमग्ने।अग्नेसूर्यस्य।सूर्यस्यवर्चसा।वर्चसागथाः।अगथाऋषी

णां।ऋषीणांस्तुतेन।स्तुतेनप्रियेण॥१०॥प्रियेणधाम्ना।धाम्नाहं।अहमायुषा।आयुषावर्चसा।वर्चसाप्र
जया।प्रजयारायः।प्रजयेतिप्रऽजया।रायस्पोषेण।पोषेणग्मिषीय।ग्मिषीयांधः।अंधःस्थ।स्थांधः।अंधो
वः।वोभक्षीय।भक्षीयमहः।महस्थ।स्थमहः।महोवः।वोभक्षीय।भक्षीयोर्जं॥११॥ऊर्जःस्थ।स्थोर्जं।ऊ
र्जंवः।वोभक्षीय।भक्षीय।रायस्पोषःपोषस्थ।स्थरायः।रायस्पोषं।पोषंवः।वोभक्षीय।भक्षीयेत्यंताः।
रायः।

रेवती रमध्वं । रमध्वमस्मिन् । अस्मिन्योनौ । योनौ गोष्ठे । गोष्ठे क्षये । गोस्थ इति गोऽस्थे । क्षये लोके । लोक इह ॥ १२ ॥
इहैव । एव स्त । स्तेतः । इतो मा । मापं । अप गात । गात संहिता । संहितासि । संहितेति संऽहिता । असि विश्वरूपी ॥
विश्वरूप्यूर्जा । विश्वरूपीति विश्वऽरूपी । ऊर्जा मा । मा विश । आ विश । विश गौपत्येन । गौपत्येनेति गौपत्येन ।
॥ १३ ॥ उप त्वा । त्वाग्ने । अग्ने दिवेदिवे । दिवेदिवे दोषावस्तः । दिवेदिव इति दिवेऽदिवे ॥ दोषावस्तर्धिया । दोषा
वस्तरिति दोषाऽवस्तः । धिया वयं । वयमिति वयं । नमो भरंतः । भरंत एमसि । एमसि । इमसीत्येमसि ॥ १४ ॥
राजंतमध्वराणां । अध्वराणां गोपां । गोपामृतस्य । ऋतस्य दीदिविं । दीदिविमिति दीदिविं । वर्धमानं स्वे ।
स्वे दमे । दम इति दमे ॥ १५ ॥ स नः । नः पितेव । पितेव सूनवे । पितेवेति पिताऽइव । सूनवेग्ने । अग्ने सूपायनः ।
सूपायनो भव । सूपायन इति सुऽउपायनः । भवेति भव । सचस्वा नः । नः स्वस्तये । स्वस्तय इति स्वस्तये ॥ १६ ॥
अग्ने त्वं । त्वं नः । नो अंतमः । अंतमु[illegible]त उत त्राता । त्राता शिवः । शिवो भव । भवा वरूथ्यः । वरूथ्य इति वरूथ्यो
रूथ्यः । वसुरग्निः । अग्निर्वसुश्रवाः । वसुश्रवाच्छ । वसुश्रवा इति वसुऽश्रवाः । अच्छा नक्षि । नक्षि द्युमत्तमं ।

६८ ३०

क्षुमन्तंमंरयिं।क्षुमन्तमितिक्षुमत्ऽतमं।तमंरयिं।रयिंदाः।दाइतिदाः॥१७॥तेत्वा।त्वाशोचिष्ठ।शोचिष्ठदीदिवः।दीदिवःसु
म्नाय।दीदिवइतिदीदिऽवः।सुम्नायनूनं।नूनमीमहे।ईमहेसखिभ्यः।सखिभ्यइतिसखिऽभ्यः।सनः।नो
बोधि।बोधिश्रुधि।श्रुधीहवं।हवमुरुष्य।उरुष्याणः।णोअघायतः।अघायतःसमस्मात्।अघायतइत्य
घऽयतः।समस्मादितिसमस्मात्॥१८॥इळएहि।एहि।इह्यदिते।अदितेकाम्ये।काम्यएहि।एहि।इहि ॥१३५
॥१२॥ मयि।मयिवः।वःकामधरणं।कामधरणंभूयात्।कामधरणमितिकामऽधरणं।भूयादितिभूयात्॥१९॥
सोमानंस्वरणं।स्वरणंकृणुहि।कृणुहिब्रह्मणः।ब्रह्मणस्पते।पइतिपते।कक्षीवंतंयः।यऔशिजः।औ
शिजइत्यौशिजः॥२०॥योरेवान्।रेवान्यः।योअमीवहा।अमीवहावसुवित्।अमीवहेत्यमीवऽहा।
वसुवित्पुष्टिवर्धनः।वसुविदितिवसुऽवित्।पुष्टिवर्धइतिपुष्टिऽवर्धनः।सनः।नःसिषक्तु।सिषक्तुयः।
सिसक्त्वितिसिसक्तु।यस्तुरः।तुरइतितुरः॥२१॥मानः।नःशंसः।शंसोअररुषः।अररुषोधूर्तिः।धूर्तिःप्रण
क्।प्रणङ्मर्त्यस्य।मर्त्यस्यानिमर्त्यस्य।रक्षाणः।णोब्रह्मणः।ब्रह्मणस्पते।पतइतिपते॥२२॥महित्रीणां।त्रीणामवः।
अवोस्तु॥

२त २न

३८

अस्तु द्युक्षं । द्युक्षं मित्रस्य । मित्रस्यार्यम्णः । अर्यम्ण इत्यर्यऽम्णः । दुराधर्षं वरुणस्य । दुराधर्षमिति दुःऽआधर्षं ।
वरुणस्येति वरुणस्य ॥ २३ ॥ न हि तेषां । तेषाममा । अमाच । न । चनन । नाध्वसु । अध्वसु वारणेषु । अध्वस्वि
त्यध्वऽसु । वारणेष्विति वारणेषु । ईशे रिपुः । रिपुरघशंसः । अघशंस इत्यघऽशंसः ॥ २४ ॥ ते हि । हि पुत्रा
सः । पुत्रासो अदितेः । अदितेः प्र । प्र जीवसे । जीवसे मर्त्याय । मर्त्यायेति मर्त्याय । ज्योतिर्यच्छंति । यच्छंत्य
जस्रं । अजस्रमित्यजस्रं ॥ २५ ॥ कदा चन । चन स्तरीः । स्तरीरसि । असि न । नेंद्र । इंद्र सश्चसि । सश्चसि
दाशुषे । दाशुष इति दाशुषे । उपोपेत् । उपोपेत्युपऽउप । इन्नु । नु मघवन् । मघवन् भूयः । मघवन्निति मघऽ
वन् । भूय इत् । इन्नु । नु ते । ते दानम् । दानं देवस्य । देवस्य पृच्यते । पृच्यत इति पृच्यते ॥ २६ ॥ तत्सवितुः । स
वितुर्वरेण्यं । वरेण्यं भर्गः । भर्गो देवस्य । देवस्य धीमहि । धीमहीति धीमहि ॥ धियो यः । यो नः । नः प्रचो
दयात् । प्रचोदयादिति प्रऽचोदयात् ॥ २७ ॥ परि ते । ते दूळभः । दूळभो रथः । दुर्दभ दुःऽदभः । रथोऽस्मान् ।
अस्मां अश्नोतु । अश्नोतु विश्वतः । विश्व इति विश्वतः । येन रक्षसि । रक्षसि दाशुषः । दाशुष इति दाशुषः ॥

१८

३९

समिद्धामा॥ समिद्ध इति सम्ऽइद्धः। मासम्। समर्द्धय॥ अर्धय प्रजया। प्रजया च। प्रजयेति प्रऽजया।
च धनेन। धनेन च। चेति च॥२८॥ भूर्भुर्वः॥ भुवः स्वः। स्वः सुप्रजाः। स्वरिति स्वः। सुप्रजाः प्रजया।
सुप्रजा इति सुऽप्रजाः। प्रजया भूयासं॥ प्रजयेति प्रऽजया। भूयासं सुवीरः। सुवीरो वीरैः। सुवी
र इति सुऽवीरः। वीरैः सुपोषः। सुपोषः पोषैः। सुपोष इति सुऽपोषः। पोषैर्नर्य॥१॥ नर्य प्रजां। प्रजां
॥२०॥ मे। प्रजामिति प्रऽजाम्। मे पाहि। पाहि शंऽस्य। शंऽस्य पशून्॥ पशून्मे। मे पाहि। पाह्यागन्म। ॥२०
९म आगन्म। आगन्म विश्ववेदसम्। विश्ववेदसमस्मभ्यं। विश्ववेदसमिति विश्वऽवेदसम्। अ
स्मभ्यं वसुवित्तमम्। वसुवित्तममग्ने॥ वसुवित्तममिति वसुऽवित्तमं॥२॥ अग्ने सम्राट्। सं
म्राडभि। सम्राडिति सम्ऽराट्॥ अभि द्युम्नं। द्युम्नमभि। अभि सहः। सह आ। आ यच्छस्व। आ
यच्छस्व। यच्छस्वायं। अयमग्निः। अग्निर्गृहपतिः। गृहपतिर्गार्हपत्यः। गृहपतिरिति गृहऽ
पति॥ गार्हपत्यः प्रजावान्। गार्हपत्य इति गार्हऽपत्यः। प्रजावान्वसुवित्तमः। प्रजावानिति

तिप्रजाऽवान् । वसुवित्तमोऽग्ने । वसुवित्तम इति वसुवित्ऽतमः ॥३॥ अग्ने गृहपते । गृहपतेऽभि । गृहप
त इति गृहऽपते । अभि द्युम्नं । द्युम्नमभि । अभि सहः । सह आयछस्व । आयछस्वेत्याऽयछस्व गृहाः ।
गृहा मा । मा बिभीत । बिभीत मा । मा वेपध्वं । वेपध्वमूर्जं । ऊर्जं बिभ्रतः । बिभ्रत एमसि । एमसि
इमस्यूर्जं ॥४॥ ऊर्जं बिभ्रत् । बिभ्रद्वः । वः सुमनाः । सुमनाः सुमेधाः । सुमना इति सुऽमनाः । सुमे
धा गृहान् । सुमेधा इति सुऽमेधाः । गृहानेमि । एमि मनसा । मनसा मोदमानः । मोदमानो येषां । ये
षामध्येति । अध्येति प्रवसन् । अध्येतीत्यधिऽएति । प्रवसन्येषु । प्रवसन्निति प्रऽवसन् । येषु सौ
मनसः । सौमनसो बहुः । बहुर्गृहान् ॥५॥ गृहानुप । उपह्वयामहे । ह्वयामहे ते । ते नः । नो जानन्तु ।
जानंतु जानतः । जानत उपहूताः । उपहूता इह । उपहूता इत्युपऽहूताः । अजावयोऽथो
॥६॥ अथो अन्नस्य । अथो इत्यथो । अन्नस्य कीलालः । कीलाल उपहूतः । उपहूतो गृहेषु । उप
हूत इत्युपऽहूतः । गृहेषु नः । नः क्षेमाय । क्षेमाय वः । वः शान्त्यै । शान्त्यै प्र । प्रपद्ये । पद्ये शिवं । शिवं

ऐमि

+३॥ इह गावः । गाव उपहूताः । उपहूता अजावयः । उपहूता इत्युपऽहूताः ।

४ अ   ३ मं   ४१

शग्मे।शंग्मौंशंयोः।शंयोः।शंय्याः।शंयोनिरिशंऽयोः।शंयोरितिशंयोः॥७॥प्रघासिनोहवामहे।प्रघासिन
इतिप्रऽघासिनः।हवामहेमरुतः।मरुतश्च।चरिशादसः।रिशादसइतिरिशादसः।करंभेणसजोषसः
२ ग्री सजोषइतिसऽजोषसः॥८॥यद्ग्रामे।ग्रामेरण्ये।अरण्येयत्सभायां।सभायांयदिंद्रिये।इंद्रियेयदेनः।एनश्चकृम।
४ ह चकृमावयं।वयमिदं।इदंतत्।तदव।अवयजामहे।यजामहेस्वाहा।स्वाहेतिस्वाहा॥९॥मोषूणः।इतिमो।मोसु ४ मा
नः।नइंद्र।इंद्रात्र।अत्रपृत्सु।पृत्सुदेवैः।शस्तिनिष्टुनुदेवैरस्ति।अस्तिहि।हिष्म।स्मातो।तेशुष्मिन्। ॥२९॥
शुष्मिन्नवयाः।अवयाइत्यवऽयाः।महश्चित्।चिद्यस्य।यस्यमीढुषः।मीढुषोयव्या।यव्याहविष्मतः।
॥२९॥ हविष्मतोमरुतः।मरुतोवंदते।वंदतेगीः।गीरितिगीः॥१०॥अक्रन्कर्म।कर्मकर्मकृतः।कर्मकृतःसह।क ४ कृ
र्मकृतइतिकर्मकृतः।सहवाचा।वाचामयोभुवा।मयोभुवेतिमयःऽभुवा।देवेभ्यःकर्म।कर्मकृत्वा।कृ
त्वास्तं।अस्तंप्र।प्रेत।प्रेतसचाभुवः।सचाभुवइतिसचाऽभुवः॥११॥अवभृथनिचुंपुण।अवभृथेत्यवऽ
भृथ।निचुंपुणनिचेरुः।निचुंपुणेतिनिऽचुंपुण।निचेरुरसि।निचेरुरितिनिऽचेरुः।असिनिचुंपुणः।

२ नि

४२

निचुंपुणार्वं। निचुंपुणेति निऽचुंपुणः। अव देवैः। देवैर्देवकृतं। देवकृतमेनः। देवकृतमिति देवऽकृतं। एनो या
सिषं। अया। सिषमव। अव मर्त्यैः। मर्त्यैर्मर्त्यकृतं। मर्त्यकृतं पुरूराव्णः। मर्त्यकृतमिति मर्त्यऽकृतं। पुरूरा
व्णो देव। पुरूराव्ण इति पुरुऽराव्णः। देव रिषः। रिषस्पाहि। पाहीति पाहि।।४।। पूर्णा दर्वि। दर्वि परा। परा प
सु
त। पत सुपूर्णा। पूर्णा पुनः। सुपूर्णेति सुऽपूर्णा। पुनरापत। आपत। पतेति पत। वस्नेव वि। वस्ने
वेति वस्नाऽइव। विक्रीणावहै। क्रीणावहा इषं। इषमूर्जं। ऊर्जं शतक्रतो। शतक्रतो इति शतऽक्रतो।।३।।
ददामि
देहि मे। मे ददामि ते। ते नि। नि मे। मे धेहि। धेहि नि। नि ते। ते दधे। दधा इति दधे। निहारं नि। निहारमिति
निहारं। निहरा नि। हरा मिन्नो। नोति हारं। निहारं नि। निहारामिति निऽहारं। निहरासि। हरासि मे। मे स्वा
हा। स्वाहेति स्वाहा।।२।। अक्षन्नमीमदन्त। अमीमदन्त हि। ह्यव। अव प्रियाः। प्रिया अधूषत। अधू
षतेत्यधूषत। अस्तोषत स्वभानवः। स्वभानवो विप्राः। स्वभानव इति स्वऽभानवः। विप्रा नविष्ठया। नवि
ष्ठया मती। मती योजा। योजा नु। न्विंद्र। इंद्र ते। ते हरी। हरी इति हरी।।१।। सुसंदृशं त्वा। सुसंदृशमिति

वि

सुऽसंदृशं । त्वा वयं । वयं मघवन् । मघवन् वंदिषीमहि । मघवन्निति मघऽवन् । वंदिषीमहीति वंदिषीमहि ॥
प्र नूनं । नूनं पूर्णवंधुरः । पूर्णवंधुरः स्तुतः । पूर्णवंधुर इति पूर्णऽवंधुरः । स्तुतो यासि । यासि वशान् । वशाँ अनु । अ
नु योज । योजा नु । न्विंद्र । इंद्र ते । ते हरी । हरी इति हरी ॥२॥ मनो नु । न्वा हुवामहे । आ हुवामहे । हुवाम
हे नाराशंसेन । नाराशंसेन स्तोमेन । स्तोमेनेति स्तोमेन । पितॄणां च । च मन्मभिः । मन्मभिरिति मन्म
ऽभिः ॥३॥ आ नः । न एतु । एतु मनः । मनः पुनः । पुनः क्रत्वे । पुनरिति पुनः । क्रत्वे दक्षाय । दक्षाय जी
॥२२॥ वसे । जीवस इति जीवसे । ज्योक् च । च सूर्यं । सूर्यं दृशे । दृश इति दृशे ॥४॥ पुनर्नः । नः पितरः । पित ॥२२॥
रो मनः । मनो ददातु । ददातु दैव्यः । दैव्यो जनः । जन इति जनः । जीवं व्रातं । व्रातं सचेमहि । सचे
महीति सचेमहि ॥५॥ वयं सोम । सोम व्रते । व्रते तव । तव मनः । मनस्तनूषु । तनूषु बिभ्रतः । बिभ्र
त इति बिभ्रतः । प्रजावंतः सचेमहि । प्रजावंत इति प्रजाऽवंतः । सचेमहीति सचेमहि ॥६॥ एष
ते । ते रुद्र । रुद्र भागः । भागः सह । सह स्वस्रा । स्वस्रांबिकया । अंबिकया तं । तं जुषस्व । जुषस्व स्वाहा ।

स्वाहैषः।एषते।तेरुद्र।रुद्रभागः।भागआखुः।आखुस्ते।तेपशुः।पशुरव।।१।।अवरुद्रं।रुद्रमदीम
हि।अदीमह्यव।अवदेवं।देवंत्र्यंबकं।त्र्यंबकंयथा।त्र्यंबकमितित्रिऽअंबकं।यथानः।नोवस्यसः।
वस्यसस्करत्।करद्यथा।यथानः।नःश्रेयसः।श्रेयसस्करत्।करद्यथा।यथानः।नोव्यवसाययात्।
व्यवसाययाद्भेषजं।व्यवसाययादितिविऽअवसाययात्।।२।।भेषजमसि।असिभेषजं।भेषजंगा
वे।गवेऽश्वाय।अश्वायपुरुषाय।पुरुषायभेषजं।भेषजंसुगं।सुगंमेषाय।सुगमितिसुऽगं।
मेषायमेष्ये।ऽमेष्याऽइतिमेष्ये।।३।।त्र्यंबकंयजामहे।त्र्यंबकमितित्रिऽअंबकं।यजामहेसुगं
धिं।सुगंधिंपुष्टिवर्धनं।सुगंधिमितिसुऽगंधिं।पुष्टिवर्धनमितिपुष्टिऽवर्धनं।उर्वारुकमिवब
धनात्।उर्वारुकमिवेत्युर्वारुकंऽइव।बंधनान्मृत्योः।मृत्योर्मुक्षीय।मुक्षीयमा।मामृतात्।अमृता
दित्यमृतात्।।४।।त्र्यंबकंयजामहे।त्र्यंबकमितित्रिऽअंबकं।यजामहेसुगंधिं।सुगंधिंपतिवेदनं।
सुगंधिमितिसुऽगंधिं।पतिवेदमितिपतिऽवेदनं।उर्वारुकमिवबंधनात्।उर्वारुकमिवेत्युर्वारुकंऽइव।

२

वंधनाद्दितः । इतोमुक्षीय । मुक्षीयमा । मामृतः । अमृत इत्यमृतः ॥ ५ ॥ एतेमारुद्र । रुद्रावसेन । अवसेनप
रः । परोमूजवतः । मूजवतोति । मूजवत इति मूजेंऽवतः । अतीहि । इह्यवततनधन्वा । अवततधन्वा पिनाका
वसः । अवततधन्वेत्यवतत । धन्वा । पिनाकवसः कृ त्तिवासाः । पिनाकावस इति पिनाकः अवसः । कृ
त्तिवासा अहिंसन् । कृत्तिवासा इति कृत्तिऽवासाः । अहिंसन्नः । नः शिवः । शिवः शांतः । शांतोति । अतीहि
॥ ६ ॥ वाजिनां वाजः । वाजो वनु । अवनु भद्रः । भद्रो अस्मान् । अस्मान्नेनः । रेतः सिक्तं । सिक्तमंमृतं । अंमतं
बलाय । बलायेति बलाय । विश्वेदेवाः । देवा अभि । अभिभयत । यत्सं बभूवुः । संबभूवुस्तत्र । संबभूवुरिति
॥ २२ ॥ सं बभूवुः । तन्मा । माधिनोतु । धिनोतु प्रजया । प्रजयधनेन । प्रजयेति प्रऽअया । धनेनेति धनेन ॥ १ ॥ वान्यहं
अहं वाजिनस्य । वाजिनस्योपहूतः । उपहूतउपहूतस्य । उपहूत इत्युपऽहूतः । उपहूतस्य भक्षयामि । उप
हूतस्येत्युपऽहूतस्य । भक्षयामि वाजी । वाजी वाजी । वाजी भूयासं । भूयासं सविता ॥ २ ॥ सविता प्रसूताः ।
प्रसूता देव्यः । प्रसूता इति प्रऽसूताः । देव्य आपः । आपउंदंतु । उंदंतु ते । तेन नुं । तनुं दीर्घायुत्वाय । दीर्घायु

या

+ इहीतीहि ॥ ६ ॥

तन्मे। मे अस्तु। अस्तु त्र्यायुषं। त्र्यायुषं येन। त्र्यायुषमिति त्रिऽआयुषं ॥४॥

त्वाय वर्चसे। दीर्घायुत्वायेति दीर्घायुऽत्वाय। वर्चसे कश्यपस्य ॥३॥ कश्यपस्य त्र्यायुषं। त्र्यायुषं ज ४९
मदग्नेः। त्र्यायुषमिति त्रिऽआयुषं। जमदग्नेस्त्र्यायुषं। जमदग्नेरिति जमत्ऽअग्नेः। त्र्यायुषं यत्। त्र्यायु
षमिति त्रिऽआयुषं। यद्देवानां। देवानां त्र्यायुषं। त्र्यायुषं तत्। त्र्यायुषमिति त्रिऽआयुषं ॥४॥ येन धा
ता। धाता बृहस्पतेः। बृहस्पतेरिंद्रस्य। इंद्रस्य च। चायुषे। आयुषे वपत्। अवपत्तेन। तेन ते। ते व
पामि। वपामि ब्रह्मणा। ब्रह्मणा जीवातवे। जीवातवे जीवनाय। जीवनाय दीर्घायुत्वाय ॥५॥ दीर्घा
युत्वाय बलाय। दीर्घायुत्वायेति दीर्घायुऽत्वाय। बलाय वर्चसे। वर्चसे सुप्रजास्त्वाय। सुप्रजास्त्वा
य च। सुप्रजास्त्वायेति सुप्रजाःऽत्वाय। चासौ। असावपो। अपो ओ आव। अपो इत्यपो। जीव शरदः। शर
दः शतं। शतमिति शतम् ॥६॥ इति क्रमपाठे तृतीयोऽध्यायः ॥छ॥ ॥ हरिः। ॐ ॥ एदम्। इ
दमगन्म। अगन्म देवयजनं। देवयजनं पृथिव्याः। देवयजनमिति देवऽयजनं। पृथिव्या यत्र। यत्र
देवासः। देवासो अजुषंत। अजुषंत विश्वे। विश्व इति विश्वे। ऋक्सामाभ्यां संतरंतः। ऋक्सामाभ्या

मिसृक्ःसामाभ्यां।संतरंतोयजुर्भिः।संतरंतइतिसंऽतरंतः।यजुर्भिरायः।यजुर्भिरितियजुःभिः।राय
स्पोषेण।पोषेणसं।समिषा।इषामदेम।मदेमेतिमदेम॥१॥इमाआपः।आपःशम्।शमुमे।उंइत्युं।
मेसंतु।संतुदेवीः।देवीरोषधे।ओषधेत्रायस्व।त्रायस्वस्वधिते।स्वधितेमा।स्वधितइतिस्वऽधिते।
हिं मैनं।एनंसीः।हिंसीरितिहिंसीः।आपोअस्मान्।अस्मान्मातरः।मातरःशुंधयंतु।शुंधयंतुघृतेन।
घृतेनंनः।नोघृतप्वः।घृतप्वःपुनंतु।घृतप्वइतिघृतऽप्वः।पुनंत्वितिपुनंतु॥२॥विश्वंहि।हिरिप्रं।
॥२४॥ रिप्रंप्रवहंति।प्रवहंतिदेवीः।प्रवहंतीतिप्रऽवहंति।देवीरुत्।उदित्।इदाभ्यः।आभ्यःशुचिः। ॥२४॥
शुचिरापूतः।आपूतः।पूतएमि।एमीत्येमि।दीक्षातपसोस्तनूः।तनूरसि।असितां।तांत्वा।त्वाशि
वां।शिवांशग्मान्।शग्मांपरि।परिदधे।दधेभद्रं।भद्रंवर्णं।वर्णंपुष्यन्।पुष्यन्नितिपुष्यन्॥३॥मही
नांपयः।पयोसि।असिवर्चोदाः।वर्चोदाअसि।वर्चोदाइतिवर्चःऽदाः।असिवर्चः।वर्चोमे।मेदेहि।
देहिवृत्रस्य।वृत्रस्यकनीनका।कनीनकासि।असिचक्षुर्दाः।चक्षुर्दाअसि।चक्षुर्दाइतिचक्षुःऽदाः।

असि वर्चोदाः। वर्चो मे। मे देहि। देहि। चित्पतिः॥१॥ चित्पतिर्मा। चित्पतिरिति चित्ऽपतिः। मा पुनातु। पुनातु वाक्पतिः। वा
क्पतिर्मा॥ वाक्पतिरिति वाक्ऽपतिः। मा पुनातु। पुनातु देवः। देवो मा। मा सविता। सविता पुनातु। पुनात्वच्छि
द्रेण। अच्छिद्रेण पवित्रेण। पवित्रेण सूर्यस्य। सूर्यस्य रश्मिभिः। रश्मिभिस्तस्य। रश्मिभिरिति रश्मिऽभिः।
तस्य ते। ते पवित्रपते। पवित्रपते पवित्रपूतस्य। पवित्रपत इति पवित्रऽपते। पवित्रपूतस्य यत्कामः। पवि
त्रपूतस्येति पवित्रऽपूतस्य। यत्कामः पुने। यत्काम इति यत्ऽकामः। पुने तत्। तच्छकेयं। शकेयमिति श
केयं॥२॥ आ वः। वो देवासः। देवास ईमहे। ईमहे वामं। वामं प्रयति। प्रयत्यध्वरे। प्रयतीति प्रऽयति। अ
ध्वर इत्यध्वरे। आ वः। वो देवासः। देवास आशिषः। आशिषो यज्ञियासः। आशिष इत्याऽशिषः। य
ज्ञियासो हवामहे। हवामह इति हवामहे॥३॥ स्वाहा यज्ञं। यज्ञं मनसः। मनस उरोः। उरोरन्तरिक्षात्।
अंतरिक्षाद्द्यावापृथिवीभ्यां। द्यावापृथिवीभ्यां वातात्। वातादारभे। आरभे। आरभ इत्यारभे॥४॥२॥
आकूत्यै प्रयुजे। आकूत्या इत्याऽकूत्यै। प्रयुजेऽग्नये॥ प्रयुज इति प्रऽयुजे। अग्नये स्वाहा। स्वाहा मेधायै।

४८

मेधायै मनसे। मनसे दीक्षायै। दीक्षायै तपसे। तपसे सरस्वत्यै। सरस्वत्यै पूष्णे। ष्णे। पूष्णेग्नये। अग्नये स्वा
हा। स्वाहेति स्वाहा। आपो देवीः। देवीर्बृहतीः। बृहतीर्विश्वशंभुवः। विश्वशंभुवो द्यावापृथिवी। विश्वशंभु
॥२५॥ व इति विश्वऽशंभुवः। द्यावापृथिवी उरु। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। उर्वन्तरिक्षं। अन्तरिक्षमित्यन्तरि
क्षं। बृहस्पतये हविषा। हविषा विधेम। विधेम स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥१॥ विश्वो देवस्य। देवस्य नेतुः।
नेतुर्मर्तः। मर्तो वुरीत। वुरीत सख्यं। सख्यमिति सख्यं। विश्वो राये। राय इषुध्यति। इषुध्यति द्युम्नं। द्यु
म्नं वृणीत। वृणीत पुष्यसे। पुष्यसे स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥२॥ ऋक्सामयोः शिल्पे। ऋक्सामयोरि ॥२५॥
त्यृक्ऽसामयोः। शिल्पे स्थः। शिल्पे इति शिल्पे। स्थस्ते। ते वां। ते इति ते। वामारभे। आरभे। रभे ते। ते मा।
इति ते। मा पातम्। पातमास्य। आस्य। अस्य यज्ञस्य। यज्ञस्योदृचः। उदृचः शर्म। उदृच इत्युत्ऽऋचः॥
॥३॥ शर्मासि। असि शर्म। शर्म मे। मे यच्छ। यच्छ नमः। नमस्ते। ते अस्तु। अस्तु मा। मा मा। मा हिंसीः। हिंसीरूर्क्।
ऊर्गसि। अस्याङ्गिरसी। आङ्गिरस्यूर्णम्रदाः। ऊर्णम्रदा ऊर्जं। ऊर्णम्रदा इत्यूर्णऽम्रदाः। ऊर्जं मे। मे यच्छ।
यच्छ सोमस्य॥२॥ सोमस्य नीविः। नीविरसि। असि विष्णोः। विष्णोः शर्म। शर्मासि। असि शर्म। शर्म यजमा

४०

नस्य। यजमानस्य। इंद्रस्य। इंद्रस्य योनिः। योनिरसि। असि सुसस्याः। सुसस्याः कृषीः। सुसस्या इति सुऽसस्याः। कृ
षीस्कृधि। कृधि कृत॥३॥ उछ्रयस्व। अयस्व वनस्पते। वनस्पत ऊर्ध्वः। ऊर्ध्वो मा। मा पाहि। पाह्यंहसः। अंह
स आस्य। आस्य। आस्य यज्ञस्य। यज्ञस्योदृचः। उदृच इत्युत्ऽऋचः॥४॥ व्रतं कृणुत। कृणुत व्रतं। व्रतं कृणु
त। कृणुताग्निः। अग्निर्ब्रह्म। ब्रह्माग्निः। अग्निर्यज्ञः। यज्ञो वनस्पतिः। वनस्पतिर्यज्ञियः। यज्ञियो देवीं॥५॥
देवीं धियं। धियं मनामहे। मनामहे सुमृळीकां। सुमृळीकामभिष्टये। सुमृळीकामिति सुऽमृळीकां। अ
भिष्टये वर्चोदां। वर्चोदां विश्वधायसं। वर्चोदामिति वर्चःऽदां। विश्वधायसं सुतीर्थां। विश्वधायसमि
ति विश्वऽधायसं। सुतीर्थां नः। सुतीर्थामिति सुऽतीर्थां। नो असत्। असद्वशे। वशे ये॥६॥ ये देवाः। देवा
मनोजाताः। मनोजाता मनोयुजः। मनोजाता इति मनःऽजाताः। मनोयुजो दक्षक्रतवः। मनोयुज इति
मनःऽयुजः। दक्षक्रतवस्ते। दक्षक्रतव इति दक्षऽक्रतवः। ते नः। नोऽवन्तु। अवन्तु ते। ते नः। नः पान्तु। पान्तु तेभ्यः।
तेभ्यः स्वाहा। स्वाहा श्वात्राः॥७॥ श्वात्राः पीताः। पीता भवत। भवत यूयं। यूयमापः। आपो अस्माकं।
अस्माकमन्तः। अन्तरुदरे। उदरे सुशेवाः। सुशेवास्ताः। सुशेवा इति सुऽशेवाः। ता अस्मभ्यम्। अ

स्माभ्यमयुध्माः। अयुध्मा अनमीवाः। अनमीवा अनागसः। अनागसः स्वदंतु। स्वदंतु देवीः। देवीरमृताः। अमृ
ताऋतावृधः। ऋतावृध इयं। ऋतावृध इति ऋतऽवृधः॥४॥ इयं ते। ते यज्ञिया। यज्ञिया तनूः। तनूरपः। अपो मुंचामि॥
॥२४॥ मुंचामि न। न प्रजां। प्रजामंहोमुचः। प्रजामिति प्रऽजां। अंहोमुचः स्वाहाकृताः। अंहोमुच इत्यंहःऽमुचः। स्वाहाकृताः
पृथिवीं। स्वाहाकृता इति स्वाहाऽकृताः। पृथिवीमा। विशत। आविशत। विशत पृथिव्याः। पृथिव्या सं। संभव। भवाग्ने॥
॥५॥ अग्ने त्वं। त्वं सु। सु जागृहि। जागृहि वयं। वयं सु। सु मंदिषीमहि। मंदिषीमहि रक्ष। रक्षा णः। णो अप्रयुछन्। अ
प्रयुछन्प्रबुधे। अप्रयुछन्नित्यप्रऽयुछन्॥ प्रबुधे नः। प्रबुध इति प्रऽबुधे। नः पुनः। पुनस्कृधि। पुनरिति पुनः। कृ
धि पुनः॥६॥ पुनर्मनः। मनः पुनः। पुनरायुः। आयुर्मे। म आगात्। आगात्। आगात्पुनः। पुनश्चक्षुः। पुनरिति
पुनः। चक्षुः पुनः। पुनः श्रोत्रं। पुनरिति पुनः। श्रोत्रं मे। म आगात्। आगात्। आगात्पुनः। पुनः प्राणः। पुनरिति ॥२४॥
पुनः। प्राणः पुनः। पुनरात्मा। आत्मा मे। म आगात्। आगात्। आगाद्वैश्वानरः। वैश्वानरो अदब्धः। अदब्ध
स्तनूपाः। तनूपा अग्निः। तनूपा इति तनूऽपाः। अग्निर्मा। मा पातु। पातु दुरितात्। दुरितादवद्यात्। दुरितादि
ति दुःऽइतात्॥ अवद्यादित्यवद्यात्॥७॥ त्वमग्ने। अग्ने व्रतपाः। व्रतपा असि। व्रतपा इति व्रतऽपाः। असि देवः॥

य
२

देवआमर्त्येषु। आमर्त्येषु। मर्त्येष्वा। एत्वा। त्वंयज्ञेषु। यज्ञेष्वीड्यः। ईड्य इतीड्यः॥५॥ रास्वेयत्। इयत्सोम। सोमाभूयः। आ
भूयः। भूयोभर। भरदेवः। देवोनः। नःसविता। सविता वसोः। वसोर्दाता। दाता वसु। वस्वदात्। अदादित्यदात्॥६॥
एषते। तेशुक्र। शुक्रतनूः। तनूरेतत्। एतद्वर्चः। वर्चस्तया। तयासं। संभव। भवभ्राजं। भ्राजंगच्छ। गच्छजूः। जूरसि।
असिधृता। धृतामनसा। मनसाजुष्टा। जुष्टाविष्णवे। विष्णवेतस्याः॥१॥ तस्यास्ते। तेसत्यसवसः। सत्यसवसः
प्रसवे। सत्यसवस इतिसत्यऽसवसः। प्रसवेतनु। प्रसव इतिप्रऽसवे। तनुयंत्रं। यंत्रमशीय। अशीयस्वाहा।
स्वाहाचंद्रं। चंद्रमसि। असिशुक्रं। शुक्रममृतं। अमृतंवैश्वदेवं। वैश्वदेवंचित्। वैश्वदेवमितिवैश्वऽदेवं॥२॥
चिन्मना। मनाधीः। धीर्दक्षिणा। दक्षिणाक्षत्रिया। क्षत्रियायज्ञिया। यज्ञियादितिः। अदितिरुभयतःशीर्ष्णी॥
उभयतःशीर्ष्णीसा। उभयतःशीर्ष्णीत्युभयतःशीर्ष्णी। सानः। नःसुप्राची। सुप्राचीसुप्रतीची। सुप्राचीतिसुऽप्रा
ची। सुप्रतीचीभव। सुप्रतीचीतिसुऽप्रतीची। भवमित्रः॥३॥ मित्रस्त्वा। त्वापदि। पदिबध्नातां। बध्नीतांपूषा।
पूषाध्वनः। अध्वनस्पातु। पात्विंद्राय। इंद्रायाध्यक्षाय। अध्यक्षायानु। अध्यक्षायेत्यधिऽअक्षाय। अनुत्वा।
त्वामाता। मातामन्यतां। मन्यतांपिता। पिताभ्राता। भ्रातासगर्भ्यः। सगर्भ्यःसखा। सगर्भ्य इतिसऽगर्भ्यः॥

सखासयूथ्यः।सयूथ्यःसा।सयूथ्यइतिसऽयूथ्यः॥४॥सादेवि।देवि देवं।देवमच्छ।अच्छेहि।इहींद्राय।इंद्राय
सोमं।सोमंरुद्रः।रुद्रस्त्वा।त्वावर्त्तयतु।आवर्त्तयतु।वर्त्तयतुस्वस्ति।स्वस्तिसोमसखा।सोमसखापुनः।सोमसखे
॥२७॥ तिसोमऽसखा।पुनरेहि।एहि।इहीतीहि॥५॥वस्व्यसि।अस्यदितिः।अदितिरादित्या।आदिसारुद्रा।रुद्राचंद्रा।
चंद्राबृहस्पतिः।बृहस्पतिष्ट्वा।त्वासुम्ने।सुम्नेरम्णातु।रम्णातुरुद्रः।रुद्रोवसुभिः।वसुभिराचके।वसुभिरितिवसुऽ
भिः।आचके।चुकेइत्याः॥१॥अदित्यास्त्वा।त्वामूर्द्धन्।मूर्द्धन्नाजिघर्मि।आजिघर्मि।जिघर्मिदेवयजने।देव
यजनेपृथिव्याः।देवयजनइतिदेवऽयजने।पृथिव्याइळायाः।इळायास्पदं।पदमसि।असिघृतवत्।घृ
तवत्स्वाहा।घृतवदितिघृतऽवत्।स्वाहास्मे॥२॥अस्मेरमस्व।अस्मेइत्यस्मे।रमस्वास्मे।अस्मेते।अस्मे
४ ते इत्यस्मे।तेबंधुः।बंधुस्त्वे।त्वेरायः।इतित्वे।=रायोअस्मे।अस्मेराय।अस्मेइत्यस्मे।रायोमा॥३॥मावयं।वयं ॥२८॥
रायः।रायस्पोषेण।पोषेणवि।वियौष्म।यौष्मतोतः।तोतोरायः।रायःसं।समख्ये।अख्येदेव्या।देव्याधिया।
धियासं।संदक्षिणया।दक्षिणयोरुचक्षसा।उरुचक्षसामा।उरुचक्षसेत्युरुऽचक्षसा।मामे।मआयुः।आ
युःप्र।प्रमोषीः।माषीर्मो।मोअहं।मोइतिमो।अहंतव।तववीरान्।वीरान्विदेय।विदेयतव।तवदेवि।देवि

संदृशि। संदृशीतिसंऽदृशि॥४॥ एषते। तेगायत्रः। गायत्रोभागः। भागइति। इतिमे। मेसोमाय। सोमायब्रूतात्। ब्रूता
त्रैष्टुभः। त्रैष्टुभोजागतः। त्रैस्तुभइतित्रैस्तुभः। जागछंदोमानानाम्। छंदोमानानांऽसाम्राज्यं। छंदोमानानो
मितिछंदःऽमानानां। साम्राज्यंगछतात्। साम्राज्यमितिसांराज्यं। गच्छतादिति। इतिमे। मेसोमाय। सोमायब्रू
तात्। ब्रूतादास्माकः॥१॥ आस्माकोसि। असिशुक्रः। शुक्रस्ते। तेग्रहः। ग्रहोविचितः। विचितस्त्वा। विचितइतिवि
चितः। त्वावि। विचिन्वंतु। चिन्वंत्विति चिन्वंतु॥२॥ अभित्यं। त्यंदेवं। देवंसवितारं। सवितारमोण्योः। ओण्योःक
विंक्रतुं। कविक्रतुमर्चामि। कविक्रतुमितिकविऽक्रतुं। अर्चामिसत्यसवम्। सत्यसवंरत्नधां। सत्यसवमिति
सत्यऽसवं। रत्नधामभि। रत्नधामितिरत्नऽधां। अभिप्रियं। प्रियंमतिं। मतिंकविं। कविमितिकविं।
ऊर्ध्वायस्य। यस्यामतिः। अमतिर्भाः। भाअदिद्युतत्। अदिद्युतत्सवीमनि। सवीमनिहिरण्यपाणिः। हिरण्यपा
णिरमिमीत। हिरण्यपाणिरितिहिरण्यऽपाणिः। अमिमीतसुक्रतुः। सुक्रतुःकृपा। सुक्रतुरितिसुऽक्रतुः। कृपा
स्वः। स्वरितिस्वः॥३॥ प्रजाभ्यस्त्वा। प्रजाभ्यइतिप्रऽजाभ्यः। त्वाप्रजाः। प्रजास्त्वा। प्रजाइतिप्रऽजाः। त्वानुप्राणंतु। अ
नुप्राणंतुप्रजाः। अनुप्राणंत्वित्यनुऽप्राणंतु। प्रजास्त्वं। प्रजाइतिप्रऽजाः। त्वमनुप्राणिहि। अनुप्राणिहीत्यनुऽप्राणिहि॥

अ
६

दि
२

॥४॥ चंद्रं त्वा। त्वा चंद्रेण। चंद्रेण क्रीणामि। क्रीणामि शुक्रं। शुक्रं शुक्रेण। शुक्रेणामृतं। अमृतममृतेन। अमृते
नेसग्मनें (न। सग्मेनें। तेगोः। गोरस्मे। अस्मेनें। अस्मे इत्यस्मे। ते चंद्राणि। चंद्राणि तपसः॥१॥ तपसस्तनूः। तनू
॥२८॥ रसि। असि प्रजापतेः। प्रजापतेर्वर्णः। प्रजापतेरिति प्रजाऽपतेः। वर्णः परमेण। परमेण पशुना। पशुना क्रीय
से। क्रीयसे सहस्रपोषं। सहस्रपोषं पुषेयं। सहस्रपोषमिति सहस्रऽपोषं। पुषेयं मित्रः॥२॥ मित्रो नः। न एहि।
एहि। इहि सुमित्रधः। सुमित्रध इंद्रस्य। सुमित्रध इति सुऽमित्रधः। इंद्रस्योरुं। उरुमा। विश। आविश। विश द
क्षिणं। दक्षिणमुशं। उशन्नुशंतं। उशंतं स्योनः। स्योनः स्योनं। स्योनं स्वान॥३॥ स्वान भ्राज। भ्राजांघारे।
अंघारे बंभारे। बंभारे हस्त। हस्त सुहस्त। सुहस्त कृशानो। सुहस्तेति सुऽहस्त। कृशानवेते। कृशानो इति कृ ॥२८॥
शानो। एते वः। वः सोमक्रयणाः। सोमक्रयणास्तान्। सोमक्रयणा इति सोमऽक्रयणाः। तान्रक्षध्वं। रक्षध्वं मा।
मा वः। वो दभन्। दभन्परि॥४॥ परि मा। माग्ने। अग्ने दुश्चरितात्। दुश्चरिताद्बाधस्व। दुश्चरितादिति दुःऽचरिता
त्। बाधस्व मा। आ मा। मा सुचरिते। सुचरिते भज। सुचरित इति सुऽचरिते। भजोत्। उदायुषा। आयुषा स्वा
युषा। स्वायुषोत्। स्वायुषेति सुऽआयुषा। उदस्थात्। अस्थाममृतानां। अमृतां अनु। अन्वित्यनु॥५॥ प्रतिपथा।

५६

पंथामपप्तहि । अप प्रहि स्वस्तिगां । स्वस्तिगामनेहसं । स्वस्तिगामिति स्वस्ति ऽ गां । अनेहसमित्यनेहसंये
न विश्वाः । विश्वाः परि । परि द्विषः । द्विषो वृणक्ति । वृणक्ति विंदते । विंदते वसु । वस्विति वसु ॥ ८ ॥ अदित्यास्त्व
क् । त्वगसि । अस्य अदित्यै । अदित्यै सदः । सद आसीद । आसीद । सीदेति सीद । अस्तभ्नाद्यां । द्यामृषभः । ऋ
३ रिक्षम षभो अंतरिक्षं । अंतरिक्षममिमीत । अमिमीत वरिमाणं । वरिमाणं पृथिव्याः । पृथिव्या इति पृथिव्याः । आसीदत्
सीदद्विश्वा । विश्वा भुवनानि । भुवनानि सम्राट् । सम्राड्विश्वा । सम्राडिति सम्ऽराट् । विश्वेत् । इत्तानि । ता
नि वरुणस्य । वरुणस्य व्रतानि । व्रतानीति व्रतानि ॥ १ ॥ वनेषु वि । व्यंतरिक्षं । अंतरिक्षं ततान । ततान वा
जं । वाजमर्वत्सु । अर्वत्सु पयः । अर्वत्स्वित्यर्वत्ऽसु । पय उस्रियासु । उस्रियास्वित्युस्रियासु । हृत्सु क्रतुं ।
ऽस्त हृत्स्विति हृत्ऽसु । क्रतुं वरुणः । वरुणो विक्षु । विक्ष्वग्निं । अग्निं दिवि । दिवि सूर्यं । सूर्यमदधात् । अदधात्सोमं ।
सोममद्रौ । अद्राइत्यद्रौ ॥ २ ॥ सूर्यस्य चक्षुः । चक्षुरारोह । आरोहाग्नेः । अग्नेरक्ष्णः । अक्ष्णः कनीन
कं । कनीनकमिति कनीनकं । यत्रैतशेभिः । एतशेभिरीयसे । ईयसे भ्राजमानः । भ्राजमानो विपश्चिता ।
विपश्चितेति विपः ऽ चिता ॥ ३ ॥ उस्रा एतं । एतं । इतं धूर्वाहौ । धूर्वाहौ युज्येथां । धूर्वाहाविति धूः ऽ वाहौ ।

॥ दूरेदृशइति दूरेऽदृशे ॥

युञ्जेथामनश्रू। अनश्रू प्रवीरहणौ। अनश्रू इत्यनऽश्रू। प्रवीरहणौ ब्रह्मचोदनौ। प्रवीरहणा इति प्रवीरऽहनौ। ५८
ब्रह्मचोदनौ स्वस्ति। ब्रह्मचोदनाविति ब्रह्मऽचोदनौ। स्वस्ति यजमानस्य। यजमानस्य गृहान्। गृहान् गच्छतं।
॥२९॥ गच्छतं भद्रः॥४॥ भद्रो मे। मेसि। असि प्र। प्रच्यवस्व। च्यवस्व भुवः। भुवस्पते। पते विश्वानि। विश्वान्यभि। अ
भि धामानि। धामानि मा। मा त्वा। त्वा परिपरिणः। परिपरिणः परिपंथिनः। परिपरिण इति परिऽपरिणः। परिपं
थिनो वृकाः। परिपंथिन इति परिऽपंथिनः। वृका अघायवः। अघायवो विदन्। अघायव इत्यघऽयवः। विदञ्छ्ये
नः। श्येनो भूत्वा। भूत्वा परा। परा पत। पत यजमानस्य। यजमानस्य गृहान्। गृहान्गछ। गछतन्त्। तन्नौ।
नौ सꣳस्कृतं। सꣳस्कृतमिति सꣳऽस्कृतं॥५॥ नमो मित्रस्य। मित्रस्य वरुणस्य। वरुणस्य चक्षसे। चक्षसे महः॥
महो देवाय। देवाय तत्। तदृतं। ऋतꣳ सपर्यत। सपर्यतेति सपर्यत। दूरेदृशे देवजाताय। देवजाताय केतवे।
देवजातायेति देवऽजाताय। केतवे दिवः। दिवस्पुत्राय। पुत्राय सूर्याय। सूर्याय शंसत॥ शंसतेति शंसत॥६॥ ॥२९॥
वरुणस्योत्तम्भनं। उत्तम्भनमसि। असि स्कम्भसर्जनी। स्कम्भसर्जनी स्थः। स्कम्भसर्जनी इति स्कम्भऽसर्जनी। स्थ ऋ
तसदनी। ऋतसदन्यृतसदनं। ऋतसदनीत्यृतऽसदनी। ऋतसदनमृतसदनं। ऋतसदनमित्यृतऽ

सदनं। ऋतसदनीमासीद। ऋतसदनीमित्यृतऽसदनीं। आसीद। सीदेतिसीद॥७॥ याते। तेधामानि। धामानि
हविषा। हविषायजंति। यजंतिता। तातें। तेविश्वा। विश्वापरिभूः। परिभूरस्तु। परिभूरितिपरिऽभूः। अस्तुयज्ञं।
यज्ञमितियज्ञं। गयस्फानःप्रतरणः। गयस्फान इतिगयऽस्फानः। प्रतरणःसुवीरः। प्रतरण इतिप्रऽतरणः।
सुवीरोवीरहा। सुवीर इतिसुऽवीरः। अवीरहाप्र। अवीरहेत्यवीरऽहा। प्रचर। चरासोम। सोमदुर्यान्। दुर्या
नितिदुर्यान्॥८॥छ॥ इतिक्रमपाठेचतुर्थोध्यायः॥छ॥ ॥हरिः॥ अग्नेस्तनूर्युगेकत्वेभवतन्नद्वयोर्विंश
त्॥ आपतयत्सेंद्रघोस्यनुवाकांतवेष्टनः॥१॥ युंजतेतित्रिषुद्विद्वेवश्रुतयुगेकता॥ विष्णुवारिष्णुचाद्विद्वि
होररा ट्मथांतवत्॥२॥ आददेपंचकेकत्वंयवोसिचतुरैकता॥ परित्वागिर्वणोद्विद्विंद्रस्यस्पुरथांतवत्॥३॥
विभूरस्यनुवाकेस्यंज्योतिर्विद्यपंचतुष्कवान्॥ अग्नेनयद्द्वयोद्विद्वेद्वेवसवितस्त्वपैकता॥४॥ असन्यैत्रिनयैकत्वम
यीहित्वाद्विवेष्टनः॥छ॥ हरिः॥ ॐ॥ अग्नेस्तनूः। तनूरसि। असिविष्णवे। विष्णवेत्वा। त्वासोमस्य। सोमस्या
तिथेः। अतिथेरातिथ्यं। आतिथ्यं श्येनाय। श्येनायसोमभृते। सोमभृतेग्नये। सोमभृतइतिसोमऽभृते॥

अग्नयेरायस्पोषदे। रायस्पोषदे विष्णवे। रायस्पोषद इति रायस्पोषऽदे। विष्णवेत्वा। त्वाग्नेः॥१॥ अग्नेर्जनित्रं। ज
॥३०॥ नित्रमसि। असिवृषणौ। वृषणौस्थः। स्थउर्वशी। उर्वश्यायुः। आयुपुरूरवाः। पुरूरवा असि। असिगायत्रेण। गा
यत्रेणत्वा। त्वाछंदसा। छंदसामंथामि। मंथामित्रैष्टुभेन। त्रैष्टुभेनजागतेन। त्रैष्टुभेनेतित्रैष्टुभेन। जागतेन
त्वा। त्वाच्छंदसा। च्छंदसामंथामि। मंथामीति मंथामि॥२॥ भवतन्नः। नःसमनसौ। समनसौसचेतसौ। समन
सा इति सऽमनसौ। सचेतसा अरेपसौ। सचेतसा इति सऽचेतसौ। अरेपसा इत्यरेपसौ। मायज्ञं। यज्ञंहिंसिष्टं।
हिंसिष्टंमा। मायज्ञपतिं। यज्ञपतिंजातवेदसौ। यज्ञपतिमिति यज्ञऽपतिं। जातवेदसौ शिवौ। जातवेदसाविति जा
तऽवेदसौ। शिवौभवतं। भवतमद्य। अद्यनः। नइति नः॥३॥ अग्नावग्निः। अग्निश्चरति। चरतिप्रविष्टः। प्रविष्ट
ऋषीणां। प्रविष्ट इति प्रऽविष्टः। ऋषीणांपुत्रः। पुत्रो अभिशस्तिपावा। अभिशस्तिपावेत्यभिशस्तिऽपावा। सनः। ॥३०॥
नःस्योनः। स्योनःसुयजा। सुयजायज। सुयजेतिसुऽयजा। यजेह। इहदेवेभ्यः। देवेभ्योहव्यं। हव्यंसदं। सदमप्रयुछ
न्। अप्रयुछन्स्वाहा। अप्रयुछन्नित्यप्रऽयुछन्। स्वाहेतिस्वाहा॥४॥ आपतयेत्वा। आपतय इत्याऽपतये। त्वा

गृह्णामि । गृह्णामि परिपतये त्वा । परिपतये तनूनप्त्रे । परिपतय इति परिऽपतये । तनूनप्त्रे शाक्वराय । तनूनप्त्र इति तनूः
नप्त्रे । शाक्वराय शक्मने । शक्मन ओजिष्ठाय । ओजिष्ठायानाधृष्टं ॥१॥ अनाधृष्टमसि । अस्यनाधृष्यं । अनाधृ
ष्यं देवानां । देवानामोजः । ओजोऽनभिशस्ति । अनभिशस्त्यभिशस्तिपाः । अनभिशस्तीत्यनभिऽशस्ति । अ
भिशस्तिपा अनभिशस्तेन्यं । अभिशस्तिपा इत्यभिशस्तिऽपाः । अनभिशस्तेन्यमंजसा । अनभिशस्तेन्यमि
त्यनभिऽशस्तेन्यं ॥२॥ अंजसा सत्यं । सत्यमुप । उप गेषं । गेषं सुविते । सुविते मा । मा धाः । धा अग्ने । अग्ने व्रत
पाः । व्रतपास्त्वे । व्रतपा इति व्रतऽपाः । त्वे व्रतपाः । त्वे इति त्वे । व्रतपा या । व्रतपा इति व्रतऽपाः ॥३॥ या तव । तव त
नूः । तनूरियं । इयं सा । सा मयि । मयि यो । यो मम । मम तनूः । तनूरेषा । एषा सा । सा त्वयि । त्वयि सह । सह नौ ।
नौ व्रतपते । व्रतपते व्रतानि । व्रतपत इति व्रतऽपते । व्रतान्यनु । अनु मे । मे दीक्षां । दीक्षां दीक्षापतिः । दीक्षा
पतिर्मन्यतां । दीक्षापतिरिति दीक्षाऽपतिः । मन्यतामनु । अनु तपः । तपस्तपस्पतिः । तपस्पतिरंशुरंशुः । तपः
पतिरिति तपःऽपतिः ॥४॥ अंशुरंशुष्टे । अंशुरंशुरित्यंशुः । अंशुः । ते देव । देव सोम । सोमाप्यायतां । आप्यायतां ।

ने

॥३१॥ प्यायतामिंद्राय। इंद्रायैकधनविदे। एकधनविद आ। आतुभ्यं। एकधनविद इत्येकधनऽविदे। आ तुभ्यं। तुभ्यमिंद्रः। इंद्रः प्या
यतां। प्यायतामा। आत्वं। आत्वं। त्वमिंद्राय। इंद्राय प्यायस्व। प्यायस्वा प्यायय॥५॥ आप्यायय। प्यायया स्मान्। अस्मा
न्त्सखीन्। सखीन्त्सन्या। सन्या मेधया। मेधया स्वस्ति। स्वस्तिनो देव। देव सोम। सोम सुत्यां। सुत्यामुदृचं। उदृचम
शीय। उदृचमित्युत्ऽऋचं। अशीयेघाः॥६॥ एषा रायः। एषा इत्सा। ईष्णाः। रायः प्र। प्रेषे। इषे भगाय। भगाय ऋतं।
ऋतमृतवादिभ्यः। ऋतवादिभ्यो नमः। ऋतवादिभ्य इत्यृतवादिऽभ्यः। नमो दिवे। दिवे नमः। नमः पृथिव्यै। पृथि
व्यै॥७॥ याने। तेअग्रमे। अग्रेयःशाया। अपःशापात्तनः। अपःशापेत्यपःऽशायः। शायः। तनूर्वर्षिष्ठा। वर्षिष्ठा गव्हरेष्ठा।
गव्हरेष्ठोग्रं। गव्हरेस्थेति गव्हरेऽस्था। उग्रंवचः। वचो अप। अवधीत्त्वेषं। त्वेषं वचः। वचो अप। अपावधीत्॥
अवधीत्स्वाहा। स्वाहा रजःशाया। रजःशाया हरिशाया। रजःशायेति रजःऽशाया। हरिशायेति हरिऽशाया॥८॥
नम्रायनीमे। नम्रायनीति नम्रऽअयनी। मेसि। असि विन्नायनी। विन्नायनी मोशि। विन्नायनीति विन्नऽअयनी॥ ॥३१॥
मेसि। अस्पर्वतात्। अवंतान्मा। मा व्यथितं। व्यथितमवंतात्। अवंतान्मा। मा नाधितं। नाधितं विदे॥१॥ विदेस्मेः।

४ अपावधीत्।

ऽग्नेर्नभः । नभोनाम । नामाग्ने । अग्नेऽअंगिरः । अंगिर आयुना । आयुना नाम्ना । नाम्नेहि । एहि । इहियः । योऽस्यां । अस्यां पृ
थिव्यां । पृथिव्यामसि । असि यत् । यत्ते । ते नाधृष्टं । अनाधृष्टंनाम । नाम यज्ञियं । यज्ञियं तेन । तेन त्वा । त्वादधे । आदधे ।
दधे द्वितीयस्यां । द्वितीयस्यां तृतीयस्यां । तृतीयस्यामनु । अनु त्वा । त्वा देववीतये । देववीतये सिंही । देववीतय इति
देवऽवीतये । सिंहीरसि । असि सपत्नसाही । सपत्नसाही देवेभ्यः । सपत्नसाहीति सपत्नऽसाही । देवेभ्यः कल्पस्व ॥
कल्पस्व शुन्धस्व । शुन्धस्व शुम्भस्व । शुम्भस्वेति शुम्भस्व ॥१॥ इन्द्रघोषस्त्वा । इन्द्रघोष इतीन्द्रऽघोषः । त्वा वसुभिः । वसुभिः
पुरस्तात् । वसुभिरिति वसुऽभिः । पुरस्तात्पातु । पातु प्रचेताः । प्रचेता रुद्रैः । प्रचेता इति प्रऽचेताः । रुद्रैः पश्चात् । पश्चा
न्मनोजवाः । मनोजवाः पितृभिः । मनोजवा इति मनःऽजवाः । पितृभिर्दक्षिणतः । पितृभिरिति पितृऽभिः । दक्षिण
तो विश्वकर्मा । विश्वकर्मादित्यैः । विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा । आदित्यैरुत्तरतः । उत्तरतः पातु । पातिदम् ॥१॥ इद
महं । अहं तप्तं । तप्तं वाः । वार्बहिर्धा । बहिर्धा यज्ञात् । बहिर्धेति बहिःऽधाः । यज्ञान्निः । निः सृजामि । सृजामि सी
ही । सिंह्यसि । असि स्वाहा । स्वाहादित्यवनिः । आदित्यवनिर्ब्रह्मवनिः । आदित्यवनिरित्यादित्यऽवनिः ।
॥२॥ ब्रह्मवनिः क्षत्रवनिः । ब्रह्मवनिरिति ब्रह्मऽवनिः । क्षत्रवनिः सुप्रजावनिः । क्षत्रवनिरिति क्षत्रऽवनिः ॥

सुप्रजावनी रायस्पोषवनिः। सुप्रजावनिरिति सुप्रजाऽवनिः। रायस्पोषवनिरावह। रायस्पोषवनिरिति रायस
स्पोषऽवनिः। आवह। वह देवान्। देवान्यजमानाय। यजमानाय स्वाहा। स्वाहा भूतेभ्यः। भूतेभ्यस्त्वा। त्वा ध्रुवः॥
॥३२॥ ॥३॥ ध्रुवोसि। असि पृथिवीं। पृथिवीं दृंह। दृंह ध्रुवक्षित्। ध्रुवक्षिदंतरिक्षं। ध्रुवक्षिदिति ध्रुवऽक्षित्। अंत
रिक्षमच्युतक्षित्। अच्युतक्षिद्दिवं। अच्युतक्षिदित्यच्युतऽक्षित्। दिवं दृंह। दृंहाग्नेः। अग्नेर्भस्म। भस्मासि।
स्प अग्नेः। अग्नेः पुरीषं। पुरीषमसि। असीत्यसि॥४॥ युंजते मनः। मन उत। उत युंजते। युंजते धियः। धियो विप्राः।
विप्रा विप्रस्य। विप्रस्य बृहतः। बृहतो विपश्चितः। विपश्चित इति विपःऽचितः। वि होत्राः। होत्रा दधे। दधे वयुना
न वित्। वयुनाविदेकः। वयुनाविदिति वयुनऽवित्। एक इत्। इन्मही। मही देवस्य। देवस्य सवितुः। सवितुः परिष्टुतिः।
परिष्टुतिरिति परिऽस्तुतिः॥१॥ इदं विष्णुः। विष्णुर्वि। वि चक्रमे। चक्रमे त्रेधा। त्रेधा नि। नि दधे। दधे पदं। पदमि
ति पदं॥ समूढमस्य। समूढमिति सम्ऽऊढं। अस्य पांसुरे। पांसुरे स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥२॥ इरावती धेनुम
ती। इरावतीतीराऽवती। धेनुमती हि। धेनुमतीति धेनुऽमती। हि भूतं। भूतं सूयवसिनी। सूयवसिनी मन ॥३२॥
वे। सूयवसिनीति सुऽयवसिनी। मनवे दशस्या। दशस्येति दशस्या। व्यस्कभ्नाः। अस्कभ्ना रोदसी। रोदसी वि

भ्ना। रोदसी इति रोदसी। विष्णऽएते। विष्णो इति विष्णो। एते दाधर्थ। एते इत्येते। दाधर्थ पृथिवीं। पृथिवीमभितः। अ-
भितो मयूखैः। मयूखैः स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥३॥ देवश्रुतौ देवेषु। देवश्रुता इति देवऽश्रुतौ। देवेष्वा घोषतं।
आ घोषतं। घोषतं प्राची। प्राची प्र। प्राची इति प्राची। प्रेतं। इतमध्वरं। अध्वरं कल्पयंती। कल्पयंती ऊर्ध्वं।
कल्पयंती इति कल्पयंती। ऊर्ध्वं यज्ञं। यज्ञं नयतं। नयतम्मा। मा जिह्वरतं। जिह्वरतं स्वं॥४॥ स्वं गोष्ठं।
गोष्ठमा वदतं। गोस्थमिति गोऽस्थं। आ वदतं। वदतं देवी। देवी दुर्ये। देवी इति देवी। दुर्ये आयुः। दुर्ये इति दुर्ये।
आयुर्मा। मा निः। निर्वादिष्टं। वादिष्टं प्रजां। प्रजां मा। प्रजामिति प्रऽजां। मा निः। निर्वादिष्टं। वादिष्टमत्र।
अत्र रमेथां। रमेथां वर्ष्मन्। वर्ष्मन्पृथिव्याः। पृथिव्या इति पृथिव्याः॥५॥ विष्णोर्नु। नु कं। कं वीर्याणि। वीर्याणि प्र।
प्र वोचं। वोचं यः। यः पार्थिवानि। पार्थिवानि विममे। विममे रजांसि॥ विमम इति विऽममे। रजांसीति रजांसि॥
यो अस्कभायत्। अस्कभायदुत्तरम्। उत्तरं सधस्थं। उत्तरमित्युत्ऽतरं। सधस्थं विचक्रमाणः। सधस्थमि-
ति सधऽस्थं। विचक्रमाणस्त्रेधा। विचक्रमाण इति विऽचक्रमाणः। त्रेधोरुगायः। उरुगायो विष्णवे। उरुगाय इत्यु-

त्रे १

१ अधिक्षियंतीत्यधिऽक्षियंति।

।।२७।। रुऽगायः। विष्णवेत्वा। त्वेतित्वा।।६।। दिवोवा। वाविष्णो। विष्णउत। विष्णोइतिविष्णो। उतवा। वापृथिव्याः। पृथिव्यामहः।
महोवा। वाविष्णो। विष्णउरोः। विष्णोइतिविष्णो। उरोरंतरिक्षात्। अंतरिक्षादित्यंतरिक्षात्। उभाहि। हिहस्ता। हस्ता
वसुना। वसुनापृणस्व। पृणस्वाप्र। आप्र। प्रयच्छ। यच्छदक्षिणात्। दक्षिणादोत। ओत। उतसव्यात्। सव्याद्विष्ण
वे। विष्णवेत्वा। त्वेतित्वा।।७।। प्रतत्। तद्विष्णुः। विष्णुस्तवते। स्तवतेवीर्येण। वीर्येणमृगः। मृगोन। नभीमः। भीमः
कुचरः। कुचरोगिरिष्ठाः। गिरिष्ठाइतिगिरिऽस्थाः। यस्योरुषु। उरुषुत्रिषु। त्रिषुविक्रमणेषु। विक्रमणेष्वधि
क्षियंति। विक्रमणेष्वितिविऽक्रमणेषु। अधिक्षियंतिभुवनानि। भुवनानि। भुवनानिविश्वा। विश्वेतिविश्वा।।८।।
विष्णोरराट्। रराटमसि। असिश्नप्त्रे। श्नप्त्रेस्थः। श्नप्त्रेइतिश्नप्त्रे। स्थस्यूः। स्यूर्ध्रुवः। ध्रुवोवैष्णवं। वैष्णव
मसि। असिविष्णवे। विष्णवेत्वा। त्वेतित्वा।।९।। आददे। ददेनारी। नार्यसि। सीदं। इदमहं। अहंरक्षसः।
रक्षसांग्रीवाः। ग्रीवाअपि। अपिकृंतामि। कृंतामिबृहन्। बृहन्नसि। असिबृहद्ग्रावाः।। बृहद्ग्रावाबृहतीं।। ।।२७।।
२.२ बृहद्ग्रावाइतिबृहत्ऽग्रावाः। बृहतीमिंद्राय। इंद्रायवाचं। वाचंवद। वदरक्षोहणं। रक्षोहणंवलगहनं। वदा।

हनमिति रक्षः ऽहनं । वलगहनं वैष्णवीं । वलगहनमिति वलग ऽहनं । वैष्णवीमिदम् ॥१॥ दमहं । अहं तं । तं
वलगं । वलगमुत् । उद्वपामि । वपामि यं । यन्नः । नो निष्ट्यः । निष्ट्यो यं । यममात्यः । अमात्यो निचखान । निच
खान समानः । निचखानेति नि ऽचखान । समानो ऽसमानः । असमानः सबंधुः । सबंधुरसबंधुः । सबंधुरि
ति स ऽबंधुः । असबंधुः सजातः । असबंधुरित्यस ऽबंधुः । सजातो ऽसजातः । सजात इति स ऽजातः । असजा
त उत् । उद्दृसां । हृत्यां किरामि । किरामि ॥ किरामि स्वराट् ॥२॥ स्वराडसि । स्वराडिति स्व ऽराट् । असि सपत्नहा । स
पत्नहा सत्रराट् । सपत्नहेति सपत्न ऽहा । सत्रराडभिमातिहा । सत्रराडिति सत्र ऽराट् । अभिमातिहा
जनराट् । अभिमातिहेत्यभिमाति ऽहा । जनराड्रक्षोहा । जनराडिति जन ऽराट् । रक्षोहा सर्वराट् । रक्षो
हेति रक्षः ऽहा । सर्वराडमित्रहा । सर्वराडिति सर्व ऽराट् । अमित्रहा रक्षोहणः । अमित्रहेत्यमित्र ऽहा ॥३॥ र
क्षोहणो वलगहनः । रक्षोहण इति रक्षः ऽहनः । वलगहनः प्र । वलगहन इति वलग ऽहनः । प्रोक्षामि । उक्षा

६७

॥२४॥ मि। वैष्णवान्। वैष्णवान व। अवनयामि। नयाम्यव। अवस्तृणामि। स्तृणामि वैष्णवान्। वैष्णवान् क्षोहणो॥४॥
रक्षोहणौ वलगहनौ। रक्षोहनाइति रक्षःऽहनौ। वलगहनाउप। वलगहना इति वलगऽहनौ। उपदधामि। दधा
मि वैष्णवी। वैष्णवीपरि। वैष्णवी इति वैष्णवी। पर्यूहामि। ऊहामि वैष्णवी। वैष्णवी वैष्णवं। वैष्णवा इति वैष्णवी। वै
ष्णमसि। असि वैष्णवाः। वैष्णवास्थ। स्थेति स्थ॥२॥ यवोसि। असि यवय। यवयास्मत्। अस्मद्द्वेषः। द्वेषोयव
य। युवयारातीः। अरातीर्दिवि। दिवेंतरिक्षाय। अंतरिक्षायपृथिव्यै॥ पृथिव्यैत्वा। त्वाशुंधंतां॥१॥ शुंधंतां
लोकाः। लोकाः पितृषदनाः। पितृषदनाः पितृषदनं। पितृसदना इति पितृऽसदनाः। पितृषदनमसि।
पितृसदनमिति पितृऽसदनं। अस्युत्। उद्दिवं। दिवंस्तभान। स्तभानांतरिक्षं। आंतरिक्षं। अंतरिक्षंपृ
ण। पृण दृंहस्व। दृंहस्वपृथिव्यां। पृथिव्यां घुतानः॥२॥ घुतानस्त्वा। त्वा मारुतः। मारुतो मिनोतु। मिनोतु
मित्रावरुणौ। मित्रावरुणौ। ध्रुवेण। ध्रुवेण धर्मणा। धर्मणा ब्रह्मवनि। ब्रह्मवनित्वा। ब्रह्मवनीति ब्रह्मऽव ॥२४॥

नि। त्वा क्षत्रवनि। क्षत्रवनि रायस्पोषवनि। क्षत्रवनीति क्षत्रऽवनि। रायस्पोषवनि परि। रायस्पोषवनीति रायस्पोषऽवनि। पर्यूहामि। ऊहामि ब्रह्म॥३॥ ब्रह्म दृंह। दृंह क्षत्रं। क्षत्रमायुः। आयुः प्रजां। प्रजां दृंह। प्रजामिति प्रऽजां। दृंह ध्रुवा। ध्रुवासि। असि ध्रुवः। ध्रुवोस्मिन्। अस्मिन्यजमानः। यजमान आयतने। आयतने भूयात्। आयतनेनेत्याऽयतने। भूयाद्घृतेन। घृतेन द्या द्यावापृथिवी। द्यावापृथिवी पूर्येथां। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। पूर्येथामिंद्रस्य। इंद्रस्य छदिः। छदिरसि। असि विश्वजनस्य। विश्वजनस्य छाया। विश्वजनस्येति विश्वऽजनस्य। छायेति छाया॥४॥ परि त्वा। त्वा गिर्वणः। गिर्वणो गिरः। गिर इमाः। इमा भवंतु। भवंतु विश्वतः। विश्वत इति विश्वतः। वृद्धायुमनु। वृद्धायुमिति वृद्धऽआयुं। अनु वृद्धयः। वृद्धयो जुष्टाः। जुष्टा भवंतु। भवंतु जुष्टयः। जुष्टय इति जुष्टयः॥५॥ इंद्रस्य स्यूः। स्यूर्ध्रुवः। ध्रुव ऐंद्रम्॥

ति ऐंद्रं वैश्वदेवं। वैश्वदेवमसि। वैश्वदेवमिति वैश्वऽदेवं। असीत्यसि॥६॥ विभूरसि। विभूरिति विऽभूः। असि प्रवाहणः। प्रवाहणो वह्निः। प्रवाहन इति प्रऽवाहनः। वह्निर्हव्यवाहनः। हव्यवाहनश्वात्रः। हव्य

६९

॥३५॥ वाहन इति हव्य ऽ वाहनः। श्वात्रः प्रचेताः। प्रचेतास्तुथः। प्रचेता इति प्र ऽ चेताः। तुथो विश्ववेदाः। विश्ववेदा उशिक्।
विश्ववेदा इति विश्व ऽ वेदाः ॥१॥ उशिक् कविः। कविरंघारिः। अङ्घारिर्बंभारिः। बंभारिरवस्युः। अवस्युर्दुवस्वान्।
दुवस्वान्छुन्ध्युः। शुंध्युर्मार्जालीयः। मार्जालीय ऋतधामा ॥२॥ ऋतधामा स्वर्ज्योतिः। ऋतधामेत्यृत ऽ धामा। स्व
र्ज्योतिः समुद्रः। स्वर्ज्योतिरिति स्वः ऽ ज्योतिः। समुद्रो विश्वव्यचाः। विश्वव्यचा अजः। विश्वव्यचा इति विश्व ऽ
व्यचाः। अज एकपात्। एकपादहिः। एकपादित्येक ऽ पात्। अहिर्बुध्न्यः। बुध्न्यः संम्राट् ॥३॥ सम्राट् कृशा
नुः। संम्राडिति सं ऽ राट्। कृशानुः परिषद्यः। परिषद्यः पवमानः। परिषद्य इति परि ऽ सद्यः। पवमानो नभः।
नभः प्रतक्वा। प्रतक्वा मृष्टः। प्रतक्वेति प्र ऽ तक्वा। मृष्टो हव्यसूदनः। हव्यसूदनः समूह्यः। हव्यसूदन इति ह
व्य ऽ सूदनः ॥४॥ समूह्यो विश्ववेदाः। समूह्य इति सं ऽ ऊह्यः। विश्ववेदा ऊनातिरिक्तस्य। विश्ववेदा इति
विश्व ऽ वेदाः। ऊनातिरिक्तस्य प्रतिष्ठा। ऊनातिरिक्तस्येत्यूना ऽ अतिरिक्तस्य। प्रतिष्ठाग्नयः। प्रतिष्ठेति प्र ॥३५
ति ऽ स्था। अग्नयः सगराः। सगराः सगराः। सगरास्थ। स्थ सगरेण। सगरेण नाम्ना। नाम्ना रौद्रेण। रौ

डूरणाम्नी । केन । अनीकेन पात । पातमा । माभृयः । अभृयः पितृन । पितृ नमा । माभयः । अभयो नमः । नमो वः । वोस्तु ।
अस्तु मा । मामा । माहींसीः । हींसीरिति हींसीः ॥ ५ ॥ ज्योतिरसि । असि विश्वरूपं । विश्वरूपं विश्वेषां । विश्व
रूपमिति विश्वऽरूपम् । विश्वेषां देवानां । देवानां समित् । समिदिति सम्ऽइत् । त्वं सोम । सोम तनूकृद्भ्यः । त
नूकृद्भ्यो द्वेषोभ्यः । तनूकृद्भ्य इति तनूकृत्ऽभ्यः । द्वेषोभ्यो न्यकृतेभ्यः । द्वेषोभ्य इति द्वेषःऽभ्यः । अन्यकृतेभ्य
इत्यन्यऽकृतेभ्यः । उरु यन्ता । यन्तासि । असि वरूथं । वरूथं स्वाहा । स्वाहेति स्वाहा । जुषाणो अप्तुः । अप्तुरा
ज्ये ज्यस्य । आज्यस्य वेतु । वेतु स्वाहा । स्वाहेति स्वाहा ॥ १ ॥ अग्ने नय । नय सुपथा । सुपथा राये । सुपथेति सुऽप
था । राये अस्मान् । अस्मान् विश्वानि । विश्वानि देव । देव वयुनानि । वयुनानि विद्वान् । विद्वानिति विद्वान् ।
युयोध्यस्मत् । अस्मज्जुहुराणं । जुहुराणमेनः । एनो भूयिष्ठां । भूयिष्ठां ते । ते नमउक्तिं । नमउक्तिं विधेम ।
नमउक्तिमिति नमःऽउक्तिम् । विधेमेति विधेम ॥ २ ॥ अयं नः । नो अग्निः । अग्निर्वरिवः । वरिवस्कृणोतु ॥
कृणोत्वयम् । अयं मृधः । मृधः पुरः । पुर एतु । एतु प्रभिन्दन् । प्रभिन्दन्निति प्रऽभिन्दन् । अयं वाजान् ॥

११३५८॥ वाजीयेजेतु।जयतुवाजसातौ।वाजसातावयं।वाजसाताविति वाजऽसातौ।अयंशत्रून्।शत्रूंजयतु।जयतु
जर्हृषाणः।जर्हृषाणःस्वाहा।स्वाहेतिस्वाहा।३।देवसवितः।सवितरेषः।एषते।तेसोमः।सोमस्तं।तंरक्ष
स्व।रक्षस्वमा।त्वादभन्।दभन्नेतत्।एतत्त्वं।त्वंदेव।देवसोम।सोमदेवः।देवोदेवान्।देवाँउप।उपागाः।अ
गादेइम्॥५॥इदमहं।अहंमनुष्यान्।मनुष्यान्सह।सहरायः।रायस्पोषेण।पोषेणस्वाहा॥स्वाहानिः।
निर्वरुणस्य।वरुणस्यपाशात्।पाशान्मुच्येमु।च्येमे।अग्नेव्रतपाः।व्रतपास्त्वे।व्रतपाइतिव्रतऽपाः।त्वेव्रत
पाः।त्वेइतित्वे।व्रतपाया।व्रतपाइतिव्रतऽपाः॥६॥यातव।तवतनूः।तनूर्मयि।मय्यभूत्।अभूदेषा।ए
षासा।सात्वयि।त्वयिया।याममा।ममतनूः।तनूस्त्वयि।त्वय्यभूत्।अभूदियं।इयंसा।सामयि।मयियथा
यथं।यथायथंनौ।यथायथमितियथाऽयथं।नौव्रतपते।व्रतपतेव्रतानि।व्रतपतइतिव्रतऽपते।व्रता
न्यनु।अनुमे।मेदीक्षां।दीक्षांदीक्षापतिः।दीक्षापतिरमꣳस्त।दीक्षापतिरितिदीक्षाऽपतिः।अमꣳस्ता ११३५८॥
नु।अनुतपः।तपस्तपस्पतिः।तपस्पतिरितितपःऽपतिः॥७॥आसन्यान्।अन्याँअगात्।अगान्न।नान्या

र। अन्यामुप। उपागाम्। अगामर्वाक्। अर्वाक्त्वा। त्वापरेभ्यः। परेभ्यःपरः। परोवरेभ्यः। अवरेभ्यस्तं॥१॥
तंत्वा। त्वाजुषामहे। जुषामहेदेव। देववनस्पते। वनस्पतेदेवयज्यायै। देवयज्यायैदेवाः। देवयज्याया इति दे ये
वऽयज्यायै। देवास्त्वा। त्वादेवयज्यायै। देवयज्यायैजुषन्तां। देवयज्याया इति देवऽयज्यायै। जुषंतांविष्ण
वे। विष्णवेत्वा। त्वौषधे॥३॥ ओषधेत्रायस्व। त्रायस्वस्वधिते। स्वधितेमा। स्वधित इति स्वऽधिते। मैनं।
एनंहिंसीः। हिंसीर्दिवं। दिवंमा। मालेखीः। लेखीरंतरिक्षं। अंतरिक्षंमा। माहिंसीः। हिंसीःपृथिव्या।
व्या। पृथिव्यासं। संभव। भवेतिभव॥४॥ अयंहि। हित्वा। त्वास्वधितिः। स्वधितिस्तेतिजानः। स्वधितिरि
तिस्वऽधितिः। तेतिजानःप्रणिनाय। प्रणिनायमहते। महतेसौभगाय। सौभगायेतिसौऽभगाय। अतस्त्वं। त्वं
देव। देववनस्पते। वनस्पतेशतवल्शः। शतवल्शोवि। शतवल्श इति शतऽवल्शः। विरोह। रोहसह
स्रवल्शाः। सहस्रवल्शावि। सहस्रवल्शा इति सहस्रऽवल्शाः। विवयं। वयंरुहेम। रुहेमेतिरुहेम॥५॥
॥छ॥ इति क्रमपाठे पंचमोऽध्यायः॥छ॥ अग्रेयेवीरंनविघांतेत्रिषुद्धिवत्सरोनवत्त। उपावीरस्वनमस्ते

५ प्रणिनायेति प्रऽनिनाय। महते+

वंशातेचेसनुवाक इत्त ॥१॥ समुद्रादित्यनुके स्मिन्मिरमापदूयेर्दिरित्त ॥ अग्ने र्यस्यंतवेश्पः स्पादमूसीस्तु
।।३।। वेश्पनः ॥ हृदेस्वायुगलेकस्वं श्रुणोत्त्वमिर्द्वि वेश्पनः ॥ देवीरापस्त्यपिकस्वं यमग्नेपृत्स्विति द्विरित्त ॥ अदंदसप्ते
कस्वं त्वमंगेति द्विवेश्पनः ॥ ६ ॥ देवस्य त्वा ॥१॥ अयेणारसि । अमेनीरस्य मेऽनीः । अप्रसिस्त्वा विशः । त्वा वि
शैर्डत्ते हृणान् ॥ त्वा विशा इति सुऽ आविशः । उन्ने हृणामेतस्य । उन्ने हृणानि स्फेत्त ऽ नेहृणाम् । एतस्पस वि
तात् । वितादधि । अधि त्वा । त्वास्थास्पति । स्थास्पति देवः । देवस्त्वा । त्वा सविता । सविता मध्वा । मध्वानक्तु ।
७। अनक्तु सुपिप्पलाभ्यः । सुपिप्पलाभ्यस्त्वा । सुपिप्पलाभ्य इति सुऽपिप्पलाभ्यः । त्वौषधीभ्यः । ओषधीभ्यो दिवं ।
९ दिवमग्रेण । अग्रेणास्पृक्षः । अस्पृक्ष आंतरिक्षं । आंतरिक्षं । अंतरिक्षम मध्येन । मध्येनाप्राः । अप्राः पृथिवीं ।
पृथिवीमुपरेण । उपरेण दृंहीः । अदृंहा इति दृंहीः ॥ २ ॥ या ते । ते धामानि । धामान्युश्मसि । उश्मसि ग
मध्ये । गमध्ये यत्र । यत्र गावः । गावो भूरिशृंगाः । भूरिशृंगा अयासः । भूरिशृंगा इति भूरिऽ । शृंगाः । अयास ।।३८।।
इत्ययासः । अत्राह । अहैतत् । तदुरुगायस्य । उरुगायस्य विष्णोः । उरुगायस्येत्युरुऽगायस्य । विष्णोः परमं ।

प परमंपदं। पदमव। अवभारि। भारिभूरि। भूरीतिभूरीं॥३॥ अस्नवनित्वा॥४॥ विष्णोःकर्माणि। कर्माणिपश्यत।
पश्यतयतः। यतोव्रता। निव्रता। निपस्पशे। पस्पशइतिपस्पशे। इंद्रस्ययुज्यः। युज्यःसखा। सखेतिस
खा॥५॥ तद्विष्णोः। विष्णोःपरमं। परमंपदं। पदंसदा। सदापश्यंति। पश्यंतिसूरयः। सूरयइतिसूरयः।
दिवीवचक्षुः। दिवीवेतिदिविऽइव। चक्षुराततं। आततमित्याऽततम्॥६॥ परिवीरसि। परि
वीरितिपरिऽवीः। असिपरि। परित्वा। त्वादैवीः। दैवीर्विशः। विशोव्ययंतां। व्ययंतांपरि। परीमम्।
इमंयजमानं। यजमानंरायः। रायोमनुष्याणां। मनुष्याणांदिवः। दिवःसूनुः। सूनुरसि। अ
स्येषः। एषते। तेपृथिव्यां। पृथिव्यांलोकः। लोकआरण्यः। आरण्यस्ते। तेपशुः। पशुरितिपशुः।
॥७॥ उपावीरसि। उपावीरित्युपऽअवीः। अस्युप। उपदेवान्। देवान्दैवीः। दैवीर्विशः। विशः
प्र। प्रागुः। अगुरुशिजः। उशिजोवह्नितमान्। वह्नितमान्देव। वह्नितमानितिवह्निऽतमान्।
देवत्वष्टः। त्वष्टर्वसु। वसुरम। रमहव्या। हव्याते। तेस्वदंतां। स्वदंतां॥८॥ रेवतीः॥१॥ रेवतीरमध्वं।

॥३८॥ रमंधं बृहस्पते। बृहस्पते धारय। धारया वसूनि। वसून्यृतस्य। ऋतस्य त्वा। त्वा देवहविः। देवहविःपा
शेन। देवहविरिति देवऽहविः। पाशेन प्रति। प्रति मुञ्चामि। मुञ्चामि धर्षात्। धर्षा न्माक्किषः। मानुषोऽग्नीषो नु
माभ्यां तम्॥२॥ अग्नीषोमाभ्यां जुष्टं। जुष्टं नि। नि युनज्मि। युनज्म्यद्भ्यः। अद्भ्यस्त्वा। अद्भ्य इत्यप्ऽभ्यः। त्वौ
षधीभ्यः। ओषधीभ्यः प्र। प्रोक्षामि। उन्नाम्यपाम्॥३॥ अपां पेरुः। पेरुरसि। अस्यापः। आपो देवीः। देवीः संदनु
स्वदंतु स्वात्तम्। स्वात्तं चित्। चित्सत्। सद्देवहविः। देवहविः सम्। देवहविरिति देवऽहविः॥४॥ संते।
ते प्राणः। प्राणो वातेन। वातेन गच्छतां। गच्छताꣳ सं। सम अंगानि। अंगानि यजत्रैः। यजत्रैः सं। सं यज्ञमा
नः। यज्ञमान आशिषा। आशिषा घृतेन। आशिषेत्याऽशिषा॥५॥ घृतेनाक्तौ। अक्तौ पशुं। पशुं त्रायि
थां। त्रायेथाꣳ रेवति। रेवति यजमाने। यजमाने प्रियं। प्रियं धाः। धा आविश। आविश। विशोरोः॥६॥
उरोरंतरिक्षात्। अंतरिक्षात्सजूः। सजूर्देवेन। सजूरितिसऽजूः। देवेन वातेन। वातेनास्य। अस्य ह
विषः। हविषस्त्मना। त्मना यज। यज सं। समस्य। अस्य तन्वा। तन्वा भव। भव वर्षो॥७॥ वर्षो वर्षीयसि॥ ॥३८॥

वषोइतिवर्षो।वर्षरपसियज्ञे।यज्ञेयज्ञपतिं।यज्ञपतिंधाः।यज्ञपतिमितियज्ञऽपतिं।।धाःस्वाहा।स्वाहादे
वेभ्यः।देवेभ्योदेवेभ्यः।देवेभ्यःस्वाहा।स्वाहामा।माहिः।अहिर्भूः।भूर्मा।मापृदाकुः।पृदाकुरितिपृदाकुः।।८।।
नमस्ते।तआतान।आतानअनर्वा।आतानेत्या।तान।अनर्वाप्र।प्रेहि।इहिघृतस्य।घृतस्यकुल्याः।
कुल्याउप।उपऋतस्य।ऋतस्यपथ्याः।पथ्याउप।उपदेवीः।।९।।देवीरापः।आपःशुद्धाः।शुद्धावो
ढ्वम्।वोढ्वंसुपरिविष्टाः।सुपरिविष्टादेवेषु।सुपरिविष्टाइतिसुऽपरिविष्टाः।देवेषुसुपरिविष्टाः।सुप
रिविष्टावयम्।सुपरिविष्टाइतिसुऽपरिविष्टाः।वयम्परिवेष्टारः।परिवेष्टारोभूयास्म।परिवेष्टार
इतिपरिऽवेष्टारः।भूयास्मवाचंम्।।१०।।वाचंते।तेशुन्धामि।शुन्धामिप्राणम्।प्राणंचक्षुः।चक्षुःश्रो
त्रम्।श्रोत्रंनाभिं।नाभिंमेढ्रम्।मेढ्रंपायुं।पायुंचरित्रान्।चरित्रांऽस्ते।तेशुन्धामि।शुन्धामिमनः।।११।।
मनस्ते।तआप्यायताम्।आप्यायतां।प्यायतांवाक्।वाक्प्राणः।प्राणंचक्षुः।चक्षुःश्रोत्रम्।

त १

।।३९।। श्रोत्रंयत्।यत्ते।तेक्रूरम्।क्रूरंयत्।यदास्थितं।आस्थितंतत्।आस्थितमित्या।स्थितं।तत्ते।तआप्याय ७६
ताम्।आप्यायतां।प्यायतान्निः।निष्ट्यायतां।स्त्यायतांशुध्यतु।शुध्यतुशं।शमहोभ्यः।अहोभ्यओ
षधे।अहोभ्यइत्यहःभ्यः।।१२।।ओषधेत्रायस्व।त्रायस्वस्वधिते।स्वधितेमा।स्वधितइतिस्व।धिते।मै
नं।मैनंहिंसीः।हिंसीरक्षसां।रक्षसांभागः।भागोसि।असिनिरस्तम्।निरस्तंरक्षः।रक्षोभि।अभिति
ष्ठामि।तिष्ठाम्यव।अवबाधे।बाधेधमं।अधमंतमः।तमोनयामि।नयामि।घृतेन।।१३।।घृतेनद्यावा
पृथिवी।द्यावापृथिवीप्र।द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी।प्रोर्णुवाथां।ऊर्णुवाथांवायो।वायोवेः।वायोइ
तिवायो।वेस्तोकानां।स्तोकानांजुषाणः।जुषाणोग्निः।अग्निराज्यस्य।आज्यस्यवेतु।वेतुस्वाहा।
स्वाहास्वाहाकृते।स्वाहाकृतेऊर्ध्वनभसम्।स्वाहाकृतेइतिस्वाहा।कृते।ऊर्ध्वनभसम्मारुतम्।ऊर्ध्व
नभसमित्यूर्ध्व।नभसम्।मारुतंगच्छतं।गच्छतमितिगच्छतम्।।१४।।संते।तेमनः।मनोमनसा। ३९।।

४ निरस्तमितिनिःऽअस्तम्।रक्षइदं।।५।।इदमहं।अहंरक्षः।+

१ प्राणः प्राणेन।

मनन्सुसं। संप्राणेमोच। प्राणेनगछताम्। गछतांपुंरेट्। रेडसि। अस्यग्निः। अग्निष्ट्वा। त्वाश्रीणातु। श्री
णात्वापः। आपस्त्वा। त्वासं। समरिणन्। अरिणन्वातस्य। ॥१॥ वातस्यत्वा। त्वाध्राज्यै। ध्राज्यैपूष्णः। पूष्णोर
रंह्यै। रंह्याऊष्मणः। ऊष्मणोव्यथिषत्। व्यथिषत्प्रयुतम्। प्रयुतंद्वेषः। प्रयुतमितिप्र। युतं। द्वेषोघृ
तम्॥२॥ घृतंघृतपावानः। घृतपावानःपिबत। घृतपावानइतिघृत। पावानः। पिबतवसां। वसां
वसापावानः। वसापावानःपिबत। पिबतांतरिक्षस्य। अंतरिक्षस्यहविः। हविरसि। असिस्वाहा।
स्वाहादिशः॥३॥ दिशःप्रदिशः। प्रदिशआदिशः। प्रदिशइतिप्रऽदिशः। आदिशोविदिशः। आदि
शइत्याऽदिशः। विदिशउद्दिशः। विदिशइतिविऽदिशः। उद्दिशोदिग्भ्यः। उद्दिशइत्युत्। दिशः। दिग्भ्यः
स्वाहा। दिग्भ्यइतिदिक्। भ्यः। स्वाहैन्द्रः। ऐन्द्रःप्राणः। प्राणोअंगेअंगे। अंगेनिधीतः। अंगेअंगइत्यं
गेऽअंगे। निधीतऐन्द्रः। निधीतइतिनि। धीतः। ऐन्द्रउदानः। उदानोअंगेअंगे। उदानइत्युत्ऽआनः।

+ वसापावानइतिवसाऽपावानः। अंगे

६८

सां सं समेतु।

॥४०१ अंगेऽअंगे नि। अंगेअंगे इत्यंगेऽअंगे। अंगे। निदीधे। दीधे देवं॥ ७॥ देवं त्वष्टः। त्वष्टर्भूरि। रि भूरिति। ते सां
सं सम्। सां सम्मिति सम्ऽसम्। सम। एतु सलक्ष्मा। सलक्ष्मा यत्। सलक्ष्मेति सऽलक्ष्मा। यद्विषुरूपम्। विषुरू
पं भवाति। विषुरूपमिति विषुऽरूपम्। भवाति देवत्रा। देवत्रा यन्तम्। देवत्रेति देवऽत्रा। यन्तमवसे।
अवसे सखायः। सखायो अनु। अनु त्वा। त्वा माता। माता मन्यत्तमम्। पितरः। पितरो मदन्तु। मदन्त्विति मदं
तु॥ ९॥ समुद्रं गच्छ। गच्छ स्वाहा। स्वाहा देवम्। देवं सवितारम्। सवितारमन्तरिक्षम्। अन्तरिक्षं मित्रावरु
णौ। मित्रावरुणाऽअहोरात्रे। अहोरात्रे छंदांसि। अहोरात्रे इत्यहोरात्रे। छंदांसि द्यावापृथिवी। द्यावा
पृथिवी सोमम्। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। सोमं यज्ञम्। यज्ञं नभः। नभो दिव्यम्। दिव्यमग्निम्। अ
ग्निं वैश्वानरम्। वैश्वानरं मनः। मनो मे। मे हार्दि। हार्दि यच्छ। यच्छ दिवम्॥ १०॥ दिवं ते। ते धूमः। धूमो गच्छ ॥४०१
तु। गच्छत्वन्तरिक्षम्। अन्तरिक्षं ज्योतिः। ज्योतिः पृथिवीम्। पृथिवीं भस्मना। भस्मना पृण। आ पृण। पृ

१ स्वाहुमा। हुँ ८०

ण स्वाहा ॥२॥ मापः । आपो मा । मौषधीः । ओषधीर्हिंसीः । हिंसीर्धाम्नो धाम्नः । धाम्नो धाम्नो राजन् । धाम्ने
धाम्न इति धाम्नः । धाम्नः । राजंस्ततः । ततो वरुण । वरुण नः । नो मुंच । मुंच यत् । यदाहुः । आहुरघ्न्याः । अघ्न्या
इति । इति वरुण । वरुणेति । इति शपामहे । शपामहे ततः । ततो वरुण । वरुण नः । नो मुंच । मुंच सुमित्रियाः ॥
॥३॥ सुमित्रिया नः । सुमित्रिया इति सु । मित्रियाः । न आपः । आप ओषधयः । ओषधयः संतु । संतु दुर्मि
त्रियाः । दुर्मित्रियास्तस्मै । दुर्मित्रिया इति दुः । मित्रियाः । तस्मै संतु । संतु यः । योस्मान् । अस्मान्द्वेष्टि । द्वेष्टि
यम् । यं च । च वयं । वयं द्विष्मः । द्विष्म इति द्विष्मः ॥४॥ इदमापः । आपः प्र । प्रवहत । वहत यत् । यत्किम् । किं तु
च । च दुरितम् । दुरितं मयि । दुरितमिति दुः । इतं । मयीति मयि । यच्चा । चाहं । अहमभिदुद्रोह । अभिदुद्रो
ह यत् । अभिदुद्रोहेत्यभि । दुद्रोह । यच्च । चाशेपे । शेप उत । उतानृतं । अनृतमित्यनृतं ॥५॥ हविष्मतीरि
माः । इमा आपः । आपो हविष्मान् । हविष्मां आ । आविवासति । विवासतीति वि । वासति । हविष्मान्देवः । दे

+ आविवासति।

वो अध्वरः। अध्वरो हविष्मान्। हविष्मां आस्त्का। आस्त्क सूर्ये। सूर्य इति सूर्ये॥१॥ अग्नेर्वः। वोपन्नगृहस्य।
अपन्नगृहस्य सदसि। अपन्नगृहस्येत्यपन्नऽगृहस्य। सदसि सादयामि। सादयामीन्द्राग्न्योः। इन्द्राग्न्यो
र्भागधेयीः। र्भागधेयी स्थ। भागधेयीरिति भागऽधेयीः। स्थ मित्रावरुणयोः। मित्रावरुणयोर्विश्वेषां। वि
श्वेषां। विश्वेषां देवानां। देवानां भागधेयीः। भागधेयीः स्थ। भागधेयीरिति भागऽधेयीः। स्थेति स्थ॥२॥
अमूर्याः। या उप। उप सूर्ये। सूर्ये याभिः। याभिर्वा। वा सूर्यः। सूर्यः सह। सहेति सह। ता नः। नो हिन्व
न्तु। हिन्वंत्वध्वरम्। अध्वरमित्यध्वरम्॥३॥ हृदे त्वा। त्वा मनसे। मनसे दिवे। दिवे सूर्याय। सूर्यायोर्ध्वः।
ऊर्ध्वो अध्वरम्। अध्वरं दिवि। दिवि देवेषु। देवेषु होत्राः। होत्रा यछ। यछ सोम॥४॥ सोम राजन्। राजन्वि
श्वाः। विश्वास्त्वं। त्वं प्रजाः। प्रजा उपावरोह। प्रजा इति प्रऽजाः। उपावरोह विश्वाः। उपावरोहेत्युपऽअवरो
ह। विश्वास्त्वां। त्वां प्रजाः। प्रजा उपावरोहंतु। प्रजा इति प्रऽजाः। उपावरोहंत्वित्युपऽअवरोहंतु॥५॥

शृणोत्वग्निः। अग्निः समिधा। समिधा हवं। समिधेति सम्। इधा। हवंमे। मे शृण्वंतु। शृण्वंत्वापः। आपोधि
षणाः। धिषणाश्च। च देवीः। देवीरिति देवीः। श्रोतांग्रावाणः। ग्रावाणो विदुषः। विदुषो न। न यज्ञम्। यज्ञं
शृणोतु। शृणोतु देवः। देवः सविता। सविता हवम्। हवंमे। मे स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥३॥ देवीरापः। आपो
अपाम्। अपान्नपात्। नपाद्यः। योवः। व ऊर्मिः। ऊर्मिर्हविष्यः। हविष्य इंद्रियावान्। इंद्रियावान्मदिंत
मः। मदिंतमस्तम्। मदिंतम इति मदिन्ऽतमः॥४॥ तं देवेभ्यः। देवेभ्यो देवत्रा। देवत्रा दात। देवत्रेति दे
वऽत्रा। दात शुक्रपेभ्यः। शुक्रपेभ्यो येषां। शुक्रपेभ्य इति शुक्रऽपेभ्यः। शुक्रपेभ्योयेषां। येषांभागः। स्थ। स्थ भा ४
स्वाहा। स्वाहाकार्षिः॥५॥ कार्षिरसि। असि समुद्रस्य। समुद्रस्य त्वा। त्वाक्षित्यै। आक्षित्या उत्। उन्नयामि। नया
मि सम्। समापः। आपो अद्भिः। अद्भिरग्मत। अग्मत सम्। अद्भिरित्यत्ऽभिः। समोषधीभिः। ओषधी
भिरोषधीः। ओषधीरित्योषधीः॥६॥ यमग्ने। अग्ने पृत्सु। पृत्सु मर्त्यम्। पृत्स्विति पृत्ऽसु। मर्त्यमवाः।

६ इंद्रियवानि तींद्रियऽवान्त्रे।

४२

सुषूतममुत्तमेन ।　　　　२ उत्तमेन सुषूतमुत्तमेन ।

॥ ४२ ॥ र्वावाजैषु । वाजैषुयम् । यंजुनाः । जुनाइतिजुनाः । सयंता । यंताशश्वतीः । शश्वतीरिषः । इषःस्वाहा । स्वा
हेतिस्वाहा ॥ ८ ॥ आददे । ददेरावा । रावासि । असिगभीरम् । गभीरमिमं । इममध्वरं । अध्वरंकृधि । कृधी
न्द्राय । इन्द्रायसुषूतमं । सुसूतममितिसुऽसूतमं । उत्तमेनपविना । पविनोर्जस्वतं । ऊर्जस्वतंमधुमंतं ।
मधुमंतंपयस्वंतं । मधुमन्तमितिमधुऽमंतम् । पयस्वंतंनिग्राभ्याः । निग्राभ्याःस्थ । निग्राभ्याइतिनि ।
ग्राभ्याः । स्थदेवश्रुतः । देवश्रुतस्तर्पयत । देवश्रुतइतिदेवऽश्रुतः । तर्पयतमा । मामनः । मनोमे । मेतर्पयत ।
तर्पयतवाचंमे । वाचंमेप्राणं । प्राणंचक्षुः । चक्षुःश्रोत्रंमे । श्रोत्रंमआत्मानं । आत्मानंप्रजां । प्रजांपशून् । प्रजा
मितिप्रऽजाम् । पशून्गणान् । गणान्नः । नःगणाः । गणामे । मेमा । मावि । वितृषन् । तृषन्निन्द्राय ॥ २ ॥ इन्द्रायत्वा ।
त्वावसुमते । वसुमतेरुद्रवते । वसुमतइतिवसुऽमते । रुद्रवतआदित्यवते । रुद्रवतइतिरुद्र । वते । आदित्य
वतेभिमातिघ्ने । आदित्यवतइत्यादित्यऽवते । अभिमातिघ्नेश्येनाय । अभिमातिघ्नइत्यभिमाति । ॥ ४२ ॥
घ्ने । श्येनायसोमभृते । सोमभृतेग्नये । सोमभृतइतिसोम । भृते । अग्नये[illegible] रायस्पोषदे । रायस्पोषदेयत् ।

रायस्पोषदइतिरायस्पोषऽदे ॥३॥ यत्ते । तेसोम । सोमदिवि । दिविज्योतिः । ज्योतिःपृथिव्यां । पृथिव्यायदुरो । उराअंतरि
क्षे । अंतरिक्षेतेन । तेनास्मै । अस्मैयजमानाय । यजमानायोरु । उरूराये । रायेकृधि । कृध्यधि । ऽधि । अधिदात्रे ।
दात्रेवोचः ॥ वोचःश्वात्राः ॥४॥ श्वात्राःस्थ । स्थवृत्रतुरः । वृत्रतुरोराधोगूर्ताः । वृत्रतुरइतिवृत्रऽतुरः । राधोगूर्ताअमृ
तस्य । राधोगूर्ताइतिराधःऽगूर्ताः । अमृतस्यपत्नीः । पत्नीस्ताः । तादेवीः । देवीर्देवत्रा । देवत्रेमम् । देवत्रेतिदेवऽ
त्रा । इमंयज्ञं । यज्ञन्नयत । नयतोपहूताः । उपहूताःसोमस्य । उपहूताइत्युपऽहूताः । सोमस्यपिबत । पिबतमा ॥५॥
माभेः । भेर्मा । मासं । संविक्थाः । विक्थाऊर्जं । ऊर्जंधत्स्व । धत्स्वधिषणे । धिषणेवीड्वी । धिषणेइतिधिषणे । वी
ड्वीसती । वीड्वीइतिवीड्वी । सतीवीळयेथां । सतीइतिसती । वीळयेथामूर्जं । ऊर्जंदधाथां । दधाथांपाप्मा । पा
प्माहतः । हतोन । नसोमः । सोमःप्राक् ॥६॥ प्रागुदं प्रागधराक् । अपागुदक् । उदगधराक् । अधराक्सर्वतः ।
सर्वतस्त्वा । त्वादिशः । दिशआधावंतु । आधावंतु । धावंत्वंब । अंबनिः । निष्पर । परसम् । समरीः । अरी
र्विदाम् । विदामितिविदां ॥७॥ त्वमंग । अंगप्र । प्रशंसिषः । शंसिषोदेवः । देवःशविष्ठ । शविष्ठमर्त्यम् । म
र्त्यमितिमर्त्यम् । नत्वत् । त्वदन्यः । अन्योमघवन् । मघवन्नस्ति । मघवन्नितिमघऽवन् । अस्तिमर्डिता । मर्डि

15

॥४३॥ तंद्र । इद्र ब्रवीमि । ब्रवीमि ते । ते वर्च्चः । वर्च्च इति वर्चः ॥ ६ ॥ इति षष्ठमो ध्यायः ॥ श्रीः ॥ ७ ॥ हरिः ॥ ॐ ॥ वा
च स्पतये । पतये पवस्व । पवस्व वृष्णः । वृष्णो अंशुभ्यां । अंशुभ्यां गभस्तिपूतः । अंशुभ्यामित्यंशु ऽभ्यां । गभस्ति
पूतो देवः । गभस्तिपूत इति गभस्ति ऽ पूतः । देवो देवेभ्यः । देवेभ्यः पवस्व । पवस्व येषां । येषां भागः । भागो सि । अ
सि मधुमत्तीः । मधुमत्तीर्नः । मधुमत्तीरिति मधु ऽ मत्तीः । न इषः । इषस्कृधि । कृधि यत् ॥ १ ॥ यत्ते । ते सोम । सोमा
दाभ्यं । अदाभ्यं नाम । नाम जागृवि । जागृवि तस्मै । तस्मै ते । ते सोम । सोम सोमाय । सोमाय स्वाहा । स्वाहोरु । उ
र्वंतरिक्षं । अंतरिक्षमनु । अन्वेमि । एमि स्वांकृतः । स्वांकृतो सि । स्वांकृत इति स्वाम् । कृतः । असि विश्वेभ्यः । विश्वे
भ्य इंद्रियेभ्यः । इंद्रियेभ्यो दिव्येभ्यः । दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यः । पार्थिवेभ्यो मनः ॥ २ ॥ मनस्त्वा । त्वाष्टु । अष्टु स्वाहा ।
स्वाहा त्वा । त्वा सुभव । सुभव सूर्याय । सुभव इति सु ऽ भवः । सूर्याय देवेभ्यः । देवेभ्यस्त्वा । त्वा मरीचि
पेभ्यः । मरीचिपेभ्यो देव । मरीचिपेभ्य इति मरीचि ऽ पेभ्यः । देवांशो । अंशो यस्मै । अंशो इत्यंशो । यस्मै त्वा । त्वे ॥४३॥
डे । ईडे तत् ॥ ३ ॥ तत्सत्यम् । सत्यमुपरिप्रुता । उपरिप्रुता भंगेन । उपरिप्रुतेत्युपरि ऽ प्रुता । भंगेन हतः ।
हतो सौ । असौ फट् । फट् प्राणाय । प्राणाय त्वा । त्वा व्यानाय । व्यानाय त्वा । व्यानायेति वि ऽ आनाय । त्वेति त्वा ॥ ४ ॥

उपयामगृहीतोसि।उपयामगृहीत इत्युपयाम ऽ गृहीतः।अस्यंतः।अंतर्यच्छ।यच्छ मघवन्।मघवन्पाहि।
मघवन्निति मघ ऽ वन्।पाहि सोमं।सोममुरुष्य।उरुष्य रायः।रायोव।अवेषः।इषो यजस्व।यजस्वांतः॥१॥
अंतस्ते।अंतरित्यंतः।ते द्यावापृथिवी।द्यावापृथिवी दधामि।द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी।दधाम्यंतः।
अंतर्दधामि।दधाम्युरु।उर्वंतरिक्षं।अंतरिक्षं सजूः।सजूर्देवेभिः।सजूरिति स ऽ जूः।देवेभिरवरैः।
अवरैः परैः।परैश्च।चांतर्यामे।अंतर्यामे मघवन्।अंतर्याम इत्यंतः ऽ यामे।मघवन्मादयस्व।मघ।वन्नि
ति मघ ऽ वन्।मादयस्वोदानाय।उदानाय त्वा।उदानायेत्युत्।आनाय।त्वेति त्वा॥२॥आवायो।वायो
भूष।वायो इति वायो।भूष शुचिपाः।शुचिपा उप।शुचिपा इति शुचि ऽ पाः।उप नः।नः सहस्रं।सहस्रंते।ते
नियुतः।नियुतो विश्ववारा।नियुत इति नियुतः।विश्ववारेति विश्व ऽ वार।उपो ते।उपो इत्युपो।ते अंधः।
अंधो मघं।मघमयामि।अयामि यस्य।यस्य देव।देव दधिषे।दधिषे पूर्वपेयं।पूर्वपेयं वायवे।पूर्व
पेयमिति पूर्व ऽ पेयम्।वायवे त्वा॥ त्वेति त्वा॥३॥इंद्रवायू इमे।इन्द्रवायू इतीं द्रवायू।इमे सुताः।सुता उप।

।।४४।। उपप्रयोभिः।प्रयोभिरागत्तम्।प्रयोभिरितिप्रयः।।भिः।आगतं।गतमितिगतं।इंदवोवां।वामुशंति।उ
शंतिहि।हीतिहि।वायवइंद्रवायुभ्यां।इंद्रवायुभ्यांत्वा।इन्द्रवायुभ्यामितीन्द्रवायुऽभ्यां।त्वैषः।एषते।तेयो
निः।योनिःसजोषोभ्याम्।सजोषोभ्यांत्वा।सजोषोभ्यामितिसजोषऽभ्याम्।त्वेतित्वा।।१।।अयंवां।वांमि
त्रावरुणा।मित्रावरुणासुतः।सुतःसोमः।सोमऋतावृधा।ऋतावृधेत्यृतऽवृधा।ममेत्।इदिह।इहश्रु
तं।श्रुतंहवं।हवमितिहवं।मित्रावरुणाभ्यांत्वा।त्वेतित्वा।।२।।रायावयम्।वयंससवांसः।ससवांसः।ससवां
सोमदेम।ससवांसइतिससऽवांसः।मदेमहव्येन।हव्येनदेवाः।देवायवसेन।यवसेनगावः।
गावइतिगावः।तांधेनुं।धेनुंमित्रावरुणा।मित्रावरुणायुवम्।युवन्नः।नोविश्वाहा।विश्वाहाधत्तं।ध
त्तमनपस्फुरंतीम्।अनपस्फुरंतीमित्यनपऽस्फुरंतीम्।एषते।तेयोनिः।योनिर्ऋतायुभ्याम्।ऋता
युभ्यांत्वा।ऋतायुभ्यामित्यृतायुऽभ्यां।त्वेतित्वा।।३।।यावां।वांकशा।कशामधुमती।मधुमत्यश्विना। ।।४४।।
मधुमतीतिमधुऽमती।अश्विनासूनृतावती।सूनृतावतीतिसूनृता।वती।तयायज्ञम्।यज्ञंमिमिक्ष

भ्यु। श्विभ्या। मित्यश्विऽभ्यां। त्वैषः। एषते। तेयोनिः। योनिर्माध्वीभ्यां। माध्वी भ्यां त्वा।
त्वम्। मिभिश्वतमित्तिमिमिद्वातं। अश्विभ्यांत्वा। त्वेतित्वा॥१०॥ तंप्रत्नथा। प्रत्नथापूर्वथा। ~~प्रत्न~~ प्रत्नथे
तिप्रत्नऽथा। पूर्वथाविश्वथा। पूर्वथेतिपूर्वऽथा। विश्वथेमथा। विश्वथेतिविश्वऽथा। इमथाज्येष्ठताति।
६। इमथेतीमऽथा। ज्येष्ठतातिंबर्हिषदं। ज्येष्ठतातिमितिज्येष्ठऽतातिम्। बर्हिषदंस्वर्विदं। बर्हिषदमि
तिबर्हिऽसदम्। स्वर्विदमितिस्वःऽविदम्। प्रतीचीनंवृजनं। वृजनंदोहसे। दोहसेधुनिं। धुनिमाशुं। आ
शुंजयन्तम्। जयन्तमनु। अनुयासु। यासुवर्धसे। वर्धसइतिवर्धसे। षंडायत्वा॥ त्वैषः॥१॥ एषते। तेयो
निः। योनिर्वीरतां। वीरतांपाहि। पाह्यपमृष्टः। अपमृष्टःषंडः। अपमृष्टइत्यपऽमृष्टः। षंडोदेवाः।
देवास्त्वा। त्वाशुक्रपाः। शुक्रपाःप्र। शुक्रपाइतिशुक्रऽपाः। प्रणयंतु। नयंत्वनाधृष्टा। अनाधृष्टासि।
असिसुवीरः। सुवीरोवीरान्। सुवीरइतिसुऽवीरः। वीरान्प्रजनयन्। प्रजनयन्परि। प्रजनयन्निति
प्रऽजनयन्। परीहि। इह्यभि। अभिरायः। रायस्पोषेण। पोषेणयजमानं। यजमानंसंज
ग्मानः। संजग्मानोदिवा। संजग्मानइतिसम्ऽजग्मानः। दिवापृथिव्या। पृथिव्याशुक्रः। शुक्र

।।४५।। शुक्रशोचिषा ।। शुक्र।शोचिषा निरस्तः । शुक्रशोचिषेति शुक्रऽशोचिषा ।। निरस्तः षण्डः । निरस्त इति निः ।
अस्तः । षण्डः शुक्रस्य । शुक्रस्याधिष्ठानं । अधिष्ठानमसि । अधिष्ठानमित्यधिऽस्थानं । असीत्यसि ।।२।।
अच्छिन्नस्य ते । ते देव । देव सोम । सोम सुवीर्यस्य । सुवीर्यस्य रायः । सुवीर्यस्येति सुऽवीर्यस्य । रायस्पो-
षस्य । पोषस्य ददितारः । ददितारः स्याम । स्यामेति स्याम ।। सा प्रथमा । प्रथमा संस्कृतिः । संस्कृति-
र्विश्ववारा । विश्ववारा सः । विश्ववारेति विश्वऽवारा । स प्रथमः । प्रथमो ~~वृहस्पतिः~~ । वरुणः । वरुणो
मित्रः । मित्रो अग्निः । अग्निरित्यग्निः ।।३।। स प्रथमः । प्रथमो वृहस्पतिः । वृहस्पतिश्चिकित्वान् ।
चिकित्वाꣳस्तस्मै । तस्मा इन्द्राय । इन्द्राय सुतम् । सुतमाजुहोत । आजुहोत । जुहोत स्वाहा । स्वाहेति
स्वाहा ।। तृपंतु होत्राः । होत्रा मधोः । मधोर्यत् । याः स्विष्टं । स्विष्टं सुभृतम् । स्विष्टमिति सुऽइष्टम् । सु-
भृतं यत् । सुभृतमिति सुऽभृतम् । यत्स्वाहा । स्वाहेति स्वाहा ।।४।। अयं वेनः । वेनश्चोदयत् । चोदय- ।।४५।।
१ जरायुः। त्पृश्निगर्भाः । पृश्निगर्भा ज्योतिः । पृश्निगर्भा इति पृश्निऽगर्भाः । ज्योतिर्जरायू रजसः । ज्योतिर्जरा

युरितिज्योतिः।जरायुः।रजसोविमाने।विमानइतिविऽमाने।इममपाम्।अपांसंगमे।संगमेसू
र्यस्य।संगमइतिसंऽगमे।सूर्यस्यशिशुम्।शिशुंन।नविप्राः।विप्रामतिभिः।मतीभीरिहंति।मतिभि
रितिमतिऽभिः।रिहंतिमर्कीय।मर्कीयत्वा।त्वेतित्वा।।१।।मनोना।नयेषु।येषुहवनेषु।हवनेषुतिग्मं।
तिग्मंविपः।विपःशच्या।शच्यावनुयः।वनुष्योद्रवंता।द्रवंतेतिद्रवंता।आयः।यःशर्याभिः।शर्याभि
वि स्तुविनृम्णः।तुविनृम्णोअस्य।तुविनृम्णइतितुविऽनृम्णः।अस्याश्रीणीत।अश्रीणीतादिशम्।आदि
शंगभस्तौ।आदिशमित्याऽदिशम्।गभस्ताइतिगभस्तौ।।२।।तपत्ते।तेयोनिः।योनिःप्रजाः।प्रजाःप
हि।प्रजाइतिप्रऽजाः।पात्वपमृष्टः।अपमृष्टोमर्कः।अपमृष्टइत्यपऽमृष्टः।मर्कोदेवाः।देवास्त्वा।
त्वामंथिपाः।मंथिपाः।प्र।प्रणेनयंतु।मंथिपाइतिमंथिऽपाः।प्रणयंतु।नयंत्वनोधृष्टा।अनो
धृष्टासि।असिसुप्रजाः।सुप्रजाःप्रजाः।सुप्रजाइतिसुऽप्रजाः।प्रजाःप्रजनयन्।प्रजाइतिप्रऽ
जाः।प्रजनयन्परि।प्रजनयन्नितिप्रऽजनयन्।परीहि।इह्यभि।अभिरायः।रायस्पोषेण।पोषे

९१

ण। यजमानम्। यजमानं संजग्मानः। संजग्मानो दिवा। संजग्मान इति सम्। जग्मानः। दिवा पृथिव्या।
पृथिव्या मंथी। मंथी मंथिशोचिषा। मंथिशोचिषा निरस्तः। मंथिशोचिषेति मंथिऽशोचिषा। निरस्तो म
र्कः। निरस्त इति निः। अस्तः। मर्को मंथिनः। मंथिनो धिष्ठानं। अधिस्थानमसि। अधिस्थानमित्य
धिऽस्थानम्। असीत्यसि।।३।।७।। ये देवासः। देवासो दिवि। दिव्येकादश। एकादशस्थ। स्थ पृथिव्यां।
पृथिव्यामधि। अध्येकादश। एकादशस्थ। स्थे पृथिव्याम्। त्ति स्थ। अप्सुक्षितो महिना। अप्सुक्षित इ
त्यप्सुऽक्षितः। महिनैकादश। एकादशस्थ। स्थ ते। ते देवासः। देवा यज्ञम्। यज्ञमिमम्। इमं जुषध्वं। सो ९
जुषध्वमिति जुषध्वं।।१।। आग्रयणोऽसि। असि स्वाग्रयणः। स्वाग्रयणः पाहि। स्वाग्रयण इति
सुऽआग्रयणः। पाहि यज्ञम्। यज्ञं पाहि। पाहि यज्ञपतिम्। यज्ञपतिं विष्णुः। यज्ञपतिमिति यज्ञऽ
पतिम्।।२।। विष्णुस्त्वाम्। त्वामिन्द्रियेण। इन्द्रियेण पातु। पातु विष्णुम्। विष्णुं त्वं। त्वं पाहि। पाह्यभि। अभि
सवनानि। सवनानि पाहि। पाहि सोमः। सोमः पवते। पवते सोमः। सोमः पवते। पवतेस्मै।।३।।

अस्मे ब्रह्मणे। ब्रह्मणोऽक्षत्राय। क्षत्रायास्मै सुन्वते। सुन्वते यजमानाय। यजमानायेषे। इष ऊर्जे। ऊर्जेऽद्भ्यः।
अद्भ्य ओषधीभ्यः। अद्भ्य इत्यप्ऽभ्यः। ओषधीभ्यो द्यावापृथिवीभ्याम्। द्यावापृथिवीभ्याꣳ सुभूताय। सुभू
ताय ब्रह्मवर्चसाय। सुभूतायेति सुऽभूताय। ब्रह्मवर्चसाय पवते। ब्रह्मवर्चसायेति ब्रह्म। वर्चसा
य। पवते विश्वेभ्यः। विश्वेभ्यस्त्वा। त्वा देवेभ्यः। देवेभ्य एषः। एष ते। ते योनिः। योनिर्विश्वेभ्यः। विश्वेभ्य
स्त्वा। त्वा देवेभ्यः। देवेभ्य इति देवेभ्यः॥७॥ इन्द्राय त्वा। त्वा बृहद्वते। बृहद्वत इति बृहत्। वते। बृहद्वते व
यस्वते। वयस्वत उक्थाव्यम्। उक्थाव्यं गृह्णामि। उक्थाव्यमित्युक्थऽअव्यम्। गृह्णामि यत्। यत्ते।
त इन्द्र। इन्द्र बृहत्। बृहद्वयः। वयस्तस्मै। तस्मै त्वा। त्वा विष्णवे। विष्णवे त्वा। त्वैषः। एष ते। ते योनिः। यो
निरुक्थेभ्यः। उक्थेभ्यस्त्वा। त्वा देवेभ्यः॥८॥ देवेभ्यस्त्वा। त्वा देवाव्यम्। देवाव्यं गृह्णामि। देवाव्यमिति
देवऽअव्यम्। गृह्णामि यज्ञस्य। यज्ञस्यायुषे। आयुषे मित्रावरुणाभ्याम्। मित्रावरुणाभ्यामिन्द्राय।
इन्द्रायेन्द्राग्निभ्याम्। इन्द्राग्निभ्यामिन्द्राय। इन्द्राग्निभ्यामी। ती न्द्राग्नि ऽभ्याम्। इन्द्रायेन्द्रावरुणाभ्याम्। इ

९३

॥४७॥ न्द्रावरुणाभ्यामिंद्राबृहस्पतिभ्याम्।इन्द्राबृहस्पतीभ्यामिंद्राविष्णुभ्याम्।इन्द्राबृहस्पतिभ्यामितीं
द्राबृहस्पतिऽभ्याम्।इन्द्राविष्णुभ्यांत्वा।इन्द्राविष्णुभ्यामितींद्राविष्णुऽभ्याम्।त्वादेवायुवम्।देवा
युवंगच्छामि।देवयुवमितिदेवऽयुवं।गच्छामियज्ञस्य।यज्ञस्यायुषे।आयुषइत्यायुषे॥२६॥
मूर्द्धानंदिवः।दिवोअरतिं।अरतिंपृथिव्याः।पृथिव्यावैश्वानरम्।वैश्वानरमृते।ऋतआजातम्।आ
जातम्।जातमग्निं।अग्निमित्यग्निंऽकवींसम्राजम्।सम्राजमतिथिम्।सम्राजमितिसम्।राज
म्।अतिथिंजनानाम्।जनानामासन्।आसन्नापात्रम्।आपात्रम्।पात्रंजनयन्त।जनयं
त।जनयंतदेवाः।देवाइतिदेवाः॥१॥ध्रुवोसि।असिध्रुवक्षितिः।ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां।ध्रुवक्षि
तिरितिध्रुवऽक्षितिः।ध्रुवाणांध्रुवतमः।ध्रुवतमोच्युतानाम्।ध्रुवतममितिध्रुवऽतमः।अच्यु
तानामच्युतक्षित्तमः।अच्युतक्षित्तमएषः।अच्युतक्षित्तमइत्यच्युतक्षित्।तमः।एषते।तेयो ॥४७॥
निः।योनिर्वैश्वानराय।वैश्वानरायत्वा।त्वेतित्वा॥२॥ध्रुवंध्रुवेण।ध्रुवेणमनसा।मनसावा

त्वा।वाचासोमं।सोममव।अवनयामि।नयाम्यथ।अथानः।नइन्द्रः।इन्द्रइत्।इद्विशः।विशो
सपत्नाः।असपत्नाःसमनसः।समनसस्करत्।समनसइतिस-मनसः।करदितिकरत्।२॥
यस्ते।तेद्रप्सः।द्रप्सस्कन्दति।स्कन्दतियः।यस्ते।तेअंशुः।अंशुर्ग्रावच्युतः।ग्रावच्युतोधिष-
णयोः।ग्रावच्युतइतिग्राव-च्युतः।धिषणयोरुपस्थात्।उपस्थादध्वर्योः।उपस्थादित्युप-
स्थात्।अध्वर्योर्वा।वापरि।परिवा।वायः।यःपवित्रात्।पवित्रात्तम्।तंते।तेजुहोमि।जुहोमि
मनसा।मनसावषट्कृतम्।वषट्कृतंस्वाहा।वषट्कृतमितिवषट्-कृतम्।स्वाहादेवा
नां।देवानामुत्क्रमणं।उत्क्रमणमसि।उत्क्रमणमित्युत्-क्रमणं।असीत्यसि॥२॥छ॥मधवे
माधवाय।माधवायशुक्राय।शुक्रायशुचये।शुचयेनभसे।नभसेनभस्याय।नभस्यायेषे।इ
षऊर्जे।ऊर्जेसहसे।सहसेसहस्याय।सहस्यायतपसे।तपसेतपस्याय।तपस्यायांहसस्पत
ये।अंहसस्पतयेत्वा।अंहसस्पतयइत्यंहसः।पतये।त्वेतित्वा॥३॥इन्द्राग्नीआगतम्।इन्द्राग्ना

॥४८॥ सृतिंग्नी ग्नी। आ गतं। गतं सुतम्। सुतं गीर्भिः। गीर्भिर्नभः। गीर्भिरिति गीः भिः। नभो वरेण्यम्। व
रेण्यमस्यम्। वरेण्यमिति विवरेण्यम्। अस्य पातम्। पातं धिया। धिये षि। ता। इषेतिती षिता। इंद्रा
ग्निभ्यां त्वा। इंद्राग्निभ्यामितींद्राग्निऽभ्याम्। त्वेषः। सपतें। नियो निः। यानिरिंद्राग्निभ्यां। इंद्राग्निभ्यां
त्वा। इंद्राग्निभ्यामितींद्राग्निऽभ्याम्। त्वेतित्वा॥१॥ आ घ। घा ये। ये अग्निम्। अग्निमिंधते। इंध
ते स्तृणंति। स्तृणंति बर्हिः। बर्हिरानुषक्। आनुषगित्यानुऽषक्। येषामिंद्रः। इंद्रो युवा। यु
वा सखा। सखेति सखा। अग्नींद्राभ्यां त्वा। त्वेषः। सपतें। वे यो निः। योनिरग्नींद्राभ्याम्।
अग्नींद्राभ्यां त्वा। त्वेतित्वा॥२॥ ओमासश्चर्षणीधृतः। चर्षणीधृतो विश्वे। चर्षणीधृत इति
चर्षणिऽधृतः। विश्वे देवासः। देवास आ गत। गेत्ते। आ। गतेति गत। दाश्वांसो दाशुषः।
दाशुषः सुतम्। सुतमिति सुतम्॥२॥ विश्वे देवासः। विदेवास आ गत। आ गत। गत शृणुत। ॥४८॥
शृणुता मे। म इमं। इमां हवं। हवमिति हवं। एदं। इदं बर्हिः। बर्हिर्नि। नि षीदत। सीदतेति

मरुत्वंतं एषः ऋषते । ते मो नि॒ःयो नि॒रिंद्राय । इंद्राय यज्वा । यज्वा मरुत्वते ।
त्तिसीदत ॥ १ ॥ इन्द्र मरुत्वः । मरुत्व इह । इह पाहि । पाहि सोमम् । सोमं यथा । यथा शार्याते । शार्याते अपिबः । अपि-
बः सुतस्य । सुतस्येति सुतस्य । तव प्रणीती । प्रणीती तव । प्रनीतीति प्रऽनीती । तव शूर । शूर शर्मन् । शर्मन्नावि-
वासंति । आविवासंति । विवासंति कवयः । कवयः सुयज्ञाः । सुयज्ञा इति सुऽयज्ञाः । इंद्राय त्वा । त्वा मरुत्वते । म-
रुत्वत इति मरुत्वते । मरुत्वते वृषभं । वृषभं वावृधानं । वावृधानम कवारिम् । ववृधानमिति ववृधानम् ।
अकवारिं दिव्यम् । अकवारिमित्यकवऽअरिम् । दिव्यं शासम् । शासमिंद्रम् । इंद्रमितींद्रम् । विश्वासाहम
वसे । विश्वसहमिति विश्वऽसहम् । अवसे नूतनाय । नूतनायोग्रं । उग्रं सहोदाम् । सहोदामिह । सहोदा-
मिति सहः । इह तम् । तं हुवेम । हुवेमेति हुवे ॥ १ ॥ ७ ॥ मरुत्वाम ओजसे । ओजसे त्वा । त्वे नित्वा ॥ १ ॥ ७ ॥ सजो-
षा इंद्र । सजोषा इति सऽजोषाः । इंद्र सगणः । सगणो मरुद्भिः । सगण इति सऽगणः । मरुद्भिः सोमम् ।
मरुद्भिरित्ति मरुत् । भिः । सोमं पिब । पिब वृत्रहा । वृत्रहा शूर । वृत्रहेति वृत्रऽहा । शूर विद्वान् । वि-
द्वानिति विद्वान् । जहि शत्रून् । शत्रूँरप । अप मृधः । मृधो नुदस्व । नुदस्वाथ । अथाभयं । अभयं कृणुहि ।

+ त्वैषः । एषते । तेयोनिः । योनिर्महेन्द्राय । महेन्द्रायत्वा । महेन्द्रायेतिमहाऽइंद्राय । + २

॥४९॥ कृणुहिविश्वतः । विश्वतोनः । नइतिनः ॥३॥ महाँइन्द्रः । इन्द्रोनृवत् । नृवदाचर्षणिप्राः । नृवदितिनृऽवत् । आ
चर्षणिप्राः । चर्षणिप्राउत । चर्षणिप्राइतिचर्षणिऽप्राः । उतद्विबर्हाः । द्विबर्हाअमिनः । द्विबर्हाइ
तिद्विऽबर्हाः । अमिनःसहोभिः । सहोभिरितिसहःऽभिः । अस्मद्र्यग्वावृधे । वावृधेवीर्याय । ववृधइ
तिववृधे । वीर्यायोरुः । उरुःपृथुः । पृथुःसुकृतः । सुकृतःकर्तृभिः । सुकृतइतिसुऽकृतः । कर्तृभिर्भूत् । भि ४
कर्तृभिरितिकर्तृऽभिः । भूदितिभूत् । महेन्द्रायत्वा । महेन्द्रायेतिमहाऽइंद्राय । त्वेतित्वा ॥१॥ महाँइन्द्रः । इ
न्द्रोयः । यओजसा । ओजसापर्जन्यः । पर्जन्योवृष्टिमाँइव । वृष्टिमाँइवेतिवृष्टिमान्ऽइव । स्तोमैर्व
त्सस्य । वत्सस्यवावृधे । ववृधइतिववृधे ॥२॥ ६ ॥ इतिक्रमपाठेसप्तमोध्यायः ॥ ७ ॥ ६ ॥ आदि
त्येभ्यस्त्वा । त्वेतित्वा ॥१॥ कदाचन । चनप्र । प्रयुच्छसि । युच्छस्युभे । उभेनि । उभेइत्युभे । निपासि । पा
सिजन्मनी । जन्मनीइतिजन्मनी । तुरीयादित्य । आदित्यसवनम् । सवनंते । तइंद्रियम् । इन्द्रियमा ॥४९॥
तस्थौ । आतस्थौ । तस्थावमृतं । अमृतंदिवि । दिव्यादित्येभ्यः । आदित्येभ्यस्त्वा ॥ त्वेतित्वा ॥२॥ यज्ञो

२+ वरिवोवित्तरासत्।

देवानाम्।देवानांप्रति।प्रत्यैति।एतिसुम्नं।सुम्नमादित्यासः।आदित्यासोभवत।भवतामृळयंतः।
मृळयंतइतिमृळऽयंतः।आवः।वोर्वाची।अर्वाचीसुमतिः।सुमतिर्ववृत्यात्।सुमतिरिसुऽमतिः।व ति २
वृत्यादंहोः।अंहोश्चित्।चिद्या।यावरिवोवित्तरा।वरिवोवित्तरेतिवरिवोवित्ऽतरा।असदादित्येभ्यः।
आदित्येभ्यस्त्वा।त्वेतित्वा।विवस्वं।आदित्य।आदित्यैषः।एषते।तेसोमपीथः।सोमपीथस्तस्मिन्।
सोमपीथइतिसोम।पीथः।तस्मिन्मत्स्व।मत्स्वेतिमत्स्व॥४॥श्रदस्मै।अस्मैनरः।नरोवचसे।वचसे
दधातन।दधातनयत्।यदाशीर्दाः।आशीर्दादंपती।आशीर्दाइत्याशीःऽदाः।दंपतीवामम्।दंपतीइति
दम्।पती।वाममश्नुतः।अश्नुतइत्यश्नुतः।पुमान्पुत्रः।पुत्रोजायते।जायतेविंदते।विंदतेवसु।वस्वधा।
अधाविश्वाहा।विश्वाहारपः।अरपएधे।एधतेगृहे।गृहइतिगृहे॥५॥वाममद्य।अद्यसवितः।
सवितर्वामम्।वाममुश्वः।उइत्यो।श्वोदिवे।दिवे।दिवेदिवेवामम्।दिवेदिवइतिदिवे।दिवे।वामम
स्मभ्यम्।अस्मभ्यंसावीः।सावीरितिसावीः।वामस्यहि।हिक्षयस्य।क्षयस्यदेव।देवभूरेः।भूरे

२ यज्ञपतिंभिर्जिन्वयज्ञऽपतिम्। २ जिन्व ८८

॥५०॥ रय्या।रय्याधिया।धियावामभाजः।वामभाजःस्याम।वामभाजइतिवामऽभाजः।स्यामेतिस्याम॥१॥
सावित्रोसि।असिचनोधाः।चनोधाःश्चनः।चनोधाइतिचनःऽधाः।चनोमयि।मयिधेहि।धेहिजिन्व।यज्ञं।
यज्ञंजिन्व।जिन्वयज्ञपतिं।यज्ञपतिंभगाय।भगायसवित्रे।सवित्रेत्वा।त्वेतित्वा॥१॥सुशर्मासि।सुशर्मेति
सुऽशर्मा।असिसुप्रतिष्ठानः।सुप्रतिष्ठानोबृहदुक्षाय।सुप्रतिष्ठानइतिसुऽप्रतिस्थानः।बृहदुक्षायन
मः।बृहदुक्षायेतिबृहत्ऽउक्षाय।नमइतिनमः॥१॥बृहस्पतिसुतस्यते।बृहस्पतिसुतस्येतिबृहस्पतिऽ
३ सुतस्य।तेदेव।देवसोम।सोमेंदो।इंदइंद्रियावतः।इंदोइतींदो।इन्द्रियावतःपत्नीवतः।पत्नीवतोग्रहान्।
२ पत्नीवतइतिपत्नीऽवतः।ग्रहाँऋध्यासं।ऋध्यासमित्यृध्यासं॥१॥अहंपरस्तात्।परस्तादहम्।अहम्
मवस्तात्।अवस्ताद्यत्।यदन्तरिक्षम्।अन्तरिक्षंतत्।तदुमे।मेपिता।उइत्यु।पितासीत्।आसीत्स्यास।अ
हंसूर्यं।सूर्यमुभयतः।उभयतोददर्श।ददर्शाहम्।अहंदेवानां।देवानांपरमं।परमंगुहा।गुहायत्। ॥५०॥
यदितियत्॥२॥अग्नेवाकक्षा।वाक्पाति।पातिसजूः।सजूर्देवेन।सजूरितिसऽजूः।देवेनत्वष्ट्रा।त्वष्ट्रासो
मम्।सोमंपिब।पिबस्वाहा।स्वाहाप्रजापतिः॥३॥प्रजापतिर्वृषा।प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः।वृषासि।
हा
ति, + इन्द्रियवंततोमिन्द्रियऽवतः।
६

+ अश्वसनिर्भक्षः।

असिरेतोधाः। रेतोधारेतः। रेतोधाइतिरेतः धाः। रेतोमयि। मयिधेहि। धेहिप्रजापते। प्रजापतेत्वे।
प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः। त्वेवृष्णः। वृष्णोरेतोधसः। रेतोधसोरेतोधाम्। रेतोधसइतिरेतः। धसः। रेतोम
धामशीय। रेतोधामितिरेतः। धाम्। अशीयेत्यशीय॥७॥८॥ हरिरसि। असिहारियोजनः। हारियोज
नोहरिभ्यां। हारियोजनइतिहारिऽयोजनः। हरिभ्यांत्वा। हरिभ्यामितिहरिऽभ्यां। त्वाहर्योः। हर्योर्धानाः।
धानास्थ। स्थसहसोमाः। सहसोमाइन्द्राय। सहसोमाइतिसहऽसोमाः। इन्द्राय॥१॥ यस्ते। तेदेव। देवसोम। सोम
श्वसनिः। अश्वसनिरित्यश्वऽसनिः। भक्षोयः। योगोसनिः। गोसनिस्तस्य। गोसनिरितिगोऽसनिः। तस्य
ते। तइष्टयजुषः। इष्टयजुषस्तुतस्तोमस्य। इष्टयजुषइतीष्टऽयजुषः। स्तुतस्तोमस्यशस्तोक्थस्य। स्तुत
स्तोमस्येतिस्तुतऽस्तोमस्य। शस्तोक्थस्योपहूतः। शस्तोक्थस्येतिशस्तऽउक्थस्य। उपहूतउपहूतस्य। उ
पहूतइत्युपऽहूतः। उपहूतस्यभक्षयामि। उपहूतस्येत्युपऽहूतस्य। भक्षयामीतिभक्षयामि॥२०॥८॥
युक्ष्वाहि। हिकेशिना। केशिनाहरी। हरीवृषणा। वृषणाकक्ष्यप्रा। कक्ष्यप्रेतिकक्ष्यऽप्रा। अथानः। नइन्द्र।
इन्द्रसोमपाः। सोमपागिराम्। गिरामुपश्रुतिम्। उपश्रुतिंचर। उपश्रुतिमित्युपऽश्रुतिम्। चरेतिचर।
सोमपाइतिसोमऽपाः। हरीइतिहरी।

॥५१॥ इंद्राय त्वा। त्वा षोळशिने। षोळशिन एषः। एष ते। ते योनिः। योनिरिंद्राय। इंद्राय त्वा। त्वा षोळशिने। १०१
षोळशिन इति षोळशिने ॥१॥ आ तिष्ठ। तिष्ठ वृत्रहन्। वृत्रहन्रथं। वृत्रहन्निति वृत्रऽहन्। रथं युक्ता।
युक्ता ते। ते ब्रह्मणा। ब्रह्मणा हरी। हरी इति हरी ॥ अर्वाचीनं सु। सु ते। ते मनः। मनो ग्रावा। ग्रावा कृणोतु।
कृणोतु वग्नुना। वग्नुनेति वग्नुना ॥२॥ इंद्रमित्। इद्धरी। हरी वहतः। हरी इति हरी। वहतो प्रतिधृष्टशव
सम्। अप्रतिधृष्टशवसमित्यप्रतिधृष्टऽशवसम्। ऋषीणां च। च स्तुतीः। स्तुतीरुप। उप यज्ञम्। य
ज्ञं च। च मानुषाणां। मानुषाणामिति मानुषाणां ॥३॥ यस्मान्न। न जातः। जातः परः। परो अन्यः। अ
न्यो अस्ति। अस्ति यः। य आविवेश। आविवेश भुवनानि। भुवनानि विश्वा। विश्वेति विश्वा ॥ प्रजापतिः
२ पतिः प्रजया। प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः। प्रजया संरराणः। प्रजयेति प्रऽजया। संरराणस्त्रीणि। संरराण इति सं
ऽरराणः। त्रीणि ज्योतींषि। ज्योतींषि सचते। सचते सः। स षोळशी। षोळशीति षोळशी ॥१॥ इंद्र ॥५१॥
श्च। च सम्राट्। सम्राड्वरुणः। सम्राडिति सम्ऽराट्। वरुणश्च। च राजा। राजा तौ। तौ ते। ते भक्षम्।

आविवेशासोऽध्वुनेशा। ४

५

वर्चसे एषः। एषते। ते योनिः। योनिरग्नये। अग्नयेत्वा। त्वावर्चसे

भक्षंचक्रतुः। चक्रतुस्तयोः। अर्थंरातम्। रातमित्येतुं। तयोरहम्। अहमनु। अनुभक्षं। भक्षंभक्षयामि। भ
क्षयामिवाक्। वाग्देवी। देवीजुषाणा। जुषाणासोमस्य। सोमस्यतृप्यतु। तृप्यतुसह। सहप्राणेन। प्रा
णेनस्वाहा। स्वाहेतिस्वाहा॥१॥ अग्नआयूंषि। आयूंषिपवसे। पवसआसुव। आसुव। सुवोर्जं। ऊर्जमि
षंच। चनः। नइतिनः। आरेबाधस्व। बाधस्वदुच्छुनां। दुच्छुनामितिदुच्छुनां। अग्नयेत्वा। त्वावर्चसे।
वर्चसेग्ने। अग्नेवर्चस्विन्। वर्चस्विन्वर्चस्वान्। वर्चस्वांस्त्वं। त्वंदेवेषु। देवेष्वसि। असिवर्चस्वान्। वर्चस्वा
नहं। अहंमनुष्येषु। मनुष्येषुभूयासम्। भूयासमितिभूयासं॥१॥ अग्नेपवस्व। पवस्वस्वपाः। स्वपा
अस्मे। अस्मेवर्चः। अस्मेइत्यस्मे। वर्चःसुवीर्यम्। सुवीर्यमितिसुऽवीर्यं। दधद्रयिं। रयिंमयि। मयि
पोषम्। पोषमितिपोषं॥१॥ उत्तिष्ठन्नोजसा। उत्तिष्ठन्नित्युत्ऽतिष्ठन्। ओजसासह। सहपीत्वी। पी
त्वीशिप्रे। शिप्रेअवेपयः। अवेपयइत्यवेपयः। सोममिंद्र। इंद्रचमू। चमूसुतं। चमूइतिचमू। सु
तमितिसुतं। इन्द्रायत्वा। त्वौजसे। ओजसइन्द्र। इन्द्रौजस्विन्। ओजस्विन्नोजस्वान्। ओजस्वापुं
ॐजसएषः। एषते। ते योनिः। योनिरिंद्राय। इंद्रायत्वा। त्वौजसे।

स्वपार
तिसुभे
षाः।

शिप्रइति
शिप्रे।
+ २

१०२

स्व २

॥५२॥ स्त्वं। त्वंदेवेषु। देवेष्वसि। अस्योजेस्त्वानू। ऽजेस्त्वांनुहं। अहंमनुष्येषु। मनुष्येषुभूयासं। भूयासमिति
भूयासं॥१॥ अदृश्रमस्य। अस्यकेतवः। केतवोवि। विरश्मयः। रश्मयोजनानू। जनांअनु। अन्वित्यनु।
भ्राजंतोअग्नयः। अग्नयोयथा। यथेतियथा। सूर्यायत्वा। भ्रौजेचो। भ्राजराषः। राषतें। तेयोनिः। योनिः
सूर्याय। सूर्यायत्वा। त्वाभ्राजे। भ्राजेसूर्य। सूर्यभ्राजस्वन्। भ्राजस्वन्भ्राजस्वानू। भ्राजस्वाऽस्त्वमू। त्वंदेवे
षु। देवेष्वसि। असिभ्राजस्वानू। भ्राजस्वानुहं। अहंमनुष्येषु। मनुष्येषुभूयासं। भूयासमितिभूयासं॥१॥
उदुत्यं। तुंइत्य। त्यंजातवेदसं। जातवेदसंदेवं। जातवेदसमितिजातऽवेदसं। देववहंति। वहंतिके
तवः। केतवइतिकेतवः। दृशेविश्वाय। विश्वायसूर्यं। सूर्यमितिसूर्यं॥१॥ चित्रंदेवानां। देवानामुद।
उदगात्। अगादनीकं। अनीकंचक्षुः। चक्षुर्मित्रस्य। मित्रस्यवरुणस्य। वरुणस्याग्नेः। अग्नेरित्य
ग्नेः। आप्राः। अप्राद्यावापृथिवी। द्यावापृथिवीअंतरिक्षं। द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी। अंतरि ॥५२॥
क्षंसूर्यः। सूर्यआत्मा। आत्माजगतः। जगतस्तस्थुषः। तस्थुषश्च। चेतिच॥१॥ विनः। नइन्द्र।

३ एषते। तेयोनिः। योनिरिंद्राय। इंद्रायत्वा। त्वाविमृधे। विमृधइति वि ऽ मृधे। +

१०४

इंद्रमृधः। मृधोजहि। जहिनीचा। नीचायछ। यछपृतन्यतः। पृतन्यतइति पृतन्यतः। योअस्मान्। अ
स्मांअभिदासति। अभिदासत्यधरं। अभिदासतीत्यभि ऽ दासति। अधरंगमय। गमयातमः। तमइति
तमः। इन्द्रायत्वा। त्वाविमृधे। विमृधएषः। विमृधइति वि ऽ मृधे। ४। वाचस्पतिं। पतिंविश्वकर्माणं। वि
श्वकर्माणमूतये। विश्वकर्माणमिति विश्व ऽ कर्माणं। ऊतयेमनोजुवं। मनोजुवंवाजे। मनोजुवमिति
मनः। जुवं। वाजे। अद्य। अद्याहुवेम। हुवेमेतिहुवेम। सनः। नोविश्वानि। विश्वानिहवनानि। हवना
निजोषत्। जोषद्विश्वशंभूः। विश्वशंभूरवसे। विश्वशंभूरिति विश्व ऽ शंभूः। अवसेसाधुकर्मा। साधु
कर्मेतिसाधु ऽ कर्मा। इन्द्रायत्वा। त्वाविश्वकर्मणे। विश्वकर्मणएषः। विश्वकर्मणइति विश्व ऽ कर्मणे।
एषते। तेयोनिः। योनिरिंद्राय। इन्द्रायत्वा। त्वाविश्वकर्मणे। विश्वकर्मणइति विश्व ऽ कर्मणे॥४५॥६०॥
विश्वकर्मन्हविषा। विश्वकर्मन्निति विश्व ऽ कर्मन्। हविषावावृधानः। वावृधानःस्वयं। वावृधानइ
तिववृधानः। स्वयंयजस्व। यजस्वपृथिवीं। पृथिवीमुत। उतद्यां। द्यामिति द्याम्। मुषंत्वन्ये। अन्ये

॥५३॥

१०५

अमित्रः। अमित्रः सपत्नाः। सपत्ना दूरा। सपत्ना इति सऽपत्नाः। दूरास्माकं। अस्माकं मघवा। मघवा
सूरिः। मघवेति मघऽवा। सूरिरस्तु। अस्त्वित्यस्तु॥१॥ विश्वकर्मन्हविषा। विश्वकर्मन्निति विश्वऽक
र्मन्। हविषा वर्द्धनेन। वर्धनेन त्रातारं। त्रातारमिन्द्रं। इन्द्रमकृणोः। अकृणोरबुध्यं। अबुध्यमित्यबु
ध्यं। तस्मै विशः। विशः सं। समनमन्त। अनमन्त पूर्वीः। पूर्वीरयं। अयमुग्रः। उग्रो विहव्यः। विहव्यो
यथा। विहव्य इति विऽहव्यः। यथासत्। असदित्यसत्॥२॥ अग्नये त्वा। त्वा गायत्रछंदसं। गायत्र
छंदसं गृह्णामि। गायत्रछंदसमिति गायत्रऽछंदसं। गृह्णामीन्द्राय। इन्द्राय त्रिष्टुप्छंदसं। त्रिष्टुप्छं
दसं विश्वेभ्यः। त्रिष्टुप्छंदसमिति त्रिष्टुप्ऽछंदसं। विश्वेभ्यो देवेभ्यः। देवेभ्यो जगछंदसं। जगछं
दसमनुष्टुप्। जगछंदसमिति जगत्ऽछंदसं। अनुष्टुप्ते। अनुष्टुबित्यनुऽस्तुप्। तेऽभिगरः।
अभिगरो व्रेशीनां। अभिगर इत्यभिऽगरः। व्रेशीनां त्वा। त्वा पत्मन्। पत्मन्ना धूनोमि। आ धूनो
मि। धूनोमि कुकूननानां। कुकूननानां भंदनानां। भंदनानां मध्यंतमानां। मध्यंतमान्ना

॥५३॥

४शुक्रं।मध्वंतमाना।मितिमधुऽअन्तमानं।शुक्रंत्वा।त्वाशुक्रे।शुक्रआ।आधूनोमि।आधूनोमि।धूनोम्यन्हः।
अन्हो।रूपे।रूपेसूर्यस्य।सूर्यस्यरश्मिषु।रश्मिषुककुहं।।२।।ककुहंरूपं।रूपंवृषभस्य।वृषभस्यरोचते।रो
चतेबृहत्।बृहत्सोमः।सोमःसोमस्य।सोमस्यपुरोगाः।पुरोगाःशुक्रः।पुरोगाइतिपुरः।गाः।शुक्रःशु
क्रस्य।शुक्रस्यपुरोगाः।पुरोगायत्।पुरोगाइतिपुरः।गाः।यत्ते।तेसोम।सोमादाभ्यं।अदाभ्यंनाम।
नामजागृवि।जागृवितस्मै।तस्मैत्वा।त्वागृह्णामि।गृह्णामितस्मै।तस्मैते।तेसोम।सोमसोमाय।सो
मायस्वाहा।स्वाहोशिक।।३।।उशिकत्वं।त्वंदेव।देवसोम।सोमाग्नेः।अग्नेःप्रियं।प्रियंपाथः।पाथो
पि।अपीहि।इहिवशी।वशीन्द्रस्य।इन्द्रस्यात्त्वंरपा।अस्मत्सखात्वं।अस्मत्सखेत्यस्मत्।सखा।त्वंदेव।
देवसोम।सोमविश्वेषां।विश्वेषांदेवानां।देवानांप्रियं।प्रियंपाथः।पाथोपि।अपीहि।इहीतीहि।।५।। ५१
इतिक्रमपाठेऽष्टमोध्यायः।।८७।।७।प्राणायमे।मेवर्चोदाः।वर्चोदावर्चसे।वर्चसेपवस्व।पव
स्वव्यानाय।व्याना।योदानाय।उदानायवाचे।उदानायेत्युत्।आनाय।वाचेक्रतूदक्षाभ्यां।।१।
क्रतूदक्षाभ्यां।श्रोत्राय।श्रोत्रायचक्षुर्भ्यां।चक्षुर्भ्यांमे।चक्षुर्भ्यामितिचक्षुःऽभ्यां।मेवर्चोदसौ।

+ व्यानायेतिविऽआनाय।
२

२ वर्चोदाइतिवर्चःऽदाः।

वर्चोदसौवर्चसे। वर्चोदसाऽइतिवर्चःऽदसौ। वर्चसेपवेथां। पवेथामात्मने॥२॥ आत्मनऽऊर्जसे। ऊर्जसऽआ
युषे। आयुषेविश्वाभ्यः। विश्वाभ्योमे। मेप्रजाभ्यः। प्रजाभ्योवर्चसौ। प्रजाभ्यइतिप्रऽजाभ्यः। वर्चोदसौवर्चसे।
॥५४५ वर्चोदसाऽइतिवर्चःऽदसौ। वर्चसेपवेथां। पवेथांकः॥३॥ कोसि। असिकतमः। कतमःकस्य। कस्यकः।
कोनाम। नामासि। असियस्य। यस्यते। तेनाम। नामामन्महि। अमन्महियं। यंत्वा। त्वासोमेन। सो
मेनातीतृपाम। अतीतृपामेत्यतीतृपाम॥४॥ रूपेणवः। वोरूपं। रूपमभि। अभ्यागां। आगां। आगां।
तुथः। तुथोवः। वोविश्ववेदाः। विश्ववेदावि। विश्ववेदाइतिविश्वऽवेदाः। विभजतु। भजत्वृतस्य। ऋ
तस्यपथा। पथाप्र। प्रेत। इतचंद्रदक्षिणाः। चंद्रदक्षिणावि। चंद्रदक्षिणाइतिचंद्रऽदक्षिणाः॥५॥ वि
स्वः। स्वःपश्य। स्वरितिस्वः। पश्यवि। व्यंतरिक्षं। अंतरिक्षंयतस्व। यतस्वसदस्यैः। सदस्यैर्ब्राह्मणम्।
ब्राह्मणमद्य। अद्यविदेय। विदेयपितृमंतं। पितृमंतंपैतृमत्यं। पितृमंतमितिपितृऽमंतं। पैतृम ॥५४॥
त्यमृषिं। पैतृमत्यमितिपैतृऽमत्यं। ऋषिमार्षेयं। आर्षेयंसुधातुदक्षिणं। सुधातुदक्षिणमस्म
द्राता। सुधातुदक्षिणमितिसुधातुऽदक्षिणं। अस्मद्रातादेवत्रा। अस्मद्रातेत्यस्मत्ऽराता। देवत्रा

॥६॥

गंधं। देवत्रेतिदेवऽत्रा। गंधंप्रदातारं। प्रदातारमाविश। प्रदातारमितिप्रऽदातारं। आविश॥ विशाग्नये।
अग्नयेत्वा। त्वामह्यं। मह्यंवरुणः। वरुणोददातु। ददातुसः। सोमृतत्वं। अमृतत्वमश्यात्। अमृतत्व
मित्यमृतऽत्वं। अश्यादायुः॥७॥ आयुर्दात्रे। दात्रएधि। एधिमयः। मयोमह्यं। मह्यंप्रतिग्रहीतत्रे।
प्रतिग्रहीत्रेरुद्राय। प्रतिग्रहीत्रइतिप्रतिऽग्रहीत्रे। रुद्रायप्राणः। प्राणोबृहस्पतये। बृहस्पतयेत्वक्।
त्वग्यमाय। यमायवयः। वयोमयः। मयोमह्यं। मह्यंप्रतिग्रहीत्रे। प्रतिग्रहीत्रेकः। प्रतिग्रहीत्रइतिप्र
ति। ग्रहीत्रे॥८॥ कोदात्। अदात्कस्मै। कस्मैकामः। कामःकामाय। कामायकामः। कामोदाता। दाता
कामः। कामःप्रतिग्रहीता। प्रतिग्रहीताकामं। प्रतिग्रहीतेतिप्रति। ग्रहीता। कामैतत्। एतत्ते। तेतव।
तवकाम। कामसता। सताभुनजामहे। भुनजामहइतिभुनजामहे॥१॥ समिंद्र। इंद्रणः। णोमनसा।
मनसानेषि। नेषिगोभिः। गोभिःसं। संसूरिभिः। सूरिभिर्मघवन्। सूरिभिरितिसूरिऽभिः। मघवन्त्सं।
मघवन्नितिमघऽवन्। संस्वस्त्या। स्वस्त्येतिस्वस्त्या॥ संब्रह्मणा। ब्रह्मणादेवकृतं। देवकृतंयत्। देव

॥५५॥ कर्तुमितिदेवः कर्त्ता। यदस्ति। अस्ति सं। सं देवानां। देवानाꣳ सुमतौ। सुमतौ यज्ञियानां। सुमताइतिसुऽम
तौ। यज्ञियानामिति यज्ञियानां॥१०॥ धातारातिः। रातिः सविता। सवितेदं। इदं जुषंतां। जुषंतां प्रजापतिः।
प्रजापतिर्निधिपाः। प्रजापतिरिति प्रजा। पतिः। निधिपा देवः। निधिपाइति निधिऽपाः। देवो अग्निः।
अग्निरित्यग्निः। त्वष्टा विष्णुः। विष्णुः प्रजया। प्रजया संरराणः। प्रजयेति प्रऽजया। संरराणो यजमानाय।
संरराणइति सं। रराणः। यजमानाय द्रविणं। द्रविणं दधातु। दधात्विति दधातु॥११॥ सुगा वः। सुगेति
सु। गा। वो देवाः। देवाः सदना। सदना अकर्म। अकर्म य। य आजग्म। आजग्मेदं। आजग्मेत्याऽजग्म। इ ज
दं सवनं। सवनं जुषाणाः। जुषाणाइति जुषाणाः। भरमाणा वहमानाः। वहमाना हवीꣳषि। हवीꣳ
ष्यस्मे। अस्मे धत्त। धत्त वसवः। वसवो वसूनि। वसूनीति वसूनि॥१२॥ यां आवहः। आवहः। अवह
उशतः। उशतो देव। देव देवान्। देवाꣳस्तान्। तान् प्रेरय। ईरय स्वे। स्वे अग्ने। अग्ने सधस्थे। सधस्थ
इति सधऽस्थे। जक्षिवाꣳसः पपिवाꣳसः। जक्षिवाꣳसइति जक्षिऽवाꣳसः। पपिवाꣳसः स्वश्च। प ॥५५॥

३ अरस्यस्मे।

सहसूक्तवाकुरति सहऽसूक्तवाकः। सर्ववीरः जुषं। सर्ववीर इति सर्वऽवीरः ८॥

श्री ३०।

११०

पृथाऽसद्इतिपृथुऽसदः। सदः विश्वे। विश्वेसुं। असुं घर्मं। घर्मं स्वर्वतः। स्वरातिष्ठंत। आतिष्ठंत। तिष्ठंतामनु।
२य आन्विस्यंतु॥१२॥ वयोहि। हि त्वा। त्वा प्रयति। प्रयति यज्ञे। प्रयतीति प्रऽयति। यज्ञे। अस्मिन्न्। अस्मिन्नग्ने। अग्ने
होतारं। होतारमवृणीमहि। अवृणीमहीह। इहेतीह। ऋधगयाः। ऋधगया ऋधक्। ऋधगुत। उताशमिष्ठाः।
४ अशमिष्ठाः प्रजानन्न्। प्रजानन्यज्ञं। प्रजानन्निति प्रऽजानन्। यज्ञमुप। उपयाहि। याहि विद्वान्। विद्वानिति
विद्वान्॥१॥ यज्ञयज्ञं। यज्ञं गच्छ। गच्छ यज्ञपतिं। यज्ञपतिं स्वां। यज्ञपतिमिति यज्ञऽपतिं। स्वां योनिं। यो
निं गच्छ। गच्छ स्वाहा। स्वाहैषः। एष ते। ते यज्ञः। यज्ञो यज्ञपते। यज्ञपते सहसूक्तवाकः। यज्ञपत इति यज्ञ
पते। सहसूक्तवाकः सर्ववीरः। सर्ववीरस्तं। तं जुषस्व। जुषस्व स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥१७॥ उरुंहि। हि राजा। राजा व
रुणः। वरुणश्चकार। चकार सूर्याय। सूर्याय पंथां। पंथामन्वेतवै। अन्वेतवा उ। अन्वेतवा इत्यनुऽएतवे।
उ इत्यु। अपदे पादा। पादा प्रतिधातवे। प्रतिधातवेकः। प्रतिधातवइतिप्रतिऽधातवे। अकरुत। उताप व
क्ता। अपवक्ता हृदयाविधः। अपवक्तेत्यपऽवक्ता। हृदयाविधश्चित्। हृदयाविध इति हृदयऽविधः। चि
दितिचित्। नमो वरुणाय। वरुणायाभिष्ठितः। अभिष्ठितो वरुणस्य। अभिष्ठित इत्यभिऽस्थितः।

॥५६॥ वरुणस्य पात्राः॥ पात्रा इति पात्राः॥२५॥ अग्नेरनीकं। अनीकमपः। अप आविवेश। आ विवेश। विवेशापां। १११
अपांनपात्। नपात्प्रतिरक्षन्। प्रतिरक्षन्नसुर्यं। प्रतिरक्षन्निति प्रति ऽ रक्षन्। असुर्यमित्यसुर्यं। दमेदमे
समिधं। दमेदम इति दमेदमे। समिधं यक्षि। समिधमिति सं ऽ इधं। यक्ष्यग्ने। अग्ने प्रति। प्रति ते। ते जिह्वा
जिह्वा घृतं। घृतमुत्। उच्चरण्यत्। चरण्यत्स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥२८॥ समुद्रे ते। ते हृदयं। हृदयमप्सु।
अप्स्वंतः। अप्स्वित्यप्ऽसु। अंतः सम्। अंतरित्यंतः। संत्वा। त्वा विशंतु। विशंत्वोषधीः। ओषधीरुत। उतापः।
आप इत्यापः। यज्ञस्य त्वा। त्वा यज्ञपते। यज्ञपते सूक्तोक्तौ। यज्ञपत इति यज्ञ। पते। सूक्तोक्तौ नमोवाके। सू
क्तोक्ताविति सूक्त ऽ उक्तौ। नमोवाके विधेम। नमोवाक इति नमः ऽ वाके। विधेम यत्। यत्स्वाहा। स्वाहेति
स्वाहा॥१॥ देवीरापः। आप एषः। एष वः। वो गर्भः। गर्भस्तं। तं सुप्रीतं। सुप्रीतं सुभृतं। सुप्रीतमिति सु ऽ
प्रीतं। सुभृतं बिभृत। बिभृतेति बिभृत। देव सोम। सोमैषः। एष ते। ते लोकः। लोकः परि। परिंच। च वक्षि। ॥५६॥
वक्षि शं। शंच। चवक्षि। वक्षीति वक्षि। देवानां ऽ समित्। समिदसि। समिदिति सं ऽ इत्। असीत्यसि॥१६॥ ७

२ सुभृतमिति सु ऽ भृतं।

११२

एजंतुदशमास्यः।दशमास्योगर्भः।दशमास्यइतिदशऽमास्यः।गर्भोजरायुणा।जरायुणासह।सहेतिसह।
यथायं।अयंवायुः।वायुरेजति।एजतियथा।यथासमुद्रः।समुद्रएजति।एजत्येव।एवायं।अयंदशमास्यः।
दशमास्योअस्रत्।दशमास्यइतिदशऽमास्यः।अस्रज्जरायुणा।जरायुणासह।सहेतिसह॥२१॥यस्यैते
तेयज्ञियः।यज्ञियोगर्भः।गर्भोयस्याः।यस्यायोनिः।योनिर्हिरण्ययी।हिरण्ययीतिहिरण्ययी।अंगान्य
ह्रुता।अह्रुतायस्य।यस्यतं।तंमात्रा।मात्रासं।संमजीगमं।अजीगमं स्वाहा।स्वाहेतिस्वाहा॥२०॥पुरु
दस्मो।विषुरूपः।पुरुदस्मइतिपुरुऽदस्मः।विषुरूपइंदुः।विषुरूपइतिविषुऽरूपः।इंदुरंतः।अंतर्महिमानं।
महिमानंना।आनंजधीरः।धीरइतिधीरः।एकपदीद्विपदीं।एकपदीमित्येकऽपदीं।द्विपदींत्रिपदीं।द्वि
पदीमितिद्विऽपदीम्।त्रिपदींचतुष्पदीं।त्रिपदीमितित्रिऽपदीं।चतुष्पदीमष्टापदीं।चतुःपदीमिति
चतुः।पदीं।अष्टापदींभुवना।अष्टापदीमित्यष्टऽपदीं।भुवनानु।अनुप्रथंतां।प्रथंतां स्वाहा।स्वाहेति
स्वाहा॥१॥मरुतोयस्य।यस्यहि।हिक्षये।क्षयेपाथ।पाथादिवः।दिवो।विमहसः।विमहसइतिविऽम
हसः।सःसुगोपातमः।सुगोपातमोजनः।सुगोपातमइतिसुऽगोपातमः।जनइतिजनः॥२२॥म

नेमा
५

प. ६

॥५८॥

हीद्यौः। द्यौः पृथिवी। पृ२थिवी च। च नः। न इमम्। इमं यज्ञं। यज्ञं मिमिक्षतां। मिमिक्षतामिति मिमि
क्षतां। पिपृतां नः। नो भरीमभिः। भरीमभिरिति भरीमऽभिः॥२३॥ आ जिघ्र। जिघ्र कलशं। कलशं म
हि। मह्या त्वा। आ त्वा। त्वा विशंतु। विशं त्विंदवः। इंदव इतींदवः। पुनरूर्जा। ऊर्जा नि। निवर्तस्व। वर्तस्व
सा। सा नः। नः सहस्रम्। सहस्रं धुक्ष्व। धुक्ष्वोरुधारा। उरुधारा पयस्वती। उरुधारेत्युरुऽधारा। प
यस्वती पुनः। पुनर्मा। मा विशतात्। आविशतात्। विशतात्रयिः। रयिरिति रयिः॥२४॥ हव्ये काम्ये।
काम्य इडे। इडे रन्ते। रंते चंद्रे। चंद्रे ज्योते। ज्योते दिते। अदिते सरस्वति। सरस्वति महि। महि विश्रुति। वि
श्रुतीति विऽश्रुति। एता ते। ते अघ्न्ये। अघ्न्ये नामानि। नामानि देवेषु। देवेषु मा। मा सुकृतं। सुकृतं ब्रूतात्।
सुकृतमिति सुऽकृतं। ब्रूतादिति ब्रूतात्॥२५॥ इह रतिः। रतिरिह। इह रमध्वं। रमध्वमिह। इह धृतिः। धृ
तिरिह। इह स्वधृतिः। स्वधृतिः स्वाहा। स्वधृतिरिति स्वऽधृतिः। स्वाहेति स्वाहा। उप सृजं धरुणं। उप सृज
न्नित्युपऽसृजन्। धरुणं मात्रे। मात्रे धरुणः। धरुणो मातरं। मातरं धयन्। धयन्रायः। रायस्पोषं।

॥५८॥

पोषमस्मासु। अस्मासु दीधरत्। धीरे धेत्स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥२६॥ उप्यस्मृ ॐ अगन्मज्योतिः। ज्योतिर
मृताः। अमृता अभूम। अभूम दिवं। दिवं पृथिव्याः। पृथिव्या अधि। अध्यारुहम। आरुहाम। अरुहामेत्या
रुहाम। अविदामदेवान्। देवान्त्स्वः। स्वर्ज्योतिः। ज्योतिरितिज्योतिः॥२७॥ युवंतं। तमिंद्रापर्वता। ईंद्रापर्व
ता पुरोयुधा। पुरोयुधा यः। पुरोयुधेति पुरः। युधा। यो नः। यो नः पृतन्यात्। पृतन्यादप। अपतंतं। तं त
मित्। तंतमितितम्। तम्। इद्धतं। हतं वज्रेण। वज्रेण तंतं। तंतमित्। तंतमितितंतं। इद्धतं। हतमिति
हतं। दूरे चत्ताय। चत्ताय छन्त्सत्। छन्त्सग्दहनं। गहनं यत्। यदिनक्षत्। इनक्षदस्माकं। अस्माकं श
त्रून्। शत्रून्परि। परि शूर। शूर विश्वतः। विश्वतो दर्मा। दर्मा दर्षीष्ट। दर्षीष्ट विश्वतः। विश्वत इति विश्व
तः॥२८॥ परमेष्ठ्यभिधीतः। परमेस्थीति परमेस्थी। अभितः धी प्रजापतिः। अभिधीत इत्यभिऽधी
तः। प्रजापतिर्वाचि। प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः। वाचि व्याहृतायाम्। व्याहृतायामंधः। व्याहृताया
मिति विऽआहृतायां। अंधो अच्छेतः। अच्छेतस्सविता। अच्छेत इत्यच्छ। इतः। सविता सन्यां। सन्यां

विश्वकर्मा। विश्वकर्मा दीक्षायां। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। दीक्षायां। पूषा। पूषा सोमक्रयण्यां। सोमक्रयण्यामि-
न्द्रः। सोमक्रयण्यामिति सोमऽक्रयण्यां॥२९॥ इन्द्रश्च। च मरुतः। मरुतश्च। च क्रयाय। क्रयायोपोत्थितः। उपोत्थि-
तोऽसुरः उपोत्थित इत्युपऽउत्थितः। असुरः पण्यमानः। पण्यमानो मित्रः। मित्रः क्रीतः। क्रीतो विष्णुः॥३०॥ विष्णुः
शिपिविष्टः। शिपिविष्ट ऊरौ। ऊरावासन्नः। आसन्नो विष्णुः। आसन्न इत्याऽसन्नः। विष्णुर्नरधिषः। न-
रधिषः प्रोह्यमाणः। प्रोह्यमाणः सोमः। प्रोह्यमाण इति प्रऽउह्यमानः। सोम आगतः। आगतो व-
रुणः। आगत इत्याऽगतः। वरुण आसंद्याम्। आसंद्यामासन्नः। आसंद्यामित्याऽसंद्याम्। आसन्नोऽ-
ग्निः। आसन्न इत्याऽसन्नः॥३१॥ अग्निराग्नीध्रे। आग्नीध्र इंद्रः। इंद्रो हविर्धाने। हविर्धानेऽथर्वा। हविर्धा-
न इति हविः।धाने। अथर्वोपावह्रियमाणः। उपाव-ह्रिमाणो विश्वे। उपावह्रिमाण इत्युपऽआवह्रि-
यमाणः। विश्वेदेवाः। देवा अंशुषु। अंशुषु न्युप्यमानेषु। न्युप्यमानेषु विष्णुः। न्युप्यमानेष्विति निऽ-
उप्यमानेषु॥३२॥ विष्णुराप्रीतपाः। आप्रीतपा आप्याय्यमानः। आप्रीतपा इत्याऽप्रीतऽपाः। आ-
प्याय्यमानो यमः। आप्याय्यमान इत्याऽप्याय्यमानः। यमः सूयमानः। सूयमानो विष्णुः। विष्णुः संभ्रि-

यमाणः। संभ्रियमाणोवायुः। संभ्रियमाणइतिसं। भ्रियमाणः। वायुःपूयमानः। पूयमानोवायुः। शुक्रः।
शुक्रःपूतः। पूतश्शुक्रः। शुक्रःक्षीरश्रीः। क्षीरश्रीर्मंथी। क्षीरश्रीरितिक्षीरऽश्रीः। मंथीसक्तुश्रीः। सक्तुश्रीर्विश्वे।
सक्तुश्रीरितिसक्तुऽश्रीः। विश्वेदेवाः। देवाश्चमसेषु। चमसेषून्नीतः। उंन्नीतोसुः। उंन्नीतइत्युत्ऽनीतः। असुर्होमाय।
होमायोद्यतः। उद्यतोरुद्रः। उद्यतइत्युत्ऽयतः। ॥२३॥ रुद्रोहूयमानः। हूयमानोवातः। वातो
ऽभ्यावृत्तः। अभ्यावृत्तोनृचक्षाः। अभ्यावृत्तइत्यभिऽआऽवृत्तः। नृचक्षाःप्रतिख्यातः। नृचक्षाइतिनृऽच
क्षाः। प्रतिख्यातोभक्षः। प्रतिख्यातइतिप्रतिऽख्यातः। भक्षःपीतः। पीतःपितरः। पितरोस्स्वनाराशं
साः। नाराशंसाःसाद्यमानः। साद्यमानःसिंधुः। सिंधुरवभृथाय। अवभृथायोद्यतः। अवभृथायेत्यव
ऽभृथाय। उद्यतःसमुद्रः। उद्यतइत्युत्ऽयतः। समुद्रोभ्यवह्रियमाणः। अभ्यवह्रियमाणःसलिलः।
अभ्यवह्रियमाणइत्यभिऽअवह्रियमाणः। सलिलःप्रप्लुतः। प्रप्लुतइतिप्रऽप्लुतः। ॥२४॥ ययोरोजसा।
ओजसास्कभिता। स्कभितारजांसि। रजांसिवीर्येभिः। वीर्येभिर्वीरतमा। वीरतमाशविष्ठा। वीर

॥५१॥ नमेतिवीरऽ नमा। शा विश्वेतिश्रा विश्वा। याप्रत्येतो। पत्येतेऽअप्रतीता। प्रत्येतेइतिपत्येते। अप्रतीता सहोभिः। अप्रतीतेत्यप्रतिऽइता। सहोभिर्विष्णू। सहोभिरितिसहः। भिः। विष्णू अगन्। विष्णुरिति विष्णुऽ अगन्वरुणा। वरुणापूर्वहूतौ। पूर्वहूताइतिपूर्वऽहूतौ॥ ३५॥ देवा दिवं। दिवमगन्। आगन्यज्ञः। यज्ञःस्त तः। ततोमा। माद्रविणं। द्रविणमष्टु। अष्टुमनुष्यान्। मनुष्यानंतरिक्षं। अंतरिक्षंपितॄन्। पितॄन्पृथि वीं। पृथिवींयं। यंकं। कंच। चलोकं। लोकमगन्। आगन्यज्ञः। यज्ञस्ततः। ततोमे। मेभद्रं। भद्रमभूत्। अ भूदित्यभूत्॥ ३५॥ छ॥ इतियजुर्वेदक्रमपाठेनवमोध्यायः॥ छ छ॥ ॐ॥ देवसवितः। सुवितःप्र। सवितरितिसवितः। प्रसुव। सुवयज्ञं। यज्ञंप्र। प्रसुव। सुवेमं। इमंभगाय। भगायेतिभगाय। दिव्योगं धर्वः। गंधर्वः केतपाः। केतपाः केतं। केतपाइतिकेतऽपाः। केतंनः। नः पुनातु। पुनातुवाचः। वाचस्प तिः। पतिर्नः। नोअद्य। अद्यवाजं। वाजं स्वदतु। स्वदत्वितिस्वदतु॥ १॥ ध्रुवसदंत्वा। ध्रुवसदमि तिध्रुवऽसदं। त्वानृषदं। नृषदंमनःसदं। नृसदमितिनृऽसदं। मनःसदमुपयामगृहीतः। ॥५१॥

मनःसदमितिमनःसदं। उपयामगृहीतोसि। उपयामगृहीतइत्युपयामऽगृहीतः। असीन्द्राय। इंद्रा
यत्वा। त्वाजुष्टम्। जुष्टंगृह्णामि। गृह्णाम्येषः। एषते। तेयोनिः। योनिरिन्द्राय। इंद्रायत्वा। त्वाजुष्टतमं।
जुष्टतममप्सुषदं। जुष्टतममितिजुष्टऽतमं॥२॥ अप्सुषदंत्वा। अप्सुसदमित्यप्सुऽसदं। त्वाघृतस
दं। घृतसदंव्योमसदं। घृतसदमितिघृतऽसदं। व्योमसदंपृथिवीषदं। व्योमसदमितिव्योमऽसदं। पृ
थिवीषदमंतरिक्षसदं। पृथिवीसदमितिपृथिविऽसदं। अंतरिक्षसदंदिविषदं। अंतरिक्षसमित्यं
तरिक्षऽसदं। दिविषदंदेवसदं। दिविसदमितिदिविऽसदं। देवसदंनाकसदं। देवसदमितिदेवऽस
दं। नाकसदमितिनाकऽसदं। ।३।७। अपांरसं। रसमुद्वयसं। उद्वयसंसूर्ये। उद्वयसमित्युत्ऽवय
सं। सूर्येसन्तं। सन्तंसमाहितं। समाहितमितिसं। आहितं। अपांरसस्य। रसस्ययः। योरसः। रस
स्तं। तंवः। वोगृह्णामि। गृह्णाम्युत्तमं। उत्तममित्युत्ऽतमं॥४॥ ग्रहाऊर्जाहुतयः। ऊर्जाहुतयोव्यंतः। ऊर्जाहु
तयइत्यूर्जाऽआहुतयः। व्यंतोविप्राय। विप्रायमंतिं। मतिमितिमतिं। तेषांविशिप्रियाणां। विशि

॥६०॥ प्रियाणांवः। विप्रि। प्रियाणामितिविऽप्रियाणां। वोहं। अहमिषं। इषमूर्जं। ऊर्जंसं। समग्रभं। ११२
अग्रभमित्यग्रभं॥५॥ संपृचस्थ। संपृच इतिसं। पृचः। स्थसं। संमा। माभद्रेण। भद्रेणपृंक्त। पृंक्त। विप
चः। विपृचस्थ। विपृच इतिविऽपृचः। स्थवि। विमा। मापापेन। पापेनपृंक्त। पृंक्तेतिपृंक्त॥६॥ इंद्रस्य
वज्रः। वज्रोसि। असिवाजसाः। वाजसास्त्वया। वाजसा इतिवाजऽसाः। त्वयायं। अयंवाजं। वाजंसेत्।
सेदितिसेत्। वाजस्यनु। नुप्रसवे। प्रसवेमातरं। प्रसव इतिप्रऽसवे। मातरंमही। महीमदितिं। अदिति
न्नाम। नामवचसा। वचसाकरामहे। करामह इतिकरामहे। यस्यामिदं। इदंविश्वं। विश्वंभुवनं। भुव
रु नमाविवेश। आविवेशतस्यां। आविवेशेत्याऽविवेश। तस्यान्नः। नोदेवः। देवःसविता। सविताधर्म।
धर्मसाविषक्। साविषगितिसाविषक्॥७॥ देवीरापः। आपोअपां। अपांनपात्। नपाद्यः। योवः। व
ऊर्मिः। ऊर्मिरप्रतूर्तिः। अप्रतूर्तिरितिप्रऽतूर्तिः। ककुन्मान्वाजसाः। ककुंमानितिककुत्। मान्। वाजसा ॥६०॥
स्तेन। वाजसा इतिवाजऽसाः। तेनायं। अयंवाजं। वाजंसेत्। सेदितिसेत्॥८॥ अश्वंतः। आसित्य

ॐ

त्यप्सु।अप्स्वंतरमृतं।अमृतमप्सु।अप्सुभेषं।अप्स्वित्यप्सु।भेषजमपां।अपामुत।उतप्रशस्तिभिः।प्रश
स्तिभिरितिप्रशस्तिऽभिः।अश्वाभवत।भवतवाजिनः।वाजिनइतिवाजिनः॥८॥वातोवा।वावः।वोम
नः।मनोवा।वागंधर्वाः।गंधर्वाः सप्तवींशतिः।सप्तवींशतिरितिसप्त।ऽविंशतिः।तेअग्रे।अग्रेश्वम्
अश्वमयुंजन्।अयुंजंस्ते।तेअस्मिन्।अस्मिंजवं।जवमादधुः।आदधुः।अदधुरित्यदधुः॥१०॥
वातरांभव।वातरांहाइतिवातऽरांहाः।भववाजिन्।वाजिन्युज्यमानः।युज्यमानइंद्रस्येव।इंद्रस्येव
दक्षिणः।इंद्रस्येवेतींद्रस्यऽइव।दक्षिणःश्रिया।श्रियैधि।एधीत्येधी।युंजंतुत्वा।त्वामरुतः।मरुतो
विश्ववेदसः।विश्ववेदसआते।विश्ववेदसइतिविश्वऽवेदसः।आते।तेत्वष्टा।त्वष्टापत्सु।पत्सुज
वं।पत्स्वितिपत्ऽसु।जवंदधातु।दधात्वितिनिदधातु॥११॥जवोयः।यस्ते।तेवाजिन्।वाजिन्[illegible]
निहितः।निहितोगुहा।निहितइतिनिऽहितः।गुहायः।यःश्येने।श्येनेपरीत्तः।परीत्तोअचरत्।प
रीत्तइतिपरिऽइत्तः।अचरच्च।चवाते।वातइतिवाते।तेननः।नोवाजिन्।वाजिन्बलवान्।बलवान्ब

२२०

लेन। बलदानिति बलऽदान्। बलेन वाजिजित्। वाजजिच्च। वाजजिदिति वाजऽजित्। चैधि। एधि समने।
॥६१॥ समने च। च पारयिष्णुः। पारयिष्णुरिति पारयिष्णुः।१२। वाजिनो वाजजितः। वाजजितो वाजं। वाज
जित इति वाजऽजितः। वाजं सरिष्यन्तः। सरिष्यन्तो बृहस्पतेः। बृहस्पतेर्भागं। भागमव। अव जिघ्र
त। जिघ्रतेति जिघ्रत।२३। देवस्य वयं। वयं सवितुः। सवितुः सवे। सवे सत्यसवसः। सत्यसवसो
बृहस्पतेः। सत्यसवस इति सत्यऽसवसः। बृहस्पतेरुत्तमं। उत्तमं नाकं। उत्तममित्युत्ऽतमं। नाकं
म। रुहेम। रुहेमैंद्रस्य। इंद्रस्योत्तमं। उत्तमं नाकं। उत्तममित्युत्ऽतमं। नाकं रुहेम। रुहेमारुहाम। आरुहा
मु बृहस्पते। बृहस्पते वाजं। वाजं जय। जय बृहस्पतये। बृहस्पतये वाचं। वाचं वदत। वदत बृहस्पतिं। बृ
हस्पतिं वाजं। वाजं जापयत। जापयतेंद्र।१४। इंद्र वाजं। वाजं जयत। जयतेंद्राय। इंद्राय वाचं। वाचं वदत। ॥६१॥
वदतेंद्रं। इंद्रं वाजं। वाजं जापयत। जापयतैषा। एषा वः। वः सा। सा सत्या। सत्या संवाक्। संवागभू
त्। संवागिति सम्ऽवाक्। अभूद्यया। यया बृहस्पतिं। बृहस्पतिं वाजं। वाजमजीजपत। अजीज

पत्ताजीजपत।अजीजपत्तबृहस्पतिं।बृहस्पतिं वाजं।वाजं वनस्पतयः।वनस्पतयो वि।वि मुंच्यध्वं।मुंचे
ध्वं देवस्य।देवस्य वयं।वयं सवितुः।सवितुः सवे।सत्ये वै से सवसः।सत्यसवसो बृहस्पतेः।सत्यसवसइति
सत्य।सवः।बृहस्पतेर्वाजजिनः।वाजजितोवाजं।वाजजित इति वाज।जितः।वाजं जेष्म।जेष्म वाजिनः॥१७
वाजिनोवाजं।वाजं जयत।जयताध्वनः।अध्वनः स्कभ्नंतः।स्कभ्नंतो योजना।योजना मिमानाः।मिमाना
षां।काष्ठांगछत।गछतेतिगछत॥१८॥उतस्य।स्यवाजी।वाजी क्षिपणिं।क्षिपणिंतुरण्यति।तुरण्य
ति ग्रीवायां।ग्रीवायांबद्धः।बद्धोअपिकक्षे।अपिकक्षआसनि।अपिकक्षइत्यपिऽकक्षे।आसनीसा
सनि।क्रतुंदधिक्राः।दधिक्राअनु।दधिक्राइतिदधिऽक्राः।अनुसंतवीत्वत्।संतवीत्वत्पथां।संतवी
त्वदितिसं।तवीत्वत्।पथामंकांसि।अंकांस्यनु।अन्वापनीफणत्।आपनीफणदित्याऽपनीफणत्॥१९॥
उतस्म।स्मास्य।अस्यद्रवतः।द्रवतस्तुरण्यतः।तुरण्यतःपर्णं।पर्णंन।नवेः।वेरनु।अनुवाति।वातिप्रगर्धि
नः।प्रगर्धिनइतिप्रऽगर्धिनः।श्येनस्येवध्रजतः।श्येनस्येवेतिश्येनस्य।इव।ध्रजतोअंकसं।अंकसंपरि।

न

॥६२॥ परिदधिक्राव्णः।दधिक्राव्णःसह।दधिक्राव्णइतिदधिऽक्राव्णः।सहोर्जा।ऊर्जातरित्रतः।तरित्रत १२३
त्तितरित्रतः॥२०॥शंनः।नोभवंतु।भवंतुवाजिनः।वाजिनोहवेषु।हवेषुदेवताता।देवतातामितद्र
वः।देवतातेतिदेवऽताता।मितद्रवःस्वर्काः।मितद्रवइतिमितऽद्रवः।स्वर्काइतिसुऽअर्काः।जंभ
यंतोहिं।अहिंवृकं।वृकंरक्षांसि।रक्षांसिसनेमि।सनेम्यस्मत्।अस्मद्युयवन्।युयवन्नमीवाः।
अमीवाइत्यमीवाः॥२१॥तेनः।नोअर्वंतः।अर्वंतोहवनश्रुतः।हवनश्रुतोहवं।हवनश्रुतइतिहवन।
श्रुतः।हवंविश्वे।विश्वेशृण्वंतु।शृण्वंतुवाजिनः।वाजिनोमितद्रवः।मितद्रवइतिमितऽद्रवः।सह
सा स्रसामेधसाताइव।सहस्रसाइतिसहस्रऽसाः।मेधसाताइवत्मना।मेधसातेवेतिमेधसाता।
इव।त्मनामहः।महोये।येधनं।धनंसमिथेषु।समिथेषुजभ्रिरे।समिथेष्विति सं।इथेषु।ज
भ्रिरइतिजभ्रिरे॥२२॥वाजेवाजेवत।वाजेवाजइतिवाजे।वाजे।अवतवाजिनः।वाजिनोनः। ॥६२॥
नोधनेषु।धनेषुविप्राः।विप्राअमृताः।अमृताऋतज्ञाः।ऋतज्ञाइत्यृतऽज्ञाः।अस्यमध्वः।मध्वः

[illegible] [illegible]

पिबन्त। पिबन्तमादयध्वं। मादयध्वंतृप्ताः। तृप्तायोन्त। यातपथिभिः। पथिभिर्देवयानैः। देवया १२४

नैरितिदेवऽयानैः॥२३॥ आमा। मावाजस्य। वाजस्यप्रसवः। प्रसवोजगम्यात्। प्रसवइतिप्र

१५। सवः। जगम्यादेमे। इमे। इमेद्यावापृथिवी। द्यावापृथिवी विश्वरूपे। द्यावापृथिवीइति द्यावापृथिवी।

विश्वरूपेइति विश्वऽरूपे। आमा। मागन्तां। गन्तांपितरो। ते पितरामातरा। मातरायुवं। युवमामा। आमा

मासोमः। सोमो अमृतत्वाय। अमृतत्वायगम्यात्। अमृतत्वायेत्यमृतऽत्वाय। गम्यादिति गम्यात्। २४।

वाजिनो वाजजितः। वाजजितोवाजं। वाजजितइतिवाजऽजितः। वाजंससृवांसः। ससृवांस

सोबृहस्पतेः। बृहस्पतेर्भागं। भागमव। अवजिघ्रत। जिघ्रत निमृजानाः। निमृजानाइति निऽ

मृजानाः॥२५॥ आपयेस्वाहा। स्वाहास्वापये। स्वापयेपिजाय। स्वापयइति सुऽआपये। अपिजा

यक्रतवे। अपिजायेत्यपिऽजाय। क्रतवेवसवे। वसवेअहर्पतये। अहर्पतयेन्हे। अहःपतयइत्यहःऽ

पतये। अन्हेमुग्धाय। मुग्धायमुग्धाय। मुग्धायवैनंशिनाय। वैनंशिनाय विनंशिने। विनं

ससृवांसइति सम्ऽसृवांसः। विनंशिने आन्त्यायनाय।

२अधिपतय२० १५ ४ १८

आन्ताय ग्नें सोया । शिन्नइतिविऽनंशिनेँ आन्त्यायेनान्त्या । त्या । आँनाय । आन्त्यायभौवनाय । भौवनायभुवनस्य । भुवनस्यप १२५
तये । पतयेधिपतयेँ आयुः । अधिपतयइत्यधिऽपतये ॥२६॥ आयुर्यज्ञेन । यज्ञेनकल्पतां । कल्पतांप्रा
॥६३॥ णः । प्राणश्चक्षुः । चक्षुःश्रोत्रं । श्रोत्रंपृष्ठं । पृष्ठंयज्ञः । यज्ञोयज्ञेन । यज्ञेनकल्पतां । कल्पतांजाये । जायए
हि । एहि । इहिस्वः । स्वोरुहाव । स्वरितिस्वः । रोहावप्रजापतेः । प्रजापतेःप्रजाः । प्रजापतेरितिप्रजाऽ
पतेः । प्रजाअभूम । प्रजाइतिप्रऽजाः । अभूमस्वः । स्वर्देवाः । देवाअगन्म । अगन्मामृताः । अमृताअ
भूम । अभूमेत्यभूम ॥२७॥ अस्मेवः । अस्मेइत्यस्मे । वोअस्तु । अस्त्विंद्रियं । इंद्रियमस्मे । अस्मेनृम्णं ।
अस्मेइत्यस्मे । नृम्णमुत । उतक्रतुः । क्रतुरितिक्रतुः । अस्मेवर्चांसि । अस्मेइत्यस्मे । वर्चांसि ।
वर्चांसिसंतु । संतुवः । वइतिवः ॥२८॥ नमोमात्रे । मात्रेपृथिव्यै । पृथिव्याइयं । इयंते । तेराट् । रा
ड्यंता । यंतासि । असियमनः । यमनोध्रुवः । ध्रुवोसि । असिधरुणः । धरुणःकृष्यै । कृष्यैक्षेमाय । ॥६४॥
क्षेमायरय्यै । रय्यैपोषाय । पोषायेतिपोषाय ॥२९॥ वाजस्येमं । इमंप्रसवः । प्रसवःसुषुवे । प्रसव

२६

इति प्रऽसवः।सुषुवे अग्रे।सुसुव इति सुसुवे।अग्रे सोमं।सोमं राजानं।राजानमोषधीषु।ओषधी
ष्वप्सु।अप्स्वित्यप्ऽसु।ता अस्मभ्यं।अस्मभ्यं मधुमतीः।मधुमतीर्भवंतु।मधुमतीरिति मधुऽ
मतीः।भवंतु वयं।वयं राष्ट्रे।राष्ट्रे जागृयाम।जागृयाम पुरोहिताः।पुरोहिता इति पुरःऽहिताः।।पु
पुरोहिताइति पुरःऽहिताः।।२३।। वाजस्येदं।इदं प्रसवः।प्रसव आ।आ बभूव।प्रसव इति प्रऽसवः।आ
बभूव।बभूवेमा।इमा च।च विश्वा।विश्वा भुवनानि।भुवनानि सर्वतः।सर्वत इति सर्वऽतः।सवि।वि
राज्ञा।राज्ञा परि।परि याति।याति विद्वान्।विद्वान् रयिं।रयिं पुष्टिं।पुष्टिं वर्द्धयमानः।वर्द्धयमानो
अस्मे।अस्मे इत्यस्मे।।२४।। वाजस्येमं।इमं प्रसवः।प्रसवः शिश्रिये।प्रसव इति प्रऽसवः।शि
श्रिये दिवं।दिवमिमा।इमा च।च विश्वा।विश्वा भुवनानि।भुवनानि सम्राट्।सम्राडिति सं
राट्।अदित्सं तं दापयति।दापयति प्रजानन्।प्रजानन्त्सः।प्रजानन्निति प्रऽजानन्।स नः।
नो रयिं।रयिं सर्ववीरं।सर्ववीरं नि।सर्ववीरमिति सर्वऽवीरं।नि यच्छतु।यच्छत्विति यच्छतु।।२५

४

रत्न

।।६४।।

अग्ने अछ।अछावद।वदेह।इहनः।नःप्रति।प्रतिनः।नःसुमनाः।सुमनाभव।सुमनाइतिसुऽमनाः।
भवेतिभव।प्रनः।नोयछ।यछसहस्रजित्।सहस्रजित्त्वं।सहस्रजिदितिसहस्र।जित्त्वंहि।हि
धनदाः।धनदाअसि।धनदाइतिधनऽदाः।असीत्यसि।।३३।।सोमंराजानं।राजानमवसे।
अवसेग्निं।अग्निमन्वारभामहे।अन्वारभामहइत्यनुऽआरभामहे।आदित्यंविष्णुं।विष्णुं
सूर्यं।सूर्यंब्रह्माणं।ब्रह्माणंच।चबृहस्पतिं।बृहस्पतिमितिबृहस्पतिं।।३४।।प्रनः।नोयछ
तु।यछत्वर्यमा।अर्यमाप्र।प्रपूषा।पूषाप्र।प्रसरस्वती।सरस्वतीतिसरस्वती।प्रवाक।वाकदे
वी।देवीददातु।ददातुनः।नइतिनः।।३५।।अर्यमणंबृहस्पतिं।बृहस्पतिमिंद्रं।इंद्रंदानाय।
दानायचोदय।चोदयेतिचोदय।वातंविष्णुं।विष्णुंसरस्वतीं।सरस्वतींसवितारं।सवितारं
च।चवाजिनं।वाजिनमितिवाजिनं।।३६।।सरस्वत्यैवाचः।वाचोयन्तुः।यंतुर्यैं।तुर्यैंतुर्यैं।तुर्यैं
दधामि।दधामिबृहस्पतेः।बृहस्पतेष्ट्वा।त्वासाम्राज्येन।साम्राज्येनाभि।अभि।साम्राज्येनेतिसां

१२७

।।६४।।

६

१+ ॥ सिंचामी इंद्रस्य । इंद्रस्य त्वा । त्वा सांम्राज्येन । सांम्राज्येनाभि । सांम्राज्येनेति सांम्ऽराज्येन । अभि षिंचामि ।
राज्येन । अभि षिंचामि॑ सिंचामिति सिंचामि ॥ २७ ॥ अग्निरेकाक्षरेण । एकाक्षरेण प्राणं । एकाक्षरेणेत्ये
कऽअक्षरेण । प्राणमुत् । उदजयत् । अजयत्तं । तमुत् । उज्जेषं । जेषमश्विनौ । अश्विनौ द्व्यक्षरेण । द्व्य १२
क्षरेण द्विपदः । द्व्यक्षरेणेति द्विऽअक्षरेण । द्विपदो मनुष्यान् । द्विपद इति द्विऽपदः । मनुष्यानुत् ।
उज्जेषं दजयत्तां । अजयत्तां तान् । उज्जेषं । तानुत् । जेषं विष्णुः । विष्णुस्त्र्यक्षरेण । त्र्यक्षरे
णा त्रीन् । त्र्यक्षरेणेति त्रिऽअक्षरेण । त्रीनिमान् । इमाँल्लोकान् । लोकानुत् । उदजयत् । अ
य जैषान् । तानुत् । उज्जेषं । जेषं सोमः । सोमश्चतुरक्षरेण । चतुरक्षरेण चतुष्पदः । चतुरक्षरे
णेति चतुःऽअक्षरेण । चतुष्पदः पशून् । चतुःपद इति चतुःऽपदः । पशूनुत् । उदजयत् । अजे यु
त्रान् । तानुत् । उज्जेषं । जेषं पूषा । पूषा पंचाक्षरेण । पंचाक्षरेण पंचं । पंचाक्षरेणेति पंच । अक्षरेण
पंच ऋतून् । ऋतूनुत् । उदजयत् । अजयत्तान् । तानुत् । उज्जेषं । जेषं सविता । सविता षळक्षरेण । ष
ळक्षरेण षट् । षळक्षरेणेति षट्ऽअक्षरेण । अक्षरेण । षडृतून् । ऋतूनुत् । उदजयत् । अ

॥६५॥ जयत्तान्। तामुत्। उज्जेषं। जेषं मरुतः। मरुतः सप्ताक्षरेण। सप्ताक्षरेण १२८
सप्त। सप्ताक्षरेणेति सप्तऽअक्षरेण। सप्त ग्राम्यान्। ग्राम्यान्पशून्। पशूनुत्। उद
२५ जयन्। अजयंस्तान्। तानुत्। उज्जेषं। जेषं बृहस्पतिः। बृहस्पतिरष्टाक्षरेण। अष्टाक्ष
रेण गायत्रीं। अष्टाक्षरेणेत्यष्टऽअक्षरेण। गायत्रीमुत्। उदजयत्। अजयत्तां। तामुत्।
उज्जेषम्। जेषं मित्रः। ॥२८॥ मित्रो नवाक्षरेण। नवाक्षरेण त्रिवृतम्। नवाक्षरेणेति नवऽअक्ष
रेण। त्रिवृतं स्तोमं। त्रिवृतमिति त्रिऽवृतं। स्तोममुत्। उदजयत्। अजयत्तं। तमुत्। उज्जेषं। जेषं वरुणः।
वरुणो दशाक्षरेण। दशाक्षरेण विराजं। दशाक्षरेणेति दशऽअक्षरेण। विराजमुत्। विराजमिति विऽ
राजं। उदजयत्। अजयत्तां। तामुत्। उज्जेषं। जेषमिंद्रः। इंद्र एकादशाक्षरेण। एकादशाक्षरेण त्रिष्टुभं।
एकादशाक्षरेणेत्येकादशऽअक्षरेण। त्रिष्टुभमुत्। त्रिष्टुभमिति त्रिऽस्तुभं। उदजयत्। अजयत्तां।
तामुत्। उज्जेषं। जेषं विश्वे। विश्वे देवाः। देवा द्वादशाक्षरेण। द्वादशाक्षरेण जगतीं। द्वादशाक्षरेणेति ॥६५॥
द्वादशऽअक्षरेण। जगतीमुत्। उदजयन्। अजयंस्तां। तामुत्। उज्जेषं। जेषं वसवः। ॥७॥ वसवस्त्र

योदशाक्षरेण । त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशं । त्रयोदशाक्षरेणेति त्रयोदशऽअक्षरेण । त्रयोदशꣳ स्तोमं ।
त्रयोदशमिति त्रयःऽदशं । स्तोममुत् । उदजयन् । अजयꣳस्तं । तमुत् । उज्जेषं । जेषꣳ रुद्राः । रुद्राश्च
तुर्दशाक्षरेण । चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशं । चतुर्दशाक्षरेणेति चतुर्दशऽअक्षरेण । चतुर्दशꣳ
स्तोमं । चतुर्दशमिति चतुःऽदशं । स्तोममुत् । उदजयन् । अजयꣳस्तं । तमुत् । उज्जेषं । जेषमादि
त्याः । आदित्याः पञ्चदशाक्षरेण । पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशं । पञ्चदशाक्षरेणेति पञ्चदश
अक्षरेण । पञ्चदशꣳ स्तोमं । पञ्चदशमिति पञ्चऽदशं । स्तोममुत् । उदजयन् । अजयꣳस्तं । तमु
त् । उज्जेषं । जेषमदितिः । अदितिः षोडशाक्षरेण । षोडशाक्षरेण षोडशं । षोड
शाक्षरेणेति षोडशऽअक्षरेण । षोडशꣳ स्तोमं । स्तोममुत् । उदजयत् । अजयत्तं । तमुत् । उज्जे
षं । जेषं प्रजापतिः । प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण । प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः । सप्तदशाक्षरेण स
प्तदशं । सप्तदशाक्षरेणेति सप्तदशऽअक्षरेण । सप्तदशꣳ स्तोमं । सप्तदशमिति सप्तऽदशं ।
स्तोममुत् । उदजयत् । अजयत्तं । तमुत् । उज्जेषं । जेषमिति जेषं ॥ ७२ ॥ दशमोध्यायः ॥ ९८

१३१

॥५५॥ ऊंमृ॥ एषते। तेनिर्ऋते। निर्ऋते भागः। भागस्तं। तं जुषस्व। जुषस्व स्वाहा। स्वाहाग्निनेत्रेभ्यः।
अग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः। अग्निनेत्रेभ्य इत्यग्निऽनेत्रेभ्यः। देवेभ्यः पुरःसभ्यः। पुरःसभ्यो य
मनेत्रेभ्यः। पुरःसभ्य इति पुरस्सत्।भ्यः। यमनेत्रेभ्यो दक्षिणासभ्यः। यमनेत्रेभ्य इति यमऽ
नेत्रेभ्यः। दक्षिणसभ्यो विश्वदेवनेत्रेभ्यः। दक्षिणसभ्य इति दक्षिणसत्।भ्यः। विश्वदेवनेत्रेभ्यः।
पश्चात्सभ्यः। विश्वदेवनेत्रेभ्य इति विश्वदेवऽनेत्रेभ्यः। पश्चात्सभ्यो मित्रावरूणानेत्रेभ्यः। पश्चा
त्सभ्य इति पश्चात्सत्।भ्यः। मित्रावरूणनेभ्यो वा। मित्रावरूणनेत्रेभ्य इति मित्रावरूणऽनेत्रेभ्यः।
वा मरुन्नेत्रेभ्यः। मरुन्नेभ्यो वा। मरुन्नेत्रेभ्य इति मरुत्। नेत्रेभ्यः। वोत्तरसभ्यः। उत्तरसभ्यः सो
मनेत्रेभ्यः। उत्तरसभ्य इत्युत्तरसत्।भ्यः। सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्यः। सोमनेत्रेभ्य इति सोमऽनेत्रे
भ्यः। देवेभ्य उपरिसभ्यः। उपरिसभ्यो दुवस्वभ्यः। उपरिसभ्य इत्युपरिसत्।भ्यः। दुवस्वभ्यः ॥५६॥
स्वाहा। दुवस्वभ्य इति दुवस्वत्।भ्यः। स्वाहा। वे॥ ९॥ ये देवाः। देवा अग्निनेत्राः। अग्निनेत्राः पुरःस
दः। अग्निनेत्रा इत्यग्निऽनेत्राः। पुरःसदो यमनेत्राः। पुरःसद इति पुरःसदः। यमनेत्रा दक्षिणसदः।

यमनेत्रा इति यमऽनेत्राः। दक्षिणासदो विश्वेदेवनेत्राः। दक्षिणासद इति दक्षिणाऽसदः। विश्वेदेवनेत्राः पश्चात्सदः।
विश्वेदेवनेत्रा इति विश्वेदेवऽनेत्राः। पश्चात्सदो मित्रावरुणनेत्राः। पश्चात्सद इति पश्चात्ऽसदः। मित्रावरुणनेत्रा
वा। मित्रावरुणनेत्रा इति मित्रावरुणऽनेत्राः। वा मरुन्नेत्राः। मरुन्नेत्रा वा। मरुन्नेत्रा इति मरुत्ऽनेत्राः। वोत्तरसदः।
उत्तरसदः सोमनेत्राः। उत्तरसद इत्युत्तरऽसदः। सोमनेत्रा उपरिसदः। सोमनेत्रा इति सोमऽनेत्राः। उपरिस
दो दुवस्वन्तः। उपरिसद इत्युपरिऽसदः। दुवस्वन्तस्तेभ्यः। तेभ्यस्स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥ २॥ अग्ने सहस्व। सहस्व
पृतनाः। पृतना अभिमातीः। अभिमातीरप। अभिमातीरित्यभिऽमातीः। अपास्य। अस्येत्यस्य। दुष्टरस्तरन्।
दुःस्तर इति दुस्तरः। तरन्नरातीः। अरातीर्वर्चः। वर्चो धाः। धा यज्ञवाहसि। यज्ञवाहसीति यज्ञऽवाहसि॥ ३॥
उपांशोर्वीर्येण। उपांशोरित्युपाऽअंशोः। वीर्येण जुहोमि। जुहोमि हतं। हतं रक्षः। रक्षः स्वाहा। स्वाहा रक्षसां।
रक्षसां त्वा। त्वा वधाय। वधायावधिष्म। अवधिष्म रक्षः। रक्षो मुष्म। अमुष्म त्वा। त्वा वधाय। वधायामुं। अ
मुमवधिष्म। अवधिष्म जुषाणः। जुषाणो ध्वा। अध्वाज्यस्य। आज्यवेतु। वेतु स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥ ४॥ ७॥

933

॥९८॥ अपोदेवाः।देवामधुमतीः।मधुमतीरगृभ्णां।मधुमतीरितिमधुऽमतीः।अगृभ्णान्नूर्जस्वतीः।ऊर्जस्वतीराजस्वः।
राजस्वश्चितानाः।राजस्वइतिराजःऽस्वः।चितानाइतिचितानाः।याभिर्मित्रावरुणौ।मित्रावरुणावभि।अभ्यषिं
चन्।अषिंचन्याभिः।याभिरिंद्रं।इंद्रमनयन्।अनयन्नति।अत्यरातीः।अरातीरित्यरातीः॥१॥वृष्णऊर्मिः।ऊ
र्मिरसि।असिराष्ट्रदाः।राष्ट्रदाराष्ट्रं।राष्ट्रदाइतिराष्ट्रऽदाः।राष्ट्रंमे।मेदेहि।देहिस्वाहा।स्वाहावृष्णः।वृष्ण
ऊर्मिः।ऊर्मिरसि।असिराष्ट्रदाः।राष्ट्रदाराष्ट्रम्।राष्ट्रदाइतिराष्ट्रऽदाः।राष्ट्रममुष्मै।अमुष्मैदेहि।देहिवृष
सेनः।वृषसेनोर्थेतः।वृषसेनइतिवृषऽसेनः॥२॥अर्थेतओजस्वतीः।अर्थेतइत्यर्थऽइतः।ओजस्वतीरा
पः।आपःपरिवाहिणीः।परिवाहिणीरपान्।परिवाहिनीरितिपरिऽवाहिनीः।अपांपतिः।पतिरपां।अपांग
र्भः।गर्भःसूर्यवर्चसः।सूर्यवर्चसःसूर्यत्वचः।सूर्यवर्चसइतिसूर्यऽवर्चसः।सूर्यत्वचोव्रजक्षितः।सूर्यत्वच ॥९८॥
इतिसूर्यऽत्वचः।व्रजक्षितोवाशाः।व्रजक्षितइतिव्रजऽक्षितः।वाशामांदाः।मांदाःशक्वरीः।शक्वरीर्जनभृतः।
जनभृतोविश्वभृतः।जनभृतइतिजनऽभृतः।विश्वभृतःशयिष्ठाः।विश्वभृतइतिविश्वऽभृतः।शयिष्ठाआपः॥

आपः स्वाराज्ञीः। स्वाराज्ञीः स्थ। स्वाराज्ञीरिति स्वऽराज्ञीः। स्थ राष्ट्रदाः। राष्ट्रदा राष्ट्रं। राष्ट्रदा इति रा
ष्ट्रऽदाः। राष्ट्रममुष्मै। अमुष्मै दत्त। दत्त सं॥ ७॥ सं मधुमतीः। मधुमतीर्मधुमतीभिः। मधुमतीरि
ति मधुऽमतीः। मधुमतीभिः पृच्यध्वं। मधुमतीभिरिति मधुऽमतीभिः। पृच्यतामहि। महि क्ष
त्रं। क्षत्रं क्षत्रियाय। क्षत्रियाय वन्वानाः। वन्वाना अनाधृष्टाः। अनाधृष्टाः सीदत। सीदत
सह। सहौजसः। ओजसा महि। महि क्षत्रं। क्षत्रं क्षत्रियाय। क्षत्रियाय दधतीः। दधतीरिति
दधतीः॥ ८॥ सविता त्वा। त्वा प्रसवानां। प्रसवानां सुवताम्। प्रसवानामिति प्रऽसवानां।
सुवतामग्निः। अग्निर्गृहपतीनां। गृहपतीनां सोमः। गृहपतीनामिति गृहऽपतीनां। सो
मो वनस्पतीनां। वनस्पतीनां बृहस्पतिः। बृहस्पतिर्वाचे। वाच इंद्रः। इंद्रो ज्यैष्ठ्याय। ज्यै
ष्ठ्याय रुद्रः। रुद्रः पशूनां। पशूनां मित्रः। मित्रः सत्याय। सत्याय वरुणः। वरुणो धर्मपतीनां।
धर्मपतीनामिमे। धर्मपतीनामिति धर्मऽपतीनाम्॥ ९॥ इमं देवाः। देवा असपत्नं। असपत्नं

वसुध्वम्।सुवध्वंमहते।महतेक्षत्राय।क्षत्रायमहते॥महतेज्यैष्ठ्याय।ज्यैष्ठ्यायेमं।इममसु
अमुममुष्य।अमुष्यपुत्रं।पुत्रममुष्याः।अमुष्याःपुत्रं।पुत्रमस्यै।अस्यैविशे।विशऽएषः॥१०॥
एषवः।वःकुरवः।कुरवोराजा।राजैषः।एषवः।वष्पञ्चालाः।पंचालाराजा।राजासोमः।सोमोऽस्मा
कं।अस्माकंब्राह्मणानां।ब्राह्मणानांराजा।राजेतिराजा॥११॥सोमस्यत्विषिः।त्विषिरसि
अस्पत्नये।अग्नयेस्वाहा।स्वाहासोमाय।सोमायसवित्रे।सवित्रेसरस्वत्यै।सरस्वत्यैपूष्णे।
पूष्णेबृहस्पतये।बृहस्पतयइंद्राय॥१२॥इंद्रायांशाय।अंशायश्लोकाय।श्लोकायघोषाय।
घोषायभगाय।भगायार्य्यम्णो।अर्यम्णो।निभृष्टे।अनिभृष्टमसि।अनिभृष्टमिसनिऽभृष्टं।
असिवाचः।वाचोबंधुः।बंधुस्तपोजाः।तपोजाःसोमस्य।तपोजाइतितपःऽजाः।सोमस्यदात्रं।
दात्रमसि।असिस्वाहा।स्वाहाराजस्वः।राजस्वइतिराजस्वः॥१३॥सधमादोद्युम्निनीः।

सधमादइतिसधऽमादः।द्युम्निनीरापः।आपएताः।एताअनाधृष्टाः।अनाधृष्टाअपस्यः।

अपस्योवसानाः।वसानाइतिवसानाः।पस्त्यासुचक्रे।चक्रेवरुणः।वरुणःसधस्थं।सधस्थम
पां।सधस्थमितिसधऽस्थं।अपांशिशुः।शिशुर्मातृतमासु।मातृतमास्वन्तः।मातृतमास्वितिमातृ
तमासु।अंतरित्यंतः॥१४॥ क्षत्रस्योल्वं।उल्वंजरायु।जरायुनाभिः।नाभियोनिः।योनिरिंद्रस्य।इंद्र
स्यवार्त्रघ्नं।वार्त्रघ्नमसि।वार्त्रघ्नमितिवार्त्रऽघ्नं।असित्वया।त्वयायं।अयंवृत्रं।वृत्रंवध्यात्।वध्या
न्मित्रस्य।मित्रस्यासि।असिवरुणस्य।वरुणस्यासि।असिऋंरुजा॥१५॥ रुजाद्रुवा।द्रुवाक्षुपा।
क्षुपापात।पातैनं।एनंप्रांचं।प्रांचंप्रत्यंचं।प्रत्यंचंतिर्यंचं।तिर्यंचुदिग्भ्यः।दिग्भ्यःपात।दिग्भ्य
इतिदिक्ऽभ्यः।पाताविः॥१६॥ आविर्मर्याः।मर्याआवित्तः।आवित्तोअग्निः।आवित्तइत्याऽवित्तः।
अग्निर्गृहपतिः।गृहपतिरिंद्रः।गृहपतिरितिगृहऽपतिः।इंद्रोवृद्धश्रवाः।वृद्धश्रवाःपूषा।वृद्ध
श्रवाइतिवृद्धऽश्रवाः।पूषाविश्ववेदाः।विश्ववेदाआवित्तौ।विश्ववेदाइतिविश्वऽवेदाः।आवित्तौमित्रा
वरुणौ॥ आवित्ताइत्याऽवित्तौ।मित्रावरुणौधृतव्रतौ।धृतव्रतावावित्तौ।धृतव्रताइतिधृतऽव्रतौ॥

९३५

॥६९॥ आवित्ते द्यावापृथिवी। आवित्ते इत्याऽवित्ते। द्यावापृथिवी विश्वशंभू। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी॥
विश्वशंभू आवित्ता। विश्वशंभू इति विश्वऽशंभू। आवित्ता अदितिः। आवित्तेत्याऽवित्ता। अदितिरुरुश
र्मा। उरुशर्मेत्युरुऽशर्मा॥७॥ अवेष्टा दंदशूकाः। अवेष्टा इत्यवऽइष्टाः। दंदशूकाः प्राचीम्। प्राचीमा
रोह। आरोह। रोह गायत्री। गायत्री त्वा। त्वावतु। अवतु रथंतरम्॥ रथंतरं साम। रथंतरमिति रथं
तरं। साम त्रिवृत्। त्रिवृत्स्तोमः। त्रिवृदिति त्रिऽवृत्। स्तोमो वसंतः। वसंत ऋतुः। ऋतुर्ब्रह्म। ब्रह्म द्रवि
णं। द्रविणं दक्षिणां॥८॥ दक्षिणामारोह। आरोह। रोह त्रिष्टुप्। त्रिष्टुप्त्वा। त्रिष्टुबिति त्रिऽस्तुप्। त्वा
वतु। अवतु बृहत्। बृहत्साम। साम पंचदशः। पंचदश स्तोमः। पंचदश इति पंचऽदशः। स्तोमो ग्रीष्मः।
ग्रीष्म ऋतुः। ऋतुः क्षत्रं। क्षत्रं द्रविणं। द्रविणं प्रतीचीं॥१९॥ प्रतीचीमारोह। आरोह। रोह जगती। जग
ती त्वा। त्वावतु। अवतु वैरूपं। वैरूपं साम। साम सप्तदशः। सप्तदश स्तोमः। सप्तदश इति सप्तऽदशः। ॥६९॥
स्तोमो वर्षाः। वर्षा ऋतुः। ऋतुर्विट्। विड्द्रविणम्। द्रविणमुदीचीं॥२०॥ उदीचीमारोह। आरोह। रोहानुष्टु

श। अनुष्टुप्सा। त्वावतु। अनुस्तु बिस्तनु ऽ स्तुश्। अवसुवैराज्जं। वैराज्जं साम। सामैकवींशः। एकवींशस्तोमः।
एकविंशइत्येक ऽ वींशः। स्तोमः शरत्। शरदृतुः। ऋतुः फलं। फलंद्रविणं। द्रविणमूर्ध्वा॥२१॥ ऊर्ध्वामारोह।
आरोह। रोहपंक्तिः। पंक्तिस्त्वा। त्वावतु। अवतुश्शाक्वररैवते। शाक्वररैवते सामनी। शाक्वररैवते इति शा
क्वररैवते। सामनी त्रिणवत्रयस्त्रींशौ। सामनी इति सामनी। त्रिणवत्रयस्त्रींशौ स्तोमौ। त्रिनवत्र
यस्त्रींशाविति त्रिनवत्रयस्त्रींशौ। स्तोमौ हेमंत्तशिशिरौ। हेमंत्तशिशिरावृतू। ऋतूवर्च्चः। वर्च्चोद्रवि
णं। द्रविणमिति द्रविणं। प्रत्यस्तं नमुचेः। प्रत्यस्तमिति प्रति ऽ अस्तं। नमुचेः शिरः। शिर इति शिरः॥२२॥
सोमस्य त्विषिः। त्विषिरसि। असि तवेव। तवेव मे। तवेवेति तव ऽ इव। मे त्विषिः। त्विषिर्भूयात्। भूयादि
ति भूयात्। मृत्योः पाहि। पाह्योजः। ओजस्सहः। सहोमृतं। अमृतमसि। असीष्यसा॥२३॥ हिरण्य
रूपा उषसः। हिरण्यरूपा इति हिरण्य ऽ रूपौ। उषसो विरोके। विरोक ऽ उभौ। विरोक इति वि ऽ रोके। उभावि
न्द्रौ। इन्द्रा उत्। उदितः। इतस्सूर्यः। सूर्यश्च। चेति च। आरोहतं। रोहतं वरुण। वरुण मित्र। मित्र गर्त्तं।
गर्त्तं ततः। ततश्चक्षाथां। चक्षाथामदितिं। अदितिं दितिं। दितिं च। चेति च। मित्रोसि। असि व

वरुणः।वरुणोसि।असीत्यसि॥२४॥सोमस्यत्वा।त्वाद्युम्नेन।द्युम्नेनाभि।द्युम्नेनाभि।अभिषिंचामि।
॥८९॥ सिंचाम्यग्नेः।अग्नेर्भ्राजसा।भ्राजसासूर्यस्य।सूर्यस्यवर्चसा।वर्चसेन्द्रस्य।इन्द्रस्येन्द्रियेण।इन्द्रियेण
मरुत्तां।मरुत्तामोजसा।ओजसाक्षत्राणां।क्षत्राणांक्षत्रपतिः।क्षत्रपतिरेधि।क्षत्रपतिरितिक्ष
त्रऽपतिः।एध्यति।अतिदिद्यून्।दिद्यून्पाहि।पाहिजानराज्याय।आनराज्यायेतिज्यानऽराज्याय॥२५॥
प्रपर्वतस्य।पर्वतस्यवृषभस्य।वृषभस्यपृष्ठात्।पृष्ठान्नावः।नावश्चरंति।चरंतिस्वसिचः।स्वसिच
इयानाः।स्वसिचरतिस्वऽसिचः।इयानाइतीयानाः।ताआववृत्रं।आववृत्रन्न।अववृत्रन्नधराक्।
अधरागुदक्।उदक्ताः।ताअहिं।अहिंबुध्न्यं।बुध्न्यमनु।अनुरीयमाणाः।रीयमाणाइतिनिरीयमाणाः।
विष्णोर्विक्रमणं।विक्रमणंविक्रांतं।क्रान्तमसि।असीत्यसि॥२६॥प्रजापतेन।प्रजापतइतिप्रजाऽ
पते।नत्वत्।त्वदेतानि।एतान्यन्यः।अन्योविश्वा।विश्वारूपाणि।रूपाणिपरि।परिता।ताबभूव।
बभूवेतिबभूवऽयत्कामास्ते।यत्कामाइतियत्।कामाः।तेजुहुमः।जुहुमस्तत्।तन्नः।नोअस्तु। ॥८९॥

1

अस्त्तुवयं।वयंस्याम।स्यामपत्तयः।पत्तयोरयीणां।रयीणामित्तिरयीणां॥ २७॥ रुद्रयत्त।यत्ते।तेक्रि
वि।क्रिविपरं।परन्नाम।नामत्तस्मै।तस्मैहुत्तं।हुत्तमसि।अस्यमेष्टं।अमेष्टमसि।अमेष्टमित्यमऽइष्टं।
असिस्वाहा।स्वाहेत्तिस्वाहा॥ २८॥ इन्द्रस्यवज्रः।वज्रोसि।असिमित्रावरुणयोः।मित्रावरुणयोस्त्त्वा।
त्वाप्रशास्त्रोः।प्रशास्त्रोःप्रशिषा।प्रशास्त्रोरित्तिप्रऽशास्त्रोः।प्रशिषायुनज्मि।प्रशिषेत्तिप्रऽशिषा।
युनज्म्यव्यथायै।अव्यथायैत्त्वा।त्त्वास्वधायै।स्वधायैत्त्वा।त्त्वारिष्टः।अरिष्टःफल्गुनः।फल्गुनोमरुत्तां।
मरुत्तांप्रसवेन।प्रसवेनजय।प्रसवेनेत्तिप्रऽसवेन।जयापाम।आपाममनसा।मनसासं।समिंद्रि
येण।इंद्रियेणेत्तीन्द्रियेण॥ २९॥ मात्ते।त्तइंद्र।इंद्रत्ते।त्तेवयं।वयंत्तुराषाड्।तुराषालयुक्तासः।अयु
क्तासोअब्रह्मत्ता।अब्रह्मत्ताऽवि।विदसाम।दसामेत्तिदसाम।तिष्ठारथं।रथमधि।अधियत्त।यद्वज्रह
स्त।वज्रहस्तारश्मीन्।वज्रहस्तेत्तिवज्रऽहस्त।आरश्मीन्।रश्मींदेव।देवयुवसे।युवसेस्वश्वान्।
स्वश्वानित्तिसुऽअश्वान्॥ ३०॥ अग्नयेगृहपत्तये।गृहपत्तयेस्वाहा।गृहपत्तयइत्तिगृहऽपत्तये।स्वाहासोमाय।

९३

सोमायवनस्पतये। वनस्पतयइंद्रस्य। इंद्रस्येंद्रियाय। इंद्रियायमरुत्तां। मरुत्तामोजसे। ओजसेपृथिवि। पृ
॥८१॥ थिविमातः। मातर्मा। मामा। मांहिंसीः। हिंसीर्मा। मोअहं। मोइतिमो। अहंत्वां। त्वामितित्वां॥२१॥ हंसः
शुचिषत्। शुचिषद्वसुः। शुचिसदितिशुचिऽसत्। वसुरंतरिक्षसत्। अंतरिक्षसद्धोता। अंतरिक्षसदि
त्यंतरिक्षऽसत्। होता। वेदिषत्। वेदिषदतिथिः। वेदिसदितिवदि। सत्। अतिथिर्दुरोणसत्। दुरोण
सदितिदुरोणसत्। नृषद्वरसत्। नृसदितिनृऽसत्। वरसदृतसत्। वरसदितिवरऽसत्। ऋतसद्व्यो
मसत्। ऋतसदित्यृतऽसत्। व्योमसदब्जाः। व्योमसदितिव्योमऽसत्। अब्जागोजाः। अब्जाइत्यप्
जाः। गोजाऋतजाः। गोजाइतिगोऽजाः। ऋतजाअद्रिजाः। अद्रिजाऋतं। अद्रिजाइत्यद्रिऽजाः। ऋ
तंबृहत्। बृहदितिबृहत्॥२२॥ इयदसि। अस्यायुः। आयुरसि। अस्यायुः। आयुर्मे। मेधेहि। धेहियुङ्।
युङ्ङसि। असिवर्चः। वर्चोसि। असिवर्चः। वर्चोमे। मेधेहि। धेह्यूर्क्। ऊर्गसि। अस्यूर्जं। ऊर्जंमयि। मयिधे
हि। धेहीद्रस्य। इंद्रस्यवां। वांबाहू। बाहूवीर्यकृतो। बाहूइतिबाहू। वीर्यकृताउपावहरामि। वीर्यकृता ॥८१॥
इतिवीर्यऽकृता। उपावहरामीत्युपऽअवहरामि॥२३॥ स्योनासि। असिसुषदा। सुषदाक्षत्रस्य। सुस

दाइति सुऽसदाः। क्षत्रस्य योनिः। योनिरसि। असि स्योनां। स्योनामासीद। आसीद। सीद सुषदां। सुषदां
क्षत्रस्य। सुसदामिति सुऽसदां। क्षत्रस्य योनिं। योनिमासीद। आसीद। सीदेति सीद॥२४॥ निषसाद।
साद धृतव्रतः। धृतव्रतो वरुणः। धृतव्रत इति धृतऽव्रतः। वरुणः पस्त्यासु। पस्त्यास्वा। त्स्या। साम्राज्या
य सुक्रतुः। साम्राज्यायेति सां। राज्याय। सुक्रतुरिति सुऽक्रतुः॥२५॥ अभिभूरसि। अभिभूरित्यभिऽ
भूः। अस्ययानां। अयानामेताः। एतास्ते। ते पंच। पंच दिशः। दिशः कल्पंतां। कल्पंतां ब्रह्मन्। ब्र
ह्मंस्त्वं। त्वं ब्रह्मा। ब्रह्मासि। असि सविता॥२६॥ सवितासि। असि सत्यप्रसवः। सत्यप्रसवो वरुणः।
सत्यप्रसव इति सत्यऽप्रसवः। वरुणः सत्योजाः। सत्योजा इंद्रः। सत्योजा इति सत्यऽओजाः। इंद्रोसि
विशौजाः। विशौजा इंद्रः। इंद्रः सुशेवः। सुशेवः प्रियंकर। सुशेव इति सुऽशेवः॥२७॥ प्रियंकर श्रेयस्क
र। प्रियंकरेति प्रियंऽकर। श्रेयस्कर भूयस्कर। श्रेयःकरेति श्रेयःऽकर। भूयस्करेंद्रस्य। भूयःकरेति भू
यःऽकर। इंद्रस्य वज्रः। वज्रोसि। असि तेन। तेन मे। मे रध्य। रध्य। ग्निः॥२८॥ अग्निः पृथुः। पृथुर्ध

॥८२॥

र्मणः । धर्मणस्पतिः । पतिर्जुषाणः । जुषाणो अग्निः । हविषो वेतु । वेतु स्वाहा । स्वाहा स्वाहाकृताः ।
स्वाहाकृताः सूर्यस्य । स्वाहाकृता इति स्वाहाऽकृताः । सूर्यस्य रश्मिभिः । रश्मिभिर्यतध्वं । रश्मिभि
रिति रश्मिऽभिः । यतध्वं सजातानां । सजातानां मध्यमेष्ठ्याय । सजातानामिति सऽजातानां ॥
मध्यमेस्थ्यायेति मध्यमेस्थ्याय ॥३९॥ सवित्रा प्रसवित्रा । प्रसवित्रा सरस्वत्या । प्रसवित्रेति प्रऽस
वित्रा । सरस्वत्या वाचा । वाचा त्वष्ट्रा । त्वष्ट्रा रूपैः । रूपैः पूष्णा । पूष्णा पशुभिः । पशुभिरिंद्रेण । पशुभिरि
ति पशुऽभिः । इन्द्रेणास्मे । अस्मे बृहस्पतिना ॥५०॥ बृहस्पतिना ब्रह्मणा । ब्रह्मणा वरुणेन । वरुणे
नौजसा । ओजसाग्निना । अग्निना तेजसा । तेजसा सोमेन । सोमेन राज्ञा । राज्ञा विष्णुना । विष्णुना देवतया ।
देवतया दशम्या । दशम्येमं । इमं यज्ञं । यज्ञं विष्णुं । विष्णुमाप्नवानि । आप्नवानीत्याप्नवानि ॥४०॥ अश्वि
भ्यां पच्यस्व । अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्यां । पच्यस्व सरस्वत्यै । सरस्वत्याऽइंद्राय । इन्द्राय सुत्राम्णे । सुत्राम्णे
पच्यस्व । सुत्राम्णा इति सुऽत्राम्णे । पच्यस्वेति पच्यस्व । वायोः पूतः । पूतः पवित्रेण । पवित्रेण प्रत्यङ् •

१४३

॥८२॥

१४८

भ्रस्यऽसोमः। सोमोअतिस्रुतः। अतिस्रुतइत्यतिऽस्रुतः। इंद्रस्ययुज्यः। युज्यःसखा। सखेति
सखा॥७१॥ कुविदंग। अंगयवमंतः। यवमंतोयवं। यवमंतइतियवऽमंतः। यवंचित्। चि
द्यथा। यथादंति। दांत्यनुपूर्वं। अनुपूर्वंवियूय। अनुपूर्वमित्यनुऽपूर्वं। वियूयेतिविऽयूय। इहे
हैषां। इहेतीहऽइह। एषांकृणुहि। कृणुहिभोजनानि। भोजनानिये। येबर्हिषः। बर्हिषो
नमउक्तिं। नमउक्तिंन्न। नमउक्तिमितिनमःऽउक्तिं। नजग्मुः। जग्मुरितिजग्मुः। आश्विभ्यांत्वा।
अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्यां। त्वासरस्वत्यै। सरस्वत्याइंद्राय। इन्द्रायसुत्राम्णे। सुत्राम्णइतिसु
त्राम्णे॥७२॥ युवंसुरामं। सुराममश्विना। अश्विनानमुचौ। नमुचावासुरे। आसुरेसचा। सचे
तिसचा। विपिपानाशुभः। विपिपानेतिविऽपिपाना। शुभस्पती। पतीइंद्रं। पतीइतिपती। इं
द्रंकर्मसु। कर्मस्वावतं। कर्मस्वितिकर्म। आवतमित्याऽअवतं॥७३॥ पुत्रमिवपितरौ। पुत्रमि
वेतिपुत्रं। इव। पितराअश्विना। अश्विनोभा। उभेंद्रा। इंद्रावथुः। आवथुःकाव्यैः। काव्यैर्दं

सनाभिः। दांसनाभिरिदांसनाभिः॥ यत्सुरामं। सुरामं वि। व्यपिबः। अपिबः शचीभिः। शची
भिः सरस्वती। सरस्वती त्वा। त्वा मघवन्। मघवन्नभिष्णक्। मघवन्निति मघऽवन्। अभि
ष्णगित्यभिष्णक्॥३४॥ इतिक्रमपाठे एकादशोध्यायः॥ युञ्जानः प्रथमं। प्रथमं मनः। मनस्त
त्त्वाय। तत्त्वाय सविता। सविता धियः। धिय इति धियः। अग्नेर्ज्योतिः। ज्योतिर्निचाय्य। निचा
य्य पृथिव्याः। निचाय्येति निऽचाय्य। पृथिव्या अधि। अध्याभरत्। आभरत्। अभरदित्यभ
रत्॥१॥ युक्तेन मनसा। मनसा वयं। वयं देवस्य। देवस्य सवितुः। सवितुः सवे। सव इति सवे।
स्वर्ग्याय शक्त्या। स्वर्ग्यायेति स्वःऽग्याय। शक्त्येति शक्त्या॥२॥ युक्त्वाय सविता। सविता
देवान्। देवान्त्स्वः। स्वर्यतः। यतो धिया। धिया दिवम्। दिवमिति दिवं। बृहज्ज्योतिः करिष्यतः।
करिष्यतः सविता। सविता प्र। प्र सुवाति। सुवाति तान्। तानिति तान्॥३॥ युजे वाम्।

वां ब्रह्म। ब्रह्म पूर्व्यं। पूर्व्यं नमोभिः। नमोभिर्वि। नमोभिरिति नमः। भिः। विश्लो
का। श्लोक एतु। एतु पथ्येव। पथ्येव सूरेः। पथ्येवेति पथ्या। इव। सुरेरिति सुरेः। शृण्वं
न्तु विश्वे। विश्वे अमृतस्य। अमृतस्य पुत्राः। पुत्रा आये। आये। ये धामानि। धामानि दि
व्यानि। दिव्यानि तस्थुः। तस्थुरिति तस्थुः॥ ३॥ यस्य प्रयाणम्। प्रयाणमनु। प्रयान
मिति प्रऽयानम्। अन्वन्ये। अन्यत्। इद्ययुः। ययुर्देवाः। देवा देवस्य। देवस्य महिमा
नं। महिमानमोजसा। ओजसेत्योजसा। यः पार्थिवानि। पार्थिवानि विममे। विम
मे स[illegible]। विममइति विऽममे। स एतशः। एतशो रजांसि। रजांसि देवः। देवः
सविता। सविता महित्वना। महित्वनेति महिऽत्वना॥ ४॥ देव सवितः। सवितः प्र। स
वितरिति सवितः। प्रसुव। सुव यज्ञं। यज्ञं प्र। प्रसुव। सुव यज्ञपतिं। यज्ञपतिं भगाय।

[illegible]

यज्ञपतिमितियज्ञऽपतिं। भगायेतिभगाय। दिव्योगंधर्वः। गंधर्वःकेतपूः। केतपूःकेतम्।
॥७४॥ केतपूरितिकेतऽपूः। केतन्नः। नःपुनातु। पुनातुवाचः। वाचस्पतिः। पतिर्वाचम्। वाच
न्नः। नःस्वदतु। स्वदत्वितिस्वदतु॥७॥ इमन्नः। नोदेव। देवसवितः। सवितर्यज्ञं।
यज्ञंप्र। प्रनय। नयदेवाव्यं। देवाव्यंसखिविदं। देवाव्यमितिदेवऽअव्यं। सखिविदं
सात्राजितं। सखिविदमितिसखिऽविदं। सत्राजितंधनजितं। सत्राजितमितिस
त्राऽजितम्। धनश्स्वर्जितं। धनजितमितिधनऽजितम्। स्वर्जितमितिस्वःऽजितं।
ऋचास्तोमं। स्तोमंसं। समर्धय। अर्धयगायत्रेण। गायत्रेणरथंतरं। रथंतरंबृहत्।
रथंतरमितिरथंऽतरम्। बृहद्गायत्रवर्त्तनी। गायत्रवर्त्तनिस्वाहा। गायत्रवर्त्तनी ॥७४॥
तिगायत्रऽवर्त्तनि। स्वाहेतिस्वाहा॥८॥ आददे। ददेगायत्रेण। गायत्रेणछंदसा। छं
दसांगिरस्वत्। अंगिरस्वत्पृथिव्याः। पृथिव्याःसधस्थात्। सधस्थादग्निं। सधस्था

दितिसधऽस्थात्।अग्निंपुरीष्यं।पुरीष्यमंगिरस्वत्।अंगिरस्वदाभर।आभर।भरत्रैष्टु
भेन।त्रैष्टुभेनछंदसा।त्रैष्टुभेनेतित्रैष्टुभेन।छंदसांगिरस्वत्।अंगिरस्वदभ्रिः।।९।।अ
भ्रिरसि।असिनारी।नार्यसि।असित्वया।त्वयावयं।वयमग्निं।अग्निंशकेम।शके
मखनितुंतुं।खनितुंसधस्थे।सधस्थआ।आजागतेन।सधस्थइतिसधऽस्थे।आजा
गतेन।जागतेनछंदसा।छंदसांगिरस्वत्।अंगिरस्वदित्यंगिरस्वत्।।१०।।हस्ते।आ
धाय।आधायसविता।आधायेत्याऽधाय।सविता।बिभ्रत्।बिभ्रदभ्रिं।अभ्रिंहिर
ण्ययीं।हिरण्ययीमितिहिरण्ययीं।अग्नेर्ज्योतिः।ज्योतिःज्योतिर्निचाय्य।निचाय्यपृथि
व्याः।निचाय्येतिनिऽचाय्य।पृथिव्याअधि।अध्याभरत्।आभरत्।आभरदानुष्टुभेन।
आनुष्टुभेनछंदसा।आनुष्टुभेनेत्यानुऽस्तुभेन।छंदसांगिरस्वत्।अंगिरस्वदित्यं

१४८

॥८५॥ गिरस्स्वत ॥११॥ प्रतूर्तं वाजिन्नू । प्रतूर्तमिति प्रऽतूर्तं । वाजिन्ना द्रव । आद्रव । प्रववरिष्मा । व
रिष्मामनु । अनु संवतं । संवतमिति सम् । वतम् । दिवि ते । ते जन्म । जन्म परमम् । परमम
न्तरिक्षे । अंतरिक्षे तव । तव नाभिः । नाभिः पृथिव्याम् । पृथिव्यामधि । अधि योनिः । योनि
रित्त । इदितीत्त ॥१२॥ युंजाथां रासभम् । रासभं युवम् । युवमस्मिन् । अस्मिन्यामे ।
यामे वृषण्वसू । वृषण्वसू इति वृषण्वसू ॥ अग्निं भरंतं । भरंतमस्मयुं । अस्मयुमि
त्यस्मऽयुम् ॥१३॥ योगेयोगे २ तवस्तरम् । योगेयोग इति योगेऽयोगे । तवस्तरं वाज
वाजे । तवस्तरमिति तवःऽतरम् । वाजेवाजे हवामहे । वाजेवाज इति वाजे । वाजे । हवा
महइति हवामहे । सखाय इंद्रं । इंद्रमूतये । ऊतय इत्यूतये ॥१४॥ प्रतूर्वन्नेहि । प्रतूर्व ॥८५॥
न्नितिप्रऽतूर्वन् । आहि । इह्यवक्रामन् । अवक्रामन्नशस्तीः । अवक्रामन्नित्यवऽक्रा

१५०

मन्। अभ्रास्तीत्रुद्रस्य। रुद्रस्य गाणपत्यम्। गाणपत्यं मयोभूः। गाणपत्यमिति गाण।
पत्यम्। मयोभूरेहि। मयोभूरिति मयःऽभूः। एह्युरु। उर्वन्तरिक्षम्। अंतरिक्षं
वि। विहि। इहि स्वस्तिगव्यूतिः। स्वस्तिगव्यूतिरभयानि। स्वस्तिगव्यूतिरिति स्व
स्तिऽगव्यूतिः। अभयानि कृण्वन्। कृण्वन् पूष्णा। पूष्णा सयुजा। सयुजा सह। सयुजेति
सऽयुजा। सह पृथिव्याः।१५। पृथिव्याः सधस्थात्। सधस्थादग्निं। सधस्था
दिति सधऽस्थात्। अग्निं पुरीष्यम्। पुरीष्यमंगिरस्वत्। अंगिरस्वदा भर। आ
भर। भराच्छ। अच्छेमः। इमो भरीष्यामः। भरिष्यामऽइति भरिष्यामः।१६। अन्व
ग्निः। अग्निरुषसाम्। उषसामग्रम्। अग्रमख्यत्। अख्यदनु। अन्वहा। नि। अहानि

श्री   ग

१५१

॥७८॥ प्रथमः। प्रथमो जातवेदाः। जातवेदा इति जातऽवेदाः। अनु सूर्यस्य। सूर्यस्य पुरुत्रा। पुरुत्रा च। पुरु
त्रेति पुरुऽत्रा। च रश्मीन्॥ रश्मीननु। अनु द्यावापृथिवी। द्यावापृथिवी आ। आ ततंथ। द्यावापृथिवी
इति द्यावापृथिवी। आ ततंथ। ततंथेति ततंथ॥१७॥ आगत्य वाजी। आगत्येत्याऽगत्य। वाज्यध्वा
नं। अध्वानां सर्वाः। सर्वा मृधः। मृधो वि। वि धूनुते। धूनुत इति धूनुते। अग्निं सधस्थे। सधस्थे मह
ति। सधस्थ इति सधऽस्थे। महति चक्षुषा। चक्षुषा नि। नि चिकीषते। चिकीषत इति चिकीषते।
॥१८॥ आक्रम्य वाजिन्। आक्रम्येत्याऽक्रम्य। वाजिन्पृथिवीं। पृथिवीमग्निं। अग्निमिच्छ। इच्छ रुचा।
रुचा त्वं। त्वमिति त्वं॥ भूमेर्वृत्वाय। वृत्वाय नः। नो ब्रूहि। ब्रूहि यतः। यतः खनेम। खनेम तं। तं व
यं। वयमिति वयं॥१९॥ द्यौस्ते ते पृष्ठं। पृष्ठं पृथिवी। पृथिवी सधस्थं। सधस्थमात्मा। सधस्थ ॥७८॥
मिति सधऽस्थं। आत्मान्तरिक्षं। अन्तरिक्षं समुद्रः। समुद्रो यो। निः। योनिरिति योनिः। विख्या

१५२

प चक्षुषा। विख्यायेति विऽख्याय। चक्षुषा त्वं। त्वमभि। अभितिष्ठ। तिष्ठ पृतन्यतः। पृतन्यतइति
पृतन्यतः॥२०॥ उत्क्राम। क्राममहते। महते सौभगाय। सौभगायास्मात्। अस्मादानास्था
त्। आस्थानाद्द्रविणोदाः। आस्थानादित्या। स्थानात्। द्रविणोदावाजिन्। द्रविणोदाइ
द्रविणःऽदाः। वाजिन्निति वाजिन्। वयं स्याम। स्यामसुमतौ। सुमतौ पृथिव्याः। सुमताइति
सुऽमतौ। पृथिव्या अग्निम्। अग्निं खनंतः। खनंत उपस्थे। उपस्थे अस्याः। उपस्थइत्युपऽस्थे।
अस्याइत्यस्याः॥२१॥ उदक्रमीत्। अक्रमीद्द्रविणोदाः। द्रविणोदावाजी। द्रविणोदाइतिद्र
विणः। दाः। वाज्यर्वा। अर्वाकः। अकस्सु। अकरित्यकः। सुलोकं। लोकं सुकृतं। सुकृतं पृथिव्याः।
सुकृतमिति सुऽकृतं। पृथिव्यामिति पृथिव्यां। ततः खनेम। खनेम सुप्रतीकं। सुप्रतीकमि
ग्निं। सुप्रतीकमिति सुऽप्रतीकं। अग्निं स्वः। स्वोरुहाणाः। स्वरिति स्वः। रुहाणाअधि। अधि

॥८७॥

नाकं। नाकमुत्तमं। उत्तममित्युत्ऽतमं ॥२२॥ आ त्वा। त्वा जिघर्मि। जिघर्मि मनसा। मनसा घृ-
तेन। घृतेन प्रतिक्षियंतं। प्रतिक्षियंतं भुवनानि। प्रतिक्षियंतमिति प्रतिऽक्षियंतम्। भुवनानि वि-
श्वा। विश्वेति विश्वा। पृथुं तिरश्चा। तिरश्चा वयसा। वयसा बृहंतम्। बृहंतं व्यचिष्ठं। व्यचिष्ठमन्नैः।
अन्नै रभसं। रभसं दृशानम्। दृशानमिति दृशानम् ॥२२॥ आ विश्वतः। विश्वतः प्रत्यंचं। प्रत्यंचं
जिघर्मि। जिघर्मि ~~मनसा~~। रक्षसा। अरक्षसा मनसा। मनसा तत्। तज्जुषेत। जुषेतेति जुषेत।
मर्यश्रीः स्पृहयद्वर्णः। मर्यश्रीरिति मर्यऽश्रीः। स्पृहयद्वर्णो अग्निः। स्पृहयद्वर्ण इति स्पृहयत्ऽवर्णः।
अग्निर्न। नाभिमृशे। अभिमृशे तन्वाः। अभिमृश इत्यभिऽमृशे। तन्वा जर्भुराणः। जर्भुरा-
ण इति जर्भुऽराणः ॥२३॥ परि वाजपतिः। वाजपतिः कविः। वाजपतिरिति वाजऽपतिः। क-
विरग्निः। अग्निर्हव्यानि। हव्यान्यक्रमीत्। अक्रमीद्दधत्। दधद्रत्नानि दाशुषे। दाशु-
ष इति दाशुषे ॥२७॥ परि त्वा। त्वाग्ने। अग्ने पुरं। पुरं वयं। वयं विप्रं। विप्रं सहस्य। सहस्य धीमहि।
धीमहीति धीमहि। धृषद्वर्णं दिवेदिवे। धृषद्वर्णमिति धृषत्ऽवर्णं। दिवेदिवे भेत्तारम्॥

१५३

॥८७॥

द्दिवे दिवऽइत्ति दिवे । दिवे । भेत्तारं भंगुरावत्तां । भंगुरवत्तामित्ति भंगुरावत्तां ॥ २५ ॥ त्वमग्ने । अग्नेद्युभिः ।
द्युभिरासुशुक्षनिः । द्युभिरित्तिद्युऽभिः । आसुशुक्षणिरभ्यः । अभ्योऽश्मनः । अभ्यइत्यत्त । भ्यः । अ
श्मनस्पारि । परीत्तिपरि । वनेभ्यऽउषधीभ्यः । ऊषधीभ्योनृणाम् । नृणान्नृपत्ते । नृपतेजायसे । नृ
पत्तइत्तिनृऽपत्ते । जायसेशुचिः । शुचिरित्तिशुचिः ॥ २६ ॥ पृथिव्याः सधस्थात् । सधस्थादग्निं । स
धस्थादित्तिसधऽस्थात् । अग्निंपुरीष्यं । पुरीष्यमंगिरस्वत्त । अंगिरस्वत्खनामि । खनामीत्तिख
नामि । ज्योत्तिष्मंत्वेत्ते । त्वाग्ने । अग्नेसुप्रत्तीकं । सुप्रत्तीकमजस्रेण । सुप्रत्तीकमित्तिसुऽप्रत्तीकं ।
अजस्रेणभानुना । भानुनादीद्यत्तं । दीद्यत्तमित्तिदीद्यत्तं । शिवंप्रजाभ्यः । प्रजाभ्योऽहिंसंत्तं । प्रजा
भ्यइत्तिप्रऽजाभ्यः । अहिंसंत्तंपृथिव्याः । पृथिव्याःसधस्थात्त । सधस्थादग्निं । सधस्थादित्ति
सधऽस्थात्त । अग्निंपुरीष्यं । पुरीष्यंगिरस्वत्त । अंगिरस्वत्खनामः । खनामऽइत्तिखनामः ॥ २७ ॥
अपांपृष्ठम् । पृष्ठमसि । असियोनिः । योनिरग्नेः । अग्नेःसमुद्रं । समुद्रमभित्तः । अभित्तःपिन्वमा
नं । पिन्वमानमित्तिपिन्वमानम् । वर्द्धमानोमहान् । महांआच । आच । चपुष्करे । पुष्करेदिवः ।

॥७८॥

१५५

दिवोमात्रया।मात्रयावरिमणा।वरिमणाप्रथस्व।प्रथस्वेतिप्रथस्व॥२८॥शर्मंच।चस्थः।स्थावर्म।
वर्मच।चस्थः।स्थोछिद्रे।अछिद्रेबहुले।अछिद्रेइत्यछिद्रे।बहुलेउभे।बहुलेइतिबहुले।उभे
इत्युभे।व्यचस्वतीसं।व्यचस्वतीइतिव्यचस्वती।संवसाथां।वसाथांभृतं।भृतमग्निं।अग्निं
पुरीष्यं।पुरिष्यमितिपुरिष्यम्॥२९॥संवसाथां॥वसाथांस्वर्विदा।स्वर्विदासमीची।स्वर्वि
देतिस्वः।विदा।समीचीउरसा।समीचीइतिसमीची।उरसात्मना।त्मनेतित्मना।अग्निमन्तः।
अन्तर्भरिष्यंती।भरीष्यंतीज्योतिष्मंतः।भरिष्यंतीइतिभरिष्यंती।ज्योतिष्मंतमजस्रं।अजस्रमि
त्।इदितीत्।पुरीष्योसि।असिविश्वभराः।विश्वभराअथर्वा।विश्वभराइतिविश्वभराः।अथर्वा
त्वा।त्वाप्रथमः।प्रथमोनिः।निरमंथत्।अमंथदग्ने।अग्नइत्यग्ने॥३०॥त्वामग्ने।अग्नेपुष्करात्।
घ पुष्करादधि।अध्यथर्वा।अथर्वानिः।निरमंथत।अमंथतेत्यमंथत।मूर्ध्नोविश्वस्य।विश्वस्यवाघतः।
वाघतइतिवाघतः॥३१॥तमुत्वा।उंइत्युं।त्वादध्यङ्।दध्यङ्ङृषिः।ऋषिःपुत्रः।पुत्रईधे।ईधेअ
थर्वणः।अथर्वणइत्यथर्वणः।वृत्रहणंपुरंदरं।वृत्रहनामितिवृत्र।हनं।पुरंदरमितिपुरं।दरं॥३२॥

॥७८॥

तमुत्वा। उं इत्सं। त्वा पाथ्यः। पाथ्यो वृषा। वृषा सं। समीधे। ईधे दस्युहंतमं। दस्युहंतममिति दस्युऽहंतमं। तमं।
धनंजयं। रणेरणे। धनंजयमिति धनं। जयं। रणेरण इति रणे। रणे॥ ३२॥ सीद होत्तः। होत्तः स्वे। होत्तरिति
होत्तः। स्वउलोके। उं इत्सं। लोके चिकित्वान्। चिकित्वान्सादय। सादयायज्ञं। यज्ञं सुकृतस्य। सुकृतस्य यो
नौ। सुकृतस्येति सुऽकृतस्य। योनाविति योनौ। देवावीर्देवान्। देवावीरिति देव। अवीः। देवान्हविषा। हविषा
यजासि। यजास्यग्ने। अग्ने बृहत्। बृहद्यजमाने। यजमाने वयः। वयो धाः। धा इति धाः॥ ३३॥ नि होता। होता हो
तृषदने। होतृषदने विदानः। होतृसदन इति होतृऽसदने। विदानस्त्वेषः। त्वेषो दीदिवान्। दीदिवां अ
सदत्। दीदिवानिति दीदिऽवान्। असदत्सुदक्षः। सुदक्ष इति सुऽदक्षः। अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः। अ
दब्धव्रत प्रमतिरित्यदब्धव्रत। प्रमतिः। वसिष्ठः सहस्रंभरः। सहस्रंभरः शुचिजिह्वः। सहस्रंभर इ
ति सहस्रं। भरः। शुचिजिह्वो अग्निः। शुचिजिह्व इति शुचिऽजिह्वः। अग्निरित्यग्निः॥ ३४॥ सां सीदस्व। सी
दस्व महान्। महां असि। असि शोचस्व। शोचस्व देववीतमः। देववीतम इति देवऽवीतमः। विधूमं। धू
ममग्ने। अग्ने अरुषम्। अरुषं मियेध्य। मियेध्य सृज। सृज प्रशस्त। प्रशस्त दर्शतं। प्रशस्तेति प्रऽशस्त। दर्शं

१५६

॥८१॥ नमितिदर्शतं॥३५॥अपोदेवीः।देवीरुप।उपसृज।सृजमधुमत्तीः।मधुमत्तीरयक्ष्माय।मधुमत्तीरित्तिमधुऽ
मत्तीः।अयक्ष्मायप्रजाभ्यः।प्रजाभ्यइत्तिप्रऽजाभ्यः।तासामास्थानात्।आस्थानादुत्।आस्थानादित्याऽस्था
नात्।उज्जिहत्तां।जिहत्तामोषधयः।ओषधयःसुपिप्पलाः।सुपिप्पलाइत्तिसुपिप्पलाः॥३६॥संते।तेवायुः।
वायुर्मात्तरिश्वा।मात्तरिश्वादधात्।उ।दधातूत्तानायाः।उत्तानायाहृदयं।हृदययत्।यद्विकस्तं।विकस्त
मितिविऽकस्तं।योदेवानां।देवानांचरसि।चरसिप्राणथेन।प्राणथेनकस्मै।कस्मैदेव।देववषट्।वषलस्तु।
अस्तुतुभ्यं।तुभ्यमितितुभ्यं॥३७॥सुजातोज्योतिषा।सुजातइत्तिसुऽजातः।ज्योतिषासह।सहशर्म।शर्म
वरूथं।वरूथमासदत्।आसदत्।असदत्स्वः।स्वरितिस्वः।वासोअग्ने।अग्नेविश्वरूपं।विश्वरूपांसं।विश्व
रूपमितिविश्वऽरूपं।संव्ययस्वविभावसो।विभावसोरित्तिविभाऽवसो।॥३८॥उदुत्तिष्ठ।उंइत्यूं।तिष्ठस्वध
र।स्वरीघ्रेच।स्वध्वरेत्तिसुऽअध्वर।अध्वानः।नोदेव्या।देव्याधिया।धियेत्तिधिया।दृशेच।चभासा।भासाबृ
हता।बृहत्ता।सुशुक्वनिः।सशुक्वनिराग्ने।सुशुक्वनिरित्तिसुऽशुक्वनिः।आग्ने।अग्नेयाहि।याहिसुशस्तिभिः।
सुशस्तिभिरित्तिसुशस्तिऽभिः॥३९॥ऊर्ध्वऊषुणः।ऊंइत्यूं।सुनः।नऊत्तये।ऊत्तयेत्तिष्ठ।तिष्ठादेवः।देवोन।
नसविता।सवित्तेत्तिसविता।ऊर्ध्वोवाजस्य।वाजस्यसनिता।सनितायत्।यदंजिभिः।अंजिर्वाघ ॥८१॥

१५६

ङ्गिः। अंजिभिरित्यंजिऽभिः। वाघद्भिर्विह्वयामहे। वाघद्भिरिति वाघत्ऽभिः। विह्वयामह इति विऽह्वयामहे॥५०॥ स जातः। जातो गर्भः। गर्भो असि। असि रोदस्योः। रोदस्योरग्ने। अग्ने चारुः। चारुर्विभृतः। विभृत ओषधिषु। विभृत इति विऽभृतः। ओषधीष्वित्योषधीषु। चित्रः शिशुः। शिशुः परि। परि तमांसि। तमांस्यक्तून्। अक्तून् प्र। प्र मातृभ्यः। मातृभ्यो अधि। मातृभ्य इति मातृऽभ्यः। अधि कनिक्रदत्। कनिक्रदद्गाः। गा इति गाः॥५१॥ स्थिरो भव। भव वीड्वङ्गः। वीड्वङ्ग आशुः। वीड्वङ्ग इति वीडुऽअङ्गः। आशुर्भव। भव वाजी। वाज्यर्वन्। अर्वन्नित्यर्वन्। पृथुर्भव। भव सुषदः। सुषदस्त्वम्। सुसद इति सुऽसदः। त्वमग्नेः। अग्नेः पुरीषवाहणः। पुरीषवाहन इति पुरीषऽवाहनः॥५२॥ शिवो भव। भव प्रजाभ्यः। प्रजाभ्यो मानुषीभ्यः। प्रजाभ्य इति प्रऽजाभ्यः। मानुषीभ्यस्त्वम्। त्वमंगिरः। अंगिर इत्यंगिरः। मा द्यावापृथिवी। द्यावापृथिवी अभि। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। अभि शोचीः। शोचीर्मा। मान्तरिक्षम्। अन्तरिक्षं मा। मा वनस्पतीन्। वनस्पतीनिति वनस्पतीन्॥५३॥ प्रैतु। एतु वाजी। वाजी कनिक्रदत्। कनिक्रदन्नानदत्। नानदद्रासभः। रासभः पत्वा। पत्वेति पत्वा। भरन्नग्निम्। अग्निं पुरीष्यम्। पुरीष्यं मा। मा पादि। पाद्यायुषः। आयु

॥८०१

षःपुरा।पुरेतिपुरा॥७४॥वृषाग्निं।अग्निंवृषणं।वृषणंभरं।भरन्नपां।अपांगर्भं।गर्भंसमुद्रियं।समुद्रि
यमितिसमुद्रियं।अग्नआ।आयाहि।आयाहि।याहिवीतये।वीतयइतिवीतये।ऋतंसत्यं।सत्यमृतं।ऋतंस
त्यं।सत्यमग्निं।अग्निंपुरीष्यं।पुरीष्यमंगिरस्वत्।अंगिरस्वद्भरामः।भरामइतिभरामः॥७५॥ओषधयः
प्रति।प्रतिमोदध्वं।मोदध्वमग्निं।अग्निमेतं।एतंशिवं।शिवमायंतं।आयंतमित्याऽयंतं।अभ्यत्र।अ
त्रयुष्माः।युष्माइतियुष्माः।व्यस्यन्विश्वाः।व्यस्यन्नितिविऽअस्यन्।विश्वाअनिराः।अनिराअमीवाः।
अमिवानिषीदन्।निषीदन्नः।निसीदन्नितिनिऽसीदन्।नोअप।अपदुर्मतिं।दुर्मतिंजहि।दुर्मतिमि
तिदुःऽमतिं।जहीतिजहि॥७६॥ओषधयःप्रति।प्रतिगृभ्णीत।गृभ्णीतपुष्पवतीः।पुष्पवतीःसुपिप्पलाः।
पुष्पवतीरितिपुष्पऽवतीः।सुपिप्पलाइतिसुऽपिप्पलाः।अयंवः।वोगर्भः।गर्भऋत्वियः।ऋत्वियःप्रत्नं।
प्रत्नंसधस्थं।सधस्थमासदत्।सधस्थमितिसधऽस्थं।आसददित्यासदत्॥७७॥विपाजसा।पाज
साप्रथुना।पृथुनाशोशुचानः।शोशुचानोबाधस्व।बाधस्वद्विषः।द्विषोरक्षसः।रक्षसोअमीवाः।अमी ॥८०४
वाइत्यमीवाः।सुशर्मणोबृहतः।सुशर्मणइतिसुऽशर्मणः।बृहतःशर्मणि।शर्मणिस्यां।स्याम
ग्नेः।अग्नेरहं।अहंसुहवस्य।सुहवस्यप्रणीतौ।सुहवस्येतिसुऽहवस्य।प्रणीतावितिप्रऽनीतौ॥७८॥

आपोहि । हिष । स्थामयोभुवः । मयोभुवस्ताः । मयोभुवइतिमयः । भुवः । तानः । नऊर्ज्जे । ऊर्जेदधात्तन ।
दधात्तनेत्तिदधात्तन । महेरणाय । रणायचक्षसे । चक्षसइत्तिचक्षसे ॥ ४९ ॥ योवः । वः शिवत्तमः । शिवत्त
मोरसः । शिवत्तमइत्तिशिवऽत्तमः । रसस्तस्य । तस्यभाजयत्त । भाजयत्तेह । इहनः । नइत्तिनः । उशात्तीरि
व मात्तरः । उशात्तीरिवेसुशात्तीः । इव । मातरइत्तिमातरः ॥ ५० ॥ तस्माअरं । अरंगमाम । गमामवः । वोयस्य ।
यस्यक्षयाय । क्षयायजिन्वथ । जिन्वथेतिजिन्वथ । आपोजनयथ । जनयथाच । चनः । नइत्तिनः ॥ ५१ ॥
मित्रः सांसृज्य । सांसृज्यपृथिवीं । सांसृज्येतिसं । सृज्य । पृथिवीं भूमिं । भूमिंच । चज्योत्तिषा । ज्योत्तिषा ।
सह । सहेत्तिसह । सुजात्तंजात्तवेदसं । सुजात्तमित्तिसुऽजात्तं । जात्तवेदसमयक्ष्माय । जात्तवेदसमि
त्तिजात्तऽवेदसं । अयक्ष्मायत्वा । तांसृजा । सृजा । मिप्रजाभ्यः । प्रजाभ्यइत्तिप्रऽजाभ्यः ॥ ५२ ॥ रुद्राः सांस
ृज्य । सांसृज्यपृथिवीं । सांसृज्येतिसं सृज्य । पृथिवीं बृहत्त् । बृहज्ज्योत्तिः । ज्योत्तिःसं । समीधिरे । ईधिरइ
त्ती । धिरे । तेषांभानुः । भानुरजस्रः । अजस्रइत्त । इच्छुक्रः । शुक्रोदेवेषु । देवेषुरोचते । रोचतइत्तिरोचते ॥ ५३ ॥
सांसृष्टांवसुभिः । सांसृष्टामित्तिसं । सृष्टां । वसुभीरुद्रैः । वसुभिरित्तिवसुऽभिः । रुद्रैर्धीरैः । धीरैः कर्म

ण्यां।कर्मण्यांमृदं।मृदमित्तिमृदं।हस्ताभ्यांमृद्वीं।मृद्वींकृत्वा।कृत्वासिनीवाली।सिनीवालीकृणोतु।कृणो
तुतां।तामित्तितां॥५४॥सिनीवालीसुकपर्दा।सुकपर्दासुकुरीरा।सुकपर्देत्तिसुऽकपर्दा।सुकुरीरास्वौ
पशा।सुकुरीरेत्तिसुऽकुरीरा।स्वौपशेत्तिसुऽऔपशा।सातुभ्यं।तुभ्यमदिते।अदितेमहि।मह्योखां।ओ
खां।उखांदधातु।दधातुहस्तयोः।हस्तयोरित्तिहस्तयोः॥५५॥उखांकृणोतु।कृणोतुशक्त्या।शक्त्याबा
हुभ्यां।बाहुभ्यामदितिः।बाहुभ्यामित्तिबाहुऽभ्यां।अदितिर्धिया।धियेत्तिधिया।मातापुत्रं।पुत्रंयथा।
यथोपस्थे।उपस्थेसा।उपस्थइत्युपऽस्थे।साग्निं।अग्निंबिभर्तु।बिभर्तुगर्भे।गर्भआ।आइत्या॥५६॥
मखस्यशिरः।शिरोसि।असिवसवः।वसवस्त्वा।त्वाकृण्वंतु।कृण्वंतुगायत्रेण।गायत्रेणछंदसा।छंदसांगि
रस्वत्।अंगिरस्वध्रुवा।ध्रुवासि।असिपृथिवी।पृथिव्यासि।असिधारय।धारयामयि।मयिप्रजां।प्रजांरा
यः।प्रजामितिप्रऽजां।रायस्पोषं।पोषंगौपत्यं।गौपत्यंसुवीर्यं।सुवीर्यंसजातान्।सुवीर्यमित्तिसुऽवीर्यं।
सजातान्यजमानाय।सजातानित्तिसऽजातान्।यजमानायरुद्राः।रुद्रास्त्रैष्टुभेन।त्रैष्टुभेनांतरिक्षं।
त्रैष्टुभेनेतित्रैष्टुभेन।अंतरिक्षमादित्याः।आदित्याजागतेन।जागतेनद्यौः।द्यौर्विश्वे।विश्वेत्वा।त्वा
देवाः।देवावैश्वानराः।वैश्वानराःकृण्वंतु।कृण्वंत्वानुष्टुभेन।आनुष्टुभेनछंदसा।आनुष्टुभेनेत्यानुऽ

॥८१॥

१६२

ष्टुभेन। छंदसांगिरस्वत्। अंगिरस्वध्रुवा। ध्रुवासि। असि दिशः। दिशोसि। अस्यादित्यै। आदित्यैरास्ना। रास्ना
सि। अस्यदितिः। अदितिष्टे। ते बिलं। बिलं गृभ्णातु। गृभ्णा त्विति गृभ्णातु॥५७॥ कृत्वाय सा। सा महीं। महीमु
खां। उखां मृन्मयीं। मृन्मयीं योनिं। योनिमग्नये। अग्नयेः पुत्रेभ्यः। पुत्रेभ्यः प्र। प्रयच्छत्। अयच्छददितिः। अदि
तिः श्रपयान्। श्रपयानिति। इत्ती ती ति॥५८॥ वसवस्त्वा। त्वा धूपयंतु। धूपयंतु गायत्रेण। गायत्रेणछंद
सा। छंदसांगिरस्वत्। अंगिरस्वद्रुद्राः। रुद्रास्त्रैष्टुभेन। त्रैष्टुभेनादित्याः। त्रैष्टुभेनेति त्रैष्टुभेन। आदि
त्या जागतेन। जागतेन विश्वे। विश्वे त्वा। त्वा देवाः। देवा वैश्वानराः। वैश्वानरा धूपयंतु। धूपयं त्वानुष्टुभेन।
आनुष्टुभेन छंदसा। आनुष्टुभेनेत्यानु ऽ स्तुभेन। छंदसांगिरस्वत्। अंगिरस्वदिन्द्रः। इन्द्रो वरुणः। वरुणो
विष्णुः। विष्णुस्त्वा। त्वा धूपयंतु। धूपयंत्विति धूपयंतु॥५९॥ अदितिष्ट्वा। त्वा देवी॥ देवीर्विश्वदेव्यावती।
विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः। विश्वदेव्यावतीति विश्वदेव्य ऽ वती। पृथिव्याः सधस्थे। सधस्थे अंगिरस्व
त्। सधस्थ इति सध ऽ स्थे। अंगिरस्वत्खनतु। खनत्ववट। अवट देवानां॥६०॥ देवानां त्वा। त्वा पत्नीः
पत्नीर्देवीः। देवीर्विश्वदेव्यावतीः। विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः। विश्वदेव्यवतीति विश्वदेव्य ऽ वती। पृथि
व्याः सधस्थे। सधस्थे अंगिरस्वत्। सधस्थ इति सध ऽ स्थे। अंगिरस्वद्दधतु। दधतूखे। उखे धिषणाः।

भिषग्भ्य अभि। अभीधत्तां। संधत्तां वरूत्रीः। वरूत्रीः अपयन्तु। अपयन्तु ग्नाः। ग्नाः पचंतु। पचंतु जनयः। ज
॥८२॥ नयो छिन्नपत्राः। अछिन्नपत्रा इत्यछिन्नऽपत्राः। ६॥ मित्रस्य चर्षणीधृतः। चर्षणीधृतोवः। चर्षणी
धृत इति चर्षणिऽधृतः। देवस्य सानसि। सानसीति सानसि। द्युम्नं चित्रश्रवस्तमं। चित्रश्रवस्तममिति
चित्रश्रवःऽतमं॥ ६२॥ देवस्त्वा। त्वा सविता। सवितोत्। उद्वपतु। वपतु सुपाणिः। सुपाणिः स्वंगुरिः। सुपा
णिरिति सुऽपाणिः। स्वंगुरिः सुबाहुः। स्वंगुरिरिति सुऽअंगुरिः। सुबाहुरुत। सुबाहुरिति सुऽबाहुः। उत
शक्त्या। शक्त्येति शक्त्या। अव्यथमाना पृथिव्यां। पृथिव्यामाशाः। आशा दिशः। दिश आपृण। आपृण।
पृणेतिपृण॥ ६३॥ उत्थाय बृहती। बृहती भव। भवोत्। उदतिष्ठ। उ इत्युत्। तिष्ठ ध्रुवा। ध्रुवा त्वं। त्वमिति त्वं।
मित्रैतां। एतां ते। त उखां। उखां परि। परिददामि। ददाम्यभित्त्यै। अभित्त्या एषा। एषा मा। मा भेदि। भेदी
ति भेदि। वसवस्त्वा। त्वा छृंदंतु। आछृंदंतु। छृंदंत्विति छृंदंतु॥ ६४॥ आकूतिमग्निं। आकूतिमित्याऽकू
तिं। अग्निं प्रयुजम्। प्रयुजꣴ स्वाहा। प्रयुजमिति प्रऽयुजम्। स्वाहा मनः। मनो मेधां। मेधां चित्तम्। चि
त्तं विज्ञातम्। विज्ञातं वाचः। विज्ञातमिति विऽज्ञातम्। वाचो विधृतिम्। विधृतिमग्निं। विधृतिमिति ॥८२॥
विऽधृतिं। अग्निं प्रयुजं। प्रयुजꣴ स्वाहा। प्रयुजमिति प्रऽयुजम्। स्वाहा प्रजापतये। प्रजापतये मनवे।

प्रजापतयइतिप्रजाऽपतये। मनेवग्नये। अग्नयेवैश्वानराय। वैश्वानरायेतिवैश्वानराय॥ ८७॥ मासु। सुभि
त्थाः। भित्थामा। मासु। सुरिषः। रिषोंऽब। अंबधृष्णु। धृष्णुवीरयस्व। वीरयस्वसु। स्वितिसु। अग्निश्च। चेदं। इदंक
रिष्यथः। करिष्यथइतिकरिष्यथः॥ ८८॥ दृंह। स्वदे। विदि। विदिष्टधि। धिवि। धृधि। विस्वस्तये। स्वस्तयआसुरी। आसुरीमा
या। मायास्वधया। स्वधयाकृता। कृतासि। असीत्यसि। जुष्टंदेवेभ्यः। देवेभ्यइदं। इदमस्तु। अस्तुहव्यं। हव्यमरिष्ट
ता। अरिष्टात्वं। त्वमुत। उदिहि। इहियज्ञे। अयज्ञेअस्मिन्। अस्मिन्नित्यस्मिन्॥ ८९॥ घृतान्नःसर्पिरासुतिः। घृतान्नइ
तिघृतऽअन्नः। सर्पिरासुतिः। प्रत्नः। सर्पिरासुतिरितिसर्पिःऽआसुतिः। प्रत्नोहोता। होतावरेण्यः। वरेण्यइतिव
रेण्यः। सहसस्पुत्रः। पुत्रअद्भुतः। अद्भुतइत्यद्भुतः॥ ९०॥ परस्याअधि। अधिसंवतः। संवतोवरान्। संवत
इतिसम्। अवरांअभि। अभ्यातर। आतर। तरेतितर। यत्राहं। अहमस्मि। अस्मितान्। तांअव। अवेस्यव॥ ९१॥
पन्नमस्याः परावतः। परावतोरोहिदश्वः। परावतइतिपरा। वतः। रोहिदश्वइह। रोहिदश्वइतिरोहित्। अश्वः।
इहागहि। आगहि। गहीतिगहि। पुरीष्यःपुरुप्रियः। पुरुप्रियोऽग्ने। पुरुप्रियइतिपुरुऽप्रियः। अग्नेत्वं। त्वंतर।
तरामृधः। मृधइतिमृधः॥ ९२॥ यदग्ने। अग्नेकानि। कानिकानि। कानिचित्। चिदाते। आते। तेदारूणि।
दारूणिदध्मसि। दध्मसीतिदध्मसि। सर्वंतत्। तदस्तु। अस्तुते। तेघृतं। घृतंतत्। तज्जुषस्व। जुषस्वयवि

।।८३।।

३६५

ष्ठ्य। यविष्ठ्येति यविष्ठ्य।।७०।। यदत्ति। अत्त्युपजिह्विका।। उपजिह्विकायत्। उपजिह्विकेत्युपऽजिह्वि
का।। यद्वम्रः। वम्रो अतिसर्पति। अतिसर्पतीत्यतिऽसर्पति। सर्वं तत्। तदस्तु। अस्तु ते। ते घृतं। घृतं तत्।
तज्जुषस्व। जुषस्व यविष्ठ्य। यविष्ठ्येति यविष्ठ्य।।७१।। अहरहरप्रयावं। अहरित्यहः। अहः। अप्रया
वं भरंतः। अप्रयावमित्यप्रऽयावम्। भरंतोऽश्वाय। अश्वायेव तिष्ठते। अश्वायेवेत्यश्वाय। इव। ति
ष्ठते घासं। घासमस्मै। अस्मा इत्यस्मै। रायस्पोषेण। पोषेण सं। समिषा। इषा मदंतः। मदंतोग्ने।
अग्ने मा। मा ते। ते प्रतिवेशाः। प्रतिवेशा रिषाम। प्रतिवेशा इति प्रतिऽवेशाः। रिषामेति रिषाम।।७२।।
नाभा पृथिव्याः। पृथिव्याः समिधाने। समिधाने अग्नौ। समिधान इति सम्ऽइधाने। अग्नौ रायः। रायस्पो
षाय। पोषाय बृहते। बृहते हवामहे। हवामह इति हवामहे। इरंमदं बृहदुक्थं। इरंमदमिती
रं। मदं। बृहदुक्थं यजत्रं। बृहदुक्थमिति बृहत्ऽउक्थं। यजत्रं जेतारम्। जेतारमग्निम्। अ
ग्निं पृतनासु। पृतनासु सासहिं। ससहिमिति ससहिं।।७३।। याः सेनाः। सेना अभीत्वरीः। अ

।।८३।।

स्ता।

भीत्वरीराव्याधिनीः।अभीत्वरीरित्यभिऽइत्वरीः।आव्याधिनीरुगणाः।आव्याधिनीरित्याऽव्या
धिनीः।उगणाउत।उत्तेस्कृत।यस्तेनाः।स्तेनायेपि।येपिच।चतस्कराः।तस्करान्।ताꣳस्ते।तेअग्रे।अग्रेपि।
अपिदधामि।दधाम्यास्ये।आस्यइत्यास्ये॥७४॥दꣳष्ट्राभ्यांमलिम्लून्।मलिम्लूञ्जंभ्यैः।जंभ्यैस्तस्
करान्।तस्करांउत।उत्तेसृत।हनुभ्याꣳस्तेनान्।हनुभ्यामितिहनुऽभ्यां।स्तेनान्भगवः।भगवस्ता
न्।भगवइतिभगऽवः।ताꣳस्त्वं।त्वंखाद।खादसुखादितान्।सुखादितानितिसुऽखादि
तान्॥७५॥यजनेषु।जनेषुमलिम्लवः।मलिम्लवस्तेनासः।स्तेनासस्तस्कराः।तस्करावने।
वनइतिवने।येकक्षेषु।कक्षेष्वघायवः।अघायवस्तान्।अघायवइत्यघऽयवः।ताꣳस्ते।
तेदधामि।दधामिजंभयोः।जंभयोरितिजंभयोः॥७६॥योअस्मभ्यं।अस्मभ्यमरातीयात्।
अरातीयाद्यः।अरातीयादित्यरातिऽयात्।यश्च।चनः।नोद्वेषते।द्वेषतेजनः।जनइतिजनः॥
निंदाद्यः।योअस्मान्।अस्मान्धिप्सात्।धिप्साच्च।चसर्वं।सर्वंतं।तंमस्मसा।मस्मसाकुरु।कुर्व

त्तिकुरू।।७७।। सं।शितंमे। सं।शितमितिसं। शितं। मेब्रह्म। ब्रह्मसं। शितं। सं।शितंवीर्यं। सं।शित
मितिसं। शितं। वीर्यंबलं। बलमितिबलम्। सं।शितंक्षत्रं। सं।शितमितिसं।शितं। क्षत्रंजिष्णु
जिष्णुयस्य। यस्याहं। अहमस्मि। अस्मिपुरोहितः। पुरोहितइतिपुरः। हितः।।७८।। उदेषां। एषांबा
हू। बाहूअतिरं। बाहूइतिबाहू। अतिरमुत्। उद्वर्चः। वर्चोअथो। अथोबलं। अथोइत्यथो। बलमि
तिबलं। क्षिणोमि। मिब्रह्मणा। ब्रह्मणामित्रान्। अमित्रानुत्। उन्नयामि। नयामिस्वान्। स्वाँ२
अहं। अहमित्यहं।।७९।। अन्नपतेन्नस्य। अन्नपतइत्यन्न। पते। अन्नस्यनः। नोदेहि। देह्यन
मीवस्य। अन

अग्न्। दृशानोरुक्मः। रुक्मऽउर्व्या। उर्व्या वि। व्यद्यौत्। अद्यौद्दुर्मर्षं। दुर्मर्षमायुः। दुर्मर्षमिति दुः।
मर्षं। आयुः श्रिये। श्रियेरुचानः। रुचानइतिरुचानः। अग्निरमृतः। अमृतोअभवत्। अभव
द्वयोभिः। वयोभिर्यत्। वयोभिरितिवयःऽभिः। यदेनं। एनंद्यौः। द्यौरजनयत्। अजनयत्सुरेताः।
सुरेताइतिसुऽरेताः॥१॥ नक्तोषासा समनसा। नक्तोषसेति नक्तोषसा। समनसा विरूपे। सम
नसेतिसऽमनसा। विरूपे धापयेते। विरूपेइति विऽरूपे। धापयेते शिशुं। धापयेतेइति धापयेते।
शिशुमेकं। एकंसमीची। समीचीइतिसमीची। द्यावाक्षामारुक्मः। रुक्मोअन्तः। अन्तर्वि। विभाति।
भातिदेवाः। देवाअग्निं। अग्निंधारयन्। धारयन्द्रविणोदाः। द्रविणोदाइतिद्रविणःऽदाः॥२॥
विश्वारूपाणि। रूपाणिप्रति। प्रतिमुंचते। मुंचतेकविः। कविः प्र। प्रासावीत्। असाद्भद्रं। भद्रंप्र
द्विपदे। द्विपदेचतुष्पदे। द्विपदइति द्विपदे। चतुष्पदइतिचतुःऽपदे। विनाकमख्यत्। अख्य
त्सविता। सविता वरेण्यः। वरेण्योअनु। अनुप्रयाणं। प्रयाणमुषसः। प्रयाणमितिप्रऽयानं। उष
सोवि। विराजति। राजतीतिराजति॥३॥ सुपर्णोसि। सुपर्णइतिसुऽपर्णः। असिगरुत्मान्। ग

॥८५॥

रुत्माꣳस्त्रिवृत्ते । त्रिवृदिति त्रिऽवृत् । ते शिरः ॥ शिरो गायत्रं । गायत्रं चक्षुः ॥ चक्षुर्बृहद्रथंतरे । बृहद्र
थंतरे पक्षौ । बृहद्रथंतरे इति बृहत्ऽरथंतरे । पक्षौ स्तोमः ॥ स्तोम आत्मा । आत्मा छंदाꣳसि । छंदाꣳस्यं
गानि । अंगानि यजूꣳषि । यजूꣳषि नाम । नाम साम । साम ते । ते तनूः ॥ तनूर्वामदेव्यं । वामदेव्यं य
ज्ञायज्ञियं । वामदेव्यमिति वाम।देव्यं । यज्ञायज्ञियं पुच्छं । यज्ञायज्ञियमिति यज्ञा । यज्ञियं । पुच्छं
धिष्ण्याः ॥ धिष्ण्याः शफाः ॥ शफाः सुपर्णः ॥ ५ ॥ सुपर्णोसि । सुपर्ण इति सुऽपर्णः ॥ असि गरुत्मान् ।
गरुत्मान्दिवं । दिवं गच्छ । गच्छ स्वः ॥ स्वः पत । स्वरिति स्वः ॥ पत विष्णोः ॥ विष्णोः क्रमः ॥ क्रमोसि । असि
सपत्नहा । सपत्नहा गायत्रं । सपत्नहेति सपत्नऽहा । गायत्रं छंदः ॥ छंद आरोह । आरोह । रोह पृथि
वीं ॥ पृथिवीमनु । अनुवि । विक्रमस्व । क्रमस्वाभिमातिहा । अभिमातिहा त्रैष्टुभं । अभिमातिहेत्यभि
मातिऽहा । त्रैष्टुभमंतरिक्षं । त्रैस्तुभमिति त्रैस्तुभं । अंतरिक्षमरातीयतः ॥ अरातीयत इत्यरातिऽ
यतः ॥ हंताजौंते । औंते दिवं । दिवां शत्रूयतः ॥ शत्रूयत इति शत्रुऽयतः ॥ हंतानुष्टुभं । आनुष्टुभं छन्दः ॥
आनुस्तुभमित्यानुऽस्तुभं । छंद आरोह । आरोह । रोह दिशः ॥ दिशोनु । अनुवि । विक्रमस्व । क्रम

॥२ ॥२

॥८५॥

१६०

स्वेतिक्रमस्व ॥ ६ ॥ अक्रंददग्निः । अग्निस्तनयन्निव । स्तनयन्निव द्यौः । स्तनयन्निवेति स्तनयन्ऽइव ।
द्यौः क्षाम । क्षामा रेरिहत् । रेरिहद्वीरुधः । वीरुधः समंजन् । समंजन्निति सं । अंजन् । सद्योजज्ञानः । ज्ञे
जेनो वि । विहि । ही । इम्मिद्धः । इद्धो अख्यत् । अख्यदा रोदसी । आ रोदसी । रोदसी भानुना । रोदसी इति
रोदसी । भानुना भाति । भात्यंतः । अंतरित्यंतः ॥ ७ ॥ अग्नेभ्यावर्त्तिन् । अभ्यावर्तिन्नभि । अभ्याव
र्त्तिन्नित्यभि । आवर्त्तिन् । अभि मा । मा नि । नि वर्त्तस्व । वर्त्तस्वायुषा । आयुषा वर्च्चसा । वर्च्चसा प्रजया ।
प्रजया धनेन । प्रजयेति प्र । जया । धनेसिनेधनेन । सन्या मेधया । मेधया रय्या । रय्या पोषेण । पोषे
णेति पोषेण ॥ ८ ॥ अग्ने अंगिरः । अंगिरः शंतं । शंत्तते । ते संतु । संत्वावृतः । आवृतस्सहस्रं । आ
वृत इत्यावृतः । सहस्रंते । त उपावृतः । उपावृत इत्युपऽआवृतः । अधा पोषस्य । पोषस्य पोषेण । पो
षेण पुनः । पुनर्नः । नो नष्टं । नष्टमा । कृधि । आ कृधि । कृधि पुनः । पुनर्नः । नो रयिं । रयिमा । कृधि । आ
कृधि । कृधीति कृधि ॥ ९ ॥ पुनरूर्जा । ऊर्जा नि ॥ निवर्त्तस्व । वर्त्तस्व पुनः । पुनरग्ने । अग्न इषा । इषा
युषा । आयुषेत्यायुषा । पुनर्नः । नः पाहि । पाह्यंहसः । अंहस इत्यंहसः ॥ १० ॥ सह रय्या । र

९७

॥८६॥

य्यानि। निवर्त्तस्व। वर्त्तस्वाग्ने। अग्ने पिन्वस्व। पिन्वस्व धारय। धारयेति धारय। विश्वस्न्या। विश्वस्न्नः। वि
श्वप्स्न्येति विश्वप्स्न्या। विश्वतस्परि। परीति परि॥१॥ आत्वा। त्वाहार्षं। हार्षमंतः। अन्तरभूः। अभू
ध्रुवः। ध्रुवस्तिष्ठ। तिष्ठाविचाचलिः। अविचाचलिरित्यविऽचाचलिः। विशस्त्वा। त्वासर्वाः। सर्वा
वांछंतु। वांछंतु मा। मात्वत्। त्वद्राष्ट्रं। राष्ट्रमधि। अधिभ्रशत्। भ्रशदिति भ्रशत्॥२॥ उदुत्तमं।
उत्तमं वरुण। उत्तममित्युत्ऽतमं। तमं। वरुणपाशं। पाशमस्मत्। अस्मदव। अवाधमं। अधमं वि। वि
मध्यमं। मध्यमं श्रथाय। श्रथायेति श्रथाय। अथावयं। वयमादित्य। आदित्यव्रते। व्रतेतव। त
वानागसः। अनागसो अदितये। अदितये स्याम। स्यामेति स्याम॥२३॥ अग्नेबृहन्। बृहन्नुषसां।
उषसामूर्ध्वः। ऊर्ध्वो अस्थात्। अस्थान्निर्जगन्वान्। निर्जगन्वांस्तमसः। निर्जगन्वानिति निःऽज
गन्वान्। तमसो ज्योतिषा। ज्योतिषागात्। अगात्। अगादित्यागात्। अग्निर्भानुना। भानुना रुश
ता। रुशता स्वंगः। स्वंग आजातः। स्वंग इति सुऽअंगः। आजातः। जातो विश्वा। विश्वा सद्मानि।
समान्यप्राः। अप्रा इत्यप्राः॥१॥ सीदत्वं। त्वं मातुः। मातुरस्याः। अस्या उपस्थे। उपस्थे विश्वा। नि।

॥८६॥

उपस्थइ।त्युपऽस्थे। विश्वान्यग्ने। अग्नेवयुनानि। वयुनानिविद्वान्। विद्वानितिविद्वान्। मैनां। एनांत
पसा। तपसामा। मार्चिषा। अर्चिषाभि। अभिशोशुचीः। शोशुचीरंतः। अंतरस्यां। अस्यांशुक्रज्योतिः। शु
क्रज्योतिर्वि। शुक्रज्योतिरितिशुक्रऽज्योतिः।। विभाहि। भाहीतिभाहि।।१५।। अंतरग्ने। अग्नेरुचा। रु
चात्वं। त्वमुखायाः। उखायाःसदने। सदनेस्वे। स्वइतिस्वे। तस्यास्त्वं। त्वंहरसा। हरसातपन्। तपं
जातवेदः। जातवेदःशिवः। जातवेदइतिजातऽवेदः। शिवोभव। भवेतिभव।।१६।। शिवोभूत्वा।
भूत्वामह्यं। मह्यमग्ने। अग्नेअथो। अथोसीद। अथोइत्यथो। सीदशिवः। शिवस्त्वं। त्वमितित्वं
शिवाःकृत्वा। कृत्वादिशः। दिशःसर्वाः। सर्वाःस्वां। स्वांयोनिं। योनिमिह। इहासदः। आसदइ
त्यासदः।।१७।।६७४। दिवस्परि। परिप्रथमं। प्रथमंजज्ञे। जज्ञेअग्निः। अग्निरस्मत्। अस्मद्द्वितीयं। द्वि
तीयंपरि। परिजातवेदाः। जातवेदाइतिजातऽवेदाः। तृतीमप्सु। अप्सुनृमणाः। अप्स्वित्यप्ऽसु। नृ
मणाअजस्रं। नृमनाइतिनृऽमनाः। अजस्रमिंधानः। इंधानएनं। एनंजरते। जरतेस्वाधीः। स्वा
धीरितिसुऽआधीः।।१८।। विद्माते। तेअग्ने। अग्नेत्रेधा। त्रेधात्रयाणि। त्रयाणि। त्रयाणिविद्म। विद्मा

ते। ते धाम। धाम बिभृता। विभृता पुरुत्रा। विभृत्तेत्ति विऽभृता। पुरुत्रेत्ति पुरुऽत्रा। विद्मा ते। ते ना
॥१८७॥ म। नाम परमं। परमं गुहा। गुहा यत्। यद्विद्म। विद्मा तं। त्तमुत्सं। उत्सं यतः। यत आजगंथ।
आजगंथेत्याऽजगंथ ॥२॥ समुद्रे त्वा। त्वा नृमणाः। नृमणा अप्सु। नृमना इत्ति नृऽमनाः। अप्स्वं
तः। अप्स्वित्यप्ऽसु। अंतर्नृचक्षाः। नृचक्षा इधे। नृचक्षा इत्ति नृऽचक्षाः। ईधे दिवः। दिवो अग्ने।
अग्न ऊधन्। ऊधन्नित्यूधन्। तृतीये त्वा। त्वा रजसि। रजसि त्तस्थिवांसम्। तस्थिवांसमिति त
स्थिऽवांसं। अपामुपस्थे। उपस्थे महिषाः। उपस्थ इत्युपऽस्थे। महिषा अवर्धन्। अवर्धन्नित्यवर्धन् ॥३॥
श्रीणामुदारः। उदारो धरुणः। उदार इत्युत्ऽआरः। धरुणो रयीणां। रयीणां मनीषाणां। मनीषाणां
प्रार्पणः। प्रार्पणः सोमगोपाः। प्रार्पण इत्ति प्रऽअर्पणः। सोमगोपा इति सोमऽगोपाः। वसुः सूनुः। सू
नुः सहसः। सहसो अप्सु। अप्सु राजा। अप्स्वित्यप्ऽसु। राजा वि। वि भात्ति। भात्यग्रे। अग्र उषसां। ॥१८७॥
उषसामिधानः। इधान इतीधानः ॥४॥ विश्वस्य केतुः। केतुर्भुनेवस्य। भुवनस्य गर्भः। गर्भ आरोद
सी। आ रोदसी। रोदसी अपृणात्। रोदसी इत्तिरोदसी। अपृणाज्जायमानः। जायमान इति जायमानः।

।विळुंचित्। चिदद्रिं। अद्रिमभिनत्। अभिनत्परायन्। परायंजनाः। परायन्निति पराऽयन्। ज
नायत्। यदग्निं। अग्निमयजंत। अयजंतपंच। पंचेति पंच॥५॥ उशिक्पावकः। पावको अरतिः।
अरतिःसुमेधाः। सुमेधामर्त्तेषु। सुमेधाइतिसुऽमेधाः। मर्त्तेष्वग्निः। अग्निरमृतः। अमृतो नि। नि
धायि। धायीति धायि। इयर्तिधूमम्। धूममरुषं। अरुषंभरिभ्रत्। भरिभ्रदुत्। उच्छुक्रेण। शुक्रे
णशोचिषा। शोचिषाद्यां। द्यामिनक्षन्। इनक्षन्नितीनक्षन्॥६॥ यस्ते। ते अद्य। अद्यकृणवत्।
कृणवद्भद्रशोचे। भद्रशोचेऽपूपं। अपूपंदेव। देवघृतवंतं। घृतवंतमग्ने। घृतवंतइति घृतऽवंतं।
अग्नइत्यग्ने। प्रतम्। तन्नय। नयप्रतरं। प्रतरंवस्यः। प्रतरमितिप्रऽतरं। वस्यो अच्छ। अच्छाभि। अ
भिसुम्नं। सुम्नंदेवभक्तं। देवभक्तंयविष्ठ। देवभक्तमितिदेवऽभक्तं। यविष्ठेतियविष्ठ॥७॥ आतं।
तंभज। भजसौश्रवसेषु। सौश्रवसेष्वग्ने। अग्नउक्थउक्थे। उक्थउक्थआ। आभज। उक्थउक्थइत्यु
क्थे। आभज। भजशस्यमाने। शस्यमानइतिशस्यमाने। प्रियःसूर्ये। सूर्येप्रियः। प्रियोअग्ना।
अग्नाभवाति। भवात्युत्। उज्जातेन। जातेनभिनदत्। भिनदुदुत्। उज्जनित्वैः। जनित्वैरिति

१०५

॥८८॥

जनि स्वैः ॥ १ ॥ त्वामग्ने । अग्नेयजमानाः । यजमानाअनु । अनुद्यून् । द्यून्विश्वा ॥ विश्वावसु । वसुदधि
रे । दधिरेवार्याणि । वार्याणितिवार्याणि । वार्याणीतिवार्याणि । त्वयासह । सहद्रविणं । द्रविणमिच्छ
मानाः । इच्छमानाव्रजं । व्रजंगोमंतं । गोमन्तमुशिजः । गोमंतमितिगोऽमन्तं । उशिजोवि । विवव्रुः ।
वव्रुरितिवव्रुः ॥ २ ॥ अस्ताव्यग्निः । अग्निर्नरां । नरांसुशेवः । सुशेवोवैश्वानरः । सुशेवइतिसुऽशेवः ।
वैश्वानरऋषिभिः । ऋषिभिःसोमगोपाः । ऋषिभिरित्यृषिऽभिः । सोमगोपाइतिसोमऽगोपाः ।
अद्वेषेद्यावापृथिवी । अद्वेषेइत्यद्वेषे । द्यावापृथिवीहुवेम । द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी । हुवे
मदेवाः । देवाधत्त । धत्तरयिं । रयिमस्मे । अस्मेसुवीरं । अस्मेइत्यस्मे । सुवीरमितिसुऽवीरं ॥ १० ॥ ६ ॥
उक्था । उक्थेत्युक्था । त्वाविश्वे । विश्वेदेवाः । देवाअग्ने । अग्नेभरन्तु । भरन्तुचित्तिभिः । चित्तिभिरिति
चित्तिऽभिः । सनः । नोभव । भवशिवः । शिवस्त्वं । त्वंसुप्रतीकः । सुप्रतीकोविभावसुः । सुप्रतीकइतिसुऽप्र
तीकः । विभावसुरितिविभाऽवसुः ॥ १ ॥ प्रेत् । इदग्ने । अग्नेज्योतिष्मान् । ज्योतिष्मान्याहि । या
हि शिवेभिः । शिवेभिरर्चिभिः । अर्चिभिष्ट्वं । अर्चिभिरित्यर्चिऽभिः । त्वमितित्वं । बृहद्भिर्भा

॥८८॥

नुभिः।बृहद्भिरितिबृहत्।भिः।भानुभिर्भासन्।भानुभिरितिभानुऽभिः।भासन्मा।माहिंसीः।हिंसी
स्तन्वा।तन्वाप्रजाः।प्रजाइतिप्रऽजाः॥२॥प्रप्रायं।प्रप्रेतिप्रऽप्र।अयमग्निः।अग्निर्भरतस्य।भरतस्यशृ
ण्वे।शृण्वेवि।वियत्।यत्सूर्यः।सूर्योन।नरोचते।रोचतेबृहत्।बृहद्भाः।भाइतिभाः।अभियः।यःपू
रुं।पुरुंपृतनासु।पृतनासुतस्थौ।तस्थौदीदाय।दीदायदैव्यः।दैव्योअतिथिः।अतिथिःशिवः।
शिवोनः।नइतिनः॥३॥आपोदेवीः।देवीःप्रति।प्रतिगृभ्णीत।गृभ्णीतभस्म।भस्मैतत्।एतत्स्यो
ने।स्योनेकृणुध्वं।कृणुध्वंसुरभौ।सुरभाउलोके।उंइत्यु।लोकइतिलोके।तस्मैनमंताम्।नमंतांज
नयः।जनयःसुपत्नीः।सुपत्नीर्मातेव।सुपत्नीरितिसुऽपत्नीः।मातेवपुत्रं।मातेवेतिमाताऽइव।
पुत्रंबिभृत।बिभृतास्सु।अप्सनत्।अप्स्वित्यपश।सु।एनंदित्स्येनन्॥४॥अप्स्वग्ने।अप्स्वित्यपशसु।
अग्नेसधिः।सधिष्टव।तवसः।सोषधीः।ओषधीरनु।अनुरुध्यसे।रुध्यसइतिरुध्यसे।गर्भेसन्।
संन्नायसे।जायसेपुनः।पुनरितिपुनः॥५॥गर्भोअसि।असिओषधीनाम्।ओषधीनांगर्भः।गर्भोवि

॥८१॥

१८८

नस्पतिनां।वनस्पतीना।मितिवनस्पतीनां।गर्भौविश्वस्य।विश्वस्यभूतस्य।भूतस्याग्ने।अग्नेगर्भः।गर्भो
अपां।अपामसि।असीत्यसि॥८॥प्रसद्यभस्मना।प्रसद्येतिप्र।सद्य।भस्मनायोनिं।योनिमपः।अपश्च।
चपृथिवीं।पृथिवीमग्ने।अग्नइत्यग्ने।सांसृज्यमातृभिः।सांसृज्येतिसम्।सृज्य।मातृभिष्ट्वम्।मातृभिरि
त्तिमातृभिः।त्वंज्योतिष्मान्।ज्योतिष्मान्पुनः।पुनरासदः।आसदः।आसदइत्याऽसदः॥५७॥पुन
रासद्य।आसद्यसदनं।आसद्येत्याऽसद्य।सदनमपः।अपश्च।चपृथिवीं।पृथिवीमग्ने।अग्नइत्यग्ने।
शेषेमातुः।मातुर्यथा।यथोपस्थे।उपस्थेंतः।उपस्थइत्युपऽस्थे।अंतरस्यां।अस्यांशिवतमः।शिव
तमइतिशिवऽतमः॥६॥बोधामे।मेअस्य।अस्यवर्चसः।वर्चसोयविष्ठ।यविष्ठमांहिष्ठस्य।मांहि
ष्ठस्यप्रभृतस्य।प्रभृतस्यस्वधावः।प्रभृतस्येतिप्रऽभृतस्य।स्वधावइतिस्वधाऽवः।पीयतित्वः।त्वो
अनु।अनुत्वः।त्वोगृणाति।गृणातिवंदारुः।वंदारुष्टे।तेतन्वं।तन्वंवंदे।वंदेअग्ने।अग्नइत्यग्ने॥१॥
सबोधि।बोधिसूरिः।सूरिर्मघवा।मघवावसुपते।मघवेतिमघऽवा।वसुपतेवसुदावन्।वसुपतइ ॥८१॥
तिवसुऽपते।वसुदावन्निति।वसुदावन्।युयोध्यस्मत्।अस्मद्द्वेषांसि।द्वेषांसीतिद्वेषांसि॥२॥

196

अपेत्त। इत्तवि। वीत्त। इत्तवि। विच। चसर्पत्त। सर्पत्तात्तः। अतोये। येत्र। अत्तस्थ। स्थपुराणाः। पुराणाये। येच।
चनूतनाः। नूत्तनाइतिनूतनाः। अदाघमः। यमोवसानं। अवसानंपृथिव्याः। अवसानमित्यवऽसानम्।
पृथिव्याअक्रन्। अक्रन्निमं। इमंपित्तरः। पित्तरोलोकं। लोकमस्मै। अस्माइत्यस्मै॥२१॥ संज्ञानमसि।
संज्ञानमित्तिसम्। ज्ञानं। असिकामधरणं। कामधरणंमयि। कामधरणमित्तिकामऽधरणं। मयिते।
तेकामधरणं। कामधरणंभूयात्। कामधरणमित्तिकामऽधरणं। भूयादितिभूयात्। अग्नेर्भस्म। भस्मा
सि। अस्यग्नेः। अग्नेःपुरीषं। पुरीषमसि। असीत्यसी॥ चित्तस्थ। स्थपरिचित्तः। परिचित्तऊर्ध्वा। चित्तः।
परिचितइतिपरिऽचित्तः। ऊर्ध्वचितश्रयध्वं। ऊर्ध्वचित्तमित्यूर्ध्वऽचित्तः। श्रयध्वमितिश्रयध्वं॥२॥ अयं
सः। सोअग्निः। अग्निर्यस्मिन्। यस्मिन्त्सोमं। सोममिंद्रः। इंद्रःसुतं। सुतंदधे। दधेजठरे। जठरेवावशानः।
वावशानइतिवावशानः। सहस्रिणंवाजं। वाजमत्यं। अत्यन्न। नसप्तिं। सप्तींससवांसन्। ससवांसन्त्सन्।
ससवानित्तिससऽवान्। सन्त्सपसे। त्सपसेजात्तवेदः। जात्तवेदइतिजात्तऽवेदः॥३॥ अग्नेयत्। यत्ते। त्तेदिवि।
दिविवर्चः। वर्चःपृथिव्यां। पृथिव्यांयत्त। यदोषधीषु। ओषधीष्वप्सु। अप्स्वायजत्र। अप्सित्यप्ऽसु। आयजत्र।

॥१०॥

१८९

यजत्रेति यजत्र। येनान्तरिक्षं। अंतरिक्षमुरु। उर्वा ततंथ। आततंथ त्वेषः। आ ततंथेत्याऽततंथ। त्वेषः सः। स
भानुः। भानुरर्णवः। अर्णवो नृचक्षाः। नृचक्षा इति नृऽचक्षाः॥४॥ अग्ने दिवः। दिवो अर्णं। अर्णमच्छ। अ
च्छा जिगासि। जिगास्यच्छ। अच्छा देवान्। देवाँ ऊचिषे। ऊचिषे धिष्ण्याये। धिष्ण्याये। य इति ये। या रोचने। रोच
ने परस्तात्। परस्तात्सूर्यस्य। सूर्यस्य याः। याश्च। चावस्तात्। अवस्तादुपतिष्ठंते। उपतिष्ठंत आपः। उपति
ष्ठंतेत्युपऽतिष्ठंते। आप इत्यापः॥५॥ पुरीष्यासो अग्नयः। अग्नयः प्रावणेभिः। प्रावणेभिः सजोषसः।
प्रवणेभि रिप्रवणेभिः। सजोषस इति सऽजोषसः। जुषंतां यज्ञं। यज्ञमद्रुहः। अद्रुहो अनमीवाः। अनमी
वा इषः। इषो महीः॥६॥ इडामग्ने। अग्ने पुरुदंसं। पुरुदंसं सनिं। पुरुदंसमिति पुरुऽदंसं। सनिं गोः। गोः
शश्वत्तमं। शश्वत्तमं हवमानाय। शश्वत्तममिति शश्वत्ऽतमं। हवमानाय साध। साधेति साध। स्यान्नः।
नः सूनुः। सूनुस्तनयः। तनयो विजावा। विजावाग्ने। विजावेति विजाऽवा। अग्ने सा। सा ते। ते सुमतिः। सुम
तिर्भूतु। सुमतिरिति सुऽमतिः। भूत्वस्मे। अस्मे इत्यस्मे॥७॥ चिदसि। असि तया। तया देवतया। देवत
यांगिरस्वत्। अंगिरस्वद्ध्रुवा। ध्रुवासीद। सीद परिचित्। परिचिदिति परिऽचित्। असि तया। तया देव
तया। देवतयांगिरस्वत्। अंगिरस्वद्ध्रुवा। ध्रुवासीद। सीदेति सीद॥८॥ लोकं पृण। पृण छिद्रं। छिद्रं पृण। ॥१०४॥

घृणाच्छो । अथो सीद । अथोइत्यथो । सीद ध्रुवा । ध्रुवा त्वं । त्वमिति त्वं । इन्द्राग्नी त्वा । इन्द्राग्नी इतीन्द्राग्नी ।
त्वा बृहस्पतिः । बृहस्पतिरस्मिन् । अस्मिन्योनौ । योनावसीषदन् । असीसदन्नित्यसीसदन् ॥ ९ ॥
ता अस्य । अस्य सूददोहसः । सूददोहसः सोमं । सूददोहस इति सूदऽदोहसः । सोमं श्रीणन्ति । श्री
णन्ति पृश्नयः । पृश्नय इति पृश्नयः । जन्मन्देवानां । देवानां विशः । विशस्त्रिषु । त्रिष्वारोचने । आरोच
ने । रोचने दिवः । दिव इति दिवः ॥ १० ॥ इन्द्रं विश्वाः । विश्वा अवीवृधन् । अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं । स
मुद्रव्यचसं गिरः । समुद्रव्यचसमिति समुद्रऽव्यचसं । गिर इति गिरः । रथीतमं रथीनां । रथी
तममिति रथिऽतमं । रथीनां वाजानां । रथिनामिति रथिऽनां । वाजानां सत्पतिं । सत्पतिं पतिं
सत्पतिमिति सत्ऽपतिं । पतिं । पतिमिति पतिं ॥ ११ ॥ समित्तमं । इत्तं सं । संकल्पेथां । कल्पेथां संप्रियौ ।
संप्रियौ रोचिष्णू । संप्रियाविति सं । प्रियौ । रोचिष्णू सुमनस्यमानौ । रोचिष्णू इति रोचिष्णू । सुमनस्यमा
नाविति सुऽमनस्यमानौ । इषमूर्जं । ऊर्जमभि । अभि संवसानौ । संवसानाविति सं । वसानौ ॥ १२ ॥
सं वां । वां मनांसि । मनांसि सं । सं व्रता । व्रता सं । समु चित्तानि । उ इत्यु । चित्तान्याकरं । आक

ना

रं। अकरमित्यकरं। अग्ने पुरीष्य। पुरीष्याधिपाः। अधिपा भव। अधिपा इत्यधिऽपाः। भव त्वं। त्वं नः।
॥१९५ न इषं। इषमूर्जं। ऊर्जं यजमानाय। यजमानाय धेहि। धेहीति धेहि॥ १३॥ अग्ने त्वं। त्वं पुरीष्यः। पुरीष्यो १७
रयीमान्। रयिमान्पुष्टिमान्। रयिमानिति रयि। मान्। पुष्टिमां असि। पुष्टिमानिति पुष्टिऽमान्। अ
सीत्त्वसी। शिवाः कृत्वा। कृत्वा दिशः। दिशः सर्वाः। सर्वाः स्वां। स्वां योनिं। योनिमिह। इहासदः। आस
दः। आसद इत्यासदः॥ १४॥ माते व पुत्रं। माते वेति माता। इव। पुत्रं पृथिवी। पृथिवी पुरीष्यं। पुरीष्य
मग्निं। अग्निं स्वे। स्वे योनौ। योनावभाः। अभारुखा। उखेत्युखा। तां विश्वैः। विश्वैर्देवैः। देवैर्ऋतु
भिः। ऋतुभिः संविदानः। ऋतुभिरित्यृतु। भिः। संविदानः प्रजापतिः। संविदान इति सं। विदानः।
प्रजापतिर्विश्वकर्मा। प्रजापतिरिति प्रजा। पतिः। विश्वकर्मा वि। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। वि मुंचतु।
मुंचात्ति ति मुंचतु॥ १५॥ असुन्वन्तमयजमाने। अयजमानमिच्छ। इच्छ स्तेनस्य। स्तेनस्येत्यां। इत्या
मन्तु। अन्विहि। इहि तस्करस्य। तस्करस्येति तस्करस्य। अन्यमस्मत्। अस्मदिच्छ। इच्छ सा। सा
ते। त इत्था। इत्थान्नमः। नमो देवि। देवि निर्ऋते। निर्ऋते तुभ्यं। निर्ऋत इति निः। ऋते। तुभ्य ॥१९॥

मस्त्क।अस्मिन्स्यत्क॥१॥नमः स्तु।स्तु ते।ते निर्ऋते।निर्ऋते तिग्मतेजः।निर्ऋतऽइति निः।ऋते।तिग्मतेजो
यस्मयं।तिग्मतेऽइति तिग्म।तेजः।अयस्मयं वि।विचृत।चृता बंधं।बंधमेतं।एतमित्येतं।यमेन त्वं
त्वं यम्या।यम्यासंविदाना।संविदानो त्तमे।संविदानेति सं।विदाना।उत्तमे नाके।उत्तम इत्युत्‌तम।तमे।
नाकेअधि।अधिरोहय।रोहयैनं।एनमित्येनं॥२॥यस्यास्ते।ते घोरे।घोरआसन्।आसंजुहोति।जुहोमे
षां।एषांबधानां।बंधानामवसर्जनाय।अवसर्जनायेत्यवऽसर्जनाय।यांत्वा।त्वाजनः।जनो भूमिः।
भूमिरिति।इति प्रमदंते।प्रमंदते निर्ऋतिं।प्रमदंतऽइति प्रऽमंदते।निर्ऋतिं त्वा।निर्ऋतिमिति निः।ऋतिं।
त्वाहं।अहं परि।परिवेद।वेदविश्वतः।विश्वतऽइति विश्वतः॥३॥यंते।ते देवी।देवी निर्ऋतिः।निर्ऋ
तिराबबंध।निर्ऋतिरिति निः।ऋतिः।आबबंधपाशं।आबबंधेत्याऽबबंध।पाशंग्रीवासु।ग्रीवास्व
विचृत्यं।अविचृत्यमिति वि।चृत्यं।तं ते।ते वि।विष्यामि।स्याम्यायुषः।आयुषो न।नमद्यात्।अद्या
दथ।अथैतं।एतं पितुं।पितुमद्धि।अद्धिप्रसूतः।प्रसूत इति प्रऽसूतः।नमो भूत्यै।भूत्यै या।ये
दं।इदंचकार।चकारेति चकार॥४॥निवेशनःसंगमनः॥वैनिवेशनमिति निऽवेशनः।संगमनो

नोवसूनां । संगमनइतिसं । गमनः । वसूनांविश्वा । विश्वारूपा । रूपाभि । अभिचष्टे । चष्टेशचीभिः
॥१२॥६ शचीभिरितिशचीभिः । देवइवसविता । देवइवेतिदेवः । इव । सवितासत्यधर्मा । सत्यधर्मेन्द्रः । स
त्यधर्मेतिसत्यऽधर्मा । इंद्रोन । नतस्थौ । तस्थौसमरेपथीनां । समरइतिसं । अरे । पथीनामितिपथी
नां ॥५॥ सीरायुंजंति । युंजंतिकवयः । कवयोयुगा । युगावि । वितन्वते । तन्वतेपृथक् । पृथग्गि । पृ
पक् । धीरादेवेषु । देवेषुसुम्नया । सुम्नयेतिसुम्नऽया ॥६॥ युनक्तसीरा । सीरावि । वियुगा । युगातनु
ध्वं । तनुध्वंकृते । कृतेयोनौ । योनौवपत । वपतेह । इहबीजं । बीजमितिबीजं । गिराच । चश्रुष्टिः
श्रुष्टिः सभराः । सभराअसत् । सभराइतिसऽभराः । असन्नः । नोनेदीयः । नेदीयइत् । इत्सृण्यः । सृ
ण्यः पक्वं । पक्वमेयात् । एयात् । इयादितीयात् ॥७॥ शुनंसु । सुफालाः । फालावि । विकृषंतु । कृषंतु
भूमिं । भूमिंशुनं । शुनंकीनाशाः । कीनाशाअभि । अभियंतु । यंतुवाहैः । वाहैरितिवाहैः । शुनं
सीराहविषा । हविषातोशमानाः । तोशमानासुप्पिलाः । सुपिप्पलाओषधीः । सुपिप्पलाइतिसु ॥१२॥७
पिप्पलाः । ओषधीः कर्त्न । कर्त्नमस्मे । अस्मेइत्यस्मे ॥८॥ घृतेनसीता । सीतामधुना । मधुनास

मं। समज्यतां। अज्यंतां विश्वैः। विश्वैर्देवैः। देवैरनुमत्ता। अनुमत्ता मरुद्भिः। अनुमतेत्यनु। मत्ता। मरुद्भिरि
ति मरुत्। भिः। ऊर्जस्वती पयसा। पयसा पिन्वमाना। पिन्वमाना स्मान्। अस्मान्सीते। सीते पयसा। पयसा
भि। अभ्याववृत्स्व। आववृत्स्व। ववृत्स्वेति ववृत्स्व॥९॥ लांगलं पवीरवत्। पवीरवत्सुशेवं। सुशेवं सोमपि
त्सरु। सुशेव इति सुऽशेवं। सोमपित्सर्विति सोमपिऽत्सरु। तदुत्। उद्वपति। वपति गाम्। गामविं। अविंप्र
फर्व्यं। प्रफर्व्यं च। प्रफर्व्यमिति प्रऽफर्व्यं। च पीवरीं। पीवरीं प्रस्थावत्। प्रस्थावद्रथवाहनम्। प्रस्थावदि
ति प्रस्थाऽवत्। रथवाहनमिति रथऽवाहनं॥१०॥ कामं कामदुघे। कामदुघे धुक्ष्व। कामदुघ इति कामऽ
दुघे। धुक्ष्व मित्राय। मित्राय वरुणाय। वरुणाय च। चेति च। इंद्राय। अश्विभ्यां। अश्विभ्यां पूष्णे। अश्विभ्यामि
त्यश्विऽभ्यां। पूष्णे प्रजाभ्यः। प्रजाभ्य ओषधीभ्यः। प्रजाभ्य इति प्रऽजाभ्यः। ओषधीभ्य इत्योषधीभ्यः।।११।
विमुच्यध्वं। मुच्यध्वमघ्न्याः। अघ्न्या देवयानाः। देवयाना अगन्म। देवयाना इति देवऽयानाः। अगन्म त
मसः। तमसस्पारं। पारमस्य। अस्य ज्योतिः। ज्योतिरापाम। अपामेत्यापाम॥१२॥ सजूरब्दः। सजूरिति सऽ
जूः। अब्दो अयवोभिः। अयवोभिरुषाः। अयवोभिरित्ययवः। भिः। उषा अरुणीभिः। अरुणीभिरित्यरुणीभिः।

सजोषसाश्विना। सजोषसाइतिसऽजोषसौ।। अश्विनादंसोभिः। दंसोभिःस्करः। दंसोभिरितिदंसः।
ग°२७। भिः। स्वरयापावकेन। पावकेनवैश्वानरः। वैश्वानरइळया। इळयाघृतेन। घृतेनस्वाहा। स्वाहेतिस्वाहा।।१३।।७।
याओषधीः। ओषधीःपूर्वाः। पूर्वाजाताः। जातादेवेभ्यः। देवेभ्यस्त्रियुगं। त्रियुगंपुरा।। त्रियुगमितित्रिऽयुगं।
पुरेतिपुरा। मनैनु। नुबभ्रूणां। बभ्रूणामहं। अहंशतं। शतंधामानि। धामानिसप्त। सप्तच। चेतिच।।१४।।
शतंवः। वोअंब। अंबधामानि। धामानिसहस्रं। सहस्रमुत। उतवः। वोरुहः। रुहइतिरुहः। अधाश
तक्रत्वः। शतक्रत्वोयूयं। शतक्रत्वइतिशतऽक्रत्वः। यूयमिमं। इमंमे। मेअगदं। अगदंकृत। कृतेतिकृ
त।।१५।। ओषधीःप्रति। प्रतिगृभ्णीत। गृभ्णीतपुष्पवतीः। पुष्पवतीःप्रसूवरीः। पुष्पवतीरितिपुष्पऽ
वतीः। प्रसूवरीरितिप्रऽसूवरीः। अश्वाइवसजित्वरीः। अश्वाइवेत्यश्वाःऽइव। सजित्वरीर्वीरुधः। सजित्व
रीरितिसऽजित्वरीः। वीरुधःपारयिष्ण्वः। पारयिष्ण्वइतिपारयिष्ण्वः।।१६।। ओषधीरिति। इतिमातरः।
मातरस्तत्। तद्वः। वोदेवीः। देवीरुप। उपब्रुवे। ब्रुवइतिब्रुवे। सनेयमश्वं। अश्वंगां। गांवासः। वास ग°(३)।
आत्मानं। आत्मानंतव। तवपूरुष। पुरुषेतिपुरुष।।१७।। अश्वत्थेवः। वोनिषदनं। निषदनंपर्णे।

निसदनमिति निऽसदनम्।पर्णेवः।वोवसातिः।वसति कृत्ता।कृत्तेति कृत्ता।गोभाजइत्।गोभाइति गोऽ
भाजः।इत्किल।किलासथ।असथयत्।यत्सनवथ।सनवथपुरुषं।पुरुषमितिपुरुऽषं।।५।।यत्रौष
धीः।ओषधीःसमग्मत।सगमतराजानः।समग्मनेतिसं।अग्मत।राजानःसमिताइव।समिताइवेति
समितौ।इव।विप्रःसः।सउच्यते।उच्यतेभिषक्।भिषक्रक्षोहा।रक्षोहामीवचातनः।रक्षोहेतिर
क्षःऽहा।अमीवचातनइत्यमीवऽचातनः।।६।।अश्वावतीं सोमावतीं।अश्वावतीमित्यश्वऽवतीं।सो
मावतीमूर्जयंतीं।सोमवतीमितिसोमऽवतीं।ऊर्जयंतीमुदोजसं।उदोजसमित्युत्।ओजसं।आविछि।
अविछिसर्वाः।सर्वाओषधीः।ओषधीरस्मै।अस्माअरिष्टतातये।अरिष्टतातयइत्यरिष्टऽतातये।।७।।
उछुष्माः।सुष्माओषधीनां।ओषधीनांगावः।गावोगोष्ठा दिव।गोष्ठादिवेरते।गोस्थादिवेतिगोस्थात्।
इव।ईरतईरते।धनंसनिष्यंतिनं।सनिष्यंतीनामात्मानं।आत्मानंतव।तवपुरुष।पुरुषेति
पुरुष।।८।।इष्कृतिर्नाम।नामवः।वोमाता।माताथो।अथोयूयं।अथोइत्यथो।यूयंस्थ।स्थनिष्कृतीः।
निःकृतीरितिनिः।कृतीः।सीराःपतत्रीणीः।पतत्रिणीस्थन।स्थनयत्।यदामयति।आमयतिनिः।

१८७

निष्कृथ। कृथेति कृथ॥९॥ अति विश्वाः। विश्वाः परिष्ठाः। परिष्ठाः स्तेनइव। परिस्था इति परिऽस्थाः। स्तेनइव
॥१५॥ व्रजं। स्तेनइवेति स्तेनःऽइव। व्रजमक्रमुः। अक्रमुरित्यक्रमुः। ओषधीः प्र। प्राचुच्यवुः। अचुच्यवुर्यत्।
यत्किं। किंच। च तन्वः। तन्वो रपः। रप इति रपः॥१०॥ यदिमाः। इमा वाजयन्। वाजयन्नहं। अहमोष
धीः। ओषधीर्हस्ते। हस्त आदधे। आदध इत्याऽदधे। आत्मा यक्ष्मस्य। यक्ष्मस्य नश्यति। नश्यति पु
रा। पुरा जीवगृभः। जीवगृभो यथा। जीवगृभ इति जीवऽगृभः। यथेति यथा॥११॥ यस्यौषधीः। ओषधीः
प्रसर्पथ। प्रसर्पथांगमंगम्। प्रसर्पथेति प्रऽसर्पथ। अंगमंगं परुष्परुः। अंगमंगमित्यंगम्ऽअंगं।
परुःपरुरिति परुः। परुः ततो यक्ष्मम्। यक्ष्मं वि। वि बाधध्वे। बाधध्व उग्रः। उग्रो मध्यमशीरिव। मध्यम
शीरिवेति मध्यमशीःऽइव॥१२॥ साकं यक्ष्म। यक्ष्म प्र। प्र पत। पत चाषेण। चाषेण किकिदीविना। ॥१५॥
साकं वातस्य। वातस्य ध्राज्या। ध्राज्या साकं। साकं नश्य। नश्य निहाकया। निहाकयेति निऽहाकया॥१३॥
अन्या वः। वो अन्यां। अन्यामवतु। अवत्वन्या। अन्यान्यस्याः। अन्यस्या उप। उपावत। अवतेत्य
वत। ताः सर्वाः। सर्वाः सं। संविदानाः। संविदाना इदं। संविदाना इति सं। ~~विघन्नाक्ष विसंविदानाः~~।
किकिदीविनेति किकिदीविना

रदंम्भे। मेप्र। प्रावन्त। अवतावच्च:। वच्चइतिवच्च:। या: फलिनी:। फलिनीरफला:। अफला अपुष्पा:।
अपुष्पायाः। याश्च। चपुष्पिणी:। पुष्पिणीरितिपुष्पिणी:। बृहस्पतिप्रसूतास्ता:। बृहस्पतिप्र
सूताइतिबृहस्पति। प्रसूता:। तान:। नोमुंचंतु। मुंचं त्वांहस:। आंहसइत्यांऽहस:॥१५॥ मुंचंतु मा।
माशपथ्यात्। शपथ्याद्धथो। अथोवरुण्यात्। अथोइत्यथो। वरुण्यादुत। उतेस्यात्। अथोयम
स्य। अथोइत्यथो। यमस्यपड्वीशात्। पड्वीशात्सर्वस्मात्। सर्वस्माद्देवकिल्विषात्। देवकिल्वि
षादितिदेवऽकिल्विषात्॥१६॥ अवपतीः सं। अवपतीरित्यवऽयतीः। समवदंत। अवदंतदिवः। दिव
ओषधयः। ओषधयस्परि। परीतिपरि। यंजीवं। जीवमश्नवामहै। अश्नवामहैन। नसः। सरिष्याति।
रिष्यातिपुरुषः। पुरुषइतिपुरुषः॥१७॥ याओषधीः। ओषधीः सोमराज्ञीः। सोमराज्ञीर्बव्हीः। सोम
राज्ञीरितिसोमऽराज्ञीः। बव्हीः शतविचक्षणाः। शतविचक्षणाइतिशतऽविचक्षणाः। तोमसि। अ सा
सित्वं। त्वमुत्तमा। उत्तमारं। उत्तमेत्युत्त। तमा। अरंकामाय। कामायशं। शंहृदे। हृदइतिहृदे॥१८॥
विष्ठिताः पृथिवीं। विस्थिताइतिविऽस्थितः। पृथिवीमनु। अन्वित्यनु। बृहस्पतिप्रसूता। अस्यै। बृहस्प

१८८

बलासस्य।

निभ्रसृता इति निऽभृ।स्पन्ति ऽ भ्रसृताः।अस्येसं।संदत्त।दत्तवीर्यं।वीर्यमिति वीर्यं॥१९॥याश्च।चेदं।
॥९५॥ इदमुपशृण्वंति।उपशृण्वंति याः।उपशृण्वंतीत्युपऽशृण्वंति।याश्च।चदूरं।दूरंपरागताः।परागता
इतिपरा।गताः।सर्वाः संगत्य।संगत्यवीरुधः।संगत्येतिसं।गत्य।वीरुधोस्ये।अस्येसं।संदत्त।
दत्तवीर्यं।वीर्यमितिवीर्यं॥२०॥नाव्रात्री बलासस्यार्शसः।अर्श स उपचित्तां।उपचितामसि।
उपचितामित्युपऽचित्ताम्।असीत्यसि।अथोत्रातस्य।अथोइत्यथो।शतस्ययक्ष्माणां।यक्ष्मा
णांपाकारोः।पाकारोरसि।पाकारोरितिपाकऽअरोः।असिनाव्रात्री।नाव्रात्रीतिनाव्रात्री॥२१॥
माव:।वोरिषत्।रिषत्खनिता।खनितायस्मै।यस्मैच।चाहं।अहंखनामि।खनामिवः।वःद्वि
तिवः।द्विपच्चतुष्पत्।द्विपदितिद्विऽपत्।चतुष्पदस्माकं।चतुष्पदितिचतुः।पत्।अस्माकंस
र्वमीरं।सर्वमस्तु।अस्त्वनातुरं।अनातुरमित्यनातुरं॥२२॥ओषधयःसं।संवदंते।वदंतेसोमेन।
सोमेनसह।सहराज्ञा।राज्ञेतिराज्ञा।यस्मैकृणोतु।कृणोतिब्राह्मणः।ब्राह्मणस्तां।तांराजन्।राज ॥९५॥
न्पारयामसि।पारयामसीतिपारयामसि॥२३॥त्वांगंधर्वाः।गंधर्वाअखनन्।अखनन्त्वां।त्वा

मिंद्रः। इंद्रस्त्वां। त्वांबृहस्पतिः। बृहस्पतिरितिबृहस्पतिः। त्वामोषधे। ओषधेसोमः। सोमोराजा। राजावि
द्वान्। विद्वान्यक्ष्मात्। यक्ष्मादमुच्यत। अमुच्यतेत्यमुच्यत॥२७॥ त्वमुत्तमा। उत्तमासि। उत्तमेत्युत्त।
तमा। अस्योषधे। ओषधेतव। तववृक्षाः। वृक्षाउपस्तयः। उपस्तयइत्युपऽस्तयः। उपस्तिरस्तु। अ
स्तुसः। सोस्माकं। अस्माकंयः। योस्मान्। अस्माँ२ अभिदासति। अभिदासतीत्यभिऽदासति॥२८॥
मामा। माहिंसीत्। हिंसीज्जनिता। जनितायः। यः पृथिव्याः। पृथिव्यायः। योवा। वादिवं। दिवंसत्य
धर्मा। सत्यधर्मावि। सत्यधर्मेतिसत्य। धर्मा। व्यानट्। आनळित्यानट्। यश्च। चापः। अपश्चं
द्राः। चंद्राः प्रथमः। प्रथमोजजान। जजानकस्मै। कस्मैदेवाय। देवायहविषा। हविषाविधेम।
विधेमेतिविधेम॥१॥ अभ्यावर्तस्व। आवर्त्तस्व। वर्त्तस्वपृथिवि। पृथिवियज्ञेन। यज्ञेनपयसा।
पयसासह। सहेतिसह। वपांते। तेअग्निः। अग्निरिषितः। इषितोअरोहत्। अरोहदित्यरोहत्॥२॥
अग्नेयत्। यत्ते। तेशुक्रं। शुक्रंचंद्रं। चंद्रंपूतम्। पूतंच। चयज्ञियं। यज्ञियमितियज्ञियं। तद्देवेभ्यः।
देवेभ्योभरामसि। भरामसीतिभरामसि॥३॥ इषमूर्जं। ऊर्जमहं। अहमितः। इतआददे। आददमृतस्य।

ऋतस्ययोनिं।योनिंमहिषस्य।महिषस्यधारां।धारामितिधारां।आमा।मागोषु।गोषुविश्वासु।विश्वास्वात
॥९८॥ नूषु।आतनूषु।तनूषुजहामि।जहामिसेदिं।सेदिमनिरां।अनिराममीवां।अमीवामित्यमीवां॥४॥
अग्नेतव।तवश्रवः।श्रवोवयः।वयोमहि।महिभ्राजंते।भ्राजंतेअर्चयः।अर्चयोविभावसो।विभाव
सोइतिविभाऽवसो।बृहद्भानोशवसा।बृहद्भानोइतिबृहत्ऽभानो।शवसावाजं।वाजमुक्थ्यं।उक्थ्यंदधा
सि।दधासिदाशुषे।दाशुषेकवे।कवइतिकवे॥५॥पावकवर्चाःशुक्रवर्चाः।पावकवर्चाइतिपावकऽव
र्चाः।शुक्रवर्चाअनूनवर्चाः।शुक्रवर्चाइतिशुक्रऽवर्चाः।अनूनवर्चाउत्।अनूनवर्चाइत्यनूनऽव
र्चाः।उदियर्षि।इयर्षिभानुना।भानुनेतिभानुना।पुत्रोमातरा।मातराविचरन्।विचरन्नुप।विच
रन्नितिविऽचरन्।उपावसि।अवसिपृणक्षि।पृणक्षिरोदसी।रोदसीउभे।रोदसीइतिरोदसी।उभेइत्यु
भे॥६॥ऊर्जोनपात्।नपाज्जातवेदः।जातवेदःसुशस्तिभिः।जातवेदइतिजातऽवेदः।सुशस्तिभि
र्मंदस्व।सुशस्तिभिरितिसुशस्तिऽभिः।मंदस्वधीतिभिः।धीतिभिर्हितः।धीतिभिरितिधीतिऽ ॥९८॥
भिः।हितइतिहितः।त्वेइषः।त्वेइतित्वे।इषःसं।संदधुः।दधुर्भूरिवर्पसः।भूरिवर्पसश्चित्रोतयः।

भूरिवर्पसइति भूरिऽवर्पसः। चित्रोतयोवामजाताः। चित्रोतयइति चित्रऽऊतयः। वामजाताइति वामऽजाताः॥७॥
इरज्यन्नग्ने। अग्नेप्रथयस्व। प्रथयस्वजंतुभिः। जंतुभिरस्मे। जंतुभिरितिजंतुऽभिः। अस्मेरायः। अस्मेइत्यस्मे।
रायोअमर्त्य। अमर्त्येत्यमर्त्य। सदर्शतस्य। दर्शतस्यवपुषः। वपुषोवि। विराजसि। राजसिपृणक्षि। पृणक्षि
सानसिं। सानसिंक्रतुं। क्रतुमितिक्रतुं॥८॥ इषकर्त्तारमध्वरस्य। अध्वरस्यप्रचेतसं। प्रचेतसंक्षयंतं। प्रचे
तसमितिप्रऽचेतसं। क्षयंतंराधसः। राधसोमहः। महइतिमहः। रातिंवामस्य। वामस्यसुभगां। सुभगां
महीं। सुभगामितिसुऽभगां। महीमिषं। इषंदधासि। दधासिसानसिं। सानसिंरयिं। रयिमितिरयिं॥९॥
ऋतावानंमहिषं। ऋतवानमितिऋतऽवानं। महिषंविश्वदर्शतं। विश्वदर्शतमग्निं। विश्वदर्शतमितिवि
श्वऽदर्शतं। अग्निंसुम्नाय। सुम्नायदधिरे। दधिरेपुरः। पुरोजनाः। जनाइतिजनाः। श्रुत्कर्णंसप्रथस्तमं।
श्रुत्कर्णमितिश्रुत्ऽकर्णं। सप्रथस्तमंत्वा। सप्रथस्तममितिसप्रथःऽतमं। त्वागिरा। गिरादैव्यं। दैव्यंमानुषा।
मानुषायुगा। युगेतियुगा॥१०॥ आप्यायस्व। प्यायस्वसं। समेतु। एतुते। तेविश्वतः। विश्वतःसोम। सोम
वृष्ण्यं। वृष्ण्यमितिवृष्ण्यं। भवावाजस्य। वाजस्यसंगथे। संगथइतिसं। गथे॥११॥ संतेपयांसि। पयांसि
सं। समुयंतु। उंइत्यु। यंतुवाजाः। वाजाःसं। संवृष्ण्यानि। वृष्ण्यान्यभिमातिषाहः। अभिमातिसहः

९९२

॥९७॥

य॥त्वभिमालिःसहः।आप्यायमानोअमृताय।आप्यायमानइत्याऽप्यायमानः।अमृतायसोम।सोमदि
वि।दिविश्रवांसि।श्रवांस्युत्तमानि।उत्तमानिधिष्व।उत्तमानीत्युत्।तमानि।धिष्वेतिधिष्व॥१२॥४॥
आप्यायस्व।प्यायस्वसंमदिंतम।मदिंतमसोम।मदिंतमेतिमदिन्ऽतम।सोमविश्वेभिः।विश्वेभिरंशु
भिः।अंशुभिरित्यंशुऽभिः।भवानः।नःसप्रथस्तमः।सप्रथस्तमःसखा।सप्रथस्तमइतिसप्रथः।तमः।
सखा।वृधे।वृधइतिवृधे॥१३॥आते।तेवत्सः।वत्सोमनः।मनोयमत्।यमत्परमात्।परमाच्चित्।चि
त्सधस्थात्।सधस्थादितिसधऽस्थात्।अग्नेत्वांकामया।त्वांकामयागिरा।त्वांकामयेतित्वां।कामयागि
रेतिगिरा॥१४॥तुभ्यंताः।ताअंगिरस्तम।अंगिरस्तमविश्वाः।अंगिरस्तमेत्यंगिरःऽतम॥श्वोविं
सुक्षितयः।सुक्षितयःपृथक्।सुक्षितयइतिसुऽक्षितयः।पृथगितिपृथक्।अग्नेकामाय।कामा
ययेमिरे।येमिरइतियेमिरे॥१५॥अग्निःप्रियेषु।प्रियेषुधामसु।धामसुकामः।धामस्वितिध
मऽसु।कामोभूतस्य।भूतस्यभव्यस्य।भव्यस्येतिभव्यस्य।सम्राळेकः।सम्राळितिसंऽराट्।ए
कोवि।विराजति।राजतितिराजति॥१६॥छा॥१॥३०म्॥मयिगृह्णामि।
गृह्णाम्यग्रे।अग्रेअग्निं।अग्नीरायः।रायस्पोषाय।पोषायसुप्रजास्त्वाय।सुप्रजास्त्वा
सुप्रजास्त्वायसु
वीर्याय।

॥९७॥
जा

येतिसु॰प्रजाः। स्यायाःसुवीर्यां। येतिसु॰वीर्याय। मामुदेवनाः। उंइस्फो। देवनाःसचंतां। सचंतामितिसचंतां।
॥१॥ ब्रह्मजज्ञानं। जज्ञानंप्रथमं। प्रथमंपुरस्तात्। पुरस्ताद्वि। वीसीमतः। सीमतःसुरुचः। सुरुचोवेनः। सुरुचइ
तिसु॰रुचः। वेनआवः। आवरित्याऽवः। सबुध्न्याः। बुध्न्याउपमाः। उपमाअस्य। उपमाइत्युप॰माः। अस्य
विष्ठाः। विष्ठाःसतः। विस्थाइतिवि॰स्थाः। सतश्च। चयोनिं। योनिमसतः। असतश्च। चविः। विवः। वरि
तिवि॰वः॥२॥ हिरण्यगर्भःसं। हिरण्यगर्भइतिहिरण्य॰गर्भः। समवर्तत। अवर्तताग्रे। अग्रेभूतस्य। भूतस्य
जातः। जातःपतिः। पतिरेकः। एकआसीत्। आसीदित्यासीत्। सदाधार। धारपृथिवीं। पृथिवींद्यां। द्यामु
त। उतेमां। इमांकस्मै। कस्मैदेवाय। देवायहविषा। हविषाविधेम। विधेमेतिविधेम॥३॥ प्रसस्रस्कंद।
स्कंदपृथिवीं। पृथिवीमनु। अनुद्यां। द्यामिमं। इमंच। चयोनिं। योनिमनु। अनुयः। यश्च। चपूर्वः। पूर्वैर
तिपूर्वः। समानंयोनिं। योनिमनु। अनुचरंतं। संचरंतंप्रसं। संचरंतमितिसं॰चरंतं। प्रसंजुहोमि। जुहो
म्यनु। अनुसस्र। सस्रहोत्राः। होत्राइतिहोत्राः॥४॥ नमोस्तु। अस्तुसर्पेभ्यः। सर्पेभ्योये। येके। केच। चपृथि
वीं। पृथिवीमनु। अन्वित्यनु। येअंतरिक्षे। अंतरिक्षेये। येदिवि। दिवितेभ्यः। तेभ्यःसर्पेभ्यः। सर्पेभ्योनमः।
नमइतिनमः॥५॥ यारुषवः। रुषवोयातुधानानां। यातुधानानांये। यातुधानानामितियातुऽधानानां।

ये। वा। वान्वनस्पतीन्। वनस्पतीँ२रनु। अन्वित्यनु। येवा। वावटेषु। अवटेषुशेरते। शेरतेतेभ्यः। तेभ्यः
॥१९८॥ सर्पेभ्यः। सर्पेभ्योनमः। नमइतिनमः॥ ६॥ येवा। वामी। अमीरोचने। अमीत्यमी। रोचनेदिवः। दि
वोये। येवा। वासूर्यस्य। सूर्यस्यरश्मिषु। रश्मिष्वितिरश्मिषु। येषामप्सु। अप्सुसदः। अप्स्वित्यप्ऽसु। सु
सदस्कृतं। कृतंतेभ्यः। तेभ्यःसर्पेभ्यः। सर्पेभ्योनमः। नमइतिनमः॥ ७॥ कृणुष्वपाजः। पाजःप्रसितिं।
प्रसितिंन्न। प्रसितिमितिप्रऽसितिं। नपृथ्वीं। पृथ्वींयाहि। याहिराजेव। राजेवामवान्। राजेवेतिराजा।
इव। अमवाँ२। इभेन। अमवानित्यमऽवान्। इभेनेतीभेन। तृष्वीमनु। अनुप्रसितिं। प्रसितिंद्रूणानः।
प्रसितिमितिप्रऽसितिं। द्रूणानोस्ता। अस्तासि। असिविध्य। विध्यरक्षसः। रक्षसस्तपिष्ठैः। तपिष्ठैरि
तितपिष्ठैः॥ ८॥ तवभ्रमासः। भ्रमासआशुया। आशुयापतन्ति। आशुयेत्याशुऽया। पतन्त्यनु। अनुस्पृ
श। स्पृशधृषता। धृषताशोशुचानः। शोशुचानइतिशोशुचानः। तपूंष्यग्ने। अग्नेजुह्वा। जुह्वापतं
औ गान्। पतंगाँ२ असंदितः। असंदितोवि। असंदितइत्यसं। दितः। विसृज। सृजविष्वक्। विष्वगुल्काः। उ
ल्काइत्युल्काः॥ ९॥ प्रतिस्पशः। स्पशोवि। विसृज। सृजतूर्णितमः। तूर्णितमोभव। तूर्णितमइतितू ॥१९८॥
र्णिऽतमः। भवापायुः। पायुर्विशः। विशोअस्याः। अस्याअदब्धः। अदब्धइत्यदब्धः। योनः। नोदूरे।

५७

दूरेअघशंसः।अघशंसोयः।अघशंस इत्यघऽशंसः।योअंति।अंत्यग्ने।अग्नेमाकिः।माकिष्टे।तेव्यथिः।
व्यथिरादधर्षीत्।आदधर्षीत्।दधर्षीदिति दधर्षीत्॥१०॥उदग्ने।अग्नेतिष्ठ।तिष्ठप्रति।प्रत्यातनुष्व।आ
तनुष्व।तनुष्वनि।न्यमित्रान्।अमित्राँ ओषतात्।ओषतात्तिग्महेते।तिग्महेत इति तिग्मऽहेते।योनः।
नोअरातिं।अरातिंसमिधान।समिधानचक्रे।समिधानेति सं‍ऽइधान।चक्रेनीचा।नीचातं।तंधक्षि।
धक्ष्यतसं।अतसंन।नशुष्कं।शुष्कमिति शुष्कं॥११॥ऊर्ध्वोभव।भवप्रति।प्रतिविध्य।विध्याधि।अध्यस्म
२२ त्।अस्मदाविः।आविष्कृणुष्व।कृणुष्वदैव्यानि।दैव्यान्यग्ने।अग्न इत्यग्ने।अवस्थिरा।स्थिरातनुहि।त
नुहियातुजूनां जामिम्।यातुजूनामिति यातुऽजूनां।जामिमजामिं।अजामिंप्र।प्रमृणीहि।मृणीहि
शत्रून्।शत्रूनितिशत्रून्॥१२॥अग्नेष्ट्वा।त्वातेजसा।तेजसासादयामि।सादयामीति सादयामि।इन्द्रस्य
त्वा।त्वौजसा।ओजसासादयामि।सादयामीतिसादयामि॥१३॥भुवोयज्ञस्य।यज्ञस्यरजसः।रजसश्च।
चनेता।नेतायत्र।यत्रानियुद्भिः।नियुद्भिःसचसे।नियुद्भिरितिनियुत्ऽभिः।सचसेशिवाभिः।शि
वाभिरितिशिवाऽभिः।दिविमूर्धानं।मूर्धानंदधिषे।दधिषेस्वर्षां।स्वर्षांजिह्वां।स्वःसामितिस्वःऽसाम्।
जिह्वामग्ने।अग्नेचकृषे।चकृषेहव्यवाहं।हव्यवाहमितिहव्यऽवाहं॥१४॥ध्रुवासि।असिधरुणा।धरुणा

यातुजूनां।

१०८

स्तृता। आस्तृता। विश्वकर्मा। आस्तृतेत्याऽस्तृता। विश्वकर्मणा। मा। विश्वकर्मणेति विश्वऽकर्मणा। मात्वा।
॥१९॥ त्वा समुद्रः। समुद्र उद्धीत्। वधीन्मा। मा सुपर्णः। सुपर्णो व्यथमानम्। सुपर्ण इति सुऽपर्णः। अव्यथ
माना पृथिवीं। पृथिवीं दृंह। दृंह प्रजापतिः॥१॥ प्रजापतिस्त्वा। प्रजापतिरिति प्रजा। पतिः। त्वा
सादयतु। सादयत्वपां। अपां पृष्ठे। पृष्ठे समुद्रस्य। समुद्रस्येमन्। एमन्व्यचस्वतीं। व्यचस्वतीं प्रथ
५ प्रथस्व स्वतीं। प्रथस्व पृथिवीं। पृथिव्यसि। असि भूः॥२॥ भूर्भुमिः। भूमिरदितिः। अदितिर्विश्वधायाः। विश्व
तीं प्रथस्व धाया विश्वस्य। विश्वधाया इति विश्वऽधायाः। विश्वस्य भुवनस्य। भुवनस्य धर्त्री। धर्त्री पृथिवीं। पृथि
वीं यच्छ। यच्छ पृथिवीं। पृथिवीं दृंह। दृंह पृथिवीं। पृथिवीं मा। मा हिंसीः। हिंसीर्विश्वस्मै॥३॥ विश्वस्मै प्राणा
य। प्राणायापानाय। अपानाय व्यानाय। अपानायेत्यपऽआनाय। व्यानायोदानाय। व्यानायेति विऽ
आनाय। उदानाय प्रतिष्ठायै। उदानायेत्युत्ऽआनाय। प्रतिष्ठायै चरित्राय। प्रतिष्ठाया इति प्रतिऽस्थायै।
चरित्रायाग्निः। अग्निष्ट्वा। त्वाभि। अभिपातु। पातु मह्या। मह्या स्वस्त्या। स्वस्त्या छर्दिषा। छर्दिषा शंत
मेन। शंतमेन तया। शंतमेनेति शंऽतमेन। तया। देवतयांगिरस्वत्। अंगिरस्वद्ध्रुवा। ध्रुवा सीद। ॥१९॥
सादेति साद॥४॥ कांडात्कांडात्प्ररोहन्ती। कांडात्कांडादिति कांडात्। कांडात्। प्ररोहन्ती पुरुषः। पुरुषः। प्र

२ देवतया।

१०८

प्ररोहंन्तीत्तिप्रऽरोहंती। परुषः परुषस्परि। परुषः परुषरित्तिपरुषः। परुषः परी। परीत्तिपरी॥ एवानः। नोदूर्वे।
दूर्वेप्र। प्रतनु। तनुसहस्रेण। सहस्रेणशतेन। शतेनच। चेत्तिच॥ ५॥ यातेशतेन। शतेनप्रतनोषि। प्रत
नोषिसहस्रेण। प्रतनोषीत्तिप्रऽतनोषि। सहस्रेणविरोहसि। विरोहसीत्तिविऽरोहसि। तस्यास्ते। तेदेवि।
देवीष्टके। इष्टकेविधेम। विधेमहविषा। हविषावयं। वयमित्तिवयं॥ ६॥ यास्ते। तेअग्ने। अग्नेसूर्ये। सू
र्येरुचः। रुचोदिवं। दिवमातन्वंत्ति। आतन्वंत्तिरश्मिभिः। आतन्वंतीत्याऽतन्वंत्ति। रश्मिभिरित्तिरश्मिऽ
भिः। ताभिर्नः। नोअद्य। अद्यसर्वाभिः। सर्वाभीरुचे। रुचेजनाय। जनायनः। नस्कृधि। कृधीत्तिकृधि॥ ७॥
यावः। वोदेवाः। देवाःसूर्ये। सूर्येरुचः। रुचोगोषु। गोष्वश्वेषु। अश्वेषुयाः। याःरुचः। रुचरित्तिरुचः। इंद्रा
ग्नीताभिः। इंद्राग्नीइत्तीद्राग्नी। ताभिःसर्वाभिः। सर्वाभीरुचं। रुचंनः। नोधत्त। धत्तबृहस्पते। बृहस्प
त्तेइत्तिबृहस्पते॥ ८॥ विराड्ज्योतिः। विराडित्तिविऽराट्। ज्योत्तिरधारयत्। अधारयत्स्वराट्। स्वराड्ज्योतिः।
स्वराडित्तिस्वऽराट्। ज्योत्तिरधारयत्। अधारयत्प्रजापतिः। प्रजापत्तिष्ट्वा। प्रजापत्तिरित्तिप्रजाऽपतिः।
त्वासादयतु। सादयतुपृष्ठे। पृष्ठेपृथिव्याः। पृथिव्याज्योतिष्मतीं। ज्योतिष्मतींविश्वस्मै॥ ९॥ विश्वस्मै
प्राणाय। प्राणायापानाय। अपानायव्यानाय। अपानायेत्यपऽआनाय। व्यानायविश्वं। व्यानाये

त्तिविऽआनाय। विश्वंज्योतिः। ज्योतिर्यच्छ। यच्छाग्निः। अग्निष्टे। त्तेधिपत्तिः। आधिपत्तिस्तया। अधिप

त्तिरित्यधिऽपत्तिः। तयादेवतया। देवतयांगिरस्वत्। अंगिरस्वध्रुवा। ध्रुवासीद। सीदेत्तिसीद॥१०॥

मधुश्च। चमाधवः। माधवश्च। चवासंत्तिकौ। वासंतिकाऽऋतू। ऋतूअग्नेः। ऋतूऽइत्यृतू। अग्नेरंतश्ले

षः। अंतश्लेषोसि। अंतश्लेषऽइत्यंतःऽश्लेषः। असिकल्पेतां। कल्पेतांद्यावापृथिवी। द्यावापृथिवी

कल्पंतां। द्यावापृथिवीऽइतिद्यावापृथिवी। कल्पंतामापः। आपओषधयः। ओषधयःकल्पंतां। क

ल्पंतामग्नयः। अग्नयःपृथक्। पृथङ्मम। ममज्यैष्ठ्याय। ज्यैष्ठ्यायसव्रताः। सव्रताये। सव्रताऽइ

त्तिसऽव्रताः। येऽअग्नयः। अग्नयःसमनसः। समनसोंतरा। समनसऽइत्तिसऽमनसः। अंतराद्या

वापृथिवी। द्यावापृथिवीऽइमे। द्यावापृथिवीऽइत्तिद्यावा। पृथिवी। इमेवासंत्तिकौ। इमेऽइत्तीमे। वासंत्तीका

ऋतू। ऋतूअभिकल्पमानाः। ऋतूऽइत्यृतू। अभिकल्पमानाऽइंद्रमिव। अभिकल्पमानाऽइत्यभिऽक

ल्पमानाः। इंद्रमिवदेवाः। इंद्रमिवेत्तींद्रंऽइव। देवाअभिसंविशंतु। अभिसंविशंतुतया। त[illegible]अभि

संविशंत्वित्यभिऽसंविशंतु। तयादेवतया। देवतयांगिरस्वत्। अंगिरस्वध्रुवे। ध्रुवेसीदत्तं। ध्रु

वेऽइत्तिध्रुवे। सीदत्तमित्तिसीदत्तं। ॥११॥ अषाल्हासि। असिसहमाना। सहमानासहस्व। सहस्व

रात्तीः। अरातीः सहस्व। सहस्व पृत्तनायत्तः। पृत्तनायत इत्ति पृत्तनाऽयतः। सहस्त्रवीर्यासि। सहस्त्रवीर्ये
त्ति सहस्रऽवीर्या। असि सा। सा मा। मा जिन्व। जिन्वेत्ति जिन्व॥ १२॥ सहस्वेमाः। इमा अभिमातीः। अभिमा
तीः सहस्व। अभिमात्तीरित्यभिऽमातीः। सहस्व पृत्तनायतः। पृत्तनायत इति पृत्तनाऽयतः। सहस्व सर्वा।
सर्वपाशानि। पाशानांहंसेमाना। सहमानासि। असि ओषधे। ओषध इत्योषधे॥ १३॥ मधु वात्ताः। वात्ता
ऋतायते। ऋतायते मधु। ऋतायत इत्यृतऽयते। मधु क्षरंति। क्षरंति सिंधवः। सिंधव इति सिंधवः। माध्वी
र्नः। नः संतु। संत्वोषधीः। ओषधीरित्योषधीः॥ १॥ मधु नक्तं। नक्तमुत। उतोषसः। उषसो मधुमत्।
मधुमत्पार्थिवं। मधुमदित्ति मधुऽमत्। पार्थिवं रजः। रज इति रजः। मधु द्यौः। द्यौरस्तु। अस्तु नः। नः पि
ता। पितेति पिता॥ २॥ ~~अपं गमन्। पा[illegible]न्त्सीद~~ मधुमान्नः। मधुमानिति मधुऽमान्। नो वनस्पतिः।
वनस्पतिर्मधुमान्। मधुमां अस्तु। मधुमानित्ति मधुऽमान्। अस्तु सूर्यः। सूर्य इत्ति सूर्यः। माध्वीर्गा
वः। गावो भवंतु। भवंतु नः। न इति नः॥ ३॥ अपां गमन्। गमन्त्सीद। सीद मा। मा त्वा। त्वा सूर्यः। सूर्यो
भि। अभित्ताप्सीत्। ताप्सीन्मा। माग्निः। अग्निर्वैश्वानरः। वैश्वानर इति वैश्वानरः। अछिन्नपत्राः। प्रजाः।
अछिन्नपात्रा इत्यछिन्नऽपत्राः। प्रजा अनुवीक्षस्व। प्रजा इत्ति प्रऽजाः। अनुवीक्षस्वानु। अनु वीक्ष

२०१

॥१०३॥ सपत्नुऽ विद्वान्स। अनुत्त्वा। त्वा दिव्या। दिव्या वृष्टिः। वृष्टिः सचेसेतां। सचत्तामितिसचत्तां॥४॥ त्रीन्त्समुद्रान्।
समुद्रान्त्सं। समसृपत्। असृपत्स्वर्गान्। स्वर्गानपां। स्वर्गानितिस्वःऽगान्। अपांपतिः। पतिर्वृषभः। वृषभइ
ष्टकानां। इष्टकानामितिइष्टकानां। पुरीषंवसानः। वसानःसुकृतस्य। सुकृतस्यलोके। सुकृतस्येतिसुऽकृत
स्य। लोकेतत्र। तत्रगच्छ। गच्छयत्र। यत्रपूर्वे। पूर्वेपरेताः। परेताइतिपराऽइताः॥५॥ ध्रुवासि। असिधरुणा।
धरुणेतः। इतोजज्ञे। जज्ञेप्रथमं। प्रथममेभ्यः। एभ्योयोनिभ्यः। योनिभ्योअधि। योनिभ्यइतियोनि।
भ्यः। अधिजातवेदाः। जातवेदइतिजातऽवेदाः। सगायत्र्या। गायत्र्यात्रिष्टुभा। त्रिष्टुभानुष्टुभा। त्रिस्तु
भेतित्रिऽस्तुभा। अनुष्टुभाच। अनुस्तुभेत्यनुऽस्तुभा। चदेवेभ्यः। देवेभ्योहव्यं। हव्यंवहतु। वहतुप्र
जानन्। प्रजानन्निति प्रऽजानन्॥६॥ इषेरायै। रायेरमस्व। रमस्वसहसे। सहसेद्युम्ने। द्युम्नऊर्जे। ऊर्जेअ
अपत्याय। अपत्यायेत्यपऽत्याय। सम्राळसि। सम्राळितिसंऽराट्। असिस्वराट्। स्वराळसि। स्वराळि
तिस्वऽराट्। असिसारस्वतौ। सारस्वतौत्वा। त्वोत्सौ। उत्सौप्र। प्रावतां। अवतामित्यवतां॥७॥ अग्नेयुक्ष्व।
युक्ष्वाहि। हिये। येतव। तवाश्वासः। अश्वासोदेव। देवसाधवः। साधवइतिसाधवः। अरंवहन्ति। व ॥१०३॥
हंतिमन्यवे। मन्यवइतिमन्यवे॥८॥ युक्ष्वाहि। देवहूतमान्। देवहूतमाँअश्वान्। देवहूतमानिति

१कि

देवऽहृत्तमान्। अग्म्यौं अग्ने। अग्नेरथीरिव। रथीरीवेत्तिरथीःऽइव। निहोत्ता। होत्ता पृथ्यीः। पृथ्यः सदः। सदऽ
इत्तिसदः॥१॥ सम्यक्स्रवंति। स्रवंतिसरितः। सरितोन। नधेनाः। धेनाअंतः। अंतर्हृदा। हृदामनसा।
मनसापूयमानाः। पूयमानाइत्तिपऽयमानाः। घृतस्यधाराः। धाराऽअभि। अभिचाकशीमि। चाक
शीमि हिरण्ययः। हिरण्ययोवेतसः। वेतसोमध्ये। मध्येअस्रेः। असमेरिस्यम्नेः॥२॥ ऋचेत्वा। त्वारुचे। रुचेभासे।
भासेज्योत्तिषे। ज्योत्तिषेत्वा। त्वेतित्वा। अभूदिदं। इदंविश्वस्य। विश्वस्यभुवनस्य। भुवनस्यवाजिनं। वाजिनमग्नेः।
अग्नेर्वैश्वानरस्य। वैश्वानरस्यच। चेत्तिच॥२॥ अग्निर्ज्योत्तिषा। ज्योत्तिषाज्योत्तिष्मान्। ज्योत्तिष्मान्रुक्मः।
रुक्मोवर्चसा। वर्चसावर्चस्वान्। वर्चस्वानित्तिवर्चस्वान्। सहस्रदाअसि। सहस्रदाइत्तिसहस्रऽदाः। अ
सिसहस्राय। सहस्रायत्वा। त्वेतित्वा॥३॥ आदित्यंगर्भं। गर्भंपयसा। पयसासं। समंग्धि। अंग्धिस
हस्रस्य। सहस्रस्यप्रत्तिमां। प्रत्तिमांविश्वरूपं। प्रत्तिमामित्तिप्रत्तिऽमां। विश्वरूपमित्तिविश्वऽरूपं। परि
वृंग्धि। वृंग्धिहरसा। हरसामा। माभि। अभिमंस्थाः। मंस्थाःशतायुषं। शतायुषंकृणुहि। शतायुषमि
त्तिशतऽआयुषं। कृणुहिचीयमानः। चीयमानइत्तिचीयमानः॥४॥ वातस्यजूत्तिं। जूत्तिंवरुणस्य।
वरुणस्यनाभिं। नाभिमश्वं। अश्वंजज्ञानं। जज्ञानंसरिरस्य। सरिरस्यमध्ये। मध्यइत्तिमध्ये। शिशुंन

॥१७०२॥ दीनां। नदीनां हरिं। हरिमद्रिबुध्नं। अद्रिबुध्नमग्ने। अद्रिबुध्नमित्यद्रिऽबुध्नं। अग्नेमा॥ मा हिंसीः। हिं
सीः परमे। परमे व्योमन्। व्योमन्निति विऽओमन्॥५॥ अजस्रमिंदुं। इंदुमरुषं। अरुषं भुरण्युं। भुरण्युमग्निं। अग्नि
मीळे। ईळे पूर्वचित्तिं। पूर्वचित्तिमिति पूर्वऽचित्तिं। नमोभिः। नमोभिरिति नमःऽभिः। सपर्वभिः। पर्वभिरृतुशः। पर्वभि
रिति पर्वऽभिः। ऋतुशः कल्पमानः। ऋतुश इत्यृतुऽशः। कल्पमानो गां। गां मा। मा हिंसीः। हिंसीरदितिं। अदि
तिं विराजं। विराजमिति विऽराजं॥६॥ वरूत्रीं त्वष्टुः। त्वष्टुर्वरुणस्य। वरुणस्य नाभिं। नाभिमविं। अविं जि
ज्ञानां। जज्ञानां रजसः। रजसः परस्मात्। परस्मादिति परस्मात्। महीं साहस्रीं। साहस्रीमसुरस्य। असुर
स्य मायां। मायामग्ने। अग्नेमा॥ मा हिंसीः। हिंसीः परमे। परमे व्योमन्। व्योमन्निति विऽओमन्॥७॥ यो अ
ग्निः। अग्निरग्नेः। अग्नेरधि। अध्यजायत। अजायत शोकात्। शोकात्पृथिव्याः। पृथिव्या उत। उत वा। वा दि
वः। दिवस्परि। परीति परि। येन प्रजाः। प्रजा विश्वकर्मा। प्रजा इति प्रऽजाः। विश्वकर्मा जजान। विश्वकर्मेति
विश्वऽकर्मा। जजान तं। तमग्ने। अग्ने हेळः। हेळः परि। परि ते। ते वृणक्तु। वृणक्त्विति वृणक्तु॥८॥ इमं मा।
मा हिंसीः। हिंसीर्द्विपादं। द्विपादं पशुं। द्विपादमिति द्विऽपादं। पशुं सहस्राक्षः। सहस्राक्षो मेधाय। सह
स्राक्ष इति सहस्रऽअक्षः। मेधाय चीयमानः। चीयमान इति चीयमानः। मयुं पशुं। पशुं मेधं। मे ॥१७०२॥

मग्ने।अग्नेजुषस्व।जुषस्वतेन।तेनचिन्वानः।चिन्वानस्तन्वः।तन्वोनि।नि।निषाद।सीदेतिसीद।मयुंते।ते
शुक्।शुगृछतु।ऋछतुयं।यंद्विष्मः।द्विष्मस्तं।तंते।तेशुक्।शुगृछतु।ऋछत्विति ऋछतु॥१॥एकशफंपशुं।
तकशफमित्येकऽशफं।पशुंकनिक्रदं।कनिक्रदंवाजिनं।वाजिनंवाजिनेषु।वाजिनेष्विति वाजिनेषु।
गौरमारण्यं।आरण्यमनु।अनुते।तेदिशा।मि।दिशामी।तिदिशामि॥२॥साहस्रंशतधारं।शतधा
रमुत्सं।शतधारमितिशतऽधारं।उत्संव्यच्यमानं।व्यच्यमानंसरिरस्य।व्यच्यमानमितिविऽअच्य
मानं।सरिरस्यमध्ये।मध्यइतिमध्ये।घृतंदुहानां।दुहानामदितिं।अदितिंजनाय।जनायेतिज
नाय।गवयमूर्णायुं॥३॥ऊर्णायुंवरुणस्य।वरुणस्यनाभिं।नाभिंत्वचं।त्वचंपशूनां।पशूनांद्विपदां।
द्विपदांचतुष्पदां।द्विपदामितिद्विऽपदां।चतुःपदामितिचतुःपदां।त्वष्टुःप्रजानां।प्रजानां
प्रथमं।प्रजानामितिप्रऽजानां।प्रथमंजनित्रं।जनित्रमितिजनित्रं।उष्ट्रमजः॥४॥अजो
हि।ह्यग्नेः।अग्नेरजनिष्ट।अजनिष्टशोकात्।शोकात्सः।सोअपश्यत्।अपश्यज्जनितारं।ज
नितारमग्रे।अग्रइत्यग्रे।तेनदेवाः।देवादेवतां।देवतामग्रं।अग्रमायन्।आयंस्तेन
तेनरोहं।रोहमायन्।आयन्नुप।उपमेध्यासः।मेध्यासइतिमेध्यासः।शरभंचे॥५॥तंयविष्ठ।

पविष्ठदाशुषः। दाशुषो नृन्। नॄँऽपाहि। पाहि शृणुधि। शृणुधी गिरः। गिर इति गिरः। रक्षा तोकं। तोकमुत
॥१०३॥ त्मना। त्मनेति त्मना॥ ६॥ अपां त्वा। त्वेमन्। एमन्त्सादयामि। सादयाम्योप्मन्। ओप्मन्भस्मन्। भस्मंज्योति
षि। ज्योतिष्यग्ने। अयनेर्णवे। अर्णवे समुद्रे। समुद्रे सरिरे। सरिरे क्षये। क्षये सधिषि। सधिषि सदने। सदने स
धस्थे। सधस्थे योनौ। सधस्थ इति सधऽस्थे। योनौ पुरीषे। पुरीषे पाथसि। पाथसि गायत्रेण। गायत्रेण त्रै
ष्टुभेन। त्रैष्टुभेन जागतेन। त्रैष्टुभेनेति त्रैस्तुऽभेन। जागतेनानुष्टुभेन। आनुष्टुभेन पाङ्क्तेन। आनुष्टुभे
नेत्यानुऽस्तुभेन। पाङ्क्तेन त्वा। त्वा छंदसा। छंदसा सादयामि। सादयामीति सादयामि॥ ३॥ अयं पुरः।
पुरो भुवः। भुवस्तस्य। तस्य प्राणः। प्राणो भौवायनः। भौवायनो वसंतः। भौवायन इति भौवऽआयनः।
वसंतः प्राणायनः। प्राणायनो गायत्री। प्राणायन इति प्राणऽआयनः। गायत्री वासंती। वासंती गा
यत्र्यै॥ ९॥ गायत्र्यै गायत्रं। गायत्रं गायत्रात्। गायत्रादुपांशुः। उपांशुरुपांशोः। उपांशुरि
त्युपऽअंशुः। उपांशोस्त्रिवृत्। उपांशोरित्युपऽअंशोः। त्रिवृत्त्रिवृतः। त्रिवृदिति त्रिऽवृत्। त्रिवृतो
रथंतरं। त्रिवृत इति त्रिऽवृतः। रथंतरं वसिष्ठः। रथंतरमिति रथंऽतरं। वसिष्ठ ऋषिः। ऋषिः प्रजापतिगृ ॥१०३॥
हीतया। प्रजापतिगृहीतया त्वया। प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापतिऽगृहीतया। त्वया प्राणं। प्राणं गृह्णा
मि। गृह्णामि प्रजाभ्यः। प्रजाभ्योऽयं। प्रजाभ्य इति प्रऽजाभ्यः॥ २॥ अयं दक्षिणा। दक्षिणा विश्वकर्मा। विश्व

र्मात्तस्य।विश्वकर्मेत्ति विश्वऽकर्मा।तस्य मनः।मनोवैश्वकर्मणं।वैश्वकर्मणंग्रीष्मः।वैश्वकर्मणमित्तिवैश्वऽक
र्मणं।ग्रीष्मोमानसः।मानसस्त्रिष्टुप्।त्रिष्टुब्ग्रैष्मी।त्रिस्तुबिति त्रिऽस्तुप्।ग्रैष्मी त्रिष्टुभः।।३।।त्रिष्टुभः स्वा
रं।त्रिस्तुभ इत्ति त्रिऽस्तुभः।स्वारंस्वारात्।स्वारादंतर्यामः।अंतर्यामोंतर्यामात्।अंतर्यामइत्यंतः।यामः।
अंतर्यामात्पंचदशः।अंतर्यामादित्यंतः।यामात्।पंचदशः पंचदशात्।पंचदशाइत्ति पंचऽदशः।पंच
दशाद्बृहत्।पंचदशादित्ति पंचऽदशात्।बृहद्भरद्वाजः।भरद्वाजऋषिः।भरद्वाजइत्ति भरत्।वाजः।ऋषिः
प्रजापत्तिगृहीत्तया।प्रजापत्तिगृहीतया त्वया।प्रजापत्तिगृहीतयेत्ति प्रजापत्तिऽगृहीतया।त्वयामनः।म
नोगृह्णामि।गृह्णामिप्रजाभ्यः।प्रजाभ्योयं।प्रजाभ्यइत्तिप्रऽजाभ्यः।।४।।अयंपश्चात्।पश्चाद्विश्वव्यचाः।
विश्वव्यचास्तस्य।विश्वव्यचाइत्तिविश्वऽव्यचाः।तस्यचक्षुः।चक्षुर्वैश्वव्यचसं।वैश्वव्यचसंवर्षाः।वैश्वव्य
चसमित्ति वैश्वऽव्यचसं।वर्षाश्चाक्षुष्याः।चाक्षुष्योजगती।जगत्तीवार्षी।वार्षीजगत्याः।।५।।जगत्या
ऋक्समं।ऋक्सममृक्समात्।ऋक्सममित्यृक्।समं।ऋक्समाच्छुक्रः।ऋक्समादित्यृक्।समात्।शुक्रः
शुक्रात्।शुक्रात्सप्तदशः।सप्तदशःसप्तदशात्।सप्तदशइत्तिसप्त।दशः।सप्तदशाद्वैरूपं।सप्त
दशादित्तिसप्त।दशात्।वैरूपंजमदग्निः।जमदग्निर्ऋषिः।जमदग्निरित्तिजमत्त।अग्निः।

॥१०४॥ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया। त्वया। प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापतिऽगृहीतया। त्वया चक्षुः। चक्षुर्गृह्णामि। गृ
ह्णामि प्रजाभ्यः। प्रजाभ्य इदं। प्रजाभ्य इति प्रजाऽभ्यः। ५५। इदमुत्तरात्। उत्तरात्स्वः। स्वस्तस्य। स्वरिति स्वः।
तस्य श्रोत्रं। श्रोत्रं सौवं। सौवं शरत्। शरच्छ्रौत्री। श्रौत्र्यनुष्टुप्। अनुष्टुप्शारदी। अनुस्तुबित्यनुऽस्तुप्। शा
रद्यनुष्टुभः। अ अनुष्टुभ ऐडं। अनुस्तुभ इत्यनु। स्तुभः। ऐडमैडात्। ऐडान्मंथी। मंथी मंथिनः। मंथि
न एकवीशः। एकवीश एकवीशात्। एकवीशादित्येकऽवीशाः। एकवीशाद्वैराजं। एकवीशादित्येकऽवीशात्।
वैराजं विश्वामित्रः। विश्वामित्र ऋषिः। ऋषिः प्रजापतिगृहीतया। प्रजापतिगृहीतया त्वया। प्रजाप
तिगृहीतयेति प्रजापतिऽगृहीतया। त्वया। त्वया श्रोत्रं। श्रोत्रं गृह्णामि। गृह्णामि प्रजाभ्यः। प्रजाभ्य इयं।
प्रजाभ्य इति प्रजाऽभ्यः। ५६। इयमुपरि। उपरि मतिः। मतिस्तस्यै। तस्यै वाक्। वाङ्मात्या। मात्या हेमंतः।
हेमंतो वाच्यः। वाच्यः पंक्तिः। पंक्तिर्हैमंती। हैमंती पंक्त्यै। ५। पंक्त्यै निधनवत्। निधनवन्निधनवतः।
निधनवदिति निधनऽवत्। निधनवत आग्रयणः। निधनवत इति निधनऽवतः। आग्रयण आग्र ॥१०४॥
यणात्। आग्रयणात्त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ। त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्रिणवत्रयस्त्रिंशाभ्यां। त्रिणवत्रय

स्त्रीशाइति त्रिणवत्रयस्त्रीशो ।। त्रिणवत्रयस्त्रीशाभ्यांशाक्वररैवते। त्रिनवत्रयस्त्रीशाभ्यामिति त्रिनवत्रयस्त्रीशाभ्यां।
शाक्वररैवते विश्वकर्मा। शाक्वररैवतइति शाक्वररैवते। विश्वकर्मऋषिः। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। ऋषिःप्रजा
पतिगृहीतया।। प्रजापतिगृहीतयात्वया। प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापतिऽगृहीतया। त्वया वाचं। वाचंगृ
ह्णामि। गृह्णामि प्रजाभ्यः। प्रजाभ्यइति प्रऽजाभ्यः। लोकंपृण। पृण। छिनाः। ना अस्य। अस्यैंद्र। इंद्रं विश्वाः।
विश्वाइति विश्वाः।।१०।। छ।। इति क्रमपाठे चतुर्दशोध्यायः।। छ।। ।।ध्रुवक्षितिस्त्रिषु द्विवद्दिसप्तस्त्वा त्रिवेष्टनः।।
सजूर्मूर्द्धा वयश्चेति ह्यनुवाकांते वेष्टनः।।१।। इंद्राग्नीस्पाद्दिव द्विश्वकर्मा ध्रुवा त्वायुगेकता।। आयुर्मे द्रसिरयेभगि
कपेस्त्वनुवाकवत्।।२।। हरिः ॐम्।। ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिः। ध्रुवक्षितिरिति ध्रुवऽक्षितिः। ध्रुवयोनिर्ध्रुवा। ध्रुव
योनिरिति ध्रुवऽयोनिः। ध्रुवासि। असि ध्रुवं। ध्रुवयोनिं। योनिमासीद। आसीद। सीद साधुया। साधुयेति
साधुऽया। उखस्य केतुं। केतुं प्रथमं। प्रथमं जुषाणा। जुषाणाश्विना। अश्विनाध्वर्यू। अध्वर्यू सादयताम्।
अध्वर्यू इत्यध्वर्यू। सादयतामिह। इह त्वा। त्वेति त्वा।।१।। कुलायिनी घृतवती। घृतवती पुरंधिः। घृतवती
ति घृतऽवती। पुरंधिः स्योने। पुरंधिरिति पुरंधिः। स्योने सीद। सीद सदने। सदने पृथिव्याः। पृथिव्या इ

त्तिष्टपिव्याः॥ अभित्वा। त्वारुद्राः॥ रुद्रावसवः। वसवोगणांनु। गणांत्त्विमा। इमाब्रह्मा। ब्रह्मपीपिहि। पीपिहि
॥१०५॥ सौभगाय। सौभगायेतिसौभगाय॥२॥ स्वदद्यौः। दद्यौर्द्दपिता। दद्यौपितेह। दद्यौपितेतिदद्योऽपिता। इहसीद। सीदर
वानां। देवानांसुम्ने। सुम्नेबृहते। बृहतेरणाय। रणायेतिरणाय। पितेवैधि। पितेवेतिपिताऽइव। एधिसूनवे। सूनवआ
सुशेवा। आसुशेवा। सुशेवास्वावेशा। सुशेवेतिसुऽशेवा। स्वावेशातन्वा। स्वावेशेतिसुऽआवेशा। तन्वासं। संविशस्व।
विशस्वेतिविशस्व॥३॥ पृथिव्याःपुरीषं। पुरीषमसि। असिअप्सः। अप्सोनाम। नामताम्। तांत्वा। त्वाविश्वे। विश्वेअभि। अ
भिगृणंतु। गृणंतुदेवाः। देवाइतिदेवाः। स्तोमपृष्ठाघृतवती। स्तोमपृष्ठेतिस्तोमऽपृष्ठा। घृतवतीह। घृतवतीतिघृतऽ
वती। इहसीद। सीदप्रजावत्। प्रजावदस्मे। प्रजावदितिप्रजाऽवत्। अस्मेद्रविणा। अस्मेइत्यस्मे। द्रविणायजस्व।
आयजस्व। यजस्वेतियजस्व॥४॥ अदित्यास्त्वा। त्वापृष्ठे। पृष्ठेसादयामि। सादयाम्यंतरिक्षस्य। अंतरिक्षस्यधर्त्रीं।
धर्त्रींविष्टंभनीं। विष्टंभनींदिशां। दिशामधिपत्नीं। अधिपत्नीभुवनानां। अधिपत्नीमित्यधिऽपत्नीं। भुवनाना
मितिभुवनानां॥ ऊर्मिर्द्रप्सः। द्रप्सोअपां। अपामसि। असिविश्वकर्मा। विश्वकर्मातेविश्वकर्मेतिविश्वऽकर्मा। तऋषिः।
ऋषिरित्यृषिः। शुक्रःशुचिः। शुचिर्ग्रैष्मो। ग्रैष्मावृतू। ऋतूइत्यृतू॥५॥७॥ सजूर्ऋतुभिः। सजूरितिसऽजूः। ऋतुभिर्विधाभिः। ॥१०५॥

ऋतुभिरित्यृतुऽभिः। विधाभिर्देवैः। विधाभिरिति विऽधाभिः। देवैर्देवैः। देवैर्वयोनाधैः। वयोनाधैरग्नये। वयोनाधैरि
ति वयःऽनाधैः। अग्नेपत्वा। त्वा वैश्वानराय। वैश्वानराय वसुभिः। वसुभी रुद्रैः। वसुभिरिति वसुऽभिः। रुद्रैरादित्यैः।
आदित्यैर्विश्वैः। विश्वैर्देवैः। देवैः प्राणम्॥१॥ प्राणंमे। मेपाहि। पाह्यपानं। अपानं व्यानं। अपानमित्यपऽअ
नं। व्यानंचक्षुः। व्यानमिति विऽआनं। चक्षुर्मे। मउर्व्या। उर्व्यावि। विभाहि। भाहिश्रोत्रं। श्रोत्रंमे। मेश्लोकय। श्लो
कयापः॥२॥ अपः पिन्व। पिन्वौषधीः। ओषधीर्जिन्व। जिन्व द्विपात्। द्विपादव। द्विपादिति द्विऽपात्। अवच
तुष्पात्। चतुष्पात्पाहि। चतुःपादिति चतुःपात्। पाहि दिवः। दिवोवृष्टिं। वृष्टिमेरय। एरय। ईरयेतीरय॥३॥ मू
र्द्धा वयः। वयः प्रजापतिः। प्रजापतिश्छंदः। प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः। छंदः क्षत्रं। क्षत्रं मयंदं। मयंदं विष्टंभः। वि
ष्टंभोधिपतिः। अधिपतिर्विश्वकर्मा। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। विश्वकर्मा परमेष्ठी। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा।
परमेष्ठी बस्तः। परमेस्थीति परमेऽस्थी॥४॥ बस्तो विवलं। विवलं वृष्णिः। विवलमिति विऽवलं। वृष्णिर्विशालं।
विशालं पुरुषः। विशालमिति विऽशालं। पुरुषस्तंद्रं। तंद्रं व्याघ्रः। व्याघ्रोनाधृष्टं। अनाधृष्टं सीहः॥५॥ सीहश्छदिः। छदिः
पष्ठवाट्॥ पष्ठवाड्बृहती। पष्ठवाडिति पष्ठऽवाट्। बृहत्युक्षा। उक्षाककुप्। ककुबृषभः। ऋषभः सतोबृहती। स

तो बृहत्यनड्वान् । सतो बृहतीति सतःऽबृहती ॥३॥ अनड्वान्पंक्तिः । पंक्तिर्धेनुः । धेनुर्जगती ॥ जगती त्र्यविः । त्र्यविस्त्रिष्टुप् ।
॥१०५॥ त्र्यविरिति त्रिऽअविः । त्रिष्टुप्दित्यवाट् । त्रिष्टुबिति त्रिऽस्तुप् । दित्यवाड्विराट् । दित्यवाडिति दित्यऽवाट् । विराट्पं
चाविः । विराडिति विऽराट् ॥४॥ पंचाविर्गायत्री । पंचाविरिति पंचऽअविः । गायत्री त्रिवत्सः । त्रिवत्स उष्णिक् । त्रिव
त्स इति त्रिऽवत्सः । उष्णिक्तुर्यवाट् । तुर्यवाडनुष्टुप् । तुर्यवाडिति तुर्यऽवाट् । अनुष्टुप्छंदः । अनुष्टुबित्यनुऽस्तु
प् । छंद इति छंदः ॥५॥ इंद्राग्नी अव्यथमानां । इंद्राग्नी इतींद्राग्नी । अव्यथमानामिष्टकां । इष्टकां दृंहतं । दृंहतं युवं । युवमि
ति युवं । पृष्ठेन द्यावापृथिवी । द्यावापृथिवी अंतरिक्षं । द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी । अंतरिक्षं च । च वि । वि बाध
से । बाधस इति बाधसे ॥६॥ विश्वकर्मा त्वा । विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा । त्वा सादयतु । सादयत्वंतरिक्षस्य । अंतरिक्ष
स्यांतरिक्षं । अंतरिक्षं वायुः । वायू राज्ञी ॥ राज्ञ्यसि । असि प्राची । प्राची दिक् । दिग्विराट् । विराड्दक्षिणा । विराडिति विऽ
राट् । दक्षिणा सम्राट् । सम्राट्प्रतीची । सम्राडिति संऽराट् । प्रतीची स्वराट् । स्वराडुदीची । स्वराडिति स्वऽराट् ॥१०६॥
उदीच्यधिपत्नी । अधिपत्न्यसि । अधिपत्नीत्यधिऽपत्नी । असि बृहती । बृहती दिक् । दिङ्नभः । नभो नभस्यः । नभस्यौ
वार्षिकौ । वार्षिकाविषः । इष ऊर्जः । ऊर्जः शारदौ । शारदावृतू । ऋतू इत्यृतू ॥२॥ ॥७॥ आयुर्मे । मे पाहि । पाहि प्राणं । प्रा

१९२

१। ॥ ॥प्राणमपानं। अपानंव्यानं। अपानमित्यपऽआनं॥ व्यानंचक्षुः। व्यानमितिविऽआनं। चक्षुःश्रोत्रं। श्रोत्रंवाचं। वाचं
पिन्व। पिन्वमनः। मनोजिन्व। जिन्वात्मानं। आत्मानंपाहि। पाहिज्योतिः। ज्योतिर्मे। मेयच्छ। यच्छमा॥१॥ माछंदः। छं
दःप्रमा। प्रमाप्रतिमा। प्रमेतिप्रऽमा। प्रतिमास्त्रीवयः। प्रतिमेति। प्रतिऽमा। अस्त्रीवयःपंक्तिः। पंक्तिरुष्णिक्। उष्णिग्बृ २०
बृहती॥२॥ बृहत्यनुष्टुप्। अनुष्टुब्विराट्। अनुष्टुबित्यनुऽस्तुप्। विराड्गायत्री। विराडितिविऽराट्। ट। गायत्रीत्रि
ष्टुप्। त्रिष्टुब्जगती। त्रिष्टुबितित्रिऽस्तुप्। जगतीपृथिवी॥३॥ पृथिव्यंतरिक्षं। अंतरिक्षंद्यौः। द्यौःसमाः॥
समानक्षत्राणि। नक्षत्राणिवाक्। वाङ्मनः॥४॥ मनःकृषिः। कृषिर्हिरण्यं। हिरण्यंगौः। गौरजा। अजाश्वः। अश्वश्छं
दः। छंदोग्निः॥५॥ अग्निर्देवता। देवतावातः। वातःसूर्यः। सूर्यश्चंद्रमाः। चंद्रमावसवः। वसवोरुद्राः। रुद्राआदित्याः।
आदित्यामरुतः। मरुतोविश्वे। विश्वेदेवाः। देवाबृहस्पतिः। बृहस्पतिरिंद्रः। इंद्रोवरुणः। वरुणोदेवता। देवतेति
देवता॥६॥ मूर्द्धासि। असिराट्। राड्ध्रुवा। ध्रुवाधरुणा। धरुणाधर्त्री। धर्त्रिधरणी। धरण्यायुषे। आयुषेव
र्चसे। वर्चसेकृष्यै। कृष्यैक्षेमाय। क्षेमाययंत्री॥१॥ यंत्रीराट्। राड्यंत्री। यंत्र्यायमनी। यमनीध्रुवा। ध्रुवाधरित्री।
धरित्रीषे। इषऊर्जे। ऊर्जेरय्यै। रय्यैपोषाय। पोषायत्वा। त्वेतित्वा॥२॥ आशुस्त्रिवृत्। त्रिवृद्भांतः। त्रिवृदिति

२१३

१०८ त्रिऽवृत् । भांतः पंचदशः । पंचदशो व्योमा । पंचदश इति पंचऽदशः । व्योमा सप्तदशः । व्योमेति विऽओमा । सप्तद
शो धरुणः । सप्तदश इति सप्तऽदशः । धरुण एकविंशः । एकविंशः प्रतूर्त्तिः । एकविंश इत्येकऽविंशः । प्रतूर्त्तिरष्टाद
शः । प्रतूर्त्तिरिति प्रऽतूर्त्तिः । अष्टादशस्तपः । अष्टादश इत्यष्टाऽदशः । तपो नवदशः । नवदशोऽभीवर्त्तः । नवदश
इति नवऽदशः । अभीवर्त्तः संविंशः । अभीवर्त्त इत्यभिऽवर्त्तः । संविंशो वर्च्चः । संविंश इति सऽविंशः । वर्च्चो द्वावि
शः । द्वाविंशः संभरणः । संभरणस्त्रयोविंशः । संभरण इति संऽभरणः । त्रयोविंशो योनिः । त्रयोविंश इति त्र
यःऽविंशः । योनिश्चतुर्विंशः । चतुर्विंशो गर्भाः । चतुर्विंश इति चतुःऽविंशः ॥ १ ॥ गर्भाः पंचविंशः । पंचविंश ओ
जः । पंचविंश इति पंचऽविंशः । ओजस्त्रिणवः । त्रिणवः क्रतुः । त्रिणव इति त्रिऽनवः । क्रतुरेकत्रिंशः । एकत्रिं
शः प्रतिष्ठा । एकत्रिंश इत्येकऽत्रिंशः । प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंशः । प्रतिष्ठेति प्रतिऽस्था । त्रयस्त्रिंशो ब्रध्नस्य । त्रयस्त्रिंश
इति त्रयःऽत्रिंशः । ब्रध्नस्य विष्टपं । विष्टपं चतुस्त्रिंशः । चतुस्त्रिंशो नाकः । चतुस्त्रिंश इति चतुःऽत्रिंशः । ना
कः षट्त्रिंशः । षट्त्रिंशो विवर्त्तः । षट्त्रिंश इति षट्ऽत्रिंशः । विवर्त्तोऽष्टाचत्वारिंशः । विवर्त्त इति विऽवर्त्तः । अष्टाच
त्वारिंशो धर्त्रं । अष्टाचत्वारिंश इत्यष्टाऽचत्वारिंशः । धर्त्रं चतुष्टोमः । चतुष्टोम इति चतुःऽस्तोमः ॥ २ ॥ अग्नेर्भागः ।

१०८

भागोसि। असि दीक्षायाः। दीक्षाया आधिपत्यं। आधिपत्यं ब्रह्म। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं। ब्रह्म स्पृतं। स्पृ
तं त्रिवृत्। त्रिवृत् स्तोमः। त्रिवृदिति त्रिऽवृत्। स्तोम इंद्रस्य। इंद्रस्य भागः। भागोसि। असि विष्णोः। वि
ष्णोराधिपत्यं। आधिपत्यं क्षत्रं। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं। क्षत्रं स्पृतं। स्पृतं पंचदशः। पंचदशः स्तो
मः। पंचदश इति पंचऽदशः। स्तोमो नृचक्षसां ॥१॥ नृचक्षसां भागः। नृचक्षसामिति नृऽचक्षसां।
भागोसि। असि धातुः। धातुराधिपत्यं। आधिपत्यं जनित्रं। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं। जनित्रं स्पृ
तं। स्पृतं सप्तदशः। स्तोमः। सप्तदश इति सप्तऽदशः। स्तोमो मित्रस्य। मित्रस्य भागः। भागोसि।
असि वरुणस्य। वरुणस्याधिपत्यं। आधिपत्यं दिवः। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं। दिवो वृष्टिः।
वृष्टिर्वातः। वात स्पृतः। स्पृत एकवींशः। एकवींशः स्तोमः। एकवींश इत्येकऽवींशः। स्तोमो वसूनां ॥२॥
वसूनां भागः। भागोसि। असि रुद्राणां। रुद्राणामाधिपत्यं। आधिपत्यं चतुष्पात्। आधिपत्यमित्याधि
पत्यं। चतुष्पात् स्पृतं। चतुष्पादिति चतुःऽपात्। स्पृतं चतुर्वींशः। चतुर्वींशः स्तोमः। चतुर्वींश इति
चतुःऽवींशः। स्तोम आदित्यानां। आदित्यानां भागः। भागोसि। असि मरुतां। मरुतामाधिपत्यं॥

आधिपत्यंगर्भाः। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं। गर्भास्पृताः। स्पृताःपंचवींशः। पंचवींशस्तोमः। पंचवींशइति
॥१०८॥ पंचऽवींशः। स्तोमोदितेः॥३॥ अदितेर्भागः। भागोसि। असिपूष्णः। पूष्णआधिपत्यं। आधिपत्यमोजः। आ
धिपत्यमित्याधिऽपत्यं। ओजस्पृतं। स्पृतंत्रिणवः। त्रिणवस्तोमः। त्रिणवइति त्रिऽनवः। स्तोमोदेवस्य। देव
स्यसवितुः। सवितुर्भागः। भागोसि। असिबृहस्पतेः। बृहस्पतेराधिपत्यं। आधिपत्यंसमीचीः। आधिप
त्यमित्याधिऽपत्यं। समीचीर्दिशः। दिशस्पृताः। स्पृताश्चतुष्टोमः। चतुष्टोमस्तोमः। चतुस्तोमइतिचतुः।
स्तोमः। स्तोमोयवानां॥४॥ यवानांभागः। भागोसि। असियवानां। अयवानामाधिपत्यं। आधिपत्यंप्रजाः।
आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं। प्रजास्पृताः। प्रजाइतिप्रऽजाः। स्पृताश्चतुश्चत्वारिंशः। चतुश्चत्वारिंशस्तो
मः। चतुश्चत्वारिंशइतिचतुः। चत्वारिंशः। स्तोमऋभूणां। ऋभूणांभागः। भागोसि। असिविश्वेषां। विश्वे
षांदेवानां। देवानामाधिपत्यं। आधिपत्यंभूतं। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं। भूतंस्पृतं। स्पृतंत्रयस्त्रिं
शः। त्रयस्त्रिंशस्तोमः। त्रयस्त्रिंशइतित्रयः। त्रिंशः। स्तोमःसहः। सहःसहस्यः। सहस्योहैमंतिकौ। हैमंतिका ॥१०८
वृतू। ऋतूइत्यृतू॥५॥ एकयास्तुवत। अस्तुवतप्रजाः। प्रजाअधियंत। प्रजाइतिप्रऽजाः। अधी

२१६

यंन प्रजापतिः। प्रजापतिरधिपतिः। प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः। अधिपतिरासीत्। अधिपतिरिसस्य। धिऽपतिः।
आसीत्तिसृभिः। तिसृभिरस्तुवत। तिसृभिरितितिसृऽभिः। अस्तुवत ब्रह्म। ब्रह्मासृज्यत। असृज्यत ब्रह्मणः। ब्र
णस्पतिः। पतिरधिपतिः। अधिपतिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्पंचभिः। पंचभिरस्तुवत। पंचभिरि
स्तुवत। पंचभिरितिपंचऽभिः। अस्तुवत भूतानि। भूतान्यसृज्यंत। असृज्यंत भूतानी। भूतानांपतिः। पतिरधि
पधिः। अधिपतिरासीत्। धिपो अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्सप्तभिः। सप्तभिरस्तुवत। सप्तभिरितिसप्तऽभिः। अस्तु
वत सप्तऋषयः। सप्तऋषयोऽसृज्यंत। सप्तऋषय इति सप्तऽऋषयः। असृज्यंत धाता। धाताधिपतिः। अधि
पतिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीन्नवभिः॥१॥ नवभिरस्तुवत। नवभिरितिनवऽभिः। अस्तुवत पि
तरः। पितरोऽसृज्यंत। असृज्यंतादितिः। अदितिरधिपत्नी। अधिपत्न्यासीत्। अधिपत्नीत्यधिऽपत्नी। आ
सीदेकादशभिः। एकादशभिरस्तुवत। एकादशभिरित्येकादशऽभिः। अस्तुवत ऋतवः। ऋतवोऽसृज्यंत। असृज्यंतार्त
वाः। आर्तवाधिपतयः। अधिपतय आसन्। अधिपतय इत्यधिऽपतयः। आसंस्त्रयोदशभिः। त्रयोदशभिरस्तु
वत। त्रयोदशभिरितित्रयोदशऽभिः। अस्तुवत मासाः। मासा असृज्यंत। असृज्यंत संवत्सरः। संवत्सरोपाधिः। अधिपति

रासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्पंचदशाभिः। पंचदशाभिरस्तुवत। पंचदशाभिरिति पंचदशऽभिः। अस्तुवत
॥१०१॥ क्षत्रं। क्षत्रमसृज्यंत। असृज्यंतेंद्रः। इंद्रोऽधिपतिः। अधिपतिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्सप्तदशाभिः।
॥२॥ सप्तदशाभिरस्तुवत। सप्तदशाभिरिति सप्तदशऽभिः। अस्तुवत ग्राम्याः। ग्राम्याः पशवः। पशवोऽसृज्यंत। असृज्यं
त बृहस्पतिः। बृहस्पतिरधिपतिः। अधिपतिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीन्नवदशाभिः। नवदशभिरस्तु
वत। नवदशाभिरिति नवदशऽभिः। अस्तुवत शूद्रार्यौ। शूद्रार्यावसृज्येतां। असृज्येतामहोरात्रे। अहोरात्रे अधिपत्नी॥
अहोरात्रे इत्यहोरात्रे। अधिपत्नी आस्तां। अधिपत्नी इत्यधिऽपत्नी। आस्तामेकविंशत्या। एकविंशत्यास्तुवत। एक
विंशत्येत्येकऽविंशत्या। अस्तुवतैकशफाः। एकशफाः पशवः। एकशफा इत्येकऽशफाः। पशवोऽसृज्यंत। असृज्यंत वरु
णः। वरुणोऽधिपतिः। अधिपतिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्त्रयोविंशत्या। त्रयोविंशत्यास्तुवत। त्रयो ॥१०९
विंशत्येति त्रयःऽविंशत्या। अस्तुवत क्षुद्राः। क्षुद्राः पशवः। पशवोऽसृज्यंत। असृज्यंत पूषा। पूषाधिपतिः। अधिप
तिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्पंचविंशत्या॥३॥ पंचविंशत्यास्तुवत। पंचविंशत्येति पंचऽविंशत्या। ति
त्या। अस्तुवतारण्याः। आरण्याः पशवः। पशवोऽसृज्यंत। असृज्यंत वायुः। वायुरधिपतिः। अ[illegible]धिरासीत्॥४॥ पति

अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्सप्तवींशत्या। सप्तवींशत्यास्तुवत। सप्तवींशत्येति सप्तऽवींशत्या। अस्तुवत द्यावा
पृथिवी। द्यावापृथिवी वि। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। व्यैतां। ऐतां वसवः। वसवो रुद्राः। रुद्रा आदित्याः॥
आदित्या अनुऽव्यायन्। अनुव्यायंस्ते। अनुव्यायन्निति अनुऽव्यायन्। त एव। एवाधिपतयः। अधिपतय आस
न्। अधिपतय इत्यधिऽपतयः। आसन्नववींशत्या। नववींशत्यास्तुवत। नववींशत्येति नवऽवींशत्या। अ
स्तुवत वनस्पतयः। वनस्पतयोऽसृज्यन्त। असृज्यन्त सोमः। सोमोऽधिपतिः। अधिपतिरासीत्। अधिपति
रित्यधिऽपतिः। आसीदेकत्रींशता। एकत्रींशतास्तुवत। एकत्रींशतेत्येकऽत्रींशता। अस्तुवत प्रजाः।
प्रजा असृज्यन्त। प्रजा इति प्रऽजाः। असृज्यन्त यवाः। यवाश्च। चायवाः। अयवाश्च। चाधिपतयः। अधि
पतय आसन्। अधिपतय इत्यधिऽपतयः। आसंस्त्रयस्त्रींशता। त्रयस्त्रींशतास्तुवत। त्रयस्त्रींशतेति
त्रयःऽत्रींशता। अस्तुवत भूतानि। भूतान्यशाम्यन्। अशाम्यन्प्रजापतिः। प्रजापतिः परमेष्ठी। प्रजापतिरि
ति प्रजाऽपतिः। परमेष्ठ्यधिपतिः। परमेष्ठीति परमेऽस्थी। अधिपतिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः।
आसीदित्यासीत्॥ ४॥ छ॥ इति क्रमपाठे पंचदशोऽध्यायः॥ छ॥ हरिः ॐ॥ अग्नेजाताद्विहत्रिवसह

सायय:पुरी।द्विष्टत्।एवादिरश्मिराज्ञीचार्पंपुरश्चानुवाकश्त्त॥१॥अग्निर्मूर्धानुवाको।द्विवेष्योशंसंत्रिवेश
न:॥येनक्रर्षेनुवाको।द्विद्वत्नपश्चांतवेद्दन:॥१॥ओधद्विद्वत्संतवर्जमायो।र्द्दिद्वस्येरोंतद्वद्द॥८॥अग्नेजातान्॥
जातान्प्र।प्रणुद।नुदान:।न:सपत्नान्।सपत्नान्प्रति।सपत्नानितिसऽपत्नान्।प्रत्यजातान्।अजाताञ्जातवे
द:।जातवेदोनुदस्व।जातवेदइतिजातऽवेद:।नुदस्वेतिनुदस्व।अधिन:।नोब्रूहि।ब्रूहिसुमना:।सुमनाहेळ
ळं।सुमनाइतिसुऽमना:।अहेळंऽस्तव।तवस्याम।स्यामशर्मन्।शर्मंस्त्रिवरूथे।त्रिवरूथऽउद्भौ।त्रिवरूथइ
तित्रिऽवरूथे।उद्भाइत्युत्ऽभौ॥१॥सहसाजातान्।जातान्प्र।प्रणुद।नुदान:।न:सपत्नान्।सपत्नान्प्रति।सपत्नानि
तिसऽपत्नान्॥प्रत्यजातान्।अजातान्नुद।नुदजातवेद:।जातवेदइतिजातऽवेद:।अधिन:।नोब्रूहि।ब्रू
हिसुमनस्यमान:।सुमनस्यमानोवयं।सुमनस्यमानइतिसुऽमनस्यमान:।वयंऽस्याम।स्यामप्रतें।प्रणुद।
नुदान:।न:सपत्नान्।सपत्नानितिसऽपत्नान्।षोडशीस्तोम:।स्तोमओज:।ओजोद्रविणम्।द्रविणंचतुश्च
त्वारींश॥४॥चतुश्चत्वारींशस्तोम:।चतुश्चत्वारींशइति-चतु:ऽचत्वारींश:॥स्तोमोवर्च:।वर्चोद्रविणं।द्रविणमि
तिद्रविणं॥२॥अग्ने:पुरीषं।पुरीषमसि।असिअप्स:।अप्सोनाम।नाममतांम्।तांत्वा।त्वाविश्वे।विश्वेअभि॥

अभिगृणांतु। गृणांतु देवाः। देवा इति देवाः। स्तोमपृष्ठा घृतवती। स्तोमपृष्ठेति स्तोमऽपृष्ठा। घृतवतीह। घृतवतीति
घृतवती। इह सीद। सीद प्रजावत्। प्रजावदस्मे। प्रजावदिति प्रजाऽवत्। अस्मे द्रविणा। अस्मे इत्यस्मे। द्रवि
णा यजस्व। आ यजस्व। यजस्वेति यजस्व॥३॥ एवश्छंदः। छंदो वरिवः। वरिवः शंभूः। शंभूः परिभूः। शंभूरिति शंम्।
भूः। परिभूराच्छत्। परिभूरिति परिऽभूः। आच्छन्मनः। आच्छदित्याऽछत्। मनो व्यचः। व्यचः सिंधुः॥४॥ सिंधुः समुद्रः।
समुद्रः सलिरं। सलिरं ककुप्। ककुप्त्रिककुप्। त्रिककुप्काव्यं। त्रिककुबिति त्रिऽककुप्। काव्यमंकुपं। अंकुपमक्ष
रपंक्तिः॥५॥ अक्षरपंक्तिः पदपंक्तिः। अक्षरपंक्तिरित्यक्षरऽपंक्तिः। पदपंक्तिर्विष्टारपंक्तिः। पदपंक्तिरिति पदऽ
पंक्तिः। विष्टारपंक्तिः क्षुरः। विष्टारपंक्तिरिति विष्टारऽपंक्तिः। क्षुरो भ्रजः। भ्रज आच्छत्। आच्छत्प्रच्छत्। आच्छ
दित्याऽछत्। प्रच्छत्संयत्। प्रच्छदिति प्रऽछत्। संपद्वियत्। संपदिति सं। यत्। वियद्बृहत्। वियदिति विऽयत्॥६॥
बृहद्रथंतरं॥ रथंतरं निकायः। रथंतरमिति रथंऽतरं॥ निकायो विवधः। निकाय इति निऽकायः। विवधो गि
रः। विवध इति विऽवधः। गिरिर्भ्रजः। भ्रजः संस्तुप्। संस्तुबनुष्टुप्। संस्तुबिति संऽस्तुप्। अनुष्टुबेवः।
अनुष्टुबित्यनुऽस्तुप्॥७॥ एवो वरिवः। वरिवो वयः। वयो वयस्कृत्। वयस्कृद्विष्पर्धाः। वयःकृदिति वयःऽकृ

त्र। विष्पर्द्धा विशालं। विस्पर्द्धा इति विऽस्पर्द्धाः। विशालं छदिः। विशालमिति विऽशालं। छदिर्दूरोहणं। दूरोहणं तंद्रम।
दूरोहणमिति दुःऽरोहणं। तंद्रमंकांकम्। अंकांकं छंदः। अंकांकमित्यंकऽअंकं। छंद इति छंदः॥९॥ छ॥ रश्मिना।
सत्याय। सत्याय सत्यं। सत्यं जिन्व। जिन्व प्रेतिना। प्रेतिना धर्मणा। प्रेतिनेति प्रऽइतिना। धर्मणा। धर्मं। धर्म
मन्वित्या। अन्वित्या दिवा। अन्वित्येत्यनुऽइत्या। दिवा दिवं। दिवं संधिना। संधिनांतरिक्षेण। संधिनेति सं
धिना। क्षेनेरि अंतरिक्षेणांतरिक्षम्। अंतरिक्षं प्रतिधिना॥१॥ प्रतिधिना पृथिव्या। प्रतिधिनेति। धिना।
पृथिव्या पृथिवीं। पृथिवीं विष्टंभेन। विष्टंभेन वृष्ट्या। वृष्ट्या वृष्टिं। वृष्टिं प्रवया। प्रवयान्हा। प्रवयेति प्रऽवया। अ
न्हाहः। अहरनुया। अनुया रात्र्या। अनुयेत्यनुऽया। रात्र्या रात्रीं। रात्रीमुशिजा॥२॥ उशिजा वसुभ्यः। वसु
भ्यो वसून्। वसुभ्य इति वसुऽभ्यः। वसून्प्रकेतेन। प्रकेतेनादित्येभ्यः। प्रकेतेनेति प्रऽकेतेन। आदित्येभ्य
आदित्यान्। आदित्याँस्तंतुना। तंतुना रायः। रायस्पोषेण। पोषेण रायः। रायस्पोषं। पोषं संसर्पेण॥
संसर्पेण श्रुताय॥ संसर्पेणेति सं। सर्पेण। श्रुताय श्रुतं। श्रुतमैलेन॥३॥ ऐलेनौषधीभ्यः। ओषधीभि
रोषधीः। ओषधीभिरुत्तमेन। उत्तमेन तनूभिः। उत्तमेनेत्युत्ऽतमेन। तनूभिस्तनूः। तनूर्वयोधसा। व

योधसाधीतेधीतेन।वयोधसेतिवयः।धसा।आधीतेनाधीतं।आधीतेनेत्याऽधीतेन।आधीतमभिजि
ता।आधीतमित्याऽधीतं।अभिजितातेजसा।अभिजितेत्यभिऽजिता।तेजसातेजः।तेजोजिन्व।जि
न्वप्रतिपत्॥४॥प्रतिपदसि।प्रतिपदितिप्रतिऽपत्।असिप्रतिपदे।प्रतिपदेत्वा।प्रतिपदइतिप्रतिऽपदे।त्वानु
पत्।अनुपदस्यनुपदे।अनुपदित्यनुऽपत्।अनुपदेसंपत्।अनुपदइत्यनुऽपदे।संपदितिसंऽपत्।संपदेतेजः।
संपदइतिसंऽपदे।तेजस्तेजसे।तेजसेत्रिवृत्॥५॥त्रिवृदसित्रिवृते।त्रिवृदितित्रिऽवृत्।त्रिवृतेप्रवृत्।त्रिवृत
इतित्रिऽवृते।प्रवृदसिप्रवृते।प्रवृदितिप्रऽवृत्।प्रवृतेविवृत्।प्रवृतइतिप्रऽवृते।विवृदसिविवृते।विवृदितिविऽवृत्।
विवृतेसंवृत्।विवृतइतिविऽवृते।संवृदसिसंवृते।संवृदितिसंऽवृत्।संवृतआक्रमः।संवृतइतिसंऽवृते॥६॥
आक्रमआक्रमाय।आक्रमइत्याऽक्रमः।आक्रमायसंक्रमः।आक्रमायेत्याऽक्रमाय।संक्रमःसंक्रमाय।
संक्रमइतिसंऽक्रमः।संक्रमायोत्क्रमः।संक्रमायेतिसंऽक्रमाय।उत्क्रमउत्क्रमाय।उत्क्रमइत्युत्ऽक्रमः।उत्क्र
मायोत्क्रांतिः।उत्क्रमायेत्युत्ऽक्रमाय।उत्क्रांतिरुत्क्रांत्यै।उत्क्रांतिरित्युत्ऽक्रांतिः।उत्क्रांत्यैत्वा।उत्क्रांत्याइत्यु
त्ऽक्रांत्यै।त्वाधिपतिना।अधिपतिनोर्जा।अधिपतिनेत्यधिऽपतिना।ऊर्जोर्जं।ऊर्जंवृषश्रीः।वृषश्रीःद्वा

॥११२॥ ञाय । वेषश्रीरिति वेषुऽश्रीः । दक्षायदक्षं । दक्षं जिन्व । जिन्वेति जिन्व ॥ ७ ॥ राज्ञ्यसि । असि प्राची । प्राची दिक् । दि ११३
ग्वसवः । वसवस्ते । ते देवाः । देवा अधिपतयः । अधिपतयोग्निः । अधिपतय इत्यधिऽपतयः । अग्निर्हेतीनां ।
हेतीनां प्रतिधर्त्ता । प्रतिधर्त्ता त्रिवृत् । प्रतिधर्त्तेति प्रतिऽधर्त्ता ॥ ८ ॥ त्रिवृत्त्वा । त्रिवृदिति त्रिऽवृत् । त्वा स्तोमः । स्तो
मः पृथिव्यां । पृथिव्यां श्रयतु । श्रयत्वाज्यं । आज्यमुक्थं । उक्थमव्यथायै । अव्यथायै स्तभ्नातु । स्तभ्नातु रथं
तरं । रथंतरं साम । रथंतरमिति रथंऽतरं । साम प्रतिष्ठित्यै । प्रतिष्ठित्या अंतरिक्षे । प्रतिष्ठित्या इति प्रतिऽ
स्थित्यै । अंतरिक्ष ऋषयः ।२॥ ऋषयस्त्वा । त्वा प्रथमजाः । प्रथमजा देवेषु । प्रथमजा इति प्रथमऽजाः । देवेषु
दिवः । दिवो मात्रया । मात्रया वरिम्णा । वरिम्णा प्रथंतु । प्रथंतु विधर्त्ता । विधर्त्ता च । विधर्त्तेति विऽधर्त्ता । चायं । अ
यमधिपतिः । अधिपतिश्च । अधिपतिरित्यधिऽपतिः । च ते । ते त्वा । त्वा सर्वे । सर्वे संविदानाः । संविदाना ना
कस्य । संविदाना इति संऽविदानाः । नाकस्य पृष्ठे । पृष्ठे स्वर्गे । स्वर्गे लोके । स्वर्गेति स्वःऽगे । लोके यजमानं । यजमा
नं च । च सादयंतु । सादयंतु विराट् ॥ ३ ॥ विराडसि । विराडिति विऽराट् । असि दक्षिणा । दक्षिणा दिक् । दि
ग्रुद्राः । रुद्रास्ते । ते देवाः । देवा अधिपतयः । अधिपतय इंद्रः । अधिपतय इत्यधिऽपतयः । इंद्रो हेतीनां । ॥११२॥

हेतीनांप्रतिधर्त्री।प्रतिधर्त्रीपंचदशः।प्रतिधर्त्रीतिप्रतिऽधर्त्री॥४॥पंचदशस्त्वा।पंचदश इतिपंचऽदशः।
त्वास्तोमः।स्तोमःपृथिव्यां।पृथिव्यांश्रयतु।श्रयतुप्रउगं।प्रउगमुक्थं।उक्थमव्यथायै।अव्यथायैस्तभ्नातु॥
स्तभ्नातुबृहत्।बृहत्साम।सामप्रतिष्ठित्यै।प्रतिष्ठित्याअंतरिक्षे।प्रतिस्थित्या इतिप्रतिऽस्थित्यै।अंतरिक्षेस
म्राट्॥५॥सम्राळसि।सम्राळितिसंऽराट्।असिप्रतीची।प्रतीचीदिक्।दिगादित्याः।आदित्यास्ते।तेदेवाः।
देवाअधिपतयः।अधिपतयोवरुणः।अधिपतयइत्यधिऽपतयः।वरुणोहेतीनां।हेतीनांप्रतिधर्त्री।प्रति
धर्त्रीसप्तदशः।प्रतिधर्त्रीतिप्रतिऽधर्त्री॥६॥सप्तदशस्त्वा।सप्तदश इतिसप्तऽदशः।त्वास्तोमः।स्तोमःपृथिव्यां।
पृथिव्यांश्रयतु।श्रयतुमरुत्वतीयं।मरुत्वतीयमुक्थं।उक्थमव्यथायै।अव्यथायैस्तभ्नातु।स्तभ्नातुवैरूपं।वै
रूपंसाम।सामप्रतिष्ठित्यै।प्रतिष्ठित्याअंतरिक्षे।प्रतिस्थित्या इतिप्रतिऽस्थित्यै।अंरिक्षेस्वराट्॥७॥स्वराळसि।
स्वराळितिस्वऽराट्।अस्युदीची।उदीचीदिक्।दिङ्मरुतः।मरुतस्ते।तेदेवाः।देवाअधिपतयः।अधिपत
यःसोमः।अधिपतयइत्यधिऽपतयः।सोमोहेतीनां।हेतीनांप्रतिधर्त्री।प्रतिधर्त्र्येकविंशः।प्रतिधर्त्रीतिप्रतिऽ

२२५

११३ धर्त्री॥८॥ एकवींशस्त्वा। एकवींश इत्येकऽवींशः। त्वा स्तोमः। स्तोमः पृथिव्यां। पृथिव्यां श्रयतु। श्रयतु निष्केवल्यं।
निष्केवल्यमुक्थं। निःकेवल्यमिति निःऽकेवल्यं। उक्थमव्यथायै। अव्यथायै स्तभ्नातु। स्तभ्नातु वैराजं। वैराजं सा
म। साम प्रतिष्ठित्यै। प्रतिष्ठित्या अंतरिक्षे। प्रतिष्ठित्या इति प्रतिऽस्थित्यै। अंतरिक्षेधिपत्नी॥९॥ अधिपत्न्य
सि। अधिपत्नीत्यधिऽपत्नी। असि बृहती। बृहती दिक्। दिग्विश्वे। विश्वे ते। ते देवाः। देवा अधिपतयः। अधि
पतयो बृहस्पतिः। अधिपतय इत्यधिऽपतयः। बृहस्पतिर्हेतीनां। हेतीनां प्रतिधर्त्ता। प्रतिधर्त्ता त्रिणवत्रयस्त्रिं
शौ। प्रतिधर्त्तेति प्रतिऽधर्त्ता॥१०॥ त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्वा। त्रिणवत्रयस्त्रिंशाविति त्रिनवऽत्रयस्त्रिंशौ। त्वा स्तो
मौ। स्तोमौ पृथिव्यां। पृथिव्यां श्रयतां। श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते। वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे। वैश्वदेवाग्नि
मारुते इति वैश्वदेवाग्निमारुते। उक्थे अव्यथायै। उक्थे इत्युक्थे। अव्यथायै स्तभ्नीतां। स्तभ्नीतां शाक्वररै
वते। शाक्वररैवते सामनी। शाक्वररैवते इति शाक्वररैवते। सामनी प्रतिष्ठित्यै। सामनी इति सामनी। प्रति ११३
ष्ठित्या अंतरिक्षे। प्रतिष्ठित्या इति प्रतिऽस्थित्यै। अंतरिक्ष इत्यंतरिक्षे॥११॥ ऋषयस्त्वा॥१२॥ अयं पुरः॥

पुरोहरिकेशः।हरिकेशःसूर्यरश्मिः।हरिकेशइतिहरिऽकेशः।सूर्यरश्मिस्तस्य।सूर्यरश्मिरितिसूर्यऽरश्मिः।तस्यरथ
गृत्सः।रथगृत्सश्च।रथगृत्सइतिरथऽगृत्सः।चरथौजाः।रथौजाश्च।रथौजाइतिरथऽओजाः।चसेनानीग्राम
ण्यौ।सेनानीग्रामण्यौपुंजिकस्थला।सेनानीग्रामण्याइतिसेनानीग्रामण्यौ।पुंजिकस्थलाच।पुंजिकस्थलेति
पुंजिकऽस्थला।चक्रतुस्थला।क्रतुस्थलाच।क्रतुस्थलेतिक्रतुऽस्थला।चाप्सरसौ।अप्सरसौदंक्ष्णा
वः।दंक्ष्णवःपशवः।पशवोहेतिः।हेतिःपौरुषेयः।पौरुषेयोवधः।वधःप्रहेतिः।प्रहेतिस्तेभ्यः।प्रहेतिरिति
प्रऽहेतिः॥१॥तेभ्योनमः।नमोअस्तु।अस्तुते।तेनः।नोमृडयंतु।मृडयंतुते।तेनः।नोवंतु।अवंतुते।तेयं।यं
द्विष्मः।द्विष्मोयः।यश्चनः।नोद्वेष्टि।द्वेष्टितं।तमेषां।एषांजंभे।जंभेदध्मः।दध्मोयं॥२॥अयंदक्षिणा।दक्षि
णा।विश्वकर्मा।विश्वकर्मातस्य।विश्वकर्मेतिविश्वऽकर्मा।तस्यरथस्वनः।रथस्वनोरथेचित्रः।रथस्वनइ
तिरथऽस्वनः।रथेचित्रोमेनका।रथेचित्रइतिरथेऽचित्रः।मेनकासहजन्या।सहजन्याप्सरसौ।सह
जन्येतिसहऽजन्या।अप्सरसोयातुधानाः।यातुधानाहेतिः।यातुधानाइतियातुऽधानाः।हेतीरक्षां

११४॥ सि।रक्षाऽंसिप्रहेतिः।प्रहेतिरयं।प्रहेतिरितिप्रऽहेतिः॥३॥अयंपश्चात्।पश्चाद्विश्वव्यचाः।विश्वव्यचास्तस्य।
विश्वव्यचा इति विश्वऽव्यचाः।तस्यरथप्रोतः।रथप्रोतसमरथः।रथप्रोत इति रथऽप्रोतः।असमरथः प्रम्लोचंती॥
असमरथ इत्यसमऽरथः।प्रम्लोचंती चानुम्लोचंती।प्रम्लोचंतीतिप्रऽम्लोचंती॥अनुम्लोचंती चाप्सरसौ।अनुम्लो
चंतीत्यनुऽम्लोचंती॥अप्सरसौ व्याघ्राः।व्याघ्रा हेतिः।हेतिः सर्पाः।सर्पाः प्रहेतिः।प्रहेतिरयं।प्रहेतिरितिप्रऽहेतिः॥
॥४॥अयमुत्तरात्।उत्तरात्संयद्वसुः।संयद्वसुरितिसंयत्।वसुः।तस्यतार्क्ष्यः।तार्क्ष्योऽरिष्टनेमिः।अरिष्टनेमिर्वि
श्वाची।अरिष्टनेमिरित्यरिष्टऽनेमिः।विश्वाचीघृताची॥घृताची चाप्सरसौ।अप्सरसावापः।आपोहेतिः।हेति
र्वातः।वातःप्रहेतिः।प्रहेतिरयं।प्रहेतिरितिप्रऽहेतिः॥५॥अयमुपरि।उपर्यर्वाग्वसुः।अर्वाग्वसुस्तस्य।अर्वा
ग्वसुरित्यर्वाक्ऽवसुः।तस्यसेनजित्।सेनजित्सुषेणः।सेनजिदितिसेनऽजित्।सुषेणश्चोर्वशी॥सुषेण इतिसुऽसे ११४॥
नः।उर्वशीपूर्वचित्तिः।पूर्वचित्तिरप्सरसौ।पूर्वचित्तिरितिपूर्वऽचित्तिः।अप्सरसावस्फूर्जन्।अवस्फूर्जन्हेतिः॥ न
अवस्फूर्जन्नित्यवऽस्फूर्जन्।हेतिर्विद्युत्।विद्युत्प्रहेतिः।विद्युदितिविऽद्युत्।प्रहेतिरितिप्रऽहेतिः॥६॥अय

मग्निः। अग्निः सहस्कृतः। सहस्कृतो वाजस्य। वाजस्य शतिनः। शतिनस्पतिः। पतिरिति पतिः। मूर्द्धा कविः। कवी
रयीणां। रयीणामिति रयीणां॥१॥ अबोध्यग्निः। अग्निः समिधा। समिधा जनानां। समिधेति सं ऽ इधा। जनानां
प्रति। प्रति धेनुमिव। धेनुमिवायतीं। धेनुमिवेति धेनुं इव। आयतीमुषासं। आयतीमित्याऽयतीं। उषासमित्यु
षसं। यह्वा इव प्र। यह्वा इवेति यह्वाः इव। प्र वयां। वयामुज्जिहानाः। उज्जिहानाः प्र। उज्जिहाना इत्युत्ऽजिहा
नाः। प्र भानवः। भानवः सिस्रते। सिस्रते नाकं। नाकमच्छ। अच्छेत्यच्छ॥२॥ अवोचाम कवये। कवये मेध्याय।
मेध्याय वचः। वचो वंदारु। वंदारु वृषभाय। वृषभाय वृष्णे। वृष्ण इति वृष्णे। गविष्ठिरो नमसा। नमसा स्तोमं।
स्तोममग्नौ। अग्नौ दिवीव। दिवीव रुक्मं। दिवीवेति दिवि इव। रुक्ममुरुव्यंचं। उरुव्यंचमश्रेत्। उरुव्यंचमि
त्युरुऽव्यंचं। अश्रेदित्यश्रेत्॥३॥ जनस्य गोपाः। गोपा अजनिष्ट। अजनिष्ट जागृविः। जागृविरग्निः। अग्निः सुद
क्षः। सुदक्षः सुविताय। सुदक्ष इति सुऽदक्षः। सुविताय नव्यसे। नव्यस इति नव्यसे। घृतप्रतीको बृहता। घृतप्र
तीक इति घृतऽप्रतीकः। बृहता दिविस्पृशा। दिविस्पृशा द्युमत्। दिविस्पृशेति दिविऽस्पृशा। द्युमद्वि। द्युमदिति द्युः

११५ मत् । विभाति । भाति भरतेभ्यः । भरतेभ्यः शुचिः । शुचिरिति शुचिः ॥४॥ त्वामग्ने । अग्ने अंगिरसः । अंगिरसो गुहा । गुहा हि
तं । हितमनु । अन्वविंदन् । अविंदञ्छिश्रियाणं ॥ शिश्रियाणं वनेवने । वनेवन इति वनेऽवने । सजायसे । जायसे मथ्यमा
नः । मथ्यमानः सहः । सहो महत् । महत्त्वां । त्वामाहुः । आहुः सहसः । सहसस्पुत्रं । पुत्रमंगिरः । अंगिर इत्यंगिरः ॥५॥ स
खायः सं । संवः । वः सम्यंचं । सम्यंचमिषं । इषं स्तोमं । स्तोमं च । चाग्नये । अग्नय इत्यग्नये । वर्षिष्ठाय क्षितीनां । क्षितीनाम्
ऊर्जो नप्त्रे । नप्त्रे सहस्वते । सहस्वत इति सहस्वते ॥६॥ संसमित् । संसमिति संऽसं । इद्युवसे । युवसे वृषन् । वृषन्नग्ने ॥
अग्ने विश्वानि । विश्वान्यर्यः । अर्य आ । एळः । इळस्पदे । पदे सं । समिध्यसे । इध्यसे सः । स नः । नो वसूनि । वसून्या भर । आ
भर । भरेति भर ॥७॥ त्वामग्ने । अग्ने हविष्मन्तः । हविष्मन्तो देवं । देवं मर्त्तासः । मर्त्तास ईळते । ईळत इतीळते । मन्ये त्वा ॥
त्वा जातवेदसं । जातवेदसं सः । जातवेदसमिति जातऽवेदसं । स हव्या । हव्या वक्षि । वक्ष्यानुषक् । आनुषगित्यानुषक् ॥
॥८॥ त्वं चित्रश्रवस्तम । चित्रश्रवस्तम हवंते । चित्रश्रवस्तमेति चित्रश्रवःऽतम । हवंते विक्षु । विक्षु जंतवः । जंतव ११५
इति जंतवः ॥९॥ शोचिष्केशं पुरु । प्रिय । शोचिष्केशमिति शोचिःऽकेशं । पुरुप्रियाग्ने । पुरुप्रियेति पुरुऽप्रिय । अग्ने हव्याय ।

हव्यायवोह्ळवे।वोह्ळवइतिवोह्ळवे॥१०॥एनावः।वोअग्निं।अग्निंनमसा।नमसोर्जः।ऊर्जोनपातं।नपातमाहुवे।
आहुवे।हुवइतिहुवे।प्रियंचेतिष्ठं।चेतिष्ठमरतिं।अरतिंस्वध्वरं।स्वध्वरंविश्वस्य।स्वध्वरमितिसुऽअध्वरं।
विश्वस्यदूतं।दूतममृतं।अमृतमित्यमृतं॥१७॥विश्वस्यदूतं।दूतममृतं।अमृतमित्यमृतं॥सयोजतेयो
जतेअरुषा।अरुषाविश्वभोजसा।विश्वभोजसासः।विश्वभोजसेतिविश्वऽभोजसा।सदुद्रवत्।दुद्रवत्स्वाहु
तः।स्वाहुतइतिसुऽआहुतः॥११॥सदुद्रवत्।दुद्रवत्स्वाहुतः।स्वाहुतइतिसुऽआहुतः।सुब्रह्मायज्ञः।सुब्र
ह्मेतिसुऽब्रह्मा।यज्ञःसुशमी।सुशमीवसूनां।सुशमीतिसुऽशमी।वसूनांदेवं।देवंराधः।राधोजनानां।जनाना
मितिजनानां॥१२॥अग्नेवाजस्य।वाजस्यगोमतः।गोमतईशानः।गोमतइतिगोऽमतः।ईशानःसहसः।
सहसोयहो।यहोइतियहो।अस्मेधेहि।धे।अस्मेइत्यस्मे।धेहिजातवेदः।जातवेदोमहि।जातवेदइतिजातऽ
वेदः।महिश्रवः।श्रवइतिश्रवः॥१३॥सइधानः।इधानोवसुः।वसुःकविः।कविरग्निः।अग्निरीळेन्यः।ईळेन्यो
गिरा।गिरेतिगिरा।रेवदस्मभ्यं।अस्मभ्यंपुर्वणीक।पुर्वणीकदीदिहि।पुर्वणीकेतिपुरुऽअनीक।दीदिहीतिदीदिहि॥१४॥

2 39

११९॥ नेपोराजन्न।राजन्नुत।उतत्मना।त्मनाग्ने।अग्नेवस्तोः।वस्तोरुत।उतोषसः।उषसइत्युषसः।सतिग्मजंभ।ति
ग्मजंभरक्षसः।तिग्मजंभेतितिग्मऽजंभ।रक्षसोदह।दहप्रति।प्रतीतिप्रति॥१५॥भद्रंनः।नोअग्निः।अग्निराहु
तः।आहुतोभद्रा।आहुतइत्याऽहुतः।भद्रारातिः।रातिःसुभग।सुभगभद्रः।सुभगेतिसुऽभग।भद्रोअध्व
रः।अध्वरइत्यध्वरः।भद्राउत।उतप्रशस्तयः।प्रशस्तयइतिप्रऽशस्तयः॥१६॥उत।उतप्रशस्तयः।प्रशस्त भद्रा
योभद्रं।प्रशस्तयइतिप्रऽशस्तयः।भद्रंमनः।मनःकृणुष्व।कृणुष्ववृत्रतूर्ये।वृत्रतूर्यइतिवृत्रऽतूर्ये।येनासम
त्सु।समत्सुसासहः।समत्स्वितिसमत्ऽसु।सहसहइतिसहसेः॥१७॥येनासमत्सु।समत्सुसासहः।स
मत्स्वितिसमत्ऽसु।सासहोसेव।ससहइतिससहः।अवस्थिरा।स्थिरातनुहि।तनुहिभूरि।भूरिशर्द्धताम्।
शर्द्धतामितिशर्द्धतां।वनेमाते।तेअभिष्टिभिः।अभिष्टिभिरित्यभिष्टिऽभिः॥१८॥अग्निंतं।तंमन्ये।मन्येयः। ॥११९॥
योवसुः।वसुरस्तं।अस्तंयं।यंयंति।यंतिधेनवः।धेनवइतिधेनवः।अस्तमर्वंतः।अर्वंतआशवः।आश
वोस्तं।अस्तंनित्यासः।नित्यासोवाजिनः।वाजिनइषं।इषंस्तोतृभ्यः।आभर।स्तोतृभ्यइतिस्तोतृऽभ्यः।आ स्तोतृभ्य

भर। भरेतिभर॥१९॥ सोअग्निः। अग्निर्यः। योवसुः। वसुर्गृणे। गृणेसं। संयं। यमायंति। आयंतिधेनवः॥
आयंतीत्याऽयंति। धेनवइतिधेनवः। समर्वंतः। अर्वंतोरघुद्रुवः। रघुद्रुवःसं। रघुद्रुवइतिरघुऽद्रुवः।
संसुजातासः। सुजातासःसूरयः। सुजातासइतिसुऽजातासः। सूरयइषं। इषंस्तोतृभ्यः। स्तोतृभ्यआ
भर। स्तोतृभ्यइतिस्तोतृऽभ्यः। आभर। भरेतिभर॥२०॥ उभेसुश्चंद्र। उभेइत्युभे। सुश्चंद्रसर्पि
षः। सुचंद्रेतिसुऽचंद्र॥ सर्पिषोदर्वी। दर्वीश्रीणीषे। दर्वीइतिदर्वी। श्रीणीषआसनि। आसनीत्यास
नि॥ उतोनः। उतोइत्युतो। नउत्। उत्पुपूर्याः। पुपूर्याउक्थेषु। उक्थेषुशवसः। शवसस्पते। पतइषं। इ
षं स्तोतृभ्यः। स्तोतृभ्यआभर। स्तोतृभ्यइतिस्तोतृऽभ्यः। आभर। भरेतिभर॥२१॥ अग्नेतं। तमद्य। अद्या
श्वं। अश्वंन। नस्तोमैः। स्तोमैःक्रतुं। क्रतुंन। नभद्रं। भद्रंहृदिस्पृशं॥ हृदिस्पृशमितिहृदिऽस्पृशं। ऋ
ध्यामाते। तओहैः। ओहैरित्योहैः॥२२॥ अधाहि। ह्यग्ने। अग्नेक्रतोः। क्रतोर्भद्रस्य। भद्रस्यदक्षस्य।
दक्षसाधोः। सा। धोरितिसाधोः। रथीः। ऋतस्य। ऋतस्यबृहतः। बृहतोबभूथ। बभूथेतिबभूथ॥२३॥
एभिर्नः। नोअर्कैः। अर्कैर्भव। भवानः। नोअर्वाङ्। अर्वाङ्स्वः। स्वर्ण। नज्योतिः। ज्योतिरितिज्योतिः। अग्नेवि

ञ्चेभिः । किञ्चेभिः सुमनाः । सुमना अनीकैः । सुमना इति सुऽमनाः । अनीके रिस्पनाकैः ॥ २४ ॥ अग्निं होतारं ।
॥११३७॥ होतारं मन्ये । मन्ये दास्वन्तं । दास्वन्तं वसुं । वसुं सूनुं । सूनुं सहसः । सहसो जातवेदसं । जातवेदसं विप्रं ।
जातवेदसमिति जातऽवेदसं । विप्रं न । न जातवेदसं । जातवेदसमिति जातऽवेदसं । य ऊर्ध्वया । ऊर्ध्व
या स्वध्वरः । स्वध्वरो देवः । स्वध्वर इति सुऽअध्वरः । देवो देवाच्या । देवाच्या कृपा । कृपेति कृपा । घृतस्य
विभ्राष्टिं । विभ्राष्टिमनु । विभ्राष्टिमिति विऽभ्राष्टिं । अनु वष्टि । वष्टि शोचिषा । शोचिषाजुह्वानस्य । आ
जुह्वानस्य । आजुह्वानस्येत्याऽजुह्वानस्य । सर्पिष इति सर्पिषः ॥ २५ ॥ घ ॥ येन ऋषयः । ऋषयस्तप
सा । तपसा सत्रं । सत्रमायन् । आयन्निन्धानाः । इन्धाना अग्निं । अग्निं स्वः । स्वराभरन्तः । आभरन्त
इत्याऽभरन्तः । तस्मिन्नहं । अहं नि । नि दधे । दधे नाके । नाके अग्निं । अग्निं यं । यमाहुः । आहुर्मनवः ।
मनवस्तीर्णबर्हिषं । स्तीर्णबर्हिषमिति स्तीर्णऽबर्हिषं ॥ २ ॥ तं पत्नीभिः । पत्नीभिरनु । अनु गच्छेम ।
गच्छेम देवाः । देवाः पुत्रैः । पुत्रैर्भ्रातृभिः । भ्रातृभिरुत । भ्रातृभिरिति भ्रातृऽभिः । उत वा । वा हिरण्यैः ।
हिरण्यैरिति हिरण्यैः । नाकं गृभ्णानाः । गृभ्णानाः सुकृतस्य । सुकृतस्य लोके । सुकृतस्येति सुऽकृ
११७॥

तस्य । लोके तृतीये । तृतीये पृष्ठे । पृष्ठे अधि । अधि रोचने । रोचने दिवः । दिव इति दिवः ॥२॥ आ वाचः ।
वाचो मध्यं । मध्यमरुहत् । अरुहद्भुरण्युः । भुरण्युरयं । अयमग्निः । अग्निः सत्पतिः । सत्पतिश्चेकिता
नः । सत्पतिरिति सत्ऽपतिः । चेकितान इति चेकितानः ॥ पृष्ठे पृथिव्याः । पृथिव्या निहितः । निहितो
दविद्युतत् । निहित इति निऽहितः । दविद्युतदधस्पदं । अधस्पदं कृणुते । अधस्पदमित्यधःऽपदम् ।
कृणुते ये । ये पृतन्यवः । पृतन्यव इति पृतन्यवः ॥३॥ अयमग्निः । अग्निर्वीरतमः । वीरतमो व
योधाः । वीरतम इति वीरऽतमः । वयोधाः सहस्रियः । वयोधा इति वयःऽधाः । सहस्रियो द्योतताम् ।
द्योततामप्रयुच्छन् । अप्रयुच्छन्नित्यप्रऽयुच्छन् । विभ्राजमानः सरिरस्य । विभ्राजमान इति विऽभ्राज
मानः । सरिरस्य मध्ये । मध्य उप । उप प्र । प्र याहि । याहि दिव्यानि । दिव्यानि धाम । धामेति धाम ॥४॥
संप्रच्यवध्वमुप । संप्रच्यवध्वमिति सम् । प्रच्यवध्वं । उप सं प्रयात । संप्रयाताग्ने । संप्रयातेति सम् ।
प्रयात । अग्ने पथः । पथो देवयानान् । देवयानान्कृणुध्वं । देवयानानिति देवऽयानान् । कृणुध्व

॥११४॥ मिति हणुधं। पुनः त्वा एवाना। पुनरिति पुनः। त्वा आवाना पितरा। पितरा पुत्राना। पुत्राना न्वाताँः सीत्द॥ अन्वा
ताँः सीत्वयि। अन्वाताँः सीदित्यनुऽअताँः सीत्। त्वयि तंतुं। तंतुमेतं। एतमित्येतं॥५॥ उद्बुध्यस्व। बुध्य
स्वाग्ने। अग्ने प्रति। प्रतिजागृहि। जागृहि त्वं। त्वमिष्टापूर्ते। इष्टापूर्ते सं। इष्टापूर्ते इतीष्टापूर्ते। सं सृजा
थां। सृजेथामयं। अयं च। चेति च। अस्मिन्त्सधस्थे। सधस्थेऽधि। सधस्थ इति सधऽस्थे। अध्युत्त
रस्मिन्। उत्तरस्मिन्विश्वे। उत्तरस्मिन्नित्युत्ऽतरस्मिन्। विश्वेदेवाः। देवा यजमानः। यजमानश्च। च सी
दत। सीदतेति सीदत॥६॥ येन वहसि। वहसि सहस्रं। सहस्रं येन। येनाग्ने। अग्ने सर्ववेदसं। स
र्ववेदसमिति सर्वऽवेदसं। तेनेमं। इमं यज्ञं। यज्ञं नः। नो नय। नय स्वः। स्वः। स्वर्देवेषु। देवेषु गंतवे।
गंतव इति गंतवे॥७॥ छ॥ तपस्तपस्यः। तपस्यः शैशिरो। शैशिरो। शिरो परमेष्ठी। परमेष्ठी दिवः। प ॥११४॥
रमेस्थीति परमेऽस्थी। दिवः सूर्यः। सूर्य इति सूर्यः॥१॥ प्रेप्सदर्भ्यः। अग्म्यान। नयवसे। यवसे विष्णं।

न्र । अविष्यन्यदा । पाहि महः । महः संवरणात् । संवरणाद्धि । संवरणादिति सं ऽवरणात् । अस्मात् ।
अस्माद्विषस्यात् । आदस्य । अस्य वातः । वातो अनु । अनु वाति । वाति शोचिः । शोचिरध । अध स्म ।
स्म ते । ते व्रजनम् । आदस्य । अस्य वातः । व्रजनं कृष्णम् । कृष्णमस्ति । अस्तीत्यस्ति ॥२॥ आयोष्ट्वा ।
त्वा सदने । सदने सादयामि । सादयाम्यवतः । अवतश्छायायाम् । छायायाꣳ समुद्रस्य । समुद्रस्य हृ
दये । हृदय इति हृदये । रश्मीवती भास्वतीम् । रश्मिवतीमिति रश्मिऽवतीम् । भास्वतीमा । मा या ॥ आया ।
या द्याम् । द्यां भासि । भास्या पृथिवीम् । आ पृथिवीम् । पृथिवीमोरु । ओरु । उर्वन्तरिक्षम् । अन्तरिक्षमित्यन्तरिक्षम् ।
दिवां सहस्रस्य । सहस्रस्य प्रमा । प्रमा प्रतिमा । प्रमेति प्रऽमा । प्रतिमोन्मा । प्रतिमेति प्रतिऽमा । उ
न्मा साहस्रः । उन्मेत्युत्ऽमा । साहस्रोसि । असि सहस्राय । सहस्राय त्वा । त्वेति त्वा ॥४॥ छ ॥ ॥
॥ इति क्रमपाठे षोडशोध्यायः ॥ छ ॥ ॐम् । नमस्तेस्यनुवाकेषु सप्तस्यापाद्विवेष्टनः ॥ अनुवाको
नवसद्युग्मपंथा ष्टसुद्विचन्त् ॥१॥ दशास्मिन्महतीत्याद्याः सर्वे चैवाननवेष्टनाः ॥ छ ॥ ॥
नमस्ते । ते रुद्र । रुद्र मन्यवे । मन्यव उतो । उतो ते । उतो इत्युतो । ते इषवे । इषवे नमः । नमस्त

२७६

त्तिनमः। बाहुभ्यामुत। बाभ्योहुमिति बाहुऽभ्यां उत ते। ते नमः। नम उ्तिनमः॥१॥ याते ते रुद्र। रुद्र शिवा।
शिवा तनूः। तनूरघोरा। अघोरापापकाशिनी। अपापकाशिनीत्यपापऽकाशिनी। तया नः। नस्तन्वा।
॥१९२॥ तन्वा शंतमया। शंतमया गिरिशंत। शंतमयेति शंऽतमया। गिरिशंताभि। गिरिशंतेति गिरिशंत।
अभिचाकशीहि। चाकशीहीति चाकशीहि॥२॥ यामिषुं। इषुंगिरिशंत। गिरिशंत हस्ते। गिरिशंतेति
गिरिऽशंत। हस्ते बिभर्षि। बिभर्ष्यस्तवे। अस्तव इत्यस्तवे। शिवां गिरित्र। गिरित्र तां। गिरित्रेति गिरि
त्र। तां कुरु। कुरु मा। मा हिंसीः। हिंसीः पुरुषं। पुरुषं जगत्। जगदिति जगत्॥३॥ शिवेन वचसा। वचसा
त्वा। त्वा गिरिश। गिरिशाच्छ। गिरिशेति गिरिऽश। अच्छावदामसि। वदामसीति वदामसि। यथा नः। नः स
र्वं। सर्वमित्। इज्जगत्। जगदयक्ष्मं। अयक्ष्मं सुमनाः। सुमना असत्। सुमना इति सुऽमनाः। अस
दित्यसत्॥४॥ अध्यवोचत्। अवोचदधिवक्ता। अधिवक्ता प्रथमः। अधिवक्तेत्यधिऽवक्ता। प्रथ
मो दैव्यः। दैव्यो भिषक्। भिषगिति भिषक्। अहींश्च। च सर्वान्। सर्वाञ्जम्भयन्। जम्भयन्त्सर्वाः। ॥११९॥
सर्वाश्च। च यातुधान्यः। यातुधान्यो धराचीः। यातुधान्य इति यातुऽधान्यः। अधराचीः परा। परा

सुव॥ सुवेतिसुव॥५॥ असौयः। यस्ताम्रः। ताम्रोअरुणः। अरुणउत। उतबभ्रुः। बभ्रुःसुमंगलः। सुमंगलइति
सुऽमंगलः। येच। चैनां। एनांरुद्राः। रुद्राअभितः। अभितोदिक्षु। दिक्षुश्रिताः। श्रिताःसहस्रशः। सहस्रशोव। स
हस्रशइतिसहस्रऽशः। अवैषां। एषांहेळः। हेळईमहे। ईमहइतीमहे॥६॥ असौयः। योवसर्पति। अवस
र्पतीनीलग्रीवः। अवसर्पतीत्यवऽसर्पति। नीलग्रीवोविलोहितः। नीलग्रीवइतिनीलऽग्रीवः। विलोहितइति
विऽलोहितः। उतैनं। एनंगोपाः। गोपाअदृशन्। अदृशन्नदृशन्। अदृशन्नुदहार्यः। उदहार्यःसः। उदहार्यइ
त्युदऽहार्यः। सदृष्टः। दृष्टोमृळयाति। मृळयातिनः। नइतिनः॥७॥ नमोस्तु। अस्तुनीलग्रीवाय। नीलग्रीवाय
सहस्राक्षाय। नीलग्रीवायेतिनीलऽग्रीवाय। सहस्राक्षायमीढुषे। सहस्राक्षायेतिसहस्रऽअक्षाय। मीढुषइ
तिमीढुषे। अथोये। अथोइत्यथो। येअस्य। अस्यसत्वानः। सत्वानोहं। अहंतेभ्यः। तेभ्योकरं। अकरंनमः।
नमइतिनमः॥८॥ प्रमुंच। मुंचधन्वनः। धन्वनस्त्वं। त्वमुभयोः। उभयोरार्त्न्योः। आर्त्न्योर्ज्यां। ज्यामितिज्यां।
याश्च। चते। तेहस्ते। हस्तइषवः। इषवःपरा। पराताः। ताभगवः। भगवोवप। भगवइतिभगऽवः। वपेतिवप॥ व
॥९॥ विज्यंधनुः। विज्यमितिविऽज्यं। धनुःकपर्दिनः। कपर्दिनोविशल्यः। विशल्योबाणवान्। विशल्यइतिविऽ

२९२

॥१२०॥

शल्यः। बाणवांउत। बाणवानिति बाणऽवान्। उतेत्युत। अनेशंनस्य। अस्ययाः। या इषवः। इषव आभुः। आ
भुरस्य। अस्य निषंगधिः। निषंगधिरिति निऽसंगधिः॥१०॥ परिते। तेन्वनः। धन्वनोहेतिः। हेतिरस्मान्॥
अस्मान्वृणक्तु। वृणक्तु विश्वतः। विश्वत इति विश्वतः। अथोयः। अथोइत्यथो। य इषुधिः। इषुधिस्तव। इषुधि
रितीषुऽधिः। तवारे। आरे अस्मत्। अस्मन्नि। निधेहि। धेहितं। तमिति तं॥११॥ याते। ते हेतिः। हेतिर्मीढुष्टम।
मढुष्टमहस्ते। मीढुष्टमेति मीढुःऽतम। हस्तेबभूव। बभूवते। ते धनुः। धनुरिति धनुः। तयास्मान्। अ
स्मान्विश्वतः। विश्वतस्त्वं। त्वमयक्ष्मया। अयक्ष्मयापरि। परिभुज। भुजेति भुज॥१२॥ अवतत्यधनुः। अव
तत्येत्यवऽतत्य। धनुष्ट्वं। त्वं सहस्राक्ष। सहस्राक्षशतेषुधे। सहस्राक्षेति सहस्रऽअक्ष। शतेषु
धइतिशतऽइषुधे। निशीर्य्यशल्यानाम्। निशीर्येति निऽशीर्य्य। शल्यानां मुखा। मुखा शिवः।
शिवोनः। नः सुमनाः। सुमना भव। सुमना इति सुऽमनाः। भवेति भव॥१३॥ नमस्ते। त आ
युधाय। आयुधायानातताय। अनाततायधृष्णवे। धृष्णव इति धृष्णवे। उभामुत। उत ते।
तेनमः। नमो बाहुभ्याम्। बाहुभ्यांतव। बाहुभ्यामिति बाहुऽभ्याम्। तव धन्वने। धन्वन इ

ग[illegible]णा
भ्या।

त्निधन्वने ॥१७॥ मा नः । नो महांतम् । महांतमुत । उत मा । मा नः । नो अर्भकम् । अर्भकं मा । मा नः । न
उक्षंतं । उक्षंतमुत । उत मा । मा नः । न उक्षितम् । उक्षितमित्युक्षितम् । मा नः । नो वधीः । वधीः पि
तरम् । पितरं मा । मोत । उत मा । तरम् । मातरं मा । मा नः । नः प्रियाः । प्रियास्तन्वः । तन्वो रु
द्र । रुद्र रीरिषः । रिरिषइत्ति रिरिषः ॥१५॥ तोके तनये । तनय आयुषि । आयुषि गोषु ।
गोष्वश्वेषु । अश्वेषु रीरिषः । रिरिषइत्ति रिरिषः । वीरान्रुद्र । रुद्र भामिनः । भामिनो वधीः । वधी
र्हविष्मंतः । हविष्मंतः सदम् । सदमित् । इत्त्वा । त्वा हवामहे । हवामह इत्ति हवामहे ॥१६॥७॥
हिरण्यबाहवे सेनान्ये । हिरण्यबाहव इत्ति हिरण्यऽबाहवे । सेनान्ये दिशाम् । सेनान्य इत्ति
सेनान्ये । दिशां च । च पतये । पतये नमः । नमो नमः । नमो वृक्षेभ्यः । वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः ।
हरिकेशेभ्यः पशूनाम् । हरिकेशेभ्य इत्ति हरिऽकेशेभ्यः । पशूनां शष्पिंजराय । शष्पिंजराय
त्विषीमते । त्विषीमते पथीनाम् । त्विषिमत इत्ति त्विषिऽमते । पथीनां हरिकेशाय । ह
रिकेशायोपवीतिने । हरिकेशाइत्तिहरिऽकेशाय । उपवीतिने पुष्टानाम् । उपवीति

२४१

॥१२१॥

न इस्रूपऽवीतिने ॥ पुष्टानां बभ्लुशाय ॥१॥ बभ्लुशाया व्याधिने ॥ आव्याधिनेऽन्नानां ॥ आव्याधिन इ
त्याऽव्याधिने । अन्नानां भवस्य । भवस्य हेत्यै । हेत्यै जगतां । जगतांऽरुद्राय । रुद्रायाततायिने । आ
ततायिने क्षेत्राणां । आततायिन इत्याऽततायिने । क्षेत्राणांऽसूताय । सूतायाहंत्यै । अहंत्यै वनानां ।
वनानांऽरोहिताय ॥२॥ रोहिताय स्थपतये । स्थपतये वृक्षाणां । वृक्षाणांभुवंतये । भुवंतये वारिव
स्कृताय । वारिवस्कृतायौषधीनां । वारिवःकृतायेति वारिवःऽकृताय । ओषधीनां मंत्रिणे । मंत्रिणे
वाणिजाय । वाणिजाय कक्षाणां । कक्षाणामुच्चैर्घोषाय । उच्चैर्घोषायाक्रंदयते । उच्चैर्घोषायेत्यु
च्चैःघोषाय । आक्रंदयते पत्तीनां । आक्रंदयत इत्याऽक्रंदयते । पत्तीनांकृत्स्नायताय ॥३॥ कृत्स्ना
यताय धावते । कृत्स्नायतायेति कृत्स्नऽआयताय । धावते सत्त्वनां । सत्त्वनांऽसहमानाय । सह
मानाय निव्याधिने । निव्याधिन आव्याधिनीनां । निव्याधिन इति निःऽव्याधिने । आव्याधिनीनां ॥१२१॥
ककुभाय । आव्याधिनीनामित्याऽव्याधिनीनां । ककुभाय निषंगिणे । निषंगिणे स्तेनानां । स्तेनानां
निचेरवे । निचेरवे परिचराय । निचेरव इति निऽचेरवे ॥ परिचरायारण्यानां । परिचरायेति परिऽचराय ।

अरण्यानां वंचते ॥४॥ वंचते परिवंचते ॥ परिवंचते स्तायूनां । परिवंचत इति परिऽवंचते । स्तायूनां
निषंगिणे । निषंगिण इषुधिमते । इषुधिमते तस्कराणां । इषुधिमत इतीषुधिऽमते । तस्कराणां ।
सृकायिभ्यः । सृकायिभ्यो जिघांसद्भ्यः । सृकायिभ्य इति सृकायिऽभ्यः । जिघांसद्भ्यो मुष्णतां ।
जिघांसद्भ्य इति जिघांसत्ऽभ्यः । मुष्णतामसिमद्भ्यः । असिमद्भ्यो नक्तं । असिमद्भ्य इत्यसि-
मत्ऽभ्यः । नक्तंचरद्भ्यः । चरद्भ्यो विकृंतानां । चरद्भ्य इति चरत्ऽभ्यः । विकृंतानामिति विऽकृं-
तानां ॥५॥ उष्णीषिणे गिरिचराय । गिरिचराय कुलुंचानां । गिरिचरायेति गिरिऽचराय । कु-
लुंचानामिषुमद्भ्यः । इषुमद्भ्यो धन्वायिभ्यः । इषुमद्भ्य इतीषुमत्ऽभ्यः । धन्वायिभ्यश्च । ध-
न्वायिभ्य इति धन्वायिऽभ्यः । च वः । व आतन्वानेभ्यः । आतन्वानेभ्यः प्रतिदधानेभ्यः । आत-
न्वानेभ्य इत्याऽतन्वानेभ्यः । प्रतिदधानेभ्य आयच्छद्भ्यः । प्रतिदधानेभ्य इति प्रतिऽदधानेभ्यः ।
आयच्छद्भ्योऽस्यद्भ्यः । आयच्छद्भ्य इत्याऽयच्छत्ऽभ्यः । अस्यद्भ्यो विसृजद्भ्यः । अस्यद्भ्य इत्यस्यत्ऽभ्यः ।

॥१२२॥ विसृजद्भ्यो विध्यद्भ्यः । विसृजद्भ्य इति विसृजत्ऽभ्यः । विध्यद्भ्यः स्वपद्भ्यः । विध्यद्भ्य इति विध्यत्।भ्यः । स्वपद्भ्यो
जाग्रद्भ्यः । स्वपद्भ्य इति स्वपत्भ्यः । जाग्रद्भ्यः शयानेभ्यः । जाग्रद्भ्य इति जाग्रत्भ्यः । शयानेभ्य आसीनेभ्यः ।
आसीनेभ्यस्तिष्ठद्भ्यः । तिष्ठद्भ्यो धावद्भ्यः । तिष्ठद्भ्य इति तिष्ठत्।भ्यः । धावद्भ्यः सभाभ्यः । धावद्भ्य इति
व धावत्।भ्यः ॥२॥ सभाभ्यः सभापतिभ्यः । सभापतिभ्यो ऽश्वेभ्यः । सभापतिभ्य इति सभापतिऽ
भ्यः । अश्वेभ्यो ऽश्वपतिभ्यः । अश्वपतिभ्य आव्याधिनीभ्यः । अश्वपतिभ्य इत्यश्वपतिऽभ्यः । आ
व्याधिनीभ्यो विविध्यन्तीभ्यः । आव्याधिनीभ्य इत्याऽव्याधिनीभ्यः । विविध्यन्तीभ्य उगणाभ्यः । विवि
ध्यन्तीभ्य इति विऽविध्यन्तीभ्यः । उगणाभ्यस्तृंहतीभ्यः । तृंहतीभ्यो गणेभ्यः ॥३॥ गणेभ्यो गणप
तिभ्यः । गणपतिभ्यो व्रातेभ्यः । गणपतिभ्य इति गणपतिऽभ्यः । व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यः । व्रात
पतिभ्यो गृत्सेभ्यः । व्रातपतिभ्य इति व्रातपतिऽभ्यः । गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यः । गृत्सपतिभ्यो विरू १२२॥
पेभ्यः । गृत्सपतिभ्य इति गृत्सपतिऽभ्यः । विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यः । विरूपेभ्य इति विऽरूपेभ्यः । वि
श्वरूपेभ्यः सेनाभ्यः । विश्वरूपेभ्य इति विश्वऽरूपेभ्यः ॥४॥ सेनाभ्यः सेनानिभ्यः । सेनानिभ्यो रथिभ्यः ॥

२४६

सेनानिभ्यइतिसेनानिऽभ्यः।रथिभ्योऽरथेभ्यः।रथिभ्यइतिअरथिभ्यः।अरथेभ्यःक्षत्तृभ्यः॥
क्षत्तृभ्यःसंग्रहीतृभ्यः।क्षत्तृभ्यइतिक्षत्तृऽभ्यः।संग्रहीतृभ्योमहद्भ्यः।संग्रहीतृभ्यइतिसंग्र
हीतृऽभ्यः।महद्भ्योअर्भकेभ्यः।महद्भ्यइतिमहत्ऽभ्यः।अर्भकेभ्यइत्यर्भकेभ्यः॥५॥छ॥तक्षभ्यो
रथकारेभ्यः।तक्षभ्यइतितक्षऽभ्यः।रथकारेभ्यःकुलालेभ्यः।रथकारेभ्यइतिरथऽकारेभ्यः।कुलाले
भ्यःकर्मारेभ्यः।कर्मारेभ्योनिषादेभ्यः।निषादेभ्यःपुंजिष्टेभ्यः।निसादेभ्यइतिनिऽसादेभ्यः।पुंजिष्टे
भ्यःश्वनिभ्यः।श्वनिभ्योमृगयुभ्यः।श्वनिभ्यइतिश्वनिऽभ्यः।मृगयुभ्यःश्वभ्यः।मृगयुभ्यइतिमृगयु
ऽभ्यः॥३॥श्वभ्यःश्वपतिभ्यः।श्वभ्यइतिश्वऽभ्यः।श्वपतिभ्योभवय।श्वपतिभ्यइतिश्वपतिऽभ्यः।भवा
यरुद्राय।रुद्रायशर्वाय।शर्वायपशुपतये।पशुपतयेनीलग्रीवाय।पशुपतयइतिपशुऽपतये॥
नीलग्रीवायशितिकंठाय।नीलग्रीवायेतिनीलऽग्रीवाय॥शितिकंठायकपर्दिने।शितिकंठायेतिशि
तिऽकंठाय॥२॥कपर्दिनेव्युप्तकेशाय।व्युप्तकेशायसहस्राक्षाय॥व्युप्तकेशायेतिव्युप्तऽकेशाय॥स

हस्राक्षायेति सहस्रऽअक्षाय । शतधन्वने गिरिशयाय । शतधन्वन इति शतऽधन्वने । गिरिशयाय
शिपिविष्टाय । गिरिशयायेति गिरिऽशयाय । शिपिविष्टाय मील्हुष्टमाय । शिपिविष्टायेति शिपिऽवि
ष्टाय । मील्हुष्टमायेषुमते । मील्हुष्टमायेति मील्हुःऽतमाय । इषुमते ह्रस्वाय । इषुमत इतीषुऽमते
॥३॥ ह्रस्वाय वामनाय । वामनाय बृहते । बृहते वर्षीयसे । वर्षीयसे वृद्धाय । वृद्धाय सवृधे । सवृधे
ग्र्याय । सवृध इति सऽवृधे । अग्र्याय प्रथमाय । प्रथमायाऽऽशवे ॥४॥ आशवेऽजिराय । अजिराय शीघ्र्या
य । शीघ्र्याय शीभ्याय । शीभ्यायोर्म्याय । ऊर्म्यायावस्वन्याय । अवस्वन्याय नादेयाय । अवस्वन्या
येत्यवऽस्वन्याय । नादेयाय द्वीप्याय । द्वीप्यायेति द्वीप्याय ॥५॥ ॥छ॥ ज्येष्ठाय कनिष्ठाय । कनिष्ठा
य पूर्वजाय । पूर्वजायापरजाय । पूर्वजायेति पूर्वऽजाय । अपरजाय मध्यमाय । अपरजायेत्यपरऽजा
य । मध्यमायापगल्भाय । अपगल्भाय जघन्याय । अपगल्भायेत्यपऽगल्भाय । जघन्याय
बुध्नियाय । बुध्नियाय सोभ्याय ॥१॥ सोभ्याय प्रतिसर्याय । प्रतिसर्याय याम्याय । याम्याय क्षेम्याय ॥

क्षेम्याय श्लोक्याय। श्लोक्यायावसान्याय। अवसान्यायोर्वर्याय। अवसान्यायेत्यवऽसान्या
य। उर्वर्याय खल्याय। खल्यायवसान्याय॥२॥ वन्याय कक्ष्याय। कक्ष्याय श्रवाय। श्रवाय प्रति
श्रवाय। प्रतिश्रवायाशुषेणाय। प्रतिश्रवायेति प्रतिऽश्रवाय। आशुषेणायाशुरथाय। आशुसे
नायेत्याशुऽसेनाय। आशुरथाय शूराय। आशुरथायेत्याशुऽरथाय। शूरायावभेदिने। अवभे
दिने बिल्मिने। अवभेदिन इत्यवऽभेदिने॥३॥ बिल्मिने कवचिने। कवचिने वर्मिणे। वर्मि
णे वरूथिने। वरूथिने श्रुताय। श्रुताय श्रुतसेनाय। श्रुतसेनाय दुंदुभ्याय। श्रुतसेनायेति श्रु
तऽसेनाय। दुंदुभ्यायाहनंन्याय। आहनन्याय धृष्णवे। आहनन्यायेत्याऽहनन्याय॥४॥
धृष्णवे प्रमृशाय। प्रमृशाय निषंगिणे। प्रमृशायेति प्रऽमृशाय। निषंगिण इषुधिमते। इ
षुधिमते तीक्ष्णेषवे। इषुधिमत इतीषुधिऽमते। तीक्ष्णेषव आयुधिने। तीक्ष्णेषव इति
तीक्ष्णऽइषवे॥ आयुधिने स्वायुधाय। स्वायुधाय सुधन्वने। स्वायुधायेति सुऽआयुधाय।

॥१२४॥ सुधन्वन इति सुऽधन्वने ॥५॥ स्रुत्याय पथ्याय । पथ्याय काट्याय । काट्याय नीप्याय । नीप्या
य कुल्याय । कुल्याय सरस्याय । सरस्याय नादेयाय । नादेयाय वैशंताय । वैशंताय कूप्याय ॥१॥
कूप्यायावट्याय । अवट्याय वीध्र्याय । वीध्र्यायातप्याय । आतप्याय मेघ्याय । आतप्यायेत्याऽतप्या
य । मेघ्याय विद्युत्याय । विद्युत्याय वर्ष्याय । विद्युत्यायेति विऽद्युत्याय । वर्ष्यायावर्ष्याय । अवर्ष्या
य वात्याय ॥२॥ वात्याय रेष्मियाय । रेष्मियाय वास्तव्याय । वास्तव्याय वास्तुपाय । वास्तुपाय सोमा
य । वास्तुपायेति वास्तुऽपाय । सोमाय रुद्राय । रुद्राय ताम्राय । ताम्रायारुणाय । अरुणा
य शंगवे ॥३॥ शंगवे पशुपतये । शंगव इति शंऽगवे । पशुपतय उग्राय । पशुपतय इति पशु
ऽपतये । उग्राय भीमाय । भीमायाग्रेवधाय । अग्रेवधाय दूरेवधाय । अग्रेवधायेत्यग्रेऽव १२४॥
धाय । दूरेवधाय हन्त्रे । दूरेवधायेति दूरेऽवधाय । हन्त्रे हनीयसे । हनीयसे वृक्षेभ्यः ॥४॥
वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः । हरिकेशेभ्यस्ताराय । हरिकेशेभ्य इति हरिऽकेशेभ्यः । ताराय शंभ

वाशंभवेमयोभुवे।शंभवइतिशंऽभवे।मयोभवेशंकराय।मयोभवइतिमयःऽभवे।शंकरायम

शंऽकराय।

यस्कराय।शंकरायेतिमयस्करायशिवाय।मयःकरायेतिमयः।कराय।शिवायशिवतराय।शि

वतरायेतिशिवऽतराय॥५॥पार्यायावार्याय।अवार्यायप्रतरणाय।प्रतरणायोत्तरणाय।प्रत

रणायेतिप्रऽतरणाय।उत्तरणायतीर्थ्याय।उत्तरणायेत्युत्ऽतरणाय।तीर्थ्यायकूल्याय।कूल्या

यशष्प्याय।शष्प्यायफेन्याय।फेन्यायसिकसाकेंम॥१॥सिकत्यायप्रवाह्याय।प्रवाह्यायकिंशि

लाय।प्रवाह्यायेतिप्रऽवाह्याय।किंशिलायक्षयणाय।क्षयणायकपर्दिने।कपर्दिनेपुलस्तिने॥

पुलस्तिनइरिण्याय॥इरिण्यायप्रपथ्याय।प्रपथ्यायव्रज्याय।प्रपथ्यायेतिप्रऽपथ्याय॥२॥व्र

ज्यायगोष्ठ्याय।गोष्ठ्यायतल्प्याय।गोष्ठ्यायेतिगोऽस्थ्याय।तल्प्यायगेह्याय।गेह्यायहृद्याय।

ष्ठा

हृद्यायनिवेष्प्याय।निवेष्प्यायकाट्याय।निवेष्प्यायेतिनिऽवेष्प्याय।काट्यायगह्वरेष्ठाय।गह्वरेष्ठा

यशुष्क्याय।गह्वरेष्ठायेतिगह्वरेऽस्थाय॥३॥शुष्क्यायहरित्याय।हरित्यायपांसव्याय॥

पांसव्यायरजस्याय।रजस्यायलोप्याय।लोप्यायोलप्याय।उलप्यायोर्व्याय।ऊर्व्यायसूर्म्याय॥

२५०

॥१२५॥

सूर्म्यायपार्ण्याय। सूर्म्यायेति सुऽऊर्म्याय॥४॥पर्णायपर्णशदाय। पर्णशदायोद्गुरमाणाय। पर्णश
दायेतिपर्णऽशदाय। उद्गुरमाणायाभिघ्नते। उद्गुरमाणायेत्युत्ऽगुरमाणाय। अभिघ्नतआखिद
ते। अभिघ्नतइत्यभिऽघ्नते। आखिदतेप्रखिदते। आखिदतइत्याखिदते। प्रखिदतइषुकृद्भ्यः।
प्रखिदइतिप्रखिदते। इषुकृद्भ्योधनुष्कृद्भ्यः। इषुकृद्भ्यइतीषुकृत्ऽभ्यः। धनुष्कृद्भ्यश्च। धनुः
कृद्भ्यइतिधनुः। कृत्ऽभ्यः। चवः। वःकिरिकेभ्यः। किरिकेभ्योदेवानां। देवानांहृदयेभ्यः। हृदये
भ्योविचिन्वत्केभ्यः। विचिन्वत्केभ्योविक्षिणत्केभ्यः। विचिन्वत्केभ्यइतिविऽचिन्वत्केभ्यः। विक्षिण
त्केभ्यआनिर्हतेभ्यः। विक्षिणत्केभ्यइतिविऽक्षिणत्केभ्यः। आनिर्हतेभ्यइत्यानिःऽहतेभ्यः॥५॥छ॥
द्रापेअन्धसः। अन्धसस्पते। पतेदरिद्र। दरिद्रनीललोहित। नीललोहितेतिनीलऽलोहित। आ
सांप्रजानां। प्रजानामेषां। प्रजानामितिप्रऽजानां। एषांपशूनां। पशूनांमा। माभेः। भेर्मो। मोरोक्। १२५॥
मोइतिमो। रोर्मो। मोच। मोइतिमो। चनः। नःकिम्। किंचन। चनामममत्। आममदिदित्याम
त्॥१॥इमारुद्राय। रुद्रायतवसे। तवसेकपर्दिने। कपर्दिनेक्षयद्वीराय। क्षयद्वीरायप्र।

क्षयद्वीरायेतिक्षयत्।ऽ।वीराय।प्रभरामहे।भरामहेमतीः।मतीरितिमतीः।।यथाशं।शम
सत्।असद्द्विपदे।द्विपदेचतुष्पदे।द्विपदइतिद्विऽपदे।चतुष्पदेविश्वं।चतुःपदइतिचतुःऽ
पदे।विश्वंपुष्टं।पुष्टंग्रामे।ग्रामेअस्मिन्।अस्मिन्ननातुरं।अनातुरमित्यनातुरम्॥२॥
याते।तेरुद्र।रुद्रशिवा।शिवातनूः।तनूःशिवा।शिवाविश्वहा।विश्वाहभेषजी।भेजीषे
तिभेषजी।शिवाऋतस्य।ऋतस्यभेषजी।भेषजीतया।तयानः।नोमृड।मृडजीवसे।
जीवसइतिजीवसे॥३॥परिणः।नोहेतिः।हेतीरुद्रस्य।रुद्रस्यवृज्यात्।वृज्यात्परि।
परित्वेषस्य।त्वेषस्यदुर्मतिः।दुर्मतिर्मही।दुर्मतिरितिदुःऽमतिः।महीगात्।गादिति
गात्।अवस्थिरा।स्थिरामघवद्भ्यः।मघवद्भ्यस्तनुष्व।मघवद्भ्यइतिमघवत्।भ्यः।त
नुष्वमीढ्वः।मीढ्वस्तोकाय।तोकायतनयाय।तनयायमृड।मृडेतिमृड॥४॥मीढु
ष्टमशिवतम।मीढुष्टमेतिमीढुःऽतम।शिवतमशिवः।शिवतमेतिशिवऽतम॥

शिवोनः।नःसुमनाः।सुमनाभव।सुमनाइतिसुऽमनाः।भवेतिभव।परमेवृक्षे।वृक्षआयुधम्।
आयुधन्निधाय।निधायकृत्तिम्।निधायेतिनिऽधाय।कृत्तिंवसानः।वसानआचर।आ
चर।चरपिनाकं।पिनाकंबिभ्रत्।बिभ्रदागहि।आगहि।गहीतिगहि।।५।।विकिरिद्रविलो
हित।विकिरिद्रेतिविऽकिरिद्र।विलोहितनमः।विलोहितेतिविऽलोहित।नमस्ते।तेअस्तु।अ
स्तुभगवः।भगवइतिभगऽवः।यास्ते।तेसहस्रं।सहस्रंहेतयः।हेतयोन्यं।अन्यमस्मत्।अ
स्मन्नि।निवपन्तु।वपन्तुताः।ताइतिताः।।६।।सहस्राणिसहस्रशः।सहस्रशोबाह्वोः।सह
स्रशइतिसहस्रऽशः।बाह्वोस्तव।तवहेतयः।हेतयइतिहेतयः।तासामीशानः।ईशानोभ
गवः।भगवःपराचीना।भगवइतिभगऽवः।पराचीनामुखा।मुखाकृधि।कृधीतिकृधि।।७।।अ
संख्यातासहस्राणि।असंख्यातेत्यसंऽख्याता।सहस्राणिये।येरुद्राः।रुद्राअधि।अधिभूम्यां।भू
म्यामितिभूम्यां।तेषांसहस्रयोजने।सहस्रयोजनेव।सहस्रयोजनइतिसहस्रऽयोजने।अ
वधन्वानि।धन्वानितन्मसि।तन्मसीतितन्मसि।।८।।अस्मिन्महति।महत्यर्णवे।अर्णवेन्त

भवा

२५२

तरिक्षे । अंतरिक्षे भवाः । अधि । अधीत्यधि ॥९॥ नीलग्रीवाः शितिकंठाः । नीलग्रीवा इति नीलऽग्रीवाः । शि
तिकंठा दिवं । शितिकंठा इति शितिऽकंठाः । दिवं रुद्राः । रुद्रा उपश्रिताः । उपश्रिता इत्युपऽश्रिताः ॥१०॥
शर्वा अधः । अधः क्षमाचराः । क्षमाचरा इति क्षमाऽचराः ॥११॥ वृक्षेषु सं । सष्पिंज
राः । सष्पिंजरा नीलग्रीवाः । नीलग्रीवा विलोहिताः । नीलग्रीवा इति नीलऽग्रीवाः । वि
लोहिता इति विऽलोहिताः ॥१२॥ भूतानामधिपतयः । अधिपतयो विशिखासः ।
अधिपतय इत्यधिऽपतयः । विशिखासः कपर्दिनः । विशिखास इति विऽशिखा
सः । कपर्दिन इति कपर्दिनः ॥१३॥ पथां पथिरक्षिणः । पथिरक्षिण ऐलबृदाः । प
थिरक्षिण इति पथिऽरक्षिणः । ऐलबृदा आयुर्युधः । आयुर्युध इत्यायुःऽयुधः ॥
॥१४॥ तीर्थानि प्रचरंति । प्रचरंति सकाहस्ताः । प्रचरंतीति प्रऽचरंति । सकाहस्ता
निषंगिणः । सकाहस्ता इति सकाऽहस्ताः । निषंगिण इति निऽसंगिणः ॥१५॥ छ ॥

॥१२८॥ अन्नेषु विविध्यंति । विविध्यंति पात्रेषु । विविध्यंतीति विऽविध्यंति । पात्रेषु पिबतः ॥ २५३

पिबतो जनान् । जनानिति जनान् ॥ १६ ॥ एतावंतश्च । च भूयांसः । भूयांसश्च ॥

त च दिशः । दिशो रुद्राः । रुद्रा वितस्थिरे । वितस्थिर इति विऽतस्थिरे ॥ १७ ॥ नमोस्तु ॥

अस्तु रुद्रेभ्यः । रुद्रेभ्यो ये । ये दिवि । दिवि येषां । येषां वर्षं । वर्षमिषवः । इषवस्तेभ्यः ॥

तेभ्यो दश । दश प्राचीः । प्राची दक्षिणा । दक्षिणा प्रतीचीः । प्रतीची रुदीचीः । उदीची

रूर्ध्वाः । ऊर्ध्वा अंतरिक्षे । अंतरिक्षे वातः । वातः पृथिव्याम् । पृथिव्यामन्नम् । अन्नमित्य

न्नम् ॥ १८ ॥ छ ॥ इति क्रमपाठे सप्तदशोध्यायः ॥ छ ॥ ॥ अश्मन्नूर्जमिदं द्विष्टुद्दिमा

मेति त्र्येकृता ॥ समुद्रस्य सुद्विष्टनमस्ते हरसे निवृत्त ॥ १ ॥ यदवो दिक्षुचार्द्दि द्विष्टरा

तां जुह्वानात वेद्मनः ॥ संविसंच सुवृक्छ क्रज्यो स्यनुवाक वृत्त ॥ २ ॥ कंडिः ७७ मं ॥ ॥ १२८॥

अश्मन्नूर्जं । ऊर्जं पर्वते । पर्वते शिश्रियाणां । शिश्रियाणामद्भ्यः । अद्भ्य ओषधीभ्यः ।

अद्भ्य इत्यत्ऽभ्यः । ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यः । वनस्पतिभ्यो अधि । वनस्पतिभ्य इति वनस्प
तिऽभ्यः । अधि संभृतं । संभृतं पयः । संभृतमिति संऽभृतम् । पय इति पयः । तान्नः । न इषं ।
इषमूर्जं । ऊर्जं धत्त । धत्त मरुतः । मरुतः संरऽराणाः । संरराणा अश्मन् । संरराणा
इति संरराणाः । अश्मँस्ते । ते क्षुत् । क्षुन्मयि । मयि ते । त ऊर्क् । ऊर्ग्यं । यं द्विष्मः । द्वि
ष्मस्तं । तन्ते । ते शुक् । शुगृच्छतु । ऋच्छत्विति ऋच्छतु ॥१॥ इमा मे । मे अग्ने । अग्न इष्टकाः ।
इष्टका धेनवः । धेनवः संतु । संत्वेका । एका च । च दश । दश शतं । शतं सह
हस्रं । सहस्रमयुतं । अयुतं नियुतं । नियुतमर्बुदं । नियुतमिति निऽयुतम् ॥२॥
अर्बुदं न्यर्बुदं । न्यर्बुदं समुद्रः । न्यर्बुदमिति निऽअर्बुदम् । समुद्रो मध्यम् ॥
मध्यमंतः । अंतः परार्धः । परार्ध एताः ॥ परार्द्ध इति परऽअर्द्धः । एता मे । मेत्र

नो। अग्न इष्टकाः। इष्टका धेनवः। धेनवः संतु। सं त्वमुत्र। अमुत्रामुष्मिन्।
॥१२८॥ अमुष्मिंल्लोके। लोक ऋतवः॥३॥ ऋतवस्थ। स्थ ऋतावृधः। ऋतावृ
ध ऋतुष्ठाः। ऋतवृध इत्यृतऽवृधः। ऋतुष्ठा स्थ। ऋतुस्था इत्यृतुऽस्थाः।
स्थ ऋतावृधः। ऋतावृधो घृतश्चुतः। ऋतवृध इत्यृतऽवृधः। घृतश्चुतो
मधुश्चुतः। घृतश्चुत इति घृतऽश्चुतः। मधुश्चुतो विराजः। मधुश्चुत
इति मधुऽश्चुतः। विराजो नाम। विराज इति विऽराजः। नाम कामदुघाः।
कामदुघा अक्षीयमाणाः। कामदुघा इति कामऽदुघाः। अक्षीयमाणा इ १२८॥
त्यक्षीयमाणाः॥४॥ समुद्रस्य त्वा। त्वावकया। अवकयाग्ने। अग्ने परि॥

परि व्ययामसि । व्ययामसीति व्ययामसि । पावको अस्मभ्यं । अस्मभ्यं शिवः ।
शिवो भव । भवेति भव ॥ ५ ॥ हिमस्य त्वा । त्वा जरायुणा । जरायुणाग्ने । अ-
ग्ने परि । परि व्ययामसि । व्ययामसीति व्ययामसि । पावको अस्मभ्यम् ।
अस्मभ्यं शिवः । शिवो भव । भवेति भव ॥ ६ ॥ उपग्मन् । ग्मन्नुप । उप वे-
तसे । वेतसेव । अव तर । तर नदीषु । नदीष्वा । एस्या । अग्ने पित्तम् । पित्तम-
पाम् । अपामसि । असि मण्डूकि । मण्डूकि ताभिः । ताभिरागहि । आगहि । गहि
सा । सिमम् । इमन्नः । नो यज्ञम् । यज्ञं पावकवर्णम् । पावकवर्णं शिवं । पावक

॥१२९॥ वार्णामितिपावकऽवार्णां।शिवंकृधि।कृधीतिकृधि॥७॥अपामिदं।इदंन्ययनं।न्ययनं
समुद्रस्य।न्ययनमितिनिऽअयनं।समुद्रस्यनिवेशनं।निवेशनमितिनिऽवेशनं।अन्यां
स्ते।तेअस्मत्।अस्मत्तपंतु।तपंतुहेतयः।हेतयःपावकः।पावकोस्मभ्यं।अस्मभ्यंशिवः॥
शिवोभव।भवेतिभव॥८॥अग्नेपावक।पावकरोचिषा।रोचिषामंद्रया।मंद्रयादेव।दे
वजिह्वया।जिह्वयेतिजिह्वया।आदेवान्।देवान्वक्षि।वक्षियक्षि।यक्षिच।चेतिच॥
॥९॥सनः।नःपावक।पावकदीदिवः।दीदिवो।दीदिवइतिदीदिऽवः।अग्नेदेवा
न्।देवांऽइह।इहावह।आवह।वहेतिवह।उपयज्ञम्।यज्ञंहविः।हविश्च॥ ॥१२९॥
चनः।नइतिनः॥१०॥पावकयायः।यश्चितयंत्या।चितयंत्याकृपा।कृपाक्षामन्।क्षामन्रुरुचे

उषसः। उषसोन। नभानुना। भानुनेतिभानुना। तूर्वन्न। नयामन्। यामन्नेतन्न। तस्य। एतश
स्यनु। नूरणे। रणआ। आयुः। आयः। योघृणे। घृणेन। नतत्तृषाणः। ततृषाणोअजरः। अजरइत्य
जरः॥१॥ नमस्ते। तेहरसे। हरसेशोचिषे। शोचिषेनमः। नमस्ते। तेअस्तु। अस्त्वर्चिषे। अ
र्चिषइत्यर्चिषे। अन्याऽस्मत्। तेअस्मत्। अस्मत्तपंतु। तपंतुहेतयः। हेतयःपावकः। पाकोवे
अस्मभ्यं। अस्मभ्यंशिवः। शिवोभव। भवेतिभव। नृषदेवेट्। नृसदितिनृऽसदे। वेडप्सु
षदे। अप्सुषदेबर्हिषदे। अप्सुदइत्यप्सुसदे। बर्हिषदेवनसदे। बर्हिसदइतिबर्हिऽसदे।
वनसदेस्वर्विदे। वनसदइतिवनऽसदे। स्वर्विदेवेट्। स्वर्विदइतिस्वः। विदे। वेळितिवेट्॥२॥
येदेवाः। देवादेवानां। देवानांयज्ञियाः। यज्ञियायज्ञियानां। यज्ञियानां। संवत्सरीणं।
संवत्सरीणमुप। उपभागं। भागमासते। आसतइत्यासते। अहुतादोहविषः। अहुताद
इत्यहुतऽअदः। हविषोयज्ञे। यज्ञेअस्मिन्। अस्मिन्त्स्वयम्। स्वयंपिबंतु। पिबंतुमधुनः।

॥११३०॥

मधुनोघृतस्य। घृतस्येत्तिघृतस्य॥२३॥ येदेवाः। देवादेवेषु। देवेष्वधि। अधिदेवत्वं। देवत्व
मायन्। देवत्वमित्तिदेवऽत्वं। आयन्ये। येब्रह्मणः। ब्रह्मणःपुरएतारः। पुरएतारोअस्य। पुर
एतारइतिपुरः। एतारः। अस्येभ्यस्य। येभ्योन। नऋते। ऋतेपवते। पवतेधाम। धामकिं। किं
चन। चनन। नते। तेदिवः। दिवोन। नपृथिव्याः। पृथिव्याअधि। अधिस्नुषु। स्नुष्वितिस्नु
षु॥२४॥ प्राणदाअपानदाः। प्राणदाइतिप्राणऽदाः। अपानदाव्यानदाः। अपानदाइत्यप
नऽदाः। व्यानदावर्चोदाः। व्यानदाइतिव्यानऽदाः। वर्चोदावरिवोदाः। वर्चोदाइतिवर्चः।
दाः। वरिवोदाइतिवरिवः। दाः। अन्यांस्ते। तेअस्मत्। अस्मत्तपंतु। तपंतुहेतयः। हेतयःपा
वकः। पावकोअस्मभ्यं। अस्मभ्यंशिवः। शिवोभव। भवेतिभव॥२५॥ अग्निस्तिग्मेन। ति
ग्मेनशोचिषा। शोचिषायासत्। यासद्विश्वं। विश्वंनि। न्यत्रिणं। अत्रिणमित्यत्रिणं।
अग्निर्नः। नोवनुते। वनुतेरयिं। रयिमितिरयिं॥२॥ यइमा। इमा। विश्वा। विश्वाभुवनानि

॥११३०॥

भुवनानिजुह्वत्।जुह्वदृषिः।ऋषिर्होता।होतानि।न्यसीदत्।असीदत्पिता।पितानः।नइतिनः॥
सआशिषा।आशिषाद्रविणं।आशिषेत्या।शिषा।द्रविणमिछमानः।इछमानःप्रथमछत्।
प्रथमछदवरान्।प्रथमछदितिप्रथमऽछत्।अवरांऽआविवेश।आविवेश।विवेशेतिविवे
श॥१॥किंस्वीत्।स्विदासीत्।आसीदधीष्ठानं।अधिष्ठानमारंभणं।अधिष्ठानमित्यधि
स्थानं।आरंभणंकतमत्।आरंभणमित्याऽरंभणं।कतमत्स्वित्।स्वित्कथा।कथासीत्।आसी
दित्यासीत्।यतोभूमिं।भूमिंजनयन्।जनयन्विश्वकर्मा।विश्वकर्मावि।विश्वकर्मेतिविश्वऽ
कर्मा।विद्यां।द्यामौर्णोत्।और्णोन्महिना।महिनाविश्वचक्षाः।विश्वचक्षाइतिविश्वऽचक्षाः॥२॥
विश्वतश्चक्षुरुत।विश्वतश्चक्षुरितिविश्वतः।चक्षुः।उतविश्वतोमुखः।विश्वतोमुखोविश्वतो
बाहुः।विश्वतोमुखइतिविश्वतः।मुखः।विश्वतोबाहुरुत।विश्वतोबाहुरितिविश्वतः।बाहुः।
उतविश्वतस्पात्।विश्वतःपादितिविश्वतःपात्।संबाहुभ्यां।बाहुभ्यांधमति।बाहुभ्यामि

मित्ति बाहुभ्यां। धमत्ति सं। संपतत्रैः। पतत्रैर्द्यावा। द्यावाभू। द्यावाभूमी जनयन्। द्यावाभूमी इत्ति द्यावा
भूमी। जनयन्देवः। देव एकः। एक इत्येकः॥ ४॥ किंस्वित्। स्विद्वनं। वनं कः। क उ सः। उं इत्युं। स वृ
क्षः। वृक्ष आस। आस यतः। यतो द्यावापृथिवी। द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः। द्यावापृथिवी इत्ति द्या
वापृथिवी। निस्ततक्षुरित्ति निः ततक्षुः। मनीषिणो मनसा। मनसा पृच्छत। पृच्छतेत्। इदु तत्।
उं इत्युं। तद्यत्। यदध्यतिष्ठत्। अध्यतिष्ठद्भुवनानि। अध्यतिष्ठदित्यधिऽअतिष्ठत्। भुवना
नि धारयन्। धारयन्नित्ति धारयन्॥ ५॥ या ते। ते धामानि। धामानि परमाणि। परमाणि या।
यावमा। अवमा या। या मध्यमा। मध्यमा विश्वकर्मन्। विश्वकर्मन्नुत। विश्वकर्मन्नित्ति विश्वऽ
कर्मन्। उतेमा। इमेतीमा। मा शिक्ष। शिक्षा सखिभ्यः। सखिभ्यो हविषि। सखिभ्य इत्ति सखिऽभ्यः। ह
विषि स्वधावः। स्वधावः स्वयं। स्वधाव इत्ति स्वधाऽवः। स्वयं यजस्व। यजस्व तन्वं। तन्वं वृधानः।

वृधान इति वृधानः।१९॥ चक्षुषः पिता॥ पिता मनसा। मनसा हि। हि धीरः। धीरो घृतं। घृतमेने।
एने अजनयत्। एने इत्येने। अजनन्नम्नमाने। नम्नमाने इति नम्नमाने। यदेत्। इदंताः। अंता
अदद्दृहंत। अदद्दृहंत पूर्वे। पूर्व आत्। आदित्। इद्द्यावापृथिवी। द्यावापृथिवी अप्रथेतां। द्यावापृ
थिवी इति द्यावापृथिवी। अप्रथेतामित्यप्रथेतां॥१॥ विश्वकर्मा विमनाः। विश्वकर्मेति विश्वऽ
कर्म्मा। विमना आत्। विमना इति विऽमनाः। आद्विहायाः। विहाया धाता। विहाया इति विऽहायाः।
धाता विधाता। विधाता परमा। परमोत। उत संदृक्। संदृगिति संऽदृक्। तेषामिष्टानि। इष्टानि
सं। समिषा। इषा मदंति। मदंति पत्र। पत्रा सप्तऽऋषीन्। सप्तऋषीन्परः। सप्तऋषीनिति
सप्तऋषीन्। परऽएकं। एकमाहुः। आहुरित्याहुः॥२०॥ योनः। नः पिता। पिता जनिता। जनिता यः।
यो विधाता। धाता धामानि। विधातेति विऽधाता। धामानि वेद। वेद भुवनानि। भुवनानि वि

॥१३२॥ श्वा। विश्वेति विश्वा। यो देवानां। देवानां नामधाः। नामधा एकः। नामधा इति नाम ऽधाः। एक एव।
एवं तं। तं संप्रश्नं। संप्रश्नं भुवना। संप्रश्नमिति सं। प्रश्नं। भुवना यंति। यंत्यन्या। अन्येत्यन्या॥२१॥ ते
आयजंत। आयजंत। अयजंत द्रविणं। द्रविणं सं। समस्मै। अस्मा ऋषयः। ऋषयः पूर्वे। पूर्वे जरि
तारः। जरितारो न। न भूना। भूनेति भूना॥ असूर्त्ते सूर्त्ते। सूर्त्ते रजसि। रजसि निषत्ते। निषत्ते ये। नि
सत्तेति निऽसत्ते। ये भूतानि। भूतानि समकृण्वन्। समकृण्वन्निमानि। समकृण्वन्निति सं। अकृण्व
न्। इमानीतीमानि॥२२॥ परो दिवा। दिवा परः। पर एना। एना पृथिव्या। पृथिव्याः परः। परो देवेभिः।
देवेभिरसुरैः। असुरैर्यत्। यदस्ति। अस्तीत्यस्ति। कं स्वित्। स्विद्गर्भं। गर्भं प्रथमं। प्रथमं दध्रे। दध्रे
आपः। आपो यत्र। यत्र देवाः। देवाः समपश्यंत। पश्यंत पूर्वे। समपश्यंतेति सं। अपश्यंत। पूर्वे
इति पूर्वे॥२३॥ तमित्। इद्गर्भं। गर्भं प्रथमं। प्रथमं दध्रे। दध्र आपः। आपो यत्र। यत्र देवाः। दे ॥१३२॥
वाः समगच्छंत। समगच्छंत विश्वे। समगच्छंतेति सं। अगच्छंत। विश्व इति विश्वे। अजस्य नाभौ

नाभाऽअधि।अध्येकं।एकमित्येकं।एकमर्पितं।आर्पितंयस्मिन्।यस्मिन्विश्वानि।विश्वानिभु
वनानि।भुवनानितस्थुः।तस्थुरितितस्थुः॥२४॥नतं।तंविदाथ।विदाथयः।यइमा।इमाजजान।
जजानान्यत्।अन्यद्युष्माकं।युष्माकमंतरं।अंतरंबभुव।बभूवेतिबभूव।नीहारेणप्रावृताः।प्रा
वृताजल्प्या।जल्प्याच।चासुतृपः।असुतृपउक्थशासः।असुतृपइत्यसुऽतृपः।उक्थशासश्चरंति।
उक्थशासइत्युक्थऽशासः।चरंतीतिचरंति॥२५॥विश्वकर्माहि।विश्वकर्मेतिविश्वऽकर्मा।ह्यज
निष्ट।अजनिष्टदेवः।देवआत्।आदित्।इद्गंधर्वः।गंधर्वोअभवत्।अभवद्द्वितीयः।द्वितीय
इतिद्वितीयः।तृतीयःपिता।पिताजनिता।जनितौषधीनां।ओषधीनामपां।अपांगर्भं।
गर्भंवि।व्यदधात्।अदधात्पुरुत्रा।पुरुत्रेतिपुरुऽत्रा॥२६॥आशुःशिशानः।शिशानोवृषभः।
वृषभोन।नभीमः।भीमोघनाघनः।घनाघनःक्षोभणः।क्षोभणश्चर्षणीनां।चर्षणीनामिति
चर्षणीनां।संक्रंदनोनिमिषः।संक्रंदनइतिसं।क्रंदनः।अनिमिषएकवीरः।अनिमिषइत्यनिऽ

॥१२३॥ मिषः। एकवीरंशतं। एकवीर इत्येकऽवीरः। शतंसेनाः। सेनाअजयत्। अजयत्साकं। साकमिं २३५
द्रः। इन्द्र इतीन्द्रः॥ ३३॥ संक्रंदनेनानिमिषेण। संक्रंदनेनेतिसंऽक्रंदनेन। अनिमिषेण जिष्णुना। अ
निमेषेणेत्यनिऽमेषेण। जिष्णुना युत्कारेण। युत्कारेण दुश्च्यवनेन। युत्कारेणेति युत्ऽकारेण। दुश्च्य
वनेन धृष्णुना। दुश्च्यवनेनेति दुःऽच्यवनेन। धृष्णुनेनुत्ति धृष्णुना। तदिंद्रेण। इंद्रेणजयत। ज
यततत्। तत्सहध्वं। सहध्वंयुधः। युधोनरः। नरइषुहस्तेन। इषुहस्तेनवृष्णा। इषुहस्तेनेतीषुऽ
हस्तेन। वृष्णेतिवृष्णा॥ ३४॥ स इषुहस्तैः। इषुहस्तैस्सः। इषुहस्तैरितीषुऽहस्तैः। स निषंगिभिः।
निषंगिभिर्वशी। निषंगिभिरिति निषंगिऽभिः। वशीसꣳस्रष्टा। सꣳस्रष्टा सः। सꣳस्रष्टेति सं
स्रष्टा। सयुधः। युधइन्द्रः। इन्द्रोगणेन। गणेनेतिगणेन। संसृष्टजित्सोमपाः। संसृष्टजिदि
तिसंऽसृष्टऽजित्। सोमपा बाहुशर्द्धी। सोमपाइतिसोमऽपाः। बाहुशर्द्ध्युग्रधन्वा। बाहुशर्द्धी
तिबाहुऽशर्द्धी। उग्रधन्वाप्रतिहिताभिः। उग्रधन्वेत्युग्रऽधन्वा। प्रतिहिताभिरस्ता। प्रति ॥१२३॥

हितेतिप्रति॑ऽहिताभिः।अस्तेत्यस्ता॥२९॥बृहस्पतेपरि।परिदीया।दीयारथेन।रथेनरक्षोहा।रक्षोहामि १।५३।
त्राम्।रक्षोहेतिरक्षःऽहा।अमित्रांअपबाधमानः।अपबाधमानइत्यपऽबाधमानः।प्रभंजन्सेनाः।प्रभ
जन्नितिप्रऽभंजन्।सेनाःप्रमृणः।प्रमृणोयुधा।प्रमृणइतिप्रऽमृणः।युधाजयन्।जयन्नस्माकं।अस्माक
मेधि।एध्यविता।अवितारथानां।रथानामितिरथानां॥३०॥बलविज्ञायस्थविरः।बलविज्ञायइति
बल।विज्ञायः।स्थविरःप्रवीरः।प्रवीरःसहस्वान्।प्रवीरइतिप्रऽवीरः।सहस्वान्वाजी।वाजीसहमानः।
सहमानउग्रः।उग्रअभिवीरः।अभिवीरोअभिसत्वा।अभिवीरइत्यभिऽवीरः।अभिसत्वासहोजाः।अभि
सत्वेत्यभिऽसत्वा।सहोजाजैत्रं।सहोजाइतिसहःऽजाः।जैत्रमिंद्र।इंद्ररथं।रथमातिष्ठ।आतिष्ठ।
तिष्ठगोवित्।गोविदितिगोऽवित्॥३१॥गोत्रभिदंगोविदं।गोत्रभिदमितिगोत्रऽभिदं।गोविदंव
ज्रबाहुं।गोविदमितिगोऽविदं।वज्रबाहुंजयंतं।वज्रबाहुमितिवज्रऽबाहुं।जयंतमज्म।अज्मप्रमृण
न्तं।प्रमृणंतमोजसा।प्रमृणंतमितिप्रऽमृणंतं।ओजसेत्योजसा।इमंसजाताः।सजाताऽअनु।स
जाताइतिसऽजाताः।अनुवीरयध्वं।वीरयध्वमिंद्रं।इंद्रंसखायः।सखायोऽअनु।अनुसं।संरभ

ध्वं।रभध्वमितिरभध्वं॥३२॥अभिगोत्त्रा।णि।गोत्त्राणिसहसा।सहसागाहमानः।गाहमानोदयः।
॥१३४॥ अदयोवीरः।वीरःशतमन्युः।शतमन्युरिंद्रः।शतमन्युरितिशतऽमन्युः।इंद्रइतींद्रः।दुश्च्यवनःपृतनाषाट्।
दुश्च्यवनइतिदुः।च्यवनः।पृतनाषाळयुध्यः।अयुध्योस्माकं।अस्माकंसेनाः।सेनाअवतु।अवतु
प्र।प्रयुत्सु।युत्स्वितियुत्ऽसु॥३३॥इंद्रआसां।आसांनेता।नेताबृहस्पतिः।बृहस्पतिर्दक्षिणाः।दक्षिणा
यज्ञः।यज्ञःपुरः।पुरएतु।एतुसोमः।सोमइतिसोमः।देवसेनानामभिभंजतीनां।देवसेनानामिति
देवऽसेनानां।अभिभंजतीनांजयंतीनां।अभिभंजतीनामित्यभिऽभंजतीनां।जयंतीनांमरुतः।मरु
तोयंतु।यंत्वग्रं।अग्रमित्यग्रं॥३४॥इंद्रस्यवृष्णः।वृष्णोवरुणस्य।वरुणस्यराज्ञः।राज्ञआदित्यानां।आदित्या
नांमरुतां।मरुतांशर्धः।शर्धउग्रं।उग्रमित्युग्रं।महामनसांभुवनच्यवानां।महामनसामितिमहाऽम
नसां।भुवनच्यवानांघोषः।भुवनच्यवानामितिभुवनऽच्यवानां।घोषोदेवानां।देवानांजयतां।जयतामुत्।
उदस्थात्।अस्थादित्यस्थात्॥३५॥उद्धर्षय।हर्षयमघवन्।मघवन्नायुधानि।मघवन्नितिमघऽवन्। ॥१३४॥

२४१

॥१२१॥

नइत्युपऽवीतिने॥पुष्टानांबभ्लुशाय॥१॥बभ्लुशायाव्याधिने॥आव्याधिनेऽन्नानां॥आव्याधिनइ
त्याऽव्याधिने।अन्नानां।भवस्य।भवस्यहेत्यै।हेत्यैजगतां।जगतांऽरुद्राय।रुद्रायाततायिने।आ
ततायिनेक्षेत्राणां।आततायिनइत्याऽततायिने।क्षेत्राणांऽसूतनाय।सूतायाहंत्ये।अहंत्यैवनानां।
वनानांऽरोहिताय॥२॥रोहितायस्थपतये।स्थपतयेवृक्षाणां।वृक्षाणांभुवंतये।भुवंतयेवारिव
स्कृताय।वारिवस्कृतायौषधीनां।वारिवःकृतायेतिवारिवःऽकृताय।ओषधीनांमंत्रिणे।मंत्रिणे
वाणिजाय।वाणिजायकक्षाणां।कक्षाणामुच्चैर्घोषाय।उच्चैर्घोषायाक्रंदयते।उच्चैर्घोषायेत्यु
च्चैःघोषाय।आक्रंदयतेपत्तीनां।आक्रंदयतइत्याऽक्रंदयते।पत्तीनांकृत्स्नायतनाय॥३॥कृत्स्ना
यतनायधावते।कृत्स्नायतनायेतिकृत्स्नऽआयतनाय।धावतेसत्वनां।सत्वनांऽसहमानाय।सह
मानायनिव्याधिने।निव्याधिनआव्याधिनीनां।निव्याधिनइतिनिःऽव्याधिने।आव्याधिनीनां
ककुभाय।आव्याधिनीनामित्याऽव्याधिनीनां।ककुभायनिषंगिणे।निषंगिणेस्तेनानां।स्तेनाना
न्निचेरवे।निचेरवेपरिचराय।निचेरवइतिनिऽचेरवे॥परिचरायारण्यानां।परिचरायेतिपरिऽचराय।

॥१२१॥

त्निधन्वने ॥१७॥ मानः । नो महांतम् । महांतमुत । उत मा । मानः । नो अर्भकम् । अर्भकं मा । मानः । न
उक्षंतं । उक्षंतमुत । उत मा । मानः । न उक्षितम् । उक्षितमित्युत्ऽक्षितम् । मानः । नोवधीः । वधीः पि
त्तरम् । पित्तरं मा । मोत्त । उत्त मा । त्तरम् । मात्तरमा । मानः । नः प्रियाः । प्रियास्तन्वः । तन्वोरु
द्र । रुद्रारीरिषः । रिरिषइत्तिरिरिषः ॥१५॥ नोकेनत्तनये । तनय आयुषि । आयुषि गोषु ।
गोषश्वेषु । अश्वेषु री रिषः । रिरिषइत्तिरिरिषः । वीरान्रुद्र । रुद्र भामिनः । भामिनो वधीः । वधी
र्हविष्मंतः । हविष्मंतः सदम् । सदमित्त । इत्त्वा । त्वा हवामहे । हवामह इत्ति हवामहे ॥१६॥७॥
हिरण्यबाहवे सेनान्ये । हिरण्यबाहव इत्ति हिरण्यऽबाहवे । सेनान्ये दिशाम् । सेनान्य इत्ति
सेनान्ये । दिशां च । च पतये । पतये नमः । नमो नमः । नमो वृक्षेभ्यः । वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः ।
हरिकेशेभ्यः पशूनां । हरिकेशेभ्य इत्ति हरिऽकेशेभ्यः । पशूनां शष्पिंजराय । शष्पिंजराय
त्विषिमते । त्विषीमते पथीनां । त्विषिमत इत्ति त्विषिऽमते । पथीनां हरिकेशाय । ह
रिकेशायोपवीतिने ॥ हरिकेशा इत्ति हरिऽकेशाय । उपवीतिने पुष्टानाम् । उपवीति

शल्यः । बाणवांउत । बाणवानिति बाणऽवान् । उतेस्कन । अनेशंनस्य । अस्य याः । या इषवः । इषव आभुः । आ
॥१२०॥ भुरस्य । अस्य निषंगधिः । निषंगधिरिति निऽसंगधिः ॥१०॥ परि ते । तेन्वनः । धन्वनोहेतिः । हेतिरस्मान् ॥
अस्मान्वृणक्तु । वृणक्तु विश्वतः । विश्वत इति विश्वतः । अथो यः । अथो इत्यथो । य इषुधिः । इषुधिस्तव । इषुधि
रितीषुऽधिः । तवारे । आरे अस्मत् । अस्मन्नि । निधेहि । धेहि तं । तमिति तं ॥११॥ या ते । ते हेतिः । हेतिर्मीढुष्टम ।
मढुष्टम हस्ते । मीढुःस्तमेति मीढुःऽतम । हस्ते बभूव । बभूव ते । ते धनुः । धनुरिति धनुः । तयास्मान् । अ
स्मान्विश्वतः । विश्वतस्त्वं । त्वमयक्ष्मया । अयक्ष्मया परि । परि भुज । भुजेति भुज ॥१२॥ अवतत्य धनुः । अव
ततेत्यवऽतत्य । धनुस्त्वं । त्वं सहस्राक्ष । सहस्राक्ष शतेषुधे । सहस्राक्षेति सहस्रऽअक्ष । शतेषु
धइति शतऽइषुधे । निशीर्य शल्यानाम् । निशीर्येति निऽशीर्य । शल्यानां मुखा । मुखा शिवः ।
शिवो नः । नः सुमनाः । सुमना भव । सुमना इति सुऽमनाः । भवेति भव ॥१३॥ नमस्ते । त आ ग॥
युधाय । आयुधायानातताय । अनातताय धृष्णवे । धृष्णव इति धृष्णवे । उभामुत । उत ते । भ्या ।
ते नमः । नमो बाहुभ्याम् । बाहुभ्यां तव । बाहुभ्यामिति बाहुऽभ्याम् । तव धन्वने । धन्वन इ

सुव॥सुवेतिसुव॥५॥असौयः।यस्ताम्रः।ताम्रोअरुणः।अरुणउत।उतबभ्रुः।बभ्रुःसुमंगलः।सुमंगलइतिसुऽमंगलः।येच।चैनं।एनंरुद्राः।रुद्राअभितः।अभितोदिक्षु।दिक्षुश्रिताः।श्रिताःसहस्रशः।सहस्रशोव।सहस्रशइतिसहस्रऽशः।अवैषां।एषाꣳहेळः।हेळईमहे।ईमहइतीमहे॥६॥असौयः।योवसर्पति।अवसर्पतीनीळग्रीवः।अवसर्पतीत्यवऽसर्पति।नीलग्रीवोविलोहितः।नीलग्रीवइतिनीलऽग्रीवः।विलोहितइतिविऽलोहितः।उतैनं।एनंगोपाः।गोपाअदृश्रन्।अदृश्रन्नदृश्रन्।अदृश्रन्नुदहार्यः।उदहार्यःसः।उदहार्यइत्युदऽहार्यः।सदृष्टः।दृष्टोमृळयाति।मृळयातिनः।नइतिनः॥७॥नमोस्तु।अस्तुनीलग्रीवाय।नीलग्रीवायसहस्राक्षाय।नीलग्रीवायेतिनीलऽग्रीवाय।सहस्राक्षायमीढुषे।सहस्राक्षायेतिसहस्रऽअक्षाय।मीढुषइतिमीढुषे।अथोये।अथोइत्यथो।येअस्य।अस्यसत्वा।नः।सत्वानोहं।अहंतेभ्यः।तेभ्योकरं।अकरंनमः।नमइतिनमः॥८॥प्रमुंच।मुंचधन्वनः।धन्वनस्त्वं।त्वमुभयोः।उभयोरार्त्न्योः।आर्त्न्योर्ज्यां।ज्यामितिज्यां।याश्च।चते।तेहस्ते।हस्तइषवः।इषवःपरा।पराताः।ताभगवः।भगवोवप।भगवइतिभगऽवः।वपेतिवप॥ व

॥९॥विज्यंधनुः।विज्यमितिविऽज्यं।धनुःकपर्दिनः।कपर्दिनोविशल्यः।विशल्योबाणवान्।विशल्यइतिविऽ

त्तिनमः। बाहुभ्यामुत। बाहुभ्यामिति बाहुऽभ्यां। उत ते। ते नमः। नमइतिनमः॥१॥ याते। ते रुद्र। रुद्र शिवा।
शिवा तनूः। तनूरघोरा। अघोरापापकाशिनी। अपापकाशिनीत्यपापऽकाशिनी। तयानः। नस्तन्वा।
॥११९॥ तन्वाशंतमया। शंतमयागिरिशंत। शंतमयेतिशंऽतमया। गिरिशंताभि। गिरिशंतेतिगिरिऽशंत।
अभिचाकशीहि। चाकशीहीतिचाकशीहि॥२॥ यामिषुं। इषुंगिरिशंत। गिरिशंत हस्ते। गिरिशंतेति
गिरिऽशंत। हस्ते बिभर्षि। बिभर्ष्यस्तवे। अस्तव इत्यस्तवे। शिवांगिरित्र। गिरित्रतां। गिरित्रेतिगिरि
त्र। तांकुरु। कुरुमा। माहिंसीः। हिंसीःपुरुषं। पुरुषंजगत्। जगदितिजगत्॥३॥ शिवेनवचसा। वचसा
त्वा। त्वागिरिश। गिरिशाच्छ। गिरिशेतिगिरिऽश। अच्छावदामसि। वदामसीतिवदामसि। यथानः। नःस
र्वं। सर्वमित्। इज्जगत्। जगदयक्ष्मं। अयक्ष्मंसुमनाः। सुमनाअसत्। सुमनाइतिसुऽमनाः। अस
दित्यसत्॥४॥ अध्यवोचत्। अवोचदधिवक्ता। अधिवक्ताप्रथमः। अधिवक्तेत्यधिऽवक्ता। प्रथ
मोदैव्यः। दैव्योभिषक्। भिषगितिभिषक्। अहींश्च। चसर्वान्। सर्वाञ्जंभयन्। जंभयंत्सर्वाः। ॥११९॥
सर्वाश्च। चयातुधान्यः। यातुधान्योधराचीः। यातुधान्यइतियातुऽधान्यः। अधराचीःपरा। परा

त्र। अविष्यन्दा। पाहि महः। महः संवरणात्। संवरणाद्धि। संवरणादिति सम्ऽवरणात्। स्वस्मात्।
अस्माद्विस्मात्। आदस्य। अस्य वातः। वातो अनु। अनु वाति। वाति शोचिः। शोचिरध। अध स्म।
स्म ते। ते व्रजनम्। आंदस्य। अस्य वातः। व्रजनं कृष्णम्। कृष्णमस्ति। अस्तीत्यस्ति॥२॥ आयो ष्ट्वा।
त्वा सदने। सदने सादयामि। सादयाम्यवतः। अवतश्छायायां। छायायाꣳ समुद्रस्य। समुद्रस्य हृ
दये॥ हृदय इति हृदये। रश्मीवती भास्वतीम्। रश्मिवतीमिति रश्मिऽवतीं। भास्वती। मा या॥ आया।
या द्यां। द्यां भासि। भास्यापृथिवीं। आ पृथिवीं। पृथिवीमोरु। ओरु। उर्वन्तरिक्षं। अन्तरिक्षमित्यन्तरिक्षं।
दिवांसहस्रस्य। सहस्रस्य प्रमा। प्रमा प्रतिमा। प्रमेति प्रऽमा। प्रतिमोन्मा। प्रतिमेति प्रतिऽमा। उ
न्मा साहस्रः। उन्मेत्युत्ऽमा। साहस्रोऽसि। असि सहस्राय। सहस्राय त्वा। त्वेति त्वा॥४॥ छ॥ ॥
॥ इति क्रमपाठे षोडशोध्यायः॥ छ॥ ॐम्। नमस्तेस्त्वनुवाकेषु सप्तस्वापादि वेष्टनः॥ अनुवाको
न्त ८ सहुद्रांपग्रंथाष्टसुद्धिवत्॥१॥ दशास्मिन्महतीत्यस्याः समवेञ्चैवान वेष्टनाः॥ छ॥ ॥
नमस्ते। ते रुद्र। रुद्र मन्यवे। मन्यव उतो। उतो ते। उतो इत्युतो। त इषवे। इषवे नमः॥ नमस्

॥११८॥ मिति कृणुध्वं । पुनः कृण्वाना । पुनरिति पुनः । कृण्वाना पितरा । पितरा युवाना । युवाना न्वाताꣳसीत् ॥ अन्वा
त्ताꣳसीत्त्वयि । अन्वाताꣳसीदित्यनुऽआताꣳसीत् । त्वयि तन्तुं । तन्तुमेतं । एतमित्येतं ॥ ५ ॥ उद्बुध्यस्व । बुध्य
स्वाग्ने । अग्ने प्रति । प्रति जागृहि । जागृहि त्वं । त्वमिष्टापूर्ते । इष्टापूर्ते सं । इष्टापूर्ते इतीष्टापूर्ते । सं सृजे
थां । सृजेथामयं । अयं च । चेति च । अस्मिन्त्सधस्थे । सधस्थेऽअधि । सधस्थ इति सधऽस्थे । अध्युत्त
रस्मिन् । उत्तरस्मिन्विश्वे । उत्तरस्मिन्नित्युत्ऽतरस्मिन् । विश्वे देवाः । देवा यजमानः । यजमानश्च । च सी
दत । सीदतेति सीदत ॥ ६ ॥ येन वहसि । वहसि सहस्रं । सहस्रं येन । येनाग्ने । अग्ने सर्ववेदसं । स
र्ववेदसमिति सर्वऽवेदसं । तेनेमं । इमं यज्ञं । यज्ञं नः । नो नय । नय स्वः । स्वर्देवेषु । देवेषु गन्तवे ॥ ॥११८॥
गन्तव इति गन्तवे ॥ ७ ॥ छ ॥ तपस्तपस्यः । तपस्यः शैशिरौ । शैशिरौ परमेष्ठी । परमेष्ठी दिवः । प
रमेष्ठीति परमेऽस्थी । दिवः सूर्यः । सूर्य इति सूर्यः ॥ १ ॥ प्रेष्यदम्बः । अग्नेना । न यवसे । यवसे विष्णं ।

तस्य। लोके तृतीये। तृतीये पृष्ठे। पृष्ठे अधि। अधिरोचने। रोचने दिवः। दिव इति दिवः॥२॥ आवाचं।
वाचोमध्यं। मध्यमरुहत्। अरुहद्भुरण्युः। भुरण्युरयं। अयमग्निः। अग्निः सत्पतिः। सत्पतिश्चेकिता
नः। सत्पतिरिति सत्ऽपतिः। चेकितान इति चेकितानः॥ पृष्ठे पृथिव्याः। पृथिव्या निहितः। निहितो
दविद्युतत्। निहित इति निऽहितः। दविद्युतदधस्पदं। अधस्पदं कृणुतां। अधःपदमित्यधः। पदम्।
कृणुतां ये। ये पृतन्यवः। पृतन्यव इति पृतन्यवः॥३॥ अयमग्निः। अग्निर्वीरतमः। वीरतमो व
योधाः। वीरतम इति वीरऽतमः। वयोधाः सहस्त्रियः। वयोधा इति वयःधाः। सहस्त्रियो द्योतताम्।
द्योततामप्रयुच्छन्। अप्रयुच्छन्नित्यप्रऽयुच्छन्। विभ्राजमानः सरिरस्य। विभ्राजमान इति विऽभ्राज
मानः। सरिरस्य मध्ये। मध्य उप। उप प्र। प्र याहि। याहि दिव्यानि। दिव्यानि धाम। धामेति धाम॥४॥
संप्रच्यवध्वमुप। संप्रच्यवध्वमिति सम्। प्रच्यवध्वं। उप संप्रयात। संप्रयाताग्ने। संप्रयातेति सम्।
प्रयात। अग्ने पथः। पथो देवयानान्। देवयानान्कृणुध्वं। देवयानानिति देवऽयानान्। कृणुध्व

233

न्वेभिः। श्वेभिः सुमनाः। सुमना अनीकैः। सुमना इति सुऽमनाः। अनीकैरित्यनीकैः॥२४॥ अग्निं होतारं।
॥११८॥ होतारं मन्ये। मन्ये दास्वंतं। दास्वंतं वसुं। वसुं सूनुं। सूनुं सहसः। सहसो जातवेदसं। जातवेदसं विप्रं।
जातवेदसमिति जातऽवेदसं। विप्रं न। न जातवेदसं। जातवेदसमिति जातऽवेदसं। य ऊर्ध्वया। ऊर्ध्व
या स्वध्वरः। स्वध्वरो देवः। स्वध्वर इति सुऽअध्वरः। देवो देवाच्या। देवाच्या कृपा। कृपेति कृपा। घृतस्य
विभ्राष्टिं। विभ्राष्टिमनु। विभ्राष्टिमिति विऽभ्राष्टिं। अनु वष्टि। वष्टि शोचिषा। शोचिषाऽऽजुह्वानस्य। आ
जुह्वानस्य। आजुह्वानस्येत्याऽजुह्वानस्य। सर्पिष इति सर्पिषः॥२५॥ छ॥ येन ऋषयः। ऋषयस्तप
सा। तपसा सत्रं। सत्रमायन्। आयन्निंधानाः। इंधाना अग्निं। अग्निं स्वः। स्वराभरंतः। आभरंत
इत्याऽभरंतः। तस्मिन्नहं। अहं नि। नि दधे। दधे नाके। नाके अग्निं। अग्निं यं। यमाहुः। आहुर्मनवः।
मनवः स्तीर्णबर्हिषं। स्तीर्णबर्हिषमिति स्तीर्णऽबर्हिषं॥ तं पत्नीभिः। पत्नीभिरनु। अनु गच्छेम।
गच्छेम देवाः। देवाः पुत्रैः। पुत्रैर्भ्रातृभिः। भ्रातृभिरुत। भ्रातृभिरिति भ्रातृऽभिः। उत वा। वा हिरण्यैः।
हिरण्यैरिति हिरण्यैः। नाकं गृभ्णानाः। गृभ्णानाः सुकृतस्य। सुकृतस्य लोके। सुकृतस्येति सुऽकृ
११८॥

भर।भरेतिभर॥१९॥सोअग्निः।अग्निर्यः।योवसुः।वसुर्गृणे।गृणेसं।संयं।यमायंति।आयंतिधेनवः॥
आयंतीत्याऽयंति।धेनवइतिधेनवः।समर्वंतः।अर्वंतोरघुद्रुवः।रघुद्रुवःसं।रघुद्रुवइतिरघुऽद्रुवः।
संसुजातासः।सुजातासःसूरयः।सुजातासइतिसुऽजातासः।सूरयइषं।इषंस्तोतृभ्यः।स्तोतृभ्यआ
भर।स्तोतृभ्यइतिस्तोतृऽभ्यः।आभर।भरेतिभर॥२०॥उभेसुश्चंद्र।उभेइत्युभे।सुश्चंद्रसर्पि
षः।सुचंद्रेतिसुऽचंद्र॥सर्पिषोदर्वी।दर्वीश्रीणीषे।दर्वीइतिदर्वी।श्रीणीषआसनि।आसनीस
नि॥उतोनः।उतोइत्युतो।नउत्।उत्पुपूर्याः।पुपूर्याउक्थेषु।उक्थेषुशवसः।शवसस्पते।पतइषं।इ
षं॑स्तोतृभ्यः।स्तोतृभ्यआभर।स्तोतृभ्यइतिस्तोतृऽभ्यः।आभर।भरेतिभर॥२१॥अग्नेतं।तमद्य।अद्या
श्वं।अश्वंन।नस्तोमैः।स्तोमैःक्रतुं।क्रतुंन।नभद्रं।भद्रंहृदिस्पृशं॥हृदिस्पृशमितिहृदिऽस्पृशं।ऋ
ध्यामाते।तओहैः।ओहैरित्योहैः॥२२॥अधाहि।ह्यग्ने।अग्नेक्रत्वोः।क्रत्वोर्भद्रस्य।भद्रस्यदक्षस्य।
दक्षस्यसाधोः।साधोरितिसाधोः।रथीः।ऋतस्य।ऋतस्यबृहतः।बृहतोबभूथ।बभूथेतिबभूथ॥२३॥
एभिर्नः।नोअर्कैः।अर्कैर्भव।भवानः।नोअर्वाङ्।अर्वाङ्स्वः।स्वर्ण।नज्योतिः।ज्योतिरितिज्योतिः।अग्नेवि

११६॥ त्वेपोराजन्न।राजन्नुत।उतत्मना।त्मनाग्ने।अग्नेवस्तोः।वस्तोरुत।उतोषसः।उषसइत्युषसः।सतिग्मजंभ।ति २ ३१

ग्मजंभरक्षसः।तिग्मजंभेतितिग्मऽजंभ।रक्षसोदह।दहप्रति।प्रतीतिप्रति॥१५॥भद्रंनः।नोअग्निः।अग्निराहु

तः।आहुतोभद्रा।आहुतइत्याऽहुतः।भद्रारातिः।रातिःसुभग।सुभगभद्रः।सुभगेतिसुऽभग।भद्रोअध्व

रः।अध्वरइत्यध्वरः।भद्रा।उत।उतप्रशस्तयः।प्रशस्तयइतिप्रऽशस्तयः॥१६॥उत।उतप्रशस्तयः।प्रशस्त भद्रा

योभद्रं।प्रशस्तयइतिप्रऽशस्तयः।भद्रंमनः।मनःकृणुष्व।कृणुष्ववृत्रतूर्ये।वृत्रतूर्यइतिवृत्रऽतूर्ये।येनासम

त्सु।समत्सुसासहः।समत्स्वितिसमत्ऽसु।सासहसहइतिसहसः॥१७॥येनासमत्सु।समत्सुसासहः।स

मत्स्वितिसमत्ऽसु।सासहेव।ससहइतिससहः।अवस्थिरा।स्थिरातनुहि।तनुहिभूरि।भूरिशर्द्धताम्।

शर्द्धतामितिशर्द्धतां।वनेमाते।तेअभिष्टिभिः।अभिष्टिभिरित्यभिष्टिऽभिः॥१८॥अग्निंतं।तंमन्ये।मन्येयः। ॥११६॥

योवसुः।वसुरस्तं।अस्तंयं।यंयन्ति।यंतिधेनवः।धेनवइतिधेनवः।अस्तमर्वंतः।अर्वंतआशवः।आश

वोस्तं।अस्तंनित्यासः।नित्यासोवाजिनः।वाजिनइषं।इषंस्तोतृभ्यः।आभर।स्तोतृभ्यइतिस्तोतृऽभ्यः॥आ स्तोतृभ्य

हस्थायवोह्वे।वोह्वइतिवोह्वे॥९॥एनावः।वोअग्निं।अग्निंनमसा।नमसोर्जः।ऊर्जोनपातं।नपातमाहुवे।
आहुवे।हुवइतिहुवे।प्रियंचेतिष्ठं।चेतिष्ठमरतिं।अरतिंस्वध्वरं।स्वध्वरंविश्वस्य।स्वध्वरमितिसुऽअध्वरं।
विश्वस्यदूतं।दूतममृतं।अमृतमित्यमृतं॥१०॥विश्वस्यदूतं।दूतममृतं।अमृतमित्यमृतं॥सयोजते।यो
जतेअरुषा।अरुषाविश्वभोजसा।विश्वभोजसासः।विश्वभोजसेतिविश्वऽभोजसा।सदुद्रवत्।दुद्रवत्स्वाहु
तः।स्वाहुतइतिसुऽआहुतः॥११॥सदुद्रवत्।दुद्रवत्स्वाहुतः।स्वाहुतइतिसुऽआहुतः।सुब्रह्मायज्ञः।सुब्र
ह्मेतिसुऽब्रह्मा।यज्ञःसुशमी।सुशमीवसूनां।सुशमीतिसुऽशमी।वसूनांदेवं।देवंराधः।राधोजनानां।जनाना
मितिजनानाम्॥१२॥अग्नेवाजस्य।वाजस्यगोमतः।गोमतईशानः।गोमतइतिगोऽमतः।ईशानःसहसः।
सहसोयहो।यहोइतियहो।अस्मेधेहि।धेंअस्मेइत्यस्मे।धेहिजातवेदः।जातवेदोमहि।जातवेदइतिजातऽ
वेदः।महिश्रवः।श्रवइतिश्रवः॥१३॥सइधानः।इधानोवसुः।वसुःकविः।कविरग्निः।अग्निरीळेन्यः।ईळेन्यो
गिरा।गिरेतिगिरा।रेवदस्मभ्यं।अस्मभ्यंपुर्वणीक।पुर्वणीकदीदिहि।पुर्वणीकेतिपुरुऽअनीक।दीदिहीतिदीदिहि॥१४॥

२८९

११५ मत्। विभाति। भाति भरतेभ्यः। भरतेभ्यः शुचिः। शुचिरिति शुचिः॥४॥ त्वामग्ने। अग्ने अंगिरसः। अंगिरसो गुहा। गुहा हि
तं। हितमनु। अन्वविंदन्। अविदञ्छिश्रियाणं॥ शि। श्रियाणं वनेवने। वनेवन इति वनेऽवने। स जायसे। जायसे मथ्यमा
नः। मथ्यमानः सहः। सहो महत्। महत्त्वां। त्वामाहुः। आहुः सहसः। सहसस्पुत्रं। पुत्रमंगिरः। अंगिर इत्यंगिरः॥५॥ स
खायः सं। सं वः। वः सम्यंचं। सम्यंचमिषं। इषं स्तोमं। स्तोमं च। चाग्नये। अग्नय इत्यग्नये। वर्षिष्ठाय क्षितीनां। क्षितीनाम्
ऊर्जो नप्त्रे। नप्त्रे सहस्वते। सहस्वत इति सहस्वते॥६॥ संसमित्। संसमिति संऽसं। इद्युवसे। युवसे वृषन्। वृषन्नग्ने॥
अग्ने विश्वानि। विश्वान्यर्यः। अर्य आ। एळः। इळस्पदे। पदे सं। समिध्यसे। इध्यसे सः। स नः। नो वसूनि। वसून्या भर। आ
भर। भरेति भर॥७॥ त्वामग्ने। अग्ने हविष्मन्तः। हविष्मन्तो देवं। देवं मर्तासः। मर्तास ईळते। ईळत इतीळते। मन्ये त्वा॥
त्वा जातवेदसं। जातवेदसं सः। जातवेदसमिति जातऽवेदसं। स हव्या। हव्या वक्षि। वक्ष्यानुषक्। आनुषगित्यानुषक्॥
॥८॥ त्वं चित्रश्रवस्तम। चित्रश्रवस्तम हवंते। चित्रश्रवस्तमेति चित्रश्रवःऽतम। हवंते विक्षु। विक्षु जंतवः। जंतव ११५
इति जंतवः॥ शोचिष्केशं पुरुप्रिय। शोचिःकेशमिति शोचिःऽकेशं। पुरुप्रियाग्ने। पुरुप्रियेति पुरुऽप्रिय। अग्ने हव्याय।

मग्निः। अग्निःसहस्रिणः। सहस्रिणोवाजस्य। वाजस्यशतिनः। शतिनस्पतिः। पतिरितिपतिः। मूर्द्धाकविः। कवी
रयीणां। रयीणामितिरयीणां॥१॥ अबोध्यग्निः। अग्निःसमिधा। समिधाजनानां। समिधेतिसंऽइधा। जनानां
प्रति। प्रतिधेनुमिव। धेनुमिवायतीं। धेनुमिवेतिधेनुंऽइव। आयतीमुषासं। आयतीमित्याऽयतीं। उषसमित्यु
षसं। यह्वाइवप्रा यह्वाइवेतियह्वाः। इव। प्रवयां। वयामुज्जिहानाः। उज्जिहानाःप्र। उज्जिहानाइत्युत्ऽजिहा
नाः। प्रभानवः। भानवःसिस्रते। सिस्रतेनाकं। नाकमच्छ। अच्छेत्यच्छ॥२॥ अवोचामकवये। कवयेमेध्याय।
मेध्यायवचः। वचोवंदारु। वंदारुवृषभाय। वृषभायवृष्णे। वृष्णइतिवृष्णे। गविष्ठिरोनमसा। नमसास्तोमं।
स्तोममग्नौ। अग्नौदिवीव। दिवीवरुक्मं। दिवीवेतिदिविऽइव। रुक्ममुरुव्यंचं। उरुव्यंचमश्रेत्। उरुव्यंचमि
त्युरुव्यंचं। अश्रेदित्यश्रेत्॥३॥ जनस्यगोपाः। गोपाअजनिष्ट। अजनिष्टजागृविः। जागृविरग्निः। अग्निःसुद
क्षः। सुदक्षःसुविताय। सुदक्षइतिसुऽदक्षः। सुवितायनव्यसे। नव्यसइतिनव्यसे। घृतप्रतीकोबृहता। घृतप्र
तीकइतिघृतऽप्रतीकः। बृहतादिविस्पृशा। दिविस्पृशाद्युमत्। दिविस्पृशेतिदिविऽस्पृशा। द्युमद्वि। द्युमदितिद्यु

११४॥ सि। रक्षांसि प्रहेतिः। प्रहेतिरयं। प्रहेतिरितिप्रऽहेतिः॥३॥ अयंपश्चात्। पश्चाद्विश्वव्यचाः। विश्वव्यचास्तस्य।
विश्वव्यचा इति विश्वऽव्यचाः। तस्यरथप्रोतः। रथप्रोतसमरथः। रथप्रोत इति रथऽप्रोतः। असमरथःप्रम्लोचंती॥
असमरथ इत्यसमऽरथः। प्रम्लोचंत्यनुम्लोचंती। प्रम्लोचंतीतिप्रऽम्लोचंती॥ अनुम्लोचंत्यप्सरसौ। अनुम्लो
चंतीत्यनुऽम्लोचंती॥ अप्सरसौव्याघ्राः। व्याघ्राहेतिः। हेतिःसर्पाः। सर्पाःप्रहेतिः। प्रहेतिरयं। प्रहेतिरितिप्रऽहेतिः॥
॥४॥ अयमुत्तरात्। उत्तरात्संयद्वसुः। संयद्वसुरितिसंयत्ऽवसुः। तस्यतार्क्ष्यः। तार्क्ष्योरिष्टनेमिः। अरिष्टनेमिर्वि
श्वाची। अरिष्टनेमिरित्यरिष्टऽनेमिः। विश्वाचीघृताची। घृताच्यप्सरसौ। अप्सरसावापः। आपोहेतिः। हेति
र्वातः। वातःप्रहेतिः। प्रहेतिरयं। प्रहेतिरितिप्रऽहेतिः॥५॥ अयमुपरि। उपर्यर्वाग्वसुः। अर्वाग्वसुस्तस्य। अर्वा
ग्वसुरित्यर्वाक्ऽवसुः। तस्यसेनजित्। सेनजित्सुषेणः। सेनजिदितिसेनऽजित्। सुषेणउर्वशी। सुषेण इतिसुऽसे ११४।
नः। उर्वशीपूर्वचित्तिः। पूर्वचित्तिरप्सरसौ। पूर्वचित्तिरितिपूर्वऽचित्तिः। अप्सरसावस्फूर्जन्। अवस्फूर्जन्हेतिः॥ २
अवस्फूर्जन्नित्यवऽस्फूर्जन्। हेतिर्विद्युत्। विद्युत्प्रहेतिः। विद्युदितिविऽद्युत्। प्रहेतिरितिप्रऽहेतिः॥६॥ अथ

पुरो हरिकेशः। हरिकेशः सूर्यरश्मिः। हरिकेश इति हरिऽकेशः। सूर्यरश्मिस्तस्य। सूर्यरश्मिरिति सूर्यऽरश्मिः। तस्य रथ
गृत्सः। रथगृत्सश्च। रथगृत्स इति रथऽगृत्सः। च रथौजाः। रथौजाश्च। रथौजा इति रथऽओजाः। च सेनानीग्राम
ण्यौ। सेनानीग्रामण्यौ पुंजिकस्थला। सेनानीग्रामण्या इति सेनानीग्रामण्यौ। पुंजिकस्थला च। पुंजिकस्थलेति
पुंजिकऽस्थला। च क्रतुस्थला। क्रतुस्थला च। क्रतुस्थलेति क्रतुऽस्थला। चाप्सरसौ। अप्सरसौ दंक्ष्ण
वः। दंक्ष्णवः पशवः। पशवो हेतिः। हेतिः पौरुषेयः। पौरुषेयो वधः। वधः प्रहेतिः। प्रहेतिस्तेभ्यः। प्रहेतिरिति
प्रऽहेतिः॥१॥ तेभ्यो नमः। नमो अस्तु। अस्तु ते। ते नः। नो मृडयंतु। मृडयंतु ते। ते नः। नोऽवंतु। अवंतु ते। ते यं। यं
द्विष्मः। द्विष्मो यः। यश्च। च नः। नो द्वेष्टि। द्वेष्टि तं। तमेषां। एषां जंभे। जंभे दध्मः। दध्मोऽयं॥२॥ अयं दक्षिणा। दक्षि
णा विश्वकर्मा। विश्वकर्मा तस्य। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। तस्य रथस्वनः। रथस्वनो रथेचित्रः। रथस्वन इ
ति रथऽस्वनः। रथेचित्रो मेनका। रथेचित्र इति रथेऽचित्रः। मेनका सहजन्या। सहजन्याप्सरसौ। सह
जन्येति सहऽजन्या। अप्सरसौ यातुधानाः। यातुधाना हेतिः। यातुधाना इति यातुऽधानाः। हेती रक्षांसि

११३ धर्त्री ॥ न्० ॥ एकवीशस्त्वा । एकवीश इत्येकऽवीशः । त्वा स्तोमः । स्तोमः पृथिव्यां । पृथिव्या ँ श्रयतु । श्रयतु निष्केवल्यं ।
निष्केवल्यमुक्थं । निःकेवल्यमिति निः । केवल्यं । उक्थमव्यथाये । अव्यथायेस्तभ्नातु । स्तभ्नातु वैऽराजं । वैराजं सा
म । साम प्रतिष्ठित्यै । प्रतिष्ठित्या अंतरिक्षे । प्रतिस्थित्या इति प्रतिऽस्थित्यै । अंतरिक्षेधिपत्नी ॥ ९ ॥ अधिपत्न्य
सि । अधिपत्नीत्यधिऽपत्नी । असि बृहती । बृहती दिक् । दिग्विश्वे । विश्वे ते । ते देवाः । देवा अधिपतयः । अधि
पतयो बृहस्पतिः । अधिपतय इत्यधिऽपतयः । बृहस्पतिर्हेतीनां । हेतीनां प्रतिधर्त्ता । प्रतिधर्त्ता त्रिणवत्रयस्त्रिं
शौ । प्रतिधर्त्तेति प्रतिऽधर्त्ता ॥ १० ॥ त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्वा । त्रिनवत्रयस्त्रिंशाविति त्रिनवत्रयस्त्रिंशौ । त्वा स्तो
मौ । स्तोमौ पृथिव्यां । पृथिव्या ँ श्रयतां । श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते । वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे । वैश्वदेवाग्नि
मारुते इति वैश्वदेवाग्निमारुते । उक्थे अव्यथायै । उक्थे इत्युक्थे । अव्यथायैस्तभ्नीतां । स्तभ्नीता ँ शाक्वररै
वते । शाक्वररैवते सामनी । शाक्वररैवते इति शाक्वररैवते । सामनी प्रतिष्ठित्यै । सामनी इति सामनी । प्रति ११३
ष्ठित्या अंतरिक्षे । प्रतिस्थित्या इति प्रतिऽस्थित्यै । अंतरिक्ष इत्यंतरिक्षे ॥ ११ ॥ ऋषयस्त्वा ॥ १५ ॥ अयं पुरः ॥

हेतीनां प्रतिधर्त्ता। प्रतिधर्त्ता पंचदशः। प्रतिधर्त्तेति प्रति ऽ धर्त्ता॥४॥ पंचदशस्त्वा। पंचदश इति पंच ऽ दशः।
त्वा स्तोमः। स्तोमः पृथिव्यां। पृथिव्यां श्रयतु। श्रयतु प्रउगं। प्रउगमुक्थं। उक्थमव्यथायै। अव्यथायै स्तभ्नातु॥
स्तभ्नातु बृहत्। बृहत्साम। साम प्रतिष्ठित्यै। प्रतिष्ठित्या अंतरिक्षे। प्रतिष्ठित्या इति प्रति ऽ स्थित्यै। अंतरिक्षे स-
म्राट्॥५॥ सम्राडसि। सम्राडिति सं ऽ राट्। असि प्रतीची। प्रतीची दिक्। दिगादित्याः। आदित्यास्ते। ते देवाः।
देवा अधिपतयः। अधिपतयो वरुणः। अधिपतय इत्यधि ऽ पतयः। वरुणो हेतीनां। हेतीनां प्रतिधर्त्ता। प्रति-
धर्त्ता सप्तदशः। प्रतिधर्त्तेति प्रति ऽ धर्त्ता॥६॥ सप्तदशस्त्वा। सप्तदश इति सप्त ऽ दशः। त्वा स्तोमः। स्तोमः पृथिव्यां।
पृथिव्यां श्रयतु। श्रयतु मरुत्वतीयं। मरुत्वतीयमुक्थं। उक्थमव्यथायै। अव्यथायै स्तभ्नातु। स्तभ्नातु वैरूपं। वै-
रूपं साम। साम प्रतिष्ठित्यै। प्रतिष्ठित्या अंतरिक्षे। प्रतिष्ठित्या इति प्रति ऽ स्थित्यै। अंतरिक्षे स्वराट्॥७॥ स्वराडसि।
स्वराडिति स्व ऽ राट्। अस्युदीची। उदीची दिक्। दिङ्मरुतः। मरुतस्ते। ते देवाः। देवा अधिपतयः। अधिपत-
यः सोमः। अधिपतय इत्यधि ऽ पतयः। सोमो हेतीनां। हेतीनां प्रतिधर्त्ता। प्रतिधर्त्तैकविंशः। प्रतिधर्त्तेति प्रति ऽ

२२३

॥११२॥ ञाय। वेषश्रीरिति वेषुश्रीः। क्षत्रापद्रान्नं। द्रवं जिन्व। जिन्वेति जिन्व॥७॥ राज्यसि। असि प्राची। प्राची दिक्। दि
ग्वसवः। वसवस्ते। ते देवाः। देवा अधिपतयः। अधिपतयो ग्निः। अधिपतय इत्यधिऽपतयः। अग्निर्हेतीनां।
हेतीनां प्रतिधर्त्ता। प्रतिधर्त्ता त्रिवृत्। प्रतिधर्त्तेति प्रतिऽधर्त्ता॥१॥ त्रिवृत्त्वा। त्रिवृदिति त्रिऽवृत्। त्वा स्तोमः। स्तो
मः पृथिव्यां। पृथिव्यां श्रयतु। श्रयत्वाज्यं। आज्यमुक्थं। उक्थमव्यथायै। अव्यथायै स्तभ्नातु। स्तभ्नातु रथं
तरं। रथंतरं साम। रथंतरमिति रथंऽतरं। साम प्रतिष्ठित्यै। प्रतिष्ठित्या अंतरिक्षे। प्रतिष्ठित्या इति प्रतिऽ
स्थित्यै। अंतरिक्ष ऋषयः॥२॥ ऋषयस्त्वा। त्वा प्रथमजाः। प्रथमजा देवेषु। प्रथमजा इति प्रथमऽजाः। देवेषु
दिवः। दिवो मात्रया। मात्रया वरिम्णा। वरिम्णा प्रथंतु। प्रथंतु विधर्त्ता। विधर्त्ता च। विधर्त्तेति विऽधर्त्ता। चायं। अ
यमधिपतिः। अधिपतिश्च। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। च ते। ते त्वा। त्वा सर्वे। सर्वे संविदानाः। संविदाना ना
कस्य। संविदाना इति संऽविदानाः। नाकस्य पृष्ठे। पृष्ठे स्वर्गे। स्वर्गे लोके। स्वर्गेति स्वःऽगे। लोके यजमानं। यजमा
नं च। च सादयंतु। सादयंतु विराट्॥३॥ विराडसि। विराडिति विऽराट्। असि दक्षिणा। दक्षिणा दिक्। दि ॥११२॥
ग्रुद्राः। रुद्रास्ते। ते देवाः। देवा अधिपतयः। अधिपतय इंद्रः। अधिपतय इत्यधिऽपतयः। इंद्रो हेतीनां।

योधसाधीतेयेन। वयोधसेतिवयः। धसा। आधीतेना धीतं। आधीतेनेत्याऽधीतेन। आधीतमभिजि
ता। आधीतमित्याऽधीतं। अभिजिताते जसा। अभिजितेत्याभिऽ। जिता। तेजसातेजः। तेजोजित्वा। जि
त्वप्रतिपत्॥४॥ प्रतिपदसि। प्रतिपदितिप्रतिऽपत्। असिप्रातेपदे। प्रतिपदेत्वा। प्रतिपद इतिप्रतिऽपदे। त्वानु
पत्। अनुपदनुपदे। अनुपदित्यनुऽपत्। अनुपदेसंपत्। अनुपद इत्यनुऽपदे। संपदितिसंऽपत्। संपदेतेजः।
संपद इति संऽपदे। तेजस्तेजसे। तेजसे विवृत्॥५॥ त्रिवृत्त्रिवृते। त्रिवृदिति त्रिऽवृत्। त्रिवृते प्रवृत्। त्रिवृत
इति त्रिऽवृते। प्रवृत्प्रवृते। प्रवृदिति प्रऽवृत्। प्रवृते विवृत्। प्रवृत इति प्रऽवृते। विवृद्विवृते। विवृदिति विऽवृत्।
विवृते सवृत्। विवृत इति विऽवृते। सवृत्सवृते। सवृदिति सऽवृत्। सवृते आक्रमः। सवृत इति सऽवृते॥६॥
आक्रम आक्रमाय। आक्रम इत्याऽक्रमः। आक्रमाय संक्रमः। आक्रमायेत्याऽक्रमाय। संक्रमः संक्रमाय।
संक्रम इति संऽक्रमः। संक्रमायोत्क्रमः। संक्रमायेति संऽक्रमाय। उत्क्रम उत्क्रमाय। उत्क्रम इत्युत्ऽक्रमः। उत्क्र
मायोत्क्रांतिः। उत्क्रमायेत्युत्ऽक्रमाय। उत्क्रांतिरुत्क्रांत्यै। उत्क्रांतिरित्युत्ऽक्रांतिः। उत्क्रांत्यै त्वा। उत्क्रांत्या इत्यु
त्ऽक्रांत्यै। त्वाधिपतिना। अधिपतिनोर्जा। अधिपतिनेत्यधिऽपतिना। ऊर्जोर्जं। ऊर्जं वेषश्रीः। वेषश्रीः द्वा

१११

त्र। विष्पर्द्धो विशालं। विस्पर्द्धा इति विऽस्पर्द्धः। विशालं छर्दिः। विशालमिति विऽशालं। छर्दिर्दूरोहणं। दूरोहणं तं इन्द्र।
दूरोहणमिति दुःऽरोहणं। तं इन्द्रमंकांकम्। अंकांकं पदं। अंकाकमित्यकंऽअकं। छंद इति छंदः॥८॥ छ॥ रश्मिना।
संसाप। ससापसस्सं। सस्संजिन्व। जिन्वप्रेतिना। प्रेतिना धर्मणा। प्रेतिनेति प्रऽइतिना। धर्मणा॥ धर्मं। धर्म
मन्विसा। अन्विसा दिवा। अन्विसेत्यनुऽइत्या। दिवा दिवं। दिवां संधिना। संधिनांतरिक्षेण। संधिनेति सं
धिना। इंतेरि अंतरिक्षेणांतरिक्षम्। अंतरिक्षं प्रतिधिना॥१॥ प्रतिधिना पृथिव्या। प्रतिधिनेति। धिना।
पृथिव्या पृथिवीं। पृथिवीं विष्टंभेन। विष्टंभेन वृष्ट्या। वृष्ट्या वृष्टिं। वृष्टिं प्रवया। प्रवयाह्ना। प्रवयेति प्रऽवया। अ
ह्नाहः। अहरनुया। अनुयारध्या। अनुयेत्यनुऽया। रात्र्यारात्रीं। रात्रीमुशिजा॥२॥ उशिजा वसुभ्यः। वसु
भ्यो वसून्। वसुभ्य इति वसुऽभ्यः। वसून्प्रकेतेन। प्रकेतेनादित्येभ्यः। प्रकेतेनेति प्रऽकेतेन। आदित्येभ्य
आदित्यान्। आदित्यान्तंतुना। तंतुना रायः। रायस्पोषेण। पोषेण रायः। रायस्पोषं। पोषं संसर्पेण॥
संसर्पेणाश्रुताय॥ संसर्पेणेति सं। सर्पेण। अश्रुतायश्रुतं। श्रुतमैलेन॥३॥ ऐलेनौषधीभ्यः। ओषधीभि १११
रोषधीः। ओषधीभिरुत्तमेन। उत्तमेनतनूभिः। उत्तमेनेत्युत्ऽतमेन। तनूभिस्तनूः। तनूर्वयोधसा। व

अभिगृणंतु। गृणंतुदेवाः। देवाइतिदेवाः। स्तोमपृष्ठाघृतवती। स्तोमपृष्ठेतिस्तोमऽपृष्ठा। घृतवतीइह। घृतवतीति
घृतवती। इहसीद। सीदप्रजावत्। प्रजावदस्मे। प्रजावदितिप्रजाऽवत्। अस्मेद्रविणा। अस्मेइत्यस्मे। द्रवि
णा। यजस्व। आयजस्व। यजस्वेतियजस्व॥३॥ एवश्छंदः। छंदोवरिवः। वरिवःशंभूः। शंभूःपरिभूः। शंभूरितिशंम
भूः। परिभूराच्छत्। परिभूरितिपरिऽभूः। आच्छन्मनः। आच्छदित्याऽछत्। मनोव्यचः। व्यचःसिंधुः॥४॥ सिंधुःसमुद्रः।
समुद्रःसलिलं। सलिलंककुप्। ककुप्त्रिककुप्। त्रिककुप्काव्यं। त्रिककुबितित्रिऽककुप्। काव्यमंकुपं। अंकुपमक्ष
रपंक्तिः॥५॥ अक्षरपंक्तिःपदपंक्तिः। अक्षरपंक्तिरित्यक्षरऽपंक्तिः। पदपंक्तिर्विष्टारपंक्तिः। पदपंक्तिरितिपदऽ
पंक्तिः। विष्टारपंक्तिःक्षुरः। विष्टारपंक्तिरितिविष्टारऽपंक्तिः। क्षुरोभ्रजः। भ्रजआच्छत्। आच्छत्प्रच्छत्। आच्छ
दित्याऽछत्। प्रच्छत्संयत्। प्रच्छदितिप्रऽछत्। संयद्वियत्। संयदितिसंऽयत्। वियद्बृहत्। वियदितिविऽयत्॥६॥
बृहद्रथंतरं॥ रथंतरंनिकायः। रथंतरमितिरथंऽतरं॥ निकायोविवधः। निकायइतिनिऽकायः। विवधोगि
रः। विवधइतिविऽवधः। गिरोभ्रजः। भ्रजःसंस्तुप्। संस्तुबनुष्टुप्। संस्तुबितिसम्। स्तुप्। अनुष्टुबेवः।
अनुष्टुबित्यनुऽस्तुप्॥७॥ एवोवरिवः। वरिवोवयः। वयोवयस्कृत्। वयस्कृद्विष्पर्धाः। वयस्कृदितिवयःऽकृ

सायग्रयःपुरी । द्विरष्टत् । एवादिरश्मिराज्ञी चापंपुरश्चानुवाकष्टत ॥१॥ अग्निर्मूर्धानुवाको द्विवेष्योशंसं त्रिवेद
नः । यनक्त्रर्षोनुवाको द्विव त्रपश्चांतवेदनः ॥२॥ अोथद्विव त्वंतवर्जेमामो द्विवस्येरोतनवह ॥ घ ॥ अग्नेजातान्न् ॥
जातान्प्र । प्रणुद । नुदान । नः सपत्नान् । सपत्नान्प्रति । सपत्ना । निति सऽपत्नान् । प्रत्यजातान् । अजातांजातवे
दः । जातवेदो नुदस्व । जातवेद इति जातऽवेदः । नुदस्वेति नुदस्व । अधि नः । नो ब्रूहि । ब्रूहि सुमनाः । सुमना हेळन्न
ळं । सुमना इति सुऽमनाः । अहेळंस्तव । तव स्याम । स्याम शर्मन् । शर्मंस्त्रिवरूथे । त्रिवरूथ उद्भौ । त्रिवरूथ इ
ति त्रिऽवरूथे । उद्भा इत्युत्ऽभौ ॥१॥ सहसा जातान् । जातान्प्र । प्रणुद । नुदा नः । नः सपत्नान् । सपत्नान्प्रति । सपत्नानि
ति सऽपत्नान् ॥ प्रत्यजातान् । अजातान्नुद । नुद जातवेदः । जातवेद इति जातऽवेदः । अधि नः । नो ब्रूहि । ब्रू
हि सुमनस्यमानः । सुमनस्यमानो वयं । सुमनस्यमान इति सुऽमनस्यमानः । वयं स्याम । स्याम प्र । प्रणुद ।
नुदा नः । नः सपत्नान् । सपत्नानिति सऽपत्नान् । षोडशी स्तोमः । स्तोम ओजः । ओजो द्रविणम् । द्रविणं चतुश्च
त्वारिंश ॥३॥ चतुश्चत्वारिंश स्तोमः । चतुश्चत्वारिंश इति चतुःऽचत्वारिंशः ॥ स्तोमो वर्चः । वर्चो द्रविणं । द्रविऽण
मिति द्रविणं ॥२॥ अग्नेः पुरीषं । पुरीषमसि । अस्यप्सः । अप्सो नाम । नाम तां । तां त्वा । त्वा विश्वे । विश्वे अभि ॥

अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसात्सप्तवींशत्या। सप्तवींशत्यास्तुवत। सप्तवींशत्येति सप्तऽवींशत्या। अस्तुवत द्यावा
पृथिवी। द्यावापृथिवी वि। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। व्यैतां। ऐतां वसवः। वसवो रुद्राः। रुद्रा आदित्याः॥
आदित्या अनुऽव्यायन्। अनुव्यायंस्ते। अनु व्यायन्नित्यनुऽव्यायन्। त एव। एवाधिपतयः। अधिपतय आस
न्। अधिपतय इत्यधिऽपतयः। आसन्नववींशत्या। नववींशत्यास्तुवत। नववींशत्येति नवऽवींशत्या। अ
स्तुवत वनस्पतयः। वनस्पतयोसृज्यंत। असृज्यंत सोमः। सोमोधिपतिः। अधिपतिरासीत्। अधिपति
रित्यधिऽपतिः। आसीदेकवींशत्या। एकवींशत्यास्तुवत। एकवींशत्येत्येकऽवींशत्या। अस्तुवत प्रजाः।
प्रजा असृज्यंत। प्रजा इति प्रऽजाः। असृज्यंत यवाः। यवाश्च। चायवाः। अयवाश्च। चाधिपतयः। अधि
पतय आसन्। अधिपतय इत्यधिऽपतयः। आसंस्त्रयस्त्रींशता। त्रयस्त्रींशतास्तुवत। त्रयःस्त्रींशतेति
यःत्रींशता। अस्तुवत भूतानि। भूतान्यशाम्यन्। अशाम्यन्प्रजापतिः। प्रजापतिः परमेष्ठी। प्रजापतिरि
ति प्रजाऽपतिः। परमेष्ठ्यधिपतिः। परमेष्ठीति परमेऽस्थी। अधिपतिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः।
आसीदित्यासीत्॥ ४॥ छ॥ इति क्रमपाठे पंचदशोध्यायः॥ छ॥ हरिः ॐ॥ अग्ने जाता द्धि हजि वसह

२९८

रासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्पंचदशभिः। पंचदशभिरस्तुवत। पंचदशभिरिति पंचदशऽभिः। अस्तुवत
क्षत्रं। क्षत्रमसृज्यंत। असृज्यतेंद्रः। इंद्रोऽधिपतिः। अधिपतिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्सप्तदशभिः।
॥१०१॥ ॥२॥ सप्तदशभिरस्तुवत। सप्तदशभिरिति सप्तदशऽभिः। अस्तुवत ग्राम्याः। ग्राम्याः पशवः। पशवोऽसृज्यंत। असृज्यं
त बृहस्पतिः। बृहस्पतिरधिपतिः। अधिपतिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीन्नवदशभिः। नवदशभिरस्तु
वत। नवदशभिरिति नवदशऽभिः। अस्तुवत शूद्रार्यौ। शूद्रार्यौ असृज्येतां। असृज्येतामहोरात्रे। अहोरात्रे अधिपत्नी।
अहोरात्रे इत्यहोरात्रे। अधिपत्नी आस्तां। अधिपत्नी इत्यधिऽपत्नी। आस्तामेकविंशत्या। एकविंशत्यास्तुवत। एक
विंशत्येत्येकऽविंशत्या। अस्तुवतैकशफाः। एकशफाः पशवः। एकशफा इत्येकऽशफाः। पशवोऽसृज्यंत। असृज्यंत वरु
णः। वरुणोऽधिपतिः। अधिपतिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्त्रयोविंशत्या। त्रयोविंशत्यास्तुवत। अपा १०१
विंशत्येति त्रयःऽविंशत्या। अस्तुवत क्षुद्राः। क्षुद्राः पशवः। पशवोऽसृज्यंत। असृज्यंत पूषा। पूषाधिपतिः। अधिप
तिरासीत्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्पंचविंशत्या॥३॥ पंचविंशत्यास्तुवत। पंचविंशत्येति पंचऽविंशत्या ति
त्या। अस्तुवतारण्याः। आरण्याः पशवः। पशवोऽसृज्यंत। असृज्यंत वायुः। वायुरधिपतिः। अधिपतिरासीत्॥४॥ पति

यंत प्रजापतिः । प्रजापतिरधिपतिः । प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः । अधिपतिरासीत् । अधिपतिरित्यधिऽपतिः ।
आसीत्तिसृभिः । तिसृभिरस्तुवत । तिसृभिरिति तिसृऽभिः । अस्तुवत ब्रह्म ब्रह्मासृज्यत । असृज्यत ब्रह्मणः । ब्रह्म-
णस्पतिः । पतिरधिपतिः । अधिपतिरासीत् । अधिपतिरित्यधिऽपतिः । आसीत्पंचभिः । पंचभिरस्तुवत । पंचभिर-
स्तुवत । पंचभिरिति पंचऽभिः । अस्तुवत भूतानि । भूतान्यसृज्यंत । असृज्यंत भूतानी । भूतानांपतिः । पतिरधि-
पधिः । अधिपतिरासीत् । धि अधिपतिरित्यधिऽपतिः । आसीत्सप्तभिः । सप्तभिरस्तुवत । सप्तभिरिति सप्तऽभिः । अस्तु-
वत सप्तऋषयः । सप्तऋषयोऽसृज्यंत । सप्तऋषय इति सप्तऽऋषयः । असृज्यंत धाता । धाताधिपतिः । अधि-
पतिरासीत् । अधिपतिरित्यधिऽपतिः । आसीन्नवभिः ॥१॥ नवभिरस्तुवत । नवभिरिति नवऽभिः । अस्तुवत पि-
तरः । पितरोऽसृज्यंत । असृज्यंतादितिः । अदितिरधिपत्नी । अधिपत्न्यासीत् । अधिपत्नीत्यधिऽपत्नी । आ-
सीदेकादशभिः । एकादशभिरस्तुवत । एकादशभिरित्येकादशऽभिः । अस्तुवत ऋतवः । ऋतवोऽसृज्यंत । असृज्यंतार्त-
वाः । आर्तवाधिपतयः । अधिपतय आसन् । अधिपतय इत्यधिऽपतयः । आसंस्त्रयोदशभिः । त्रयोदशभिरस्तु-
वत । त्रयोदशभिरिति त्रयोदशऽभिः । अस्तुवत मासाः । मासा असृज्यंत । असृज्यंतवत्सरः । संवत्सरोऽधिः । अधिपति

आधिपत्यंगर्भाः। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं। गर्भास्पृताः। स्पृताःपंचवींशः। पंचवींशस्तोमः। पंचवींशइति २१५
॥१०८॥ पंचऽवींशः। स्तोमोदित्यै॥३॥ अदितेर्भागः। भागोसि। असिपूष्णः। पूष्णआधिपत्यं। आधिपत्यमोजः। आ
धिपत्यमित्याधिऽपत्यं। ओजस्पृतं। स्पृतंत्रिणवः। त्रिणवस्तोमः। त्रिणवइतित्रिऽनवः। स्तोमोदेवस्य। देव
स्यसवितुः। सवितुर्भागः। भागोसि। असिबृहस्पतेः। बृहस्पतेराधिपत्यं। आधिपत्यंसमीचीः। आधिप
त्यमित्याधिऽपत्यं। समीचीर्दिशः। दिशस्पृताः। स्पृताश्चतुष्टोमः। चतुष्टोमस्तोमः। चतुष्टोमइतिचतुः।
स्तोमः। स्तोमोयवानां॥४॥ यवानांभागः। भागोसि। अस्ययवानां। अयवानामाधिपत्यं। आधिपत्यंप्रजाः।
आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं। प्रजास्पृताः। प्रजाइतिप्रऽजाः। स्पृताश्चतुश्चत्वारिंशः। चतुश्चत्वारिंशस्तो
मः। चतुश्चत्वारिंशइतिचतुः। चत्वारिंशः। स्तोमऋभूणां। ऋभूणांभागः। भागोसि। असिविश्वेषां। विश्वे
षांदेवानां। देवानामाधिपत्यं। आधिपत्यंभूतं। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं। भूतंस्पृतं। स्पृतंत्रयस्त्रीं
शः। त्रयस्त्रींशस्तोमः। त्रयस्त्रींशइतित्रयः। त्रींशः। स्तोमःसहः। सहःसहस्यः। सहस्योहैमंतिकौ। हैमंतिका ॥१०८
ऋतू। ऋतूइत्यृतू॥५॥ एकयास्तुवत। अस्तुवतप्रजाः। प्रजाअधियंत॥ प्रजाइतिप्रऽजाः। अधी

भागोसि । असि दीक्षायाः । दीक्षाया आधिपत्यं । आधिपत्यं ब्रह्म । आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं । ब्रह्म स्पृतं । स्पृ-
तं त्रिवृत् । त्रिवृत्स्तोमः । त्रिवृदिति त्रिऽवृत् । स्तोम इंद्रस्य । इंद्रस्य भागः । भागोसि । असि विष्णोः । वि-
ष्णोराधिपत्यं । आधिपत्यं क्षत्रं । आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं । क्षत्रं स्पृतं । स्पृतं पंचदशः । पंचदशः स्तो-
मः । पंचदश इति पंचऽदशः । स्तोमो नृचक्षसां ॥ १ ॥ नृचक्षसां भागः । नृचक्षसामिति नृऽचक्षसां ।
भागोसि । असि धातुः । धातुराधिपत्यं । आधिपत्यं जनित्रं । आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं । जनित्रं स्पृ-
तं । स्पृतं सप्तदशः । सप्तदशः स्तोमः । सप्तदश इति सप्तऽदशः । स्तोमो मित्रस्य । मित्रस्य भागः । भागोसि ।
असि वरुणस्य । वरुणस्याधिपत्यं । आधिपत्यं दिवः । आधिपत्यमित्याधिऽपत्यं । दिवो वृष्टिः ।
वृष्टिर्वातः । वात स्पृतः । स्पृत एकविंशः । एकविंशः स्तोमः । एकविंश इत्येकऽविंशः । स्तोमो वसूनां ॥ २ ॥
वसूनां भागः । भागोसि । असि रुद्राणां । रुद्राणामाधिपत्यं । आधिपत्यं चतुष्पात् । आधिपत्यमित्याधिऽ
पत्यं । चतुष्पात्स्पृतं । चतुष्पादिति चतुःऽपात् । स्पृतं चतुर्विंशः । चतुर्विंशः स्तोमः । चतुर्विंश इति
चतुःऽविंशः । स्तोम आदित्यानां । आदित्यानां भागः । भागोसि । असि मरुतां । मरुतामाधिपत्यं ॥

१०८ त्रिऽवृत्। भांतः पंचदशः। पंचदशो व्योमा। पंचदश इति पंचऽदशः। व्योमा सप्तदशः। व्योमेति विऽओमा। सप्तद
शो धरुणः। सप्तदश इति सप्तऽदशः। धरुण एकवींशः। एकवींशः प्रतूर्त्तिः। एकवींश इत्येकऽवींशः। प्रतूर्त्तिरष्टाद
शः। प्रतूर्त्तिरिति प्रऽतूर्त्तिः। अष्टादशस्तपः। अष्टादश इत्यष्टाऽदशः। तपो नवदशः। नवदशोऽभीवर्त्तः। नवदश
इति नवऽदशः। अभीवर्त्तः सवींशः। अभिवर्त्त इत्यभिऽवर्त्तः। सवींशो वर्च्चः। सवींश इति सऽवींशः। वर्च्चो द्वावीं
शः। द्वावींशः संभरणः। संभरणस्त्रयोवींशः। संभरण इति संऽभरणः। त्रयोवींशो योनिः। त्रयोवींश इति त्र
यःऽवींशः। योनिश्चतुर्वींशः। चतुर्वींशो गर्भाः। चतुर्वींश इति चतुःऽवींशः॥१॥ गर्भाः पंचवींशः। पंचवींश ओ
जः। पंचवींश इति पंचऽवींशः। ओजस्त्रिणवः। त्रिणवः क्रतुः। त्रिणव इति त्रिऽनवः। क्रतुरेकत्रींशः। एकत्रीं
शः प्रतिष्ठा। एकत्रींश इत्येकऽत्रींशः। प्रतिष्ठा त्रयस्त्रींशः। प्रतिष्ठेति प्रतिऽस्था। त्रयस्त्रींशो ब्रध्नस्य। त्रयस्त्रींश
इति त्रयःऽत्रींशः। ब्रध्नस्य विष्टपं। विष्टपं चतुस्त्रींशः। चतुस्त्रींशो नाकः। चतुस्त्रींश इति चतुःऽत्रींशः। ना
कः षट्त्रींशः। षट्त्रींशो विवर्त्तः। षट्त्रींश इति षट्ऽत्रींशः। विवर्त्तोऽष्टाचत्वारींशः। विवर्त्त इति विऽवर्त्तः। अष्टाच
त्वारींशो धर्त्रं। अष्टाचत्वारींश इत्यष्टाऽचत्वारींशः। धर्त्रं चतुष्टोमः। चतुष्टोम इति चतुःऽस्तोमः॥२॥ अग्नेर्भागः।

१०८

९१२

॥ ॥णमपानं। अपानंव्यानं। अपानमित्यपऽआनं॥ व्यानंचक्षुः। व्यानमितिविऽआनं। चक्षुःश्रोत्रं। श्रोत्रंवाचं। वाचं
पिन्व। पिन्वमनः। मनोजिन्व। जिन्वात्मानं। आत्मानंपाहि। पाहिज्योतिः। ज्योतिर्मे। मेयच्छ। यच्छमा॥१॥ माछंदः। छं
दःप्रमा। प्रमाप्रतिमा। प्रमेतिप्रऽमा। प्रतिमास्त्रीवयः। प्रतिमेतिप्रतिऽमा। अस्त्रीवयःपंक्तिः। पंक्तिरुष्णिक्। उष्णिग् २०९।
बृहती॥२॥ बृहत्यनुष्टुप्। अनुष्टुब्विराट्। अनुष्टुबित्यनुऽस्तुप्। विराड्गायत्री। विराडितिविऽराट्। गायत्रीत्रि
ष्टुप्। त्रिष्टुब्जगती। त्रिष्टुबितित्रिऽस्तुप्। जगतीपृथिवी॥३॥ पृथिव्यंतरिक्षं। अंतरिक्षंद्यौः। द्यौःसमाः॥
समानक्षत्राणि। नक्षत्राणिवाक्। वाङ्मनः॥४॥ मनःकृषिः। कृषिर्हिरण्यं। हिरण्यंगौः। गौरजा। अजाश्वः। अश्वश्छं
दः। छंदोग्निः॥५॥ अग्निर्देवता। देवतावातः। वातःसूर्यः। सूर्यश्चंद्रमाः। चंद्रमावसवः। वसवोरुद्राः। रुद्राआदित्याः।
आदित्यामरुतः। मरुतोविश्वे। विश्वेदेवाः। देवाबृहस्पतिः। बृहस्पतिरिंद्रः। इंद्रोवरुणः। वरुणोदेवता। देवतेति
देवता॥६॥ मूर्द्धासि। असिराट्। राड्ध्रुवा। ध्रुवाधरुणा। धरुणाधर्त्री। धर्त्रिधरणी। धरण्यायुषे। आयुषेव
र्चसे। वर्चसेकृष्यै। कृष्यैक्षेमाय। क्षेमाययंत्री॥१॥ यंत्रीराट्। राड्यंत्री। यंत्र्यायमनी। यमनीध्रुवा। ध्रुवाधरित्री।
धरित्रीषे। इषऊर्जे। ऊर्जेरय्यै। रय्यैपोषाय। पोषायत्वा। त्वेतित्वा॥२॥ आशुस्त्रिवृत्। त्रिवृद्भांतः। त्रिवृदिति

नोबृहत्यनड्वान्।सनोबृहतीतिसनःबृहती॥३॥अनड्वान्वयः।पंक्तिः।पंक्तिर्धेनुः।धेनुर्जगती॥जगतीत्र्यविः।त्र्यविस्त्रिष्टुप्।
॥१०५॥ त्र्यविरितित्रिऽअविः।त्रिष्टुप्दित्यवाट्।त्रिष्टुबितित्रिऽस्तुप्।दित्यवाड्विराट्।दित्यवाळितिदित्यऽवाट्।विराट्पं
चाविः।विराळितिविऽराट्॥४॥पंचाविर्गायत्री।पंचाविरितिपंचऽअविः।गायत्रीत्रिवत्सः।त्रिवत्सउष्णिक्।त्रिव
त्सइतित्रिऽवत्सः।उष्णिक्तुर्यवाट्।तुर्यवाडनुष्टुप्।तुर्यवाळितितुर्यऽवाट्।अनुष्टुप्छंदः।अनुष्टुबित्यनुऽस्तु
प्।छंदइतिछंदः॥५॥इंद्राग्नीअव्यथमानां।इंद्राग्नीइतींद्राग्नी।अव्यथमानामिष्टकां।इष्टकांदृंहतं।दृंहतंयुवं।युवमि
तियुवं।पृष्ठेनद्यावापृथिवी।द्यावापृथिवीअंतरिक्षं।द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी।अंतरिक्षंच।चवि।विबाध
से।बाधसइतिबाधसे॥६॥विश्वकर्मात्वा।विश्वकर्मेतिविश्वऽकर्मा।त्वासादयतु।सादयत्वंतरिक्षस्य।अंतरिक्ष
स्यांतरिक्षं।अंतरिक्षंवायुः।वायूराज्ञी॥राज्ञ्यसि।असिप्राची।प्राचीदिक्।दिग्विराट्।विराड्दक्षिणा।विराळितिविऽ
राट्।दक्षिणासम्राट्।सम्राट्प्रतीची।सम्राळितिसम्ऽराट्।प्रतीचीस्वराट्।स्वराळुदीची।स्वराळितिस्वऽराट्। ॥१०६॥
उदीच्यधिपत्नी।अधिपत्न्यसि।अधिपत्नीत्यधिऽपत्नी।असिबृहती।बृहतीदिक्।दिङ्नभः।नभोनभस्यः।नभस्यो
वार्षिकौ।वार्षिकाविषः।इषऊर्जः।ऊर्जःशारदौ।शारदावृतू।ऋतूइत्यृतू॥२॥७॥आयुर्मे।मेपाहि।पाहिप्राणं।प्रा

२१०

ऋतुभिरित्यृतुऽभिः । विधाभिर्देवैः । विधाभिरितिविऽधाभिः । देवैर्देवैः । देवैर्वयोनाधैः । वयोनाधैरग्नेः । वयोनाधैरि
तिवयःऽनाधैः । अग्नेपत्ना । त्वावैश्वानराय । वैश्वानरायवसुभिः । वसुभीरुद्रैः । वसुभिरितिवसुऽभिः । रुद्रैरादित्यैः ।
आदित्यैर्विश्वैः । विश्वैर्देवैः । देवैःप्राणम् ॥१॥ प्राणंमे । मेपाहि । पाह्यपानं । अपानंव्यानं । अपानमित्यपऽआ
नं । व्यानंचक्षुः । व्यानमितिविऽआनं । चक्षुर्मे । मउर्व्या । उर्व्यावि । विभाहि । भाहिश्रोत्रं । श्रोत्रंमे । मेश्लोकय । श्लो
कयापः ॥२॥ अपःपिन्व । पिन्वौषधीः । ओषधीर्जिन्व । जिन्वद्विपात् । द्विपादव । द्विपादितिद्विऽपात् । अवच
तुष्पात् । चतुष्पात्पाहि । चतुःपादितिचतुःपात् । पाहिदिवः । दिवोवृष्टिं । वृष्टिमेरय । एरय । ईरयेतीरय ॥३॥ मू
र्द्धावयः । वयःप्रजापतिः । प्रजापतिश्छंदः । प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः । छंदःक्षत्रं । क्षत्रंमयंदं । मयंदंविष्टंभः । वि
ष्टंभोधिपतिः । अधिपतिर्विश्वकर्मा । अधिपतिरित्यधिऽपतिः । विश्वकर्मापरमेष्ठी । विश्वकर्मेतिविश्वऽकर्मा ।
परमेष्ठीबस्तः । परमेस्थीतिपरमेऽस्थी ॥१॥ बस्तोविवलं । विवलंवृष्णिः । विवलमितिविऽवलं । वृष्णिर्विशालं ।
विशालंपुरुषः । विशालमितिविऽशालं । पुरुषस्तंद्रं । तंद्रंव्याघ्रः । व्याघ्रोनाधृष्टं । अनाधृष्टंसींहः ॥२॥ सींहश्छदिः । छदिः
पष्ठवाट् ॥ पष्ठवाड्बृहती । पष्ठवाडितिपष्ठऽवाट् । बृहत्युक्षा । उक्षाककुप् । ककुबृषभः । ऋषभःसतोबृहती । स

न्तिष्टपिव्याः॥ अभित्वा। त्वा रुद्राः॥ रुद्रा वसवः। वसवो गृणंतु। गृणंत्विमा। इमा ब्रह्म। ब्रह्म पीपिहि। पीपिहि
॥१०५॥ सौभगाय। सौभगायेति सौभगाय॥२॥ स्वदक्षैः। दक्षैर्दक्षपिता। दक्षपितेह। दक्षपितेति दक्षऽपिता। इह सीद। सीद दे
वानां। देवानां सुम्ने। सुम्ने बृहते। बृहते रणाय। रणायेति रणाय। पितेवैधि। पितेवेति पिताऽइव। एधि सूनवे। सूनव आ
सुशेवा। आ सुशेवा। सुशेवा स्वावेशा। सुशेवेति सुऽशेवा। स्वावेशा तन्वा। स्वावेशेति सुऽआवेशा। तन्वा सं। संविशस्व।
विशस्वेति विशस्व॥३॥ पृथिव्याः पुरीषं। पुरीषमसि। अस्यप्सः। अप्सो नाम। नाम तां। तां त्वा। त्वा विश्वे। विश्वे अभि। अ
भिगृणंतु। गृणंतु देवाः। देवा इति देवाः। स्तोमपृष्ठा घृतवती। स्तोमपृष्ठेति स्तोमऽपृष्ठा। घृतवतीह। घृतवतीति घृतऽ
वती। इह सीद। सीद प्रजावत्। प्रजावदस्मे। प्रजावदिति प्रजाऽवत्। अस्मे द्रविणा। अस्मे इत्यस्मे। द्रविणायजस्व।
आयजस्व। यजस्वेति यजस्व॥४॥ अदित्यास्त्वा। त्वा पृष्ठे। पृष्ठे सादयामि। सादयाम्यन्तरिक्षस्य। अन्तरिक्षस्य धर्त्री।
धर्त्रीं विष्टंभनीं। विष्टंभनीं दिशां। दिशामधिपत्नीम्। अधिपत्नीं भुवनानां। अधिपत्नीमित्यधिऽपत्नीं। भुवनाना
मिति भुवनानां॥ ऊर्मिर्द्रप्सः। द्रप्सोऽअपां। अपामसि। असि विश्वकर्मा। विश्वकर्मत्ति विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। त्ति ऋषिः।
ऋषिरित्यृषिः॥ शुक्रः शुचिः। शुचिर्ग्रैष्मौ। ग्रैष्मावृतू। ऋतू इत्यृतू॥५॥७॥ सजूर्ऋतुभिः। सजूरिति सऽजूः। ऋतुभिर्विधाभिः।
॥१०५॥

ण

स्त्रीशा इति त्वा। वत्रयस्त्रीशो॥ त्रिंवत्रयस्त्रीशाभ्यां शाक्करैरैवते। त्रिनवत्रयस्त्रीशाभ्यामिति त्रिनवत्रयस्त्रीशाभ्यां।
शाक्करैरैवते विश्वकर्मा। शाक्करैरैवतइति शाक्करैरैवते। विश्वकर्म्म ऋषिः। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। ऋषिः प्रजा
पतिगृहीतया॥ प्रजापतिगृहीतया त्वया। प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापतिऽगृहीतया। त्वया वाचं। वाचं गृ
ह्णामि। गृह्णामि प्रजाभ्यः। प्रजाभ्य इति प्रऽजाभ्यः। लोकं पृण। पृण। छित्ताः। ता। अस्य। अस्यैंद्रं। इंद्रं विश्वाः।
विश्वा इति विश्वाः॥१०॥ छ॥ इति क्रमपाठे चतुर्दशो ध्यायः॥ छ॥ ॥ध्रुवक्षितिनि त्रिषु द्विवद्दिसाख्यां त्रिवेषनः॥
सजूर्मूर्द्धा वयश्चेति ह्यनुवाकांते वेदहनः॥१॥ इंद्राग्नी स्पाहि द्वि विश्वकर्मा ध्रुवा त्वा पुगेकता॥ आयुर्मूर्द्धासुरये भगो
केप्येस्यनुवाकवत्॥२॥ हरिः ॐम्॥ ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिः। ध्रुवक्षितिरिति ध्रुवऽक्षितिः। ध्रुवयोनिर्ध्रुवा। ध्रुव
योनिरिति ध्रुवऽयोनिः। ध्रुवासि। असि ध्रुवं। ध्रुवयोनिं। योनिमासीद। आसीद। सीद साधुया। साधुयेति
साधुऽया। उख्यस्य केतुं। केतुं प्रथमं। प्रथमं जुषाणा। जुषाणाश्विना। अश्विनाध्वर्यू। अध्वर्यू सादयतामिह।
अध्वर्यू इत्यध्वर्यू। सादयतामिह। इह त्वा। त्वेति त्वा॥१॥ कुलायिनी घृतवती। घृतवती पुरंधिः। घृतवती
ति घृतऽवती। पुरंधिः स्योने। पुरंधिरिति पुरंऽधिः। स्योने सीद। सीद सदने। सदने पृथिव्याः। पृथिव्या इ

ऋषिः प्रजापतिगृहीतया। त्वया। प्रजापतिगृहीतयेतिप्रजापतिऽगृहीतया। त्वयाचक्षुः। चक्षुर्गृह्णामि। गृ
।।१०४।। ह्णामिप्रजाभ्यः। प्रजाभ्यइदं। प्रजाभ्यइतिप्रऽजाभ्यः।।६।। इदमुत्तरात्। उत्तरात्स्वः। स्वस्तस्य। स्वरितिस्वः।
तस्यश्रोत्रं। श्रोत्रंसौवं। सौवंशरत्। शरच्छ्रौत्री। श्रौत्र्यनुष्टुप्। अनुष्टुप्शारदी। अनुस्तुबित्यनुऽस्तुप्। शा
रद्यनुष्टुभः।। अ। अनुष्टुभऐडं। अनुस्तुभइत्यनु। स्तुभः। ऐडमैडात्। ऐडान्मंथी। मंथीमंथिनः। मंथि
नएकवींशः। एकवींशात्। एकवींशइत्येकऽवींशः। एकवींशाद्वैराजं। एकवींशादित्येकऽवींशात्।
वैराजंविश्वामित्रः। विश्वामित्रऋषिः। ऋषिःप्रजापतिगृहीतया। प्रजापतिगृहीतयात्वया। प्रजाप
तिगृहीतयेतिप्रजापतिऽगृहीतया। त्वया। त्वयाश्रोत्रं। श्रोत्रंगृह्णामि। गृह्णामिप्रजाभ्यः। प्रजाभ्यइयं।
प्रजाभ्यइतिप्रऽजाभ्यः।।६।। इयमुपरि। उपरिमतिः। मतिस्तस्यै। तस्यैवाक्। वाङ्मात्या। मात्याहेमंतः।
हेमंतोवाच्यः। वाच्यःपंक्तिः। पंक्तिर्हैमंती। हैमंतीपंक्त्यै।।१।। पंक्त्यैनिधनवत्। निधनवन्निधनवतः।
निधनवदितिनिधनऽवत्। निधनवतआग्रयणः। निधनवतइतिनिधनऽवतः। आग्रयणआग्र ।।१०४।।
यणात्। आग्रयणात्त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ। त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्रिणवत्रयस्त्रिंशाभ्यां। त्रिनवत्रय

र्मा तस्य । विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा । तस्य मनः । मनो वैश्वकर्मणं । वैश्वकर्मणं ग्रीष्मः । वैश्वकर्मणमिति वैश्वऽक
र्मणं । ग्रीष्मो मानसः । मानसस्त्रिष्टुप् । त्रिष्टुब्ग्रैष्मी । त्रिष्टुबिति त्रिऽस्तुप् । ग्रैष्मी त्रिष्टुभः ॥ ३ ॥ त्रिष्टुभः स्वा
रं । त्रिस्तुभ इति त्रिऽस्तुभः । स्वारं स्वारात् । स्वारादंतर्यामः । अंतर्यामोंऽतर्यामात् । अंतर्याम इत्यंतः । यामः ।
अंतर्यामात्पंचदशः । अंतर्यामादित्यंतः । यामात् । पंचदशः पंचदशात् । पंचदश इति पंचऽदशः । पंच
दशाद्बृहत् । पंचदशादिति पंचऽदशात् । बृहद्भरद्वाजः । भरद्वाज ऋषिः । भरद्वाज इति भरत् । वाजः । ऋषिः
प्रजापतिगृहीतया । प्रजापतिगृहीतया त्वया । प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापतिऽगृहीतया । त्वया मनः । म
नो गृह्णामि । गृह्णामि प्रजाभ्यः । प्रजाभ्यो यो । प्रजाभ्य इति प्रऽजाभ्यः ॥ ४ ॥ अयं पश्चात् । पश्चाद्विश्वव्यचाः ।
विश्वव्यचास्तस्य । विश्वव्यचा इति विश्वऽव्यचाः । तस्य चक्षुः । चक्षुर्वैश्वव्यचसं । वैश्वव्यचसं वर्षाः । वैश्वव्य
चसमिति वैश्वऽव्यचसं । वर्षाश्चाक्षुष्याः । चाक्षुष्यो जगती । जगती वार्षी । वार्षी जगत्याः ॥ ५ ॥ जगत्या
ऋक्समं । ऋक्सममृक्समात् । ऋक्सममित्यृक् । समं । ऋक्समाच्छुक्रः । ऋक्समादित्यृक् । समात् । शुक्रः
शुक्रात् । शुक्रात्सप्तदशः । सप्तदशः सप्तदशात् । सप्तदश इति सप्त । दशः । सप्तदशाद्वैरूपं । सप्त
दशादिति सप्त । दशात् । वैरूपं जमदग्निः । जमदग्निर्ऋषिः । जमदग्निरिति जमत् । अ[illegible]ग्निः ।

यविष्ठदाशुषः।दाशुषोनृन्।नृंऽस्पाहि।पाहिशृणुधि।शृणुधीगिरः।गिरइतिगिरः।रक्षातोकं।तोकमुत।
॥१०३॥ उत्मना।त्मनेतित्मना॥६॥अपांत्वा।त्वेमन्।एमन्त्सादयामि।सादयाम्योप्मन्।ओप्मन्भस्मन्।भस्मंज्योति
षि।ज्योतिष्यायने।अयनेर्णवे।अर्णवेसमुद्रे।समुद्रेसरिरे।सरिरेक्षये।क्षयेसधिषि।सधिषिसदने।सदनेस
धस्थे।सधस्थेयोनौ।सधस्थइतिसधऽस्थे।योनौपुरीषे।पुरीषेपाथसि।पाथसिगायत्रेण।गायत्रेणत्रै
ष्टुभेन।त्रैष्टुभेनजागतेन।त्रैस्तुभेनेतित्रैऽस्तुभेन।जागतेनानुष्टुभेन।आनुष्टुभेनपांक्तेन।आनुस्तुभे
नेत्यानुऽस्तुभेन।पांक्तेनत्वा।त्वाछंदसा।छंदसासादयामि।सादयामीतिसादयामि॥१॥अयंपुरः।
पुरोभुवः।भुवस्तस्य।तस्यप्राणः।प्राणोभौवायनः।भौवायनोवसंतः।भौवायनइतिभौवऽआयनः।
वसंतःप्राणायनः।प्राणायनोगायत्री।प्राणायनइतिप्राणऽआयनः।गायत्रीवासंती।वासंतीगा
यत्र्यै॥१॥गायत्र्यैगायत्रं।गायत्रंगायत्रात्।गायत्रादुपांशुः।उपांशुरुपांशोः।उपांशुरि
त्युपऽअंशुः।उपांशोस्त्रिवृत्।उपांशोरित्युपऽअंशोः।त्रिवृत्त्रिवृतः।त्रिवृदितित्रिऽवृत्।त्रिवृतो
रथंतरं।त्रिवृतइतित्रिऽवृतः।रथंतरंवसिष्ठः।रथंतरमितिरथंऽतरं।वसिष्ठऋषिः।ऋषिःप्रजापतिगृ ॥१०४॥
हीतया।प्रजापतिगृहीतयात्वया।प्रजापतिगृहीतयेतिप्रजापतिऽगृहीतया।त्वयाप्राणं।प्राणंगृह्णा
मि।गृह्णामिप्रजाभ्यः।प्रजाभ्योयं।प्रजाभ्यइतिप्रजाऽभ्यः॥२॥अयंदक्षिणा।दक्षिणाविश्वकर्मा।विश्व

मग्ने।अग्नेजुषस्व।जुषस्वतेन।तेनचिन्वानः।चिन्वानस्तन्वः।तन्वोनि।निषीद।सीदेतिसीद।मयुंते।ते
शुक्।शुगृछतु।ऋछतुयं।यंद्विष्मः।द्विष्मस्तं।तंते।तेशुक्।शुगृछतु।ऋछत्विसृछतु॥१॥एकशफंपशुं।
एकशफमित्येकऽशफं।पशुंकनिक्रदं।कनिक्रदंवाजिनं।वाजिनंवाजिनेषु।वाजिनेष्वितिवाजिनेषु।
गौरमारण्यं।आरण्यमनु।अनुते।तेदिशामि।दिशामीतिदिशामि॥२॥साहस्रंशतधारं।शतधा
रमुत्सं।शतधारमितिशतऽधारं।उत्संव्यच्यमानं।व्यच्यमानंसरिरस्य।व्यच्यमानमितिविऽअच्य
मानं।सरिरस्यमध्ये।मध्यइतिमध्ये।घृतंदुहानां।दुहानामदितिं।अदितिंजनाय।जनायेतिज
नाय।गवयमूर्णायुं॥३॥ऊर्णायुंवरुणस्य।वरुणस्यनाभिं।नाभिंत्वचं।त्वचंपशूनां।पशूनांद्विपदां।
द्विपदांचतुष्पदां।द्विपदामितिद्विऽपदां।चतुःपदामितिचतुःपदां।त्वष्टुःप्रजानां।प्रजानां
प्रथमं।प्रजानामितिप्रऽजानां।प्रथमंजनित्रं।जनित्रमितिजनित्रं।उष्ट्रमजः॥४॥अजो
हि।ह्यग्नेः।अग्नेरजनिष्ट।अजनिष्टशोकात्।शोकात्सः।सोऽअपश्यत्।अपश्यज्जनितारं।ज
नितारमग्रे।अग्रइत्यग्रे।तेनदेवाः।देवादेवतां।देवतामग्रं।अग्रमायन्।आयꣳस्तेन।
तेनरोहं।रोहमायन्।आयन्नुप।उपमेध्यासः।मेध्यासइतिमेध्यासः।शरभंत्वं॥५॥त्वंयविष्ठ।

दीनां। नदीनां हरिं। हरिमद्रिबुध्नम्। अद्रिबुध्नमग्ने। अद्रिबुध्नमित्यद्रिऽबुध्नम्। अग्ने मा॥ मा हिंसीः। हिं
॥१०२॥ सीः परमे। परमे व्योमन्। व्योमन्निति विऽओमन्॥५॥ अजस्रमिंदुं। इंदुमरुषं। अरुषं भुरण्युं। भुरण्युमग्निं। अग्नि
मीळे। ईळे पूर्वचित्तिं। पूर्वचित्तिमिति पूर्वऽचित्तिं। नमोभिरिति नमःऽभिः। स पर्वभिः। पर्वभिर्ऋतुशः। पर्वभि
रिति पर्वऽभिः। ऋतुशः कल्पमानः। ऋतुश इत्यृतुऽशः। कल्पमानो गां। गां मा। मा हिंसीः। हिंसीरदितिं। अदि
तिं विराजं। विराजमिति विऽराजं॥६॥ वरूत्रीं त्वष्टुः। त्वष्टुर्वरुणस्य। वरुणस्य नाभिं। नाभिमविं। अविं जज्ञा
नां। जज्ञानां रजसः। रजसः परस्मात्। परस्मादिति परस्मात्। महीं साहस्रीं। साहस्रीमसुरस्य। असुर
स्य मायां। मायामग्ने। अग्ने मा॥ मा हिंसीः। हिंसीः परमे। परमे व्योमन्। व्योमन्निति विऽओमन्॥७॥ योऽग्नि
ग्निः। अग्निरग्नेः। अग्नेरधि। अध्यजायत। अजायत शोकात्। शोकात्पृथिव्याः। पृथिव्या उत। उत वा। वा दि
वः। दिवस्परि। परीति परि। येन प्रजाः। प्रजा विश्वकर्मा। प्रजा इति प्रऽजाः। विश्वकर्मा जजान। विश्वकर्मेति
विश्वऽकर्मा। जजान तं। तमग्ने। अग्ने हेळः। हेळः परि। परि ते। ते वृणक्तु। वृणक्त्विति वृणक्तु॥८॥ इमं मा।
माहिंसीः। हिंसीर्द्विपादं। द्विपादं पशुं। द्विपादमिति द्विऽपादं। पशुं सहस्राक्षः। सहस्राक्षो मेधाय। सह
स्राक्ष इति सहस्रऽअक्षः। मेधाय चीयमानः। चीयमान इति चीयमानः। मयुं पशुं। पशुं मेधं। मे ॥१०२॥

देवः हुत्तमान्। अग्नौअग्ने। अग्नेरप्यीरिव। रप्यीरीवेत्तिरप्पीःइव। निहोता। होतापूर्व्यः। पूर्व्यः सदः। सदइ
त्तिसदः॥१॥सम्यक्स्त्रवंति। स्त्रवंतिसरितः। सरितोन। नधेनाः। धेनाअंतः। अंतर्हृदा। हृदामनसा।
मनसापूयमानाः। पूयमाना इत्तिपूयमानाः। घृतस्यधाराः। धाराअभि। अभिचाकशीमि। चाक
शीमिहिरण्ययः। हिरण्ययोवेतसः। वेतसोमध्ये। मध्येअग्नेः। अग्नेरित्यग्नेः॥२॥ ऋचेत्वा। त्वारुचे। रुचेभासे।
भासेज्योत्तिषे। ज्योत्तिषेत्वा। त्वेतित्वा। अभूदिदं। इदंविश्वस्य। विश्वस्यभुवनस्य। भुवनस्यवाजिनं। वाजिनमग्नेः।
अग्नेर्वैश्वानरस्य। वैश्वानरस्यच। चेत्तिच॥२॥ अग्निर्ज्योतिषा। ज्योत्तिषाज्योतिष्मान्। ज्योत्तिष्मान्रुक्मः।
रुक्मोवर्चसा। वर्चसावर्चस्वान्। वर्चस्वानित्तिवर्चस्वान्। सहस्त्रदाअसि। सहस्त्रदाइत्तिसहस्त्रऽदाः। अ
सिसहस्त्राय। सहस्त्रायत्वा। त्वेतित्वा॥३॥ आदित्यंगर्भं। गर्भंपयसा। पयसासं। समंग्धि। अंग्धिस
हस्त्रस्य। सहस्त्रस्यप्रत्तिमां। प्रत्तिमांविश्वरूपं। प्रतिमामित्तिप्रत्तिऽमां। विश्वरूपमित्तिविश्वऽरूपं। परि
वृंग्धि। वृंग्धिहरसा। हरसामा। माभि। अभिमंस्थाः। मंस्थाःशतायुषं। शतायुषंकृणुहि। शतायुषमि
तिशतऽआयुषं। कृणुहिचीयमानः। चीयमानइत्तिचीयमानः॥४॥ वातस्यजूत्तिं। जूत्तिंवरुणस्य।
वरुणस्यनाभिं। नाभिमश्वं। अश्वंजज्ञानं। जज्ञानंसरिरस्य। सरिरस्यमध्ये। मध्यइत्तिमध्ये। शिशुंन

मायुधान्युत्।उत्सत्वनां।सत्वनांमामकानां।मामकानांमनाꣳसि।मनाꣳसीतिमनाꣳसि।उद्वृत्रहन्।वृ
त्रहन्वाजिनां।वृत्रहन्निति वृत्रऽहन्।वाजिनांवाजिनानि।वाजिनान्युत्।उद्रथानां।रथानांजयतां।
जयंतांयंतु।यंतुघोषाः।घोषाइतिघोषाः।३६।अस्माकमिंद्रःइंद्रःसमृतेषु।समृतेषुध्वजेषु।सम्
ऋतेष्वितिसम्ऽऋतेषु।ध्वजेष्वस्माकं।अस्माकंयाः।याइषवः।इषवस्ताः।ताजयंतु।जयंत्विति जयंतु।
अस्माकंवीराः।वीराउत्तरे।उत्तरेभवंतु।उत्तरइत्युत्ऽतरे।भवंत्वस्मान्।अस्मांउदेवाः।उंइत्यूं।देवाअ
वत।अवताहवेषु।हवेष्वितिहवेषु।३७।अमीषांचित्तं।चित्तंप्रतिलोभयंती।प्रतिलोभयंतीगृहाण।
प्रतिलोभयंतीतिप्रतिऽलोभयंती।गृहाणांगानि।अंगान्यप्वे।अप्वेपरा।परेहि।इहि।हैत्ती।अभिप्र।प्रेहि।
इहिनः।निर्दह।दहहृत्सु।हृत्सुशोकैः।हृत्स्विति हृत्ऽसु।शोकैरंधेन।अंधेनामित्राः।अमित्रास्तम
सा।तमसासचंतां।सचंतामितिसचंतां।३८।अवसृष्टापरा।अवसृष्टेत्यवऽसृष्टा।परापत।पत
शरव्ये।शरव्येब्रह्मसंशिते।ब्रह्मसंशितेतिब्रह्मऽसंशिते।गच्छामित्रान्।अमित्रान्प्र।प्रपद्यस्व।

२६०

॥१३५॥

पपस्त्वमा।मामीषां।अमीषांकं।कंच।न।चनोत्।उच्छिषः।छिषइति छिषः॥३१॥प्रेत।इताजयत।
जयतानरः।नरइंद्रः।इंद्रोवः।वश्शर्म।शर्मयछतु।यछत्विति यछतु।उग्रावः।वःसंतु।संतुबाहवः।
बाहवोना।धृष्याः।अनाधृष्यायथा।यथासथ।असथेत्यसथ॥७१॥असौया।यासेना।सेनामरुतः।
मरुतःपरेषां।परेषामभि।अभ्येति।एति।एतिनः।नओजसा।ओजसास्पर्धमाना।स्पर्धमानेति
स्पर्धमाना।तांगूहत।गूहततमसा।तमसापव्रतेन।अपव्रतेनयथा।अपव्रतेनेत्यपऽव्रतेन।यथामी।
अमीअन्यः।अमीइत्यमी।अन्योअन्यं।अन्यंन।नजानन्।जानन्निति जानन्॥७॥यत्रबाणाः।बा
णाःसंपतंति।संपतंतिकुमाराः।संपतंतीतिसं।पतंति।कुमाराविशिखा।इव।विशिखाइवेति विशिखाः।इव।
तत्रनः।नइंद्रः।इंद्रोबृहस्पतिः।बृहस्पतिरदितिः।अदितिःशर्म।शर्मयछतु।यछतुविश्वाहा।विश्वा
हाशर्म।शर्मयछतु।यछत्विति यछतु॥७३॥मर्माणिते।तेवर्मणा।वर्मणाछादयामि।छादयामि
सोमः।सोमस्त्वा।त्वाराजा।राजामृतेन।अमृतेनानु।अनुवस्तां।वस्तामिति वस्तां।उरोर्वरीयः।वरीयोव
रुणः।वरुणस्ते।तेकृणोतु।कृणोतुजयंतं।जयंतंत्वा।त्वानु।अनुदेवाः।देवामदंतु।मदंत्विति म

॥१३५॥

देव॥ ७४॥६॥ उदेनम्। तमुत्तरां। उत्तरान्नय। उत्तरामित्युत्ऽतरां। नयाग्ने। अग्ने घृतेन। घृतेना
हुत। आहुतेसा। आऽहुत। रायस्पोषेण। पोषेण सं। सं सृज। सृज प्रजया। प्रजया च। प्रजयेति प्रऽज
या। च बहुं। बहुं कृधि। कृधीति कृधि॥७५॥ इन्द्रेमं। इमं प्रतरां। प्रतरान्नय। प्रतरामिति प्रऽतरां। नय
सजातानां। सजातानामसत्। सजातानामिति सऽजातानां। असद्वशी। वशीति वशी। समेनं।
एनं वर्चसा। वर्चसा सृज। सृज देवानां। देवानां भागदाः। भागदा असत्। भागदा इति भागऽदाः। अ
सदित्यसत्॥७६॥ यस्य कुर्मः। कुर्मो गृहे। गृहे हविः। हविस्तं। तमग्ने। अग्ने वर्द्धय। वर्द्धया त्वं। त्वमि
ति त्वं। तस्मै देवाः। देवा अधि। अधि ब्रुवन्। ब्रुवन्नयं। अयं च। च ब्रह्मणः। ब्रह्मणस्पतिः। पति
रिति पतिः॥७७॥ पंच दिशः। दिशो देवीः। देवीर्यज्ञं। यज्ञमवंतु। अवंतु देवीः। देवीरप। अपा
मतिं। अमतिं दुर्मतिं। दुर्मतिं बाधमानाः। दुर्मतिमिति दुः। मतिं। बाधमाना इति बाधमानाः।
यः रायस्पोषे। पोषे यज्ञपतिं। यज्ञपतिमाभजंतीः। यज्ञपतिमिति यज्ञऽपतिं। आभजंतीरायः।

१८७

॥१३८॥

आ भन्नेली रिस्या ऽ भन्नेन्तीः । राय स्पोषे । पोषे अधि । अधि यस्तः । यस्तो अवस्थात् । अवस्थादित्य
स्थात् ॥ ७६ ॥ समिद्धो अग्ने । समिद्ध इति सम् ऽ इद्धे । अग्न अधि । अधि मामहानः । मामहान उ
क्थपत्रः । मामहान इति मामहानः । उक्थपत्र ईड्यः । ईड्यो गृभीतः । गृभीत इति गृभीतः । तप्तं
घर्मं । घर्मं परिगृह्य । परिगृह्यायजन्त । परिगृह्येति परिऽगृह्य । अयजन्तोर्जा । ऊर्जा यत् ।
यद्यज्ञं । यज्ञमयजन्त । अयजन्त देवाः । देवा इति देवाः ॥ ७९ ॥ देव्या धमर्त्रे । धर्त्रे जोष्ट्रे । जोष्ट्रे देव
श्रीः । देवः श्रीः श्रीमणाः । देवश्रीरिति देव ऽ श्रीः । श्रीमणाः शतपयाः । श्रीमना इति श्री ऽ मनाः ।
शतपया इति शत ऽ पयाः । परिगृह्य देवाः । परिगृह्येति परि ऽ गृह्य । देवा यज्ञं । यज्ञमायन् ।
अयं देवाः । देवा देवेभ्यः । देवेभ्यो अध्वर्यन्तः । अध्वर्यन्तो अस्थुः । अस्थुरित्यस्थुः ॥ ८० ॥ वी
तं हविः । हविः शमितं । शमितं शमिता । शमिता यजध्यै । यजध्यै तुरीयः । तुरीयो यज्ञः ।
यज्ञो यत्र । यत्र हव्यं । हव्यमेति । एति ततः । ततो वाकाः । वाकाऽआशिषः । आशिषो नः ।

॥१३८॥

आ। शिषस्पाऽइशिषः। नोअनुषंतां। अनुषंतामितिसुषंतां॥५१॥ सूर्यरश्मिर्हरिकेशः। सूर्यरश्मि
रितिसूर्यऽरश्मिः। हरिकेशः पुरस्तात्। हरिकेशइतिहरिऽकेशः। पुरस्तात्सविता। सविताज्यो
तिः। ज्योतिरुत्। उदयान्। अयोअजस्रं। अजस्रमिस्वजस्रं। तस्यपूषा। पूषाप्रसवे। प्रसवे
याति। प्रसवइतिप्रऽसवे। याति विद्वान्। विद्वान्त्संपश्यन्। संपश्यन्विश्वा। संपश्यन्निति
सं। पश्यन्। विश्वाभुवनानि। भुवनानिगोपाः। गोपाइतिगोपाः॥५२॥ विमानएषः। विमा
नइतिविऽमानः। एषदिवः। दिवोमध्ये। मध्यआस्ते। आस्तआपप्रिवान्। आपप्रिवान्रो
दसी। आपप्रिवानित्याऽपप्रिवान्। रोदसीअन्तरिक्षं। रोदसीइतिरोदसी। अन्तरिक्ष
मित्यन्तरिक्षं। सविश्वाचीः। विश्वाचीरभि। अभिचष्टे। चष्टेघृताचीः। घृताचीरंतरा।
अन्तरापूर्वं। पूर्वमपरं। अपरंच। चकेतुं। केतुमितिकेतुं॥५३॥ उक्षासमुद्रः। समुद्रोअरुणः।
अरुणःसुपर्णः। सुपर्णःपूर्वस्य। सुपर्णइतिसुऽपर्णः। पूर्वस्ययोनिं। योनिंपितुः। पितु

॥१३७॥

राविवेश।आविवेश॥विवेशेतिविवेश।मध्येदिवः।दिवोनिहितः।निहितःपृश्निः।निहितइतिनिऽहितः।
पृश्निरश्मा।अश्मावि।विचक्रमे।चक्रमेरजसः।रजसस्पाति।पात्यंतौ।अंतावित्यंतौ॥५७॥देवहूर्यज्ञः।
देवहूरितिदेवऽहूः।यज्ञआच।आच।चवक्षत्।वक्षत्सुम्नहूः।सुम्नहूर्यज्ञः।यज्ञआच।आच।चवक्षत्।
वक्षदितिवक्षत्।यक्षदग्निः।अग्निर्देवः।देवोदेवान्।देवाँआच।आच।चवक्षत्।वक्षदितिवक्षत्॥५८॥
वाजस्यमा।माप्रसवः।प्रसवउद्ग्राभेण।प्रसवइतिप्रऽसवः।उद्ग्राभेणोत्।उद्ग्राभेणेत्युत्ऽग्राभेण।उदग्र-
भीत्।अग्रभीदित्यग्रभीत्।अधासपत्नान्।सपत्नानिन्द्रः।सपत्नानितिसऽपत्नान्।इन्द्रोमे।मेनिग्रा-
भेण।निग्राभेणाधरान्।निग्राभेणेतिनिऽग्राभेण।अधरांअकः।अंकरित्यंकः॥५६॥उद्ग्राभंच।उद्ग्रा-
भमित्युत्ऽग्राभं।चनिग्राभं।निग्राभंच।निग्राभमितिनिऽग्राभं।चब्रह्म।ब्रह्मदेवाः।देवाअवीवृधन्।
अवीवृधन्नित्यवीवृधन्।अधासपत्नान्।सपत्नानिन्द्राग्नी।सपत्नानितिसऽपत्नान्।इन्द्राग्नीमे।
इन्द्राग्नीइतीन्द्राग्नी।मेविषूचीनान्।विषूचीनान्वि।व्यस्यतां।अस्यतादित्यस्य।तान्॥५९॥क्रमध्वमग्नि

॥१३७॥

ना।अग्निनानाकं।नाकमुख्यम्।उख्यंहस्तेषु।हस्तेषुबिभ्रतः।बिभ्रतइतिबिभ्रतः।दिवस्पृष्ठं।स्पृष्ठंस्वः।
स्वर्गत्वा।गत्वामिश्राः।मिश्रादेवेभिः।देवेभिराध्वं।आध्वमित्याध्वं॥५८॥प्राचीमनु।अनुप्रदिशं।प्रदिशंप्र।प्र
दिशमितिप्रऽदिशं।प्रेहि।इहिविद्वान्।विद्वानग्नेः।अग्नेरग्ने।अग्नेपुरोअग्निः।पुरोअग्निर्भव।पुरोअग्निरि
तिपुरः।अग्निः।भवेह।इहेतीह।विश्वाआशाः।आशादीद्यानः।दीद्यानोवि।विभाहि।भाह्यूर्जं।ऊर्जंनः।
नोधेहि।धेहिद्विपदे।द्विपदेचतुष्पदे।द्विपदइतिद्विपदे।चतुष्पदइतिचतुःऽपदे॥५९॥पृथिव्याअहं।अह
मुत्।उदंतरिक्षं।अंतरिक्षमारुहं।आरुहं।अरुहमंतरिक्षात्।अंतरिक्षाद्दिवं।दिवमारुहं।आरुहं।अरुह
मित्यरुहं।दिवोनाकस्य।नाकस्यपृष्ठात्।पृष्ठात्स्वः।स्वर्ज्योतिः।ज्योतिरगां।अगामहं।अहमित्यहं॥६०॥स्व
र्यन्तः।यन्तोन।नाप।अपेक्षंते।ईक्षंतआस्तौ।आद्यां।द्यांरोहंति।रोहंतीरोदसी।रोदसीइतिरोदसी॥य
ज्ञंये।येविश्वतोधारं।विश्वतोधारंसुविद्वांसः।विश्वतोधारमितिविश्वतःऽधारं।सुविद्वांसोवितेनिरे।
सुविद्वांसइतिसुऽविद्वांसः।वितेनिरइतिविऽतेनिरे॥६१॥अग्नेप्र।प्रेहि।इहिप्रथमः।प्रथमोदेवयतां।
देवयतांचक्षुः।देवयतामितिदेवऽयतां।चक्षुर्देवानां।देवानामुत।उतमर्त्यानां।मर्त्यानामितिमर्त्या

॥१७८॥ नो।इध्यमाणभृगुभिः।भृगुभिः सजोषाः।भृगुभिरिति भृगुऽभिः।सजोषा स्वः।सजोषा इति सऽजोषाः।स्वर्यन्तु।यन्तु यजमानाः।यजमानाः स्वस्ति।स्वस्तीति स्वस्ति।॥७०॥ अग्ने सहस्राक्ष।सहस्राक्ष शतमूर्द्धन्।सहस्राक्षेति सहस्रऽअक्ष।शतमूर्द्धञ्छतं।शतमूर्द्धन्निति शतऽमूर्द्धन्।शतन्ते।ते प्राणाः।प्राणाः सहस्रं।सहस्रं व्यानाः।व्याना इति व्यानाः।त्वं साहस्रस्य।साहस्रस्य रायः।राय ईशिषे।ईशिषे तस्मै।तस्मै ते।ते विधेम।विधेम वाजाय।वाजाय स्वाहा।स्वाहेति स्वाहा।॥७१॥ सुपर्णोसि।सुपर्ण इति सुऽपर्णः।असि गरुत्मान्।गरुत्मान्पृष्ठे।पृष्ठे पृथिव्याः।पृथिव्याः सीद।सीदेति सीद।भासान्तरिक्षं।अन्तरिक्षमापृण।आपृण।पृण ज्योतिषा।ज्योतिषा दिवं।दिवमुत्।उत्स्तभान।स्तभान तेजसा।तेजसा दिशः।दिश उत्।उद्दृंह।दृंहेति दृंह।॥७२॥ आजुह्वानः सुप्रतीकः।आजुह्वान इत्याऽजुह्वानः।सुप्रतीकः पुरस्तात्।सुप्रतीक इति सुऽप्रतीकः।पुरस्तादग्ने।अग्ने स्वं।स्वं योनिं।योनिमासीद।सीद साधुया।साधुयेति साधुऽया।॥७३॥ ॥१७८॥ तां सवितुः।सवितुर्वरेण्यस्य।वरेण्यस्य चित्रां।चित्रामाहं।आहं।अहं वृणे।वृणे सुमतिं।सुमतिं विश्व

जन्यां।सुमत्तिमित्तिसुऽमत्तिं।विश्वजन्यामित्तिविश्वऽजन्यां।यामस्य।अस्यकण्वः।कण्वोअदुहत्
अदुहत्प्रपीनां।प्रपीना९सहस्त्रधारां।प्रपीनामित्तिप्रऽपीनां।सहस्त्रधारांपयसा।सहस्त्रधारा
मित्तिसहस्त्रऽधारां।पयसामहीं।महींगां।गामित्तिगां॥६८॥विधेमते।तेपरमे।परमेजन्मन्।
जन्मन्नग्ने।अग्नेविधेम।विधेमस्तोमैः।स्तोमैरवरे।अवरेसधस्थे।सधस्थइत्तिसधऽस्थे।यस्माद्योनेः।
योनेरुदारिथ।उदारिथायजे।उदारिथेत्युत्ऽआरिथ।यजेतं।तंप्र।प्रत्वे।त्वेहवींषि।त्वेइत्तित्वे।ह
वींषिजुहुरे।जुहुरेसमिद्धे।समिद्धइत्तिसम्ऽइद्धे॥६॥प्रेद्धोअग्ने।प्रेद्धइत्तिप्रऽइद्धः।अग्नेदीदि
हि।दी।दिहिपुरः।पुरोनः।नोअजस्त्रया।अजस्त्रयासूर्म्या।सूर्म्यायविष्ठ्य।यविष्ठेत्तियविष्ठ्य।त्वांशं
शश्वन्तः।शश्वन्तउप।उपयंति।यंतिवाजाः।वाजाइत्तिवाजाः॥६९॥चित्विंसुहोमि।सुहोमिम
नसा।मनसाघृतेन।घृतेनयथा।यथादेवाः।देवाइहा।इहागमन्।आगमन्वीतिहोत्राः।आग
मंनित्याऽगमन्।वीतिहोत्राऽऋतावृधः।वीतिहोत्राइत्तिवीतिऽहोत्राः।ऋतवृधइत्यृतऽ

वृधः। पत्ये विश्वस्य। विश्वस्य भूमनः। भूमनो जुहोमि। जुहोमि विश्वकर्मणे। विश्वकर्मणे विश्वाहा।
॥१३१॥ विश्वकर्मण इति विश्वऽकर्मणे। विश्वाहादाभ्यं। अदाभ्यं हविः। हविरिति हविः॥ ७९॥ सप्त ते। ते अ-
ग्ने। अग्ने समिधः। समिधः सप्त। समिध इति संऽइधः। सप्त जिह्वाः। जिह्वाः सप्त। सप्त ऋषयः।
ऋषयः सप्त। सप्त धाम। धाम प्रियाणि। प्रियाणीति प्रियाणि। सप्त होत्राः। होत्राः सप्तधा। सप्त-
धा त्वा। त्वा यजन्ति। यजन्ति सप्त। सप्त योनीः। योनीरापृणस्व। आपृणस्व। पृणस्व घृतेन। घृते-
न स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥ ८०॥ शुक्रज्योतिश्च। शुक्रज्योतिरिति शुक्रऽज्योतिः। च चित्रज्योतिः। चि-
त्रज्योतिश्चेति सत्यज्योतिः। चित्रज्योतिरिति चित्रऽज्योतिः। सत्यज्योतिर्ज्योतिष्मान्। सत्यज्यो-
तिरिति सत्यऽज्योतिः। ज्योतिष्माञ्छुक्रः। शुक्र ऋतपाः। ऋतपा अत्यंहाः। ऋतपा इत्यृतऽपाः।
अत्यंहा ईदृङ्। अत्यंहा इत्यतिऽअंहाः॥ ८१॥ ईदृङ्। अन्यादृङ्। अन्यादृङ् सदृङ्। सदृङ् प्रतिसदृङ्। स- ॥१३१॥
दृङ्ङिति सऽदृङ्। प्रतिसदृङ् मितः। प्रतिसदृङ्ङिति प्रतिऽसदृङ्। मितः संमितः। संमितः सभराः।

सम्मित्तइत्तिसं।मित्तः।सभराऋत्तजित्।सभराइत्तिसऽभराः।।८१।।ऋत्तजित्सत्यजित्।ऋत्तजि
दित्यृत्तऽजित्।सत्यजित्सेनजित्।सत्यजिदित्तिसत्यऽजित्।सेनजित्सुषेणः।सेनजिदित्तिसे
नऽजित्।सुषेणोन्तिमित्रः।सुसेनइत्तिसुऽसेनः।अन्तिमित्रोदूरेअमित्रः।दूरेअमित्रोगणः।
दूरेअमित्रइत्तिदूरेऽअमित्रः।गणऋत्तः।।८३।।ऋत्तस्सत्यः।सत्योध्रुवः।ध्रुवोधरुणः।धरुणो
धर्त्ता।धर्त्ताविधर्त्ता।।विधर्त्ताविधारयः।विधर्त्तेत्तिविऽधर्त्ता।विधारयईदृक्षासः।विधारयइत्ति
विऽधारयः।।८४।।ईदृक्षासएत्तादृक्षासः।एत्तादृक्षासऊषुणः।ऊँइत्यूँ।सुनः।नस्सदृक्षासः।
सदृक्षासःप्रत्तिसदृक्षासः।सदृक्षासइत्तिसऽदृक्षासः।प्रत्तिसदृक्षासएत्तन।प्रत्तिसदृक्षास
इत्तिप्रत्तिऽसदृक्षासः।एत्तन।एत्तनमित्तासः।।मित्तासःसंमित्तासः।संमित्तासोनः।सम्मित्ता
सइत्तिसम्।मित्तासः।नोअद्य।अद्यसभरसः।सभरसोमरुत्तः।सभरसइत्तिसऽभरसः।
मरुत्तोयज्ञे।यज्ञेअस्मिन्।अस्मिन्त्स्वत्तवान्।।८५।।स्वत्तवान्प्रघासी।।स्वत्तवानित्तिस्वऽ

॥१४०॥ तवान्।प्रघासीसांतपनः।प्रघ्यासीतिप्रऽघासी।सांतपनोगृहमेधी॥सांतपनइतिसां।तप
नः।गृहमेधीक्रीळी।गृहमेधीतिगृहऽमेधी॥क्रीळिशाकी॥शा॥क्यूज्जेषी।उज्जेषीन्द्रं।उज्जेषी
त्युत्।जेषी॥७६॥इन्द्रंदैवीः।दैवीर्विशः।विशोमरुतः।मरुतोनुवर्त्मानः।अनुवर्त्मानोभव
न्।अनुवर्त्मानइत्यनुऽवर्त्मानः।अभवन्यथा।यथेन्द्रं।इन्द्रंदैवीः।दैवीर्विशः।विशोमरुतः।
मरुतोनुवर्त्मानः।अनुवर्त्मानोभवन्।अनुवर्त्मानइत्यनुऽवर्त्मानः।अभवन्नेवं।एवमिमम्।
इमंयजमानं।यजमानंदैवीः।दैवीश्च।चविशः।विशोमानुषीः।मानुषीश्च।चानुवर्त्मानः।अ
नुवर्त्मानोभूयासुः।अनुवर्त्मानइत्यनुऽवर्त्मानः।भूयासुरितिभूयासुः॥७७॥इतिक्रमेषष्ठो
ध्यायः॥६॥॥६॥॥हरिः॥ॐ॥इमंस्तनं।स्तनमूर्जस्वंतं।ऊर्जस्वंतंधय।धयापां।अपांप्रपी
नं।प्रपीनमग्ने।प्रपीनमितिप्रऽपीनं।अग्नेसरिरस्य।सरिरस्यमध्ये।मध्यइतिमध्ये।उत्संजु
षस्व।जुषस्वशतधारं।शतधारमर्वन्।शतधारमितिशतऽधारं।अर्वन्समुद्रियं।समु ॥१४०॥

द्वियांसदनं।सदनमा।विवेशस्व।आ।विशस्व।विशस्वेति विशस्व॥१॥घृतंमिमिक्षे।मिमिक्षे घृ
तं।घृतमस्य।अस्ययोनिः।योनिर्घृते।घृतेश्रितः।श्रितोघृतं।घृतम्वस्य।ऊंइत्यूँ।अस्यधाम।
धामेतिधाम।अनुष्वधमावह।अनुष्वधमित्यनुऽस्वधं।आवह।वहमादयस्व।मादयस्वस्वाहा
कृतं।स्वाहाकृतंवृषभ।स्वाहाकृतमितिस्वाहाऽकृतं।वृषभवक्षि।वक्षिहव्यं।हव्यमितिहव्यं॥२॥
समुद्रादूर्मिः।ऊर्मिर्मधुमान्।मधुमाँउत्।मधुमानितिमधुऽमान्।उदारत्।आरदुप।उपांशुना॥
अंशुनासं।सममृतत्वं।अमृतत्वमानट्।अमृतत्वमित्यमृतऽत्वं।आनळित्यानट्।घृतस्यनाम।
नामगुह्यं।गुह्यंयत्।यदस्ति।अस्तिजिह्वा।जिह्वादेवानां।देवानाममृतस्य।अमृतस्यनाभिः।ना
भिरितिनाभिः॥३॥वयंनाम।नामप्र।प्रब्रवाम।ब्रवामघृतस्य।घृतस्यास्मिन्।अस्मिन्यज्ञे।यज्ञे
धारयाम।धारयामनमोभिः।नमोभिरितिनमः।भिः।उपब्रह्मा।ब्रह्मा।शृणवत्।शृणवच्छस्य
मानं।शस्यमानंचतुःशृंगः।चतुःशृंगोवमीत्।चतुःशृंगइतिचतुः।शृंगः।अवमीद्गौरः।गौरए

२०७

॥१५७१॥

नत्त।रत्तदित्येतत्॥४॥च्चत्वारिशृंगा।शृंगात्रयः।त्रयोअस्य।अस्यपादाः।पादाद्वे।द्वेशीर्षे।द्वेइतिद्वे।शी
र्षेसप्त।द्वेइतिद्वे।शीर्षेइतिशीर्षे।सप्तहस्तासः।हस्ताओसोस्य।अस्येत्यस्य।त्रिधाबद्धः।बद्धोवृषभः।
वृषभोरोरवीति।रोरवीतिमहः।महोदेवः।देवोमर्त्यान्।मर्त्यांआविवेश।आविवेश।विवेशेतिविवेश॥५॥
त्रिधाहितं।हितंपणिभिः।पणिभिर्गुह्यमानं।पणिभिरितिपणिऽभिः।गुह्यमानंगवि।गविदेवासः।
देवासोघृतं।घृतमनु।अन्वविंदन्।अविदन्नित्यविंदन्।इंद्रएकं।एकंसूर्यः।सूर्यएकं।एकंजजान।जजा
नवेनात्।वेनादेकं।एकंस्वधया।स्वधयानिः।निष्टतक्षुः।ततक्षुरितिततक्षुः॥६॥एताअर्षंति।
अर्षंतिहृद्यात्।हृद्यात्समुद्रात्।समुद्राच्छतव्रजाः।शतव्रजारिपुणा।शतव्रजाइतिशतऽव्रजाः।रिपु
णान।नावचक्षे।अवचक्षइत्यवऽचक्षे।घृतस्यधाराः।धाराअभि।अभिचाकशीमि।चाकशीमिहिर
ण्ययः।हिरण्ययोवेतसः।वेतसोमध्ये।मध्यआसां॥एतेअर्षंति।अर्षंत्यूर्मयः।ऊर्मयोघृतस्य।घृतस्य
मृगाइव।मृगाइवक्षिपणोः।मृगाइवेतिमृगाःइव।क्षिपणोरीषमाणाः।ईषमाणाइतीषमाणाः॥७॥

॥१५७१॥

सिंधोरिवप्राध्वने। सिंधोरिवेतिसिंधोः।इव। प्राध्वनेशूघनासः। प्राध्वनइतिप्रऽअध्वने। शूघनासो
वातप्रमीयः। वातप्रमियःपतयंति। वातप्रमियइतिवातऽप्रमियः। पतयंतियह्वाः। यह्वाइतियह्वाः।
घृतस्यधाराः। धाराअरुषः। अरुषोन। नवाजी। वाजीकाष्ठाः। काष्ठाभिंदन्। भिंदनूर्मिभिः। ऊर्मिभिःपिन्वमानाः।
ऊर्मिभिरित्यूर्मिऽभिः। पिन्वमानाइतिपिन्वमानाः॥८॥ अभिप्रवंत। प्रवंतसमनेव। समनेवयोषाः। स
मनेवेतिसमनाऽइव। योषाःकल्याण्यः। कल्याण्यःस्मयमानासः। स्मयमानासोअग्निं। अग्निमित्यग्निं। घृ
तस्यधाराः। धाराःसमिधः। समिधोनसंत। समिधइतिसम्ऽइधः। नसंतताः। ताजुषाणः। जुषाणोह
र्यंति। हर्यतिजातवेदाः। जातवेदाइतिजातऽवेदाः॥९॥ कन्याइववहतुं। कन्याइवेतिकन्याःऽइव। वह
तुमेतवे। एतवैउअंजी। ऊंइत्यौं। अंज्यंजानाः। अंजानाअभि। अभिचाकशीमि। चाकशीमीतिचाक
शीमि। यत्रसोमः। सोमःसूयते। सूयतेयत्र। यत्रयज्ञः। यज्ञोघृतस्य। घृतस्यधाराः। धाराअभि। अ
भितत्। तत्पवंते। पवंतइतिपवंते॥१०॥ अभ्यर्षत। अर्षतसुष्टुतिं। सुष्टुतिंगव्यं। सुस्तुतिमितिसुऽ
स्तुतिं। गव्यमाजिं। आजिमस्मासु। अस्मासुभद्रा। भद्राद्रविणानि। द्रविणानिधत्त। धत्तेतिधत्त।

२।२

इमंयज्ञं । यज्ञंनयत्त । नयत्तदेवता ॥ देवतानः । नोघृतस्य । घृतस्यधाराः । धारामधुमत्त । मधुमत्पवंते ।
॥१५४२॥ मधुमदितिमधुऽमत् । पवंतइतिपवंते ॥११॥ धामंते । तेविश्वं । विश्वंभुवनं । भुवनमधि । अधिश्रितं । श्रितमन्
तः । अन्तस्समुद्रे । अंतरित्यंतः । समुद्रेहृदि । हृद्यंतः । अन्तरायुषि । आयुषी आयुषि । अपामनीके ।
अनीकेसमिथे । समिथेयः । समिथइतिसम्ऽइथे । यआभृतः । आभृतस्तं । आभृतइत्याऽभृतः । तम
श्याम । अश्याममधुमंतं । मधुमंतंते । मधुमंतमितिमधुऽमन्तं । तऊर्मिं । ऊर्मिमित्यूर्मिम् ॥१२॥
वाजश्च । चमे । मेप्रसवः । प्रसवःप्रयतिः । प्रसवइतिप्रऽसवः । प्रयतिःप्रसितिः । प्रयतिरितिप्रऽ
यतिः । प्रसितिर्धीतिः । प्रसितिरितिप्रऽसितिः । धीतिःक्रतुः । क्रतुस्स्वरः । स्वरश्लोकः । श्लोकः
श्रावः । श्रावश्श्रुतिः । श्रुतिर्ज्योतिः । ज्योतिःस्वः । स्वश्च । स्वरितिस्वः । चमे । मेयज्ञेन । यज्ञेनक
ल्पंतां । कल्पंतांप्राणः ॥१३॥ प्राणोपानः । अपानोव्यानः । अपानइत्यपऽआनः । व्यानोसु ।
व्यानइतिविऽआनः । असुश्चित्तं । चित्तमाधीतं । आधीतंवाक् । आधीतमित्याऽधीतम् । ॥१५४२॥

२८

वात्मनः। मनश्चक्षुः। चक्षुः श्रोत्रं। श्रोत्रं दक्षः। दक्षो बलं। बलमोजः॥१४॥ ओजस्सहः। सह आत्मा। आ
त्मा तनूः। तनूः शर्म। शर्म वर्म। वर्माङ्गानि। अङ्गान्यस्थीनि। अस्थीनि परूंषि। परूंषि शरीराणि।
शरीराण्यायुः। आयुर्जरा। जरेत्येपर्वा॥१५॥ ज्यैष्ठ्यमाधिपत्यं। आधिपत्यं मन्युः। आधिपत्यमित्या
धि॰पत्यं। मन्युर्भामः। भामोऽमः। अमोऽम्भः। अम्भो जेमा। जेमा महिमा। महिमा वरिमा। वरिमा प्रथि
श्रा मा। प्रथिमा वर्षिमा। वर्षिमा द्राघिमा। द्राघिमा वृद्धं। वृद्धं वृद्धिः। वृद्धिरिति वृद्धिः॥१६॥ सत्यं श्रद्धा।
श्रद्धा जगत्। जगद्धनं। धनं विश्वं। विश्वं महः। महः क्रीडा। क्रीडा मोदः। मोदो जातं। जातं जनिष्य
माणं। जनिष्यमाणं सूक्तं। सूक्तं सुकृतं। सूक्तमिति सुऽउक्तं। सुकृतं वित्तं। सुकृतमिति सुऽकृतं॥१७॥
वित्तं वेद्यं। वेद्यं भूतं। भूतं भविष्यत्। भविष्यत्सुगं। सुगं सुपथ्यं। सुगमिति सुऽगं। सुपथ्यमृद्धं। सु
पथ्यमिति सुऽपथ्यं। ऋद्धमृद्धिः। ऋद्धिः कॢप्तं। कॢप्तं कॢप्तिः। कॢप्तिर्मतिः। सुमतिर्यन्ता। सुमतिरि
ति सुऽमतिः॥१८॥ यन्ता धर्ता। धर्ता क्षेमः। क्षेमो धृतिः। धृतिर्विश्वं। विश्वं महः। महः संवित्।

२८५

॥१४३॥ सविज्ञात्रं।संविदितिसं।वित्त।ज्ञात्रंसूः।रं।सीरंलयः।लयत्सूः।सूःप्रसूः।प्रसूस्त्रीं।प्रसूरितिप्रऽसूः॥१९॥
शंमयः।मयःप्रियं।प्रियमनुकामः।अनुकामःकामः।अनुकामइत्यनुऽकामः।कामस्सौमनसः।सौ
मनसोभगः।भगोद्रविणं।द्रविणंभद्रं।भद्रंश्रेयः।श्रेयोवसीयः।यशाइतियशाः॥२०॥ऊर्क्सूनृता।
सूनृतापयः।पयोरसः।रसोघृतं।घृतम्मधु।मधुसग्धिः।सग्धिःसपीतिः।सपीतिःकृषिः।सपी
तिरितिसऽपीतिः।कृषिर्वृष्टिः।वृष्टिर्जैत्रं।जैत्रमौद्भिद्यं।औद्भिद्यमृतं।औद्भिद्यमित्यौत्ऽभिद्यं॥२१॥
ऋतममृतं।अमृतमयक्ष्मं।अयक्ष्ममनामयत्।अनामयज्जीवातुः।जीवातुर्दीर्घायुत्वं।दीर्घायु
त्वमनमित्रं।दीर्घायुत्वमितिदीर्घायुऽत्वं।अनमित्रमभयं।अभयंसुगं।सुगंशयनं।सुगमि
तिसुऽगं।शयनंसूषाः।सूषास्सुदिनं।सुषाइतिसुऽउषाः।सुदिनंरयिः।सुदिनमितिसुऽदि
नं॥२२॥रयीरायः।रायःपुष्टं।पुष्टंपुष्टिः।पुष्टिर्विभु।विभुप्रभु।विभ्वितिविऽभु।प्रभुपूर्णं।प्रभ्वि
तिप्रऽभु।पूर्णंपूर्णतरं।पूर्णतरंकुयवं।पूर्णतरमितिपूर्णऽतरं।कुयवमक्षितं।अक्षितमन्नं।अन्नम ॥१४५॥
क्षुत्।अक्षुद्व्रीहयः॥२३॥व्रीहयोयवाः।यवामाषाः।माषास्तिलाः।तिलामुद्गाः।मुद्गाःखल

त्वाः। खल्वाः प्रियंगवः। प्रियंगवोणवः। अणवः श्यामकाः। श्यामाकानीवाराः। नीवारागोधूमाः।
गोधूमामसूराः। मसूरा इति मसूराः॥१७॥ अश्मामृत्तिका। मृत्तिकागिरयः। गिरयः पर्वताः। पर्वताः
सिकताः। सिकतावनस्पतयः। वनस्पतयो हिरण्यं। हिरण्यमयः। अयः सीसं। सीसंत्रपु। त्रपु
श्यामं। श्यामंलोहं। लोहमग्निः॥२५॥ अग्निरापः। आपोवीरुधः। वीरुधओषधयः। ओषधयः कृष्ट
पच्याः। कृष्टपच्याअकृष्टपच्याः। कृष्टपच्या इति कृष्ट ऽ पच्याः। अकृष्टपच्याग्राम्याः। अकृष्टप
च्याइत्यकृष्ट ऽ पच्याः। ग्राम्याः पशवः। पशवआरण्याः। आरण्यावित्तं। वित्तंवित्तिः। वित्तिर्भूतं।
भूतंभूतिः। भूतिर्वसु॥२६॥ वसुवसतिः। वसतिः कर्म। कर्मशक्तिः। शक्तिरर्थः। अर्थएमः। ए
मइत्या। इत्यागतिः। गतिरितिगतिः॥२७॥ अग्निरिंद्रः। इन्द्रस्सोमः। सोमः सविता। सविता स
रस्वती। सरस्वतीपूषा। पूषाबृहस्पतिः। बृहस्पतिर्मित्रः॥२८॥ मित्रोवरुणः। वरुणोधाता। धाता
त्वष्टा। त्वष्टामरुतः। मरुतोविश्वे। विश्वेदेवाः। देवाः पृथिवी॥२९॥ पृथिव्यंतरिक्षं। अंतरिक्षंद्यौः।

१५८

द्योस्समाः। समानक्षत्राणि। नक्षत्राणि दित्राः। दित्रा ऐंद्रः। इन्द्र इतीन्द्रः।।२९।।७५। अंशुरश्मिः। रश्मि
।।१४४।। रदाभ्यः। अदाभ्यो अधिपतिः। अधिपतिरुपांशुः। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। उपांशुरंतर्यामः।
उपांशुरित्युपऽअंशुः। अन्तर्याम ऐन्द्रवायवः। अन्तर्याम इत्यन्तः। यामः। ऐन्द्रवायवो मैत्रावरु
णः। मैत्रावरुण आश्विनः। आश्विनः प्रतिप्रस्थानः। प्रतिप्रस्थानः शुक्रः। प्रतिप्रस्थान इति प्रतिऽ
प्रस्थानः। शुक्रो मंथी। मंथ्याग्रयणः।।३०।। आग्रयणो वैश्वदेवाः। वैश्वदेवो ध्रुवः। वैश्वदेव इति वैश्वऽ
देवः। ध्रुवो वैश्वानरः। वैश्वानर ऐन्द्राग्नः। ऐन्द्राग्नो महावैश्वदेवः। महावैश्वदेवो मरुत्वतीयाः। महावै
श्वदेव इति महाऽवैश्वदेवः। मरुत्वतीया निष्केवल्यः। निष्केवल्यः सावित्रः। निष्केवल्य इति निः
केवल्यः। सावित्रस्सारस्वतः। सारस्वतपत्नीवतः। पत्नीवतो हारियोजनः। पात्नीवत इति पा
त्नीऽवतः। हारियोजनस्स्रुचः। हारियोजन इति हारिऽयोजनः।।३१।। स्रुचश्चमसाः। चमसा वा
यव्यानि। वायव्यानि द्रोणकलशः। द्रोणकलशो ग्रावाणः। द्रोणकलश इति द्रोणऽकलशः। ग्रावा
णोऽधिषवणे। अधिषवणे पूतभृत्। अधिसवन इत्यधिऽसवने। पूतभृदाधवनीयः। पूतभृदि ।।१५४।।

त्तिप्रत्ऽभृत।आधवनीयो।वेदिः।आधवनीयइत्याऽधवनीयः।वेदिर्बर्हिः।बर्हिस्वगाकारः।स्व
गाकारोवभृथः।स्वगाकारइत्तिस्वगा।कारः।अवभृथोग्निः।अवभृथइत्यवऽभृथः।।३२।।अग्निर्घर्मः।
घर्मोर्कः।अर्कस्सूर्यः।सूर्यःप्राणाः।प्राणोश्वमेधः।अश्वमेधःपृथिवी।अश्वमेधइत्तित्यश्वऽमेधः।
पृथिव्यदित्तिः।अदितिर्दित्तिः।दित्तिर्द्यौः।द्यौरंगुलयः।शक्करयः।शाक्करयोदिशः।दिशोन्नम्।।३३।।
अन्नमृतवः।ऋतवस्संवत्सरः।संवत्सरस्तपः।तपोहोरात्रे।अहोरात्रेऊर्वष्ठीवे।अहोरात्रेइत्यहोरा
त्रे।ऊर्वष्ठीवेबृहद्रथंतरे।ऊर्वष्ठीवेइत्यूर्वष्ठीवे।बृहद्रथंतरेइत्तिबृहद्रथंतरे।।३४।।एकात्तिस्रः।त्तिस्रः
पंच।पंचसप्त।सप्तनव।नवैकादश।एकादशत्रयोदश।त्रयोदशपंचदश।त्रयोदशेतित्रयः।द
श।पंचदशसप्तदश।पंचदशेतिपंच।दश।सप्तदशनवदश।सप्तदशेतिसप्तऽदश।नवदशैक
वींशतिः।नवदशेतिनवऽदश।एकवींशतिस्त्रयोवींशतिः।एकवींशतिरित्येकऽवींशतिः।
त्रयोवींशतिःपंचविंशतिः।त्रयोवींशतिरितित्रयःवींशतिः।पंचवींशतिःसप्तवींशतिः।

॥१४५॥ पंच्चवींशत्तिरिति पंच्च । वींशत्तिः । सप्तवींशात्तिर्नववींशात्तिः । सप्तवींशात्तिरिति सप्त । वींशात्तिः । नववीं
शात्तिरेकत्रींशात्त् । नववींशात्तिरिति नव ऽ वींशात्तिः । एकत्रींशात्त्रयस्त्रींशात्त् । एकत्रींशादित्येक ऽ त्रीं
शात्त् । त्रयस्त्रींशश्चतस्रः । त्रयस्त्रींशदिति त्रयः । त्रींशात्त् ॥२४॥ चत्तस्रोऽष्टौ । अष्टौ द्वाद्दश । द्वाद्दश षो
ळ्श । षोळ्शवींशात्तिः । वींशात्तिश्चतुर्वींशात्तिः । चतुर्वींशात्तिरष्टावींशात्तिः । चतुर्वींशात्तिरिति च
तुः ऽ वींशात्तिः । अष्टावींशात्तिर्द्वात्रींशात्त् । अष्टावींशात्तिरित्यष्टा ऽ वींशात्तिः । द्वात्रींशात्षट्त्रींशात्त् ।
षट्त्रींशच्चत्वारींशात्त् । षट्त्रींशादिति षट् ऽ त्रींशात्त् । चत्वारींशच्चतुश्चत्वारींशात्त् । चतुश्चत्वारींश
दिति चतुः । चत्वारींशात्त् । अष्टाचत्वारींशात्त्र्यविः । अष्टाचत्वारींशादित्यष्टा ऽ चत्वारींशात्त् ॥२५॥ त्र्यवि
स्त्र्यवी । त्र्यविरिति त्रि ऽ अविः । त्र्यवी दित्यवाट् । त्र्यवीरिति त्रि । अवी । दित्यवाद्दित्यौही । दित्यवाळिति
दित्य ऽ वाट् । दित्यौही पंचाविः । पंचाविः पंचावी । पंचाविरिति पंच । अविः । पंचावी त्रिवत्सः । पंचा ॥१४५॥
वीति पंच । अवी । त्रिवत्स । त्रिवत्सा । त्रिवत्स इति त्रि ऽ वत्सः । त्रिवत्सातुर्यवाट् । त्रिवत्सेति त्रि । वत्सा ।

तुर्यवाड्तुर्यौही। तुर्यवाडिति तुर्यवाट्। तुर्यौही पष्ठवाट्॥ २७॥ पष्ठवाट्पष्ठौही। पष्ठवाडिति पष्ठ। वाट्।
पष्ठौह्युक्षा। उक्षा वशा। वशा ऋषभः। ऋषभो वेहत्। वेहदनड्वान्। अनड्वान्धेनुः। धेनुश्च। च मे। मे यज्ञेन।
यज्ञेन कल्पेतां। कल्पेतामिति कल्पेतां॥ २८॥ वाजाय स्वाहा। स्वाहा प्रसवाय। प्रसवायापिजाय। प्रसवा
येति प्रऽसवाय। अपिजाय क्रतवे। अपिजायेत्यपिऽजाय। क्रतवे वसवे। वसवेऽहर्पतये। अहर्पतयेऽह्ने।
अहःपतय इत्यहःऽपतये। अह्ने मुग्धाय। मुग्धाय मुग्धाय। मुग्धाय वैनंशिनाय। वैनंशिनाय वि
नंशिने। विनंशिन आन्त्यायनाय। विनंशिन इति विऽनंशिने। आन्त्यायनायान्त्याय। आन्त्यायना
येत्यान्त्यऽआयनाय। आन्त्याय भौवनाय। भौवनाय भुवनस्य। भुवनस्पतये। पतयेऽधिपतये। अधिप
तये प्रजापतये। अधिपतय इत्यधिऽपतये। प्रजापतय इयम्। प्रजापतय इति प्रजा। पतये॥ ८०॥ इयं
ते। ते राट्। राण्मित्राय। मित्राय यन्ता। यन्तासि। असि यमनः। यमन ऊर्जे। ऊर्जे त्वा। त्वा वृष्ट्यै। वृष्ट्यै
त्वा। त्वा प्रजानां। प्रजानां त्वा। प्रजानामिति प्रऽजानाम्। त्वाधिपत्याय। आधिपत्यायानुः। आधिप

।।२४५।।

४०९

त्यायेस्वाधिऽपत्याय।।७१।।आयुर्यज्ञेन।यज्ञेनकल्पत्तां।कल्पत्तांप्राणः।प्राणश्चक्षुः।चक्षुःश्रोत्रं।श्रोत्रं
वाक्।वाङ्मनः।मनआत्मा।आत्मापृष्ठं।पृष्ठंब्रह्म।ब्रह्मयज्ञः।यज्ञोज्योतिः।ज्योतिःस्वः।स्वर्यज्ञेन।यज्ञे
नकल्पत्तां।कल्पताꣳस्तोमः।।७२।।स्तोमोयजुः।यजुर्ऋक्।ऋक्साम।सामबृहत्।बृहद्रथंतरं।रथंतरं
च।रथंतरमितिरथं।तरं।तरं।चस्वः।स्वर्देवाः।देवाऽअगन्म।अगन्मामृताः।अमृताऽअभूम।अ
भूमप्रजापतेः।प्रजापतेःप्रजा।प्रजापतेरितिप्रजाः।पतेः।प्रजाअभूम।प्रजाइतिप्रऽजाः।अभूमवेट्।
वेट्स्वाहा।स्वाहेतिस्वाहा।।७३।।इतिक्रमएकोनविंशतितमोध्यायः।। ।।हरिः।।ॐ।।विश्वे
ऽद्य।अद्यमरुतः।मरुतोविश्वे।विश्वऽऊती।ऊतीविश्वे।विश्वेभवंतु।भवंत्वग्नयः।अग्नयस्समिद्धाः।
समिद्धाइतिसम्ऽइद्धाः।विश्वेनः।नोदेवाः।देवाऽअवसा।अवसागमंतु।आगमंतु।गमन्तुविश्वम्।वि
श्वमस्तु।अस्तुद्रविणं।द्रविणंवाजः।वाजोअस्मे।अस्मेइत्यस्मे।।७४।।वाजोनः।नस्सप्त।सप्तप्रदि
शः।प्रदिशश्चतस्रः।प्रदिशइतिप्रऽदिशः।चतस्रोवा।वापरावतः।परावतइतिपराऽवतः।वाजोनः।

।।१४६।।

नो विश्वैः। विश्वैर्देवैः। देवैर्धनसातौ। धनसातविह। धनसातावितिधनऽसातौ। इहावतु। अवत्वित्यवतु॥२॥
वाजो नः। नो अद्य। अद्य प्र। प्र सुवाति। सुवाति दानं। दानं वाजः। वाजो देवान्। देवां ऋतुभिः। ऋतुभिः कल्पया
ति। ऋतुभिरित्यृतु।भिः। कल्पयातीति कल्पयाति। वाजो हि। हि मा। मा सर्ववीरं। सर्ववीरं चकार। सर्ववीरमिति
सर्ववीरं। चकार सर्वाः। सर्वा आशाः। आशा वाजपतिः। वाजपतिर्भवेयं। वाजपतिरिति वाजऽपतिः। भवे
यमिति भवेयं॥३॥ वाजः पुरस्तात्। पुरस्तादुत। उत मध्यतः। मध्यतो नः। नो वाजः। वाजो देवान्। देवान्ह
विषा। हविषा वर्धयाति। वर्धयातीति वर्धयाति। वाजो हि। हि मा। मा सर्ववीरम्। सर्ववीरं चकार। स
र्ववीरमिति सर्ववीरं। चकार विश्वाः। विश्वा आशाः। आशा वाजपतिः। वाजपतिर्जयेयं। वाजपतिरिति
वाजऽपतिः। जयेयमिति जयेयं॥४॥ सम्मा। मा सृजामि। सृजामि पयसा। पयसा पृथिव्याः। पृथिव्यास्सं।
सम्मा। मा सृजामि। सृजाम्यद्भिः। अद्भिरोषधीभिः। अद्भिरित्यत्।भिः। ओषधीभिरित्योषधिभिः। सो
हं। अहं वाजं। वाजं सनेयं। सनेयमग्ने। अग्न इत्यग्ने॥५॥ पयः पृथिव्यां। पृथिव्यां पयः। पय ओषधीषु। ओ
षधीषु पयः। पयो दिवि। दिव्यन्तरिक्षे। अन्तरिक्षे पयः। पयो धाः। धा इति धाः। पयस्वतीः। प्रदिशः।

२०२

प्रदिव्रास्संतु।प्रदिवाइत्तिप्रऽदिव्राः।संतु मत्यं।मत्य्वमितिमत्यं।सरस्वत्यै।वाचः।वाचोयंतुः।यंतुर्यंत्रेण।
॥१४७॥ यंत्रेणाग्नेः।अग्नेःसाम्राज्येन।साम्राज्येनाभि।साम्राज्येनेत्तिसं॥राज्येन।अभिषिंचामि।सींचामी।तिसिं
चामि॥६॥७॥ऋताषाळृतधामा।ऋतधामाग्निः।ऋतधामेत्यृतऽधामा।अग्निर्गंधर्वः।गंधर्वस्तस्य।तस्यौ
षधयः।ओषधयोप्सरसः।अप्सरसोमुदः।मुदोनाम।नामसः।सनः।नइदं।इदंब्रह्म।ब्रह्मक्षत्रं।क्षत्रंपा
तु।पातुतस्मै।तस्मैस्वाहा।स्वाहावाट्।वट्ताभ्यः।भ्यैत्तोस्वाहा।स्वाहासंहितः॥७॥संहितोविश्वसामा।
संहितइत्तिसं।हितः।विश्वसामासूर्यः।विश्वसामेत्तिविश्वऽसामा।सूर्योगंधर्वः।गंधर्वस्तस्य।तस्यम
रीचयः।मरीचयोप्सरसः।अप्सरसआयुवः।आयुवोनाम।नामसुषुम्णः।सुषुम्णःसूर्यरश्मिः।सुसुम्न
इत्तिसुऽसुम्नः।सूर्यरश्मिश्चंद्रमाः।सूर्यरश्मिरित्तिसूर्यऽरश्मिः।चंद्रमागंधर्वः।गंधर्वस्तस्य।तस्यन
क्षत्राणि।नक्षत्राण्यप्सरसः।अप्सरसोभेकुरयः।भेकुरयोनाम।नामेषिरः॥९॥इषिरोविश्वव्यचाः।
विश्वव्यचावात्तः।विश्वव्यचाइत्तिविश्वऽव्यचाः।वात्तोगंधर्वः।गंधर्वस्तस्य।तस्यापः।आपोअप्स १४७॥
रसः।अप्सरसऊर्जः।ऊर्जोनाम।नामभुज्युः॥१०॥भुज्युःसुपर्णः।सुपर्णोयज्ञः।सुपर्णइत्तिसुऽपर्णः।

यज्ञोगंधर्वः।गंधर्वस्तस्य।तस्यदक्षिणाः।दक्षिणा।अप्सरसः।अप्सरसस्तावाः।स्तावानाम।नामप्रजा
पतिः॥२१॥प्रजापतिर्विश्वकर्मा।प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः।विश्वकर्मामनः।विश्वकर्मेतिविश्वऽक
र्मा।मनोगंधर्वः।गंधर्वस्तस्य।तस्यऋक्सामानि।ऋक्सामान्यप्सरसः।ऋक्सामानीत्यृक्ऽसामानि।अ ने
सरसएष्टयः।एष्टयोनाम।एष्टइत्याऽइष्टयः।नामसः॥१॥सनः।नोभुवनस्य।भुवनस्यपते।पते
प्रजापते।प्रजापतेयस्य।प्रजापतइतिप्रजाऽपते।यस्यते।तउपरि।उपरिगृहाः।गृहायस्य।यस्यवा
वेह।इहास्मै।अस्मैब्रह्मणे।ब्रह्मणेक्षत्राय।क्षत्रायमहि।महिशर्म।शर्मयच्छ।यच्छस्वाहा।स्वा
हासमुद्रः॥२॥समुद्रोसि।असिनभस्वान्।नभस्वानार्द्रदानुः।आर्द्रदानुःशंभूः।आर्द्रदानुरित्यार्द्रऽ
दानुः।शंभूर्मयोभूः।शंभूरितिशंऽभूः।मयोभूरभि।मयोभूरितिमयःऽभूः।अभिमा।मावाहि।वाहि
स्वाहा।स्वाहामारुतः।मारुतोमरुतां।मरुतांगणः।गणोवस्यूः।अवस्यूर्दुवस्वान्।दुवस्वानिति
दुवस्वान्॥७॥रुचंनः।नोधेहि।धेहिब्राह्मणेषु।ब्राह्मणेषुरुचं।रुचंराजसु।राजसुनः।राजस्वि

॥१४८॥ त्निराजऽसु।नस्कृधि।कृधीतिकृधि।रुचंविश्येषु।विश्येषुशूद्रेषु।शूद्रेषुमयि।मयिधेहि।धेहिरुचा।
रुचारुचम्।रुचमितिरुचं॥८॥तत्वा।त्वायामि।यामिब्रह्मणा।ब्रह्मणावंदमानः।वंदमानस्तत्।तदाशा
स्ते।आशास्ते।शास्तेयजमानः।यजमानोहविर्भिः।हविर्भिरितिहविःऽभिः।अहेळमानोवरुण।वरुणेह।
इहबोधि।बोध्युरुशंस।उरुशंसमा।उरुशंसेत्युरुऽशंस।मानः।नआयुः।आयुःप्र।प्रमोषीः।मोषी
रितिमोषीः॥९॥स्वर्ण।नघर्मः।घर्मोर्कः।अर्कःशुक्रः।शुक्रोज्योतिः।ज्योतिःसूर्यः।सूर्यस्वाहा।स्वाहे
तिस्वाहा॥१०॥अग्निंयुनज्मि।युनज्मिशवसा।शवसाघृतेन।घृतेनदिव्यं।दिव्यंसुपर्णं।सुपर्णंवय
सा।~~शवसाघृतेन~~।सुपर्णमितिसुऽपर्णं।वयसाबृहन्तं।बृहन्तमितिबृहन्तं।तेनगमेम।गमेमब्रध्नस्य।
ब्रध्नस्यविष्टपम्।विष्टपंस्वः।स्वोरुहाणाः।स्वरितिस्वः।रुहाणाअधि।अधिनाकं।नाकमुत्तमं।उत्त
ममित्युत्ऽतमं॥११॥इमौते।तेपक्षौ।पक्षाअजरौ।अजरोपतत्रिणः।पतत्रिणोयाभ्यां।याभ्यांरक्षा ॥१४८॥
धसि।रक्षांस्यपहंसि।अपहंस्यग्ने॥अपहंसीत्यपऽहंसी।अग्नइत्यग्ने।ताभ्यांपतेम।पतेमसुकृतां॥

सुकृतामुलोकं।सुकृतामितिसुऽकृतां।उंइत्यूं।लोकंयत्र।यत्रऋषयः।ऋषयोजग्मुः।जग्मुःप्रथमजाः।प्रथ २०९
मजाःपुराणाः।प्रथमजाइतिप्रथमऽजाः।पुराणाइतिपुराणाः।।२२।।इंदुर्दक्षः।दक्षःश्येनः।श्येनऋतावा।
ऋतावाहिरण्यपक्षः।ऋतवेत्यृतऽवा।हिरण्यपक्षश्शकुनिः।हिरण्यपक्षइतिहिरण्यऽपक्षः।शकुनोभु
रण्युः।भुरण्युरितिभुरण्युः।महान्सधस्थे।सधस्थेध्रुवः।सधस्थइतिसधऽस्थे।ध्रुवआ।आनिषत्तः।आनि
षत्तः।निषत्तोनमः।निसत्तइतिनिऽसत्तः।नमस्ते।तेअस्तु।अस्तुमा।मामा।माहिंसीः।हिंसीरितिहिंसीः।।२३।।
दिवोमूर्द्धा।मूर्द्धासि।असिपृथिव्याः।पृथिव्यानाभिः।नाभिरूर्क्।ऊर्गपाम्।अपामोषधीनां।ओषधीनामि
स्योषधीनां।विश्वायुःशर्म।विश्वायुरितिविश्वऽआयुः।शर्मसप्रथाः।सप्रथानमः।सप्रथाइतिसऽप्रथाः।
नमस्पथे।पथइतिपथे।।२४।।विश्वस्यमूर्द्धन्।मूर्द्धन्नधि।अधितिष्ठसि।तिष्ठसिश्रितः।श्रितस्समुद्रे।समु
द्रेते।तेहृदयं।हृदयमप्सु।अप्स्वायुः।अप्स्वित्यप्ऽसु।आयुरपः।अपोदत्त।दत्तोदधिं।उदधिंभिन्त।उदधि
मित्युदऽधिं।भिन्तेतितेभिन्त।दिवस्पर्जन्यात्।पर्जन्यादंतरिक्षात्।अंतरिक्षात्पृथिव्याः।पृथिव्या
स्ततः।ततोनः।नोवृष्ट्याव।अवेत्यव।।२५।।इष्टोयज्ञः।यज्ञोभृगुभिः।भृगुभिराशीर्द्दाः।भृगुभिरितिभृ

गुऽभिः। आग्नीद्वसुभिः। आग्नीर्द्धस्याग्नीः।दाः। वसुभिरितिवसुऽभिः। तस्यनः। नइष्टस्य। इष्टस्यप्रीत
स्य। प्रीत्तस्यद्रविणा। द्रविणेह। इहागमेः। गमेरितिगमेः॥१६॥ इष्टोअग्निः। अग्निराहुत्तः। आहुत्तःपिप
र्त्तु। आहुत्तइत्याऽहुत्तः। पिपर्त्तुनः। नइष्टं। इष्टंहविः। हविरितिहविः। स्वगेदं। स्वगेतिस्वऽगा। इदंदेवेभ्यः।
देवेभ्योनमः। नमइतिनमः॥१७॥ यदाकूत्तात्। आकूतात्समसुस्रोत्त। आकूत्तादित्याऽकूत्तात्त। समसु
स्रोद्धृदः। समसुस्रोदितिसमऽसुस्रोत्त। हृदोवा। वामनसः। मनसोवा। वासंभृत्तं। संभृत्तंचक्षुषः।
संभृत्तमितिसम्ऽभृत्तं। चक्षुषोवा। वेतिवा। तदनुप्रेत्त। अनुप्रेत्तसुकृत्तां। अनुप्रेतेत्यनुऽप्रेत्त। सुकृ
तामुलोकं। सुकृत्तामितिसुऽकृत्तां। ऊंइत्यूं। लोकंयत्र। यत्रऋषयः। ऋषयोजग्मुः। जग्मुःप्रथमजाः।
प्रथमजाःपुराणाः। प्रथमजाइतिप्रथमऽजाः। पुराणाइतिपुराणाः॥१८॥ एत्तंसधस्थ। सधस्थपरि।
सधस्थेतिसधऽस्थ। परित्ते। तेददामि। ददामियं। यमावहात्त। आवहाच्छेवधिं। आवहादित्याऽव
हात्त। शेवधिंजात्तवेदाः। शेवधिमितिशेवऽधिं। जातवेदाइतिजात्तऽवेदाः। अन्वागंत्ता। यज्ञपतिः। ॥१४९॥
अन्वागंत्तेत्यनुऽआगंत्ता। यज्ञपतिर्वः। यज्ञपतिरितियज्ञऽपतिः। वोअत्र। अत्रतं। तंस्म। स्मजानीत्त।

ज्ञानित्तपरमे। परमेव्योमन्नू। व्योमन्निति विऽव्योमन्॥१९॥ एतंजानाथ। जानाथपरमे। परमेव्योमन्न्।
व्योमंदेवाः। व्योमन्निति विऽओमन्। देवास्सधस्थाः। सधस्थाविद। सधस्थाइतिसधऽस्थाः। विदरूपं।
रूपमस्य। अस्येत्यस्य। यदागछात्। आगछात्पथिभिः। आगछादित्या। गछात्। पथिभिर्देवयानैः।
पथिभिरितिपथिऽभिः। दवयानैरिष्टापूर्त्ते। देवयानैरितिदेवऽयानैः। इष्टापूर्त्तेकृणवथ। इष्टापूर्त्ते
इतीष्टऽपूर्त्ते। कृणवथाविः। आविरस्मै। अस्माइत्यस्मै॥२०॥ प्रस्तरेणपरिधिना। प्रस्तरेणेतिप्रऽस्तरेण।
परिधिनास्रुचा। परिधिनेतिपरिऽधिना। स्रुचावेद्या। वेद्याच। चबर्हिषा। बर्हिषेतिबर्हिषा। ऋचेमम्। इमं
यज्ञं। यज्ञंनः। नोनय। नयस्वः। स्वर्देवेषु। देवेषुगंतवे। गंतवइतिगंतवे॥२१॥ यदत्तं। दत्तंयत्। यत्परा
दानं। परादानंयत्। परादानमितिपरा। दानम्। यत्पूर्त्तं। पूर्त्तंयाः। याश्च। चदक्षिणाः। दक्षिणाइति
दक्षिणाः। तदग्निः। अग्निर्वैश्वकर्मणः। वैश्वकर्मणस्वः। वैश्वकर्मणइतिवैश्वऽकर्मणः। स्वर्देवेषु।
देवेषुनः। नोदधत्। दधदितिदधत्॥२२॥ यत्रधाराः। धाराअनपेत्ताः। अनपेत्तास्मधोः। अनपेत्ता

॥१५०॥ इत्तिस्पनपः इत्ताः।मघोर्घनस्य।घनस्यन्च।च्यपाः।च्यारित्तिपाः।नदग्निः।अग्निर्वैश्वकर्मणः।वैश्वकर्मणस्वः।
वैश्वकर्मणइत्तिवैश्वऽकर्म्मणः।स्वर्देवेषु।देवेषुनः।नोदधत्त्।दधादित्तिदधत्त्॥२३॥येअग्नयः।अग्नयःपांजन् १८८
न्याः।पांचजन्याअस्यां।पांचऽजन्याइत्तिपांच।जंन्याः।अस्यांपृथिव्यां।पृथिव्यामधि।अधीत्यधि।त्तिषामसि
असित्थं।त्वमुत्तमः।उत्तमःप्र।उत्तमइत्युत्त।तमः।मन्नः।नोजीवातवे।जीवातवेसुव।सुवेत्तिसुव॥२४॥वा
र्त्रहत्यायशवसे।वार्त्रहत्यायेत्तिवार्त्र।हत्याय।शवसेपृत्तनाषह्याय।पृत्तनाषाह्यायच।पृत्तनासह्यायेत्ति
पृत्तनाऽसह्याय।चेत्तिच।इन्द्रत्वा।त्वावर्त्तयामसि।आवर्त्तयामसि।वर्त्तयामसीत्तिवर्त्तयामसि॥२५॥सह
दानुंपुरुहूत्त।सहदानुमित्तिसहऽदानुं।पुरुहूत्तक्षियंतं।पुरुहूत्तेत्तिपुरु।हूत्त।क्षियन्तमहस्तं।हस्तमिंद्र।
इन्द्रसं।संपिणक्।पिणक्कुणारुं।कुणारुमित्तिकुणारुं।अभिवृत्रं।वृत्रंवर्द्धमानं।वर्द्धमानंपियारुं।पि
यारुमपादं।अपादमिन्द्र।इन्द्रतवसा।तवसाजघंत्त।जघंत्तेत्तिजघंत्त॥२६॥मघोन।नभीमः।भीमःकू ॥१५०॥
चरः।कुचरोगिरिष्ठाः।गिरिष्ठापरावतः।गिरिस्थाइत्तिगिरिऽस्थाः।परावतः।आजगंथ।परावत्तइत्तिपराऽ

वतः।आजगंथ।अगंथापरस्याः।परस्याइतिपरस्याः।सृकं सांशाय।सांशायपविम्।सांशायेति
सम्।शाय।पविमिन्द्र।इन्द्रतिग्मं।तिग्मंवि।विशत्रून्।नू।शत्रून्ताढि।ताढिवि।विमृधः।विमृधोनु
दस्व।नुदस्वेतिनुदस्व॥२७॥वैश्वानरोनः।नऊतये।ऊतयआ।आप्र।प्रया।यातु।यातुपरावतः।परावत
इतिपरा।वतः।अग्निर्नः।नस्सुष्टुतीः।सुष्टुतीरुप।सुष्टुतीरितिसु।स्तुतीः।उपेत्युप॥२८॥पृष्टो
दिवि।दिविपृष्टः।पृष्टोअग्निः।अग्निःपृथिव्यां।पृथिव्यांपृष्टः।पृष्टोविश्वाः।विश्वाऽओषधीः।ओषधी
राविवेश।आविवेश।विवेशेतिविवेश।वैश्वानरस्सहसा।सहसापृष्टः।पृष्टोअग्निः।अग्निस्सः।सनः
नोदिवा।दिवासः।सरिषः।रिषस्पातु।पातुनक्तं।नक्तमितिनक्तं॥२९॥अश्यामतं।तंकामं।काम
मग्ने।अग्नेतव।तवोती।ऊती।अश्याम।अश्यामरयिं।रयींरयिवः।रयिवस्सुवीरं।रयिवइतिरयिऽ
वः।सुवीरमितिसुऽवीरं।अश्यामवाजं।वाजमभि।अभिवाजयंतः।वाजयंतोश्याम।अश्याम
द्युम्नम्।द्युम्नमजर।अजराजरम्।अजरंते।तइतिते॥३०॥वयंते।तेअद्य।अद्यररिम।ररिमा

॥१५१॥

३०१

हि।हि कामं।काममुत्तानहस्ताः।उत्तानहस्ता मनसा।उत्तानहस्ता इत्युत्तान।हस्ताः।
नमसोपसद्य।उपसद्येत्युपऽसद्य।यज्ञियेन मनसा।मनसा यक्षि।यक्षि देवान्।देवानस्त्रेध
त्ता।अस्त्रेधत्ता मन्मना।मन्मना विप्रः।विप्रो अग्ने।अग्न इत्यग्ने॥२१॥धाम छदग्निः।धाम छ
दिति धामऽछत्।अग्निरिन्द्रः।इन्द्रो ब्रह्मा।ब्रह्मा देवः।देवो बृहस्पत्तिः।बृहस्पत्तिरिति बृह
स्पत्तिः।सचेतसो विश्वे।सचेतस इति सऽचेतसः।विश्वे देवाः।देवा यज्ञं।यज्ञं प्र।प्रावन्तु।अ
वन्तु नः।नः शुभे।शुभ इति शुभे॥३२॥छ॥॥इति यजुर्वेद काण्वशाखायां क्रमपाठे विंशत्तितमो
ध्यायः॥२०॥छ॥सके १६७० वर्षे अंगिरानाम संवत्सरे अधिक वद ८ रोज तादिने प्रहर
रात्र तत्स्मे समाप्तं।।छ॥

।।१५१।।

॥१॥ध॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ नत्वा गणेशं कमला
व सनं च वाग्देवतां विष्णुमथेश्वरं च ॥ सूर्यं गुरुं वंदितयाज्ञवल्क्यं कात्यायनं व्यास
२ मर्षिं च सूत्रसवीजं ॥१॥ एतांश्च प्रथमं वंद्य पटेल्के मोथ्य नालिखेत् ॥ क्रमसिद्धिर्भ
वेतस्य याज्ञवल्क्यस्य शासनात् ॥२॥ ध ॥ ध ॥ हरिः ॥ ॐ मू ॥ स्वाद्वीं त्वा ॥ त्वा स्वा
ना । स्वादुना तीव्रांम् । तीव्रां तीव्रेण । तीव्रेणामृताम् । अमृताममृतेन । अमृते
नेत्यमृतेन । मधुमतीं मधुमता । मधुमतीमिति मधुमतीम् । मधुमता सृजामि
मधुमतेति मधुमता । सृजामि सम् । सं सोमेन । सोमेनेति सोमेन । सोमोऽसि
अस्यश्विभ्याम् । अश्विभ्यां पच्यस्व ॥ अश्विभ्यामित्यश्विभ्याम् । पच्यस्व स

॥१॥ध॥

१३६॥

॥५॥६॥

रस्वसो। सरस्वत्याऽइंद्राय। इंद्राय सुत्राम्णे। सुत्राम्णे पच्यस्व। सुत्राम्णऽइ
ति सुऽत्राम्णे। पच्यस्वेति पच्यस्व॥१॥ परीतः। इतो षिंचत। सिंचता सुतम्।
सुतँ सोमः। सोमो यः। यऽउत्तमम्। उत्तमँ हविः। उत्तममित्युत्तमम्। हवि
रिति हविः। दधन्वा यः। यो नर्यः। नर्यो अप्सु। अप्स्वन्तः। अप्स्वित्यप्सु। अ
न्तरा सुषाव। आ सुषाव। सुषाव सोमम्। सुषावेति सु। साव। सोममद्रिभिः।
अद्रिभिरित्यद्रि। भिः॥२॥ वायोः पूतः। पूतः पवित्रेण। पवित्रेण प्राङ्। प्राङ् सो
मः। सोमो अतिद्रुतः। अतिद्रुत इत्यतिऽद्रुतः। प्रत्यङ् सोमः। सोमो अतिद्रुतः।
अतिद्रुत इत्यतिद्रुतः। इंद्रस्य युज्यः। युज्यः सखा। सखेति सखा॥३॥ पुना

तेना।ते परि स्रुतम्।परि स्रुतं सोमम्।परि स्रुतमिति परि।स्रुतम्।सोमं सूर्यस्या।
सूर्यस्य दुहिता।दुहितेति दुहिता।वारेण शश्वता।शश्वता तना।तनेति तना॥४॥
ब्रह्म क्षत्रम्।क्षत्रं पवते।पवते तेजः।तेज इन्द्रियम्।इन्द्रियं सुरया।सुरया सो
॥२॥ मः।सोमः सुतः।सुत आसुतः।आसुतो मदाय।आसुत इत्याऽसुतः।मदा॥२॥
४ ब येति मदाय।शुक्रेण देव।देव देवताः।देवताः पिपृग्धि।पिपृग्धि रसेन।रसेनान्नं
न्नम्।अन्नं यजमानाय।यजमानाय धेहि।धेहीति धेहि।तेजसे वीर्या
य।वीर्याय बलाय।बलाय स्वा।स्वेति स्वा॥५॥नाना।नाहि।हि वाम्।वां देव
हितम्।देवहितं सदः।देवहितमिति देव।हितम्।सदस्कृतम्।स्कृतम्म।

मा सम्। सं सृक्षाथाम्। सृक्षाथां परमे। परमे व्योमन्। व्योमन्निति वि।
ओमन्। सुरा त्वम्। त्वमसि। असि शुष्मिणी। शुष्मिणी सोमः। सोम एषः। ए
ष मा। मा मा। मा हिंसीः। हिंसीः स्वाम्। स्वां योनिम्। योनिमाविशन्ती। आवि
शन्तीत्याऽविशन्ती॥ ७॥ आश्विनं तेजः। तेजः सारस्वतम्। सारस्वतं वीर्यम्।
वीर्यमैन्द्रम्। ऐन्द्रं बलम्। बलमिति बलम्। मोदायानन्दाय। आनन्दाय मह
से। आनन्दायेत्याऽनन्दाय। महसे त्वा। त्वा तेजः॥ ८। तेजोऽसि। असि तेजः। ते
जो मयि। मयि धेहि। धेहीति वीर्यम्। वीर्यं बलम्। बलमोजः। ओजो मन्युः।
मन्युर्मन्युम्। मन्युं सहः। सहोऽसि। असि सहः। सहो मयि। मयि धेहि। धेहीति

तिघेहि ॥८॥ या आग्रम्। आग्रे विषूचिका। विषूचिको मौ। उभौ ल्क कंस्मा। ल्कं
ना। चूरक्षतिा रक्षनीतिर क्षति। रथे नं पंतुत्रिणस्मा। प्रतुत्रिणां सीतंस्मा। सीतं
सा। सि मम्मा। ३ मे पातु। पा लां हस। आं हस रस्यां हसः ॥१॥ यहां प्रिपे षां। आप्रि
पे षमातरंस्मा। आप्रिपे षे स्यां ऽप्रिपे षां मातरं सः। पुत्रः। समुद्रितः। समु ॥२॥
॥३॥ द्रितो धयं त्रा समुद्रित इति सामुद्रितः। पर्येमि त्रिष यं न्त्रा तत त्ता तदंते।
अनेअनुद्रणः। अनुद्रणो अवामि। अवाम्यहेतो। अहंतो पुलरौ। पि
तरौ मयां। मयति मयां ॥५॥ पा। रायमोऽन्तु वाकः। द्वे वा युजस्मा।
युस्म मेतं त्वता। अतं त्वत मे षजस्मा। से षजं भिषजौ। भिषजा भि[illegible]।

३०८

अश्विनेत्यश्विना। वाचा सरस्वती। सरस्वती भिषक्। भिषगिन्द्राय। इन्द्रायेन्द्रियाणि।
२ या इन्द्रियाणि दधतः। दधत इति दधतः॥११॥ दीक्षायै रूपम्। रूपं शष्पाणि। शष्पा
णि प्रायणीयस्य। प्रायणीयस्य तोक्मानि। प्रायणीयस्येति प्रऽअयनीये
स्य। तोक्मानि। क्रयस्य रूपम्। रूपं सोमस्य। सोमस्य लाजाः। ला
जाः सोमांशवः। सोमांशवो मधु। सोमांशव इति सोमऽअंशवः। मध्विति
मधु॥१२॥ आतिथ्यरूपं मासरम्। आतिथ्यरूपमित्यातिथ्यऽरूपम्। मासरं महा ति
वीरस्य। महावीरस्य नग्नहुः। महावीरस्येति महाऽवीरस्य। नग्नहुरिति नग्नऽहुः।
रूपमुपसदाम्। उपसदामेतत्। उपसदामित्युपऽसदाम्। एतत्तिस्रः। तिस्रो रात्रीः।

राज्ञीः सुरा। सुरा सुंता। आसुतेत्याऽसुता॥१३॥ सोमस्य रूपम्। रूपं क्रीतस्य। क्रीतस्य
परिस्रुत्। परिस्रुत्परि। परिस्रुदिति परिऽस्रुत्। परि षिच्यते। सिच्यत इति सि
च्यते। अश्विभ्यां दुग्धम्। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्। दुग्धं भेषजम्। भेषज
मिंद्राय। इंद्रायैंद्रम्। ऐंद्रँ सरस्वत्या। सरस्वत्येति सरस्वत्या॥१४॥ आसं
॥४॥ दी रूपम्। आसंदीत्याऽसंदी। रूपँ राजासंद्यै। राजासंद्यै वेद्यै। राजास ॥४॥
द्या इति राजऽआसंद्यै। वेद्यै कुंभी। कुंभी सुराधानी। सुराधानीति सुराऽ
धानी। अंतर उत्तरवेद्याः। उत्तरवेद्या रूपम्। उत्तरवेद्या इत्युत्तरऽवेद्याः। रू
पं कारोतरः। कारोतरो भिषक्। भिषगिति भिषक्॥१५॥ वेद्या वेदिः। वेदिः

सम्। समाप्यते। आप्यते बर्हिषा। बर्हिषा बृहिः। बृहिरिन्द्रियम्। इन्द्रियमितीन्द्रियम्।
यूपेन यूपैः। यूपै आप्यते। आप्यते प्रणीतः। प्रणीतो अग्निः। प्रणीत इति प्रऽनी
तः। अग्निरग्निना। अग्निनेत्यग्निना।।१६।। हविर्धानं यत्र। हविर्धानमिति हविः।
धानं मा। आ यदग्निना। अग्निनाग्नीध्रम्। आग्नीध्रं यत्र। यत्सरस्वती। सर
स्वतीति सरस्वती। इन्द्रायेन्द्रमाहुं सौ सदः। सदः सरलम्। हुतं पत्नीशालम्।
पत्नीशालं गार्हपत्यः। पत्नीशालमिति पत्नीऽशालम्। गार्हपत्य इति
गार्हऽपत्यः।।१७।। प्रजापतिः प्रजानाम्। प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः। प्रजानामग्नो
ति। प्रजानामिति प्रऽजानाम्। आग्नोस्यामी पितिः। आमी पिति प्रजीः। आमी पितिरि
त्याऽमी पितिः। आमी यीऽपस्ये। आमीरिस्याऽमीः। यूपस्येति यूपस्ये। प्रयाजे

३११

भिरनुयाऽऽन्ना। प्रुऽऽतो भिरिति प्रायाऽऽते भिः। अनुयाऽऽचेषक्कारे भिः। अनु
याऽऽलानियेनुयाऽऽन्ना। वषक्कुरे भिराहुतीः। वषक्कारे भिरिति वषद्काक्रा
रे भिः। आहुतीरिस्याऽहुतीः॥५८॥ प्रभु भिः। प्रभून्ना। प्रभु भिरिति प्रभुऽ
भिः। प्रभूनो प्रोति। आ प्रोतिपुरो क्वाशौः। पुरो चारौह वीशंषाह वीशं ॥५॥
॥५॥ भ्या। एसा। घं है भिः। सामिधेनीः। घं है भिरिति घं हैः। भिः। सामिधेनी
यीऽस्यो भिः। सामिधेनीरिति सामा। इधेनीः। याऽस्यो भि वषक्कारान्ना। वषद्का
रानिति वषद्कारान्ना॥५६॥ धाना। करंभः। करंभः। सक्तवः। सक्तवः। परी
वापः। परीवापः। पयः। परिवाप इति परिऽवापः। पयो दधि। दधी तिह धिसो

मस्यरूपम। रूपौ। रूविष। रूविषआमिक्षा। आमिक्षा वाजिनम। वाजिनं
मधु। मश्रितिमधु ॥२०॥ धाना नोऽं रूपम। रूपे कुवेलम। कुवेले परी
वापस्या। परीवापस्यो। गोधूमोः। परिवापस्येति परिडवापस्या। गोधूमा इति
गोधूमोः। सक्तू नाऽं रूपम। रूपे नर्दरम। वर्दरसु पूनाकोः। उपनाकोः
करंभस्यो। उपनाकाइस्य पूनाकोः। करंभस्येति करंभस्यो ॥२५॥ पयसो
रूपम। रूपं पतलाय घवोः। पओ दुग्धः। दुग्धो रूपम। रूपं कुक्किं धूं नि। कुकिं धूनी
ति कुं कीं धूं नि। सोमेस्य रूपम। रूपं वाजिनम। वाजिनं सोम्यस्या। सोम्यस्य
रूपम। रूपम आमिक्षा। आमिक्षेयां मिक्षा ॥२२॥ आओवया। भ्रुनूयेनि।

392

[illegible] तो । के मा । । ता । जे जा । ज सा । ग्रा वे । प्रत्याश्रावो अनुरूपः । प्रत्याश्राव इति
प्रतिऽआश्रावः । अनुरूप इत्यनुऽरूपः । यजेति । इति धाय्यारूपम् । धाय्या
रूपं प्रगाथाः । धाय्यारूपमिति धाय्याऽरूपम् । प्रगाथा येयजामहाः । प्रगा
[illegible] थाः । येयजामहा इति येऽयजामहाः ॥२३॥ अर्धऋचैरुक्था
नाम् । अर्धऋचैरित्यर्धऽऋचैः । उक्थानां रूपम् । रूपं पदैः । पदैराप्नो ॥६॥
ति । आप्नोति निविदः । निविद इति निऽविदः । प्रणवैः शस्त्राणाम् । प्रणवैरिति
प्रऽनवैः । शस्त्राणां रूपम् । रूपं पयसा । पयसा सोमः । सोम आप्यते । आ
प्यत इत्याप्यते ॥२४॥ अश्विभ्यां प्रातः सवनम् । अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम् । प्रा
तः सवनमिन्द्रेण । प्रातः सवनमिति प्रातःऽसवनम् । इन्द्रेणैन्द्रम् । ऐन्द्रं माध्यं

३१४

ऽन्नमः।माध्यंदिनमितिमाध्यंदिन मः।वैभ्रुदेवाँ सरस्वत्या।वैभ्रुदेवमितिवैभ्रुदे
वमः।सरस्वत्यात्तृतीयमः।तृतीयमा समः।आसाँसर्वं नमः।सवेनमितिसवनेमः॥२५॥
वायवैनीयुवानि।वायुव्यो-न्या मोमि।आ मोतिसतेना।सतेनद्रोणकलशेमः
द्रोणकलशमितिद्रोणकलशम्।कुम्भीभ्यांमंभृणौ।अंभृणौ सुतासु
लेस्थालीभिः।स्थालीभिरितिस्थालीऽभिः।स्थालीरा मोति।आ मोतिस्यां मोति॥२६॥
यजुर्भिरा व्यंते।यजुर्भिरितियजुःऽभिः।आव्यंते ग्रहैः।ग्रहा ग्रहैः।ग्रहैः सो
मैः।स्तोमैर्विष्टुतीः।विष्टुतीरितिविऽस्तुतीः।छंदोभिरुक्थाशस्त्राणि।
छंदोभिरितिछंदःऽभिः।ऽउक्थाशस्त्राणि साम्ना।उक्थशस्त्राणीत्युक्था।शस्त्रा
णि।साम्नावभृथः।अवभृथ आप्यलो।अवभृथ इत्यवऽभृथः।आप्यलर

७१५

इत्याप्यते ॥२७॥ इडाभिर्भक्षान् । भक्षानाप्नोति । आप्नोति सूक्तवाकेन । सूक्त-
वाकेनाशिषः । सूक्तवाकेनेति सूक्तऽवाकेन । आशिष इत्याऽशिषः । शंयु-
ना पत्नीसंयाजान् । शंयुनेति शंऽयुना । पत्नीसंयाजांत्समिष्टयजुषा ।
॥७॥ पत्नीसंयाजानिति पत्नीऽसंयाजान् । समिष्टयजुषा संस्थाम् । समिष्ट- ॥७॥
यजुषेति समिष्टऽयजुषा । संस्थामिति संऽस्थाम् ॥२८॥ व्रतेन दीक्षाम् ।
दीक्षामाप्नोति । आप्नोति दीक्षया । दीक्षयाप्नोति । आप्नोति दक्षि-
णामिति दक्षिणाम् । दक्षिणा श्रद्धाम् । श्रद्धामाप्नोति । आप्नोति श्रद्ध-
या सत्यम् । सत्यमाप्यते । आप्यत इत्याप्यते ॥२९॥ एतावद्रूपम् । रूपं यज्ञस्य । ला २
यज्ञस्य यत् । यद्देवैः । देवैर्ब्रह्मणा । ब्रह्मणा कृतम् । कृतमिति कृतम् तदेतत्

तदेतत्। एतत्सर्वम्मा। सर्वम्मा मोति। आ मोति यज्ञे। यज्ञे सौत्रामणी। सौत्रामणी
सुते। सुत इति सुते ॥२०॥ द्वितीयोऽनुवाकः ॥४॥ सुरावंतं बर्हिषदम्। सुरावंतमिति सु
राऽवंतम्। बर्हिषदं सुवीरम्। बर्हिसदमिति बर्हिऽसदम्। सुवीरं यज्ञम्। सुवीरमि
ति सुऽवीरम्। यज्ञं हिन्वंति। हिन्वंति महिषाः। महिषा नमोभिः। नमोभिरिति
नमःऽभिः। दधानाः सोमम्। सोमं दिवि। दिवि देवतासु। देवतासु मदेम। मदे
मेंद्रम्। इंद्रं यजमानाः। यजमानाः स्वर्काः। स्वर्का इति सुऽअर्काः ॥३१॥ यस्ते।
ते रसः। रसः संभृतः। संभृत ओषधीषु। संभृत इति संऽभृतः। ओषधीषु
सोमस्य। सोमस्य शुष्मः। शुष्मः सुरया। सुरया सुतस्य। सुतस्येति सुतस्य।

ई २

मु॰

390

तिर्न जिन्व। जिन्व यजमानम्। यजमानं मदेन। मदेन सरस्वती। सरस्वती मश्विनौ।
अश्विनाऽइन्द्रम्। इन्द्रमग्निम्। अग्निमित्यग्निम्॥३२॥ यमश्विना। अश्विना नमु
चेः। नमुचेरासुरात्। आसुरादधि। अधि सरस्वती। सरस्वत्यसुनोत्। असुनो
दिन्द्रियाय। इन्द्रियायेतीन्द्रियाय। इमं तम्। तं शुक्रम्। शुक्रं मधुमंतम्। मधु
मंतमिंदुम्। मधुमंतमिति मधुऽमंतम्। इंदुं सोमम्। सोमं राजानम्। राजानम्
॥८॥ मिह। इह भक्षयामि। भक्षयामीति भक्षयामि॥३३॥ यदत्र। अत्र रिप्तम्। रि ॥८॥
प्तं रसिनः। रसिनः सुतस्य। सुतस्य यत्। यदिन्द्रः। इन्द्रो अपिबत्। अपिबच्छचीभिः।
शचीभिरिति शचीऽभिः। अहं तत्। तदस्य। अस्य मनसा। मनसा शिवेन। शिवेन

३१८

सोमेस्मा।सोमौ राजाौन स्मा।राजाौन मिह।रुह भंक्षयामि।भक्षयामीति भक्षयामि॥३४॥
पितृभ्यः स्वधायिभ्यः।पितृभ्य इति पितृऽभ्यः।स्वधायिभ्यः स्वधा।स्वधा स्वधायि
भ्य इति स्वधायिऽभ्यः।स्वधा नमः।नमः पितामहेभ्यः।पितामहेभ्यः प्रपिता
महेभ्यः।प्रपितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः।प्रपितामहेभ्य इति प्रऽपितामहेभ्यः।
स्वधायिभ्यः स्वधा।स्वधायिभ्य इति स्वधायिऽभ्यः।स्वधा नमः।नम इति नमः॥३५॥
अक्षन्न पितरः।पितरोमीमदंत।अमीमदंतातीतृपंत।अतीतृपंत पितरः।पित
२५ र इति पितरः।पितरः शुंधध्वम्।शुंधध्वमिति शुंधध्वम्॥३६॥पुनंतु मा।मा पितरः।पि
तरः सोम्यासः।सोम्यासः पुनंतु।पुनंतु मा।मा पितामहाः।पितामहाः पुनंतु

पं २

३९२

पुनंतु प्रपितामहाः। प्रपितामहा इति प्रऽपितामहाः। पवित्रेण शतायुषा। शतायुषेति श
तऽआयुषा॥ ३७॥ पुनंतु मा। मा पितामहाः। पितामहाः पुनंतु। पुनंतु प्रपिताम
हाः। प्रपितामहा इति प्रऽपितामहाः। पवित्रेण शतायुषा। शतायुषा विश्वं मा षा ३
शतायुषेति शतऽआयुषा। विश्वमायुः। आयुर्वि। व्यश्नवै। अश्नवा इत्यश्न ॥९॥
॥९॥ वै॥ ३८॥ पुनंतु मा। मा देवजनाः। देवजनाः पुनंतु। देवजना इति देवऽ
जनाः। पुनंतु मनसा। मनसा धियः। धिय इति धियः। पुनंतु विश्वा। वि
श्वा भूतानि। भूतानि जातवेदः। जातवेदः पुनीहि। जातवेद इति जातवे
वेदः। पुनीहि मा। मेति मा॥ ३९॥ पवित्रेण पुनीहि। पुनीहि मा। मा शुक्रेण।

विततमंतरा।३
शुक्रेण दिवा देव दीध्यता दीधितिर्दीध्यता। अग्ने क्रत्वा। क्रत्वा क्रतून्। क्रतूँ
रनु। अन्वित्यनु ॥४०॥ यत्ते। ते पवित्रम्। पवित्रमर्चिषि। अर्चिष्यग्ने।
अग्ने विततम्। विततमिति विऽततम्। अंतरेत्यंतरा। ब्रह्म ब्रह्म तेन। तेन पुनातु।
अ पुनातु मा। मेति मा ॥४१॥ पवमानः सः। सो अद्य। अद्य नः। नः पवित्रेण। पवित्रे
१ ण विचर्षणिः। विचर्षणिरिति विऽचर्षणिः। यः पोता। पोता सः। स पुनातु। पुनातु
मा। मेति मा ॥४२॥ उभाभ्यां देव। देव सवितः। सवितः पवित्रेण। सवितरिति स
वितः। पवित्रेण सवेन। सवेन च। चेति च। मां पुनीहि। पुनीहि विश्वतः। विश्वत इ श्वर
ति विश्वतः ॥४३॥ वैश्वदेवी पुनती। वैश्वदेवीति वैश्वऽदेवी। पुनती देवी।

देव्यागात्। आगात्। अनु। गाद्दवस्यसम्। यस्यामिमाः। इमा बह्व्यः। बह्व्यस्तन्वः। त
न्वो वीतपृष्ठाः। वीतपृष्ठा इति वीतऽपृष्ठाः। तया मदंतः। मदंतः सधमादेषु। स
धमादेषु वयम्। सधमादेष्विति सधऽमादेषु। वयं स्याम। स्याम पतयः। प
तयो रयीणाम्। रयीणामिति रयीणाम्॥४४॥ ये समानाः। समानाः स
॥१०॥ मनसः। समनसः पितरः। समनस इति सऽमनसः। पितरो यमराज्ये। यमरा ॥१०॥
ज्य इति यमऽराज्ये। तेषां लोकः। लोकः स्वधा। स्वधा नमः। नमो यज्ञः। यज्ञो
देवेषु। देवेषु कल्पताम्। कल्पतामिति कल्पताम्॥४५॥ जीवा जीवेषु।
जीवेषु मामकाः। मामका इति मामकाः। तेषां श्रीः। श्रीर्मयि। मयि कल्पताम्।

कल्पतामस्मिन्न्।अस्मिंल्लोके।लोके शतम्।शतं समाः।समा इति समाः॥४६॥
द्वे स्रुती।द्वे स्रुती इति द्वे।स्रुती अशृणवम्।स्रुती इति स्रुती।अशृणवं पितॄणाम्।
पितॄणामहम्।अहं देवानाम्।देवानामुत।उत मर्त्यानाम्।मर्त्यानामिति
मर्त्यानाम्।ताभ्यामिदम्।इदं विश्वम्।विश्वमेजत्।एजत्समेति।समेति
यत्।यदन्तरा।अन्तरा पितरम्।पितरं मातरम्।मातरं च।चेति च॥४७॥
ने इदं हविः।हविः प्रजननम्।प्रजननं मे।प्रजननमिति प्रऽजननम्।अ
२ अस्तु।अस्तु दशवीरम्।दशवीरं सर्वगणम्।दशवीरमिति दश।वीरम्।
सर्वगणं स्वस्तये।सर्वगणमिति सर्व।गणम्।स्वस्तय इति स्वस्तये।

आत्मसनि प्रजासनि।आत्मसनीत्यात्म।सनि।प्रजासनिं पशुसनिं।प्रजा
सनीति प्रजाऽसनि।पशुसनिं लोकसनिं।पशुसनीति पशुऽसनिं।लो
कसन्यभयसनिं।लोकसनीति लोकऽसनिं।अभयसनीत्यभयऽस
नि।अग्निः प्रजाम्।प्रजां बहुलाम्।प्रजामिति प्रऽजाम्।बहुलां मे।मे
।।११।। करोतु।करोत्वन्नम्।अन्नं पयः।पयो रेतः।रेतो अस्मासु।अस्मासु धत्त। ।।११।।
धत्तेति धत्त।।४।।त.ति योनुवाकः।।५।।उदीरताम्।ईरतामवरे।अवरउत् वे २
उत्परासः।परासउत्।उन्मध्यमाः।मध्यमाः पितरः।पितरः सोम्यासः।सो
म्यास इति सोम्यासः।असुं यः।य ईयुः।ईयुरवृकाः।अवृका ऋतज्ञाः।।

ऋतज्ञास्ते। ऋतज्ञा इत्यृतऽज्ञाः। ते नः। नोऽवन्तु। अवन्तु पितरः। पितरो हवेषु
ह वेष्विति हवेषु॥४९॥ त्वं सोम। सोम प्र। प्र चिकितः। चिकितो मनीषा। मनी
षा त्वं। त्वं रजिष्ठं। रजिष्ठमनु। अनु नेषि। नेषि पंथां। पंथामिति पंथा
म्। तव प्रणीती। प्रणीती पितरः। प्रनीतीति प्रऽनीती। पितरो नः। न इंदो। इंदो देवेषु। दे ४
इंदो इतींदो। देवेषु रत्नं। रत्नमभजंत। अभजंत धीराः। धीरा इति धीराः॥५०॥
त्वया हि। हि नः। नः पितरः। पितरः सोम। सोम पूर्वे। पूर्वे कर्म्माणि। कर्म्माणि चक्रुः।
चक्रुः पवमान। पवमान धीराः। धीरा इति धीराः। वन्वन्नवातः। अवातः प
रिधीन्। परिधीँरप। परिधीनिति परिऽधीन्। अपोर्णु। ऊर्णु वीरेभिः। वी

३२५

वीरेभिरभ्वैः। अभ्वैर्मघवा। मघवा भव। मघवेति मघऽवा। भवा नः। न इति नः॥५१॥
त्वं सोम। सोम पितृभिः। पितृभिः संविदानः। पितृभिरिति पितृऽभिः। संविदानो
ऽनु। संविदान इति सम्ऽविदानः। अनु द्यावापृथिवी। द्यावापृथिवी आ। ततन्थ।
द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। आ ततन्थ। ततन्थेति ततन्थ। तस्मै ते। त इन्दो। इन्-
दो हविषा। इन्दो इतीन्दो। हविषा विधेम। विधेम वयम्। वयं स्याम। स्याम पतयः।
॥१२॥ पतयो रयीणाम्। रयीणामिति रयीणाम्॥ परा। बर्हिषदः पितरः। बर्हिषद इति ॥१२॥
बर्हिऽसदः। पितर ऊती। ऊत्यर्वाक्। अर्वागिमा। इमा वः। वो हव्या। हव्या चक्रमा
चक्रमा जुषध्वम्। जुषध्वमिति जुषध्वम्। त आ गत। आ गत। गतावसा। अव-
वसा शंतमेन। शंतमेनाथ। शंतमेनेति शम्ऽतमेन। अथा नः। नः शम्। शं योः।

योररपः। अरपो दधात। दधातेति दधात॥५३॥ उपहूताः पितरः। उपहूता इत्यु
पऽहूताः। पितरः सोम्यासः। सोम्यासो बर्हिष्येषु। बर्हिष्येषु निधिषु। नि
धिषु प्रियेषु। निधिष्विति निऽधिषु। प्रियेष्विति प्रियेषु। त आगमंतु। आगमं
तु। गमंतु ते। त इह। इह श्रुवंतु। श्रुवंत्वधि। अधि ब्रुवंतु। ब्रुवंतु ते। ते वंतु। अवं
त्वस्मान्। अस्मानित्यस्मान्॥५४॥ आहम्। अहं पितॄन्। पितॄन्त्सुविदत्रान्।
सुविदत्राँ अवित्सि। सुविदत्रानिति सुऽविदत्रान्। अवित्सि नपातम्। नपा
तं च। च विक्रमणम्। विक्रमणं च। विक्रमणमिति विऽक्रमणम्। च विष्णोः।
विष्णोरिति विष्णोः। बर्हिषदो ये। बर्हिसद इति बर्हिऽसदः। ये स्वधया। स्वधया

सुतस्य।सुतस्य भजंत।भजंत पित्वः।पित्वस्त इह।इहागमिष्ठाः।आगमिष्ठा इ ३२६
त्याऽगमिष्ठाः॥५५॥ अग्निष्वात्ताः पितरः।अग्निष्वात्ता इत्यग्नि।स्वात्ताः।पि
तरएत।एह।इहगच्छत।गच्छत सदःसदः।सदःसदः सदत।सदःसदः इति सदः।दु २
सदत सुप्रणीतयः।सुप्रणीतय इति सुऽप्रणीतयः।अत्ता हवींषि।हवींषि प्र
यतानि।प्रयतानि बर्हिषि।प्रयतानीति प्रऽयतानि।बर्हिष्यथ।अथा रयिम्।
॥१२॥ रयिं सर्ववीरम्।सर्ववीरं दधातन।सर्ववीरमिति सर्वऽवीरम्।दधातनेति दधा
तन॥५६॥ आयंतु।यंतु नः।नः पितरः।पितरः सोम्यासः।सोम्यासो अग्नि ॥१३॥
ष्वात्ताः।अग्निष्वात्ताः पथिभिः।अग्निष्वात्ता इत्यग्निऽस्वात्ताः।पथिभिर्दे

वयाम्नैः । पृथिव्यामिति पृथिव्याऽम्नैः । दिवयाम्नैरिति दिवयाम्नैः । अस्मिंल्ले
ल्लो । यज्ञे स्वधया ॥ स्वधया मदंतः । मदंतो ऽधि । अधि ब्रुवंतु । ब्रुवंतु ते । ते
ऽवंतु । अवंत्वस्मान् । अस्मानित्यस्मान् ॥ ५८ ॥ ये अग्निष्वात्ताः । अग्नि
ष्वात्ता ये । अग्निष्वात्ता इत्यग्निऽस्वात्ताः । ये अनग्निष्वात्ताः । अनग्नि
ष्वात्ता मध्ये । अनग्निष्वात्ता इत्यनग्निऽस्वात्ताः । मध्ये दिवः । दिवः स्व
धया । स्वधया मादयंते । मादयंते इति मादयंते । तेभ्यः स्वराट् । स्व लि २
राळसुनीतिम् । स्वराडिति स्वऽराट् । असुनीतिमेताम् । असुनी
यथा तिमित्यसुऽनीतिम् । एतां यथावशं । यथावशं तन्वं । यथावशमिति

३१९

॥५४॥

यथाऽवशम् । तन्वं । कल्पयाति । कल्पयातीति कल्पयाति ॥ ५८ ॥ अग्नि
ष्वात्तान् । ऋतुमतः । अग्निस्वात्तानित्यग्निऽस्वात्तान् । ऋतुमतो हवाम
हे । ऋतुमत इत्यृतुऽमतः । हवामहे नाराशँसे । नाराशँसे सोमपी
थम् । सोमपीथं यो । सोमपीथमिति सोमऽपीथम् । य आशुः ।
आशुरित्याऽशुः । ते । नः । नो विप्रासः । विप्रासः सुहवाः । सुहवा भवं
तु । सुहवा इति सुऽहवाः । भवंतु वयम् । वयं स्याम । स्याम पतयः । प
तयो रयीणाम् । रयीणामिति रयीणाम् ॥ ६१ ॥ आच्या जानु । आच्ये
त्याऽअच्य । जानु दक्षिणतः । दक्षिणतो निषद्य । निषद्येमम् । भि

॥५४॥

सघेत्तेरनिऽस्य घो इमं प्युत्ल मा यत्ल मभि। अभिमर्त नीला। ट णीत विभ्वै।
विभ्व इति विभ्वै। मा ह्रीं स्विष्व ह्रीं स्विष्ठ पितरः। पितरः के नो के नेचित।
चिन्नः नो यत्। यदृः। वू आ गः। आ गः पुरुषतो। पुरुष ता करो मा कर
मेति करामे रिङ्गि। आ सी ना सो अनुणी नो म्रा अनुणी नो सु पस्थे। उ
पस्थे रुपी स्रा उप स्थ र स्त्र पा स्थेः रुयिं घत्ता। घत्त हा शुबो हा शुषे मसी या।
मसी येति म स्रो यपु जेभ्यः पितरः। पितरस्म स्योत स्युव स्वेः। व स्वः। म।
म यै ष्वता। यु ष्वतु तो त दुहो दुहो जीम्रा। उजै द धात। दु धाते ति द धात।। ह्रि॥
यमेग्नो। अग्ने क ब्य वाहना। कब्य वाहन तम्मा। कब्य वाहनेति कव्यऽ

वाऽहुन । स्वं चित्रा । चित्रम् । अस्य सा । मन्यसे । युम्मा । रयिमिति । रयिम्मातं नेः । नो गी

र्भिः । गीर्भिः अभ्रु वार्यम् । गीर्भिरिति गीःऽभिः । अभ्रु वा यं इंद्र वृत्राद् वृत्रा 331

वेन या । इंद्र वृत्रेत्रि इंद्र वऽ त्रा । प्र नया युजं । युजम्मा । युजमिति युजम् । आहितो । यो

अग्निः । अग्निः कव्यवाहनः । कव्यवाहनः पितॄन् । कव्यवाहन इति

॥१५॥ कव्यऽवाहनः । पितॄन् यक्षत् । यक्षदृतावृधः । ऋतावृध इत्यृतऽवृधः ।

प्रेता । इदं हव्या । नि । ह्वैंइदै । हव्यानि वोचति । वोच्व त्रि देवेभ्यः । देवेभ्य ॥१५॥

श्चा । च पितृभ्यः । पितृभ्य आ । आ पितृभ्य इति पितृऽभ्यः । आ इत्या ॥ द्विःआव

मग्नो । अग्न ईडितः । ईडितो जातवेदः । जातवेदो वोढ । जातवेदः

ति जातऽवेदः । अवाड्ढव्यानि । हव्यानि सुरभीणि । सुरभीणि कृत्वी । कृत्वी
ति कृत्वी । प्रादाः । अदाः पितृभ्यः । पितृभ्यः स्वधया । पितृभ्य इति पितृ
भ्यः । स्वधयाते । ते अक्षन् । अक्षन्नद्धि । अद्धि त्वम् । त्वं देव । देव प्रयता ।
प्रयता हवींषि । प्रयतेति प्रऽयता । हवींषीति हवींषि ॥ ६६ ॥ इदं
पितृभ्यः । पितृभ्यो नमः । पितृभ्य इति पितृऽभ्यः । नमो अस्तु । अस्त्वद्य ।
अद्य ये । ये पूर्वासः । पूर्वासो ये । य उपरासः । ~~उपरासः~~ । उपरास ईयुः । २
ईयुरितीयुः । ये पार्थिवे । पार्थिवे रजसि । रजस्या निषत्ताः । आ निषत्ताः ।
निषत्ता ये । निसत्ता इति निऽसत्ताः । ये वा । वा नूनम् । नूनं सुवृजनासु ।

नि॰ १

३३९

सुवृजनासुवृक्ष्णु।सुवृजनास्विँसुऽवृजनासु।वृक्ष्वितिवृक्ष्णु॥येच।चेह।

इहपितरः।पितरोयो।येच।चन।नेह।इहयान्।यान्श्च।यांश्च।चविद्म।यान्।यांउ।विद्म २

चाउ।उचन।चनानप्रविद्म।प्रविद्मेतिप्र।विद्म।त्वंवेत्थ।वेत्थयति।यतिते।तेजात

वेदः।जातवेदःस्वधाभिः।जातवेदइतिजातऽवेदः।स्वधाभिर्यज्ञम्।यज्ञंसुकृतं ॥१६॥

॥१६॥ ४ ३ ५ ष २ मासुकृतंजुषस्व।सुकृतमितिसुऽकृतम्।जुषस्वेतिजुषस्व॥१६॥अधाय

थायथानः।नःपितरः।पितरःपरासः।परासःप्रत्नासः।प्रत्नासोअग्ने।अग्नऋ ४

तम्।ऋतमाशुषाणाः।आशुषाणाइत्याऽशुषाणाः॥शुचीत्।इदयन्।

अयन्दीधितिम्।दीधितिमुक्थशासः।उक्थशासःक्षामा।उक्थशासइत्युक्थ।

शासः।क्षामाभिन्दन्तः।भिन्दन्तोअरुणीः।अरुणीरप।अपव्रन्।व्रन्नितिव्रन्॥१७॥

उशंतस्त्वा। त्वा नि। नि धीमहि। धीमह्युशंतः। उशंतः सम्। समिधीमहि। इधीमहीति
धिमहि। उशन्नुशन्। नुशतः। उशत आ। आ वह। आवह। वह पितृन्। पितृन्हविषे। हविषे अत्तवे।
अत्तव इत्यत्तवे॥ ६९॥ अपां फेनेन। फेनेन नमुचेः। नमुचेः शिरः। शिर इंद्र
द्र। इंद्रोत्। उद्वर्त्तयः। अवर्त्तय इत्युद्वर्त्तयः। विश्वा यत्। यदजयः। अजय
स्पृधः। स्पृध इति स्पृधः॥ ७१॥ चतुर्थोनुवाकः॥ ४॥ सोमो राजा। राजामृतम्
अमृतं सुतः। सुत ऋजीषेण। ऋजीषेणाजहात्। अजहान्मृत्युम्। मृत्युमृ
तेन। ऋतेन सत्यम्। सत्यमिंद्रियम्। इंद्रियं विपानम्। विपानं शुक्र
म्। विपानमिति विऽपानम्। शुक्रमंधसः। अंधस इंद्रस्य। इंद्रस्येंद्रियम्
इंद्रियमिदम्। इदं पयः। पयो अमृतम्। अमृतं मधु। मधिवति मधु॥ ७०॥

अद्भ्यः क्षीरम्। अद्भ्य इत्यप्ऽभ्यः। क्षीरं वि। व्यपिबत्। अपिबत्क्रुङ्। क्रुङ्ङाङ्गिरसः।
२ आङ्गिरसो धिया। धियेति धिया। सोमम् अद्भ्यः। अद्भ्यो वि। अद्भ्य इत्यप्ऽभ्यः।
व्यपिबत्। अपिबच्छन्दसा। छन्दसा हंसः। हंसः शुचिषत्। शुचिषदिति शुचि।
ऽसत्। अन्नात्परिस्रुतः। परिस्रुतो रसम्। परिस्रुत इति परिऽस्रुतः। रसं ब्रह्म
॥१७॥ णा। ब्रह्मणा वि। व्यपिबत्। अपिबत्क्षत्रम्। क्षत्रं पयः। पयः सोमम्। सोमं, ॥१७॥
प्रजापतिः। प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः॥ ७५॥ रेतो मूत्रम्। मूत्रं वि। वि ज
हाति। जहाति योनिम्। योनिं प्रविशत्। प्रविशदिन्द्रियम्। प्रविशदिति प्रऽवि
शत्। इन्द्रियमितीन्द्रियम्। गर्भो जरायुणा। जरायुणावृतः। आवृत उल्बम्।
आवृत इत्याऽवृतः। उल्बं जहाति। जहाति जन्मना। जन्मनेति जन्मना। ७६।

दृष्ट्वा रूपे । रूपे वि । रूपे इति रूपे । आ अकरोत् । आ अकरोत् । अकरोत्सत्यानृते । स
त्यानृते प्रजापतिः । सत्यानृते इति सत्यानृते । प्रजापतिरिति प्रजापतिः ।
अश्रद्धामनृते । अनृते दधात् । अदधाच्छ्रद्धाम् । श्रद्धां सत्ये । सत्ये प्रजाप
दै तिः । प्रजापतिरिति प्रजापतिः ॥ ७३ ॥ वेदेन रूपे । रूपे वि । रूपे इति रूपे ।
४ व्यपिबत् । अपिबत्सुतासुतौ । सुतासुतौ प्रजापतिः । प्रजापतिरिति प्रजा
२ पतिः । दृष्ट्वा परिस्रुतः । परिस्रुतो रसम् । परिस्रुत इति परिस्रुतः । रसꣳ शुक्रे
३ ण । शुक्रेण शुक्रम् । शुक्रं वि । व्यपिबत् । अपिबत्पयः । पयः सोमम् । सोमं
प्रजापतिः । प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः ॥ ७४ ॥ पञ्चमोऽनुवाकः ॥

से ऊर्णासूत्रेण
सीनुतंत्रंम्। तंत्रंमनसा। मनसामनीषिणः। मनीषिणऊर्णासूत्रेणो कवयः।
ऊर्णासूत्रेणेत्यूर्णा। सूत्रेण। कवयोवयंति। वयंतीतिवयंति। अश्विनायज्ञम्। यज्ञं
सविता। सवितासरस्वती। सरस्वतीन्द्रस्य। इन्द्रस्यरूपम्। रूपंवरुणः। वरुणो
भिषज्यन्। भिषज्यन्निति भिषज्यन्॥७९॥ तदस्य। अस्यरूपम्। रूपम
मृतम्। अमृतंशचीभिः। शचीभिस्तिस्रः। तिस्रोदधुः। दधुर्देवताः। देवताः ॥१८॥
॥५८॥ संरराणाः। संरराणाइतिसम्। रराणाः॥ लोमानिशष्पैः। शष्पैर्ब
हुधा। बहुधान। नतोक्मभिः। तोक्मभिस्त्वक्। तोक्मभिरितितोक्म। भिः।
त्वगस्य। अस्यमांसम्। मांसमभवत्। अभवन्लाजाः। लाजाइतिला
जाः॥८०॥ तदश्विना। अश्विनाभिषजा। भिषजारुद्रवर्तनी। रुद्रवर्तनीस
न
२

सरस्वती। रुद्रवर्त्तनी। इति रुद्रऽवर्त्तनी। सरस्वती वयति। वयति पेशः। पेशो अं
तरम्। अंतरमित्यंतरम्। अस्थि मज्जानम्। मज्जानं मासरैः। मास
रैः कारोतरेण। कारोतरेण दधतः। दधतो गवाम्। गवां त्वचि। त्वचीति
त्वचि॥७७॥ सरस्वती मनसा। मनसा पेशलम्। पेशलं वसु। वसु ना
सत्याभ्याम्। नासत्याभ्यां वयति। वयति दर्शतम्। दर्शतं वपुः। वपुरिति वपुः। व ९
रसं परिस्रुता। परिस्रुता न। परिस्रुतेति परिऽस्रुता। न रोहितम्। रोहितं
नग्नहुः। नग्नहुर्धीरः। धीरस्तसरम्। तसरं न। न वेम। वेमेति वेम॥७८॥
पयसा शुक्रम्। शुक्रममृतम्। अमृतं जनित्रम्। जनित्रं सुरया। सुर
सै२

यामूत्रोता। मूत्रो ऽज्ञन यतो ऽज्ञ नयतं रेतः। रेत इति रेतः। अपामेति मू। अमेति
दुर्मेतिं मा दुर्मेतिं नाथे मानाः। दुर्मेति मिति दुः। मृति मा। बाधे मा नाउ वे ध्यम।
दुर्न ध्यं वाते म्। वातौ सुबौ मा। सुबौ तत्वात हा राता। आरादित्या राता। ७९। इं
दुः सुत्रा मा। सुत्रा मा हृदयेन। सुत्रा मेति सुत्रा मा। हृदयेन सत्य मा। सत्यं ॥७९
॥१९॥ पुरो काशो ने। पुरो काशो न सखिला। सखिला ऽज्ञानाः। ऽज्ञानेति ऽज्ञनाः।
यह्लक्षो मानेम्। क्षो मानेवरुणः। वरुणो भिषज्यन्। अभि षज्यं मतस्ने।
वायु मतस्ने भ्यौः। मतस्ने इति मतस्नो। वायु भ्यौ नेः। न भि ना। नाभि ना ति। पित्तम्।
२ पित्त मिति पित्तम्। ८०। आज्ञा णां स्थूलौः। स्थूलौ मेधु। मधु पिन्व मानाः।

पिंबेमाना गुहाः। गुहाः पाणि। पाणि सुदुघा। सुदुघा ना। सुदुघेति सु-
दुघा। न घेनुः। घेनुरिति घेनुः। स्थेन स्थपत्नीम्। पत्नीं ना न पीहा। पीला सं-
चीभिः। रा-चीभि। रासंदी। आसंदी नाभिः। आसंदीया। संदी नाभि-
गुहरम्। उदरम्। ना न माला। मालेति माला। ८॥ कुंभो वलिकुः। वलिकुश्लौ
लिता। अलविता। रा-चीभिः। रा-चीभिर्यस्मिन्नू। यस्मिन नौ। अन्ये योन्यामा।
योन्यांग भिः। गभौ अंबः। अंबरियुतः। पुत्रि अर्के। अर्कस्तः शितधारः।
अर्के इति वि। अर्कः। शितधारः उत्से। शितधारः इति शितधारः। उत्सौ दुहे।
दुहेन। न कुंभी। कुंभी स्वधाम्। स्वधा। पितृभ्यः। पितृभ्य इति पितृभ्यः। ९॥

मुखं सत्। सदस्य। अस्य शिरः। शिर इत्सतेन। सतेन जिह्वा। जिह्वा पवित्रम्।

पवित्रमश्विना। अश्विनासन्। आसन्त्सरस्वती। सरस्वतीति सरस्वती। मे ३७

चप्पं न। न पायुः। पायुर्भिषक्। भिषगस्य। अस्य वालः। वालो वस्तिः। व- २

स्तिर्न। न शेपः। शेपो हरसा। हरसा तरस्वी। तरस्वीति तरस्वी॥८३॥ अश्वि-

॥२०॥ भ्यां चक्षुः। अश्विभ्यामित्यश्विभ्याम्। चक्षुरमृतम्। अमृतं ग्रहाभ्या- ॥२०॥

जै म्। ग्रहाभ्यां छागेन। छागेन तेजः। तेजो हविषा। हविषा शृतेन। शृतेनेति

शृतेन। पक्ष्माणि गोधूमैः। गोधूमैः कुवलैः। कुवलैरुतानि। उतानि पे-

शः। पेशो न। न शुक्रम्। शुक्रमसितम्। असितं वसाते। वसाते इति वसाते॥८४॥

अविर्मी। नमेषः। मेषो नस्ति। नसि वीयीयो। वीयीय प्राणस्यं। प्राण स्य पंथ्योः। पंथ्यो
अमृतेः। अमृतौ गहोभ्याम्। गहोभ्यामिति गहोभ्याम्। सर स्वरूप वाकैः।
रूपवाकैर्थ्यो नम्। रूपवाकै र रूपवाकैः। ज्ञानं स्यो नि। ज्ञान मिति वि। न
नि॰ ८ ज्ञानम्। ज्ञानस्यो नहिः। नहि वर्दरैः। वर्दरै जेला न। जला नेति जला नु॥८५॥
ईर्ष्यस्य रूपम्। रूपमृषभ्यः। ऋषभो वलौय। वलौय कर्णीभ्याम्। कर्णीभ्या
रुश्रोर्त्रेम्। श्रोत्रे ममृतम्। अमृते गहोभ्याम्। गहोभ्यामिति गहोभ्याम्। य
वाना। नवहिः। नहि धर्षुविः। धर्षुवि केसराणि। केसराणि कर्षुधु। कर्षुधु जले।
१ धुं जले मधुं। मं सारुधम्। सारं पंसुरवातम्। सुरवादिति सुरवात॥८६॥ आत्मनु पस्थे।

३४३

उपस्थेन।उपस्थ इत्युप।स्थे।न वृकस्य।वृकस्य लोम।लोम मुखे।मुखे
श्मश्रूणि।श्मश्रूणि न।न व्याघ्रलोम।व्याघ्रलोमेति व्याघ्रलोम।
केशा न।न शीर्षन्।शीर्षन्यशसे।यशसे श्रियै।श्रियै शिखा।शिखा
सिंहस्य।सिंहस्य लोम।लोम त्विषिः।त्विषिरिन्द्रियाणि।इन्द्रियाणी
॥२९॥ तीन्द्रियाणि॥९२॥अङ्गान्यात्मन्।आत्मन् भिषजा।भिषजा तत्।त ॥२९॥
दश्विना।अश्विनात्मानम्।आत्मानमङ्गैः।अङ्गैः सम्।समधात्।अ
धात्सरस्वती।सरस्वतीति सरस्वती।इन्द्रस्य रूपम्।रूपं शतमानम्।
शतमानमायुः।शतमानमिति शतमानम्।आयुश्चन्द्रेण।चन्द्रेण

ज्योतिः। ज्यातिरमृतम्। अमृतंदधानाः। दधाना इति दधाः॥८८॥ सरस्वती योऽन्याम्।
योऽन्यांगर्भम्। गर्भमन्तः। अन्तरश्विभ्याम्। अश्विभ्यांपत्नी। अश्विभ्यामित्यश्वि-
भ्याम्। पत्नीसुकृतम्। सुकृतंबिभर्त्ति। सुकृतमिति सुऽकृतम्। बिभर्तीति बिभ-
र्त्ति। अपांरसेन। रसेन वरुणः। वरुणो न। न साम्ना। साम्नेन्द्रम्। इन्द्रंश्रि-
यै। श्रियैजनयन्। जनयन्नप्सु। अप्सु राजा। अप्स्वित्यप्ऽसु। राजेति रा-
जा॥८९॥ तेजः पशूनाम्। पशूनाꣳ~~पशूनाम्~~ हविरिन्द्रियावत्। इन्द्रियाव-
हविः। त्परिस्रुता। इन्द्रियावदितीन्द्रियऽवत्। परिस्रुता पयसा। परिस्रुतेति प-
२ रिऽस्रुता। पयसा सारघम्। सारघंमधु। मध्विति मधु। अश्विभ्यांदुग्धम्।

३८५

॥२२॥

अस्थिभ्यामिस्थभ्यां। भ्याम्। दुध्यंभिषज्ञौ। भिषज्ञा सरस्वत्या। सरस्वत्या
सुतासुताभ्यौम्। सुतासुताभ्याममृतः। अमृतः सोमः। सोम इंदुः। इंदु
रितींदुः॥ ६॥ षष्ठमोनुवाकः॥ ६॥ सुजस्य नाभिः। नाभिरसि। सुस
सुजस्य। सुजस्य योनिः। योनिरसि। सुश्रिमा। मा त्वा। त्वा हिंसीत्। हिं
सीन्मा। मा मा। माहिंसीः। हिंसीरिति हिंसीः॥ सूर्योः पाहि। पाहि विघोत।
विघोस्पाहि। विघोरिति विघोः। पोत। पासुभिनौ॥ २४॥ अभिनोमैष
न्येनामैषंन्योन्तेजसे सोतेजसे सोब्रह्म वसोय। ब्रह्मवर्चसायाभि। ब्रह्मव
र्चसायेति ब्रह्म। वर्चसाय। अभिषिंचामि। सिंचामि सरस्वत्ये। सरस्व

र्च

॥२२॥

२री

ऐभैषज्ये ना। भैषज्येन वीयीया। वीयीयांना धायाया। अंना धायेंइस्या। अंना
धायेस्यं न्याअ धाया। इंडे स्येड्डियेणं। ड्डियेण बलीया। बलीयु भ्रियै।
भ्रियेयैंसे। यरीसे भि। अभिषिं चा भि। स्त्रि चा भि कः॥१२॥ कौसि। अ
सि कुलमः। कुलमः कस्मै। कस्मै काय। कायेवा। लेत्तिवा। सुभ्लौकसुमं
गला। सुभ्लोके ति सु। भ्लौका। सुमंगल सस्य राजन्। सुमंगले ति सु।
मंगला सस्येराजं भिति सस्यै। राजन्॥१३॥ शिरो मे। मेश्रीः। श्रीयै
र्गः। यशो मुखं म। मुखं विविधेः। विधुः केशो। केशा श्र। श्रश्मश्रूणि।
श्मश्रूणी ति श्मश्रूणि। राजा मे। मे प्राणः। प्राणो भूम्तम। भूस्ततं स

३८६

मा॥ संम्राट् चक्षुः। संम्राळिति सम्ऽराट्। चक्षु विराट्। विराट् श्रोत्रं सम्राट्। वि
राळिति विऽराट्। श्रोत्रमिति श्रोत्रं स॰॥१४॥ जिह्वा मे भद्रम्। भद्रं
३म वाक्। वाङ्महः। महो मनः। मनो मन्युः। मन्युः स्वराट्। स्वराड्भामः। स्व
राळिति स्वऽराट्। भाम इति भामः। मोदाः प्रमोदाः। प्रमोदा अंगुलीः।
॥२३॥ प्रमोदा इति प्रऽमोदाः। अंगुलीरंगानि। अंगानि मित्रम्। मित्रं मे। ॥२३॥
मे सहः। सह इति सहः॥१५॥ बाहू मे। बाहू इति बाहू। मे बलम्। बलमि
हस्तौ मे। न्द्रियम्। इंद्रियाहस्तौ। मे कर्म। कर्म वीर्यम्। वीर्यमिति वीर्यम्।
२ आत्मा क्षत्रम्। क्षत्रमुरः। उरो मम। ममेति मम॥१६॥ पृष्ठीर्मे।

वे
४

राढ्मा। राढ्मुद्दरमा। उद्दरमो सौ। औं सौ। स्त्री नाम स्त्री नाम्बा। चश्रोणी। श्रो
णी इति श्रोणी। ऊरु। अरत्नी। ऊरु रुरस्यू रु। अरत्नी। जानुनी। अरत्नी र
ये रत्नी। जानुनी। विनः। जानुनी इति जानुनी। विशोमा। मूर्जेगानिाद्ये
गानि सर्वतः। सर्वेतरति सर्तः॥ ९७॥ नाभिर्मे। मेचित्तमा। चित्तं विज्ञा
नमा। विज्ञानं पायुः। विज्ञानमिति विज्ञानम्। पायुर्मे। मेपचितिः।
अपचितिर्मे सतो। अपचितिरित्यपचितिः। भसदिति भसत्। आं
इतिं इतः। औ डौ। औं डौ मे। मेभगः। भगः सौ भाग्यम्। सौभाग्यपसदः।
पसदित्ति पसदः॥ ९८॥ अर्जं नाभ्यां पृथ्वी मा। पृथ्वी धर्मः। पृथ्वी प्रि

ति पता । पत्या मूर्धा । धर्म्मोऽस्मि । अस्मि विशि । विशि राजा । राजा प्रतिष्ठितः । प्र
तिष्ठित इति प्रतिऽस्थितः । प्रति क्षत्रे । क्षत्रे प्रति । प्रति तिष्ठामि । तिष्ठ
राष्ट्रे । राष्ट्रे अश्वेषु । अश्वेषु गोषु । गोष्विति गोषु ॥११॥ अंगेष्वात्मन् ।
आत्मन्प्राणेषु । प्राणेषु पुष्टे । पुष्ट इति पुष्टे । द्यावापृथिव्योर्यज्ञे । य
ज्ञ इति यज्ञे ॥१०॥ त्रया देवाः । देवा एकादश । एकादश त्रयस्त्रिंशाः ।
॥२४॥ त्रयस्त्रिंशाः सुराधसः । त्रयस्त्रिंशा इति त्रयः । त्रिंशाः । सुराधसः ॥२४॥
सुऽराधसः । बृहस्पतिपुरोहिता देवस्य । बृहस्पतिपुरोहिता इति
बृहस्पतिपुरोहिताः । देवस्य सवितुः । सवितुः सवे । सव इति सवे ।

द्वाद्वैः द्वैवैरं वंतुरूज वंतु मा आमेति मा।१०४। पृथ्वमा द्वितीयैः॥ द्विती
यौ द्वितीयोः॥ द्वितीयास्तु तीयैः॥ तृतीयैस्तु तीयाः॥ तृतीयाः सुरसेनौ॥ सुरसे
नसरसमः॥ सुरयप्रज्ञेनौ॥ यज्ञेनयूलः॥ यज्ञोयज्जुर्भिः॥ यज्जु भि यज्ञू शंषि॥
यजुर्भिरिति यजुष्टुः॥ भिः॥ यजूंषि सामभिः॥ सामभिः सामानि॥ साम
भिरिति सामो॥ भिः॥१०२॥ सामोऽस्य भिः॥ ऋभिर्भिः चेः॥ ऋभिरिति स्वः
भिः॥ ऋचेः पुरोऽनुवाक्या भिः॥ पुरोऽनुवाक्याभिः पुरोऽनुवाक्याः॥ पुरोऽनुवा
क्याभिरिति पुरः॥ अनुवाक्याभिः॥ पुरोऽनुवाक्या याज्याभिः॥ पुरोऽनु
वाक्या इति पुरः॥ अनुवाक्याः॥ याज्याभि याज्योः॥ याज्या वषट्कारैः॥ व

षट्कारैर्वषट्काराः। वषट्कारैरिति वषट्ऽकारैः। वषट्कारा आहुतीभिः। वषट्का-
हु राइति वषट्ऽकाराः। आहुतीभिराहुतयः। आहुतीभिरित्याहुतिऽभिः। आ-
हुतयो मे। आहुतय इत्याऽहुतयः। मे कामान्। कामांत्सम। समर्धयंतु। सम
र्धयंतु भूः। भूः स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा ॥१०३॥ लोमाभि प्रयंतिः। प्रयंतु मेम। ॥२५॥
॥२५७॥ प्रयंतिरिति प्रऽयंतिः। मम मूलक्वात्वंऽमे। मू आनेतिः। आनेतिरागतिः। आ-
नेतिरित्याऽनेतिः। आगतिरित्याऽगतिः। मुहुं सम्मो। मुउपनतिः। उपनति-
र्वसु। उपनतिरित्युपऽनतिः। वस्वस्थि। अस्थि मुज्जा। मुज्जा मे। मू आनेतिः।
आनेतिरित्याऽनेतिः ॥१०४॥ छ ॥ इति क्रमे कमो विंशतिमोध्यायः ॥१९॥ ॥९॥

हरिः॥ ॐम्॥ यद्देवाः। देवा देवहेळनम्। देवहेळनं देवासः। देवहेळनमिति
देवहेळनम्। देवासश्चकृम। चकृमा वयम्। वयमिति वयम्। अग्निर्मा।
मा तस्मात्। तस्मादेनसः। एनसो विश्वात्। विश्वान्मुञ्चतु। मुञ्चत्वंहसः। अं
हस इत्यंहसः॥१॥ यदि दिवा। दिवा यदि। यदि नक्तम्। नक्तमेनांसि।
एनांसि चकृम। चकृमा वयम्। वयमिति वयम्। वायुर्मा। मा तस्मात्। त
स्मादेनसः। एनसो विश्वात्। विश्वान्मुञ्चतु। मुञ्चत्वंहसः। अंहस इत्यंहसः॥२॥
यदि जाग्रत्। जाग्रद्यदि। यदि स्वप्ने। स्वप्न एनांसि। एनांसि चकृम।
चकृमा वयम्। वयमिति वयम्। सूर्यो मा। मा तस्मात्। तस्मादेनसः। एन

सो विभ्रांत। विभ्रांन्मुंचतु। मुंच लांह सः। ओंह स इत्योंह सः ॥३॥ भ्रूदे यी। अर्यू एके
स्या। एकस्यापि। अपि धर्मणि। धर्मणि तस्यात्वं यजेनम। अवयजेनम स्यो २
सि। अवयजेन्नमसीत्येवं यजेनमा[illegible] सीत्यसि। यत्पः। आपएनेः। एनोय
क्षि। अयक्षीत्यक्षि ॥४॥ कुपहार्द्रिवमुमुचानः। कुपहाद्रिवेति कुहाराईवा।
॥२द्वि। मुमुचानः स्विंग्नः। स्विंग्नःस्नातः। स्नातो मल्लादिवा। मलादिवेति मलात्। ॥२द्वि
इवा। पूतं पवित्रेणवा। पवित्रेणवाज्यमा। पवित्रेणवेति पवित्रेणाइवा। आ
ज्यमापः। आपः शुंधंतु। शुंधंतु मा। मैनेनसः। एनं स इत्येनसः ॥५॥ उद्व
१ स यम्। आवुयंतमसः तमसस्परि। परिस्वः। स्वः पश्यंतः। स्वरिति स्वः। पश्य

तउत्तरम्।उत्तरमित्युत्ऽतरम्।देवंदेवत्रा।देवत्रासूर्यम्।देवत्रेतिदेवत्रा।सूर्य
मगन्म।अगन्मज्योतिः।ज्योतिरुत्तमम्।उत्तममित्युत्ऽतमम्॥२१॥अपो
३ घा अद्य।अद्यानु।अन्वचारिषम्।अचारिषंरसेन।रसेनसम्।समसृक्ष्म
हि।असृक्ष्महीर्ससृक्ष्महि।पर्यस्वानग्ने।अग्नआगमम्।आगमंतम्।आगमम्
तम्मा।मासम्।संसृज।सृजवर्चसा।वर्चसाप्रजया।प्रजयाच।प्रजयेतिप्रऽ ४
जया।चधनेन।धनेनच।चेतिच।एधोसि।असेधिषीमहि।एधिषीमहिस
मित्।समिदसि।समिदितिसम्ऽइत्।असितेजः।तेजोसि।असितेजः।ते
जो।मयि।मयिधेहि।धेहीतिधेहि॥७॥समाववर्त्तिपृथिवी।समाववर्त्ती

ति सम्। आवर्वर्त्ति। पृथिवी सम्। समुषाः। उषाः सम्। समु सूर्य्यः। उं इ यूँ। सूर्य्यः

समु सूर्य्यः। समु विश्वम्। उं इत्यूँ। विश्वमिदम्। इदं जगत्। जगदिति जगत्।

वैश्वानरऽज्योतिर्भूयासम्। वैश्वानरऽज्योतिरिति वैश्वानरऽज्योतिः। भूया शतं ३

सं विभून्। विभून्कामान्। विभूनिति विऽभून्। कामान्वि। व्यश्नवै। अ

॥२७॥ श्नवै भूः। भूः स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥ ८॥ अभ्यादधामि। आदधामाद ॥२७॥

मि धामि समिधम्। समिधमग्ने। समिधमिति सम्ऽइधम्। अग्ने व्रतपते। व्रत

२ पते त्वयि। व्रतपत इति व्रत। पते। त्वयि व्रतम्। व्रतं च। च श्रद्धाम्। श्रद्धां च।

चोप। उपैमि। एमीन्धे। इन्धे त्वा। त्वा दीक्षितः। दीक्षितोऽअहम्। अहमित्यहम्॥ ९॥

यत्रब्रह्म।ब्रह्मच।चक्षत्रम्।क्षत्रंच।चसम्यंचौ।सम्यंचौचरतः।चरतःसह।
सहेतिसह।तंल्लोकम्।लोकंपुण्यम्।पुण्यंप्र।प्रज्ञेषम्।प्रज्ञेषंयत्र।यत्रदेवाः।
देवाःसह।सहाग्निना।अग्निनेत्यग्निना॥१०॥यत्रेंद्रः।इंद्रश्च।चवायुः।
वायुश्च।चसम्यंचौ।सम्यंचौचरतः।चरतःसह।सहेतिसह।तंल्लोकम्।लो
कंपुण्यम्।पुण्यंप्र।प्रज्ञेषम्।प्रज्ञेषंयत्र।यत्रसेदिः।सेदिर्न।नविद्यते।वि
द्यतइतिविद्यते॥११॥अंशुनाते।तेअंशुः।अंशुःपृच्यताम्।पृच्यतांप
रुषा।परुषापरुः।परुरितिपरुः।गंधस्ते।तेसोमम्।सोममवतु।अवतुम
दाय।मदायरसः।रसोऽअच्युतः।अच्युतइत्यच्युतः॥१२॥सिंचन्तिपरि।

पारिषिंचंति।सिंचुं सत्त्वा।उ सिंचंति।सिंचंति पुनंति।पुनंति।चेति चा।सुरयि
बध्नै।बध्नै मर्दै।मर्दै किंतवः।किंतवो वंदति।वंदति किंतवः।किंतव इति किंतवः॥१३॥
धानावंतं करंभिणम्।धानावंतमिति धाना।वंतम्।करंभिणमपूपवंतम्।
॥२८॥ अपूपवंतमुक्थिनम्।अपूपवंतमित्यपूप।वंतम्।उक्थिनमित्युक्थिनम्।
इंद्र प्रातः।प्रातर्जुषस्व।जुषस्व नः।न इति नः॥१४॥ इह दिं जोयाइंजोय ॥२८॥
गायत।गायत मरुतः।मरुतो वृत्रहंतमम्।वृत्रहंतममिति वृत्रहन्।तमम्।
ने२ येन ज्योतिः।ज्योतिरजनयन्।अजनयन्नृतावृधः।[illegible]ता पौंव मा[illegible]त दे२
वृध इत्यृत।वृधः।देवं देवाय।देवाय जागृवि।जागृवीति जागृवि॥१५॥

अध्वर्यो अद्रिभिः। अध्वर्योरित्यध्वर्यो। अद्रिभिः सुतम्। अद्रिभिरित्यद्रि-
भिः। सुतं सोमम्। सोमं पवित्रे। पवित्र आ नय। आ नय। नयेति नय।
पुनीहीन्द्राय। इन्द्राय पातवे। पातव इति पातवे ॥१६॥ [illegible] ॥ यो भूतानाम्। भू-
तानामधिपतिः। अधिपतिर्यस्मिन्। अधिपतिरित्यधि। पतिः। यस्मिंल्लो-
काः। लोका अधि। अधिश्रिताः। श्रिता इति श्रिताः। य ईशे। ईशे महतः। मह-
ता तो महान्। महांस्तेन। तेन त्वा। गृह्णामि त्वाम्। त्वामहम्। अहं मयि।
२ मयि गृह्णामि। गृह्णामि त्वाम्। त्वामहम्। अहमित्यहम् ॥१७॥ प्राणपा मे।
प्राणपा इति प्राण। पाः। मे अपानपाः। अपानपाश्चक्षुष्पाः। अपानपा

हस्तै पानप्रणाः। चक्षुष्पाः श्रोत्रपाः। चक्षुष्पा इति चक्षुः। पाः। श्रोत्रपाश्च। श्रोत्रपा
इति श्रोत्र। पाः। च मे। म इति मे। वाचो मे मे विश्वभेषजः। विश्वभेषजो मनसः।
विश्वभेषज इति विश्व। भेषजः। मनसोसि। असि विलायकः। विलायक
इति विलायकः॥५८॥ अश्विनं हुतस्य ते। अश्विनं हुतस्येत्यश्विनं। हुतस्य।
ते सरस्वती। हुतस्य। सरस्वति हुतस्येंद्रेण। सरस्वति हुतस्येति सरस्वति। हु
तस्य। इंद्रेण सुत्राम्णा। सुत्राम्णा हुतस्य। सुत्राम्णेति सु। त्राम्णा। हुतस्योपहू
तस्य। उपहूत उपहूतस्य। उपहूत इत्युप। हूतः। उपहूतस्य भक्षयामि। उपहू
तस्येत्युप। हूतस्य। भक्षयामीति भक्षयामि॥५९॥ समिद्ध इंद्रः। समि

धू इति सम्राईधः। इर्द्ध उषसां म्राउषसामनीके। अनीके पुरोरुचो। पुरोरुची
पूर्वहूत। पुरोरुचेत्ति पुरः। चो। पूर्वहूद्धा दधानः। पूर्वहूदिति पूर्वाहूत। वृद्ध
धान इति वृद्धधानः। त्रिभिर्दिवैः। त्रिभिरिति त्रिभिः। दिवे स्त्रीशातो। श्रीशाता
वज्रो बाहुः। वज्रो बाहुर्दधानो। वज्रबाहुरिति वज्र। बाहुः। दधानं वृत्र। सम्राट्
गंभि। विदुरंः। दुरौवनारा। वारेत्ति ववार॥२०॥ नराशंसः। प्रति। प्रत्तिभूरैः।
भूरोमिमानः। मिमानस्तन्नून पांत्। तन्नूनपात्प्रति। तन्नूनपादि
ति तन्नूऽनपात। प्रति यज्ञस्य। यज्ञस्य धामे। धामेति धाम। गो
भिर्वपावान्। वपावान्मधुना। वपावानिति वपाऽवान्। मधुनास

ति:

मेजन्त्रा। सम्मेजन्हिरण्येः। सम्मेजन्तं भिसुम्मा। अंजेन्त्राह्हिरण्येभ्रुंजी। चुंदी
पंजन्ति। युजन्ति प्रचेताः। प्रचेता इति प्रऽचेताः॥२१॥ इळितो देवैः। देवै
र्हरिवान्। हरिवाँ अभिष्टिः। हरिवानिति हरिऽवान्। अभिष्टिरा जुह्वा
नः। आजुह्वानो हविषा। आजुह्वान इत्याऽजुह्वानः। हविषा शर्धमानः।
॥३०॥ शर्धमान इति शर्धमानः। पुरंदरो गोत्रभित्। पुरंदर इति पुरम्ऽदरः। ॥३०॥
गोत्रभिद्वज्रबाहुः। गोत्रभिदिति गोत्रऽभित्। वज्रबाहुरा यातु। वज्रबा
हुरिति वज्रऽबाहुः। आ यातु। यातु यज्ञम्। यज्ञमुप। उप नः। नो जुषाणः। जु
षाण इति जुषाणः॥२२॥ जुषाणो बर्हिः। बर्हिर्हरिवान्। हरिवांनः। हरिवा

निवृत्तिहारी। वान्रानु इंडेः। इंडे प्राचीनम्। प्राचीनो सीत। सीदत्सुहिरशौ। सु
द्रिशौ पद्भिव्याः। सुद्रिशोति सुऽद्रिशौ। पद्भिव्या इति पद्भिऽव्याः। ऊरु मथ्याः
मथ्यमानम्। ऊरु मथ्या इत्युरुऽमथ्याः। मथ्यमानधं स्योनम्। स्योनमौर्यैः। द्वि ३
आद्रियैरत्नम्। आत्ते वसुभिः। वसुभिः सजोषाः। वसुभिरिति
वसुऽभिः। सजोषा इति सऽजोषाः।।२३।। इंद्रं दुरः। दुरः कवष्यः। कवष्यो धाव
मानः। धावेमानाः। प्रर्षाणम्। प्रर्षाणयेत्तु। येत्तु जनेयः। जनेयः सुपत्नीः।
सुपत्नीरिति सुऽपत्नीः। द्वारो देवीः। देवीरभि। अभितो वि। वि श्रयंताम्। तेः।
श्रयेतांरं। सुवीराः। सुवीरा वीरम्। सुवीरा इति सुऽवीराः। वीरं मथ्यमानाः।

७६३

मर्भमानाऽम महौभिः । महौभिरिति महःऽभिः ॥ २४ ॥ उषासानक्ता बृहती । उषसान
क्तेत्युषसानक्ता । बृहती बृहंतम् । बृहतीइति बृहती । बृहंतं पयस्वती । प
यस्वती सुदुघे । पयस्वतीइति पयस्वती । सुदुघे शूरम् । सुदुघेइति सुदुघे ।
शूरमिंद्रम् । इंद्रं तंतुम् । तंतुं ततम् । ततं पेशसा । पेशसा संवयंती । संवयंती देवा
नाम् । संवयंतीइति सम्ऽवयंती । देवानां देवम् । देवं यजतः । यजतः सुरुक्मे । सुरुक्म २० ९
इति सुरुक्मे ॥ २५ ॥ दैव्या मिमाना । मिमाना मनुषः । मनुषः पुरुत्रा । पुरुत्रा होता ॥ २५ ॥
॥२५॥ रौ । पुरुत्रेति पुरुऽत्रा । होतारा इंद्रम् । इंद्रं प्रथमा । प्रथमा सुवाचा । सुवाचेति सुऽ २२
वाचा । मूर्धन्यज्ञस्य । यज्ञस्य मधुना । मधुना दधाना । दधाना प्राचीनम् । प्राची
नं ज्योतिः । ज्योतिर्हविषा । हविषा वृधातः । वृधातइति वृधातः ॥ २६ ॥ ति

३६१

ग्नो देवीः। देवीर्हविषा। हविषा वर्द्धमानाः। वर्द्धमाना इंद्रं। इंद्रं जुषाणाः। जु
षाणा जनयः। जनयो न। न पत्नीः। पत्नीरिति पत्नीः। अच्छिन्नं तंतुं। तंतुं
पयसा। पयसा सरस्वती। सरस्वती इळा। इळा देवी। देवी भारती। भारती
विश्वतूर्त्तिः। विश्वतूर्त्तिरिति विश्वतूर्त्तिः॥ २७॥ त्वष्टा दधत्। दधच्छुष्मं।
ष्मं। शुष्ममिंद्राय। इंद्राय वृष्णे। वृष्णे ऽपाकः। अपाको ऽचिष्टुः। अचिष्टुर्य
शसे। यशसे पुरूणि। पुरूणीति पुरूणि। वृषा यजन्। यजन्वृषणं।
वृषणं भूरिरेताः। भूरिरेता मूर्द्धन्। भूरिरेता इति भूरिऽरेताः। मूर्द्ध
न्यज्ञस्य। यज्ञस्य सम्। समनक्तु। अनक्तु देवान्। देवानिति देवान्॥ २८॥

वनस्पतिरवसृष्टः। अवसृष्टो न। अवसृष्ट इत्यवऽसृष्टः। न पाशैः। पाशै
स्त्मन्या। त्मन्या समंजन्। समंजंछमिता। समंजन्निति सम्ऽअंजन्। श
मिता न। न देवः। देव इति देवः। इन्द्रस्य हव्यैः। हव्यैर्जठरं। जठरं पृणा
नः। पृणानः स्वदाति। स्वदाति यज्ञं। यज्ञं मधुना। मधुना घृतेन। घृ
तेनेति घृतेन॥ २०॥ स्तोकानामिंदुं। इंदुं प्रति। प्रति शूरः। शूर इंद्रः॥ ॥३२॥
॥३२॥ इंद्रो वृषायमाणः। वृषायमाणो वृषभः। वृषायमाण इति वृषऽयमा
णः। वृषभस्तुराषाट्। तुराषाड्घृतप्रुषा। तुराषाडिति तुराषाट्। घृतप्रुषा मनसा। घृत
प्रुषेति घृतऽप्रुषा। मनसा मोदमानाः। मोदमानाः स्वाहा। स्वाहा

द्वाः। द्वाऽअमृतोः। अमृतोर्मादयन्ताम्। मादयन्ताम्। मादयन्तामिति मादयन्ताम्॥२०॥
२ यो आतु। यात्विंद्रः। इंद्रो वसो। अवसउप। उपनः। नइह। इहस्तुतः। स्तुतः
सधमात्। सधमादस्तु। सधमादिति सधऽमात्। अस्तु भूरेः। भूर इति
भूरेः। वावृधानस्तविषीः। वावृधान इति ववृधानः। तविषीर्यस्य। यस्य
पूर्वीः। पूर्वीर्द्यौः। द्यौर्न। न क्षत्रम्। क्षत्रमभिभूति। अभिभूतिपुष्यात्। भि ८
अभिभूतीत्यभिऽभूति। पुष्यादिति पुष्यात्॥२१॥ आ नः। न इंद्रः।
इंद्रो दूरात्। दूरादा नः। आ नः। न आसात्। आसादभिष्टिकृत्। अभि
ष्टिकृदवसे। अभिष्टिकृदित्यभिष्टिऽकृत्। अवसे यासत्। यासदुग्रः।

उग्रस्य मन्यवः ॥ ज्येष्ठेभिरिन्द्रपतिः । इन्द्रपतिर्वज्रबाहुः । इन्द्रपतिरितीन्द्र ।
पतिः । वज्रबाहुः सं गो । वज्रबाहुरिति वज्र । बाहुः । सं गे समत्सु । संग
इति सम् । गे । समत्सु तुर्वणिः । समत्स्विति स । मत्सु । तुर्वणिः पृत
न्यून् । पृतन्यूनिति पृतन्यून् ॥ ३२ ॥ आ नः । न इंद्रः । इंद्रो हरिभिः ।
हरिभिर्यातु । हरिभिरिति हरि । भिः । यात्वच्छ । अच्छार्वाचीनः । अर्वा ॥३२५
॥३२४॥ चीनो अवसे । अवसे राधसे । राधसे च । चेति च । तिष्ठाति वज्री । वज्री
मघवा । मघवा विरप्शी । मघवेति मघ । वा । विरप्शीमम् । विरप्शीति
वि । रप्शी । इमं यज्ञम् । यज्ञमनु । अनु नः । नो वाजसातौ । वाजसा

मिंद्रं

ता इति त्राऽता । सातौ ॥ २३ ॥ त्रातारमिंद्रम् । इंद्रमवितारम् । अवितारमिंद्रम् ।
इंद्रं हवेहवे । हवेहवे सुहवम् । हवेहव इति हवेऽहवे । सुहवं शूरम् । सुह
वमिति सुऽहवम् । शूरमिंद्रम् । इंद्रमितींद्रम् । ह्वयामि शक्रम् । शक्रं
पुरुहूतम् । पुरुहूतमिंद्रम् । पुरुहूतमिति पुरुऽहूतम् । इंद्रं स्वस्ति ।
स्वस्ति नः । नो मघवा । मघवा धातु । मघवेति मघऽवा । धात्विंद्रः । इंद्र इ
तींद्रः ॥ २४ ॥ इंद्रः सुत्रामा । सुत्रामा स्ववान् । सुत्रामेति सुऽत्रामा । स्ववाँऽअ त्रामा ।३
वोभिः । स्ववानिति स्वऽवान् । अवोभिः सुमृळीकः । अवोभिरित्यवःऽभिः ।
ति
२
भिः । सुमृळीको भवतु । सुमृळीक इति सुऽमृळीकः । भवतु विश्व

३६८

वेदाः। विश्ववेदा इति विश्वऽवेदाः। बाधतां द्वेषः। द्वेषोऽअभयम। अभयं
कृणोतु। कृणोतु सुवीर्यस्य। सुवीर्यस्य पतयः। सुवीर्यस्येति सुऽवीर्य
स्य। पतयः स्याम। स्यामेति स्याम॥३९॥ तस्य वयम। वयं सुमतौ।
सुमतौ यज्ञियस्य। सुमताविति सुऽमतौ। यज्ञियस्यापि। अपि भद्रे।
भद्रे सौमनसे। सौमनसे स्याम। स्यामेति स्याम। स सुत्रामा।
॥३४॥ सुत्रामा स्ववान्। सुत्रामेति सुऽत्रामा। स्ववाँ इन्द्रः। स्ववानिति स्व ॥३४॥
वान्। इन्द्रो अस्मे। अस्मे आरात्। अस्मे इत्यस्मे। आराच्चित्। चिद्द्वे
षः। द्वेषस्सनुतः। सनुतर्युयोतु। युयोत्विति युयोतु॥४०॥ आमन्द्रैः।

मंद्रैरिंद्र। इंद्र हरिभिः। हरिभिर्याहि। हरिभिरिति हरि।भिः। याहि मयूररोमभिः।
मयूररोमभिरिति मयूररोमऽभिः। मा त्वा। त्वा के। के चित्। चिंन्नि। नियं
मन्। यमन्विं। विं न। न पाशिनः। पाशिनोत्ति। अत्ति धन्वेव। धन्वेव तान्।
धन्वेवेति धन्वाऽइव। तांऽइहि। इहीतीहि॥३७॥ एवेत्। इदिंद्रम्। इंद्रं वृषणम्।
वृषणं वज्रबाहुम्। वज्रबाहुं वसिष्ठासः। वज्रबाहुमिति वज्र।बाहुम्। वसि
र्चै ष्ठासोऽभि। अभ्यर्चंति। अर्चंत्यर्कैः। अर्कैरित्यर्कैः। स नः। न स्तुतः। स्तुतो
वीरवत्। वीरवद्धातु। वीरवदिति वीरऽवत्। धातु गोमत्। गोमद्यूयम्। गो
मदिति गोऽमत्। यूयं पात। पात स्वस्तिभिः। स्वस्तिभिः सदा। स्वस्तिभिरि

तिसुस्तिऽभिः । सहोनः । नु इति नः ॥ ५८ ॥ समिद्धो अग्निः । समिद्ध इति स
मऽइद्धः । अग्निरश्विना । अश्विना तप्तः । तप्तो घर्मः । घर्मो विराट् । विरा
ट्सुतः । विराडिति विऽराट् । सुत इति सुतः । दुहे धेनुः । धेनुः सरस्वती । स
रस्वती सोमम् । सोमं शुक्रम् । शुक्रमिह । इहेन्द्रियम् । इन्द्रियमितीन्द्रि
यम् ॥ ५९ ॥ तनूपा भिषजा । तनूपेति तनूऽपा । भिषजा सुते । सुते अश्वि ॥ ३९ ॥
॥ ३९ ॥ ना । अश्विनोभा । उभा सरस्वती । सरस्वतीति सरस्वती । मध्वा रजां
ंसि । रजांसीन्द्रियम् । इन्द्रियमिन्द्राय । इन्द्राय पथिभिः । पथिभि थि २
र्वहान् । पथिभिरिति पथिऽभिः । वहानिति वहान् ॥ ६० ॥ इन्द्रायेन्दुम् । स

इंद्रं सरस्वती। सरस्वती नराशंसेन। नराशंसेन नग्नहुम्। नग्नहुमिति न
ग्नहुम्। अधातामश्विना। अश्विना मधु। मधु भेषजम्। भेषजं भिषजा। भि
षजा सुते। सुत इति सुते॥४१॥ आजुह्वाना सरस्वती। आजुह्वानेत्याऽजुह्वाना।
सरस्वतीन्द्राय। इन्द्रायेन्द्रियाणि। इन्द्रियाणि वीर्यम्। वीर्यमिति वीर्यम्। इडा
भिरश्विनौ। अश्विना इषम्। इषं सम्। समूर्जम्। ऊर्जं सम्। सं रयिम्।
रयिं दधुः। दधुरिति दधुः॥४२॥ अश्विना नमुचेः। नमुचेः सुतम्। सुतं
सोमम्। सोमं शुक्रम्। शुक्रं परिस्रुता। परिस्रुतेति परिऽस्रुता। सर
स्वती तम्। तमाभरत्। आभरत्। अभरद्बर्हिषा। बर्हिषेन्द्राय। इन्द्राय पा

तनि। पातवइति पातवे॥४३॥ कुवच्योन। नव्यचस्वतीः। व्यचस्वतीरभ्विभ्याम्।
अभ्विभ्योन। अभ्विभ्यामित्यभ्वि। भ्याम्। नदुरः। दुरोहिर्योः। हिर्योइति हिर्योः।
हंवोना। नरोदंसी। रोदंसीउभे। रोदंसीइति रोदंसी। उभेदुहे। उभेइत्युभे।
दुहेकामान्। कामान्त्सरस्वती। सरस्वतीति सरस्वती॥४४॥ उषासानक्तम॥ ॥इध्धि॥
भ्विना। उषसानक्तमित्युषसानक्तमा। अभ्विनादिवा। दिवेवेर्मे। इंद्रंसायम्।
॥इध्धि॥ सायमिंद्रियैः। इंद्रियैरितींद्रियैः। संजानानेसुपेशसा। संजानानेइ
तिसम्। जानाने। सुपेशसासम्। सुपेशसेति सुऽपेशसा। समंजाते। अ
जाते सरस्वत्या। अंजाते इत्यंजाते। सरस्वत्येति सरस्वत्या॥४५॥ पातंनः।

३८४

नो अश्विना। अश्विना [illegible] देवौ। देवौ पाहि। पाहि नक्तम्। नक्तं सरस्व-
ति। सरस्वतीति सरस्वति। दैव्या होतारा। होतारा भिषजा। भिषजा पातम्।
२ स पातमिंद्रम्। इंद्रं सचा। सचा सुते। सुत इति सुते॥४६॥ तिस्रस्त्रेधा। त्रेधा
सरस्वती। सरस्वत्यश्विना। अश्विना भारती। भारती इडा। इडेतीडा। तीव्रं
परिस्रुता। [illegible] परिस्रुता सोमम्। परिस्रुतेति परिऽस्रुता। सोममिं-
द्राय। इंद्राय सुषुवुः। सुषुवुर्मदम्। सुषुवुरिति सुसुवुः। मदमिति मदम्॥४७॥
अश्विना भेषजम्। भेषजं मधु। मधु भेषजम्। भेषजं नः। नः सरस्वती। सर-
स्वतीति सरस्वती। इंद्रे त्वष्टा। त्वष्टा यशः। यशः श्रियम्। श्रियं रूपम्। रूपम्।

३८५

स्तूपो स्तूप मधुः। स्तूपो स्तूपमिति स्तूपम्। स्तूपम्। मधु सुतो। सुत इति सुते॥४८॥
ऋतुथेन्द्रः। ऋतुथेत्यृतुथा। इन्द्रो वनस्पतिः। वनस्पतिश्शशमानः। शश
मानः परिस्रुता। परिस्रुतेति परिऽस्रुता। कीलालमश्विभ्याम्। अश्वि ॥३७॥
भ्यां मधु। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्। मधु दुहे। दुहे धेनुः। धेनुः सरस्वती।
॥३७॥ सरस्वतीति सरस्वती॥४९॥ गोभिर्न। न सोमम्। सोममश्विना। अश्वि
ना मासरेण। मासरेण परिस्रुता। परिस्रुतेति परिऽस्रुता। समधातम्। अ
धातं सरस्वत्या। सरस्वत्या स्वाहा। स्वाहेन्द्रे। इन्द्रे सुतम्। सुतम्मधु। मध्विति
मधु॥५०॥ अश्विना हविः। हविरिन्द्रियम्। इन्द्रियं नमुचेः। नमुचेर्धिया।

प्रिया सरस्वती। सरस्वतीति सरस्वती। आ शुक्रम। शुक्रमासुरात्। आसुरा
द्वसु। वसु मघम्। मघमिन्द्राय। इन्द्राय जज्ञिरे। जज्ञिर इति जज्ञिरे॥५१॥
यमश्विना। अश्विना सरस्वती। सरस्वती हविषा। हविषेन्द्रम्। इन्द्रमव
र्धयन्। अवर्धयन्नित्यवर्धयन्। स बिभेद। बिभेद वलम्। वलं मघम्।
मघं नमुचौ। नमुचा आसुरे। आसुरे सचा। सचेति सचा॥५२॥ तमिं
द्रम्। इंद्रं पशवः। पशवः सचा। सचाश्विना। अश्विनोभा। उभा सर
स्वती। सरस्वतीति सरस्वती। अधीना। अभि। अभ्यनूषत। अनूषत
हविषा। हविषा यज्ञे। यज्ञ इन्द्रियैः। इन्द्रियैरितीन्द्रियैः॥५३॥ य इन्द्रो।

३५७

इंद्रे इंद्रियम्।इंद्रियं दधुः।दधु स्सविता।सविता वरुणः।वरुणो भगः।भग इति
भगः॥ स सुत्रामा।सुत्रामा हविष्पतिः।सुत्रामेति सु।त्रामा।हविष्पतिर्य
जमानाय।हविः।पतिरिति हविः।पतिः।यजमानाय सश्चत।सश्चतेति ॥३८॥
सश्चत॥५४॥ सविता वरुणः।वरुणो दधत्।दधद्यजमानाय।यजमा
नाय दाशुषे।दाशुष इति दाशुषे।आ दत्त।आदत्त नमुचेः।नमुचेर्वसु।वसु
॥३८॥ सुत्रामा।सुत्रामा बलम्।सुत्रामेति सु।त्रामा।बलमिंद्रियम्।इंद्रिय
मितींद्रियम्॥५५॥ वरुणः क्षत्रम्।क्षत्रमिंद्रियम्।इंद्रियं भगेन।भ
गेन सविता।सविता श्रियम्।श्रियमितिश्रियम्।सुत्रामा यशसा।सुत्रा

ऽस्ति सुऽजामा । यशसा बलेन्म्रा । बलेन्द्रियाणाः । इन्द्रियाणायुञ्जमा । युञ्जमारात । आरी
तेऽयोराता ॥ ५६ ॥ अश्विना गोभिः । गोभिरिन्द्रियम् । इन्द्रियमश्वेभिः । अश्वे
भिर्वीर्यम् । वीर्यं बलम् । बलमिति बलम् । हविषेन्द्रम् । इन्द्रं सरस्वती । सर
स्वती यजमानम् । यजमानमवर्धयन् । अवर्धयन्नित्यवर्धयन् ॥ ५७ ॥
ता नासत्या । नासत्या सुपेशसा । सुपेशसा हिरण्यवर्तनी । सुपेशसेति सुऽपे
शसा । हिरण्यवर्तनी नरा । हिरण्यवर्तनी इति हिरण्यऽवर्तनी । नरेति
नरा । सरस्वती हविष्मती । हविष्मतीन्द्र । इन्द्र कर्मसु । कर्मसु नः । कर्मस्वि
ति कर्मऽसु । नोऽवत । अवतेत्यवत ॥ ५८ ॥ ता भिषजा । भिषजा सुकर्मणा ।

३५८

सुकर्मणा स्सा। सुकर्म्मणेति सु। कर्मणा। सा सुदुघा। सुदुघा सरस्वती। सुघेति सु। दुघा।
सरस्वतीति सरस्वती। स वृत्रहा। वृत्रहा शतक्रतुः। वृत्रहेति वृत्र। हा। शतक्रतुरिं
द्रीया। शतक्रतुरिति शत। क्रतुः। इंद्रो यदधुः। दधुरिंद्रियम्। इंद्रियमितींद्रि
यम्॥५०॥ युवं सुरामम्। सुराममश्विना। अश्विना नमुचौ। नमुचा आसुरे।
॥३९॥ आसुरे सचा। सचेति सचा। विपिपाना स्सरस्वती। विपिपानाइति वि। पिपाना। ॥३९५
सरस्वतींद्रम्। इंद्रं कर्मसु। कर्मस्वावत। कर्मस्विति कर्म। सु। आवतेत्यावत॥ छि॥
यस्मिन्नश्वासः। अश्वास ऋषभासः। ऋषभास उक्षणः। उक्षणो वशाः। वशा मे
षाः। मेषा अवसृष्टासः। अवसृष्टास आहुताः। अवसृष्टास इत्यव। सृष्टासः।

हुं ५ पे।

आता इत्या।हुताः। कीलालपे सोमपृष्ठाय। कीलालप इति कीलाला। सोमपृष्ठाय
वेधसे। सोमपृष्ठायेति सोमऽपृष्ठाय। वेधसे हृदा। हृदा मतिम्। मतिं जनय। जन
य चारुम्। चारुमग्नये। अग्नय इत्यग्नये॥ १४॥ अहोत्यग्ने। अग्ने हविः। हविरास्ये।
आस्येता ते स्रुचीव। स्रुचीव घृतम्। स्रुचीवेति स्रुचि।इव। घृतं चम्वीव। चम्वीव सो
मः। चम्वीवेति चम्वि।इव। सोम इति सोमः। वाजसनीं रयिम्। वाजसनिमि
ति वाज।सनिम्। रयिमस्मे। अस्मे सुवीरम्। अस्मे इत्यस्मे। सुवीरं प्रशस्तम्।
सुवीरमिति सु।वीरम्। प्रशस्तं धेहि। प्रशस्तमिति प्र।शस्तम्। धेहि यशसम्।
यशसं बृहंतम्। बृहंतमिति बृहंतम्॥ १५॥ अश्विना तेजसा तेजसा चक्षुः।

चक्षुः प्राणेन । प्राणेन सरस्वती । सरस्वती वीर्यम् । वीर्यमिति वीर्यम् । वाचें
द्रः । इंद्रो बलेन । बलेनेंद्राय । इंद्राय दधुः । दधुरिंद्रियम् । इंद्रियमितींद्रि
यम् ॥ ८० ॥ गोमदू षु णासत्या । गोमदिति गोमत् । ऊँ इत्यूँ । सु नासत्या । नास
त्याश्ववत् । अश्ववद्यातम् । अश्ववदित्यश्वऽवत् । यातमश्विना । अश्वि ॥४०॥
॥४०॥ नेत्यश्विना । वर्त्ती रुद्रा । रुद्रा नृपाय्यम् । नृपाय्यमिति नृऽपाय्यम् ॥ ८१ ॥ न यत् ।
यत्परः । परो न । नांतरः । अंतर आदधर्षत् । आदधर्षद्वृषण्वसू । आदध
र्षदित्याऽदधर्षत् । वृषण्वसू इति वृषण्ऽवसू । दुःशंसो मर्त्यः । दुःशंस
इति दुःऽशंसः । मर्त्यो रिपुः । रिपुरिति रिपुः ॥ ८२ ॥ ता नः । न आ । आ वोळ्हम् ।

आवोल्हम्। वोल्हमश्विना। अश्विना रयिम्। रयिं पिशंगसंदृशम्। पिशंग
संदृशमिति पिशंग। संदृशम्। धिष्ण्या वरिवोविदम्। वरिवोविदमिति वरिवः।
विदम्॥ ९॥ पावका नः। नः सरस्वती। सरस्वती वाजेभिः। वाजेभि वाजिनी
वती। वाजिनीवतीति वाजिनी वती। यज्ञं वष्टु। वष्टु धियावसुः। धियावसु
रिति धिया। वसुः॥ १०॥ चोदयित्री सूनृतानाम्। सूनृतानां चेतन्ती। चेतं
ती सुमतीनाम्। सुमतीनामिति सुमतीनाम्। यज्ञं दधे। दधे सरस्वती।
सरस्वतीति सरस्वती॥ ११॥ महो अर्णः। अर्णः सरस्वती। सरस्वती प्र।
प्र चेतयति। चेतयति केतुना। केतुनेति केतुना। धियो विश्वाः। विश्वा वि।

३८२

विराजति। राजतीति राजति॥ छि॥ इंद्रा याहि। आ याहि। याहि चित्रभानो। चि
त्रभानो सुताः। चित्रभानो इति चित्र। भानो। सुता इमे। इमे त्वायवः। त्वायव
इति त्वा। यवः। अण्वीभिस्तना। तना पूतासः। पूतास इति पूतासः॥ ७०॥ धि
येषितः। इषितो विप्रजूतः। विप्रजूतः सुतावतः। विप्रजूत इति वि। प्रजूतः।
॥४५॥ सुतवत इति सुता। वतः। उप ब्रह्माणि। ब्रह्मा वाघतः। वाघत इति वाघतः॥ ७१॥ तू ॥४५॥ ण
तुजानु उप। उप ब्रह्माणि। ब्रह्माणि हरिवः। हरिव इति हरि। वः। सुते दधिष्वा
धिष्व नः। नश्चनः। चन इति चनः॥ ७२॥ अश्विना पिबताम। पिबतां मधु।
मधु सरस्वत्या। सरस्वत्या सजोषसा। सजोषसेति स। जोषसा। इंद्रः सुत्रामा।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सुत्रामाऽइन्द्रहुताः । सुत्रामेति सु । त्रामा । इन्द्रहुता जुषंताम् । इन्द्रहुतेति इन्द्रहुताः । जु
षंताꣳ सौम्यम् । सौम्यं मधु । मध्विति मधु ॥ ७१ ॥ ९ ॥ छ ॥ इति क्रमे द्वाविं
शतितमोध्यायः ॥ छ ॥ ध ॥ ॥ छ ॥ ध ॥ हरिः ॥ ॐ मू ॥ इमम्मे । मे वरुण ।
वरुण श्रुधि । श्रुधी हवं । हवमद्य । अद्या च । चेति च । च मृळय । मृळयेति मृळय ।
त्वामेवस्युः । अवस्युराचके । आचके । चक इति चके ॥ १ ॥ त्वन्नः । नो अग्ने । अ
ग्ने वरुणस्य । वरुणस्य विद्वान् । विद्वान्देवस्य । देवस्य हेळ्हः । हेळ्हो अव । अव
यासिसीष्ठाः । यासिसीष्ठा इति यासिसीष्ठाः । यजिष्ठो वह्नितमः । वह्नितमः शो
शुचानः । वह्नितम इति वह्नि । तमः । शोशुचानो विश्वा । विश्वा द्वेषाꣳसि द्वेषा

ंसि प्र। प्र मुमुग्धि। मुमुग्ध्यस्मत्। अस्मदित्यस्मत्॥२॥ स त्वम्। त्वं नः। नो
अग्ने। अग्नेऽवमः। अवमो भव। भवोती। ऊती नेदिष्ठः। नेदिष्ठो अस्याः।
अस्या उषसः। उषसो व्युष्टौ। व्युष्टाविति विऽउष्टौ। अव यक्ष्व। यक्ष्व नः।
नो वरुणम्। वरुणं रराणः। रराणो वीहि। वीहि मृळीकम्। मृळीकं सु ॥४२॥
हवः। सुहवो नः। सुहव इति सुऽहवः। न एधि। एधीत्येधि॥३॥ महीमू षु
॥४२॥ मातरम्। ऊ इत्यूँ। सु मातरम्। मातरं सुव्रतानाम्। सुव्रतानामृतस्य।
सुव्रतानामिति सुऽव्रतानाम्। ऋतस्य पत्नीम्। पत्नीमवसे। अवसे
हुवेम। हुवेमेति हुवेम। तुविक्षत्रामजरन्तीम्। तुविक्षत्रामिति तुवि। क्षत्राम्। अ

अरंतीमुरूचीम्।उरूचीं सुशर्म्माणम्।सुशर्म्माणमदितिम्।सुशर्म्माणमिति सु।
शर्म्माणम्।अदितीं सु~~शर्म्माणम्~~॥ प्रणीतिम्।सुप्रणीतिमिति सु।प्रनीतिम्॥४॥ ते २
सुत्रामाणं पृथिवीम्।सुत्रामाणमिति सु।त्रामाणम्।पृथिवीं द्याम्।द्यामनेह
४ री सम्।अनेहसं सुत्रामाणम्।सुशर्म्माणमदितिम्।सुशर्म्माणमिति सु।शर्म्मा
णम्।अदितीं सुप्रणीतिम्।सुप्रनीतिमिति सु।प्रनीतिम्।दैवीं नावम्।नावं
स्वरित्राम्।स्वरित्रामनागसम्।स्वरित्रामिति सुऽअरित्राम्।अनागसम
नी स्रवंतीम्।अस्रवंतीमारुहेम।आरुहेमा।रुहेमा स्वस्तये।स्वस्तय इति स्वस्तये॥५॥
३ सुनावमारुहेयम्।सुनावमिति सु।नावम्।आरुहेयम्।रुहेयमस्रवंतीम्।
अस्रवंतीमनागसम्।अनागसमित्यनागसम्।शतारित्रां स्वस्तयेरि

तारिज्ञाभितिरातात्अरिज्ञाम्। स्वस्तय्येइतिस्वस्तये।।६।।आनः।नोमित्रावरु
णा।मित्रावरुणाघृतैः।घृतैर्गव्यूतिम्।।गव्यूतिमुक्षतम्।उक्षतमितिसूक्षतम्।
मध्वारजांऽशिसि।रजांऽसिसुक्रतू।सुक्रतूइतिसुक्रतू।।७।।प्रबाहवा।बाह
वासिसृतम्।सिसृतंजीवसे।जीवसेनः।नआ।आनः।नोगव्यूतिम्।।गव्यू
तिमुक्षतम्।उक्षतंघृतेन।घृतेनेतिघृतेन।आमो।मानने।जनेश्रवयतम्।
श्रवयतंयुवाना।युवानाश्रुतम्।श्रुतंमे।मेमित्रावरुणा।मित्रावरुणा
नाहवेमा।इमेतीमा।।८।।समिद्धोअग्निः।समिद्धइतिसम्ऽइद्धः।अग्निः
समिधा।समिधासुसमिद्धः।सधेतिसम्ऽइधा।सुसमिद्धोवरेण्यः।सुस
मिद्धइतिसु।समिद्धः।वरेण्यइतिवरेण्यः।।९।।गायत्रीछंदः।छंदइंद्रियम्।
इंद्रियंत्र्यविः।त्र्यविर्गौः।त्र्यविरितित्रिऽअविः।गौर्वयः।वयोदधुः।दधुरि

तिं दधुः ॥४९॥ तनूनपा शुचिव्रतः। तनूनपा इति तनू। न पात्॥ शुचिव्रत
स्तनूपाः। शुचिव्रत इति शुचि। व्रतः। तनूपाः। तनूपा इति तनू। पाः। चु सर
स्वती॥ सरस्वतीति सरस्वती। उष्णिहा छंदः। छंद इन्द्रियम्। इन्द्रियं दित्यवाट्
दित्यवाड्गौः। दित्यवाडिति दित्य। वाट्। गौर्वयः। वयो दधुः। दधुरिति दधुः ॥५०॥
इडाभिरग्निः। अग्निरीड्यः। ईड्यः सोमः। सोमो देवः। देवो अमर्त्यः। अम
र्त्य इत्यमर्त्यः। अनुष्टुप् छंदः। अनुष्टुबित्यनु। स्तुप्। छंद इन्द्रियम्। इन्द्रियं पं
चाविः। पंचाविर्गौः। पंचाविरिति पंच। अविः। गौर्वयः। वयो दधुः। दधु
रिति दधुः ॥५१॥ सुबर्हिरग्निः। सुबर्हिरिति सु। बर्हिः। अग्निः पूषण्वान्। पूष २
पूषण्वान्स्तीर्णबर्हिः। पूषण्वानिति पूषण्। वान्। स्तीर्णबर्हिरमर्त्यः। स्तीर्ण

वेहिरन्तिस्तीर्णा। बर्हिः। अमर्त्यसुदस्य मर्त्यः। उष्णिक्छंदः। छंद इंद्रियम्। आ। इंद्रि-
ये त्रिवत्सः। त्रिवत्सो गौः। त्रिवत्स इति त्रि। वत्सः। गौर्वयः। वयो दधुः। दधु-
दि रिति दधुः॥१२॥ दुरो देवीः। देवीर्दिशः। दिशो महीः। महीर्ब्रह्मा। ब्रह्मा देवः।
२ देवो बृहस्पतिः। बृहस्पतिरिति बृहस्पतिः। पंक्तिश्छंदः। छंद इह। इहेंद्रि- ॥४४॥
यम्। आ। इंद्रिये तुर्यवाट्। तुर्यवाड्गौः। तुर्यवाडिति तुर्य। वाट्। गौर्वयः। वयो
॥४४॥ दधुः। दधुरिति दधुः॥१३॥ उषे यह्वी। उषे इत्युषे। यह्वी सुपेशसा। यह्वी इति
यह्वी। सुपेशसा विश्वे। सुपेशसेति सु। पेशसा। विश्वे देवाः। देवा अमर्त्याः।
अमर्त्या इत्यमर्त्याः। त्रिष्टुप्छंदः। त्रिष्टुबिति त्रि। स्तुप्। छंद इह। इहेंद्रियम्।
यं इंद्रिये पष्ठवाट्। पष्ठवाड्गौः। पष्ठवाडिति पष्ठ। वाट्। गौर्वयः। वयो दधुः। दधुरि

ति दधुः ॥१४॥ दैव्या होतारा होतारा भिषजा । भिषजौ ऐणा इं ऐं सयुजा । सयुजौ
युजा । सयुजौ इति सयुजा । युजौ इति युजा । जगती छंदे ईः । छंदे ई ड्डि यमू । इंड्डि
मेनक्वाम्ना । अनड्वानौ गौः । गोर्वयः । वयो दधुः । दधुरिति दधुः ॥१५॥ तिस्रः
श्लो । इड्वा सरस्वती । सरस्वती भारती । भारती मरुतः । मरुतो विरौः । विरा
इति विरौः । विराड्डईः । विराड्डित्ति विराड्डा छंदे इड्डा इड्डे ड्डिपमू । इड्डिये धेनुः ।
धेनुर्गौः । गोर्नानवयः । वयो दधुः । दधुरिति दधुः ॥१६॥ वषट्नुरीपः । नु
रीपो अच्युतः । अच्युत इंद्राग्नी । इंद्राग्नी पुष्टिवर्धना । इंद्र इति इंद्राग्नी । पुष्टि
वर्धने ति पुष्टि । अनघेना । द्विपदा छंदे ईः । द्विपदेति द्विपदा । पक्षी छंदे इंड्डियमा । इंड्डिय
मुक्षा । उक्षा गौः । गोर्नानवयः । वयो दधुः । दधुरिति दधुः ॥१७॥ रामसतानेः ।

३०१

णो वनस्पतिः। वनस्पतिः सविता। सविता प्रसुवन्। प्रसुवन् भगम्। प्रसुवन्निति प्र।
सुवन्। भगमिति भगम्। ककुभं छंदः। छंद इह। इहेंद्रियम्। इंद्रियं वशाम्। व
शां वेहत्। वेहद्वयः। वयो दधुः। दधुरिति दधुः॥१८॥ स्वाहा यज्ञम्। यज्ञं ४
वरुणः। वरुणः सुक्षत्रः। सुक्षत्रो भेषजम्। सुक्षत्र इति सु। क्षत्रः। भेषजं ॥४५॥
करत्। करदिति करत्। अतिछंदा इंद्रियम्। अतिछंदा इत्यति। छंदाः। इं
॥४५॥ द्रियं बृहत्। बृहदृषभः। ऋषभो गौः। गौर्वयः। वयो दधुः। दधुरिति दधुः॥१९॥ छ॥
वसंते नर्तुना। ऋतुना देवाः। देवा वसवः। वसवस्त्रिवृता। त्रिवृता स्तुताः। ८७
त्रिवृतेति त्रिऽवृता। स्तुता इति स्तुताः। रथंतरेण तेजसा। रथंतरेणेति र
थंऽतरेण। तेजसा हविः। हविरिंद्रे। इंद्रे वयः। वयो दधुः। दधुरिति दधुः॥२०॥

३२२

ग्रीष्मेण ऋतुना। ऋतुना देवाः। देवा रुद्राः। रुद्राः पंचदशे। पंचदशे स्तुताः। पंचदश इति पंचऽदशे। स्तुता इति स्तुताः। बृहता यशसा। यशसा बलम्। बलं हविः। हविरिन्द्रे। इन्द्रे वयः। वयो दधुः। दधुरिति दधुः॥२१॥ वर्षाभिर्ऋतुना। ऋतुनादित्याः। आदित्याः स्तोमे। स्तोमे सप्तदशे। सप्तदशे स्तुताः। सप्तदश इति सप्तऽदशे। स्तुता इति स्तुताः। वैरूपेण विशा। विशौजसा। ओजसा हविः। हविरिन्द्रे। इन्द्रे वयः। वयो दधुः। दधुरिति दधुः॥२२॥ शारदेन ऋतुना। ऋतुना देवाः। देवा एकवींशे। एकवींशे ऋभवः। एकवींश इत्येकऽवींशे। ऋभवः स्तुताः। स्तुता इति स्तुताः। वैराजेन श्रिया। श्रिया श्रियम्। श्रियं हविः। हविरिन्द्रे। इन्द्रे वयः। वयो दधुः। दधुरिति दधुः॥२३॥ हेमंतेन ऋतुना। ऋ

तुना देवाः। देवास्त्रिणवे। त्रिणवे मरुतः। त्रिनव इति त्रिऽनवे। मरुतः स्तुताः। स्तुता इ-
ति स्तुताः। बलेन शक्वरीः। शक्वरीः सहः। सहो हविः। हविरिन्द्रे। इन्द्रे वयः। वयो
दधुः। दधुरिति दधुः॥२४॥ शैशिरेण ऋतुना। ऋतुना देवाः। देवास्त्रयस्त्रिं-
शे। त्रयस्त्रिंशेऽमृताः। त्रयस्त्रिंश इति त्रयःऽत्रिंशे। अमृताः स्तुताः। स्तुता इति ४७
स्तुताः। सत्येन रेवतीः। रेवतीः क्षत्रम्। क्षत्रं हविः। हविरिन्द्रे। इन्द्रे वयः। व- ॥४६॥
यो दधुः। दधुरिति दधुः॥२५॥ होता यक्षत्। यक्षत्समिधा। समिधाग्निम्।
॥४६॥ समिधेति सम्ऽइधा। अग्निमिडः। इडस्पदे। पदेऽश्विना। अश्विनेन्द्रम्।
इन्द्रं सरस्वतीम्। सरस्वतीमजः। अजो धूम्रः। धूम्रो न। न गोधूमैः। गोधूमैः
कुवलैः। कुवलैर्भेषजम्। भेषजं मधु। मधु शष्पैः। शष्पैर्न। न तेजः।

३२४

तेइंद्रियम्।इंद्रियंपयः।पयःसोमः।सोमःपरिस्रुता।परिस्रुताघृतम्।परिस्रु १
स्रुतेतिपरि।स्रुता।घृतंमधु।मधुव्यंतु।व्यंत्वाज्यस्य।आज्यस्यहोतः।होतर्य
ज।यजेतियज॥२६॥तनूनपात्सरस्वती।सरस्वतीमम।तनूनपादितितनू।नपात्।स
रस्वतीमविः।अविर्मेषः।मेषोन।नभेषजम्।भेषजंपथा।पथामधुमता।
२ मधुमताभरन्।मधुमतेतिमधु।मता।भरन्नश्विना।अश्विनेंद्राय।इंद्रायवी
वीर्यम्।वीर्यंबदरैः।बदरैरुपवाकाभिः।उपवाकाभिर्भेषजम्।उपवाका
भिरित्युपवाकाभिः।भेषजंतोक्मभिः।तोक्मभिःपयः।तोक्मभिरि
तितोक्मऽभिः।पयइतिपयः॥२७॥नराशंसंनग्नहुम्।नग्नहुंप नु २
तिम्।पतींसुरायाः।सुरायाभेषजम्।भेषजंमेषः।मेषःसरस्वती।सर

स्वतीभिषक्।भिषग्रथः।रथोन।नचंद्री।चंद्र्यश्विनोः।अश्विनोर्वपाः।
वपाइंद्रस्य।इंद्रस्यवीर्यम्।वीर्यंबदरैः।बदरैरुपवाकाभिः।उपवाका
भिर्भेषजम्।उपवाकाभिरित्युपवाकाभिः।भेषजंतोक्मभिः।तो
क्मभिःपयः।तोक्मभिरितितोक्मऽभिः।पयइतिपयः॥२८॥इर्वेळितैः।
ईळितआजुह्वानः।आजुह्वानःसरस्वती।आजुह्वानइत्याऽजुह्वानः ॥५७॥
सरस्वतीमिंद्रम्।इंद्रंबलेन।बलेनवर्द्धयन्।वर्द्धयन्नृषभेण।ऋष
॥४७॥ भेणगवा।गवेंद्रियम्।इंद्रियमश्विना।अश्विनेंद्राय।इंद्रायभेषजम्।
भेषजंयवैः।यवैःकर्कंधुभिः।कर्कंधुभिर्मधु।कर्कंधुभिरितिकर्कंधु
ऽभिः।मधुलाजैः।लाजैर्न।नमासरम्।मासरंपयः।पयइतिपयः॥२९॥

वर्हि रू र्णोम्रदाः । छुर्णोम्रदा । भिषक्ब्रा डुर्णोम्र हार ह्रूर्णो । म्रदाः । भिषज्ञा सेया ।
नासेया । भिषजो । भिषजा । भिनो । अश्विना भ्वो । अश्वा । शिशुमती । त्रि
शुमती भिषक्र । शिशुमती तु शिशु । मती । भिष धेनुः । धेनुः सरस्वती ।
सरस्वती भिषक्र । भिष ग्दुहे । दुह रेंद्राया । इंद्राय भेषजम् । भेषजं पयः ।
पय इति पयः ॥ ३० ॥ दुरो द्दिरोंः । द्दिरोंः कवृष्यः । कवृष्ण्येन । नव्य चे स्वतीः ।
व्यचेस्वती रश्विभ्याम् । अश्विभ्यां ना । अश्विभ्याम् इत्यश्वि । भ्याम् । नदुरः ।
दुरो दिरोंः । दिन्रो इंद्रः । इंद्रो ना । नरोदसी । रोदसी दुघे । रोदसी इति रोदसी ।
दुघे दुहे । दुघे इति दुघे । दुह धेनुः । धेनुः सरस्वती । सरस्वत्यश्विना । अश्वि
नेंद्राय । इंद्राय भेषजम् । भेषजं शुक्रं । शुक्रं न । नज्योतिः । ज्योति

रिंद्रियम्। इंद्रियं पयः। पय इति पयः॥३१॥ सुपेशसोषे। सुपेशसेति सुपे
शसा। उषे नक्तम्। उषे इत्युषे। नक्तं दिवा। दिवाश्विना। अश्विना सम।
समंजाते। अंजाते सरस्वत्या। अंजाते इत्यंजाते। सरस्वत्या त्विषिम्। त्वि
षिमिंद्रे। इंद्रे न। न भेषजम्। भेषजं श्येनः। श्येनो न। न रजसा। रज ॥४८॥
सा हृदा। हृदा श्रिया। श्रिया न। न मासरम्। मासरं पयः। पय इति पयः॥३२॥
दैव्या होतारा। होतारा भिषजा। भिषजाश्विना। अश्विनेंद्रम्। इंद्रं न। न जा
गृवी। जागृवी दिवा। दिवा नक्तम्। नक्तं न। न भेषजैः। भेषजैः शूषम्। शू
षं सरस्वती। सरस्वती भिषक्। भिषक् सीसेन। सीसेन दुहे। दुह इंद्रि
यम्। इंद्रियं पयः। पय इति पयः॥३३॥ तिस्रो देवीः। देवीर्न। न भेषजम्।

भेषजं न यः । यैर्जैरिन्द्रिय धातव । इन्द्रिय धातवो प सः । इन्द्रिय धातवुरतिज्ञा धातवः ।
अपसोरूपमा । रूपमिन्द्रे । इन्द्रे हिरण्यय मश्चा हिरण्ययमश्विना । अश्वि
नेळ्हा । इळा ना न भारती । भारती वाचा । वाचा सरस्वती । सरस्वती
महः । मह इन्द्राय । इन्द्राय दुहे । दुह इन्द्रियम् । इन्द्रियं पयः । पय उ इन्द्रियपयः ॥ २४ ॥
सुरेतं सम्नूषभमा । सुरेतं समितिं सुरितं समा । भेषजं न यी प सम् ।
न यो पसं लष्टा रमान । नयोप सविमिति न यो । अपसमा । लष्टा रमिन्द्र मा ।
रं इम श्विनो । अश्विना भिषजम् । भिषजं मा न सरस्वतीमा । सरस्व
तीमोजंग । ३ ॥ लोना । अनानू तिः । अनूतिरिन्द्रियम् । इन्द्रियं वृकः । वृको न ।
न रंभुसः । रभसो भिषक् । भिषग्यशः । यशः सुरया । सुरया भेषजम् ।

भेषजमिंद्रियाः । इंद्रियानानमोसरऽमा । मासरं पयः । पय इति पयः ॥ २५ ॥
वनस्पतीं शमितारम् । शमितारं शतक्रतुम् । शतक्रतुं भीमम् । शतक्र
तुमिति शतऽक्रतुम् । भीमं न । न मन्युम् । मन्युं राजानम् । राजानं व्या
घ्रम् । व्याघ्रं नमसा । नमसाश्विना । अश्विना भामम् । भामं ॥ ४१५
सरस्वती । सरस्वती भिषक् । भिषगिंद्राय । इंद्राय दुहे । दुह इंद्रियम् ।
॥४९॥ इंद्रियं पयः । पय इति पयः ॥ ३६ ॥ अग्निं स्वाहा । स्वाहाज्यस्य । आज्य
स्य स्तोकानाम् । स्तोकानां मेदसाम् । मेदसां पृथक् । पृथक् छागम् ।
छागमश्विभ्याम् । अश्विभ्यां मेषम् । अश्विभ्यामित्यश्वि
भ्याम् । मेषं सरस्वत्यै । सरस्वत्या ऋषभम् । ऋषभमिंद्राय ।

इंद्रस्य सीता यो। सीता धूस ह सो। स ह स इंद्रियम्। इंद्रियमग्निम्। अग्निं
न। न भेषजम्। भेषजं सोमम्। सोममिंद्रियम्। इंद्रियमिंद्रम्। इं
द्रं सुत्रामाणम्। सुत्रामाणं सवितारम्। सुत्रामाणमिति सु। त्रामाणम्।
सवितारं वरुणम्। वरुणं भिषजाम्। भिषजां पतिम्। पतिं वनस्प
तिम्। वनस्पतिं प्रियम्। प्रियं पाथः। पाथो न। न भेषजम्। भेषजं दे
वाः। देवा आज्यपाः। आज्य जुषाणाः। आज्यपा इत्याज्य पाः। जु
षाणो अग्निः। अग्निर्भेषजम्। भेषजं पयः। पयः सोमः। सोमः प
रिस्रुता। परिस्रुता घृतम्। परिस्रुतेति परि स्रुता। घृतं मधु। म
धु व्यन्तु। व्यन्त्वाज्यस्य। आज्यस्य होतः। होतर्यज। यजेति यज॥ २६॥

४८१

अश्विनौ छागस्य । छागस्य वपायाः । वपाया मेदसः । मेदसो जुषेताम् ।
जुषेतां हविः । हविर्होतः । होतर्यज । यजेति यज । सरस्वती मेषस्य ।
मेषस्य वपायाः । वपाया मेदसः । मेदसो जुषताम् । जुषतां हविः ॥५०॥
हविर्होतः । होतर्यज । यजेति यज । इन्द्र ऋषभस्य । ऋषभस्य वपा
॥५०॥ याः । वपाया मेदसः । मेदसो जुषताम् । जुषतां हविः । हविर्होतः ।
होतर्यज । यजेति यज ॥२८॥ अश्विनौ सरस्वतीम् । सरस्वतीमिन्द्रम् ।
इन्द्रं सुत्रामाणम् । सुत्रामाणमिमे । सुत्रामाणमिति सु । त्रामाणम् ।
इमे सोमाः । सोमाः सुरामाणः । सुरामाणश्छागैः । छागैर्न । न मेषैः ।
मेषैर्ऋषभैः । ऋषभैः सुताः । सुताः शष्पैः । शष्पैर्न । न तोक्मभिः ।

तोक्मेभिर्लुलितैः । तोक्मभिरिति तोक्मऽभिः । लुलितैर्महस्वंतः । महस्वंतो
मत्सराः । मत्सरा मासरेण । मासरेण परिष्कृताः । परिष्कृताः शुक्राः । परिष्कृ
ता इति परिऽकृताः । शुक्राः पयस्वंतः । पयस्वंतोऽमृताः । अमृताः प्रस्थिताः ।
प्रस्थिता वः । प्रस्थिता इति प्रऽस्थिताः । वो मधुश्चुतः । मधुश्चुतस्तान् ।
मधुश्चुत इति मधुऽश्चुतः । तानश्विना । अश्विना सरस्वती । सरस्वती
न्द्रः । इंद्रः सुत्रामा । सुत्रामा वृत्रहा । सुत्रामेति सुऽत्रामा । वृत्रहा जुषंतां । वृ
त्रहेति वृत्रऽहा । जुषंतां सोम्यं । सोम्यं मधु । मधु पिबंतु । पिबं
तु मदंतु । मदंतु व्यंतु । व्यंतु होतः । होतर्यज । यजेति यज ॥ २९ ॥ अश्वि

नौ छागस्य।छागस्य हविषः।हविष आत्ताम्।आत्तामद्य।अद्य मध्य
तः।मध्यतो मेदः।मेद उद्भृतम्।उद्भृतं पुरा।उद्भृतमित्युत्।भृतम्।
पुरा द्वेषोभ्यः।द्वेषोभ्यः पुरा।द्वेषोभ्य इति द्वेषः।भ्यः।पुरा पौरुषेय्याः।
पौरुषेय्या गृभः।गृभो घस्ताम्।घस्तां नूनम्।नूनं घासे अज्रा
णाम्।घासे अज्राणां यवसप्रथमानाम्।घासे अज्राणामिति
घासेऽअज्राणाम्।यवसप्रथमानां सुमत्क्षराणाम्।यवसप्र
थमानामिति यवस।प्रथमानाम्।सुमत्क्षराणां शतरुद्रिया
णाम्।सुमत्क्षराणामिति सुमत्।क्षराणाम्।शतरुद्रियाणाम

४७

ग्निष्वात्तानाम्। ऋतरुद्रियानामिति ऋत। रुद्रियानाम्। अग्निष्वात्तानां
पीवोपवसनानाम्। अग्निस्वात्तानामित्यग्निस्वात्तानाम्। पीवोपवसना
नाम्। पार्थ्विलः। पीवोपवसनानामिति पीवः। उपवसनानाम्। पार्थ्विलः। ओषधि ना २
तः। ओषितः। ऋतामतः। ऋतामतऽउत्साद्दुतः। उत्साद्दुलोज्ञांदेशात्। उत्साद्दुल
रस्केत्। साद्दुतः। अंगाद्देशाद्वत्तानाम्। अंगाद्देशादित्यंगात्। अंगात्।
अर्वत्तानाम्। केरतः। केरत एव। एवाश्विनौ। अश्विनौ जुषेताम्। जुषेतां
हविः। हविरिति हविः। होतुर्यजौ। यजेतिय ज्ञ। सरस्वतीमेषस्य। मेषस्यैक विषेः।
हविष्प्रान्यत। आपर्यपृष्ठे सतः। पसुलोरता। करिद्गमा। एवांरस्वती। सर

४०५

॥५२॥

स्वती जुषतामप्र । जुषतां शृहुविः । हुविर्होतः । होतुर्यज । यजेति यज । इंद्रस्य ऋषभस्य
ऋषभस्यं भेहु विर्षः । हुविषु आनयत् । स्मा वेयद्य संत् । पसत्क रताकरदेव म्राल्व
मिंद्रः । इंद्रो जुषताम्प्र । जुषतां शृहुविः । हुविर्होतः । होतुर्यज । यजेति यज ॥ [illegible] ॥
वनस्पतिर्म [illegible] । अभिभि । हि पृच्छतं मया । पृच्छतं मया रभिक्षया । पृष्टमये ते ४
ति पृष्टा । तं मया । रभिक्षया । रत्नानयो । रत्नानयाधित । आधितु यज । याज्ञा ॥५२॥
जौः । अभि वनो भक्ष । गस्य । भागस्य हुविर्षः । हुविर्षः प्रिया । प्रिया धामा नि
धामानि सरस्वत्याः । सरस्वत्या मेषस्य । मेषस्येंद्रस्य । इंद्रस्य ऋषभस्य
ऋषभस्याग्नेः । अग्नेः सोमस्य । सोमस्येंद्रस्य । इंद्रस्य [illegible] सु

नाम्णोः सवितुः । सुनाम्णा इति सु । नाम्णोः । सवितुर्वरुणस्य । वरुणस्य वनस्पतेः ।
२ वनस्पतेः प्रिया । प्रिया पाथांसि । पाथांसि देवानाम् । देवानामाज्यपा
नाम् । आज्यपानां यज्ञे । आज्यपानामित्याज्यऽपानाम् । यज्ञ अग्नेः । अ
ग्नेर्होतुः । होतुः प्रिया । प्रिया धामानि । धामानि नितनीत । जैता न्रा प्लतां प्र
स्तर्येव । प्रस्तर्येवो प्रस्तर्येव । प्रस्तर्येवेति प्रस्तर्याऽइव । उपस्तर्येवोपाव
स्रक्ष्यताऽ उपस्तर्येवेत्युपऽस्तर्याऽइव । उपावस्रक्ष्यद्रभीयसऽइव । उपाव
स्रक्ष्यदित्युपाऽअवस्रक्ष्यत् । रभीयसऽइव कृत्वी । रभीयसऽइवेति रभी
यसः । इव । कृत्वी करत् । करदेवम् । एवं देवः । देवो वनस्पतिः । वनस्प

४०८

तिं जुषताम्। जुषतां हविः। हविर्होतः। होतर्यज। यजेति यज॥४१॥ अग्निꣳस्वि

२ ह्र ष्टकृतम्॥ स्विष्टकृतमयाट्। स्विष्टकृतमिति स्विष्टऽकृतम्। अयाडग्निः।

अग्निर्यक्षत्। यक्षत्स्वम्। स्वं महिमानम्। महिमानमायजताम्। आ

यजताम्। आयजतामेज्याः। एज्या इषः। एज्या इत्याऽइज्याः। इषः कृणोतु।

कृणोतु सः। सो अध्वरा। अध्वरा जातवेदाः। जातवेदा जुषताम्। जातवे ॥५२॥

॥५२॥ दा इति जातऽवेदाः। जुषतां हविः। हविर्होतः। होतर्यज। यजेति यज॥४२॥१४॥

देवं बर्हिः। बर्हिः सरस्वती। सरस्वती सुदेवम्। सुदेवमिन्द्रे। सुदेवमिति

सुऽदेवम्। इन्द्रे अश्विना। अश्विनेत्यश्विना तेजो न। न चक्षुः। चक्षुरक्ष्योः।

अश्व्यौर्वर्हिषा । वर्हिषा दधुः । दधुरिन्द्रियम् । इन्द्रियं वसुवने । वसुवने वसुधेय
स्य । वसुवन इति वसु । वने । वसुधेयस्य व्यन्तु । वसुधेयस्येति वसु । धेयस्य ।
व्यन्तु यज । यजेति यज ॥४३॥ देवी द्वारः । द्वारो अश्विना । अश्विना भिष
जा । भिषजेन्द्रे । इन्द्रे सरस्वती । सरस्वती त्रि सरस्वती । प्राणं न । न वीर्यम् ।
वीर्यं नसि । नसि द्वारः । द्वारो दधुः । दधुरिन्द्रियम् । इन्द्रियं वसुवने । वसु
वन इति वसु । वने ॥४४॥ देवी उषासौ । देवी इति देवी । उषासा अश्विना ।
उषसा इत्युषसौ । अश्विना सुत्रामा । सुत्रामेन्द्रे । सुत्रामेति सु । त्रामा । इन्द्रे
सरस्वती । सरस्वतीति सरस्वती । बलं न । न वाचम् । वाचमास्ये ।

४०८

आस्वदुषाभ्याम्। रुषाभ्यां यधुः। दृधुरिंञ्चियम्। रुंञ्चियं नसुवनौ। वुसुवनुर
तिवसुवनै॥४५॥ देवीजोष्ठी। देवी इति देवी। जोष्ठी सरस्वती। जोष्ठी इति जो
ष्ठी। सरस्वत्सभिनो। अभिनेंद्रम्। इंद्रमवर्धयन्। अवर्धयं भियेवर्धयन्।
ओजं नाना कर्णीयोः। कर्णीयोयेरीः। यस्रो जोष्ठीभ्याम्। जोष्ठीभ्य धुः। ॥५४॥
॥५४॥ दृधुरिंञ्चियम्। रुंञ्चिवसुवनौ। वसु ननुरति वसुवनै॥४६॥ देवीकुञ्जी
हुती। देवी इति देवी। कुञ्जी हुती दुघे। कुञ्जी हुती इस कुञ्जो। आहुती दुघेसु
दुघो। दुघे इति दुघे। सुदुघेन्द्रं। सुघेति सु। दुघो। इन्द्रे सरस्वती। सरस्वय
भिनो। अभिनो क्षिपजा। क्षिपजा वतः। अवत इत्य वतः। शुक्रं नो।

४१०

नज्योतिः। ज्योतिस्तनयोः। स्तनयोराहुती। आहुती धत्तः। आहुती इत्याहुती। धत्त
इंद्रियम्। इंद्रियं वसुवने। वसुवन इति वसुऽवने॥४७॥ देवा देवानाम्। देवा
नां भिषजा। भिषजा होतारा। होतारा इंद्रम्। इंद्रमश्विना। अश्विना वषट्का
रे। वषट्कारे सरस्वती। वषट्कार इति वषट्ऽकारे। सरस्वती त्विषिम्। त्विषिं
न। न हृदये। हृदये मतिम्। मतिं होतृभ्याम्। होतृभ्यां दधुः। होतृभ्यामिति होतृ
ऽभ्याम्। दधुरिंद्रियम्। इंद्रियं वसुवने। वसुवन इति वसुऽवने॥४८॥ देवी
स्तिस्रः। तिस्रस्तिस्रः। तिस्रो देवीः। देवीरश्विना। अश्विनेळा। इळा सरस्वती।
सरस्वतीति सरस्वती। शूषं न। न मध्ये। मध्ये नाभ्याम्। नाभ्यामिंद्राय। इंद्रा

सुन ५

यत्सुधुः । ऋधुरिंद्रियेणमा । इंद्रियेणेनौ । वसुवनुरितिवसु । वनौ ॥ ४ ॥ देवो । देवरंडः । इंद्रोन ४११

राशंसः । नराशंसस्त्रिवरूथः । त्रिवरूथः सरस्वत्या । त्रिवरूथ इति त्रि ।

वरूथः । सरस्वत्याभिविपश्याम् । अभिविपश्यामावते । अभिविपश्यामित्यभिवि ।

पश्याम् । इयतेरथ्यैः । रथ्य इति रथ्यैः । रेतोनानरूपमा । रूपममूलमा । अमूलं ॥५५॥

जनितंमा । जनितूमिंनाया । रंसंपलसो । लक्ष्मिदधता । दधीरिंयाणि । इंद्रियाणि १

॥५५॥ णिवसुवनौ । वसुवनूरितिवसु । वनौ ॥ ५ ॥ देवोदेवैः । देवैर्वनस्पतिः । वनस्प

२ २ तिर्हिरण्यपर्णः । हिरण्यपर्णो अभिविपश्याम् । हिरण्यपर्ण इति हिरण्य । पर्णः । अ

भिविपश्यांइ सरस्वत्या । अभिविपश्यामित्यभिवि । पश्याम् । सरस्वत्या सुपिप्पलः । सुपि

प्पलइंद्राय।सुपिप्पलइतिसु।पिप्पलः।इंद्रायपच्युते।पच्युतमधु।मधुश्चितिमधु।
ऽओजोन।नजूतिः।जूतिर्वृषभः।वृषभोन।नभामम्।भामंवनस्पतिः।
वनस्पतिर्नः।नोदधत्।दधदिंद्रियाणि।इंद्रियाणिवसुवने।वसुवनइति
वसुवने॥४१॥देवंबर्हिः।बर्हिवारितीनाम्।वारितीनामध्वरे।अध्वरेस्ती
र्णम्।स्तीर्णमश्विभ्याम्।अश्विभ्यामूर्णम्रदाः।अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्।
र्णम्रदाः सरस्वत्या।ऊर्णम्रदाइत्यूर्णऽम्रदाः।सरस्वत्यास्योनम्।स्योन
मिंद्र।इंद्रतेतेसदः।सदइतिसदः।ईशायैमन्युम्।मन्यूंराजानम्।रा
जानंबर्हिषा।बर्हिषादधुः।दधुरिंद्रियम्।इंद्रियंवसुवने।वसुवनइति

१
४१२

वसुवन्ये॥ परादिनो अग्निः। अग्निस्विष्टकृत्। स्विष्टकृद्देवान्। स्विष्टकृदि-
ति स्विष्टऽकृत्। देवान्यक्षत्। यक्षद्यथा। यथायथम्। यथायथं होतारौ।
यथायथमिति यथाऽयथं। यथम्होतारा। रा इंद्रम्। मा इंद्रमश्विना। अश्विना॥ ५६॥
ना। चा। वाचा। चा वा चं स। वाचा। चं सरस्वतीम्। सरस्वतीमग्निम्। अग्निं सोमम्।
सोमं स्विष्टकृत्। स्विष्टकृत्स्विष्टः। स्विष्टकृदिति स्विष्टऽकृत्। स्विष्ट-
॥५६॥ इंद्रः। स्विष्ट इति सुऽइष्टः। इंद्रः सुत्रामा। सुत्रामा सविता। सविता सुत्रामेति सुऽत्रा-
मा। सविता वरुणः। वरुणो भिषक्। भिषगिष्टः। इष्टो देवः। देवो वनस्पतिः।
वनस्पतिः स्विष्टाः। स्विष्टा देवाः। स्विष्टा इति सुऽइष्टाः। देवा आज्यपाः। आ-

२१४

ज्युपाः स्विष्टः। आज्युपा इत्याज्यऽपाः। स्विष्टो अग्निः। स्विष्ट इति सुऽइष्टः। अग्नि
रग्निना। अग्निनै औ नाहोता। होता होता। होता जो। होता नैः स्विष्टकृ इलता। स्विष्टकृ इह यशाः। यशो मा।
न ऋधेता। ऋधेद्धि। ऋद्धियमग्रा। इन्द्रियमूर्जीम्। ऊर्जमपचितिम्। अपचितिं स्व
धाम्। अपचितिमित्यपऽचितिम्। स्वधां वसुवने। वसुवने वसुधेयस्य।
वसुवन इति वसुऽवने। वसुधेयस्य व्यन्तु। वसुधेयस्येति वसुऽधेयस्य।
व्यन्तु यज। यजेति यज॥ पऊ॥ अग्निमद्य। अद्य होतारम्। होतारमवृणीत।
अवृणीतायम्। अयं यजमानः। यजमानः पचन्। पचन् पक्तीः। पक्तीः
पचन्। पचन् पुरोडाशान्। पुरोडाशान् [illegible]भन्। बभन्नग्नि च्छागम्। अग्नि

भ्यां छागम्।अश्विभ्यामित्यश्वि।भ्याम्।छागं सरस्वत्यै।सरस्वत्यै मेषम्।मे
षमिन्द्राय।इन्द्रायर्षभम्।ऋषभं सुन्वन्ति।सुन्वन्त्यश्विभ्याम्।अश्विभ्यां
सरस्वत्यै।अश्विभ्यामित्यश्वि।भ्याम्।सरस्वत्या इँद्राय।इन्द्राय सुत्राम्णे।सुत्रा २
म्णे सुरासोमान्।सुत्राम्णे इति सुत्रा।म्णे।सुरासोमांत्सुपस्कृताः।सुरासोमा ॥५०॥
॥५७॥ निति सुरा।सोमान् ॥५४॥ सुपस्कृता अघ।सुपस्कृता इति सु।उपस्कृताः।अघ देवः।
देवो वनस्पतिः।वनस्पतिरभवत्।अभवदश्विभ्याम्।अश्विभ्यां छागे
न।अश्विभ्यामित्यश्वि।भ्याम्।छागेन सरस्वत्यै।सरस्वत्यै मेषेण।मेषे
णेन्द्राय।इन्द्रायर्षभेण।ऋषभेणाक्षन्।अक्षंस्तान्।तान्मेदस्तः।मेद

सः। प्रति। प्रति पचता। पचताग्र्भीषता। अग्र्भीषतावीवृधन्त। अवीवृधन्त पुरोळ्हा
शैः। पुरोळ्हाशैरपुः। अपुरश्विना। अश्विना सरस्वती। सरस्वतीन्द्रः। इन्द्रः सुत्रामा।
सुत्रामा सुरासोमान्। सुत्रामेति सु। त्रामा। सुरासोमाꣳ स्त्वाम्। सुरासोमानिति
सुरा। सोमान्॥५५॥ त्वामद्य। अद्यर्षे। ऋष आर्षेय। आर्षेय ऋषीणाम्।
ऋषीणान्नपात्। नपादवृणीत। अवृणीतायम्। अयं यजमानः। यजमानो
बहुभ्यः। बहुभ्य आ संगतेभ्यः। बहुभ्य इति बहु। भ्यः। आ संगतेभ्यः। संग
तेभ्य एषः। संगतेभ्य इति सम्। गतेभ्यः। एष मे। मे देवेषु। देवेषु वसु। वसु वारि।
वार्यायक्ष्यते। आयक्ष्यत इति। आयक्ष्यत इति। इति ता। ता या। या देवाः। देवा देव। देव

४१८

सानौनिहानौंन्यदुः। अदुस्तानिनौन्यस्मे। अस्म आच्चां। आचां चपगा स्वां सा
स्वा चां। आचां च गुर स्वा। गुर स्वे षिलः। इषिलश्च चहोतः। होत रसि। असि भृ
वौच्याय। भृज्ञ वाच्याय मेषिलः। भृज्ञ वाच्याये लि भृज्ञ। वाच्याय। मेषिलो मनु
षः। मेषिल इति स। ईषिलः। मानुषः सूल वाकाये। सूल वाकाये सूलतः। सू
लवाकायेति सूलत। वाकाय। सूलत श्री। सूलते लि सुउक्त। श्रू हीतश्रे ॥५८॥
॥५८॥ हि॥छ॥पद्मा॥छ॥छ॥॥ इति क्रमविंशतिमोध्यायः॥छ॥छ॥छ॥ ॥छ॥
हरिः॥ॐ नमः॥ ते जौसि। असि भुक्नमः। भुक्नमृत लमः। अमृत मोष्या। आयु
षा आयुः। आयुः पा इत्यायुः। पाः। आयुर्मे पाहि। पाह्या इहि। आ इहि। इह इत्यहि ॥१॥
सु २

इमामगृभ्णन्। अगृभ्णन् रशनाम्। रशनामृतस्य। ऋतस्य पूर्व्वे। पूर्व्व आयुषि। आ
युषि विदथेषु। विदथेषु कव्या। कव्येति कव्या। सा नः। नो अस्मिन्। अस्मिन्त्सुते। सु
त आ बभूव। आ बभूव। बभूवर्त्तस्य। ऋतस्य सामन्। सामन्त्सरम्। सर
मारपन्ती। आरपन्तीत्यारपन्ती॥२॥ अभिधा असि। अभिधा इत्यभिधाः।
असि भुवनम्। भुवनं यन्ता। यन्ता धर्त्ता। धर्त्ता सः। स त्वम्। त्वमग्निम्। अग्निं
वैश्वानरम्। वैश्वानरं सप्रथसम्। सप्रथसं गच्छ। सप्रथसमिति सप्र
थसम्। गच्छ स्वाहाकृतः। स्वाहाकृत स्वगा। स्वाहाकृत इति स्वाहाऽकृतः। स्वगा
त्वा। स्वगेति स्व। गा। त्वा देवेभ्यः। देवेभ्यः प्रजापतये॥१३॥ प्रजापतये ब्रह्मन्।

४९८

प्रजापतय इति प्रजापतये। त्वा जुं नभ्वं मृ। अभ्वं भन्स्यामि। भन्स्यामि देवेभ्यः।
देवेभ्यः प्रजापतये। प्रजापतये तेन। प्रजापतय इति प्रजापतये। तेन राध्या
सम्। राध्यासं तम्। लंवी धानान। नधान देवेभ्यः। देवेभ्यः प्रजापतये। प्रजा
पतये तेन। प्रजापतय इति प्रजापतये। तेन राध्नुहि। राध्नुहि प्रजापतये। प्र ॥५१॥
॥५१॥ जापतये त्वा। प्रजापतय इति प्रजापतये। त्वा जुष्टम्। जुष्टं प्र। प्रोक्षामि। उ
क्षामीत्युक्षामि। इन्द्राग्निभ्याम्। इन्द्राग्निभ्यां त्वा। वायवे। इन्द्राग्निभ्यामितीन्द्राग्नि। भ्याम्।
वायवे विश्वेभ्यः। विश्वेभ्यः सर्वेभ्यः। सर्वेभ्यः स्वा। त्वा देवेभ्यः। देवेभ्यो
जुष्टम्। जुष्टं प्र। प्रोक्षामि। उक्षामीत्युक्षामि ॥४॥ यो अर्वन्तम्। अर्व

४२०

तंळिघोऽहंसनि। ळिपोऽहंसलिलम्यात मभि। अभ्यमीति। अमीति नरुणः। वरुण
ति वक्षणा। कृत्रि वरुणः। पुरो मर्तः। मर्तः पुरः। पुरः भ्वा। भ्वेति भ्वा॥५॥ अग्नये स्वा
हा। स्वाहा सोमाय। सोमायापाम्। अपां मोदाय। मोदाय सवित्रे। सवित्रे
वायवे। वायवे विष्णवे। विष्णव इन्द्राय। इन्द्राय बृहस्पतये। बृहस्पतये मित्राय। त ५
मित्राय वरुणाय। वरुणायेति वरुणाय॥६॥ हिंकाराय हिंकृताय। हिंकारा
येति हिंम्ऽकाराय। हिंकृताय क्रंदते। हिंकृतायेति हिंम्ऽकृताय। क्रंदतेव
क्रंदाय। अवक्रंदाय प्रोथते। अवक्रंदायेत्यव। क्रंदाय। प्रोथते प्रप्रो
प्रो थाय। प्रप्रोथ्याय गंधाय। प्रप्रोथ्यायेति प्रऽप्रोथ्याय। गंधाय घ्राताय। घ्राताय नि

२२

४२७

विष्टाय ॥ ७ ॥ निषण्णायोपविष्टाय । निषण्णायेति नि[redacted] । विष्टायाउप
विष्टायु संहिताय । उपविष्टायेत्युप । विष्टाय । संहितायु वल्गते । संहिताये
ति सम्ऽहिताय । वल्गत आसीनाय । आसीनायु शयानाय । शयानायु स्व ना २
पते । स्वपते जाग्रते । जाग्रते कूजते ॥ ८ ॥ कूजते प्रबुधाय । प्रबुधाय
प्र विजृंभमाणाय । प्रबुधायेति प्रऽबुधाय । विजृंभमाणायु वि[illegible]त्ताय ॥
९ विजृंभमाणायेति विऽजृंभमाणाय । विचृत्तायु संहानाय । विचृत्तायेति
वि । चृत्ताय । संहानायोपस्थिताय । संहानायेति सम्ऽहानाय । उपस्थिता
यायनाय । उपस्थितायेत्युपऽस्थिताय । अयनायु प्रायणाय । अयनायेत्य ।

अयनाय। प्रायणाय यते। प्रायणायेति प्र। अयनाय॥९॥ यते धावते। धाव-
त उद्द्रावायोद्द्रावायोद्द्रुताय। उद्द्रावायेत्युत्-द्रावाय। उद्द्रुताय शूकारायोद्-
द्रुतायेत्युत्-द्रुताय। शूकाराय शूकृताय। शूकृताय निषण्णाय। निषण्णायोत्थि-
ताय। निसंन्नायेति नि। संन्नाय। उत्थिताय जवाय॥१०॥ जवाय बलाय। ब-
प लाय विवर्तमानाय। विवर्तमानाय विवर्त्ताय। विवर्तमानायेति वि। वर्त-
मानाय। विवृत्ताय विधूंन्वानाय। विधूताय शुश्रूषमाणाय। विधूतायेति
वि। धूताय। शुश्रूषमाणाय शृण्वते। शृण्वत ईक्षमाणाय॥११॥ ईक्षमा-
णायेक्षिताय। ईक्षिताय वीक्षिताय। वी[illegible]ताय निमेषाय। वीक्षितायेति वि-
॥ निवृत्तायेति वि। वृत्ताय विधू[illegible]नानाय विधूताय। विधूंन्वानायेति
वि। धूंन्वानाय। +३

इष्टितायाः। निमेषायुयता॥ निमेषायेति नि॥मेषाये। यदृति। अलितसौलस्मे
पर्वलि। पिर्वलिमूर्जे। मूर्जेकुरोति। कुरोति कुर्वले। कुर्वले हुताये। हुता
येति हुताये॥१२॥छ॥ हिरण्यपाणिमूलये॥ हिरण्यपाणिमिति हिरण्यऽ
पाणिम्॥ ऊतये सवितारं। सवितारमुपा। उपह्वये। उपह्वयइति ह्वये। स चेत्ता॥
चेत्तो देवता। देवतां पदम्। पदमिति पदम्॥१३॥ देवस्य चेततः। चे
ततो मतीम्। महीं प्रा। प्रसवितुः। सवितुर्हवामहे। हवामह इति हवामहे॥ छि॥
सुमतीं सत्येराधसम्। सुमतिमिति सु। मतिम्। सत्यराधसमिति
सत्य। राधसम्॥१४॥ सुष्टुती सुमती वृधः। सुस्तुतिमिति सु। सुमित्र।

॥ छि॥ म

सुमतीवृधो रातिम्। सुमतीवृध इति सुमतीऽवृधः। रातीं सवितुः। सवितुरी
महे। ईमह इतीमहे। प्र देवायो। देवाय मतीवृधे। मतिविध इति मतुविधे॥१५॥
रातीं सत्पतिम्। सत्पतिं महे। सत्पतिमिति सत्ऽपतिम्। महे सवितारम्। स
वितारमुप। उपह्वये। ह्वय इति ह्वये। आ सवं देववीतये। आ सवमित्याऽसवम्।
देववीतय इति देववीतये।१६॥ देवस्य सवितुः। सवितुर्मतिम्। मति
मासवम्। आसवं विश्वदेव्यम्। आ सवमित्या। सवम्। विश्वदेव्यमि
ति विश्वादेव्यम्। धिया भगम्। भगं मनामहे। मनामह इति मनामहे॥१७॥
अग्निं स्तोमेन। स्तोमेन बोधय। बोधय समिधानः। समिधानो अ

४२५

मर्त्यम्। सुनिधान इति सुनिधा। धान्नः। अमर्त्यो मर्त्येषु। मर्त्येष्वा। आ हव्या। हव्या देवेषु। देवेषु
नः। नो दधत। दधदिति दधत्॥१८॥ स हव्यवाट्। हव्यवाळमर्त्यः। हव्यवाळि
शि ति हव्यऽवाट्। अमर्त्य उशिक्। उशिग्दूतः। दूतश्चनोहितः। चनोहित इति चनः।
२ हितः। अग्निर्धिया। धिया सम्। समृण्वति। ऋण्वतीत्यृण्वति॥१९॥ तं त्वा। ॥ध्रि २॥
त्वा घृतस्नो। घृतस्न ईमहे। घृतस्नो इति घृतऽस्नो। ईमहे चित्रभानो। चित्र
॥ध्रि॥ त्रभानो स्वर्विदम्। चित्रभानो इति चित्रऽभानो। स्वर्विदमिति स्वः। विदम्।
२ देवाँ आ। आ वीतये। वीतये वह। वहेति वह॥२०॥ अग्निं दूतम्। दू
तं पुरः। पुरो दधे। दधे हव्यवाहम्। हव्यवाहमुप। हव्यवाहमिति हव्यऽवाहम्।

उपब्रुवो ब्रुव इति ब्रुवो रेवाँ। आ सोतृयात्। आसोतृयात्। सातृयाद्दित्। ज्ञेतीह ॥२१॥
अजो अन्नो हि। हि पवमान। पवमान सूर्यम्। सूर्यं विधारे। विधारे शक्मना। वि
धार इति विधारे। शक्मना पयः। पय इति पयः। गोजीरया रंहमाणः। गोजी
रयेति गोऽजीरया। रंहमाणः पुरंध्या। पुरंध्येति पुरंऽध्या ॥२२॥ विभूर्मात्रा।
विभूरिति विऽभूः। मात्रा प्रभूः। प्रभूः पित्रा। प्रभूरिति प्रऽभूः। पित्राऽश्वः। अ
श्वोसि। असि हयः। हयोस्यः। अत्यो मयः। मयार्वा। अर्वा सप्तिः। सप्तिर्वाजी। वा
जी वृषा। वृषा नृमणाः। नृमणा ययुः। नृमना इति नृऽमनाः। ययुः शिशुः। शि
शुर्नाम। नामासि। असि स्यादित्यानाम्। आदित्यानां पत्वा। पत्वान्वि। अन्विहीहि वा १

स्वाः ॥ २३॥ दैवीरारण्यपालाः । आरण्यपाला एतम् । आरण्यपाला इत्यारण्यऽपालाः । ४२८
एतं देवेभ्यः । देवेभ्यो अश्वम् । अश्वं मेधाय । मेधाय प्रोक्षितम् । प्रोक्षितं रक्ष
त । प्रोक्षितमिति प्रऽउक्षितम् । रक्षतेति रक्षत । इह रन्तिः । रन्तिरिह । इह रम
ताम् । रमतामिह । इह धृतिः । धृतिरिह । इह स्वधृतिः । स्वधृति स्वाहा । स्व ॥ दैवी २१
धृतिरिति स्वऽधृतिः । स्वाहेति स्वाहा ॥ २४ ॥ काय कस्मै । कस्मै कतमस्मै ।
॥ दैवी ३ ॥ कतमस्मा आधिम् । आधिमाधीताय । आधिमित्याऽधिम् । आधीताय मनः ।
आधीतायेत्याऽधीताय । मनः प्रजापतये । प्रजापतये चित्तम् । प्रजाप
तय इति प्रजाऽपतये । चित्तं विज्ञाताय । विज्ञातायादित्यै । विज्ञातायेति विऽ

ल्लानायाः॥२१॥ जाः स्यै सूष्यै। सूष्यै सुमृळीकायै। सुमृळीकायै सरस्वत्यै। सुमृ
ळीकाया इति सुऽमृळीकायै। सरस्वत्यै पावकायै। पावकायै बृहत्यै। बृहत्यै
पूष्णे॥२८॥ पूष्णे प्रपथ्यायै। प्रपथ्याय च नु रंभिषायै। प्रपथ्याये इति प्रऽपथ्यायै।
नु रंभिषायै त्वक्षे। त्वक्षे तुरीपायै। तुरीपायै पुरुरूपायै। पुरुरूपायै विष्णवे। पुरु
रूपायेति पुरुऽरूपायै। विष्णवे निभूयपायै। निभूयपायै शिपिविष्टायै। निभू
यपायेति निभूयऽपायै। शिपिविष्टायेति शिपिऽविष्टायै॥२७॥ आ ब्रह्मन्।
ब्रह्मन् ब्राह्मणः। ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी। ब्रह्मवर्चसी जायताम। ब्रह्मवर्चसी
ति ब्रह्मऽवर्चसी। जायतामा राष्ट्रे। आ राष्ट्रे। राष्ट्रे राजन्यः। राजन्यः शूरः। जा१

९ य

शूरइषव्यः। इषव्योतिव्याधी। अतिव्याधीमहारथः। अतिव्याधीत्यतिऽव्याधी। महा
रथोजायताम्। महारथइतिमहाऽरथः। जायतांदोग्ध्री॥२८॥ दोग्ध्रीधेनुः। धे
नुर्वोढा। वोढानड्वान्। अनड्वानाशुः। आशुःसप्तिः। सप्तिःपुरंधिः। पुरंधि
र्योषा। पुरंधिरितिपुरम्ऽधिः। योषाजिष्णुः। जिष्णूरथेष्ठाः। रथेष्ठाःसभेयः।
रथेष्ठाइतिरथेऽस्थाः। सभेयोयुवा। युवास्य। आस्य। अस्ययजमानस्य।
यजमानस्यवीरः। वीरोजायताम्। जायतांनिकामेनिकामेनः॥२९॥ निका
मेनिकामेनः। निकामेनिकामइतिनिकामेऽनिकामे। नःपर्जन्यः। पर्जन्योव
र्षतु। वर्षतुफलवत्यः। फलवत्योनः। फलवत्यइतिफलऽवत्यः। नओषधयः।

ओषधयः पच्यंताम्। पच्यंतां योगक्षेमः। योगक्षेमो नः। योगक्षेम इति योग।क्षे
मः। नः[illegible]ल्पताम्। कल्पतामिति कल्पताम् ॥२०॥ प्राणायापानाय। अपानाय व्या
नाय। अपानायेत्यप।आनाय। व्यानाय चक्षुषे। व्यानायेति वि।आनाय। चक्षु
षे श्रोत्राय। श्रोत्राय वाचे। वाचे मनसे। मनस इति मनसे ॥२१॥ प्राच्यै दिशे। दि
शेऽर्वाच्यै। अर्वाच्यै दक्षिणायै। दक्षिणायै प्रतीच्यै। प्रतीच्या उदीच्यै। उदीच्या ऊर्ध्वायै।
ऊर्ध्वायाऽअर्वाच्यै। अवाच्याऽअर्वाच्यै। अर्वाच्यै दिशे। दिश इति दिशे ॥२२॥ अद्भ्यो
वार्भ्यः। अद्भ्य इत्यत्।भ्यः। वार्भ्य उदकाय। वार्भ्य इति वाः।भ्यः। उदकाय ति
ष्ठंतीभ्यः। तिष्ठंतीभ्यः स्रवंतीभ्यः। स्रवंतीभ्यः स्यंदमानाभ्यः। स्यंदमा
भ्यो।

नाभ्यः कूप्याभ्यः । कूप्याभ्यः सूद्याभ्यः । सूद्याभ्यो धार्यीभ्यः । धार्यीभ्योऽर्ण
वाय । अर्णवाय समुद्राय । समुद्राय सरिराय । सरिरायेति सरिराय ॥ २२ ॥
॥६९॥ वाताय धूमाय । धूमायाभ्राय । अभ्राय मेघाय । मेघाय विद्योतमानाय ।
य विद्योतमानाय स्तनयते । विद्योतमानायेति वि । द्योतमानाय । स्तनयतेऽवस्फू
४ ने र्जते । अवस्फूर्जते वर्षते । अवस्फूर्जत इत्यव । स्फूर्जते । वर्षतेऽववर्षते । अव ॥६८॥
५ वर्षत उग्रम्मु । अववर्षत इत्यव । वर्षते । उग्रं शीघ्रम् । शीघ्रमुद्गृह्णते । उद्गृह्णत उद्गृहीताय ।
६ उद्गृह्णत इत्युत् । गृह्णते । उद्गृहीताय प्रुष्णते । उद्गृहीतायेत्युत् । गृहीताय । प्रुष्ण
२ ते शीकायते । शीकायते प्रुष्वाभ्यः । प्रुष्वाभ्यो ह्रादुनीभ्यः । ह्रादुनीभ्यो नीहाराय ।
वर्षते । ३

४३१

निहारायेति निहाराय ॥३४॥ अग्नये सोमाय सोमायेंद्राय इंद्राय पृथिव्यै। पृथि
व्या अंतरिक्षाय। अंतरिक्षाय दिवे। दिवे दिग्भ्यः। दिग्भ्य आशाभ्यः। दिग्भ्य
इति दिक्ऽभ्यः। आशाभ्य उर्व्यै। उर्व्या अर्वाच्यै। अर्वाच्यै दिशे। दिशाऽविदिशे ॥३५॥
नक्षत्रेभ्यो नक्षत्रियेभ्यः। नक्षत्रियेभ्योहोरात्रेभ्यः। अहोरात्रेभ्योर्द्धमासे
भ्यः। अर्द्धमासेभ्यो मासेभ्यः। अर्द्धमासेभ्य इत्यर्द्ध। मासेभ्यः। मासेभ्य ऋतु
भ्यः। ऋतुभ्य आर्त्तवेभ्यः। ऋतुभ्य इत्यृतुभ्यः। आर्त्तवेभ्यः संवत्सराय। संव
त्सराय द्यावापृथिवीभ्यां। द्यावापृथिवीभ्यां चंद्राय ॥३६॥ चंद्राय सूर्याय।
सूर्याय रश्मिभ्यः। रश्मिभ्यो वसुभ्यः। रश्मिभ्य इति रश्मिऽभ्यः। वसुभ्यो रुद्रेभ्यः।

४३३

ति

२

द्दि

वसुभ्य इति वसुऽभ्यः । रुद्रेभ्य आदित्येभ्यः । आदित्येभ्यो मरुद्भ्यः । मरुद्भ्यो विश्वे
भ्यः । मरुद्भ्य इति मरुत्ऽभ्यः । विश्वेभ्यो देवेभ्यः । देवेभ्य इति देवेभ्यः ॥३७॥
मूलेभ्यः शाखाभ्यः । शाखाभ्यो वनस्पतिभ्यः । वनस्पतिभ्यः पुष्पेभ्यः । वनस्
पतिभ्य इति वनस्पतिऽभ्यः । पुष्पेभ्यः फलेभ्यः । फलेभ्य ओषधीभ्यः । ओषधी
भ्य इत्योषधीऽभ्यः ॥३८॥ पृथिव्या अन्तरिक्षाय । अन्तरिक्षाय दिवे । दिवे ॥द्दि॥
सूर्याय । सूर्याय चन्द्राय । चन्द्राय नक्षत्रेभ्यः । नक्षत्रेभ्योऽद्भ्यः । अद्भ्य ओष
धीभ्यः । अद्भ्य इत्यत्ऽभ्यः । ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यः । वनस्पतिभ्यः परिप्लवेभ्यः ।
वनस्पतिभ्य इति वनस्पतिऽभ्यः । परिप्लवेभ्यश्चराचरेभ्यः । परिप्लवेभ्य इति

परिप्लुवेभ्यः। चराचरेभ्यः सरीसृपेभ्यः। सरीसृपेभ्य इति सरीसृपेभ्यः॥२९॥
असवे वसवे। वसवे विभुवे। विभुवे विवस्वते। विभुव इति विभुवे। विवस्व-
ते गणश्रिये। गणश्रिये गणपतये। गणश्रिय इति गण।श्रिये। गणपतये अभि-
भुवे। गणपतय इति गण।पतये। अभिभुवेधिपतये। अभिभुव इत्यभि।
भुवे। अधिपतये शूषाय। अधिपतय इत्यधि।पतये॥४०॥ शूषाय संसर्पाय।
संसर्पाय चंद्राय। संसर्पायेति सम्।सर्पाय। चन्द्राय ज्योतिषे। ज्योति-
षे मलिम्लुचाय। मलिम्लुचाय दिवा। दिवापतये। पतयेव इति पतये॥४१॥
मधवे माधवाय। माधवाय शुक्राय। शुक्राय शुचये। शुचये नभसे। नभसे नभ
म१

नर
स्याया। नभस्यायेषायो। इषायोऽर्जायो। ऊर्जायु सहसे। सहसे सहस्याया। सहस्यायत
पसे। तपसे तपस्याया। तपस्यायांऽहसस्पतये। अंहसः पतयइत्यंहसः। पतये ॥४२॥
वाजायप्रसवाया। प्रसवायापिजाया। प्रसवायेति प्र। सवाया। अपिजायक्र
तवे। अपिजायेत्यपिऽजाया। क्रतवे स्वः। स्वर्मूर्ध्ने। मूर्ध्ने व्यश्नुविने। व्यश्नु
॥६७॥ विनेंत्याया। व्यश्नुविनइति वि। अश्नुविने। आंत्यायांत्यायनाया। आंत्या ॥६७॥
यनायभौवनाया। आंत्यायनायेत्यांत्या। आयनाये। भौवनायभुवनस्य।
भुवनस्यपतये। पतयेऽधिपतये। अधिपतये प्रजापतये। अधिपतयइ
त्यधिऽपतये। प्रजापतयइति प्रजा। पतये ॥४३॥ आयुर्यज्ञेना। यज्ञेनक

ल्पताम् । कल्पतां प्राणः । प्राणोऽपानः । अपानो व्यानः । अपान इत्यप आनः ।
व्यान उदानः । व्यान इति वि आनः । उदानः समानः । उदान इत्युत् आनः ।
समानश्चक्षुः । समान इति सम् आनः । चक्षुः श्रोत्रम् । श्रोत्रं वाक् । वाङ्मनः ।
मन आत्मा । आत्मा पृष्ठम् । पृष्ठं ब्रह्म । ब्रह्म यज्ञः । यज्ञो ज्योतिः । ज्योतिः स्वः ।
स्वर्यज्ञेन । यज्ञेन कल्पताम् । कल्पतामिति कल्पताम् ॥ ४४ ॥ एकस्मै द्वाभ्याम् ।
द्वाभ्यामेकशताय । एकशतायेत्येकशताय । एकशताय व्युष्ट्यै । एकशतायेत्येक शता
य । व्युष्ट्यै स्वर्गाय । व्युष्ट्या इति वि उष्ट्यै । स्वर्गाय स्वाहा । स्वर्गायेति स्वः
गाय । स्वाहेति स्वाहा ॥ ४५ ॥ ५ ॥ ६० ॥ इति यजुर्वेदे क्रमे चतुर्विंशतिमोध्याय ॥

४३८

॥ ६८ ॥

॥ ८ ॥ हरिः ॥ ॐ म्र ॥ प्रजापतये त्वा। प्रजापतय इति प्रजाऽपतये। त्वा जुष्टं। जुष्टं प्र
क्षामि। प्रोक्षाम्येषः। एष ते। ते योनिः। योनिः सूर्यः। सूर्यस्ते। ते महिमा। महिमा यः।
यस्ते। तेऽहन्। अहन्त्संवत्सरे। संवत्सरे महिमा। महिमा संबभूव। संबभूव
वायौ। संबभूवेति सम्ऽबभूव। वायावन्तरिक्षे। अन्तरिक्षे दिवि। दिवि सूर्ये।
सूर्ये तस्मै। तस्मै ते। ते महिम्ने। महिम्ने प्रजापतये। प्रजापतये स्वाहा। प्रजाप
तय इति प्रजाऽपतये। स्वाहा देवेभ्यः। देवेभ्य इति देवेभ्यः ॥ १ ॥ यः प्राणतः। प्रा
णतो निमिषतः। निमिषतो महित्वा। निमिषत इति निऽमिषतः। महित्वैकः। म
हित्वेति महिऽत्वा। एक इत्। इद्राजा। राजा जगतः। जगतो बभूव। बभूवेति बभूव।
य ईशे। ईशे अस्य। अस्य द्विपदः। द्विपदश्चतुष्पदः। द्विपद इति द्विऽपदः। चतुष्प

॥ ६८ ॥

दः कस्मै। चतुःपद इति चतुःऽपदः। कस्मै देवाय। देवाय हविषा। हविषा विधेम। विधेमेति
विधेम ॥२॥ चंद्रमौ स्तो ते महिमा। महिमा यः। यस्ते। ते रात्रौ। रात्रौ संवत्सरे। संवत्सरे
महिमा। महिमा संबभूव। संबभूवे पृथिव्याम्। संबभूवेति सम्। बभूव। पृथि
व्यामग्नौ। अग्नौ नक्षत्रेषु। नक्षत्रेषु चंद्रमसि। चंद्रमसि तस्मै। तस्मै ते। ते म
हिम्ने। महिम्ने प्रजापतये। प्रजापतये देवेभ्यः। प्रजापतय इति प्रजाऽपतये। देवे
भ्यः स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा ॥३॥ युंजंति ब्रध्नम्। ब्रध्नमरुषम्। अरुषं चरंतम्। च
रंतं परि। परि तस्थुषः। तस्थुष इति तस्थुषः। रोचंते रोचना। रोचना दिवि। दिवि
ति दिवि ॥४॥ युंजंत्यस्य। अस्य काम्या। काम्या हरी। हरी विपक्षसा। हरी इति हरी।
विपक्षसा रथे। विपक्षसेति वि। पक्षसा। रथ इति रथे। शोणा धृष्णू। धृष्णू नृवाहसा।

घृ घूृ इति घृ ॥ घृतान्नू नाहु सेति न्नः । नाहु सा ॥ ५ ॥ यद्दातैः । वातो अपः । अपो अग्ने नीगानु ।
अग्नी नीगं श्रियाम् । श्रियाभिंडे स्याइडे स्यतुं चेमु । तुं चमिलितं चेमु । एतश् स्तोलः ।
स्तोल रुने नेः । अनेने पृथ्या पृथ्यापुनेः । पुन रश्वे मुः । अश्व मावेत्तीयासि । आवे
त्तीयासि वर्तीयासि नः । न इति नः ॥ ६ ॥ वसु वस्वा लोजं तु । अजं तुमायु जेणा ।
युजेण ष्ठे रेसा । ष्ठे रेस्मा रुजाः । रुजाः सैंचुभे ना । सैंचु भेनाहि श्रियाः । स्तु गैभ्ये ने
त्ति श्रे स्तु । भेना आत्यौ हिंजा गोतेना । आगोतेनभूः ॥ ७ ॥ भूर्भुवेः । भुवस्वेः । स्व
लीजीना । जालीघा चीन्नाः । घाचीन्य व्यौः । यथ्रोग व्यौ । गव्यैएतलः । एत रें नेमः ।
अंनेमता । अततरे वाः । रेवा एततः । एतरे नेमः । अंने मध्विाः । अध्विमजा पतोः । जापः

॥ हरि ॥

॥ हरि ॥

रति ९

तुइतिप्रजा।पते ॥ ९ ॥ कस्वित् । स्विदेकाकी । एकाकी चरति । चरति कः । कउ स्वित् । उँ इत्युँ ।
स्विज्जायते । जायते पुनः । पुनरिति पुनः । किंस्वित् । स्विद्धिमस्य । हिमस्य भे
षजम् । भेषजं किम् । किम्वावपनम् । उँइत्युँ । आवपनं महत् । आवपनमित्या
वपनम् । महदिति महत् ॥ ९ ॥ सूर्य एकाकी । एकाकी चरति । चरति चंद्रमाः ।
चंद्रमा जायते । जायते पुनः । पुनरिति पुनः । अग्निर्हिमस्य । हिमस्य भेषजम् ।
भेषजं भूमिः । भूमिरावपनम् । आवपनं महत् । आवपनमित्या । वपनम् ।
ह महदिति महत् ॥ १० ॥ कास्वित् । स्विदासीत् । आसीत्पूर्वचित्तिः । पूर्वचित्तिः किम् ।
२ पूर्वचित्तिरितिपूर्व । चित्तिः । किंस्वित् । स्विदासीत् । आ[illegible]बृहत् । बृहद्वयः । वय
इति वयः । कास्वित् । स्विदासीत् । आसीत्पिलिप्पिला । पिलिप्पिलेतिपिलिप्पिला । का । कास्वित् ।

८७

स्विदासीत् । आसीत्पिशङ्गिला । पिशङ्गिलेति पिशङ्गिला ॥११॥ द्यौरासीत् । आसीत्पू
र्वचित्तिः । पूर्वचित्तिरश्वः । पूर्वचित्तिरिति पूर्व । चित्तिः । अश्व आसीत् । आसीद्बृहत्
बृहद्वयः । वय इति वयः । अ[illegible]रासीत् । आसीत्पिलिप्पिला । पिलिप्पिला रात्रिः ।
रात्रिरासीत् । आसीत्पिशङ्गिला । पिशङ्गिलेति पिशङ्गिला ॥१२॥ [illegible] वायुष्ट्वा
पचतैः । पचतैरवतु । अवत्वसितग्रीवः । असितग्रीवश्छागैः । असितग्रीव इत्य
सित । ग्रीवः । छागैर्न्यग्रोधः । छागैरिति छागैः । न्यग्रोधश्चमसैः । चमसैः शल्मलिः । शल्मलि ॥ ७० ॥
॥ ७० ॥ र्वृद्ध्यै । वृद्ध्या इति वृद्ध्यै ॥१३॥ एष स्यः । स्य राथ्यः । राथ्यो वृषा । वृषा पड्भिः । पड्भिः
श्चतुर्भिः । पड्भिरिति पट् । भिः । चतुर्भिरेत् । चतुर्भिरिति चतुः । भिः । एदगन् । इदे
गन् । अगं ब्रह्मा । गन्नागन् । ब्रह्मा कृष्णः । अकृष्णश्च । च नः । नो वतु । अवत्ववतु नो ॥

इति ५

नमोग्नये। अप्सुमते। अप्सुमत इत्यप्सुमते॥ ५४॥ सौंसितो रश्मिना। सौंसित इति सम्ऽशितः। रश्मि
ना रथ्यः। रथ्यः सौंसितः। सौंसितो रश्मिना। सौंसित इति सम्ऽशितः। रश्मिना हयः।
हय इति हयः। सौंसितो अप्सु। सौंसित इति सम्ऽशितः। अप्सु अप्सुजाः। अप्सुजा इत्यप्स्
सु। अप्सुजा ब्रह्मा। अप्सुजा इत्यप्सुऽजाः। ब्रह्मा सोमपुरोगवः। सोमपुरोग
व इति सोमऽपुरोगवः॥ ५५॥ स्वयं वाजिन्। वाजिंस्तन्वम्। तन्वं कल्पयस्व।
६ स्व कल्पयस्व स्वयम्। स्वयं यजस्व। यजस्व स्वयम्। स्वयं जुषस्व। जुषस्वेति जुष
स्व। महिमा ते। तेऽन्येन। अन्येन न। न संनशे। संनश इति सम्ऽनशे॥ ५६॥ रा २
न वै। वा उ एतत्। उ इत्युँ। एतन्म्रियसे। म्रियसे न। न रिष्यसि। रिष्यसि देवान्।

४४२

दुर्वौ इत्यादि रीत्या । एषु पृथिविभिः । पृथिविभिः सुगोभिः । पृथिविभिरिति पृथ्वीभिः । सुगोभि
रिति सुगोभिः । यजा सीति । आ सति सुहस्तैः । सुहस्तौ यजौ । सुहस्तैरिति सुहस्तैः । यत्र
तौ तौ युयुः । युयुस्तत्रात जत्सा । ताद्देवः । द्देवः सविता । सविता ई धातु । द्धा त्रिति
द्धातु ॥ ५७ ॥ अग्निः पृथ्वुः । पृथ्वुरासीत् । आसीत्तेनीतेन यजेत । अयुजत ॥ ७१ ॥
सः । स एतस्मात् एतेल्लोकम् । लोकमनयत । अनयत्यस्मिन्नग्निः । अ
॥ ७१ ॥ ग्निरस्मग्नः । स तेल्लोकः । लोको भविष्यति । भविष्यति तस्मात्तं जैष्यस्मि ।
जैष्यस्मि पिबंतः । पिबंतः । एता अपः । अपो वायुः । वायुः सूर्यः । सूर्य इति सूर्यः ॥ ५८ ॥
अंम्बे अंम्बिके । अंम्बे अंम्बालिके । अंम्बालिके नानमा । मा नयति । नय

त्रिकः । कश्चन । चन ससस्ति । ससस्तीति ससस्ति । ससस्त्यश्वकः । अश्वकः सुभद्रिकाम् । सुभद्रिकां कां-
पीलवासिनीम् । सुभद्रिकामिति सुऽभद्रिकाम् । कांपीलवासिनीं गणानाम् ।
कांपीलवासिनीमिति कांपीलऽवासिनीम् ॥ १९ ॥ गणानान्त्वा । त्वा गणपतिम् ।
गणपतिं हवामहे । गणपतिमिति गणऽपतिम् । हवामहे प्रियाणाम् । प्रियाणां प्रि-
यपतिम् । प्रियपतिं निधीनाम् । प्रियपतिमिति प्रियऽपतिम् । निधीनां निधि-
पतिम् । निधीनामिति निधीनाम् । निधिपतिं हवामहे । निधिपतिमिति निधि-
पतिम् । हवामहे वसो । वसो मम । वसो इति वसो । मम माहम् ॥ २० ॥ आहम् । अ-
हमजानि । अजानि गर्भधम् । गर्भधमा त्वम् । गर्भधमिति गर्भऽधम् ।

आतमा। तमसं आसि। अजानि गर्भधस्य। गर्भधं ते। गर्भ धमिति गर्भाधमालाकुलौ।
कुभौ चतुरः। चतुरः पुरः। पुरः सम्मसारयानां। सम्मसारयानं स्वर्गे। सम्मसारया
वेति सम्मसारयानां स्वर्गे लोके। स्वर्ग इति स्वः। लोके पा। ओर्णवा आम्राकु
र्णवा। थुं वषा। वषा वाजी। वाजी रेतो धाः। रेतो धा रेतः। रेतो धा इति रेतः। धाः।
रेतोऽस्य धातु। स्य धातिति रधातु॥ २१॥ उत्स कथ्या। अवो। उत्स कथ्या इसतु। सकथ्याः।
अवेतु रस्मा। तुरं धेहि। धेहि सम्मा। सम्मं ज्ञिमा। अं ज्ञिं चीरयां। चारयां वषन्त्।
वषं जितिं वषन्तु। यः स्त्रीणां। स्त्रीणां जीव भोजनं। जीव भोजन इति जीव।
भोजनं॥ २२॥ पुत्रासकौ। पुत्र सकौ सीकुमि का। सीकुमि काहलेक। आहलगिति
इति वं चेति। वंचेतीति वं चेति। आहलनिकृति गभे। गभे पसः। पसो नि। निगल्पा

७२

७२

ति लीलाऽगल्गलीं धारऽका। धारऽकेति धारऽका ॥२३॥ यकोऽसकौ। असकौ शकुंतकः। शकुं
न्तक आहलक्। आहलगिति वंचति। वंचतीति वंचति। विवक्षतऽइव ते। वि
वक्षतऽइवेति विवक्षतः। इव ते। ते मुखम्। मुखमध्वर्यो। अध्वर्यो मा। अध्वर्यो
इत्यध्वर्यो। मा नः। नस्त्वम्। त्वमभि। अभि भाषथाः। भाषथा इति भाषथाः ॥२४॥
माता च। च ते। ते पिता। पिता च। च ते। तेऽग्रम्। अग्रं वृक्षस्य। वृक्षस्य रोहतः। रोह
तऽइति रोहतः। प्रतिलामि। लामीति। इति ते। ते पिता। पिता गभे। गभे मुष्टिम्। मु
ष्टिमतंसयत्। अतंसयदित्यतंसयत् ॥२५॥ माता च। च ते। ते पिता। पिता च। च ते।
तेऽग्रम्। अग्रं वृक्षस्य। वृक्षस्य क्रीडतः। क्रीडतऽइति क्रीडतः। विवक्षतऽइव ते। विव
क्षतऽइवेति विवक्षतः। इव ते। ते मुखम्। मुखं ब्रह्मन्। ब्रह्मन् मा। मा त्वम्। त्वं वदः। वदो बहु।

नं २

नुक्षिति ब्रूह ॥ २६ ॥ उर्ध्वामे नामाए नामुतु। उग्राप या। आपयगिरो। गिरो भार मा। भारोह रै ४४७

भि वा। हरै भिर्वे ति हरन्। इ वा। अध्यासे। अस्य मध्यमामध्यमे ध तामा। एधता उं

श्री ने ३ तो। रीले वा ते। वा ते पुर्भि र्वा पुर्भिर्वे ति पुरैन्। इ वा ॥ २७ ॥ उर्ध्वमे नमाए नमुतो ३

३ उग्र यता तो। अग्र यता गिरो। गिरो भार मा। भारोह रै भि वा। हरै भिर्वे ति हरन्। इ वा। अ

ध्यास्या। अस्य मध्यमामध्यमे जतु। एजतु रीले। रीले वा ते। वा ते पुनर्भि र्वा पुनर्भि ॥ ७३ ॥

॥ ७३ ॥ र्वे ति पुनरन्। इ वा ॥ २० ॥ यद्वस्याः। अस्या ओह मे घोः। ओह मे घोः हु। ओह मे

घोरसोह। मे घोः। हु हु लयम्। स्थूल सु पो ति सलु। उपास्थ दिल पा। अ ल सलु। ते

मु ष्कार तो इ ह स्याः। अस्या एजतः। एजतो गोशफे। गोशफे रा पत्ना ला इ वा।

रा फर ति गो। रा फे। रा कुल्ला इ वे ति रा कु लो। इ वा ॥ २८ ॥ यद्देवा स। द्देवासो ल

त्लामगुमा। लुलामगुं मालु लामगुमितिं लुलामगुमा। प्रविश्नीमिन्नमो। विश्नीमिनवु म १
मा विष्णुः। आ विष्णुरित्या विष्णुः। सुकृष्यनारैः क्रियते। क्रियुक्त्यप्रमु नारी। नारी सुरू २५५
स्यो। सुरूस्यो। क्षिप्रभुवः। अक्षिप्रभुवो यः स्यो। अक्षिप्रभुवस्स क्षिप्र। भुवः। स्युयेति
पथा ॥ ३० ॥ मधरिणः। हरिणोयवम्मा। यवमत्ति। अप्रिभो। नपुष्टमा। पुष्टं प्रभु।
प्रभुमन्यते। मन्यते इति मन्यते। भूजायते। चर्यजारा। अर्थीजारानो। अर्थीजा
रयथी जारा। न पौषाय। पोषीय धनायति। धुनायपलीति धनायति ॥ ३१ ॥ य
न धरिणः। हरिणो यवं माय व मत्ति। अप्रिमों न पुष्टं मा। पुष्टं बहु। बहु मन्यते।
मन्यते इति मन्यते। भूजो यन्हाय दर्थीयो। अर्थीयेजारः। जारो नानपोषम।
पोषमनु। अनु मन्यते। मन्यते इति मन्यते ॥ ३२ ॥ दृष्टिकण्वोज कारिषमः।

२ २

सुपिञ्जरा वा इति सुपिञ्जरा वाः ॥ अकारादिषुं लिङ्छोः ॥ लिङ्छोरभ्वंस्यो ॥ अभ्वंस्य वा
जिनेः ॥ वाजा नु इति वा जिनेः ॥ सुरभिर्नः ॥ गोमुखो ॥ मुखो करतः ॥ कुंगो ॥ शर्णः ॥ नु आ
मूर्शषा ॥ आमूर्शषितारः पलाला रिषद्विलिलारपत ॥ ३३ ॥ ७३ ॥ गाप्र जीविगुणाति
उपजं गती ॥ भि स्तु बितिभ्रि ॥ स्तु शजगेय नुष्टुश ॥ अनुष्टु पुष्या ॥ अस्तु स्तु बियनु ॥
॥ ७४ ॥ स्तु श पुष्या सुहृ ॥ सुहृति सुहृ ॥ बहु सुक्षिहा ॥ उक्षिहा कुजुश ॥ कुजु पूचीभिः ॥ सु
चीभिः ॥ राम्यंतु ॥ नूम्यंतु त्वा ॥ हेति त्वा ॥ २४ ॥ द्विपद्याः ॥ द्विपदा इति द्विपदः ॥ ॥ ७५ ॥
पाश्च्यतुष्पदाः ॥ सुचेषा शाखि हो ॥ चतुःपद्या इति चतुःपदः ॥ त्रिपद्याः ॥ त्रिप
दा इति त्रिपदः ॥ याज्ञ्यो ॥ चुपदः ॥ शः ॥ पदा इति पदः ॥ विपद्या ॥ विपदा इति

तै
४

४५०

विच्छन्दाः। याश्च। च सच्छन्दाः। सच्छन्दाः सूचीभिः। सच्छन्दा इति सऽछन्दाः। सूची
भिः शम्यन्तु। शम्यन्तु त्वा। त्वेति त्वा ॥ ३५ ॥ महानाम्न्यो रेवत्यः। महानाम्न्य इति
महाऽनाम्न्यः। रेवत्यो विश्वाः। विश्वा आशाः। आशाः प्रभूवरीः। प्रभूवरीरिति
प्रऽभूवरीः। मेघीर्विद्युतः। विद्युतो वाचः। विद्युत इति विऽद्युतः। वाचः सूचीभिः।
सूचीभिः शम्यन्तु। शम्यन्तु त्वा। त्वेति त्वा ॥ ३६ ॥ नार्यस्ते। ते पत्न्यः। पत्न्यो लोम।
लोम वि। वि चिन्वन्तु। चिन्वन्तु मनीषया। मनीषयेति मनीषया। देवानां पत्न्यः।
पत्न्यो दिशः। दिशः सूचीभिः। सूचीभिः शम्यन्तु। शम्यन्तु त्वा। त्वेति त्वा ॥ ३७ ॥
रजता हरिणीः। हरिणीः सीसाः। सीसा युजः। युजो युज्यन्ते। युज्यन्ते कर्मभिः।

८५१

कर्मभिरिति कर्मऽभिः। अश्वस्य वाजिनः। वाजिनस्त्वचि। त्वचि सिमाः। सिमाः
शम्यन्तु। शम्यन्तु शम्यन्तीः। शम्यन्तीरिति शम्यन्तीः ॥३८॥ कस्त्वा। त्वा छ्यति। आ
छ्यति। छ्यति कः। कस्त्वा। त्वा वि। वि शास्ति। शास्ति कः। कस्ते। ते गात्राणि। गात्रा
णि शम्यति। शम्यतीति शम्यति। क उ ते। उँ इत्युँ। ते शमिता। शमिता कविः। कविरिति
७५ कविः ॥ [illegible] ऋतवस्ते। त ऋतुथा। ऋतुथा पर्व। ऋतुथेत्यृतुऽथा। पर्व शमि
तारः। शमितारो वि। वि शासतु। शासत्विति शासतु। संवत्सरस्य तेजसा। तेजसा ७५
शमीभिः। शमीभिः शम्यन्तु। शम्यन्तु त्वा। त्वेति त्वा ॥४०॥ अर्धमासाः परूंषि
अर्धमासा इत्यर्धऽमासाः। परूंषि ते। ते मासाः। मासा आ। आ छ्यन्तु। आ छ्यन्तु
छ्यन्तु शम्यन्तः। शम्यन्त इति शम्यन्तः। अहोरात्राणि मरुतः। मरुतो विलिष्टम्।

विलिस्योसूस्यंतु। विल्हिस्थाभि लिवाहिस्मासूस्यंतुतोलुइतिते॥४१॥रेव्योजखु
र्येवं:।अभ्रैर्यीवे स्वालाघंतु। आछंतु।छंलुविाविचौ।चस्रासलु।स्रासुलितिरा
सतु।गान्नीणि पूर्वशः।पुर्वीशस्त्री।पूर्वीशा इति पूर्वीराः।लेखिमा:।सिमा:हरण्वलु।
हरण्वंलुराम्यंतीः।राम्यंतीरितुराम्यंतीः॥४२॥ योस्तैलेष्ठ्रिमी।इश्रिव्ये
नार्क्ष्यमा।अंतरिक्षं वायुः।यायुभिक्षुजमाधिझेर्द णातु।छणालुतेलुइतिते।सूर्य
स्तोलेन क्षैसैः।नक्षैसैः।स्रह।स्रहलोकुमा।लोकेहर्णोलु।हुणोनु साधुया।
साधु सेति साधुऽया॥४३॥ रांलैलेपरेभ्यः।परेभ्यो गा जै भ्यः।गाजैभ्यः
रामे।रामेस्रलु।अस्लवरेभ्यः।अवरेभ्य इत्यवरेभ्यः।रामस्वभ्यः।अस्व
भ्योमज्जभ्यः।अस्वभ्य इत्यस्व।भ्यः।मज्जभ्यः।रामामज्जभ्य इतिमज्जा।भ्यः।

यो न्व स्तु । ड्वँ इ स्यैँ । अ स्तु तं न्वौ । तुं मौत वं । ल वे ति त वं ॥ ४४ ॥ किꣳ स्वित् । स्वित् सूर्य स
मम् । सूर्य स मं ज्योतिः । सूर्य सम मि ▮ सूर्य । सम मं । ज्यो तिः । कि मू । कीं
समुद्र स मं म्मृ । समुद्र स मं स रः । समुद्र स म मि ति समुद्र । स म मं । स र इ ति स
रः । किꣳ स्वित् । स्वित् पृ थि व्यै । पृ थि व्यै वर्षी यः । व र्षी यः वा स्यो । क स्य मा
त्रा । मा त्रा न । न वि द्य ते । वि द्य त इ ति वि द्य ते ॥ ४५ ॥ सूर्य सम मम् ।
सूर्य स मं ज्योतिः । सूर्य सम मि ति सूर्य । स म मं । ज्यो तिर् द्यौः । द्यौः स मु
स म मं । स मुद्र स मं स रः । समुद्र स म मि ति समुद्र । स म मं । स र इ ति स रः ।
इन्द्रः पृ थि व्यै । पृ थि व्यै वर्षी यान् । व र्षी यान् गोः । गोः स्तु । तु मा त्रा । मा त्रा न ।
न वि द्य ते । वि द्य त इ ति वि द्य ते ॥ ४६ ॥ पृ च्छा मि त्वा । त्वा चि त ये । चि त ये दे व स ख ।

७५

दे। ससस्वुपर्वि। देवसस्वेति दिवा ससखा। पर्द्धिनमा। तसमर्ना। भ्यनुमनर्नसा। म
र्नसा। जगंभ्य। जगंभ्येति जगंर्भ्य। येषु विष्णुः। विष्णुस्त्रिषु। त्रिषु पदेषु। प
देष्वेषः। एषस्तेषु। एष इत्या। ईषः। तेषु विश्वंमा। विश्वंभुवनमा। भुवनेनमा
२ विवेशा। आ विवेशा। विवेशेति विवेश। २७ अपित्वेषु। त्वेषु त्रिषु। त्रिषु
५ पदेषु। पदेष्वस्मि। अस्मि येषु। येषु विश्वंमा। विश्वंभुवनमा। भुवनमावि
वेश। आ विवेशेत्या। विवेश। सद्यपरि। पर्यैमा। एम्मिपृथिवीमा। एष्थिवी
३ मुत। उतद्यामा। द्यामे [illegible] ना। एकेना। अंगेना। अंगेनाद्विवः। द्विवो अस्य। अस्य
पृष्ठमा। पृष्ठमास्तिष्ठषमा। ४८ वेष्टंतः। अंतःपुरुषः। अंतारस्संतः। पुरुष

४५५

आविवेश।आविवेश।विवेशाका।नि।कोन्युतः।अंतःपुरुषे।अंतरिस्यंतः।पुरुषेअ

पिताानि।आपितानानीत्यपिताानि।एद्धुतेन।राशितंसुपे।उपवल्लामसा।वुल्लामस्थिला।वा

किमा।किंस्वितू।स्वितनु।नः।नति।नतिवीचा।सि।वीचास्याँअचेत्सन्नु॥४१॥ ते।

त्त पृच्छंतः।पृच्छसि।पृच्छसि।अंतःपुरुषः।अंतरिस्यंतः।पुरुषेआविवेश।आ वे ४

४ रुवु विवेश।विवेशतानि।नीतान्युतः।अंतःपुरुषे।अंतरिस्यंतः।पुरुषेअपितानि।

आपितानीत्यपितानि।एतत्।तो।ता।अत्रे।प्रतिसंन्चानः।प्रतिसंचानोअ ॥७५

॥७५॥ स्मि।प्रतिसंन्चानइति प्रति।संन्चानः।अस्मिनानमायया।मायया।यपा

वसि।भवस्युत्तरः।उत्तरोमत्।उत्तइत्युत्तरः।मदितिमत्॥५०॥ काईस्र।

पिशङ्गिला का। १

इमरे। अरे पिशङ्गिला। का ईमाईं कुरुपिशङ्गिला। कुरुपिशङ्गिलेति कुरुऽपिशङ्गिला।
का ईम्। ईमास्कन्दम्। आस्कन्दमर्षति। आस्कन्दमित्याऽस्कन्दम्। अर्षति कः। क
ईम्। ईम् पन्थाम्। पन्थां वि। वि सर्पति। सर्पतीति सर्पति॥ ५१॥ अजारे। अरे पिशङ्गि
ला। पिशङ्गिला श्वावित्। श्वावित्कुरुपिशङ्गिला। श्वाविदिति श्वऽवित्। कुरुपि
२ य शङ्गिलेति कुरुऽपिशङ्गिला। शश। आस्कन्दम्। आस्कन्दमर्षति। आस्कन्दमित्या।
२ वि स्कन्दम्। अर्षत्यहिः। अहिः पन्थाम्। पन्थां वि। वि सर्पति। सर्पतीति सर्पति॥ ५२॥ क
त्यस्य। अस्य विष्ठाः। विष्ठाः कति। विष्ठा इति विऽस्थाः। कत्यक्षराणि। अक्षरा[illegible]ण्य
मं कति। कति होमासः। होमासः कति। कतिधा। कतिधा समिद्धः। समिद्ध इति सम्ऽइद्धः। यज्ञ
स्य त्वा। त्वा विदथा। विदथा पृच्छम्। पृच्छमत्र। अत्र कति। कति होतारः। होतार ऋ

४५८

॥७८॥

श्री
६

रऋतुशः। ऋतुशो यजंति। ऋतुश इत्यृतुऽशः। यजंतीति यजंति॥५३॥ षडस्य। अ-
स्य विष्ठाः। विष्ठाः शतम्। विष्ठा इति विऽस्थाः। शतमक्षराणि। अक्षराण्यशी-
तिः। अशीतिर्होमाः। होमाः समिधः। समिधो ह। समिध इति समऽइधः।
ह तिस्रः। तिस्र इति तिस्रः। यज्ञस्य ते। ते विदथा। विदथा प्र। प्र ब्रवीमि। ब्रवी-
मि सप्त। सप्त होतारः। होतार ऋतुशः। ऋतुशो यजंति। ऋतुश इत्यृतुऽशः। यजं-
तीति यजंति॥५४॥ कोऽस्य। अस्य वेद। वेद भुवनस्य। भुवनस्य नाभिम्।
नाभिं कः। को द्यावापृथिवी। द्यावापृथिवी अंतरिक्षम्। द्यावापृथिवी इ-
ति द्यावापृथिवी। अंतरिक्षमित्यंतरिक्षम्। कः सूर्यस्य। सूर्यस्य बृहतः।
बृहतो जनित्रम्। जनित्रं कः। को वेद। वेद चंद्रमसम्। चंद्रमसं यतोजाः।

॥७८॥

यतोजा इति यतःऽजाः ॥ ५५ ॥ वेद तम् । तमस्य । अस्य भुवनस्य । भुवनस्य ना
भिम् । नाभिं वेद । वेद द्यावापृथिवी । द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् । द्यावापृथि
वी इति द्यावापृथिवी । अन्तरिक्षमित्यन्तरिक्षम् । वेद सूर्यस्य । सूर्यस्य बृह
तः । बृहतो जनित्रम् । जनित्रमथो । अथो वेद । अथो इत्यथो । वेद चंद्रमसम् ४
चंद्रमसं यतोजाः । यतोजा इति यतःऽजाः ॥ ५६ ॥ पृच्छामि त्वा । त्वा परम् । परम्
अन्तम् । अन्तं पृथिव्याः । पृथिव्याः पृच्छामि । पृच्छामि यत्र । यत्र भुवनस्य । भु
वनस्य नाभिः । नाभिरिति नाभिः । पृच्छामि त्वा । त्वा वृष्णः । वृष्णो अश्वस्य । अ
श्वस्य रेतः । रेतः पृच्छामि । पृच्छामि वाचः । वाचः परमम् । परमं व्योम । व्योमे

ति ॥ ओं म ॥ प ७ ॥ र इयं वेदिः । वेदिः परः । परो अंतः । अंतः पृथिव्याः । पृथिव्या अयम् ।
अयं यज्ञः । यज्ञो भुवनस्य । भुवनस्य नाभिः । नाभिरिति नाभिः । अयं सोमः ।
सोमो वृष्णः । वृष्णो अश्वस्य । अश्वस्य रेतः । रेतो ब्रह्मा । ब्रह्मायम् । अयं वाचः ।
वाचः परमम् । परमं व्योम । व्योमेति विऽओम ॥ म ॥ प ८ ॥ स्वयंभूः स्वयंभूः । स्वयंभू
रिति स्वयंभूः । स्वयंभूः प्रथमः । स्वयंभूरिति स्वयम्ऽभूः । प्रथमोंऽतः । अंत ॥ ७८ ॥
र्महति । महत्यर्णवे । अर्णव इत्यर्णवे । दधे ह । ह गर्भम् । गर्भमृत्वियम् । यस्मात्
त्वियं यतः । यतो जातः । जातः प्रजापतिः । प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः ॥ प ९ ॥
होता यज्ञस्य । यज्ञस्य जातः । पूर्णिमा । प्रजापतीसोमस्य । प्रजापतिमिति प्रजाऽपतिम् ।

१रि सोमस्य महिम्नः। महिम्न इति महिम्नः। अनु षत्तां पिबतु। पिबतु सोमम्। सोमं होतः।
होतर्यज। यजेति यज॥ [illegible] ॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ इति यजुर्वेदक्रमे पंचविंशतितमोऽध्यायः॥ २५ ॥
[illegible] हरिः ॥ ॐ ॥ अश्वस्तूपरः। तूपरो गोमृगः। गोमृगस्ते।
गोमृग इति गो। मृगाः। ते प्राजापत्याः। प्राजापत्याः कृष्णग्रीवः। प्राजाप
त्या इति प्राजा। पत्याः। कृष्णग्रीव आग्नेयः। कृष्णग्रीव इति कृष्णग्रीवः। आ
ग्नेयो रराटे। रराटे पुरस्तात्। पुरस्तात्सारस्वती। सारस्वती मेषी। मेष्यधस्तात्।
अधस्ताद्धन्वोः। हन्वोराश्विनौ॥ आश्विनावधोरामौ। अधोरामौ बा
ह्वोः। अधोरामाविति अधः। रामौ। बाह्वोः सौमापौष्णः। सौमापौष्णः श्यामः।

२६।

स्यामो नाभ्योम्। नाभ्योः २ सौर्ययामौ। सौर्ययामौ भ्वेतः। भ्वेत भ्यौ। चूडघरः। चूडघ
र्भ्यौ। चूपार्श्वयोः। पार्श्वयोस्त्वाक्षौ॥२॥ त्वाक्षौ लोमश संकथ्यौ। लोमश संकथ्यौ स
कथ्योः। लोमश संकथ्या इति लोमश। संकथ्यौ। सक्थ्यो वीयर्व्यः। वायर्व्य भ्वेतः।
य भ्वेतः पुच्छे। पुच्छ इंद्रयि। इंद्रय स्व पृस्योय। स्वपृस्यौ वेहल। स्वपृस्या येति सुअ ॥८०॥
पस्यायौ। वेहद्वैहलवः। वैहलनो वामनः। वामन इति वामनः। रोहितो धूम्र रोहितः। धूम्र
॥८०॥ रोहितः कर्केधु रोहितः। धूम्र रोहित इति धूम्र। रोहितः। कर्केधु रोहितस्तौ। कर्केधु रोहि
त इति कर्केधुड रोहितः। सौम्याः। सौम्या बभ्रुः। बभ्रुररुण बभ्रुः। अरुण बभ्रुश्शु
के बभ्रुः। अरुण बभ्रुरित्यरुणऽबभ्रुः। शुक बभ्रुस्तौ। शुक बभ्रुरिति शुकाब
भ्रुः। ते वारुणाः। वारुणाः शितिरंध्रः॥३॥ शितिरंध्रोऽन्यतः शितिरंध्रः। शितिरं

ध्र इति शितिऽरंध्रः । अन्यतःशितिरंध्रः समंतःशितिरंध्रः । अन्यतःशितिरंध्र
इत्यन्यतः । शितिरंध्रः । समंतशितिरंध्रस्ते । समंतशितिरंध्र इति समंतऽशि
तिरंध्रः । ते सावित्राः । सावित्राः शितिबाहुः । शितिबाहुरन्यतःशितिबाहुः ।
शितिबाहुरिति शितिऽबाहुः । अन्यतःशितिबाहुः समंतशितिबाहुः । अन्यतःशिति
बाहुरित्यन्यतः । शितिबाहुः । समंतशितिबाहुस्ते । समंतशितिबाहुरिति समं
तऽशितिबाहुः । ते बार्हस्पत्याः । बार्हस्पत्याः पृषती । पृषती क्षुद्रपृषती । क्षुद्रपृषती
स्थूलपृषती । क्षुद्रपृषतीति क्षुद्रऽपृषती । स्थूलपृषती ताः । स्थूलपृषतीति स्थू
लऽपृषती । ता मैत्रावरुण्यः । मैत्रावरुण्य इति मैत्राऽवरुण्यः [redacted] शुद्धवालः

सुवर्णपुंखवालः। पुंखवाल इति पुंख ऽ वालः। सुवर्णपुंखवालो मणिवालः। सुवर्णपुंखवा
ल इति सुवर्ण ऽ पुंखवालः। मणिवालस्ते। मणिवाल इति मणि ऽ वालः। त आश्वि
नाः। आश्विनाः श्येतः। श्येतः श्येताक्षः। श्येताक्षोऽरुणः। श्येताक्ष इति श्येत ऽ ॥८५॥
अक्षः। अरुणस्ते। ते रुद्राय। रुद्राय पशुपतये। पशुपतये कर्णाः। पशुपतय इति
॥८५॥ पशु ऽ पतये। कर्णा यामाः। यामा अवलिप्ताः॥५॥ अवलिप्ता रौद्राः। अवलिप्ता
इत्यव ऽ लिप्ताः। रौद्रा नभोरूपाः। नभोरूपाः पार्जन्याः। नभोरूपा इति नभः ऽ
रूपाः। पार्जन्या इति पार्जन्याः। पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निः। तिरश्चीनपृश्निरू
र्ध्वपृश्निः। तिरश्चीनपृश्निरिति तिरश्चीन ऽ पृश्निः। ऊर्ध्वपृश्निस्ते। ऊर्ध्व

४६३

दंभिरसुपौरंभिः। ते मारुताः। मारुताः फुल्लाः॥ ६॥ फुल्ललोहिता एणी। लोहि
तोणी पलक्षी। लोहितोणीति लोहिता। कुणी। पलक्षीताः। ताः सारस्वर्यः। सार
स्वर्यः प्लीहकर्णाः। प्लीहकर्णाः भुण्डाकर्णीः। प्लीहकर्णी इति प्लीहाकर्णी। भुण्डा
कर्णी ध्यालोहकर्णीः। भुण्डाकर्णी इति भुण्डाऽकर्णीः। अध्यालोहकर्णीस्तो। अध्या
लोहकर्णी इत्यध्यालोहकर्णीः। ते त्वाष्ट्राः। त्वाष्ट्राः दुष्ठग्रीवः॥ ७॥ दुष्ठग्रीवाः शि २९
तिककक्षः। दुष्ठग्रीव इति दुष्ठाग्रीवः। शितिककक्षौ अञ्जिसक्थ्यः। शितिककक्ष इति
क ककक्षीति ऽर्णः। अञ्जिसक्थ्यस्तो। अञ्जिसक्थ्य इत्यञ्जिसक्थ्यः। लघेञ्जग्याः। दुष्ठ
२ ग्राः दुष्ठञ्जिः। दुघञ्जिरत्वपाञ्जिः। दुष्ठाञ्जिरिति दुष्ठाञ्जिः। अञ्जिः। अपाञ्जिम

णाञ्जिः। अल्पाञ्जिरित्यल्पऽअञ्जिः। महाञ्जिस्ते। महाञ्जिरिति महाऽअञ्जिः ॥ तेउषस्याः।
उषस्या इत्युषस्याः ॥ ८ ॥ शिल्पा वैश्वदेव्यः। वैश्वदेव्यो रोहिण्यः। वैश्वदेव्य इति
वैश्वऽदेव्यः। रोहिण्यस्त्र्यवयः। त्र्यवयो वाचे। त्र्य[illegible]वय इति त्रिऽअवयः। वाचेऽवि
ज्ञाताः। अविज्ञाता अदित्यै। अविज्ञाता इत्यविऽज्ञाताः। अदित्यै सरूपाः। सरूपा
धात्रे। सरूपा इति सऽरूपाः। धात्रे वत्सतर्यः। वत्सतर्यो देवानाम्। देवानां पत्नी ॥=२।
॥=२। भ्यः। पत्नीभ्य इति पत्नीभ्यः ॥ ९ ॥ कृष्णग्रीवा आग्नेयाः। कृष्णग्रीवा इति कृष्ण।
ग्रीवाः। आग्नेयाः शितिभ्रवः। शितिभ्रवो वसूनाम्। शितिभ्रव इति शितिऽ
भ्रवः। वसूनां रोहिताः। रोहिता रुद्राणाम्। रुद्राणां श्वेताः। श्वेता अवरोकिणः।

अवरोकिण आदित्या नाम। अवरोकिणस्त्यैंवारोकिणः। आदित्या नामं नभोरू-
पाः। नभोरूपाः पार्जन्याः। नभोरूपा इति नभः। रूपाः। पार्जन्या इति पार्जन्याः॥१०॥
उन्नतर्षभः। उन्नत इत्युत। नतः। ऋषभो वामनः। वामनस्तोतेऐंद्रावैष्णवाः। ऐं-
द्रावैष्णवाउन्नतः। उन्नतः। शितिबाहुः। उन्नत इत्युत। नतः। शितिबाहुः। शितिपृष्ठः।
ति शितिबाहुरिति शितिऽबाहुः। शितिपृष्ठस्ते। शितिपृष्ठ इति शितिऽपृष्ठः। तेऐंद्राबा-
र्हस्पत्याः। ऐंद्राबार्हस्पत्याः शुकरूपाः। शुकरूपा वाजिनाः। शुकरूपा इति शुक-
रूपाः। वाजिनाः कल्माषाः। कल्माषा आग्निमारुताः। आग्निमारुताः श्या-
माः। श्यामाः पौष्णाः। पौष्णा इति पौष्णाः॥११॥ एतेऐंद्राग्नाः। ऐंद्राग्ना द्विरूपाः।

द्विरूपा अग्नीषोमीयाः। द्विरूपा इति द्विऽरूपाः। अग्नीषोमीया वामनाः। वामना अ-
नड्वाहः। अनड्वाह आग्नावैष्णवाः। आग्नावैष्णवा वशाः। वशा मैत्रा-
वरुण्यः। मैत्रावरुण्योऽन्यतएन्यः। अन्यतएन्यो मैत्र्यः। अन्यतएन्य इत्यन्यतःऽएन्यः। मैत्र्य इति २
मैत्र्यः॥५२॥ कृष्णग्रीवा आग्नेयाः। कृष्णग्रीवा इति कृष्णऽग्रीवाः। आग्नेया बभ्र-
वः। बभ्रवः सौम्याः। सौम्याः श्वेताः। श्वेता वायव्याः। वायव्या अविज्ञाताः। अवि॥ ॥=३।
॥=३। विज्ञाता अदित्यै। अविज्ञाता इत्यविऽज्ञाताः। अदित्यै सरूपाः। सरूपा धात्रे।
सरूपा इति सऽरूपाः। धात्रे वत्सतर्यः। वत्सतर्यो देवानाम्। देवानां पत्नी-
भ्यः। पत्नीभ्य इति पत्नीऽभ्यः॥५३॥ कृष्णा भौमाः। भौमा धूम्राः। धूम्रा आन्त-

रिक्षाः। अंतरिक्षाय वा हंतेः। बहंतौ शिप्याः। शिप्याः शबल्काः। शबल्कौ वैपुनाः। वैपु
नाः सिध्माः। सिध्मास्तारकाः। तारकार स्तिनारकाः॥१४॥ धुम्रान्वसंताय।
वसंतायालभते। आलभेते। लभते श्वेतान्। श्वेतान्ग्रीष्माय। ग्रीष्माय ब
भ्रून्। बभ्रून्वर्षाभ्यः। वर्षाभ्योरुणान्। अरुणाञ्छरदे। शरदे पृषतः।
पृषतो हेमंताय। हेमंताय पिशंगान्। पिशंगाञ्छिशिराय। शिशिरायेति शिशि
शिराय॥१५॥ त्र्यवयो गायत्र्यै। त्र्यवय इति त्रि। अवयः। गायत्र्यै पंचावयः। प
ञ्चावयस्त्रिष्टुभे। पंचावय इति पंच। अवयः। त्रिष्टुभे दित्यवाहः। त्रिष्टुभ इ
ग। ति त्रिऽस्तुभे। दित्यवाहो जगत्यै। दित्यवाह इति दित्य। वाहः। जगत्यै त्रिवत्साः।

४६८

त्रिवत्सा अनुष्टुभे। त्रिवत्सा इति त्रिऽवत्साः। अनुष्टुभे तुर्यवाहः। अनुष्टुभ इत्यनु
ऽस्तुभे। तुर्यवाह उष्णिहे। तुर्यवाह इति तुर्यऽवाहः। उष्णिह इत्युष्णिहे॥१६॥ पष्ठवाहो वि
राजे। पष्ठवाह इति पष्ठऽवाहः। विराज उक्षाणः। विराज इति विऽराजे। उक्षाणो बृ
हत्यै। बृहत्या ऋषभाः। ऋषभाः ककुभे। ककुभेऽनड्वाहः। अनड्वाहः पंक्त्यै। पंक्त्यै
धेनवः। धेनवोऽतिछंदसे। अतिछंदस इत्यतिऽछंदसे॥१७॥ कृष्णग्रीवा आग्ने
।।८४।। याः। कृष्णग्रीवा इति कृष्णऽग्रीवाः। आग्नेया बभ्रवः। बभ्रवः सौम्याः। सौ ।।८४।
म्या उपध्वस्ताः। उपध्वस्ताः सावित्राः। उपध्वस्ता इत्युपऽध्वस्ताः। सावित्रा
वत्सतर्यः। वत्सतर्यः सारस्वत्यः। सारस्वत्यः श्यामाः। श्यामाः पौष्णाः। पौष्णाः

४६०

श्नयः। पृश्नयो मारुताः। मारुता बहुरूपाः। बहुरूपा [illegible] वैश्वदेवाः। बहुरूपा
इति बहुऽरूपाः। वैश्वदेवा वशाः। वैश्वदेवा इति वैश्वऽदेवाः। वशा द्यावापृथिवीयाः।
द्यावापृथिवीया इति द्यावाऽपृथिवीयाः॥१८॥ उत्तराः संचराः। संचरा एताः। सं
चरा इति संऽचराः। एता ऐन्द्राग्नाः। ऐन्द्राग्नाः कृष्णाः। कृष्णा वारुणाः। वारुणाः पृ
श्नयः। पृश्नयो मारुताः। मारुताः कायाः। कायास्तूपराः। तूपरा इति तूपराः॥१९॥
अग्नयेऽनीकवते। अनीकवते प्रथमजान्। अनीकवत इत्यनीकऽवते। प्रथम
जानालभते। प्रथमजानिति प्रथमऽजान्। आलभते। आलभते मरुद्भ्यः। मरुद्भ्यः
सांतपनेभ्यः। मरुद्भ्य इति मरुत्ऽभ्यः। सांतपनेभ्यः सवात्यान्। सांतपनेभ्य इति
२३ सांतपनेभ्यः। सवात्यान् गृहमेधिभ्यः। सवात्यानिति सऽवात्यान्। गृहमेधिभ्यो

७८७

बष्किहान्। गृहमेधिभ्य इति गृहमेधिऽभ्यः। बष्किहान् क्रीळिभ्यः। क्रीळिभ्यः संसृ
ष्टान्। क्रीळिभ्य इति क्रीळिऽभ्यः। संसृष्टान् स्वतवद्भ्यः। संसृष्टानिति सम्ऽसृ
ष्टान्। स्वतवद्भ्यो अनुसृष्टान्। स्वतवद्भ्य इति स्वतवत्ऽभ्यः। अनुसृष्टानित्य
नुऽसृष्टान्॥२०॥ उक्ताः संचराः। संचरा एताः। संचरा इति सम्ऽचराः। एता ऐ
॥८५॥ न्द्राग्नाः। ऐन्द्राग्नाः प्रशृङ्गाः। प्रशृङ्गा माहेन्द्राः। प्रशृङ्गा इति प्रऽशृङ्गाः। माहे
न्द्रा बहुरूपाः। माहेन्द्रा इति महाऽइन्द्राः। बहुरूपा वैश्वकर्मणाः। बहुरूपा इति ब ॥८५॥
हुऽरूपाः। वैश्वकर्मणा इति वैश्वऽकर्मणाः॥२१॥ धूम्रा बभ्रुनीकाशाः। बभ्रु
नीकाशाः पितृणाम्। बभ्रुनीकाशा इति बभ्रुऽनीकाशाः। पितृणां सोम

४६२

धूम्र
२

वताम्। सोमवतां बभ्रवः। सोमवतामिति सोमऽवताम्। बभ्रवो धूम्रनीकाशाः।
धूम्रनीकाशाः पितृणाम्। धूम्रनीकाशा इति धूम्रऽनीकाशाः। पितृणां ब-
र्हिषदाम्। बर्हिषदां कृष्णाः। बर्हिसदामिति बर्हिऽसदाम्। कृष्णा बभ्रुनीकाशाः।
बभ्रुनीकाशाः पितृणाम्। बभ्रुनीकाशा इति बभ्रुऽनीकाशाः। पितृणामग्नि-
ष्वात्तानाम्। अग्निष्वात्तानां कृष्णाः। अग्निस्वात्तानामित्यग्निऽस्वात्तानाम्।
कृष्णाः पृषन्तः। पृषन्तस्त्रैयंबकाः। त्रैयंबका इति त्रैऽयंबकाः।।२२।। उन्नताः संचि-
ताः। संचिता एताः। संचिता इति सम्ऽचिताः। एताः शुनासीरीयाः। शुनासीरी-
याः श्वेताः। श्वेता वायव्याः। वायव्याः श्वेताः। श्वेताः सौर्याः। सौर्या इति सौर्याः।।२३।।

वसंतायकुपिंजलान्।कुपिंजलानालभते।आलभते।लभतेग्रीष्माय।
ग्रीष्मायकलविंकान्।कलविंकान्वर्षाभ्यः।वर्षाभ्यस्तित्तिरीन्।तित्तिरीञ्छ ति २
रदे।शरदेवर्तिकाः।वर्तिकाहेमंताय।हेमंतायककरान्।ककरान्शिशि
राय।शिशिरायविककरान्।विककरानितिविऽककरान्॥२४॥समु ॥८६॥
॥८६॥ द्रायशिशुमारान्।शिशुमारानालभते।शिशुमारानितिशिशुऽमारान्।
आलभते।लभतेपर्जन्याय।पर्जन्यायमण्डूकान्।मंडूकानद्भ्यः।
अद्भ्योमत्स्यान्।अद्भ्यइत्यत्ऽभ्यः।मत्स्यान्मित्राय।मित्रायकुलीपयान्।
कुलीपयान्वरुणाय।वरुणायनाक्रान्।नाक्रानितिनाऽक्रान्॥२५।८७॥

सोमाय हंसान् । हंसाना लभते । आ लभते । लभते वायवे । वायवे बलाकाः ।
बलाका इन्द्राग्निभ्याम् । इन्द्राग्निभ्यां क्रुञ्चान् । इन्द्राग्निभ्यामितीन्द्राग्नि ऽ भ्याम् ।
क्रुञ्चान्मित्राय । मित्राय मद्गून् । मद्गून्वरुणाय । वरुणाय चक्रवाकान् । चक्र
वाकानिति चक्र ऽ वाकान् ॥ २६ ॥ अग्नये कुटरून् । कुटरूना लभते ।
आ लभते । लभते वनस्पतिभ्यः । वनस्पतिभ्य उलूकान् । वनस्पतिभ्य इ
ति वनस्पति ऽ भ्यः । उलूकानग्नीषोमाभ्याम् । अग्नीषोमाभ्यां चाषान् । चा
षानश्विभ्याम् । अश्विभ्यां मयूरान् । अश्विभ्यामित्यश्वि ऽ भ्याम् । मयूरा
न्मित्रावरुणाभ्याम् । मित्रावरुणाभ्यां कपोतान् । कपोतानिति कपोतान् ॥ २७ ॥

४६५

सोमाय लबान् । लबानालभते । आलभते । लभूतैलबै । त्वष्ट्रे कौलीकान् । कौलीकां
गोषादीः । गोषादीर्देवानाम् । गोसादीरिति गोऽसादीः । देवानां पत्नीभ्यः । पत्नी
भ्यः कुलीकाः । कुलीका देवजामिभ्यः । देवजामिभ्यो ऽग्नये । देवजामिभ्य ॥८ ७॥
इति देवजामि[illegible]भ्यः । अग्नये गृहपतये । गृहपतये पारुष्णान् । गृहपतय
॥८७॥ इति गृहपतये । पारुष्णानिति पारुष्णान् ॥२८॥ अह्ने पारावतान् । पारावता
नालभते । आलभते । लभते रात्र्यै । रात्र्यै सीचापूः । सीचापूरहोरात्रयोः ।
अहोरात्रयोः संधिभ्यः । संधिभ्यो जतूः । संधिभ्य इति संधिऽभ्यः । जतूर्मास
भ्यः । मासेभ्यो दात्यौहान् । दात्यौहांत्संवत्सराय । संवत्सराय महतः । महतः

आलभते।१ ४८५

सुपर्णान्। सुपर्णानिति सुपर्णान्॥२६॥ भूम्या आखून्। आखूनालभते। आलभतेऽन्तरि-
क्षाय। अन्तरिक्षाय पाङ्क्त्रान्। पाङ्क्त्रान्दिवे। दिवे कशान्। कशान्दिग्भ्यः। दिग्भ्यो
नकुलान्। दिग्भ्य इति दिक्ऽभ्यः। नकुलान्बभ्रुकान्। बभ्रुकानवान्तरदिशाभ्यः।
अवान्तरदिशाभ्य इत्यवान्तरऽदिशाभ्यः॥२७॥ वसुभ्य ऋश्यान्। वसुभ्य
इति वसुऽभ्यः। ऋश्यानालभते। आलभते रुद्रेभ्यः। रुद्रेभ्यो रुरून्। रुरूनादि-
त्येभ्यः। आदित्येभ्यो न्यङ्कून्। न्यङ्कून्विश्वेभ्यः। विश्वेभ्यो देवेभ्यः। देवे-
भ्यः पृषतान्। पृषतान्त्साध्येभ्यः। साध्येभ्यः कुलुङ्गान्। कुलुङ्गानिति
कुलुङ्गान्॥२८॥ ईशानाय परस्वतः। परस्वत आलभते। आलभते।
आलभते।४

४७७

लभते मित्राय। मित्राय गौरान्। गौरां वरुणाय। वरुणाय महिषान्। म
हिषांबृहस्पतये। बृहस्पतये गवयान्। गवयांस्त्वष्ट्रे। त्वष्ट्र उष्ट्रान्।
उष्ट्रानित्युष्ट्रान्॥३२॥ प्रजापतये पुरुषान्। प्रजापतय इति प्रजाऽप ॥८८॥
तये। पुरुषान् हस्तिनः। हस्तिनऽआलभते। आलभते। लभते वाचे। वाचे
॥८८॥ प्लुषीन्। प्लुषींश्चक्षुषे। चक्षुषे मशकान्। मशकाञ्छ्रोत्राय। श्रो
त्राय भृङ्गाः। भृङ्गा इति भृङ्गाः॥३३॥ प्रजापतये च। प्रजापतय इ
ति प्रजाऽपतये। च वायवे। वायवे च। च गोमृगः। गोमृगो वरुणाय।
गोमृग इति गोऽमृगः। वरुणायारण्यः। आरण्यो मेषः। मेषो यमाय।

पुमायुरुषः।२८। षष्ठौ। मनुष्यराजायां मनुष्यराजायं मूर्वकृदः। मनुष्यराजा
येति मनुष्यराजायां मूर्वकृदः। शार्दूलायां शार्दूलायं शोणितायो शौरिहं भा
२॥ यां स्कंधपुंभायं वृयी। गावयां क्षिमस्ये नायं। क्षिमस्ये नायं वार्तिका। क्षिम
स्ये नायेति क्षिमस्ये नायां वार्तिकानील लेत्रो। नील लेत्रोः क्षिमर्सः। क्षिमर्सः स
मुद्रायां समुद्रायं शिशुमारः। शिशुमारो हिमवतो। शिशुमार इति शिशु
मारः। हिमवति हस्ती। हिमवति इति हिमऽवतो हस्ती इति हस्ती॥३४॥ मयुःसौ
आपसः। सात्मापसाडलः। सात्मापस इति साऽआऽपस्यः। छलोहलिङ्गणोः। छ
लिङ्गणो वृषहौराः। वृषहौरा इति वृषऽहौरा। तैधावे। धावै

८७८

ष्टिण्णाम्रा। ष्टिण्णकौङ्कः। कङ्को धुंस्रो। धुंस्रौग्नेयी। आग्नेयी कलविङ्कः। कलविङ्को लो
हिताहिः। लोहिताहिः पुष्करसादः। लोहिताहिरिति लोहितऽअहिः। पुष्करसादस्तो
पुष्करसाद इति पुष्करऽसादः। लेवाकाः। लाक्षा वाचौ। वाचेक्रुंचः। क्रुंच इति क्रुंचः।।१५।।
सो मोय कुलुंजः। कुलुंज आरण्यः। आरण्यो जः। अजनकुलः। नकुलः शाकी।
शाकृतोते पोघ्घाः। पोघ्घाः क्रोष्टा। क्रोष्टौ मायोः। मायोरिन्द्रस्य। इन्द्रस्य गोरमृगाः।
।।८६।। गोरमृगाः पृद्वः। गोरमृग इति गौराऽमृगः। पृद्वो न्यङ्कुः। न्यङ्कुः कक्कुटः। कक्कुटस्तो। ।।८६।।
अ तेनुमत्यै। अनुमत्यै प्रतिश्रुत्कायै। अनुमत्या इत्यनुमत्यै। प्रतिश्रुत्कायै चक्रवाकः।
२ प्रतिश्रुत्काया इति प्रतिऽश्रुत्कायै। चक्रवाक इति चक्रऽवाकः।।१६।। सो बलाकौ।।

न्लाकौ ग्रा ग्रीः। ग्रा ग्रीः सृंजयः। सृंजयः शयांण्डकः। शयांण्डकस्ते। शयांण्डक
इति शय ऽ आण्डकः। ते मैत्राः। मैत्राः सरस्वत्यै। सरस्वत्यै शारिः। शारिः पुरुषवाक्।
पुरुषवाक् श्वावित्। पुरुषवागिति पुरुष ऽ वाक्। श्वाविद्भौमी। श्वाविदिति श्व ऽ वित्।
भौमी शार्दूलः। शार्दूलो वृकः। वृकः पृदाकुः। पृदाकुस्ते। ते मन्यवे। मन्यवे स
रस्वते। सरस्वते शुकः। शुकः पुरुषवाक्। पुरुषवागिति पुरुष ऽ वाक्॥ ३७॥ सु
पर्णः पार्जन्यः। सुपर्ण इति सु ऽ पर्णः। पार्जन्य आतिः। आतिर्वाहसः। वाहसो दर्विदा।
दर्विदा ते। [illegible] दर्वि ऽ दा। ते वायवे। वायवे बृहस्पतये। बृहस्पतये वाचः।
वाचस्पतये। पतये पैङ्गराजः। पैङ्गराजोऽलजः। पैङ्गराज इति पैङ्ग ऽ राजः। [illegible]

२८१

लूल ओंतरिक्षः। आंतरिक्षः पुवः। पुवो मरुतः। मरुन्मेत्स्येः। मत्स्यस्तोते नदीपु
यै। नदीपतये द्यावापृथिवीयः। नदीपतय इति नदीऽपतये। द्यावापृथिवीयः
कूर्मिः। कूर्म इति कूर्मिः॥३८॥ पुरुषमृगश्चंद्रमसः। पुरुषमृग इति पुरुषऽमृगः।
चंद्रमसो गोधा। गोधा कालका। कलका दार्वाघाटः। दार्वाघाटस्ते। दार्वाघा
ट इति दार्वाऽआघाटः। ते वनस्पतीनाम्। वनस्पतीनां कृकवाकुः। कृकवाकुः॥१०॥
॥१०७॥ सावित्रः। कृकवाकुरिति कृकऽवाकुः। सावित्रो हंसः। हंसो वातस्य। वात
स्य नाक्रः। नाक्रो मकरः। मकरः कुलीपयः। कुलीपयस्ते। ते कूपारस्य। अ
कूपारस्य ह्रियै। ह्रियै शल्यकः। शल्यक इति शल्यकः॥३९॥ एण्यह्नः। अनौ

४८२

संपक्ष्मोः। मण्डूको मूषिका। मूषिका तित्तिरिः। तित्तिरिस्तोने सर्पाणाम्। आसर्पा
णां लोपाशः। लोपाश आश्विनः। आश्विनः हरघ्ठः। हरघ्ठा राज्यौ। राज्याश्मे
र्षः। अश्मौ जन्तूः। जन्तूः सुषिलीको। सुषिलीकाते। सुषिलीकेतं सुषिऽली
कौ। तइतर रजुनानौ मृ। इतर रजनानाऽलहका। इतर रजुनानामित्तौ तरऽज
नानौ मृ। ऽलहका वेघ्छवी। वेघ्छवीति वेघ्छवी॥४०॥ अन्यवापोऽर्द्धमासा
नौ मृ। अन्यवापइत्यन्यऽवापः। अर्द्धमासानामर्थ्ये। अर्द्धमासानामि
त्यर्द्धऽमासानौ मृ। ऽमब्यौ मयूरः। मयूरः सुपर्णः। सुपर्णस्ते। सुपर्ण
इति सुऽपर्णः। ते गंधर्वाणां मृ। गंधर्वाणामपाम्। अपामुडः। उडोमासाम्।

४८२

मासां कुस्यप० । कुस्यप पौ। रोहितः। रोहितं कुंडुणाची। कुंडुणाची गोधालिका।

२ स्य गोललिकाते। तै स्परसोम्। अस्परसोम्। वैमृय वैत्रितः। असितइलं

सितः ॥४१॥ वर्षाहूर्भेतूनाम्। वर्षाहूरिति वर्षे आहुः। भेतूनामाखुः।

आखुः कसीः। कसौ मांध्यालः। मांध्यालस्तोते पिलूणाम्। पिलूणांव ॥२६५॥

लीया। वल्लीयाऽजगरीं। अजगरो वसूनाम्। वसूनां कपिंजलः। कपिंज

॥२६॥ लः कपोतः। कपोतरूलूकः। उलूकः त्रासः। त्रासस्तोतो मर्जीयो निर्जे

यो वरूणाया। निर्जेत्याइतिनिः। मर्जीयो। वरूणायारण्यः। आरण्यो

मेषः। मेष इति मेषः ॥४२॥ श्चित्र आदित्यानाम्। आदित्यानामुष्ट्रः।

उष्ट्रो घृणीवा न्रा घृणीवां न्वा र्धीनुसः। घृणि वा न्निस्रि घृणिऽ वान्वा वार्धीनुस
स्तोते सृये। सृसा अरण्याया। अरण्यायस्य सृमरः। सृमरो रुरुः। रुरुः रोहः।
रोहः क्रयिः। क्रयिः कुटरुः। कुटरुः हर्योहः। हर्योहस्तोते वालिनीम्प्र
वालिनां काम्माया। कामाय पृकः। पृक इति पृकः॥४३॥ खगो वैश्वदे
वः। वैश्वदेवभ्वा। वैश्वदेव इति वैश्वादेवः। भ्वा घुघ्घः। घुघ्घः कर्णः। कर्णो
गर्दभः। गर्दभस्तु रक्षुः। रक्षुस्तोते रक्षे सामारक्षे सा भिन्नेया। संज्ञेय
सूकुः। सूकेरः। सीतः। सीतो मारुतः। मारुतः हर्कलासः। हर्कलासः पि
प्पेका। पिप्पेका न्तकुलिः। न्तकुलिस्तोते ज्ञारव्यायेः। ज्ञारव्याये विभ्वे

४८५

षाम्। विश्वेषां देवानाम्। देवानां पृषतः। पृषत इति पृषतः॥४४॥छ॥
॥छ॥ इति क्रमपाठे चतुर्विंशतिमोऽध्यायः॥छ॥छ॥छ॥ [illegible] ॥छ॥छ॥
हरिः॥ ॐ॥ मू॥ शादं दद्भिः। दद्भिरवकाम्। दद्भिरिति दत्ऽभिः। अवकां ॥१२५
दन्तमूलैः। दन्तमूलैर्मृदम्। दन्तमूलैरिति दन्तऽमूलैः। मृदं बर्स्वैः। ब
॥१२॥ र्स्वैः स्तेगान्। स्तेगान् दंष्ट्राभ्याम्। दंष्ट्राभ्यां सरस्वत्यै। सरस्वत्या अ
ग्रजिह्वम्। अग्रजिह्वं जिह्वायाः। अग्रजिह्वमित्यग्रऽजिह्वम्। जिह्वा
या उत्सादम्। उत्सादमवक्रन्देन। उत्सादमित्युत्ऽसादम्। अवक्रन्देन ता
लु। अवक्रन्देनेत्यवऽक्रन्देन। तालु वाजम्। वाजं हनुभ्याम्। हनुभ्यामपः।

हनुभ्यामिति हनुऽभ्याम्।अपआस्येन।आस्येनवृषणम्।वृषणमांण्डाभ्याम्।
आण्डाभ्यामादित्यान्॥आदित्यान्श्मश्रुभिः [illegible] श्मश्रुभिःपंथानम्। श्म २
[illegible]म २ श्मश्रुभिरिति श्मश्रुऽभिः।पंथानंभ्रूभ्याम्।भ्रूभ्यांद्यावापृथिवी। श्म २
द्यावापृथिवीवर्त्तोभ्याम्।द्यावापृथिवी इति द्यावाऽपृथिवी।वर्त्तोभ्यांवि
वी ४ विद्युतम्।वर्त्तोभ्यामिति वर्त्तःऽभ्याम्।विद्युतंकनीनकाभ्याम्।विद्युत
मिति विद्युतम्।कनीनकाभ्यांशुक्लाय।शुक्लायस्वाहा।स्वाहाकृष्णाय।कृ
ष्णायस्वाहा।स्वाहापार्याणि।पार्याणिपक्ष्माणि।पक्ष्माण्यवार्याः।अवार्याइ वा २
क्षवः।इक्षवोवार्याणि।अवार्याणिपक्ष्माणि।पक्ष्माणिपार्याः।पार्याइक्ष

४८७

ध
२
ग१ई॥

नः। कृष्णऽवर्त्नीः। कृष्णऽवर्त्नः॥१॥ वातं। प्राणेन। प्राणेनेति प्रऽआनेन। अपानेन। नासिके। अपा
नेनेत्यपऽआनेन। नासिके। उपयामम्। नासिके इति नासिके। उपयाम
मधरेण। उपयाममित्युपऽयामम्। अधरेणोष्ठेन। ओष्ठेन। सत्। सदुत्तरे
ण। उत्तरेण प्रकाशेन। उत्तरेणेत्युत्ऽतरेण। प्रकाशेनांतरम्। प्रकाशेने
तिप्रऽकाशेन। अंतरम् अनूकाशेन। अनूकाशेन बाह्यम्। अनुकाशे ग१३।
नेत्यनुऽकाशेन। बाह्यं निवेष्यम्। निवेष्यं मूर्ध्ना। निवेष्यमिति निऽवेष्यम्।
मूर्ध्ना स्तनयित्नुम्। स्तनयित्नुं निर्बाधेन। निर्बाधेनाशनिम्। निर्बाधे
नेति निःऽबाधेन। अशनिं मस्तिष्केण। मस्तिष्के[illegible] विद्युतम्। विद्युतं कनी

नकाभ्याम्। विद्युतमिति विऽद्युतम्। कनीनकाभ्यां कर्णाभ्याम्।३।
कर्णाभ्याꣳ श्रोत्रम्। श्रोत्रꣳ श्रोत्राभ्याम्। श्रोत्राभ्यां कर्णौ [illegible] दनीम्। कर्णौ २
तेदनीमधरकण्ठेन। अधरकण्ठेनापः। अधरकण्ठेनेत्यधरऽकण्ठेन।
अपः शुष्ककण्ठेन। शुष्ककण्ठेन चित्तम्। शुष्ककण्ठेनेति शुष्कऽकण्ठेन। चि
त्तं मन्याभिः। मन्याभिरदितिम्। अदितीꣳ शीर्ष्णा। शीर्ष्णा निर्ऋतिम्। नि
र्ऋतिं निर्जर्जल्पेन। निर्ऋतिमिति निःऽऋतिम्। निर्जर्जल्पेन शीर्ष्णा। नि
से र्जर्जल्पेनेति निःऽजर्जल्पेन। शीर्ष्णा संक्रोशैः। संक्रोशैः प्राणान्। संक्रोशै
२ रिति सम्ऽक्रोशैः। प्राणान्रेष्माणम्। रेष्माणꣳ स्तुपेन। स्तुपेनेति स्तुपेन॥४॥

५२८

मुख्यं कुं- कोई : । के द्वौ सिंई म् । इं दुं- स्वरूप सा । स्वरूप सा वहै ना । स्वरूप से तिसु ऽ अर्थ
सा । वहै नु वट्ठ स्प र्तिमा । ए हु सं तौ य कुं नि सा देनी । या कुं निसा नें कुं मीन ।
या कुं नि सा दें ने ति या कुं नि ऽ सा दें नें । कुं मोक्षपै : । हौ पै रा क्ष र्मणमा । अ
क्ष मैण रं स्थू राभ्याम । आ क्ष र्मण भि सा ऽ क्ष र्मणम् । स्थू राभ्याम् क्षलं ॥ २४ ॥
॥२पु॥ भि: । क्ष्म लौ भि: क्ष पिं लं ला ना । कुपिं लं ला ग्र व म् ॥ प ॥ ग्र वं ज घां भ्याम् ।
ज घां भ्याम स ध्यां न म् । अ धां नं बाहु भ्यां म् । बाहु भ्यां ओं बी ले ना । बाहु
भ्यां मिति बाहु ऽ भ्याम् । ओं बी ले ना रे ण्य म् । आ रैण्य मु ग्निम् । अग्नि
मिति रु ग्मयो म् । आ ति रु ग्भ्यां म् षणम् । अति रु ग्भ्या मिर्य ति रु क्का भ्याम् ।

उद्दीप्सिर्विद्रुतः। विद्रुत आत्मैः। विद्रुत इति विद्रुतः। आंत्रैरपः। अपो वृस्तिनो।
वृस्तिनूर्षणम्। वर्षणमांण्डभ्याम्। आंण्डभ्यां वाजिनम्। वाजिनोंऽश्रेपै
सि नोरोपैनम्। ओमास्त्रओश्रेतेसा। स्त्रओति स्त्रऽओमारेतेसा। चाषोन्रा। चाषोम्यि
२ तेनें। पित्तेनेपदूरान्। पदूरोःपायुनो। पदूराविति पड्दूरान्। पायुनोवृस्मारः।
वृस्मांष्कपिण्डैः। शाकपिण्डेरिति शाकऽपिण्डैः॥४०॥ इंद्रस्यक्रोडः। क्रोडे॥२६॥
॥२६॥ दियेअदित्ये पाजस्येम्। पाजस्ये दिशां। मा दिशां सूत्रे वेः। उत्रे वो दित्यै। अ
दित्यै भसत्। भसत्साश्रीमृतौ। श्रोणी मृताभ्यां हृदयोपशेन। हृदयोपशेनात्सिरेभ्यः। सो ३
अनहिरंपुरीततो। पुरीततान भः। पुरीततेति पुरिऽततः॥४१॥ नभऽउदर्ये
तु णोदुदर्येण चक्रवाकौ। चक्रवाकौ मैस्नाभ्याम्। चक्रवाका इति चक्रऽवाकौ॥

पूषणं दोर्भ्याम्। दोर्भ्यामश्विनौ। दोर्भ्यामिति दोःभ्याम्। अश्विनावंसाभ्याम्।
अंसाभ्यां रुद्रम्। रुद्रं रोराभ्याम्। रोराभ्यामिति रोराभ्याम्॥ ३॥ अग्नेः पक्ष
तिः। पक्षतिर्वायोः। वायोर्निपक्षतिः। निपक्षतिरिन्द्रस्य। निपक्षतिरिति नि
पक्षतिः। इन्द्रस्य तृतीया। तृतीयापाम्। अपां चतुर्थी। चतुर्थ्यदित्यै। अदित्यै पंच
मी। पंचमीन्द्राण्यै। इन्द्राण्यै षष्ठी। षष्ठी मरुताम्। मरुतां सप्तमी। सप्तमी बृह
स्पतेः। बृहस्पतेरष्टमी। अष्टम्यर्यम्णः। अर्यम्णो नवमी। नवमी धातुः। धातु
र्दशमी। दशमीन्द्रस्य। इन्द्रस्यैकादशी। एकादशी वरुणस्य। वरुणस्य द्वाद
शी। द्वादशी यमस्य। यमस्य त्रयोदशी। त्रयोदशीति त्रयःदशी॥ ४॥ इन्द्राग्न्योः प
क्षतिः। पक्षतिः सरस्वत्यै। सरस्वत्यै निपक्षतिः। निपक्षतिर्मित्रस्य। निपक्ष
पमस्यै

ती

त्रिरत्रिंशत्पद्यातिः। प्रजास्यात्तृतीयां। तृतीयां सोमस्य। सोमस्य चतुर्थ्यै। चतुर्थ्यै अग्नि
श्रैये। मित्रंदैये पंचम्यै। मित्रंदायाऽऽदित्रिनिः। अग्नैस्यै। पंचम्यग्नीषोमयोः। अग्नी
षोमयोः षष्ठ्यै। षष्ठ्यै सुपर्णो। सुपर्णोऽ सप्तम्यै। सप्तम्यै विष्णोः। विष्णोर
४व ष्टम्यै। अष्टम्यै पूष्णः। पूष्णो नवम्यै। नवम्यै त्वष्टुः। त्वष्टुर्दशम्यै। दशम्या इंद्रस्य।
इंद्रस्यैकादश्यै। एकादश्यै वरुणस्य। वरुणस्य द्वादश्यै। द्वादश्यै यमस्य। ॥१५
॥१६॥ यमस्य त्रयोदश्यै। त्रयोदश्यै द्यावापृथि[illegible]। त्रयोदश्यै तित्रयः। दश्यै। या यो ः।
वापृथिव्योर्दक्षिणम्। दक्षिणं पार्श्वम्। पार्श्वं विश्वेषाम्। विश्वेषां देवा ४
नाम्। देवानामुत्तरम्। उत्तरं मिसकोत्तरम्। [illegible]। पुरस्तादंस्कंधाः। स्कंधौ
आ विश्वेषाम्। विश्वेषां देवानाम्। देवानां प्रथमा। प्रथमा कीकसा।

५८२

कीर्केस्ता रुद्राणाम् । रुद्राणां द्वितीयां । द्वितीयाद्वित्यानाम् । आद्वित्यानां तृतीयां तृ
तीयां वायोः । वायोः पुत्रम् । पुत्रमग्नीषोमयोः । अग्नीषोमयो[illegible]र्यसहितो ।
भासैहेतुं चौः । कुंचो श्रोणिभ्याम् । श्रोणिभ्यां मिंत्रवृहस्पती । श्रोणि
भ्यामिति श्रोणिऽभ्याम् । इंद्रबृहस्पती ऊरुभ्याम् । इंद्रबृहस्पती इतींद्र
बृहस्पती ऊरुभ्यां मिंत्रावरुणौ ऊरुभ्यामिति ऊरुऽभ्याम् । मित्रावरुणा अ ए
लाभ्याम् । अलाभ्यामाक्रमणम् । आक्रमणं स्थूराभ्याम् । आक्रमण
मित्याऽक्रमणम् । स्थूराभ्यां बलम् । बलं कुष्ठाभ्याम् । कुष्ठाभ्यामिति कुष्ठाभ्याम् ॥ ऐ ॥
पुषेणं च भिक्षुणां । श्लेष्मणां श्याहीनः । अश्याहीं स्थूलपृदयाः । अश्याहीमिति
श्येऽअहीनः । स्थूलगुदयाः सर्पीन् । स्थूलगुदयेति स्थूलऽगुदयाः । सर्पान् गुदाभिः ।

भ्या ३

४८९

लि

३

मतेस्त्वावश्यो द्विनमुपादिवं वृक्का श्यामाद्वघा श्यौपारीन। पिरंरीम्ल्यापाशि क्विः।
प्लाशिभिरुत पलाशान। प्लाशिभिरितं प्लाशिऽभिः।३ पला प्लुन्वाप्लुत्स्वलमी कौन।
नलमी कौ क्लुमे मभिः। क्लुमे मौ ग्लौभिः। क्लुमे मभिरितं क्लुमेऽभिः। ग्लौभि गुल्मौन।
गुल्मां प्लुराभिः। प्लुराभिः। ग वेतिः। स्ववेत्ती ह्रस्वा न। हू हं शु भिश्यारा क्लु
ह्मि श्यौ ऽं समुद्रमा। क्लु ह्मि श्यामिति व क्लिऽश्यामा। समुद्र सुदर्शेण। उदरे
णश्वानुरमा। श्वेभ्यो नुरं भरसेना। भरसाजे ति भरसेना॥१२॥ वि [illegible] ति ना
ल्पौ [illegible] विध्ये तु मि तु विऽधे ति मा। नाश्या घृतै स घृतौ रसेन। रस नापः।
[illegible]पो पृष्ठाय घा मरीचीः। मरीचीभि स्तुभिः। विवभि लैत्र रसा। ह्रि व
क्षि रातिवृद्धाभिः। लित्र रसुष्मणा। ऊष्मणा सीनमा। सीने वेसया॥

२८५

वसया प्रुष्वाः। प्रुष्वा अश्रुभिः। अश्रुभिरित्यश्रुंऽभिः। ह्रादुनीर्दूषीकाभिः। दूषी
काभिरस्ना। अस्ना रक्षांसि। रक्षांसि चित्राणि। चित्राण्यङ्गैः। अङ्गै
र्नक्षत्राणि। नक्षत्राणि रूपेण। रूपेणं पृथिवीम्। पृथिवीं त्वचा। त्वचा
जुंबकाय। जुंबकाय स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥१३॥ यस्येमे। इमे हिमवंतः।
हिमवंतो महित्वा। हिमवंत इति हिमऽवंतः। महित्वा यस्य। महित्वेति महि ॥६७॥
त्वा। यस्य समुद्रम्। समुद्रं रसया। रसया सह। सहाहुः। आहुरित्याहुः। य ॥६७॥
स्येमाः। इमाः प्रदिशः। प्रदिशो यस्य। प्रदिश इति प्रऽदिशः। यस्य बाहू।
हृ बाहू कस्मै। बाहू इति बाहू। कस्मै देवाय। देवाय हविषा। हविषा विधेम।
२ विधेमेति विधेम॥१४॥ य आत्मदाः। आत्मदा बलदाः। आत्मदास्यात्म।

दाः । बलदा यस्य । बलदा इति बलऽदाः । यस्य विश्वे । विश्व उपासते । उपासते
प्रशिषम् । उपासत इत्युपऽआसते । प्रशिषं यस्य । प्रशिषमिति प्रऽशिषम् ।
यस्य देवाः । देवा इति देवाः । यस्य छाया । छायामृतम् । अमृतं यस्य । यस्य
मृत्युः । मृत्युः कस्मै । कस्मै देवाय । देवाय हविषा । हविषा विधेम । विधे
मेति विधेम ॥ १३ ॥ आ नः । नो भद्राः । भद्राः क्रतवः । क्रतवो यन्तु । यन्तु
विश्वतः । विश्वतोऽदब्धासः । अदब्धासो अपरीतासः । अपरीतास उद्भिदः ।
अपरीतास इत्यपरिऽइतासः । उद्भिद इत्युत्ऽभिदः । देवा नः । नो यथा । यथा स
दम् । सदमित् । इद्वृधे । वृधे असन् । असन्नप्रायुवः । अप्रायुवो रक्षितारः ।
अप्रायुव इत्यप्रऽआयुवः । रक्षितारो दिवेदिवे । दिवेदिव इति दिवेऽदिवे ॥ १४ ॥

४८५

देवानां भद्रा। भद्रा सुमतिः। सुमतिर्ऋजूयताम्। सुमतिरिति सुऽमतिः। ऋजू

२ म यतां देवानाम्। ऋजूयतामित्यृजुऽयताम्। देवानां रातिः। रातिरभि। अभि

नः। नो नि। नि वर्तताम्। वर्ततामिति वर्तताम्। देवानां सख्यम्। सख्यमुप।

उप सेदिम। सेदिमा वयम्। वयं देवाः। देवा नः। न आयुः। आयुः प्र। प्र तिरंतु

॥रि—॥ तिरंतु जीवसे। जीवस इति जीवसे॥५॥ तान्पूर्वया। पूर्वया निविदा। निवि

दा हूमहे। निविदेति निऽविदा। हूमहे वयम्। वयं भगम्। भगं मित्रम्। मित्र ॥रि—॥

दि ३ मदितिम्। अदितिं दक्षम्। दक्षमस्रिधम्। अस्रिधमित्यस्रिधम्। अर्यम

णं वरुणम्। वरुणँ सोमम्। सोममश्विना। अश्विना सरस्वती। सरस्व

ती नः। नः सुभगा। सुभगा मयः। सुभगेति सुऽभगा। मयस्करत्। करदिति

करत् ॥ ३ ॥ तंनः । नो वातः । वातो मयोभु । मयोभु वातु । मयोभ्विति मयः ऽभु । वा-

ज तु भेषजम् । भेषजं तत् । तन्माता । माता पृथिवी । पृथिवी तत् । तत्पिता । पिता द्यौः । द्यौ-

२ रिति द्यौः । तद्ग्रावाणः । ग्रावाणः सोमसुतः । सोमसुतो मयोभुवः । सोमसुत इति

सोम ऽसुतः । मयोभुवस्तत् । मयोभुव इति मयः ऽभुवः । तदश्विना । अश्विना शृ-

णुतम् । शृणुतं धिष्ण्या । धिष्ण्या युवम् । युवमिति युवम् ॥ ४ ॥ तमीशा-

नम् । ईशानं जगतः । जगतस्तस्थुषः । तस्थुषस्पतिम् । पतिं धियंजिन्वम् ।

धियंजिन्वमवसे । धियंजिन्वमिति धियम्ऽजिन्वम् । अवसे हूमहे । हूमहे-

वयम् । वयमिति वयम् ॥ पूषा नः । नो यथा । यथा वेदसाम् । वेदसामसद्वृधे ।

स असद्वृधे । वृधे रक्षिता । रक्षिता पायुः । पायुरदब्धः । अदब्धः स्वस्तये । स्व-

स्तय इति स्वस्तये ॥१०॥ स्वस्ति नः । न इंद्रः । इंद्रो वृद्धश्रवाः । वृद्धश्रवाः स्वस्ति ।
वृद्धश्रवा इति वृद्धऽश्रवाः । स्वस्ति नः । नः पूषा । पूषा विश्ववेदाः । विश्ववेदा
इति विश्वऽवेदाः । स्वस्ति नः । नस्तार्क्ष्यः । तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः । अरिष्टनेमिः अ
स्वस्ति । अरिष्टनेमिरित्यरिष्टऽनेमिः । स्वस्ति नः । नो बृहस्पतिः । बृहस्प ॥६६॥
॥६६॥ तिर्दधातु । दधात्विति दधातु ॥२१॥ पृषदश्वा मरुतः । पृषदश्वा इति पृषत्
ऽअश्वाः । मरुतः पृश्निमातरः । पृश्निमातरः शुभंयावानः । पृश्निमातर इति
पृश्निऽमातरः । शुभंयावानो विदथेषु । शुभंयावान इति शुभंऽया
वानः । विदथेषु जग्मयः । जग्मेषु इति जग्मयः । अग्निजिह्वा मनवः ।
अग्निजिह्वा इत्यग्निऽजिह्वाः । मनवः सूरचक्षसः । सूरचक्षसो विश्वे ।

सूरचक्षस इति सूरऽचक्षसः । विश्वे नः । नो देवाः । देवा अवसा । अवसागमन् ।
आगमन्ना । गमन्निह । इहेतीह ॥ २२ ॥ भद्रं कर्णेभिः । कर्णेभिः शृणुयाम । शृणु
याम देवाः । देवा भद्रम् । भद्रं पश्येम । पश्येमाक्षभिः । अक्षभिर्यजत्राः ।
अक्षभिरित्यक्षऽभिः । यजत्रा इति यजत्राः । स्थिरैरङ्गैः । अङ्गैः तुष्टुवा
ंसः । तुष्टुवांसस्तनूभिः । तुष्टुवांस इति तुष्टुऽवांसः । तनूभिर्व्य
शेम । व्यशेम देवहितम् । देवहितं यत् । देवहितमिति देवऽहितम् । यदायुः ।
आयुरित्यायुः ॥ २४ ॥ शतमित् । इन्नु । नु शरदः । शरदो अन्ति । अन्ति देवाः ।
देवा यत्र । यत्रा नः । नश्चक्रा । चक्रा जरसम् । जरसं तनूनाम् । तनूनामि ऊ २
तनूनाम् । पुत्रासो यत्र । यत्र पितरः । पितरो भवन्ति । भवन्ति मा । मा नः ।

नो मध्या। मध्या रीरिषत। रीरिषतायुः। रीरिषतेति रीरिषत। आयुर्गन्तोः। गन्तोरि
ति गन्तोः॥२४॥ अदितिर्द्यौः। द्यौरदितिः। अदितिरन्तरिक्षम्। अन्तरिक्षमदितिः। ई२
अदितिर्माता। माता सः। स पिता। पिता सः। स पुत्रः। पुत्र इति पुऽत्रः। विश्वे देवाः।
देवा अदितिः। अदितिः पञ्च। पञ्च जनाः। जना अदितिः। अदितिर्जातम्। जा ॥१००॥
तमदितिः। अदितिर्जनित्वम्। जनित्वमिति जनिऽत्वम्॥२५॥ मा नः। नो मित्रः।
॥१००॥ मित्रो वरुणः। वरुणो अर्यमा। अर्यमायुः। आयुरिन्द्रः। इन्द्र ऋभुक्षाः। ऋभुक्षा
मरुतः। मरुतः परि। परि ख्यन्। ख्यन्निति ख्यन्। यद्वाजिनः। वाजिनो देवजा
तस्य। देवजातस्य सप्तेः। देवजातस्येति देवऽजातस्य। सप्तेः प्रवक्ष्यामः। प्रवक्ष्या
मो विदथे। प्रवक्ष्याम इति प्रऽवक्ष्यामः। विदथे वीर्याणि। वीर्याणीति वीर्याणि॥२६॥
यन्निर्णिजा। निर्णिजा रेक्णसा। निर्णिजेति निः। निजा। रेक्णसा प्रावृतस्य।

प्रावृतस्य रातिम्। रातिं गृभीताम्। गृभीतां मुखतः। मुखतो नयंति। नयंतीति
नयंति। सुप्राङजः। सुप्राङिति सुऽप्राङ्। अजो मेम्यत्। मेम्यद्विश्वरूपः। विश्वरू
पइंद्रापूष्णोः। विश्वरूप इति विश्वऽरूपः। इंद्रपूष्णोः प्रियम्। प्रियमपि। अप्येति।
एति पाथः। पाथ इति पाथः॥२७॥ एष छागः। छागः पुरः। पुरो अश्वेन। अश्वे
न वाजिना। वाजिना पूष्णः। पूष्णो भागः। भागो नीयते। नीयते विश्वदेव्यः। विश्व
देव्य इति विश्वऽदेव्यः। अभिप्रियम्। प्रियं यत्। अभिप्रियमित्यभिऽप्रियम्। यत्पुरो
ळाशम्। पुरोळाशमर्वता। अर्वता त्वष्टा। त्वष्टेत्। इदेनम्। एनं सौश्रवसाय।
सौश्रवसाय जिन्वति। जिन्वतीति जिन्वति॥२८॥ यद्धविष्यम्। हविष्यमृतुशः।

हस्तुश्रोदैवयानेभ्यः स्वतुश्रादस्ते ऽतुऽश्राः। देवयानंत्रिः। देवयानमिति देवऽयानेम।
त्रिमीतुषाः। मातुषाः परि। पर्यभ्यंजम्। अभ्यंजयेति। आनयेति। तिनयेति। अत्रीपु
रुकः। पुरुषः पंथुमसः। अथुमो। भागः। भागमिति। एतियुसमायुइसंन्दे वैभ्यः। देवे
भ्यः प्रतिवेदयेन। प्रतिवेदयेमजः। प्रतिवेदयमिति प्रतिऽवेदयेन। अजस्य
॥५०१॥ जः॥ २६॥ होताध्वर्युः। अध्वर्युरावेयाः। आवेयाः अग्निमिन्धः। आवेयाइत्याऽवे ॥५०१५
याः। अग्निमिंधोयाव ग्राभः। अग्निमिंधइत्येग्निमाइंधुः। ग्रावग्राभ
उत। ग्रावग्राभइति ग्रावऽग्राभः। उतशंस्ता। शंस्ता सुविप्रः। सुविप्रइति
सुऽविप्रः। तेनयज्ञेन। यज्ञेन स्वरंकृतेन। स्वरंकृतेन स्विष्टेन। स्वरंकृतेनेति
स्वऽरंकृतेन। स्विष्टेन वक्षणाः। स्विष्टेनेति सुऽइष्टेन। वक्षणाः

३१

आर्दणध्वम्। ५   पे २   ४०४

णध्वमो हिणध्वमिति हिणध्वम्॥३०॥ यूप व्रस्का उत। यूपव्रस्का इति यूपऽव्रस्काः।
उत ये। ये यूपवाहाः। यूपवाहाश्चषालम्। यूपवाहा इति यूपऽवाहाः। चषालं ये। ये अ-   ति २
श्वयूपाय। अश्वयूपाय तक्षति। अश्वयूपायेत्यश्वऽयूपाय। तक्षतीति तक्षति।
ये चै। चार्वते। अर्वते पचनम्। पचनं संभरंति। संभरंत्युतो। संभरंतीति सम्।
भरंति। उतो तेषाम्। उतो इत्युतो। तेषामभिगूर्तिः। अभिगूर्तिर्नः। अभिगूर्ति-
रित्यभिऽगूर्तिः। न इन्वतु। इन्वत्वितीन्वतु॥३१॥ उप प्र। प्रागात्। अगात्सुमत्। सु-
मन्मे। सुमदिति सुऽमत्। मे धायि। अधायि मन्म। मन्म देवानाम्। देवाना-
माशाः। आशा उप। उप वीतपृष्ठः। वीतपृष्ठ इति वीतऽपृष्ठः। अन्वेनम्। एनं वि-
प्राः। विप्रा ऋषयः। ऋषयो मदंति। मदंति देवानाम्। देवानां पुष्टे। पुष्टे चकृम।

चकृमा सुबंधुम्। सुबंधुमिति सुऽबंधुम्॥ ३२॥ यद्वाजिनः। वाजिनो दाम। दाम सं
दानम्। संदानमर्वतः। संदानमिति सम्ऽदानम्। अर्वतो या। या शीर्षण्या। शी
र्षण्या रशना। रशना रज्जुः। रज्जुरस्य। अस्य यत्। यद्वा। वा घ। घास्य। अस्य प्रभृ
तम्। प्रभृतमास्ये। प्रभृतमिति प्रऽभृतम्। आस्ये तृणम्। तृणं सर्वा। सर्वा ता। ता॥१०२॥
ते। ते अपि। अपि देवेषु। देवेष्वस्तु। अस्त्वित्यस्तु॥ ३३॥ यदश्वस्य। अश्वस्य क्रविषः।
॥१०२॥ क्रविषो मक्षिका। मक्षिकाश। आश यत्। यद्वा। वा स्वरौ। स्वरौ स्वधितौ। स्वधितौ रि
प्तम्। स्वधिताविति स्वऽधितौ। रिप्तमस्ति। अस्ति यत्। यद्धस्तयोः। हस्तयोः शमितुः।
शमितुर्यत्। यन्नखेषु। नखेषु सर्वा। सर्वा ता। ता ते। ते अपि। अपि देवेषु। देवे
ष्वस्तु। अस्त्वित्यस्तु॥ ३४॥ यदूवध्यम्। ऊवध्यमुदरस्य। उदरस्यापवाति। अप

४०६

वा॰१

वाति यः। अपवातीत्यपऽवाति। य आमस्य। आमस्य क्रविषः। क्रविषो गन्धः। गन्
धो अस्ति। अस्ति सुकृता। सुकृता तत्। सुकृतेति सुऽकृता। तच्छमितारः। शमितारः
कृण्वन्तु। कृण्वन्तूत। उत मेधम्। मेधं शृतपाकम्। शृतपाकं पचन्तु। शृतपाक
मिति शृतऽपाकम्। पचन्त्विति पचन्तु॥ २५॥ यत्ते गात्रात्। गात्रादग्निना। अग्नि
ना पच्यमानात्। पच्यमानादभि। अभि शूलम्। शूलं निहतस्य। निहतस्या
त ६ व धावति। निहतस्येति निऽहतस्य। अवधावतीत्यवऽधावति। मा तत्। तद्भू
म्याम्। भूम्यामा। आ श्रिषत्। श्रिषन्मा। मा तृणेषु। तृणेषु देवेभ्यः। देवे
भ्यस्तत्। तदुशद्भ्यः। उशद्भ्यो रातम्। उशद्भ्य इत्युशत्ऽभ्यः। रातमस्तु। अ
स्तु॥ २६॥ ये वाजिनम्। वाजिनं परि। परि पश्यन्ति। पश्यन्ति पक्वम्।

५०८

परिपश्यंतीति परिऽपश्यंति । पक्वं य । य ईम् । ईमाहुः । आहुः सुरभिः । सुरभि
र्निः । निर्हर । हरेति । इतीति । ये च । चार्वतः । अर्वतो मांसभिक्षाम् । मांस
पा [illegible] भिक्षामुपासते । मांसभिक्षामिति मांसऽभिक्षाम् । उपासत उतो । उपास
त इत्युपऽआसते । उतो तेषाम् । उतो इत्युतो । तेषामभिगूर्तिः । अभिगूर्तिर्नः । ॥१०३॥
अभिगूर्तिरित्यभिऽगूर्तिः । न इन्वतु । इन्वत्विती न्वतु ॥ ३७ ॥ यन्नीक्षणम् । नी
॥१०३॥ क्षणं मांस्पचन्याः । नीक्षणमिति निऽईक्षणम् । मांस्पचन्या उखायाः ।
या उखाया या । या पात्राणि । पात्राणि यूष्णः । यूष्ण आसेचनानि । आसेचनानी
४ त्याऽसेचनानि । ऊष्मण्यापिधाना । अपिधाना चरूणाम् । अपिधानेत्य
पिऽधाना । चरूणामंकाः । अंकाः सूनाः । सूनाः परि । परि भूषंति । भूषं
त्यश्वम् । अश्वमित्यश्वम् ॥ ३८ ॥ मा त्वा । त्वाग्निः । अग्निर्ध्वनयीत् । ध्वनयीद्धू

४०८

मगोंग्निः। घृ मगों ग्निमग्नी। घृम गें ग्निरिति घृ मऽ गोग्निः। मो खा। तु खा भ्वा। ऽडेंती॥
भ्वाऽडें सुमि। अग्नि वित्ता। वित्तु अग्निः। जग्निरिति जग्निः। इं ष्टं वीतमः। वीतममि
ग्नूत्तिरग्नूमिति ग्नोत्तिं वर्षिष्ठतमः। अग्निर्नृत्तिं मित्यु ग्निऽगृत्तमि। वर्षिष्ठतंतमः। वर्षिष्ठ
तमितित्ति वर्षिष्ठऽतमः। तं देवासः। देवासः सपालीवत्ती गृभ्णंति। गृभ्णं सर्व्वमः। अ
भ्यामि सर्व्वमः॥३९॥ निर्ऋ मर्णं विषदे नमः। निर्ऋमण इति निर्ऋमणम्। वि
षदेनं विवर्त्ते नमः। विसदेन इति विऽसदेनम्। विवर्त्तने यतः। विवर्त्तनमि 10
ति विऽवर्त्तनम्। ऽस्नो। यपात्रहिनिमः। पात्रस्निम वीतः। अवीतिरस्मवीतः। यच्छी।
यच्छ पयो। पपौ यतः। यच्छा। च्छ घासिमः। घासिं जघासो जघा समसवीः। सवीता॥
तालिं अपि। अपि देवे षुः। देव षु स्तु। अस्त्विति स्तु॥४०॥ यदग्ध्वीय। अग्ध्वी

४०८

य वासः । वास उपस्तृणंति । उपस्तृणंत्यधीवासम् । उपस्तृणंतीत्युपऽस्तृणंति । अधी
वासं या । या हिरण्यानि । हिरण्यान्यस्मै । अस्मा इत्यस्मै । संदानमर्वंतम् । संदा
नमिति सम्ऽदानम् । अर्वंतं पड्बीशम् । पड्बीशं प्रिया । प्रिया देवेषु । देवेष्वा
यामयंति । आ यामयंति । यमयंतीति यमयंति ॥४५॥ इमा नु । नु कं । कं
भुवना । भुवना सीषधाम । सीषधामेंद्रः । सीषधामेति सीसधाम । इंद्रश्च
च विश्वे । विश्वे च । च देवाः । देवा इति देवाः । आदित्यैरिंद्रः । इंद्रः सगणः । सग ॥१०४॥
णो मरुद्भिः । सगण इति सऽगणः । मरुद्भिरस्मभ्यम् । मरुद्भिरिति मरुत्ऽ
भिः । अस्मभ्यं भेषजा । भेषजा करत् । करदिति करत् । यज्ञं च । च नः । न [illegible]
स्तन्वं । तन्वं च । च प्रजाम् । प्रजां च । प्रजामिति प्रऽजाम् । चादित्यैः । आदित्यै
रिंद्रः । इंद्रः सह । सह सीषधाति । सीषधातीति सीसधाति ॥४६॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥

॥१०४॥

इति यजुर्वेदस्क्रमसनलिंशतिमोध्यायः॥श्री[illegible]॥श्री[illegible]॥श्रीहरिः॥श्रीः॥
अग्निश्च।चपृथिवी।पृथिवीच।चसंनते।संनतेते।संनतेइति सम्ऽनते।तेमे।मेसं
मिते।मेसम्।संनं [illegible] सनताम्।नमतामदः।अदोवायुः।वायुश्चांतरिक्षम्।अंतरि
क्षमादित्यः।आदित्योद्यौः।द्यौरापः।आपोवरुणः।वरुण इति वरुणः।सप्तसंस
मी दः।संसदौअष्टमी।संसद इति सम्ऽसदः।अष्टमीभूतसाधनी।भूतसाधनीतिभू
९ तऽसाधनी॥५॥सकामाँ अध्वनः।सकामानितिसऽकामान्।अध्वनःस्कुरु।
कुरुसंज्ञानम्।संज्ञानमस्तु।संज्ञानमितिसम्ऽज्ञानम्।अस्तुमे।मेमुना।अ
मुनेत्यमुना।यथेमाम्।इमांवाचम्।वाचंकल्याणीम्।कल्याणीमावदानि।
आवदानिजनेभ्यः।आवदानीत्याऽवदानि।जनेभ्य इति जनेभ्यः॥२५
ब्रह्मराजन्याभ्यांशूद्राय।शूद्रायच।चार्याय।अर्यायस्वाय।स्वायारणाय।

५११

अरण्य प्रैस रणाय । प्रियो देवानाम् । देवानां दक्षिणायै । दक्षिणायै दातुः । दातुरि
ह । इह भूयासम् । भूयासमयम् । अयं मे । मे कामः । कामः समृ । समृध्यताम् ।
समृध्यतामुप । उप मा । मादः । अदो नमतु । नमत्विति नमतु ॥३॥ बृहस्पते अति ।
अति यत् । यदर्यः । अर्यो अर्हात् । अर्हाद्द्युमत् । द्युमद्विभाति । द्युमदिति द्युऽमत् ।
विभाति क्रतुमत् । विभातीति विऽभाति । क्रतुमज्जनेषु । क्रतुमदिति क्रतुऽ
मत् । जनेष्विति जनेषु । यद्दीदयत् । दीदयच्छवसा । शवस ऋतप्रजात । ऋत
प्रजात तत् । ऋतप्रजातेत्यृतऽप्रजात । तदस्मासु । अस्मासु द्रविणम् । द्रविणं धेहि ।
धेहि चित्रम् । चित्रमिति चित्रम् । बृहस्पतये त्वा । त्वैषः । एष ते । ते योनिः । योनि
र्बृहस्पतये । बृहस्पतये त्वा । त्वेति त्वा ॥४॥ इन्द्र गोमन् । गोमन्निह । गोमं
न्निति गोऽमन् । इहायाहि । आयाहि । याहि पिब । पिब सोमम् । सोमं शतक्रतो ।

॥१०५॥

५

॥१०५॥

वातत्कृतो इति वातऽकृतः । विषुभिर्ग्रीवभिः । विषुभिरिति विघताभिः । ग्राव-
भिः सुतम् । ग्रावभिरिति ग्रावऽभिः । सुतमिति सुतम् । इन्द्राय त्वा । त्वा गोमते ।
गोमत एषः । गोमत इति गोऽमते । एष ते । ते योनिः । योनिरिन्द्राय । इन्द्राय त्वा ।
त्वा गोमते । गोमत इति गोऽमते ॥ ५ ॥ ऋतावानं वैश्वानरम् । ऋतवानमित्यृत-
ऽवानम् । वैश्वानरमृतस्य । ऋतस्य ज्योतिषः । ज्योतिषस्पतिम् । पतिमि-
ति पतिम् । अजस्रं घर्मम् । घर्ममीमहे । ईमह इतीमहे । वैश्वानराय त्वा । त्वै-
षः । एष ते । ते योनिः । योनिर्वैश्वानराय । वैश्वानराय त्वा । त्वेति त्वा ॥ ६ ॥ वैश्वा-
नरं हवामहे । हवामह ऋतस्य । ऋतस्य ज्योतिषः । ज्योतिषस्पतिम् । पतिमिति ति २
पतिम् । अजस्रं घर्मम् । घर्ममीमहे । ईमह इतीमहे ॥ ७ ॥ अग्निस्तुष्ये नाऽध्ये

नु वाहसा। वाहसेति वाहसा॥८॥ वैश्वानरस्य सुमतौ। सुमतौ स्याम। सुमताविति
सुऽमतौ। स्याम राजा। राजा हि। हि कम्। कं भुवनानाम्। भुवनानामभिश्रीः।
अभिश्रीरित्यभिऽश्रीः। इतो जातः। जातो विश्वम्। विश्वमिदम्। इदं वि। वि च
ना ष्टे। चष्टे वैश्वानरः। वैश्वानरो यतते। यतते सूर्येण। सूर्येणेति सूर्येण॥९॥
मरुत्वाँ इं[illegible]। इंद्र वृषभः। वृषभो रणाय। रणाय पिब। पिबा सोमम्। सो॥१०६॥
॥१०६॥ ममनुष्वधम्। अनुष्वधं मदाय। अनुष्वधमित्यनुऽस्वधम्। मदायेति मद
य। आ सिंचस्व। सिंचस्व जठरे। जठरे मध्वः। मध्व ऊर्मिम्। ऊर्मिं त्वम्। त्वं
राजा। राजासि। असि प्रदिवः। प्रदिवः सुतानाम्। प्रदिव इति प्रऽदिवः।
सुतानामिति सुतानाम्॥१०॥ महाँ इंद्रः। इंद्रो वज्रहस्तः। वज्रहस्तः षोडशी।

वज्रोहस्तु इति वज्रऽहस्तः। षोब्दु त्री ग्रामी त्रामी यष्टुत्ययुष्टु त्यिति यष्टुत्युहस्तु पाप्मा
नम्। पाप्मानं यः। यो स्मान्। अस्मान्द्वेष्टि। द्वेष्टीति द्वेष्टि॥ [illegible]॥ अग्निर्ऋषिः। ऋ
षिः पवमानः। पवमानः पांचजन्यः। पांचजन्यः पुरोहितः। पांचजन्य इ
ति पांचऽजन्यः। पुरोहित इति पुरःऽहितः। तमीमहे। ईमहे महागयम्। महाग
यमिति महाऽगयम्॥ ५२॥ अनु वीरैः। वीरैरनु। अनु पुष्यास्म। पुष्या
स्म गोभिः। गोभिरश्वैः। अश्वैः सर्वेण। सर्वेण पुष्टैः। पुष्टैरिति पुष्टैः। द्विपदा
चतुष्पदा। द्विपदेति द्विऽपदा। चतुष्पदा वयम्। चतुष्पदेति चतुःऽपदा। वयं
देवाः। देवा नः। नो यज्ञम्। यज्ञमृतुथा। ऋतुथा नयन्तु। ऋतुथेत्यृतुऽथा।
नयन्त्विति नयन्तु॥ १३॥ आ नः। [illegible] गोजा। गोवाददिहि। इहिहि गोपतौ। गोपते गाः।

५९५

गोपतू इति गोऽपतौ । गाः सम्नाः । सम्नु स्मभ्र्यम् । अस्मभ्यं सनयः । सनयो येतु । प्रेतुवा
जाः । वाजा इति वाजाः । द्विबर्हा असि । असि स्विद्धषु । बृहभस्य सुयशुष्मः । स
सर्शुष्मा स्मभ्र्यम् । सुसशुष्मा इति सुऽशुष्मः । अस्मभ्यं सु । सु मघवन् ।
मघवं बोधि । मघवन्निति मघऽवन् । बोधि गोह्नः । गोस्त इति गोऽस्तः ॥१४॥ श्री ॥ ॥५०८॥
इति यजुर्वेदक्रमे अष्टविंशतितमोध्यायः [illegible]
॥५०८॥ हरिः ॥ ॐ ॥ समास्त्वा । त्वाग्ने । अग्न ऋतवः । ऋतवो वर्धयन्तु । वर्धयन्तु संव
॥१०८॥ त्सराः । संवत्सरा ऋषयः । ऋषयो यानि । यानि सत्या । सत्येति सत्या । सन्दिव्ये
ना । दिव्येन दीदिहि । दीदिहि रोचनेन । रोचनेन विश्वाः । विश्वा आ । आ भाहि । आभा
हि । भाहि प्रदिशः । प्रदिशश्चतस्रः । प्रदिश इति प्रऽदिशः । चतस्र इति चतस्रः ॥१॥

ने २

संचे। चेध्यस्व। इध्यस्वाग्ने। अग्ने प्र। प्र च। च बोधय। बोधयैनम्। एनमुत्। उच्च।
च तिष्ठ। तिष्ठ महते। महते सौभगाय। सौभगायेति सौभगाय। मा च। च रिषत्।
रिषदुपसत्ता। उपसत्ता ते। उपसत्तेत्युपऽसत्ता। ते अग्ने। अग्ने ब्रह्माणः। ब्रह्माण
स्ते। ते यशसः। यशसः संतु। संतु मा। मान्ये। अन्ये इत्यन्ये॥२॥ त्वामग्ने। अग्ने
वृणते। वृणते ब्राह्मणाः। ब्राह्मणा इमे। इमे शिवः। शिवो अग्ने। अग्ने संवरणे।
संवरणे भव। संवरण इति सम्ऽवरणे। भवा नः। न इति नः। सपत्नहा नः। स
पत्नहेति सपत्नऽहा। नो अभिमातिजित्। अभिमातिजिच्च। अभिमातिजि
दित्यभिमातिऽजित्। च स्वे। स्वे गये। गये जागृहि। जागृह्यप्रयुच्छन्। अप्रयु
च्छन्नित्यप्रऽयुच्छन्॥३॥ इहैव। एवाग्ने। अग्ने अधि। अधि धारय। धारया रयिम्।

५१८

रयिं स्मा। स्मा त्वो। त्वो नि। नि गर्णन्। गर्णन् पूर्वचित्तः। पूर्वचित्तौ निकारिणः। पूर्वचि-
त्तिति पूर्वऽचित्तिः। निकारिण इति निऽकारिणः। स्वर्मतो। अच्छे सुयमेषु। स्तुप
भि मेस्तु। स्तु यमेति सुऽयमे। पर्मेसु। भु स्तुतु पर्यमाणु। तु पर्यमुपस्तुता। ऽउपस्तुताव ॥५०८॥
३ धिताम्। ऽउपस्तुते। उपऽस्तुताव। युं दुतां शैतै। अनिकृतः। अनिकृत इत्यनिऽ-
कृतः॥४॥ पृक्षेणा ग्ने। अग्ने स्वायुः। स्वायुः समाः। स्वायुरिति सुऽआयुः।
भस्व। ऽउक्ष सप्तिभेणा। पृक्षेणा ग्ने। अग्ने मिहुपे ये। मिहुपे येप
तस्वा। मिहुपेय इति मिहुऽपेये। यतस्वेति यतस्वा। सुमा तानाम ध्यव
स्थाः। सुजाता नामिति सुऽजातानाम्। ध्यवस्थाए यि। यसध्यव
स्था इति सऽध्यवस्थाः। एपि रश्मिा। रश्मिा मग्ने। अग्ने विहव्यः। वि॰

॥५०८॥

यो दाशत् । विद्व स्य इति विद्व स्यः । दीर्घिहस्य । उहेत मह ॥ ५ ॥ अति स्निहः । स्निहो अ
ति । अति स्निधः । स्निधो ती । अत्यचित्तिम । अचित्तिमत्ति । अत्यरातिम । अरा
तिमग्ने । अग्ने विश्वा । विश्वाहि । ह्यग्ने । अग्ने दुरिता । दुरिता सह स्व । दुरितेति
दुःऽइता । सहस्वाथ । अथास्मभ्यम् । अस्मभ्यं सहवीराम् । सहवीरां र
यिम् । सहवीरामिति सहऽवीराम् । रयिं दाः । दा इति दाः ॥ ६ ॥ अनाधृष्यो
जातवेदाः । जातवेदा अनिष्टृतः । जातवेदा इति जातऽवेदाः । अनिष्टृतो
विराट् । अनिष्टृत इत्यनिःऽस्तृतः । विराडग्ने । विराडिति विऽराट् । अग्ने
क्षत्रभृत । क्षत्रभृद्दीदिहि । क्षत्रभृदिति क्षत्रऽभृत । दीदिहीह । दीदिहीह ।
विश्वा आशाः । आशाः प्रमुञ्चन् । प्रमुञ्चन्मानुषीः । प्रमुञ्चन्निति प्रऽमुञ्चन् ।

मातु पार्श्रियः। श्रियः स्त्रीणाभिः। स्त्रीवाभिरुघा। अघ पारीपरि पाह्र। पाह्रनुः।
नोह्रघः। अह्रघ इति त्रिरुघो॥ ८॥ बृहस्पते सवितः। सवितर्बोधय। बोधयैनम्। एनꣳ सं
शितम्। संशितं चित्। चित्। संशिततरम्। शितम्। चित्संशिततराम्। शिततरꣳ सम्।
संततरमिति संततरम्। सꣳ शिशाधि। शिशाधि। शिशाधीति शिशाधि। वर्धयैनम्।
एनं महते। महते सौभगाय। सौभगाय विश्वे। विश्व एनम्। एनमनु। अनु मद
न्तु। मदन्तु देवाः। देवा इति देवाः॥ ९॥ अमुत्रभूयादध। अमुत्रभूयादिति ॥ ५०॥
पढे॥ मुत्र। भूयात्। अध यत्। यद्यमस्य। यमस्य बृहस्पते। बृहस्पते अभिशस्ते।
अभिशस्तेरमुंचः। अमुंच इत्यमुंचः। प्रत्यौहताम्। औहतामश्विना। अश्विना
मृत्युम्। मृत्युमस्मात्। अस्माद्देवानाम्। देवानामग्ने। अग्ने भिषजा। भि
अभिशस्तेरित्यभिशस्तेः। २

५२०

षजा शचीभिः। शचीभिरिति शचीऽभिः।।१०।। ऊर्ध्वा अस्य। अस्य समिधः। समिधो
भवन्ति। समिध इति सम्ऽइधः। भवन्त्यूर्ध्वाः। ऊर्ध्वाः शुक्रा। शुक्रा शोचींषि।
के शोचींष्यग्नेः। अग्नेरित्यग्नेः। द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य। द्युमत्तमेति द्युमत्ऽत
२ मा। सुप्रतीकस्य सूनोः। सुप्रतीकस्येति सुऽप्रतीकस्य। सूनोरिति सूनोः।।११।।
तनूनपादसुरः। तनूनपादिति तनूऽनपात्। असुरो विश्ववेदाः। विश्ववेदा
देवः। विश्ववेदा इति विश्वऽवेदाः। देवो देवेषु। देवेषु देवः। देव इति देवः। पथो
अनक्तु। अनक्तु मध्वा। मध्वा घृतेन। घृतेनेति घृतेन।।१२।। मध्वा यज्ञम्। यज्ञं न
क्षसे। नक्षसे प्रीणानः। प्रीणानो नराशंसः। नराशंसो अग्ने। अग्न
इत्यग्ने। सुकृद्देवः। सुकृदिति सुऽकृत्। देवः सविता। सविता विश्ववारः। विश्व

वीऽइङ्इति विऽइष्वा । वीरः ॥१२॥ अच्छायम् । अग्र यमैता । एत्तित्रा । वसा । रावसा । पत्ते
नाघृतैनैह्वानः । ईळानोवन्हिः ॥ वन्हिर्नमसा । नमसेति नमसा । अग्निर्
॥५४०॥ स्रुचः । स्रुचोअ ध्वरेषु । अध्वरेषु प्रयत्सु । प्रय त्स्विति प्रयत्ऽसु ॥१३॥
॥ सपर्यस्तायुवदस्य । अस्य महिमा नैमसा । महिमानमहमेः । अग्नेः
[illegible] ॥ सः । सईम् । ईंसंज्ञा । सञ्ज्ञो सुप्रयसं । सुप्रयसमितिसु । प्रयसः ।
वैसु श्रेतिकः । चेतिश्विावसुपातमः । वसुपातम । वसुपातमइ ॥५४०॥
तिवसुपातः । चेतिच ॥१४॥ द्वारोदेवीः । देवीरन्व । अन्वस्या । अ

श्रु विश्वौ। विश्वौ भूतानाम्भूतानां केतो। इ केतो अग्नेः। अग्ने रित्यग्नेः। उरुव्यचसो घ
माउरुव्यचे सुरूपे उरु ऽव्यचे सः। धाम्ना पयसीमाना। पयसीमाना इति पय
माना। ५६। ते अस्याते इति ते। अस्य योषणे। योषणे द्विव्यो। योषणे इति
योषणे। द्विव्येन। द्विव्ये इति द्विव्यो। न योनौ। योनाउपस्थानन्तः। उपस्था
नते खप स्थानसो पूसमे पूसमा। पूस मेवतामा। अवतामध्वरमा। अध्व
रेभ्नेः। नूइति नेः। १ छिरि श्याहितानायाहितायाहु ध्वमाहु ध्वमध्वरमा। अध्वरेभ्नेः।
योग्नेः। अग्ने र्हिंसौमा। हिंसकामभि। अपि गृणीतसाप्र णीतुमिति गृणीतमा।
गृणूतन्नेः। नःस्विष्टिमा। स्विष्टिमिति सुऽइष्टिम्। ५७॥ त्रासो देवीः। देवी
र्बहिः। बर्हिरेदम्। एदमासदन्तु। खदन्तु ति क्षौ। इच्छा सरस्वती। सरस्व

५२३

त्रिभ्वारत्नी॥ त्रिभ्वारत्नी। भ्वारुत्तुँ भ्रुष्णी। प्रहिमुष्णा नाम्नुष्णा मेतिमुष्णा ना॥ १८॥ तेमेः नुसुरी

५ पेमातुरीपुमभ्रुतमा। अभ्रुतेपुठश्नु। पुतुसखोलखलसुवी रेमा। सुवीरुम ३५

त्तिसुः वीरेमा। उपस्पोपमा। पोपुविा। विध्वंतु। स्पतुना। भिम। नाभि

मुस्मे। अस्मेरस्यस्मे॥ १९॥ वनेस्पतेवे। अवेस्व। आ। स्व आ। ररणेः। र

रोणः। रक्षणोऽस्मनो। इषेषु। इवेषितिइषेषु। अग्निंहव्यमग्निहव्यौंही ॥११५॥

॥१११॥ भिता। सुमिता सहृदयाति। सहृदयातीतिसहृदयाति॥ २०॥ अग्ने स्वा

तास्वाहा हिरण्यहि। हिरण्यह्र। जातवेदः। जातवेद इन्द्राय। इन्द्रायजातवेदः

इति जातऽवेदः। इन्द्राय हव्यम्। हव्यमिति हव्यम्। विश्वेदेवाः हवि

हविः। हविरिदम्। इदं जुषन्ताम्। जुषन्तामिति जुषन्ताम्॥ २१॥

पीवोअंन्नां रयिवृधः। पीवोअंन्नानिति पीवःऽअंन्नान्। रयिवृधः सुमे
धाः। रयिवृध इति रयिऽवृधः। सुमेधाः श्वेतः। सुमेधा इति सुऽमेधाः। श्वेतः
सिषक्ति। सिषक्ति नियुताम्। सिषक्तीति सिसक्ति। नियुतामभि[illegible]ः।
नियुतामिति निऽयुताम्। अभिश्रीरित्यभिऽश्रीः। ते वायवे। वायवे सम
मनसः। समनसो वि। समनस इति सऽमनसः। वि तस्थुः। तस्थुर्विश्वा। वि
श्वेत् इत्थं नरः। नरः स्वपत्यानि। स्वपत्यानि चक्रुः। स्वपत्यानीति सुऽअ
पत्यानि। चक्रुरिति चक्रुः।।२२।। राये नु। नु यम्। यं जज्ञतुः। जज्ञतू रोदसी।
रोदसी इमे। रोदसी इति रोदसी। इमे राये। इमे इतीमे। राये देवी। देवी धिषणा।
धिषणा धाति। धाति देवम्। देवमिति देवम्। अध वायुम्। वायुं नियुतः।

॥ ५६ ॥ नियुतः सश्चत । नियुत इति निऽयुतः । सश्चत स्वाः । स्वा उत । उत श्वेतम् । श्वेतं वसुधि-
तिम् । वसुधितिं निरेके । वसुधितिमिति वसुऽधितिम् । निरेके इति निऽरेके ॥२३॥
वायुरग्रेगाः । अग्रेगा यज्ञप्रीः । अग्रेगा इत्यग्रेऽगाः । यज्ञप्रीः साकम् ।
ति यज्ञऽप्रीः । साकं गन् । गन्मनसा । मनसा यज्ञम् । यज्ञं शिवः । यज्ञमिति यज्ञम् । शि- ३
॥ ५५२ ॥ वो नियुद्भिः । नियुद्भिः शिवाभिः । नियुद्भिरिति नियुत्ऽभिः । शिवाभिरि-
ति शिवाभिः ॥२५॥ प्र याभिः । याभिर्यासि । यासि दाश्वांसम् । दाश्वांस- ॥५५२॥
मच्छ । अच्छा नियुद्भिः । नियुद्भिर्वायो । नियुद्भिरिति नियुत्ऽभिः । वा-
यविष्टये । वायो इति वायो । इष्टये दुरोणे । दुरोणे नि । नि नः । नो रयिम् । र-
यिं सुभोजसम् । सुभोजसं युव । सुभोजसमिति सुऽभोजसम् । यु

चखलिलिवीरमा॥ वीरं कृ॥ च्यमाग॥ व्युमश्यता॥ अश्मौ चा॥ चराधेः॥ रा॥ वृद्वति॥ राधेः॥ २६ प
वायुये॥ वायो इष्टं वायौ येती॥ ते सहस्रिणः॥ सहस्रिणो रथ्याः सः॥ रथ्यासिस्ते भिः॥
तेभिरागहि॥ आगहि॥ पृतीलिगाफ॥ भिपुतोत्ते सोमं पीलये॥ सोमं पीलये रति सोमं॥
पीये॥ २६॥ एनं यात्॥ चा॥ चहृसाभिः॥ हृसाभिर्व्याहृश॥ भिरसि हृसाभिः॥ चखभूते॥
खभूतेवभ्यां मा॥ खभूतवरति खऽभूते॥ वभ्यां मिइये॥ इष यवीशाली॥ [illegible]
शालीयो॥ येतिचा॥ मिस्थमिश्या॥ मिस्थभिरति मिस्थऽभिः॥ च॥ नहसा॥ नहसा ची
राता॥ शीरातौ चा॥ चभिपुभिः॥ भिपुभिर्वायो॥ भिपुभिरिति भिपुतभिः॥ वा
पृ [illegible] वायो इति वायो॥ शता॥ लाभिविमुंचा॥ [illegible] मुंचेति [illegible] मुंच॥ २७॥ वि
पुती॥ वायो॥ वायुआगहि॥ वायो रति वायो॥ आगहि॥ [illegible] य यसा॥ अस्यौ

५२८

शुक्रः। शुक्रो अयामि। अयामि त्वे। त्वे इति त्वे। ना सि। असि सुंभृतः। सुंभृतो गृहम्।
गृहमिति गृहम्॥२८॥ वायो शुक्रः। वायो इति वायो। शुक्रो अयामि। अयामि ते।
ते मध्वः। मध्वो अग्रम्। अग्रं दिविष्टिषु। दिविष्टिष्विति दिविष्टिषु। आ याहि।
याहि सोमपीतये। सोमपीतये स्पार्हः। सोमपीतय इति सोमऽपीतये। स्पा-
यु र्हो देव। देव नियुत्वता। नियुत्वतेति नियुत्वता॥२९॥ आ नः। नो नियुद्भिः। नि-
९ युद्भिः शतिनीभिः। नियुद्भिरिति नियुत्ऽभिः। शतिनीभिरध्वरम्। अध्व- ॥११३॥
॥११३॥ रं सहस्रिणीभिः। सहस्रिणीभिरुप। उप याहि। याहि यज्ञम्। यज्ञमि-
ति यज्ञम्। वायो अस्मिन्। वायो इति वायो। अस्मिन्त्सवने। सवने माद-
यस्व। मादयस्व यूयम्। यूयं पात। पात स्वस्तिभिः। स्वस्तिभिः सदा। स्व

न स्थिरा तत्स्व स्तिऽर्णैः । सहीनः । नुइत्तिनः ॥३०॥ नतं वायो । वायु पञ्चत्त स्पृष्टो । वायो
इति वायो । पञ्चत्त स्पृष्टो त्त्वदुः । पञ्चत्त पृत्त इत्स्त ऽपतो त्त्वदुर्जी मातः । त्त्वात्तर शुभ्रुत ॥ शुभ्रु
तेत्यं वृत्ता । अवाहं स्याद्वृणी महे । आर्वृणी महे । वृणी महइति वृणी महे ॥३१॥ येन
द्यौः । द्यौरुग्रा । उग्रा पृथिवी । पृथिवी च । चदृढ्हा । दृढ्हा येन । येन स्वः । स्वस्तभि
तम् । स्तभितं येन । येन नाकः । नाक इति नाकः । यो अंतरिक्षे ।
अंतरिक्षे रजसः । रजसो विमानः । विमानः कस्मै । विमान इति विऽमानः ।
कस्मै देवाय । देवाय हविषा । हविषा विधेम । विधेमेति विधेम ॥३२॥ यं क्रंदसी ।
क्रंदसी अवसा । क्रंदसी इति क्रंदसी । अवसा तस्तभाने । तस्तभाने अभि ।
तस्तभाने इति तस्तभाने । अभ्यैक्षेताम् । ऐक्षेतां मनसा । मनसा रेजमाने ।

रेजमाने इति रेजमाने। यत्राधि। अधि सूरः। सूर उदि[illegible]तः उदितो विभाति। उदित इ
त्युत्ऽइतः। विभातीति विऽभाति ॥ ३३ ॥ आपो ह। ह य[illegible]। यद्बृहतीः बृहतीर्विश्वम्।
विश्वमायन्। आयन्गर्भम्। गर्भं दधानाः। दधाना जनयन्तीः। जनयन्तीर
ग्निम्। अग्निमित्यग्निम्। ततो देवानाम्। देवानां सम्। समवर्तत। अवर्तता
॥११४॥ सुः। असुरेकः। एक इत्येकः ॥ ३४ ॥ यश्चित्। चिदापः। आपो महिना। महिना ॥११४॥
पर्यपश्यत्। अपश्यद्दक्षम्। पर्यपश्यदिति परिऽअपश्यत्। दक्षं दधानाः।
दधाना जनयन्तीः। जनयन्तीर्यज्ञम्। यज्ञमिति यज्ञम्। यो देवेषु। देवेष्वधि।
अधि देवः। देव एकः। एक आसीत्। आसीदित्यासीत्। नोऽज्ञाने। ज्ञाने
तिऽज्ञाने। बृहती ज्ञाने। ज्ञाने इति ज्ञाने। विश्वा जातानि। जातानीति जातानि ॥ ३५ ॥

प्रमिलोलाग्रुगा। अनुरनोऽनुमः। नोऽनुमोर्दुग्धाइवा। अर्दुग्धाइव प्रेनवं। अर्दु
ग्धाइवेऽयर्दुग्धाः। इनाधेनवइति धेनमेः। ईशानमस्या। अप्स्यमगतः। जगतो
न स्त्र ईशोम। स्त्र ईशामी सोनया। स्त्र ईशास्ति सूः। हरीसः। ईशानोऽमिसः। इंसे
स्तु षेतुन स्त्र पूइलिनु स्तु षः॥३८॥ नस्तावी। रास्तावां भ्रन्यः। स्वावालि। प्रवालोरा।
नेन्चौ द्विष्यः। द्विष्योनानपार्थिवे। पार्थिवौन। नज्ञातः। ज्ञातोनो। नज्ञानिष्य
५ति तोऽक्षुद्र इति निष्पाते। अप्रभ्रायेतौ मघवेरो। अप्रभ्रयेतुस्य भ्रऽयेतः। मघव
त्रिद्रा। मघवंत्रिति मघवन्तइंद्रवाजिनः। वाजिनौ प्रव्येतः। प्रव्येत स्त्राद्र
ढ वामहोऽद्रवामहइति वामहो॥३८॥ सामितः। इच्छा। इति वामहे। वामहेसमो।
सप्तौ वाऽलंस्या। वाऽलंस्या वाऽरवः। वारवइति वारवः। त्वां दृच्चौ पुत्राद्धच्चेऽषिद।

५३७

वै

सु
४

।।११२।।

हेतुसमर्था तु मासमर्त्तिं नरेः। समपं त्रिषु मितत्रसत। पालिम्। नरस्त्वाम्य। ओं क्रोष्टो सुभ्यका

प्रस्त्वं वीलः। अवीलु इत्य वीलः।। ३६।। सत्वेम्य। सम्भमः। अश्निस्तु। त्रिवत्वृ हस्तु। व

घहस्तु प्रछ्र्या। भ्रस्प्रहस्ते तिर्पम्यऽहस्त। धृष्टु पामृहः। प्रष्टु योर्ति पृछ्रऽया।

सत स्तेवानः। श्री नौर्म्यद्विवं। भात्र बृइस्पद्विऽवः।।। सम्बर्म्य। अम्बौ रूप्यम्। ५।।५।।(

रूप्यौ सिंदः। इंद्र सम्मः। स्पर्द्धिरः। प्रिरसन्ना। सुत्रावाज्जेम्य। वाक्पूंनेः। नक्षिम्युषे।

त्रिपुष्पर्त्ति त्रिम्युषे।। ३९।। वर्यानः। नश्निश्रीं। चित्रभाष्ठुवत्र। आष्टुकिर।

अधष्ठुवहृती। हुती सप्तर्षिः। सप्तर्षिधः सरवा। सप्तर्षिधः इतिसप्तऽर्षिधः।

सरवे त्रिसरवा। वयारा। जिप्स्वया। शविप्रयाश्चुता। स्वेरौ तिथ्रतुना।। ४०।। के

स्रोतो सत्यः। सत्योमहर्नामा। महर्ना मौहिष्ठः। मां हिष्ठा मेल। मत्लाट्धेसः।

सा

अंघेसु स्येधः। दुर्ल्हा चित्। चिद्हरतो। आतरुङ्गे वसु। वस्विति वसु॥४५॥ अ
भिष्टुर्णः। सुनेः। नूः। अपरवी नाम। परवी नाम बिला। अभु बिला ज्रीरिबृ णाम। प्रि
भृणा मिति भिविभृ णाम्। सुतं भर्चा। असि। अपश्च मृत्र्ये। उत यु रत्मुलिये॥४६॥ य
स्माये हा वः। पुरुहा युरुहेति पुरुऽहा। अयंहा। वो भुग्न ये। भग्न ये गिरा। जी रा। गि
रागिरा चा। गिरा गिरेति गिराऽगिरा। चु दक्ष से। दुंघ सदृति दक्षसे। अवै
श्वयमूः। अश्वेत्यश्वेऽवः। वयमृ मतमृ। अमृतें ज्ञातवेदसम्। जातवेदसे पिश्वरा
जातवेदस मितिज्ञातऽवेदसम्। प्रियंमित्रं माप्रिं। जं नो। न शौं सिषम्। शौं
सिषमितिशौंसिषम्॥४७॥ ऊ अोनिपातमाजनपांचं सः। सदिन। दिनायमे
ऽयमं सुपुः। अस्य सुती नौम। अस्य युरिस्ये सुऽपुः। तरौमहृव्य दान ये।

५३३

तूष्यघ्नत यु इर्ति तूष्णः शीतये । भु ब्धु जैत्रु वा जै वधिनु । अवितुना भुवेला । भु वृद्धयुः ।
तूधन्नूत उत्त न्चाता । न्यता । वैन्तू । नाम्य । लंत्त । नामि लि तुन्त नामा ॥ ८४ ॥ संवत्सरोऽसि ।
स्रुखिपरि वत्सरः परिवत्सर इत्त वत्सरः । परिवत्सर इति परिवत्सरः । इदा
वेर इद्वत्सरः । इदावत्सरो वत्सरः । इद्वत्सर इत्येत । वत्सरः । वत्सर रूप सं । उपसर्गि ।
अ तेकेपूतास्त्र । कल्पेताम्रतो राजाः । ऋतौ राजा अर्धमासः । अर्धमासा मासाः ॥ ५५ छ॥
अर्धमासा इत्यर्धा मासाः । मासो नृतवः । ऋतवं सर्वं वत्सरः । संवत्सर इति
॥५५ छ॥ अपूतास्त्रा । अ पूता मेरै ॥ ८६ ॥ मेयाए सौ । मेया इति मइयो । एयो समय ल्या
इस्या इयैः स्रं चौ । चो । भे । स्रसा । सचो । य सा रू या सार य सपकौ चित । सुपर्णे
चिरसिः । सुपर्णौ चि द लि सुपकौ । चित । अस्तिन यानि यदि वर्तया । दृ वर्तयाक्षि

५३४

उस्वता अंहिं श्रुत्व श्रुवः । श्रुवः सीद । सीदेति सीद ॥ ४ ॥ इ ॥ ख ॥ ६४ ॥ ६ ॥ ६१ ॥
इति क्रमपाठे चौमनवविंशतितमोध्यायः ॥ ६ ॥ ४ ॥ ६ ॥ ६ ॥ हरिः ॥ ॐ ॥ हो
समिधेन्द्रम् । समिधेति समऽइधा । इडः । इडस्पदे । इडः पद इतीडःऽपदे । नाभा । ना
पृथिव्याः । पृथिव्या अधि । अधि दिवः । दिवो वर्ष्मन् । वर्ष्मन्त्समिध्यते । समिध्य
ते । इध्यत ओजिष्ठः । ओजिष्ठश्चर्षणीसहम् । चर्षणीसहं वेतु । चर्ष
णीसहमिति चर्षणिऽसहम् । वेतु ॥ १ ॥ तनूनपातमूतिभिः । त
नूनपातमिति तनूऽनपातम् । ऊतिभिर्जेतारम् । ऊतिभिरित्यूतिऽभिः ।
जेतारमपराजितम् । अपराजितमित्यपराऽजितम् । इंद्रं देवम् । देवं

सु पिस्म । स्तुभिर्हपुषि भिः । स्तुभिर्इमिति स्तुः । भिर्इस पुषि भिर्मधु मत्तमैः । पुषि

भिरिति पुषि भिः । मधुमत्तमैर्नीरा यौ सैन । मधुमत्तमैरिति मधुमत्ऽतमौ न्निचुशौ तमैः । २

सैनु तेऽनेसा । पेड़ सौतिलेऽने सा ॥ २ ॥ इन्द्रमा इन्द्रमी छिल मर्ह लिल मा

नमा । आ नुषौ नु समस्यै मा । आ नु ता न मिथ्याः तुष्वा न सृभ्रुमस्रौ मिथ्यमस्रौ मा ।

देवो देवैः । देवैः सनीयैः । सनीयैर्वज्रहस्तः । सनीयैरिति सऽनीयैः । वज्रहस्तः

॥११५/७॥ पुरन्दरः । वज्रहस्त इति वज्रऽहस्तः । पुरन्दरः इति पुरम्ऽदरः ॥ ३ ॥ बर्हिषीन्द्रमा ॥११५/७॥

इन्द्रमि पह्वरम् । निष्पह्वरं पृभमा । निसृहुरमु ति नि सता वरमा । वृ पभं त्र्यौ

पसमा । नु यौ पसु मिति नयौ अ पसमा । वसु भी रुद्रैः । वसुभिरिति वसुऽभिः ।

रुद्रै रादित्यैः । आदित्यैः सयुग्भिः । सयुग्भिर्बर्हिः । सयुग्भिरिति सयुक्ऽभिः ।

५३६

बृहिरासंदतुः ॥ आससंदरा ॥ सुदध्युः सदतुः ॥ ४ ॥ ७८ ॥ ज्ञोनानवीर्यंमावी
पोतृहैः ॥ सहोदराः ॥ दाट्टःस्वेमाः ॥ ह्वेमवडपनाः ॥ ह्रेवर्द्धयन्निस्यवर्ड
पनाः ॥ सुप्रापण ॥ अस्मिन् ॥ सुप्रायुनाः इति ॥ सु ॥ प्रायुनाः ॥ अस्मिन्न्
५ बि लोपुहैविश्रेयंताम् ॥ श्रुपंतामृता चर्यः ॥ कृतोवपोदारः ॥ क्रोतः
व्युस्स्वलःरर्थः ॥ द्वारः सुप्राः स्त्रीयमीलुषोमीजुषेव्येतु ॥ व्यंतिलिव्यंतु ॥ शाद्
वेइन्द्रस्यछ्षेइन्द्रषोः इन्द्रस्यधेनूः ॥ धेनू सुदुधो धेनूः इति धेनूः ॥ सुधे मातरा ॥ सुधेद
इति सुदुघे ॥ मातरौ मती ॥ मुतः इति मुती ॥ सखाननैना ॥ सखातरा इति सख्यातरौ
नतेजसा ॥ तेजसा ॥ ऋतस्य ॥ ऋतमिस्मा इन्द्र मवर्द्धताम् ॥ अवर्द्धतां वीता ॥ स्थाली
तामृतवीताम् ॥ हि ॥ क्षिपडा ॥ सखाया ॥ सखायाः ॥ हविषा ॥ हविषेन्द्रमा ॥ इन्द्र ॥ प

५३८

पन्यतः । अभि प्रन्यतु इति अभि प्रन्यतः । कुवी हु बौ । कुवी इति कुवी । हु बौ स चेत सो । स चै

त सा इस्यं । या सा चैत सृह ति स ऽ चैत सो ह इस्यं यधन्तः । प्रत्तु इन्द्रियमा । इन्द्रियमिती

न्द्रियम् ॥ ७ ॥ आ इडा सरस्वती । सरस्वती भारती । भारती महीः । महीरिति महीः ।

इन्द्रपत्नीर्हविष्मतीः । इन्द्रपत्नीरितीन्द्र ऽ पत्नीः । हविष्मतीरिति हविष्मतीः ॥ ८ ॥

त्वष्टारमिंद्रमा इंद्रं देवम् । देवं भिषजम् । भिषजं सुयजम् । सुयजं घृतश्रि

यम् । सुयजमिति सुऽयजम् । घृतश्रियमिति घृतऽश्रियम् । पुरुरूपं सुरेत ॥११८॥

॥५५१८॥ सम् । पुरुरूपमिति पुरुऽरूपम् । सुरेतसं मघोनम् । सुरेतसमिति सुऽरेतसम् ।

मघोनमिति मघोनम् ॥ ९ ॥ पिष्टियो जोषद्रथम् । जोषदिंद्रियम् । इंद्रिय

मितीन्द्रियम् । मध्वा समञ्जन् । समञ्जन्पथिभिः । समञ्जन्निति सम्ऽअञ्जन् ।

५३

तिः
४

इति क्रमपाठे द्वात्रींशत्तमोध्यायः ॥ छ ॥ [illegible] ॥ छ ॥ हरिः ॥ ॐ ॥ यज्जाग्रतः ।
जाग्रतो द्दूरम् । द्दूरमुदैति । उदैति दैवं । उदैतीत्युत्ऽऐति । दैवं तत् । तदु इति तत्ऽउ । तदु सुप्तस्य ।
स्य । सुप्तस्य तथा । तथैवैति । एवेति । एतीत्येति । दूरंगमं ज्योतिषां । दूरंगम
मिति दूरम्ऽगमं । ज्योतिषां ज्योतिः । ज्योतिरेकं । एकं तत् । तन्मे । मे मनः । म
नः । शिवसंकल्पं । शिवसंकल्पमस्तु । शिवसंकल्पमिति शिवऽसंक
ल्पम् । अस्त्वित्यस्तु ॥१॥ पिलें तु । नु सलो पमा सलो पं सतः । पतो पच्योणि नरा
प्स्योणि च वि षी मात वि षा । मावृत विषी मप्य सं छिनः । छिनो वि प्योऽस
ला । अजें सा ऽ न्नमा उ नं नि पर्वी मा वि पर्वी मृ है यता । वि पर्व मे मा वि वऽपर्वभिः ।
त्र ह्यपी ह्य ह्यिता ॥२॥ अं चिता ऽ ह नुमेता । तन्मे मने । मना । अनु मनः ऽ संकल्पम् ।

५३८

तेम न्यो सो म न्वा स्थि रा मा । रो चा । च न्न : । न स्रु रधि । इ पी ति । हरधि । न त्वे इ भ्य पा इ इ

प्र । य न : । नो अि नु अि नुऽ ण : । न आयू रं पि । आ यू रं ना रिष : । ना रिषू रति ना रिष : ॥ ३ ॥

२ सि नी वा लि इ थु ष्ठु के । पथु ष्ठु के । यो । पथु स्तु कू र लि प थुऽ स्तू के । या इ वा ना मि ।

इ वा नामि सि । अ सि स्व सा । स्व से सि स्व सा । नू प स्व इ व्य मो । इ व्य मो हु त मो ।

आ हु तं प्र जा म् । आ हु त मि सा ऽ हु त मा । प्र जां इ वि । प्र जा मि ति प्र ऽ जा म् । इ

॥१५८२॥ वि इ इ वि इ इ इ न : । न रति न : ॥ ४ ॥ पं च न घ : । न घ : सर स्वती मा स ॥१५८३॥

त र स्वती म पि । अ पि य ति । यू सि स स्तो स : । स स्तो त प्र र सि स ऽ स्तो त स : ।

३ सर स्वती तु तु पं च धा । पं च धा सो । सो इ शे । सा र सि सो इ शे भ व त ।

प्र भ व त स रि ता । स रि ति स रि ता ॥ ५ ॥ तेम न्नो अ ग्ने प्र थ मः । प्र थ

मोऽङ्गिराः। अङ्गिरा ऋषिः। ऋषिर्देवः। देवो देवानाम्। देवानामभवः। अ
भवः शिवः। शिवः सखा। सखेति सखा। तव व्रते। व्रते कवयः। कवयो वि
द्मनापसः। विद्मनापसोऽजायन्त। विद्मनापस इति विद्मनाऽअपसः।
अजायन्त मरुतः। मरुतो भ्राजदृष्टयः। भ्राजदृष्टय इति भ्राजत्ऽऋष्टयः॥ ६१॥
त्वं नः। नो अग्ने। अग्ने तव। तव देव। देव पायुभिः। पायुभिर्मघोनः। पायु
भिरिति पायुऽभिः। मघोनो रक्ष। रक्ष तन्वः। तन्वश्च। च वन्द्य। वन्द्येति वन्द्य।
त्राता तोकस्य। तोकस्य तनये। तनये गवाम्। गवामसि। अस्यनिमेष
अ म्। अनिमेषं रक्षमाणः। अनिमेषमित्यनिऽमेषम्। रक्षमाणस्तव। तव व्र
२ ते। व्रत इति व्रते॥ ६२॥ नायामभवो ऽभव भराध्रराचिकित्वान्ताचिकि

बो। स्रुघः। स्रुपः। प्रवीता। प्रवीता। वर्षणम्। प्रवीतेति। प्रऽवीता। वर्षणं। लजान।
जुष्टो नेति। जजाना। अरुपस्तूपः। रुशीतः। अरुपस्तूप इत्यरुपऽस्तूपः। र
शद्रस्या। अस्तुपा। जनः। पाजरु। र्वञ्ञोया। इरञ्ञोया। सुञ्जेः। पुरोवय। नौ वय
नेजानिष्ट। अजानि। इत्येजानिष्ट॥ ८॥ इरञ्ञोया। स्वा। स्वा। पुरः। पुरः। वयम्।
वयं। ना भूमी। ना भोः। इष्टिप्रियाः। वः। प्रियाः। अधि। अधीया। धीः। जातवेदः
नो। जातवेद इति जातऽवेदः। निधीमारु। धीमग्यगो। अग्ने। हव्याय।
हव्या युवोढवे। वोढवे। वोढ इति वोढवे॥ ९॥ प्रेम्नः। होम्नः। हे शाव सान
ची। शावसानो यथ्भूपमा। ऋषभ मार्गि पमा। अंगः पंगि वीणः। सांगि वीणे।
अंगि स्वतः। अंगिरस्वद्रियं गिरस्वतु। सुवत्तिमि स्तुवतः। सुवक्तिमि

५४२

मि सुग्ध्यस्ति । मिः । स्तु वृतक्षं । गिभ्र । यापी । अभ्रिय पा । पाहू । अग्नीमा । अग्नीमा । वृक्सायु

मे नु रे । न रे । खिंश्रुता । पा । निश्रुता । योतु वि ऽ श्रुताय ॥ १ ॥ पर्वं । चो सुहे । मि

नी । मि । मदि नमः । न ओ भार । भ मा । भ रख्व । मां गु व्ये मु । आ यु व्यो । रा व सो न्यायी ।

व सा ना यु । सा मा । सा मे ति । सा मा । ये ना । नेः । नेः पू वो पू वे प्रि त रः । प्रित रः पर

५ सोः । पु दृ ह्ला । अ व्रीतः । प्र दृ ऽ य र त्ति प्र दृ ऽ साः । अ व्रीतो अ गिर सः । अं गिर

८ सो गाः । गा अ विं दु । अ व्रीतो नि य वि दु ॥ ११ ॥ इष्ट ति वा । या सो म्यासः ।

सो म्या सः । स खा यः । प्र स खा यः । सु न्व न्ति । सु न्व न्ति । सो मं मा सो धे र धि ति दर्धे

ति म या शि सा । प्र पा वे सी नि । प्र वा शं सा । तिप जो ते अ भि शा स्ति । मा । अ भि

शा स्ति जनो । ना मा । अ भि शा स्ति । मि यु पा भिः । शा स्ति मा । ज नो नु मि रः । इ च्छ तु ।

५८३

तत्कुः। आवुः। कश्चु नाघ्नु नाम्॥१ प्रकृतः। प्रकृतं इति प्रकृतः॥१२॥ नतोन्नु
दूरेदूरे परमा। परमा चित्ता। चिरजा। शिरसा रजाः। पुंस्यातु। आतुतु पा। जपौ
हे। पाकि हरिः। वः। हरिवोहरि। भ्याम्। हरिवुहरिति हरि। वः। हरि। भ्याम्। हरिः
भ्याम्। हिरण्यपुरः। घोरः। घोः। सर्वनाम। सर्वनाम। हुता। हुते मा। हमा। युक्तः। युक्तर ॥१५५॥
पारीणः। प्राचीनः। सामिधानो। सामिधाने श्येनो। सामिधान इति स्वा।
॥१५५॥ रुधानो। अग्न्याः द्रव्यये नो॥१३॥ अर्थो हु पुसु। पुसु सुप्त नासु। पुरिचास्तित्व।
सुप्त नासु पाजिपं। पाजिरे स्वर्णमा। स्वर्णमू सामा। स्वः सामिति स्व।
सामा। अपसा। उजनेस्या। उजनेस्या। गोपामा। गोपामिति गोपामा। अरे
पुजोः रक्षसुदृशिति मा। भरेषु जामिति भरे। सुजोमा। सुदृशीतो सुभ्रव समा।

सुक्षितिमिति सुऽक्षितिम्। सुश्रवसं जयन्तम्। सुश्रवसमिति सुऽश्रवसम्। ज
यन्तं त्वाम्। त्वामनु। अनु मदेम। मदेम सोम। सोमेति सोम॥१४॥ सोमो धेनुम्।
धेनुं सोमः। सोमो अर्वन्तम्। अर्वन्तमाशुम्। आशुं सोमः। सोमो वीरम्। वी
रं कर्मण्यम्। कर्मण्यं ददाति। ददाति सादन्यम्। सादन्यं विदथ्यम्। सादन्यमि
ति सदन्यम्। विदथ्यं सभेयम्। सभेयं पितृश्रवणम्। पितृश्रवणं यः। पि
तृश्रवणमिति पितृऽश्रवणम्। यो ददाशत्। ददाशदस्मै। अस्मा इत्यस्मै॥१५॥
त्वमिमाः। इमा ओषधीः। ओषधीः सोम। सोम विश्वाः। विश्वास्त्वम्। त्वमपः।
अपो अजनयः। अजनयस्त्वम्। त्वं गाः। गा इति गाः। त्वमा। आ ततन्थ।
ततन्थोरु। उर्वन्तरिक्षम्। अन्तरिक्षं त्वम्। त्वं ज्योतिषा। ज्योतिषा वि। वि तमः।

५४५

नमो व वु र्थ्या । वु व र्थ्याति व व र्थ्या ॥४ हि दे वे नं नः । नो मनं सा । मनं सा दे वा दे व सो
मा सो मे ष्ट्राय यः । स्तु यो भ मम । भा ग्नं स र स्ता व ज्रा । ख हू स्ता वं ज्ञ भि । स्तु हू स्ता
व भि ति स ह स्ता ऽवे ना । अ भि यु ध्या । यु ध्या ति यु ध्या । मा नो । ना तं न त । आ
॥५९६॥ न न्ता लु ल्व धो शी । पा । ई शी पे वी र्ये स्या । नी र्ये स्या भ यो भ्यः । भु भ यो भ्यः । प्रा प्र वि
बि स्ता । वि भि स्यु म ई ष्टौ ॥ म ई ष्टा ई षु गो ऽई ष्टौ ॥ ७ ॥ प्र ष्टौ भि । र्य स्या त । अ स्ये ॥५९६५
पं जु वु भ ः । वु व भ ः । ठ पि व्या ः । ठ पि व्या स्ती । जी वि । प्र ज यो जं ना । यो जं ना प्र
ना । क्षे म सिं धू न । सिं धू न । ति सिं धू र । हि रण्या क्षः स वि ता । हि रण्या क्ष स वि
हि रण्य अ क्षः । स वि ता दे वः । दे व आ गन्ति । आ गन्ता । अ ग्ना दे । धे त । र ध ष्ट स्त्वा ॥
रत्नो हस्तुः पो सु भु पे वा यो षि णि । वा यो णि नि त्वा यो षि णि ॥१॥ आ हि रण्य पाणिः

५७६

सविताहिरंण्यपाणिः। हिरंण्यपाणिरितिहिरंण्यऽपाणिः। सविताविचर्षणिः। विचर्षणिरुभे।
विचर्षणिरितिविऽचर्षणिः। उभेद्यावापृथिवी। उभेइत्युभे। द्यावापृथिवी
अंतः। द्यावापृथिवीइतिद्यावाऽपृथिवी। अंतरीयते। ईयतइती[illegible]यते। अप
पामीवाम्। अमीवांबाधते। बाधतेवेति। वेतिसूर्यम्। सूर्यमभि। अभिकृष्णे
न। कृष्णेनरजसा। रजसाद्याम्। द्यामृणोति। ऋणोतीत्यृणोति॥ ९॥ हिरंण्य
हस्तोअसुरः। हिरंण्यहस्तइतिहिरंण्यऽहस्तः। असुरःसुनीथः। सुनीथःसुमृ
ळीकः। सुनीथइतिसुऽनीथः। सुमृळीकःस्ववान्। सुमृळीकइतिसुऽमृळी
कः। स्ववान्यातु। स्ववानितिस्वऽवान्। यात्वर्वाङ्। अर्वाङ्ःयर्वाङ्ः। अपसेध
न्रक्षसः। अपसेधन्नित्यपऽसेधन्। रक्षसोयातुधानान्। यातु[illegible]धानानस्थात्।

२४

यातुधानानिति यातुऽधानान् । अस्थाद्देवः । देवः प्रतिदोषम् । प्रतिदोषं गृणानः ।
प्रतिदोषमिति प्रतिऽदोषम् । गृणान इति गृणानः ॥२०॥ ये ते । ते पंथाः । पंथाः स-
वितः । सवितः पूर्व्यासः । सवितरिति सवितः । पूर्व्यासोऽरेणवः । अरेणवः सुकृताः ।
सुकृता अंतरिक्षे । सुकृता इति सुऽकृताः । अंतरिक्षे तेभिः । तेभिर्नः । नो अ-
॥१५९७॥ द्य । अद्य पथिभिः । पथिभिः सुगेभिः । पथिभिरिति पथिऽभिः । सुगेभिः रक्ष ॥१५९७॥
सुगेभिरिति सुऽगेभिः । रक्षा च । च नः । नो अधि । अधि च । च ब्रूहि । ब्रूहि देव ।
देवेति देव ॥२१॥ आ पिबतम् । पिबतमश्विना । अश्विना आ । आ नः । नः श-
र्म । शर्म यच्छतम् । यच्छतमिति यच्छतम् । अविद्रियाभिरूतिभिः । ऊतिभि-
रित्यूतिऽभिः ॥२२॥ अमस्खली मश्विना । अश्विना वाचम् । वाचमस्मे । अस्मे

तनम्॥ अस्मे इत्य् अस्मे॥ कृतं नः॥ नो दस्रा॥ दस्रा वृषणा॥ वृषणा मनीषाम्॥ मनीषा
मित्ति मनीषाम्॥ अद्यूत्येऽवसे॥ अवसे नि॥ नि ह्वये॥ ह्वये वाम्॥ वां वृधे॥ वृधे च॥ च
नः॥ नो भवतम्॥ भवतं वाजसातौ॥ वाजसाताविति वाजऽसातौ॥२३॥ द्युभिरक्तु
भिः॥ द्युभिरिति द्युऽभिः॥ अक्तुभिः परि॥ अक्तुभिरित्यक्तुऽभिः॥ परि पातम्॥ पा
तमस्मान्॥ अस्मानरिष्टेभिः॥ अरिष्टेभिरश्विना॥ अश्विना सौभगेभिः॥ सौ
भगेभिरिति सौभगेभिः॥२४॥ थ्या॥ आ रात्रि॥ रात्रि पार्थिवम्॥ पार्थिवं रजः॥
तु रजः पितुः॥ पितुरप्रायि॥ अप्रायि धामभिः॥ धामभिरिति धामऽभिः॥ दिवः स
२ दांसि॥ सदांसि बृहती॥ बृहती वि॥ वि तिष्ठसे॥ तिष्ठस आ॥ आ त्वेषम्॥ आ त्वेष
त्वेषं वर्तते॥ वर्तते तमः॥ तम इति तमः॥२५॥ ७ प्रस्तलात चित्रमा॥ चित्रमा भर॥

आभर। भरास्मभ्यं। अस्मभ्यं वाजिनीवति। वाजिनीवतीति वाजिनीऽवति।
येन तोकं। तोकं च। च तनयं। तनयं च। च धामहे। धामह इति धामहे॥२६॥
प्रातर्जितं भगं। प्रातर्जितमिति प्रातः-जितं। भगमुग्रं। उग्रं हुवेम। हु-
वेम वयं। वयं पुत्रं। पुत्रमदितेः। अदितेर्यः। यो विधर्ता। विधर्तेति विध-
र्ता। आध्रश्चित्। चिद्यं। यं मन्यमानः। मन्यमानस्तुरः। तुरश्चित्। चिद्रा-
जा। राजा चित्। चिद्यं। यं भगं। भगं भक्षि। भक्षीति। इत्याह। आहेत्याह॥२७॥
तं पूतं वीतं वे वृते। वृते वयमा। वयं त्वा। त्वा नरिष्यमा। रिष्यम मवके। [illegible] चु। चु ॥१५८॥
नेति च न। स्तोता। स्तोतार स्तोता। [illegible] सहस्रं स्मा। स्मा सहस्र स्मेति स्मा॥२८॥ पथस्पथः
परिपतिमा। पथः पथ इति पथः। पथः। परि पतिं वचस्या। परिपतिमित्यपरि॥

प्रतिमावच्च स्यात् कामैर्नाकामैर्न ष्ठुतः। ष्ठुतो अभिष्यानद्दा आनच्छकैसार्ष
कौमिस्य कैम्रासनः। ओरा सत्वारा सष्ठु रुधः। सुरुधः अंगरा पौः। चैर्यौधियमार्ष द २
रुधार इति छुंदः। अग्राः। धियौ धियो सीपधा तिधियौ धियु मिलिप्रि पिर्ममा धियम। धियं २
सीषुध्यान्तिस। सीसुध्यातीति सीसधाति। मधुषा पुषेति पुषा ॥२०॥ त्रीणि पुत्त।
पुत्तवि। विचक्के सौ चक्रमे विष्ठुः। विष्ठुर्गोपाः। गोपाश्च दध्यः। अस्य दध्यस्यरयद
थ्यः। अलोधमीणिध मीणिधार्यं राधार्यं बिल्ले धारयं ॥२३॥ तद्धि जोसः।
विजोसो विपुत्यवः। विपुत्यवो जागृवा ॥२४॥ सः। जागृवा ॥ सः सम्यग् जागृवा
रस्मरति जागृ ॥ वारस्सः। समिध्यतो इध्य रतौ ध्यतो। विछ्छेयता यत्पेरसम्यग्
परसंपद्मा पदमिति पदम ॥२५॥ घृतवतीश्च वर्जिता। माघृतवतीरति

घृतावती।भुवनानामभिश्रिया।अभिश्रियोर्वी।अभिश्रियेत्यभिऽश्रिया।उ
र्वीपृथ्वी।उर्वीइत्युर्वी।पृथ्वीमधुदुघे।पृथ्वीइतिपृथ्वी।मधुदुघेसुपेशसा।
मधुदुघेइतिमधुऽदुघे।सुपेशसासेतिसुऽपेशसा।द्यावापृथिवीवरुणस्य।द्या
वापृथिवीइतिद्यावापृथिवी।वरुणस्यधर्मणा।धर्मणाविष्कभिते।वि
ष्कभितेअजरे।विस्कभितेइतिविऽस्कभिते।अजरेभूरिरेतसा।अजरेइत्य ॥५८९॥
॥५८९॥ जरे।भूरिरेतसेतिभूरिऽरेतसा॥३॥येनः।नःसपत्नाः।सपत्नाअपासु
पत्नाइतिसऽपत्नाः।अपते।तेभवंतु।भवंत्विंद्राग्निभ्याम्।इंद्राग्निभ्या
मव।इंद्राग्निभ्यामितींद्राग्निऽभ्याम्।अवबाधामहे।बाधामहेतान्
तानितितान्।वसवः।वसवोरुद्राः।रुद्राआदित्याः।आदित्याउपरिस्पृशंमोउ

परिस्थ्वर्यांमा। परिस्थ्वर्यऽइति परिऽस्थ्वर्या। मामोऽत्रस्थऽऊर्ध्वं चेतारम्। चेतारमधिरा
जम्। अधिराजमक्रन्। अधिराजमित्यधिऽराजम्। अक्रन्नित्यक्रन्॥३३॥ आना
सत्या। नासत्या त्रिभिः। त्रिभिरेकादशैः। त्रिभिरिति त्रिऽभिः। एकादशैरिहा। इह
देवेभिः। देवेभिर्यातम्। यातम्मधुपेयम्। मधुपेयमश्विना। मधुपेयमिति म
धुऽपेयम्। अश्विनेत्यश्विना। प्रायुः। आयुस्तारिष्टम्। तारिष्टन्निः। नीरपां
सि। रपांसि मृक्षतम्। मृक्षतंसेधतम्। सेधतन्द्वेषः। द्वेषो भवतम्। भवतंस
चाभुवा। सचाभुवेति सचाऽभुवा॥३४॥ एष वः। वः स्तोमः। स्तोमो मरुतः। म
रुत इयम्। इयंगीः। गीर्मान्दार्यस्य। मान्दार्यस्य मान्यस्य। मान्यस्य कारोः।
कारोरिति कारोः। एषा। इषा यासीष्ट। यासीष्ट तन्वे। तन्वे वयाम्। वया

त्रिधाम्।। त्रिधामेणमाइ पंच्व ज नं मा व्रज नं ज्जीरहत्तानु मज्जीरहत्तानु मानंज्जीरहत्त
नुमधुरः।। सुहस्तो माः सुहछंदसः। सुहस्तोमा इति सुहस्तो माः सुहछंदस आ
व्रतैः। सुहछंदस इति सुह। छंदसः। आव्रतैः सुहर्जमाः। आव्र तुस्रयोऽव्रतैः। सु
हर्जमा ऋजयः। सुहर्जमा इति सुहर्जमाः। ऋजयः सुसम। सुसमरे व्यानिर् व्याह
त्रिदेव्याः। पूर्वीणां पंथा। पंथा मननु छ्रपाः। अनु छ्रप धीराः। अनु छ्रपेत्य
नुछ्रपा। धीराः अंगालेभिरे। अंगालेभिरे ऋष्यः। अंगालेभिरे इत्यनु।। ५ छि।।
आलेभिरे ऋष्यो ना। ऋन रुक्मी ना। ऋस्वमी निर्णि रुक्मी न।। ३ छि। आयुधं
व्रुचिं स्वप्नः। वृचिं स्वो व्ययः। सूप स्वो षुप्सः। पोषुम्यो विद्रमा। ओ विद्रुमस्यो
भिद्रमा। उतो हिरण्यमा। हिरण्यं वर्चस्वतां। वर्चस्वजाने जोपाजने ज्ञायाविज्ञाताना।

श्रा१६०।।

देवोप्र

आविंशतांतांविशतादुमामहुंरसौ। मामितिमामा॥३॥ आनललालद्दर्शांशिसार
सौरंश्चिनानपिशाचाः। पिशाचास्तेरंतिाव रंति रेवा नोमादेवा नासोजः। ओ
जः। प्रथमज्ञ माज्ञ प्रथमंनांदि। प्रथमजामिति प्रथम ऽ जामा। येलतापतदसे
तना यो विभाति। विभाति हस्ता पूणमा दृ छ्वायणोंहिरण्यमाहिरण्यकासः।
सद्वेषं हृणुते। हृणुते दीर्घमा दीर्घमायुः। आयुः सः। समनुक्ष्येषु। मनुक्ष्येषु
हृणुते। हृणुते दीर्घमा दीर्घमायुः। आयुरित्यायुः॥३८॥ पुरु वध्मनाः ओ
आ वध्न र्याअ वभं हस्तापूणाः। हस्तापूणाहिरण्यपा हिरण्यो आतानोनाय।
आतानो को यसुमनस्पमानाः। आनो क्रायतिआत ऽ आनो को यसुमनस्यमा
नइति सु ऽ मनस्पमानाः। तेमो मु आ वभामि। आ वभामि। वभ्रामिशालरया।

५५५

रक्षपान्नालश्रीरक्षयायुष्मान्नात्रान्तःपारक्षयोन्नालःशोरक्षया। आयुष्मान्‌जरद्दृष्टिः।
जरद्दृष्टिर्यै॥ जरद्दृष्टिरितिजरलूअष्टिः। यथासमान्यम् समास्य संम॥४०॥
अनेः। नोर्तिः। अहिर्बुध्न्यः। बुध्न्येःष्टणोलु॥ ष्टणो सेजः। अजएकपाल॥ एकपा
त्पृथिवी॥ एकेपाद्भिये के॥ पाता पृथिवी संमुद्रः। समुद्र इति समुद्रः॥ किम्वे
नाःहु वाकेस्ताव वपेः। कुस्ताव पौहुवानाः। कुस्तव घृ इत्ये तुस्तव पेः। हुवानाः ॥१६९८
॥१५६९॥ स्तुताः। स्तुता मंत्राः। मंत्राः कविशस्ताः। कविशस्ता अवंतु। कविशस्ता
इति कविशस्ताः। अवंतिरिये वंतु॥ ४१॥ इमागिरः। गिरआदिये भ्यः। आ
दिये भ्यो घृतस्नूः। घृतस्नूः सजाता। घृतस्नू इति घृत [illegible] स्नूः। सजा
राजभ्यः। राजभ्यो जुह्वा। राजभ्य इति राजऽभ्यः। जुह्वा जुहोमि जुहोमी

लिऽजुहोमि । मधुऽणा । लुप्सु । इन्द्रः । मित्रो अर्यमा । अर्यमा भगः । भगो नः । नः त्वष्टा । स्तुहि
स्रुतः । लुविऽस्रुतो वरुणः । लुविऽस्रुत इति लविऽस्रुतः । वरुणो ऋक्षैः । ऋक्षो आंशैः ।
आंशुऽहस्यो ग्रीः ॥ ४१ ॥ स्वप्नऽपर्ययः । स्वप्नऽपर्ययऽप्रलिहिताः । प्रलिहिताः चारीरे । प्रति
हिताऽइति प्रतिऽहिताः । चारीरे सप्त । सप्त रक्षांति । रक्षांति सदं । मा सद्म अप्रमादं ।
अप्रमादम् । मितऽअप्रमादं मा । सप्तमा पः । आ स्वपतः । स्वपतो लोकम् । लोकं
मीयुं । ईयु स्तवो । तत्र जागृते । जागृतो अस्वप्नजौ । अस्वप्नजौ सत्रसदौ ।
अस्वप्नजाविति अस्वप्नऽजौ । सत्रसदौ च । सत्रसदाविति सत्रऽसदौ । च देवौ ।
देवाविति देवौ ॥ ४२ ॥ उत्तिष्ठ । ब्रह्मणस्पते । ब्रह्मणस्पते देवयन्तः । देव
यन्तस्त्वा । देवयन्त इति देवऽयन्तः । त्वेमहे । ईमहे । महे उप । उप प्र । प्र यन्तु । प्रयन्तु

न्तु। मरुतः सुदानवः। सुदानव इंद्र। सुदानव इति सुऽदानवः। इंद्र प्राशूः।
प्राशूर्भव। प्राशूरिति प्रऽआशूः। भवा सचा। सचेति सचा॥५६॥ प्र नूनम्। नूनं ब्रह्मणः। ब्र
ह्मणस्पतिः। पतिर्मंत्रं। मंत्रं वदति। वदत्युक्थ्यम्। उक्थ्यमित्युक्थ्यम्।
यस्मिन्निंद्रः। इंद्रो वरुणः। वरुणो मित्रः। मित्रो अर्यमा। अर्यमा देवाः। देवा
ओकांसि। ओकांसि चक्रिरे। चक्रिर इति चक्रिरे॥५७॥ ब्रह्मणस्पते त्वं।
॥५६२॥ त्वमस्य। अस्य यंता। यंता सूक्तस्य। सूक्तस्य बोधि। सूक्तस्येति सु ॥५६२॥
उक्तस्य। बोधि तनयं। तनयं च। च जिन्व। जिन्वेति जिन्व। विश्वं तत्। तद्भ
द्रं। भद्रं यत्। यदवंति। अवंति देवाः। देवा बृहत्। बृहद्वदेम। वदेम विदथे। विदथे
सुवीराः। सुवीरा इति सुऽवीराः॥५८॥ इति यजुर्वेदक्रमे चतुस्त्रिंशोऽध्यायः॥३४॥
॥छ॥

३ आसुव। +

॥हरिः॥ॐ॥ विश्वानि देवा देव सवितः सवितर्दुरितानि दुरितानि परा दु
रितानीति दुःइतानि परा सुव सुवेति सुव यद् [illegible] रस्म। भद्रं तत्तन्नः
न आ सुव सुवेति सुव ॥१॥ विभक्तारं हवामहे विभक्तारमिति विभ भ २
क्तारं हवामहे वसोः वसोश्चित्रस्य चित्रस्य राधसः राधसः सवि
राधसः सवितारं नृचक्षसं नृचक्षसमिति नृचक्षसम् ॥२॥
ब्रह्मणे ब्राह्मणमा ब्राह्मणं क्षत्राय। क्षत्राय राजन्यमा राजन्यं म
रुद्भ्यो। मरुद्भ्यो वैश्यं मरुद्भ्य इति मरुत्ऽभ्यः। वैश्यं तपसे तपसे शूद्रम्। त ३
शूद्रं तमसे तमसे तस्करं तस्करं नारकाय। नारकाय वीरहणं वीरहणम्।
वीरहणं पाप्मने वीरहणमिति वीर हनं पाप्मने क्लीबं क्लीबमा क्लीबम्

५५८

नुपायै । आनुपाया अयोगूम् । आनुपायाय्यारस्योऽनुपायै । अयोगूं कामाय ।
कामाय पुंश्चलूम् । पुंश्चलूमतिक्रुष्टाय । अतिक्रुष्टाय मागधम् । अ
तिक्रुष्टायेत्यतिऽक्रुष्टाय । मागधमिति मागधम् ॥ ३ ॥ नृत्ताय सूतम् ।
सूतं गीताय । गीताय शैलूषम् । शैलूषं धर्माय । धर्माय सभाचरम् ।
सभाचरं नरिष्ठायै । सभाचरमिति सभाऽचरम् । नरिष्ठायै भीमलम् ।
॥१६२॥ भीमलं नर्माय । नर्माय रेभम् । रेभं हसाय । हसाय कारिम् । कारि
मानन्दाय । आनन्दाय स्त्रीषखम् । आनन्दायेत्याऽनन्दाय । स्त्रीष ॥१६३॥
खं प्रमदे । स्त्रीषखमिति स्त्रीऽसखम् । प्रमदे कुमारीपुत्रम् । प्रमद इ
ति प्रऽमदे । कुमारीपुत्रं मेधायै । कुमारीपुत्रमिति कुमारीऽपुत्रम् ।

५६०

सुधायै रथ्यकारम्। आरथ्यकारं धैर्यीयारथ्यकारमिति रथ्याकारम्। धैर्यीय
नर्धाणमलं स्त्रीणामिति लक्ष्मीणम्॥४॥ तर्पसि कौलालम्। कौलालंमा
पायेयो। मार्यै कुम्भीरम्। कुम्भीरौरूपायारूपायं मणिकारम्। मणिका

या ३

रं शुभ्यो मणिकारमिति मणिःकारम्। शुभ्रेव पमा। वृषां शेररव्यायै।
ररव्यां पारघुकारम्। लघुकारौ हृये। लघुकारमिति लघुःकारम्। दृ
ढैधनुष्कारम्। धनुष्कारं कर्मणो। धनुःकारमिति धनुः। कारमा। के
र्मणे स्याकारम्। आकारं हितायाः। स्याकारमिति स्याःकारम्। हितवसुक्ले

३ स्या

शलं मा। कुल्लू शर्मेसपनीय लौ शर्ममिति सुलुः। शर्ममा। प्रसने मूषायुज्य
मूषायुमन्तकायामूषायुमिति मूषाःयुम्। अन्तकायास्थितिर्नम।

द्युनितममिति द्युम्नि॰तमं॥२॥ नदीभ्यः पौंजिष्ठम्। पौंजिष्ठमृक्षीकाभ्यो
भ्यः। ऋक्षीकाभ्यो नैषादम्। नैषादं पुरुषव्याघ्राय। नैषादमिति नैः॰
सादम्। पुरुषव्याघ्राय दुर्मदम्। पुरुषव्याघ्रायेति पुरुष॰व्याघ्राय।
दुर्मदं गंधर्वाप्सरोभ्यः। दुर्मदमिति दुः॰मदम्। गंधर्वाप्सरोभ्यो व्रा
त्यम्। गंधर्वाप्सरोभ्य इति गंधर्वाप्सरः॰भ्यः। व्रात्यं प्रयुग्भ्यः। प्रयु
॥६४॥ ग्भ्य उंमत्तम्। प्रयुग्भ्य इति प्रयुक्॰भ्यः। उंमत्तं सर्पदेवजनेभ्यः। ॥६४॥
उंमत्तमित्युत्॰मत्तम्। सर्पदेवजनेभ्योऽप्रतिपदम्। सर्पदेवजने
भ्य इति सर्पदेवजनेभ्यः। अप्रतिपदमयेभ्यः। अप्रतिपदमित्य
प्रति॰पदम्। अयेभ्यः कितवम्। कितवमीर्यतायै। ईर्यताया अकि

तवमा। आवां तवे पिशाचेभ्यः। पिशाचेभ्यो विदलकारीमा। त्रिदलका
रीयातुधानेभ्यः। त्रिदलकारीमिति त्रिदलोऽकारीमा। यातुधानेभ्यः
कंटकीकारीमा। यातुधानेभ्य इति यातुधानेभ्यः। कंटकीकारीमि
ति कंटकीऽकारीम।। ६।। संधयोऽजरसमासं च पर इति समा। धयोऽजरसे
तयोग्रेसयोः पप्रातम। उपपूतिमाऽऐषपूपूतमिसपः पूतिमा। आर्ये
परिशिवितमा। आर्यास्त्याऽभैस्यो। परिशिविषन्तिर्भैर्यो। परिशिवितमिति प
रिशिवितमा। निर्भैर्यो परिशिविष्टनमा। निर्भैस्या इति निर्भैस्यो। परिशिवि
मिति ष्टनमरीच्यो। परिशिविषन्नपरिशिविष्टनमा। अरीच्याः एधिपिप्रुः प्र
२ तिमा। एधिपिप्रुः पतितमिस्यो। एधिपिप्रुः पतितमिसौ एधिपिप्रुः। पतितम।

५४२

निरस्येपेरास्कारी मान्तिः दर्प्या रलिप्तः ॥ दर्स्योप्रेरास्कारीरं श्वंदलानायापृक्तः
कारीमिति पृच्छाः । कारीमा प्रेदलानीय स्मरस्कारीमा सुंदलानायेति सुमाहोमो
पाक्षुरस्कारी प्रक्रामो यो या । स्मरस्कारीमिति स्मरस्कारीमा दुक्रामो
घोयोपसरमा । दुक्रामोपायेति प्रक्रामा उपायाकुपसर्वणीयाउपस
द्भिसर्पासरमेवणीया अनुरुधमा । अनुरुधंबलीया । अनुरुधमिये
॥१६८॥ नुरुधमा बलीयोप्रसाम्प उपसामसंपादाम ॥ ७ ॥ उत्सादेभ्यः क्षुभ्नमः ॥१६८॥
उत्सादेभ्यश्च इसतोत्सादेभ्यः । उक्षुअंशमुदाउक्षुदेवामनमा प्रमुदरति छ
मुरोवामनद्धो भ्यः । छाभर्मः स्वामम । छोभ्यारतेबहुभ्यः । स्वामरे स्वमा
या । स्वजापांधमा । अधम धर्मीया । अधर्मीयवो । धिरमा । वोधिरपाविज्ञेया ।

प्रतिज्ञाय भिषजे नमः । भिषजे सुज्ञानाय । सुज्ञानाय मस्त्वञ्जर्द्दर्ग्मः । प्रज्ञानाये
तिस्राह्यानीया । ऋत्वञ्जर्द्दर्गो मादिक्षायै । ऋक्षेत्रञ्जर्द्दर्गाम तिन स्त्वञ्जाद्दर्ग्मः । आ
दिक्षायै अग्नि नमः । आदिक्षायायास्याः । दिक्षायै अग्नि नमः । उपादिक्षायै । उप
दिक्षायै अभि नाग्नि नमः । उपादिक्षायायास्यपादिक्षायै । अभि अग्नि नम
यीदियि । अभि अग्नि नामिस्ये भिऽग्नि नमः । प्रुयीदियि जभ्भावि वाक्रमः । ऋ
अग्नि वाक मितितिभ्यः । वि वाक मः ॥ ८ ॥ अभ्ये भ्यो रु स्तिपमः । रुस्तिपजुवा
यीऽस्तिपमितिरुस्तिऽपमः । जवायु । स्वपमः । अस्वपेपुष्ट्यै । स्वश्वपामित्यस्वा ।
पमः । पुष्ट्यै । गोपालेभ्यः । गोपालेभ्यो यीया । गोपालेभ्यः मितियोः पालेभ्यः । वीपीयावि
पालेभ्यः । अविपालेतेजसे । अविपालभिस्यवि ऽपालेभ्यः तेजसे जपालेभ्यः ।

अस्पाञ्चीमुरायि। असपालमिसर्ज्ञापालमाहूरायि कीनाशमाः कीनाशी
की लालीयो। कीलीलीयसुराकारमा। सुरा कौरें भ्रजायो। सुं कौं उमितिसु
रा:कौंरमा। भ्रजायगरुपमा। ग्रुरुपश्चैव सो। ग्ररुपमिलि ग्ररुपमा। श्रेव
सोवितुधमा। वितुधमाध्यशाया। वितुधमिलि वितुधमा। आध्यशाया
चुक्षतरमा। आध्यशायेसया। घी। असाया। अनुघ नारामिसर्नुक्ष्मातरमा॥ ६॥
भायैखनीहरमा। घर्वीहरं भ्रभायो। घर्वीहरामि तिद्गरुऽ आहरमा॥
भायो। अनयोधमा। भ्रभाया इतिद्गरुऽ भायो। अनयोधं भ्रभमस्या। अनयोध
मिर्योघा। घमाओ भ्रस्यविष्टपाया। विष्टपाया किप्रेकूरमा। अभिषु ॥१६६॥
कूरं वार्णिष्ठाया। अभिसेलरामिसर्फिभिसेकूरमा। वार्णिष्ठाय नाकाया।

॥१६६॥

रा २

ग्नयै पवस्वेष्वारंस्मा पृथिवेष्वारैं देवलोकाय पृथिवेष्वारस्मि पृथिवे
ष्ठरस्मा देवलोकाय पित्रिलारस्मा देवलोकाये ते देवालोकाय पित्रिता
रैं मनुष्यलोकाय मनुष्यलोकाय प्रवकशितारस्मा मनुष्यलोकायेति
मनुष्यालोकाय प्रकशितारौं सर्वेभ्यः । प्रकेशितारस्मि पतिभूः प्रकेशितारस्मा ।
सर्वेभ्यो लोकेभ्यः । लोकेभ्यउ स्पत्तरस्मा उपसेत्तरस्म वनये सोउपसेत्तर
रस्मि सप्पासेत्तारस्मा अवनये सेबुधाया । अवनेस्या रस्स वनये सोबुधायो
पमंथितारस्मा उपमंथितारस्मे धायायाउपमंथितारस्मि सेधा । मथितारस्मा ।
मेधायवास्सः पल्पूलीमावास्सः पल्पूलीमे कामायै । स्वः पल्पूलीमि ओर २
तिघ्रा स्वः । पल्पूलीमा प्रकामायरजापित्रीमा प्रकामायेतिश्च कामाय ।

४६७

स्तप्य ओभितिरज्ञाप्रज्ञा मा ।।१०।। अस्त्रुत येस्त्रेन हरस्य मा स्त्रेन हरस्य वैरस्
याया स्त्रेन हरस्य मितिस्त्रेना हरस्य मा वैरहयाय पुपिशुन मा वैरस्याय
तिवैरस्याय । पिशुन्नेन विनियो । तभिन्नेये दत्ता रम्मा । भि विनया इत्तिवि:
४५ विनयो । दत्ता रमो पैक्ष्याय । औपैक्ष्याया नु दत्ता रमा । औपनक्ष्याय ५४
यो पैरक्ष्याय । अनु दत्ता रवल्लोया । अनु दत्ता रभिसर्चना । धत्ता रमे ।
वल्लोया नुचरमा । अनुचरे भूमो । अनुचर भिसर्चना । चरमा । भूमो परि ।।१दि७।।
।।१दि३।। ष्फूरमा । परिषिदेप्र याया । परि स्वरभितिर्व्याप्ति: स्वरद्यावाप्र या पि य पं ३
वारिने माप्रयु वारिन मरिप्यो । प्रय वारिन मितोतप्रि या । वारिने मा
अरिष्या अश्व सा प्रमा । अश्व सादश्व गीयो । अश्व सादभिसर्वा ।

१ गा

सादस्माख्यगीर्मन्नो कापाख्यगायेति स्तुःपंल्नो क्रायर्व भागदु घस्मास्तु
गदुघं वर्षिक्षापा भ्राग्रदु घमिति भ्राग्रादु घस्मा वर्षिक्षा पु ना कोयान
कोपपरिखेपणरस्मा पूर्वे सूवेण रमिति पूर्वेरिवेपणरस्मा ॥११॥ अथ स्मन्यवैय
स्सा पस्मा अर्थपुस्त्रा पंजो पा पा अर्थपुस्त्रा पस्मि स्यपुः । ता पस्मा क्रो यो प
निसुरस्मा त्रिसुर यो गा पा त्रिसुर स्मि त्रिपुरा त्रिसुरस्मा यो गौ यो न्नार स्मा ५
वोक्षरसौ रो कर्ध्या । रो वर्ग पा भिसुनी रस्मा । अपि सुनी रंभे मा यो । अपि
५ सुनी रमि यत्रिसुनी मा । से मा य ति मातृ रस्मा । विमातार स्मा सुकुल
३ निकूल ल भ्येः । मातार मिति विमातार स्मा । उत्कूले निकूले भ्यो विकू
फिने स्मा उत्कूलं निकूले भ्य रस्मात्कूल ला निकूले भ्यः । फिफिने वसु पा वि

५६९

शिश्चुमसतिष्ठु। शिश्चुर्न मा। नृषुपिमा न स्तुल मा। मा न सहु तों रा त्री लो या मा
नः इत मि तिं मा नः। इत मा। री लो या। ज नी का री मा। ओं ज नी का रीं
नि र्भूयो। ओं ज नी का री। मि यों ज नी। का री मा। नि र्भूयो को रा। का री मा।
नि र्भूयो स र तु नि:। नर्भूयो। को रा। का री य मा यो। को रा। का री मि तिं का
रा। का री मा। य मा या स्तु मा। अ स्तु मि य स्तु म। ॥१२॥ य मा र्प य प्र स्तु म।
॥१६८॥ प्र स्तु म र्प वी भ्यः। य म स्तु मि तिं य मा। स्तु मा। भ वे र्भी भ्यो व तिं का मा। ॥१६८॥
अ र्प वी भ्य र य र्प वी भ्यः। अ व तो कां। रसे व त्स र्सु या। अ व तो का मि
य व तो का मा। सं व त्स य य प की ति णी मा प्र का य णी प रि व त्स रा यो।
प रि या पि नी मि ति प रि। आ य पि नी मा। प रि व त्स रा या। वि जा ना मा। प रि

वत्सरायेति परि। वत्सराय। अविजातामिदावत्सराय। अविजातामित्यवि। जाताम्। इदा
इदावत्सरायातीत्वरीम्। अतीत्वरीमिद्वत्सराय। अतीत्वरीमित्यति। इत्वरीम्।
इद्वत्सरायातिष्कद्वरीम्। इद्वत्सरायेतीत्। वत्सराय। अतिष्कद्वरीं वत्सराय। अतिष्क
द्वरीमित्यति। स्कद्वरीम्। वत्सराय विजर्जराम्। विजर्जरां संवत्सराय। वि
जर्जरामिति वि। जर्जराम्। संवत्सराय पलिक्नीम्। पलिक्नीमृभुभ्यः। ऋभु
भ्योऽजिनसंधम्। ऋभुभ्य इत्यृभु। भ्यः। अजिनसंधं साध्येभ्यः। अजिन
संधमित्यजिन। संधम्। साध्येभ्यश्चर्मम्नम्। चर्मम्नमिति चर्म। म्नम्॥ १३॥
सरोभ्यो धैवरम्। सरोभ्य इति सरः। भ्यः। धैवरमुपस्थावराभ्यः। उपस्थाव
राभ्यो दाशम्। उपस्थावराभ्य इत्युपस्था। वराभ्यः। दाशं वैशंताभ्यः। वैशं

ताभ्यो बैंदम् । बैंदं नड्वलाभ्यः । नड्वलाभ्यः शौष्कलम् । शौष्कलं पाराय । पाराय
मार्गारम् । मार्गारमवाराय । अवाराय कैवर्तम् । कैवर्तं तीर्थेभ्यः । तीर्थेभ्य
आंदम् । आंदं विषमेभ्यः । विषमेभ्यो मै[illegible]लम् । विषमेभ्य इति विषम।
भ्यः । मैनालं स्वनेभ्यः । स्वनेभ्यः पर्णकम् । पर्णकं गुहाभ्यः । गुहाभ्यः ॥१६२॥
किरातम् । किरातं सानुभ्यः । सानुभ्यो जंभकम् । सानुभ्य इति सानु।भ्यः ।
जंभकं पर्वतेभ्यः । पर्वतेभ्यः किंपुरुषम् । किंपुरुषमिति किम्।पुरुषम् ॥१४॥
बीभत्सायै पौल्कसम् । पौल्कसं वर्णाय । वर्णाय हिरण्यकारम् । हिरण्य
कारं तुलायै । हिरण्यकारमिति हिरण्य।कारम् । तुलायै वाणिजम् । वाणि
जं पश्चादोषाय । पश्चादोषाय ग्लाविनम् । पश्चादोषायेति पश्चा।दोषाय ।

॥१६२॥

वि त्वां नं विम्बेभ्यः। विम्बेभ्यो भूतेभ्यः। भूतेभ्यः सिध्मलम्। सिध्मलं भूत्यै। भूत्यै
१ जागरणम्। जागरणमभूत्यै। अभूत्यै स्वपनम्। स्वपनमार्त्यै। आर्त्यै जनवा-
वि दिनम्। आर्त्या इत्याऽर्त्यै। जनवादिनं व्यृध्यै। जनवादिनमिति जनवादि-
२ नम्। व्यृध्या अपगल्भम्। व्यृध्या इति विऽऋध्यै। अपगल्भं संशराय।
अपगल्भमित्यपऽगल्भम्। संशराय प्रच्छिदम्। संशरायेति सम्ऽशरा-
य। प्रच्छिदमिति प्रऽछिदम्॥ १७॥ अक्षराजाय कितवम्। अक्षराजाये-
त्यक्षऽराजाय। कितवं कृताय। कृतायादिनवदर्शम्। आदिनवदर्शं त्रेता-
यै। आदिनवदर्शमित्यादिनवऽदर्शम्। त्रेतायै कल्पिनम्। कल्पिनं द्वाप-
राय। द्वापरायाधिकल्पिनम्। अधिकल्पिनमास्कन्दाय। अधिकल्पि-

क्र १

५८३

नमित्यधि। कल्पिनम्। आ स्कंदाय सभास्थाणुम्। आ स्कंदायेत्या। स्कंदाय।
सभास्थाणुं मृत्यवे। सभास्थाणुमिति सभा। स्थाणुम्। मृत्यवे गोव्यच्छम्।
गोव्यच्छमंतकाय। गोव्यच्छमिति गो। व्यच्छम्। अंतकाय गोघातम्। गोघा
तं क्षुधे। गोघातमिति गो। घातम्। क्षुधे यः। यो गाम्। गां विकृंतंतम्। वि ॥५७०॥
कृंतंतं भिक्षमाणः। विकृंतंतमिति वि। कृंतंतम्। भिक्षमाण उपतिष्ठति।
॥५७०॥ उपतिष्ठति दुष्कृताय। उपतिष्ठतीत्युप। तिष्ठति। दुष्कृताय चरकाचार्यम्।
दुःकृतायेति दुः। कृताय। चरकाचार्यं पाप्मने। चरकाचार्यमिति चर
क आचार्यम्। पाप्मने सैलगम्। सैलगमिति सैलगम्॥१८॥ प्रति
श्रुत्काया अर्तनम्। प्रतिश्रुत्काया इति प्रति। श्रुत्कायाः। अर्तनं घो

सो।या।घोषा। श्रेषमा। श्रपमंतो।या। अंतो।य बहुवाद्यं नमा। बहुवाद्यंलिम
नेतापा। बहुवाद्यं बमिति बहुवाद्यं नमा। अनेंतापु मूर्वमा। मूर्क्षां राव्य
या।राव्ये पा।ळंबराघालमा। आळंबराघालं मर्हसी। आळंबराघालमिर्या।
ळंबरा।आघालमा। मर्हसि वीणावाद्यमा। वीणावाद्यं कौरोया। वीणावाद्यमि
ति वीणावाद्यमा। कौरोय तूणवध्ममा। तूणवध्ममेवरस्परायै। तूणवध्म
मितितूणवाध्ममा। अवरस्पराय शंखध्ममा। अवरस्पराये स्वरपराय।
शंखध्मं वनाया। शंखध्ममिति शंखाध्ममा। वनाय वनपमा। वनपम
न्यतोरण्याया। वनपमिति वनापमा। अन्यतोरण्याय दावपमा। अन्य
तोरण्याये स्वन्यैलः अरण्याया। दावपमिति दावापमा॥१७॥नमोयपु

५८५

रश्चलूम्। पुंश्चलूं हसाय। हसाय कारीम्। कारीं यादसे। यादसे शाबल्याम्।
शाबल्यां ग्रामण्यम्। ग्रामण्यं गणकम्। ग्रामण्यमिति ग्रामऽन्यम्। गणक-
मभिक्रोशकम्। अभिक्रोशकं तान्। अभिक्रोशकमित्यभिक्रोशकम्।
तान्महसे। महसे वीणावादम्। वीणावादं पाणिघ्नम्। वीणावादमिति वीणा।
वादम्। पाणिघ्नं तूणवध्मम्। पाणिघ्नमिति पाणिघ्नम्। तूणवध्मं तान्। ॥१७१॥
॥१७१॥ तूणवध्ममिति तूणवध्मम्। तान्नृत्ताय। नृत्तायानंदाय। आनंदाय तल-
लवम्। आनंदायेत्यानंदाय। तलवमिति तलवम्॥४॥ अग्नये पी-
वानम्। पीवानं पृथिव्यै। पृथिव्यै पीठसर्पिणम्। पीठसर्पिणं वाय-
वे। पीठसर्पिणमिति पीठसर्पिणम्। वायवे चाण्डालम्। चाण्डालम्

तरिक्षाय। अन्तरिक्षाय वांशानर्त्तिनम्। वांशानर्त्तिनं दिवे। वांशानर्त्तिनमि
ति वांशा। नर्त्तिनम्। दिवे खलतिम्। खलतिं सूर्याय। सूर्याय हर्यक्षम्। ह
र्यक्षं नक्षत्रेभ्यः। हर्यक्षमिति हरि। अक्षम्। नक्षत्रेभ्यः किर्मिरम्। किर्मिरं
चन्द्रमसे। चन्द्रमसे किलासम्। किलासमह्ने। अह्ने शुक्लम्। शुक्लं पिंगाक्षम्।
पिंगाक्षं रात्र्यै। पिंगाक्षमिति पिंग। अक्षम्। रात्र्यै कृष्णम्। कृष्णं पिंगाक्षम्।
पिंगाक्षमिति पिंग। अक्षम्॥ २१॥ अथ। अथैतान्। एतानष्टौ। अष्टौ विरूपान्।
विरूपानालभते। विरूपानिति वि। रूपान्। आलभते। आलभतेऽतिशुक्लम्।
अतिशुक्लं च। अतिशुक्लमित्यति। शुक्लम्। चातिकृष्णम्। अतिकृष्णम
तिदीर्घम्। अतिकृष्णमित्यति। कृष्णम्। अतिदीर्घमतिह्रस्वम्। अतिदीर्घ

पृ ६०

य १

मित्यतिऽदीर्घम्। अतिकृशमतिस्थूलम्। अतिकृशमित्यतिऽकृशम्। अतिस्थू

ल[illegible]मतिह्रस्वम्। अतिस्थूलमित्यतिऽस्थूलम्। अतिह्रस्वमतिकुल्वम्। अति

ह्रस्वमित्यतिऽह्रस्वम्। अतिकुल्वमतिलोमशम्। अतिकुल्वमित्यतिऽकुल्व य ३

म्। अतिलोमशमशूद्राः। अतिलोमशमित्यतिऽलोमशम्। अशूद्रा अब्रा

ह्मणाः। अब्राह्मणास्ते। ते प्राजापत्याः। प्राजापत्या मागधः। प्राजापत्याइति ॥२१॥

॥२१॥ प्राजाऽपत्याः॥ मागधः पुंश्चली। पुंश्चलीऽपुंऽश्चली। क्लीबः। क्लीबः कितवः। कितवः। क्लीबो

ऽशूद्राः। अशूद्रा अब्राह्मणाः। अब्राह्मणास्ते। ते प्राजापत्याः। प्राजाप

त्याइति प्राजाऽपत्याः॥२०॥छ॥छ॥ इति चतुविंशतिमोध्यायः ॥छ॥

॥हरिः॥ ॐ॥ सहस्रशीर्षा पुरुषः। सहस्रशीर्षेति सहस्रऽशीर्षा। पुरुषः

सहस्राक्षः सहस्राक्षः सहस्रपात्। सहस्राक्ष इति सहस्राऽअक्षः। सहस्रपादिति सहस्रऽपात्। स भूमिम्। भूमीं सर्वतः। सर्वतः स्पृत्वा। स्पृत्वाति। अत्यतिष्ठत्। अतिष्ठद्दशांगुलम्। दशांगुलमिति दश। अंगुलम्॥१॥ पुरुषएव। एवेदम्। इदं सर्वम्। सर्वं यत्। यद्भूतम्। भूतं यत्। यच्च। च भाव्यम्। भाव्यमिति भाव्यम्। उत। उतामृतत्वस्य। अमृतत्वस्येशानः। अमृतत्वस्येत्यमृतत्वस्य। ईशानो यत्। यदन्नेन। अन्नेनातिरोहति। अतिरोहतीत्यतिऽरोहति॥२॥ एतावानस्य। अस्य महिमा। महिमातः। अतोज्यायान्। ज्यायांश्च। च पुरुषः। पुरुषः पादः। पादोस्य। अस्य विश्वा। विश्वा भूतानि। भूतानि। त्रिपात्। त्रिपादस्य। त्रिपादिति त्रि। पात्। अस्यामृतम्। अमृतं दिवि।

दिवीति दिवि। त्रिः। त्रिपादूर्ध्वः। त्रिपादिति त्रिऽपात्। ऊर्ध्वडत्। उदैत्। ऐत्पुरुषः।
पुरुषः पादः। पादोऽस्य। अस्येह। इहाभवत्। अभवत्पुनः। पुनरिति पुनः।
ततो विष्वङ्। विष्वङ्वि। व्यक्रामत्। अक्रामत्साशनानशने। साशनान
शने अभि। साशनानशने इति साशनानशने। अभीत्यभि॥ ४॥ ततो वि
राट्। विरा[illegible]जायत। विराळिति विराट्। अजायत विराजः। विराजो ॥१७३॥
॥१७३॥ अधि। विराज इति विऽराजः। अधि पुरुषः। पुरुष इति पुरुषः। स
जातः। जातो ति। अत्यरिच्यत। अरिच्यत पश्चात्। पश्चाद्भूमिमथ। भूमि
मथो। अथो पुरः। अथो इत्यथो। पुर इति पुरः॥ ५॥ तस्माद्यज्ञात्। यज्ञात्सर्व
हुतः। सर्वहुतः सम्भृतम्। सर्वहुत इति सर्वऽहुतः। सम्भृतं पृषदाज्यम्।

भो
२
भूं

सर्वेत्रुमिति सर्वान्तेलस्मा पूर्णसर्वान्पामितित्दुपत्ला आन्यस्मा पूर्वइस्तास्त्रा।
तारेअति। चत्रे नापृथ्व्यो रा। नापृथ्व्यो नारुण्वा। ग्यास्या। ग्या स्याव्यो। त्रुये।
परत्रुयो। घ्रा। तस्मो घुरलात्। युस्ता। सर्वेहुलेः। सर्वे हुलस्से यः। सर्वे हुलरासि
सर्वे हुले। नेर्भ्रुः सामानि। सामानिजल हिरा। लुहि रुरुसेजल हिरेखंते
ऋंसिजल हिरेलुहिरेल स्मात्लात स्मा घसुं। यसुः स स्मात्लात स्मो हस्ला
यत। अजायते सेजायते। गालस्मारस्वोः। अन्या पुजायते। अजापते
योयेवो। कैचो। चो पयारतेः। उअयारेतु इये अयारतेः। गुवौहाहुलहि
रालुहिरेल स्मात्लात स्मात स्मौलिल स्मो आग्नोलाः अग्नौलाः अजावेयेः अग्नौ
नयुरसेजानयेः। चा। ते पुसस्मा। युक्तं बाहिरणो। बाहिरणपुनाः मोसेनरा। मौ

ध्वं सुरसपम्।सुरसपं लुतंम्।लुल मंयुलः।अमुल रसंयुतः।ते नै रिवाः।इवा
यलंता।अयुजलं स्मा ध्या।सा ध्याऽस्मे षं यं।अ पयध्या।चुयो।यइति यो।१
॥१२४॥ य सुरसपम्।सुरसं वि।न्यर्हधुः।अहर्षुः कृतिध्या।कृतिध्या।वि।न्येकल्पयन्ता।
अनुल्पयं नियं कल्पयन्ता।सुरसं नि म्।तिमरस्पा।अ स्पा सीता।आसीक्ष्य
२ ह् ह्।वाहृद्गुरु।वारिति वाहृद्गुरु पादो।हुरुर हुरु।पा।द्ध्येलो।द्ध्येले।य
ध्येलो॥१॥स्तोत्रे जो स्पा।अ स्पसुरसंम्।सुरसं मासीता।आसी वाह्।वाह्॥१२४॥
रोजन्यः।वाहृ रति वाह्।सुलन्नः हुतः।हुतरति हुतः।हुरस्ल तु हुरस्त
३ द् सुरस।तस्पा।अ स्पयता।यैद्द्रयः।वैरर्थः प्रभ्या।सा।प्रभ्या।शंभुई।प्रभ्या
मितपुत्ता।भ्यास।भुसोऽसंलायनाः।अ स्रां सलायनाः॥१५॥ध्येदमामनसः। ०
ध्येत

मनसो जातः। जातश्चक्षोः। चक्षोः सूर्यः। सूर्यो अजायत। अजायतेत्यजा
यत। श्रोत्राद्वायुः। वायुश्च। च प्राणः। प्राणश्च। च मुखात्। मुखादग्निः। अ
ग्निरजायत। अजायतेत्यजायत॥१२॥ नाभ्या आसीत्। आसीदन्तरिक्षम्।
अन्तरिक्षं शीर्ष्णः। शीर्ष्णो द्यौः। द्यौः सम्। समवर्तत। अवर्ततेत्यवर्तत। प
द्भ्यां भूमिः। पद्भ्यामिति पत्ऽभ्याम्। भूमिर्दिशः। दिशः श्रोत्रात्। श्रोत्रा
त्तथा। तथा लोकाँ२। लोकाँ२ अकल्पयन्। अकल्पयन्नित्यकल्पयन्॥१३॥
यत्पुरुषेण। पुरुषेण हविषा। हविषा देवाः। देवा यज्ञम्। यज्ञमतन्वत। अत
न्वतेत्यतन्वत॥ वसन्तोऽस्य। अस्यासीत्। आसीदाज्यम्। आज्यं ग्रीष्मः। ग्री
१८ ष्म इध्मः। इध्मः शरत्। शरद्धविः। हविरिति हविः॥१४॥ सप्तास्य। अस्यासन्।

॥अस्य प्रसि घयर्वः। प्रसि घयप्रःहिञ्जः। प्रसि घयप्र इति प्रा। घयर्वः। जिःसुमा। सुमसुमि र्धः।
सुमि र्धः द्युला। सुमि धुरति समारर्थः। द्युला शर्वि द्युलाः। दैवापला। यपुरसा। प्र
संतैस्त्रा स्थाः। तं श्री ना। अर्व भ्रमा। अर्व भ्रंतु रूपमा। पुरूपं प्रभुमा। प्रभुर्मिति
प्रभुमा॥१५॥ ब्रह्मणे यस्माद्ब्रह्मपर्वता। स्वयं भूते स्याः। दैवा स्ला। पीता। वि
धर्माणि। धर्माणि सप्तानि। ब्रह्मा। स्त्री सप्ता। आसंभित्यां संभूतो दैवा॥११७१५
॥११७१५ हव्यकर्म। नाकं स्रष्टुरिमानेः। सृष्टिमानेः। सचेता। सचेतं तु यज्ञ। यज्ञपूर्वा। पूर्व
साध्याः। साध्याः सन्ति। संतिर्दिवाः। दैवा इति दिवाः॥ धरा॥१ हि॥ ३ अग्न्य
सृष्टतः। ऐश्वर्य स्रष्टतः भवाः। सृष्टतः पृथिव्यो सिसृष्टतु र ति सप्त सृष्टेतः।
वृष्टिपूर्वेर सालारसा। ब्राह्म विश्वकर्मणः। विश्वकर्मणः सप्त विश्वकर्मणे

र्मेण इति विश्वऽकर्मेण । सम॰ समवर्तत । अवर्तताग्रे । अग्रे तस्य । तस्य त्वष्टा । त्वष्टा
विदधत् । विदधद्रूपम् । विदधदिति विऽदधत् । रूपमेति । एति तत् । तन्मर्त्यस्य ।
मर्त्यस्य देवत्वम् । देवत्वमाजानम् । देवत्वमिति देवऽत्वम् । आजानमग्रे । आजानमित्या
जानम् । आजानमग्रे । अग्र इत्यग्रे ॥ १७ ॥ वेदाहम् । अहमेतम् । एतं पुरुषम् ।
पुरुषं महान्तम् । महान्तमादित्यवर्णम् । आदित्यवर्णं तमसः । आदित्यवर्ण
मित्यादित्यऽवर्णम् । तमसः परस्तात् । परस्तादिति परस्तात् । तमेव ।
एव विदित्वा । विदित्वाऽति । अति मृत्युम् । मृत्युमेति । एति न । नान्यः । अ
न्यः पन्थाः । पन्था विद्यते । विद्यतेऽयनाय । अयनायेत्ययनाय ॥ १८ ॥
प्रजापतिश्चरति । प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः । चरति गर्भे । गर्भे अन्तः ।

ऽन्तरजायमानः।अजायमानो बहुधा।बहुधा वि।विजायते।जायत इति
जायते।तस्य योनिं।योनिं परि।परि पश्यंति।पश्यंति धीराः।धीरास्त
वे स्मिन्।तस्मिन्ह।ह तस्थुः।तस्थुर्भुवनानि।भुवनानि विश्वा।विश्वेति विश्वा॥१०८॥
३ यो देवेभ्यः।देवेभ्य आतपति।आतपति यः।आतपतीत्याऽतपति।यो दे
वानां।देवानां पुरोहितः।पुरोहित इति पुरःऽहितः।पूर्वो यः।यो देवेभ्यः।
देवेभ्यो जातः।जातो नमः।नमो रुचाय।रुचाय ब्राह्मये।ब्राह्मय इति ॥१७६५
॥१७६॥ ब्राह्मये॥२०॥रुचं ब्राह्मं।ब्राह्मं जनयंतः।जनयंतो देवाः।देवा अग्रे।
अग्रे तत्।तदब्रुवन्।अब्रुवन्यः।यस्त्वा।त्वैवं।एवं ब्राह्म
णः।ब्राह्मणो विद्यात्।विद्यात्तस्य।तस्य देवाः।देवा असन्।असन्वशे।

नसरद त्रि नरौ॥२१॥ श्रीश्च। च ते। ते लक्ष्मीः। लक्ष्मीश्च। च पत्न्यौ। पत्न्यावहोरा
त्रे। अहोरात्रे पार्श्वे। अहोरात्रे इत्यहोरात्रे। पार्श्वे नक्षत्राणि। पार्श्वे इति पार्श्वे।
नक्षत्राणि रूपम्। रूपमश्विनौ। अश्विनौ व्यात्तम्। व्यात्तमिति वि आत्तम्।
इष्णं निषाण। इषाणामुम्। अमुं म इषाण। इषाण सर्वलोकम्। सर्वलो
कं मे। सर्वलोकमिति सर्वलोकम्। म इषाण। इषाणेतीषाण॥२२॥६९॥ त
देवाग्निः। अग्निस्तदादित्यः। आदित्यो वायुः। वायु[illegible]तदु चन्द्रमाः। इदु इत्सं। रु ८
चंद्रमा इति चंद्रमाः। शुक्रं ब्रह्म। ब्रह्म ता। ता आपः। आपः स प्रजापतिः। प्रजापतिरि
ति प्रजापतिः॥२३॥ सर्वे निमेषाः। निमेषा जज्ञिरे। निमेषा इति निमेषाः।
जज्ञिरे विद्युतः। विद्युतः पुरुषात्। विद्युत इति विद्युतः। पुरुषादधि। अधि

५८०

धीरपधिचिनेमाएनमू र्भ मातुर्ध्वेनानस्त्रियेचेमाव्ययैचेनानमध्येमध्येपरी।
परिव्रजभतास्त्रभूरितेजप्रभतु॥२४॥ नतस्यौतस्यसत्रिमा। शत्रिमा
अस्तिश्रुतिमेलिप्तलिप्तमा। अश्वियस्वायस्वनामा। नामस्मरणात्परः।
यज्ञारप्रियशः॥२५॥ एषोतास्तुद्वेः। द्वेवः शूद्रशः। शूद्रशाव्रशाद्रशूति
शूद्रशः। अनुस्वर्णीः। सर्वीः पूर्वः। पूर्वीहि तस्यातः। जातः सः। सुकुगर्भोहिरव्य
॥१२१॥ गर्भो अन्तः। अन्तरिक्षं तत्सएव। एवजातेः। जातः सः। सर्वविष्णुमाणः।
विष्णुमाणः प्रसिद्धः। प्रसिद्धजनाः। जन्यास्तिच्छता। विकृतिसर्वे तो मुखः।
सर्वतो मुख इति सर्वतोलिः। मुखः॥२६॥ वेन स्तलात सर्वस्यैला। प्रक्षि
तेनमाला। नहि तं गतो। नाहि ताभितानि। हितमा। गुरुसला। सय चायेत्र ॥१२१॥

पिप्पल्या। विश्वं भषजं। भत्रू स कर्णी ० मा एक सी ० भिये कां। नी कुम्सतप्सं
त्रिपरुष्कं समा। सेचु। चुनिा। विनी चैतिा एतु सु वीप्पि। स वीं सिः। ख अलैः। ३
वैः श्रोतैः। अतु रस्याऽ ऊलः। पोल अप्। सातु रलत्रि शऽ तः। चु त्रिभूः। त्रिभूः शूनासु
विभूरितलि त्रि भृः। शू ला खि त्ति। झाला सुः। ४।। मतेता तदो चिलो। बो चेस्थूलत।
अंसलेमा तुविष्ठाशा। त्रिपदा गं घुर्वः। गंध वी घसी। घा सू विभ्रस्थलम्।। वि
भर्लंगुल। विभर्लू मित्रा। बा भर्लतमाऽ तु सत। सार् तिसत। ज्ञाणपुट
लीपुरा। छिंबि दुल्ता। नाम दुल्ता। गुसी। विपुतेनि। निल्ता। पर्लता। गुल स्याअ आस्य।
स्त्रयः। यरत्ता। लिलालि। वैद। वैद्स्पः। सपि तुः। प्रितुः पिला। पिलासत। ३
असुदि सर्सत।। १०।। सर्नः। नो बेर्धुः। बंधू जीवितानां भ्रुता सः। स

विधूना। विधूता या मा सा। विधूलेता। विधू। धूला। या सा। निवेदा। मेद्व सुवं
नामिशा। सुवे ना मिशि। विन्नी। निभे। म्रिवभ्री। यत्रे द्वा:। दि ता। अमृतेम्। यै
मृतेमाम नूना। अप नम्नानाम् स्तुजी यो ला ता। युधा मंना। धामं व च्ये र
पंत। अध्वरं यु तो स्या। ध्वरं यं न॥२४॥ प्र री से भृता नि। प्र री से ति
प्र रि। इत्री। भृता नि प्र री सी। प्र री सेल्लो का ना। प्र री से ति प्र रि। इस वा।
लो का प्र री सा। प्र री प्र स न वी:। प्र री से ति प्र रि। इत्यी। स वी: अदृ सी:॥१७=॥
॥१७=॥ अदृ ग्री इत्री:। अदृ प्र मात स्तु इ त्री:। इ रा षा। यो ति च दु प्र स्ता य विप
प्र सृता। अमातृ स्पार्से प्र। स्पराप्ती। अ प्र सुता। सुतस्या। अ प्र सुता। मिति
प्र सु। मा मा। अत्ल स्पात्म ना। आत्मनी ला ना नमः। आत्मा नम सु मि। अभिसमः

संविवेश॥ विवेशेति विवेश॥ ११॥ परि द्यावापृथिवी॥ द्यावापृथिवी सद्यः।
द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। सद्य इत्वा। इत्वा परि। परि लोकान्। लो
कान् परि। परि दिशः। दिशः परि। परि स्वः। स्वरिति स्वः। ऋतस्य तन्तुं। तं
तुं विततम्। विततं विचृत्य। विततमिति वि ततम्। विचृत्य तत्। विचृत्ये
ति विचृत्य। तदपश्यत्। अपश्यत् तत्। तदभवत्। अभवत् तत्। तदासी
त्। आसीदित्यासीत्॥ १२॥ सदसस्पतिम्। पतिमद्भुतम्। अ
द्भुतं प्रियम्। प्रियमिन्द्रस्य। इन्द्रस्य काम्यम्। काम्यं सनिम्। सनिं मे
धाम्। मेधामयासिषम्। अयासिषं स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥ १३॥
यां मेधाम्। मेधां देवगणाः। देवगणाः पितरः। देवगणा [illegible] इति देव।

७०५

गणाः। प्रितरं श्वा। च्यौ पाऽसंतो। तु पाऽसंलङ्सं पा आसंतो। तया मा मृ। मा मघ्रा। अघ मे
यो। मुघ याऽमे। अश्मे मृ धा विनम्। मृ धा वि नं कुरु। कुरु स्वस्ता। स्वाहेति स्वाहा।। १२२
इदं मे। मे भ्रशा। भ्रशं च। च भ्रां। भ्रां च मा। मा चौ भो। तु अभि सर। तु भर सु
मा मृ यम सु ता। मा मृ। सु ता मिय। सु ता मा। मा चि स्वाः। स्वा र घ तु। तु घ तु
मि यम। मि य मुत्तं मा। मुत्तं मां ल स्वे। उत्तं मा। मि सूल। तम मां। तल स्वे तो।।५१२।।
।।५१२।। तु स्वाहा स्वाहेति स्वाहा।।२४।।धा।। अपेतः। इतो यन्तु। यन्तु पणयः। पणयो
सुम्नाः। असुम्ना देवपीयवः। देवपीयव इति देवपीयवः। अस्य लोकः।
लोकः सुतावतः। सुतावत इति सुतावतः। द्युभिरहोभिः। द्युभिरिति द्यु
भिः। अहोभिरक्तुभिः। अहोभिरित्यहःभिः। अक्तुभिर्व्यक्तम्।

५०२

१२ क्तुभिरित्यक्तुभिः। व्यक्तं यमः। व्यक्तमिति वि। अक्तम्। यमो ददातु। ददात्वव
सानम्। अवसानमस्मै। अवसानमित्यवसानम्। अस्मा इत्यस्मै॥३५॥
सविता ते। ते शरीरेभ्यः। शरीरेभ्यः पृथिव्याम्। पृथिव्यां लोकम्। लोक
मिच्छतु। इच्छतु तस्मै। तस्मै युज्यन्ताम्। युज्यन्तामुस्रियाः। उस्रिया इत्युस्रि
याः॥३६॥ वायुः पुनातु। पुनातु सविता। सविता पुनातु। पुनात्वग्नेः। अग्ने
र्भ्राजसा। भ्राजसा सूर्यस्य। सूर्यस्य वर्चसा। वर्चसेति वर्चसा। वि
मुच्यन्ताम्। मुच्यन्तामुस्रियाः। उस्रिया इत्युस्रियाः॥३७॥ सविता ते। ते शरी
प राणि। शरीराणि मातुः। मातुरुपस्थे। उपस्थ आ वपतु। उपस्थ इत्युपस्थे।
९ आ वपतु। वपत्विति वपतु। तस्मै पृथिवि। पृथिवि शम्। शं भव। भवेति भव।

श्रीगणेशाय नमः

प्रजापतौ त्वा। प्रजापताविति प्रजापतौ। त्वा देवतायाम्। देवतायामुपोदके। उपोदके
लोके। उपोदक इत्युप उदके। लोके नि। नि दधामि। दधाम्यसौ। असौ। असावित्यसौ ॥३८॥
परं मृत्यो। मृत्यो अनु। मृत्यो इति मृत्यो। अनु परा। परेहि। इहि पन्थाम्। प ॥१८०॥
नौ ४ न्थां यः। यस्ते। ते अन्यः। अन्य इतरः। इतरो देवयानात्। देवयानादिति देव
यानात्। चक्षुष्मते शृण्वते। शृण्वते ते। ते ब्रवीमि। ब्रवीमि मा। मा नः। नः प्रजाम्।
प्रजां रीरिषः। प्रजामिति प्रजाम्। रीरिषो मा। रीरिष इति रीरिषः। मोत वी
॥१८०॥ वीरान्। वीरानिति वीरान् ॥३९॥ शं वातः। वातः शम्। शं हि। हि ते। ते घृणिः। घृ
णिः शम्। शं ते। ते भवन्तु। भवन्त्विष्टकाः। इष्टका इतीष्टकाः। शं ते। ते भवन्तु।
भवन्त्वग्नयः। अग्नयः पार्थिवासः। पार्थिवासो मा। मा त्वा। त्वाभि। अभि

५२४

२ शिवतमस्तुभ्यम्।

शंभुवन्नाभ्रभुन्नं मितिर्मभुवन्न॥५०॥ कल्पेतां तो तेभ्यः॥ भ्यः स्तुभ्यम्।
तुभ्यमापः॥ आपः शिवतमाः। शिवतमा इति शिवतमाः। तुभ्यं भवन्तु।
भवन्तु संधेवः॥ संधेव इति संधेवः॥ भूतरिं कां शिवमा॥ शिवेतु भ्यम्।
तुभ्यं कल्पेताम्। कल्पेतां तो रिस्तां॥ रिस्याः सर्वीः॥ सर्वी इति सर्वीः॥५१॥
ना अश्मन्वती रीयते। अश्मन्वतीत्यश्मन्ऽवती॥ रीयते सम्। सं रभध्वम्।
५ रभध्वमुत्तिष्ठत॥ उत्तिष्ठत प्र॥ प्र तरत॥ तरता सखायः॥ सखाय इति स
खायः॥ अत्रा जहीम। जहीमो शिवाः॥ अशिवा ये। ये असन्। असञ्छिवान्।
शिवान्वयम्। वयमुत्तरेम। उत्तरेमाभि। अभि वाजान्। वाजानिति वाजा
न्॥५२॥ अपाघम्। अघमप। अप किल्विषम्। किल्विषमप। अप

छ्रस्या म । छ्रसाम पौ । अपोऽरपः । अपोऽस्य पोऽरप ऽशिर पः । अपामार्ग वमा । अ
अपेमार्गे यपः । माऽगित्व मृ स्मत्नु । अस्मत्पौ । अप दुष्प्यम ऽदुषप्यं सुव । दुःस्व
प्यमात्दुः स्व प्यम ऽदुवो ऽत्सुव ॥८३॥ अन्वा ऽरभामहे । अन्वारभामहे । अन्वारभाम
२ हे स्वस्तयौ । अन्वा ऽरभा मह्त्यनु । आरभामहे । स्वस्तय शत स्वस्तयो स नः ॥१८५॥
८ न स्संदूव । संदूव रव दूर्वे ऽनभ्यः । संदूवे तीऽरवो दूवेस्यो व पिः । व पिः संतारिणः ।
॥१८५॥ संतारिणो भव । संतारिण इति सं ऽतारिणः । भवेति भव ॥८४॥ आयुष्मान्
ग्ने । अग्ने हविषा । हविषा वृधानः । वृधानो घृतप्रतीकः । घृतप्रतीको
घृतयोनिः । घृतप्रतीक इति घृतऽप्रतीकः । घृतयोनिरेधि । घृतयोनिरिति नि २
र्ति घृत ऽयोनिः । एधि घृतं । घृतं पीत्वा । पीत्वा मधु । मधु चारु । चारु गव्यम ।

गर्भ्यं।पितेवो।पितेव पुत्रमा।पितेवेतिपिता।इव।पुत्रमभि।अभिरक्षतात।तारक्ष
ताद्इमा।नुइमं स्वाहा।स्वाहेति स्वाहा॥ ८॥ इमं जीवेभ्यः।जीवेभ्यः परिधिम।
परिधिं दधामि।परिधिमिति परिऽधिम।दधामि मा।मैषाम।एषान्नु।नुगात।
गादपरः।अपरो अर्थम।अर्थमेतम।एतं शतम॥ शतं जीवन्तु।जीवन्तु शरदः।
शरदः पुरूचीः।पुरूचीरन्तः।अन्तर्मृत्युम।मृत्युं दधताम।दधतां पर्वतेन।
पर्वतेनेति पर्वतेन॥ ९॥ परीमे।इमे गाम।गामनेषत।अग्निं परि।परि
परि अग्निम।अग्निमहृषत।अहृषत देवेषु।देवेष्वक्रत।अक्रत श्रवः।श्रवः कः।क इमान्।
इमां आ।आदधर्षति।दधर्षतीति दधर्षति॥ १०॥ क्रव्यादमग्निम।क्रव्यादमिति क्रव्य।
अदम।अग्निं प्र।प्र हिणोमि।हिणोमि दूरम।दूरं यमराज्यम।यमराज्यमिति यमऽराज्यम।राज्यं गच्छतु।

५८७

प्रमरः स्वम्भिति प्रमुराः। स्यमाः। ग्रघृतस्य प्रवाहः। इरुस्वाहरलिइ स्वावाहः। हूतैर्वा ए
वायम। अयमितरः। इतरो जातवेदाः। जातवेदा देवेभ्यः। जातवेद इति जा
म्यो तवेदाः। देवेभ्यो हव्यमा हव्यं वहतु। वहतु प्रजानन्। प्रजानन्निति प्रजानन्॥४८॥ मे ३
२ वह वपाम्। वपां जातवेदः। जातवेदः पितृभ्यः। जातवेद इति जातवेदः
पितृभ्यो यत्र। पितृभ्य इति पितृभ्यः। यत्रैनान्। एनान्वेत्थ। वेत्थ निहितान्॥१८२॥
॥५८२॥ तान्। निहितान्पराके। निहितानिति निहितान्। पराकइति पराके। मे
दसः कुल्याः। कुल्या उप। उप तान्। तान्त्स्रवन्तु। स्रवन्तु सत्याः। सत्या एषाम्।
एषामाशिषः। आशिषः सन्तु। आशिष इत्याशिषः। सन्तु कामाः। का
माः स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥४९॥ स्योनाच पृथिवि। पृथिवि नः। नो भव।

सुपान्ऽसुया। अन्ऽऋक्षराः। ऋजवे। स्रानो। अत्रिवेयुनो। तोऽआवेर्सजीरा। यष्ठानः। व्रेज्ञा
मी। रार्मी। सुसप्योः। सुसप्थाऽइति सुऽस। प। [illegible]। अपनः। नः। सोऽभुचना। सोऽभुवस्पम।
अघामियघामा॥२॥ अस्मात्व मातमसि। अधिजाऽतः। जातो। ससि। अधिलन्
त्वऽयम्। अयेऽज्ञ। पताम। जाय। तं। पुनः। पुनरिति पुनः। असौ। स्वर्गाय। स्वर्गा
यलोकाय। स्वर्गायेति स्वःऽगाय। लोकाय। स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा॥८॥ अ
रति कैम पाठे पंचमि शालिसोध्यायः॥४॥ [illegible] ॥४॥ हरिः॥ ॐ अ
नः चक्षे वाचस्मा वाऽग्ने ऽग्ने मपपधी। पृथ्वे मनेः। मनो मे पाहि। यन्तुः सामे। सामेश्राप्राणे।
प्राणे चक्षुः। चक्षुः श्रोत्रे मा। श्रोत्रं मा। मपघो। पृथ्वेवा। कृ। वा। गोनः। अस्म सुख।
सुहोतः। ॐ ओमनधि। मनधि। प्राणापानौ। प्राणापानाविति प्राणापानौ॥१॥

ने

८

पंम्हो।सेछि इसा।छिइं चक्खु पा॰। चक्खु ग्राहर्दं य स्या।हर्दय स्य मनसे सः। मनसो वा।
नातितु ण्णमो।आ ति तु ण्णे बृहस्पतिः।भ ति ण्णे भिसति।तु ण्णं मो।बृहस्पति र्मि।बृ
ततात दृ धातु।दृ धाति।तिर दृ धातु।त्रोनेः।ला भवतु।भवतु भुवे न स्या।भुवेन
स्पुयनः।यस्यातिः।पाति रित्तपतिः।छुतभिः च पोडु ति छिर स्तुल।भिः॥२५
त्याल मालेभेः।नः।नु उत्या।डुत्या।भि।अभि प्राप मेंद् सो।छुछ खेवृ पन्नो।वृष
भि ति वृ पन्नो।क पोस्तो तुपयः।स्तो तुष्य आभर।स्तो तु प्यु इति स्तोतुः॥१८३५
॥१८३॥ ष्पयः।आ भरा।भा रेति भरा॥३॥ ऐ क्षो विश्वस्या।विश्वस्य राजति।राघवी
तिराजति।त्रोनेः।नो।अ सत्तु।अ सत्तु क्षिप दे।क्षिप दे च ष्प दे।क्षिप दृर ति क्षि।तु २
पदे।चतु पदृ इति चतुः।पदे॥३॥ मु त्रो वरुणः।वरुणो भवतु।भव बर्यमा।

अग्र्यमेर्यर्यमा । इंद्रो बृहस्पतिः । बृहस्पतिर्विष्णुः । विष्णुस्सजम मरुद्गु रुद्रमरु
सरुद्रमेः ॥४॥ वातः पवता प्रबुध्नोतु प्रतातनतु सूर्यः । सूर्य इति सूर्यः ।
कनिक्रदद्वृषः । वृषः पर्जन्यः । पर्जन्यो अभि । अभिवर्षतु वर्षत्विति व
र्षतु ॥५॥ अहोरात्रे शंभ । शंभवतां भवतां नः । नो रात्रिभिः । रात्रिस्पतिजाते
धीयतामा । धीयतामिति धीयतामा । इंद्राग्नी भवताम् । भवतामिंद्राग्नी इतींद्र
ग्नी । भवतामवोभिः । अवोभिरिंद्रावरुणा । अवोभिरित्यवः भिः । इंद्रा
वरुणा रातहव्या । रातहव्येति रातहव्या । इंद्रापूषणा वाजसातौ । वाजसाता वि
साता इंद्रासोमा । वाजसाताविति वाजसातौ । सातौ इंद्रासोमा । सोमा सुविताय । सुवि
ताय शं । शं योः । योरिति योः ॥६॥ देवीरभिष्टये । अभिष्टय आपः ।

आपो भवंतु। भ्रवंतु पीतये। पीतय इति पीतये। शं योः। योरभि। अभि स्रवंतु।
स्रवंतु नः। न इति नः।१७।। द्यौः शांतिः। शांतिरंतरीक्षं। सम। अंतरीक्षं शं पृथिवी।
पृथिव्यापः। आप ओषधयः। ओषधयो वनस्पतयः। वनस्पतय एवा। एव
शांतिः। सा शिरति शांतिः।१८।। दृते दृंह। दृंह मा। मा मित्रस्य। मित्रस्य मा।
मा चक्षुषा। चक्षुषा सर्वाणि। सर्वाणि भूतानि। भूतानि सम। समीक्षं
तामिति समीक्षंतां। मित्रस्याहं। अहं चक्षुषा। चक्षुषा सर्वा
।।५८४।। णि। सर्वाणि भूतानि। भूतानि समा। समीक्षे। [illegible] ती जो। मित्रस्य ।।५८४।।
चक्षुषा। चक्षुषा समा। समीक्षामहे। ईक्षामह इति क्षामहे।१९।। ज्योते
तेस्तु हवि। सेह रि। ज्योत्या समा। सुप्रणोति स्वमोह शिशी नी ब्यूसेरंन्या वु।

स्योत्त्रैस्तु संहिता। संघाताञ्जलीव्यासमासंहिताविति समाहारैकलीव्यासमिति
जीव्या समः॥१०॥ नमस्तातु अस्तु। अस्तु विघुतौ विघुतैस्तन इत्येवौवि
घुत इति। घुतौ। स्तन इत्येवं इति स्वन इत्यनेवं। भाग वं अस्तु। भग वंलि
लिभग। वंलु अस्तु यत। यतः। स्वं। स्वं स्वमाहि सा स्वरिति स्वं। समाहि
इति समाहितौ पि॥११॥ यतौ यतः। पुत्र। स्वमाहि सा समीहितेतनः। समाहि
इति समाहि सितलतो नः। नौ अभीय सा। अभीये कुरु। कुर्विति कुरु। रोमः।
च। कुरु। कुरु जला भ्यः। जला भ्यो भीयक्ष्म भ्य इति आजला भ्यः।
अभीयनो। यः पशुभ्यः। पशु भ्य इति पशु भ्यः॥१२॥ तेषु अङ्गुः। च
स्तु स्व हि तस्मा स्व हितपुरस्तात्। स्वहितमिति स्वाहि तस्मा पुरस्ता

६०९

सुक्रमा । सुक्रमसुअर्तु । अआरुह । स्ता । चरंता । पश्येम । अारुहः । अारुहः । अालमा । अातेंजी
वैमाजी । वैमअणुंयो । मांश्व । णुंपामच्यारुहः । अारुहः । शतेमा । शतमिति । शतऽम ॥१३॥६७॥
२ ज्ञेम इति षष्ठिं इति सोध्यायः ॥ ६ ॥ [illegible] ॥ हरिः ॐ ॥ प्र । ओ । ईं । इन्द्रे । जोरिः । ना
रिरासा । अश्विवी ॥ १ ॥ पादू । वी । धावा । वी । दृपिवी । रेवी इति रेवी । धावापृथिवी । सुख
स्पी । धावापृथिवी इति धावाऽपृथिवी । सुखस्पी । वामा । वामघा । च्य । पशिरः ।
त्रि । सोस । ध्यास । सप्ता । सध्या । स । देव । यज्ञौ । देव । पञ्चे । नेष्ट । श्रिव्याः । देवपर्स ॥१५८५५
॥१५८५१॥ नुइति देवायन्ते । पृथिव्या । सुखायो । सुखायो । पेसा । सा । सुखस्पी । सुखस्पी
लो । वा । री । छौ । री । छ । दैव्यो ॥ २ ॥ राद्वौ । विश्वित्र । पः । वाश्विया । भूलस्यौ । भू । रे
स्पी । स । चमक्ना । प्रपमक्ना । सुखस्पी । स । चमक्ना । इति प्रऽचमक्ना । सोजाः । सुखस्वे
वः । वृ । रपता ॥ २ ॥ ३ ॥ पुसर्यो । अर्य । आसीः । आसी । सुखस्पी । सुखस्पौ ।

लुः हेस्य ।। ५ ।। हे स्यो लेः ।। ६ ।। सा ।। सु सुख स्यो ।। सुख स्य नः ।। वा इ र्ति व ।। ग ।। स्यो से
लु ।। लु श्लेणः ।। श्लेणस्य लिः ।। पालिः पाप्र हृ वा हृ व्ये तु ।। लु सु स्टे लो ।। सु स्टे
र्ते सु स्ट तो ।। अ श्री वीर मा वी रं ल धे मा ।। ल धे पृ क्षिः रो घ स स्रा ।। पृ क्षि रो घ से
हृ वाः ।। पृ क्षि रो घ सु मि लि पृ क्षि रो घ स मा हृ वा पृ ह्ल मा ष्र से ले यं ले तु ।। ल य पृ
लु ल्लः ।। लु इ र्ति नः ।। ६ ।। सु ख स्व शि रः ।। ७ ।। रो सि ।। श्रे सुख स्यो ।। सुख स्व शि
रः ।। शि रो सि ।। श्र स्य ७ वे स्या ।। ७ ।। ७ वे स्य ला ।। ला द ६ ७ ६ ६ ७ ः ग्रा क्ष ।
ग्रा क्ष ।। धे प या ।। मि ।। धु स पा ।। सि हृ व य प ले जी हृ व प ले ले प चि व्या ।। हृ व प
ले र्कुर ति हृ वा य पले ले ल चि व्या ।। अ ७ ले स्या ।। अ ७ स्य ला ।। ला द ६ ६ ः ।। द ६ ६ ः
ग्रा क्ष ग्रा क्ष धे प या ।। मि ।। धु प पा ।। मि हृ व पले लो हृ व पले लि ट चि व्याः ।

सि ८

३०५

देवयजने मुहलि दिवायजने से पृथिव्याः अन्तर्वै ॥ ८ ॥ अन्तर्जवै स्वाधवै स्वाधवैः सुक्षि-
सौ सुक्षितिसेलो। सुक्षितियाइति सुक्षितियालोलं वाग्नि। यस्मा यसखायो। सखा
प स्तूपैः स्या। स्तूपैः स्या लो वालतपैः स्यातपसे व्यः। व्यव स्वो। लाख विला। खविल
म ध्यो। मध्वो नस्ते। अग्ने पृथिव्याः। पृथिव्याः सधस्थः। सधस्थः सा
त। सधस्थ स्याइति सधस्थः। पापुरी चिः। अधिः स्योचिः। स्योचिः सपः। ॥५८ द्वि।
तपो सि। अस्यग्ना धघ्न ॥८॥ अग्ना धघ्न स्तोना पुर स्तात्। स्तात् युवं
मे ... धिपतये। अधिपतये आयुः। अधिपतये इत्यधिपतये। आयुर्मे।
मे ... पुत्रवती। पुत्रवती दक्षिणतः। पुत्रवती ति पुत्र। वती। दक्षिण
तः स्वस्त्यौ। स्वस्त्यधिपतये। अधिपते प्रजाम। आधिपतये इत्याधिपतये।

११५८ द्वि।

प्रज्ञाभिलिं प्राज्ञाम्ह

प्रज्ञामेसिद्धः। पुः स्तुपण्ह। स्तुपत्सपश्चाल। स्तुसोत्संस्तुसस्ता। पश्चाल्वस्योद्ध
सस्तावितुः। स्तुवितुराधिपत्ये। आधिपत्ये चतुः। आधिपत्ये इयाधिपत्ये।
चतुर्मीसुद्धः। हुआर्ग्रतिः। आर्ग्रानि रत्नरुतः। आग्रतिरियाअ्रतिः। ह
रुत्नाधालः। धालुराधिपत्ये। आधिपत्ये सूयः। आधिपत्ये इयाधिपत्ये।
सायस्यो बेमा। पोष्णं सोमेद्युः। द्युविर्घ्नतिः। विर्घ्नतिरुपारिष्टाल। विघ्नं
तिरातुवाध्नतिः। रुपारिष्ठबृहस्पतेः। बृहस्पते राधिपत्ये। आधिप
त्ये अग्नेः। आधिपत्ये रस्याधिपत्ये। अञ्जोमित्रद्युः। द्युतिभ्वोभ्यः। वि
भ्वोभ्योमा। मानाद्धुभ्यः। नाधानभ्यस्पाद्। पादुमनोः। मनोरभ्वी।
अभ्वोसि। आसिस्वाहा। स्वाहौ द्युरुकिं। द्युरुद्धिः परो। द्युरुद्धिशिर्ले

प्रस्तुतात्मिः । पार्श्वीयस्व । श्रीयुस्वाद्विवः । द्विवः सद्भ्यः स्वच्छ्राः । सद्भ्यः स्वच्छ्रास्याहि
सद्भ्यः स्वच्छ्रा इति समा । स्वच्छ्रां । प्राह्निमधुं । मधुमधुं । मध्विति मधु ॥११॥ गम्भी
रेवा नामिह्देवा नौ । पिता । पुत्रामती नाम । मती नां । पितृ । पतिः । सूनानामि ॥१८७॥
प्रज्ञा न्याममितिप्रज्ञानाम् । मासे द्वेवः । द्वेवो द्वेवेनाद्वेवेन सविन्नासविन्नौ
गतागत समासौ सूर्यैणा । सूर्यैणरोचतो । ये चूरइति रोचते ॥१२॥ समासिनः ।
॥१८७॥ सूत्रिनरूमिनौ । अग्नित्रौ । गतागत समासे द्वेनौ द्वेवेन सविन्नासविन्नौ
समासौ सूर्यैणा । सूर्यैणारोचिष्ठ । सूरोचिष्ठ यरोचिष्ठ । स्वाहा समा
सम्राधिनः । अग्निः स्तप स्वात । पस्वा गतोगत समासे द्व्येना द्व्येन सविन्ना
सूर्यैणा । सविन्नौ समासौ सूर्यैणा । सूरोचते । सूरोचते यरोचते ॥१३॥ प्रज्ञेतिद्वेवः ।
रेवौ । विवा । विभाति । भातितपेसः । तपसस्त्वाथ । व्या । माध्वा पूर्व्या । पूर्ता । पूर्णौ

दिवः॥ दिवो दिवा नोमौ॥ दिवा ना सम्मर्हीः॥ असर्हिस्त पोजाः॥ स्त पोजा इति तपः जाः॥
नो चेमु स्मो॥ अमु स्मो नो॥ अमुस्मै स्य स्मो॥ नियच्छ॥ यद्दिवा युवेमो॥ द्दिवा युव मिति द्दिवा॥ छ २
युवेमो॥१४॥ अपश्यं गोपाम्॥ गोपामनिपद्यमानम्॥ अनिपद्यमानमा॥ अनिपद्यमानमा
चा॥ अनिपद्यमानमित्यनिपद्यमानम्॥ आ च॥ च परा॥ परा च॥ च पथि
पि भिः॥ पथिभिः चरन्तम्॥ पथिभिरिति पथिऽभिः॥ चरन्तमिति च चरन्तम्॥ स सध्री
१ चीः॥ सध्रीचीः स॥ स विषूचीः॥ विषूचीर्वसानः॥ वसान आ॥ आ वरीव
र्ति॥ आ वरीवर्ति॥ वरीवर्ति भुवनेषु॥ भुवनेष्वन्तः॥ अन्तरित्यन्तः॥१६॥
विश्वासां भुवानाम्॥ भुवानां पते॥ पते विश्वस्य॥ विश्वस्य मनसः॥ मनसस्प
ते॥ पते विश्वस्य॥ विश्वस्य वचसः॥ वचसस्पते॥ पते सर्वस्य॥ सर्वस्य वचसः॥
पि ५

छु ८८

१

आवणि रिती

म॰ ६ ३मा

चु च ख ख त्वे ना प्र तु इ ति प तो ऽ द्व व श्रु त्वं म्या ऽ द्व व श्रु द्वि जि ऽ द्व वा श्रु त्वा त्वे ईं वा ऽ द्व व ष
ष्व ष्व ऽ द्व व ऽ द्वि नो ऽ द्व वा न्यो ऽ द्व वा स्पा हि । प्रा स्य त्वा । अ त्व प्रा वीः । प्रा वी र स्तु ष्व
तु वा म्या नो ऽ द्व वी ल यो ऽ द्व व वी ल य इ ली ऽ द्व वा वी त यो म यु म्या ध्वी भ्या म्या म्या
ध्वी भ्या म धु म धु म्या धू ची भ्या म्या म्या धू ची भ्या मि लि म्या धू ची भ्या म्या ॥१८८॥
ष्य ष्पि ता । १ ष्वि प्रि ला न्ः । नो ऽ स्मि । अ प्रि प्रि ला । प्रि ला नः । नो वो धि । वो धि
॥१५८८॥ न मः । न म स्त्ता ऽ स्तु अ स्तु । अ स्तु म्ना । म्ना म्ना म्ना म्ना ह्रीं ह्री ह्रीः । ह्रीं ह्री रि ति हा सीः । म
च पु मं त स्त्वा त छु मे त इ ति व छु मं त । वा स प म्ना । स प म पु चा । र छु त्वा स
भू त्वा ऽ ष्ट श्री म्न ष्यो । म ष्यो वे ह्रि । घे ह्रु रि ष्ट । अ रि ष्ट ह म्ना । अ ह स्त ह प स्या ।
पु त प श्री । भू या स म म्ना स्त ह पू र्वी ति स्त ह प स्या । भू प्रा ख मि ति भू या स म ॥१७॥

६१०

अहःकेतुना। अहरित्यहः। केतुनाजुषतां। जुषताꣳसुज्योतिः। सुज्यो
तिर्ज्योतिषा। सुज्योतिरितिसुऽज्योतिः। ज्योतिषास्वाहा। स्वाहेतिस्वाहा।
रात्रिःकेतुना। केतुनाजुषतां। जुषताꣳसुज्योतिः। सुज्योतिर्ज्योति
षा। सुज्योतिरितिसुऽज्योतिः। ज्योतिषास्वाहा। स्वाहेतिस्वाहा। १८॥५९॥
इतिक्रमपाठेसप्तत्रिंशोध्यायः॥३७॥ [illegible]तारिः ॐ मा
आदेदे। इडएह्ये। अदित्यैरास्ना। रास्नासि। असि। असौ॥१॥ इडएहि।
एहि। इडएहीति। अदितेसरस्वति। सरस्वत्यसौ। असावेहि। एहीत्येहि। असौ।
असावेहि। एहि। इडप्यदित्यै॥२॥ अदित्यैरास्ना। रास्नासि। इन्द्रा
ण्याः। इन्द्राण्याउष्णीषः। उष्णीषःपूषा। पूषासि। असिघर्माय। घर्माय

६११

दीध्वादीध्वाश्विभ्याम॥३॥ अश्विभ्यांपिन्वस्व।अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्यां

म्।पिन्वस्वसरस्वत्यै।सरस्वत्याइंद्राय।इंद्रायपिन्वस्व।पिन्वस्वस्वा

हा।स्वाहेंद्रवत्।इंद्रवत्स्वाहा।हेंद्रवदितीद्रंऽवत्।स्वाहेंद्रवत्।इंद्रवदिती

द्रंऽवत्॥४॥यस्ते।तेस्तनः।स्तनःशशयः।शशयोयः।योमयोभूः॥१८२५

मयोभूर्यः।मयोभूरितिमयःऽभूः।योरत्नधाः।रत्नधावसुवित्।

॥१८२५ रत्नधाइतिरत्नऽधाः।वसुविद्यः।वसुविदितिवसुऽवित्।यःसुद

त्रः।सुदत्रइतिसुऽदत्रः।येन।विश्वा।विश्वापुष्यसि।पुष्यसिवार्याणि।

वार्याणिसरस्वति।सरस्वतितम्।तमिह।इहधातवे।धातवेक[illegible]८॥अ

कुरिर्यं कुः । पा । गा । युत्रं छंदः । छंदोसि । असि त्रैष्टुभम् । त्रैष्टुभं त्वा । त्वा पृथि
वीष्यामि । त्रैस्तुभमि । त्रि त्रैस्तुभम् । द्यावा वा पृथिवीभ्यां त्वा । त्वा परि । परि
ह्णामि । गृह्णाम्यं तरिक्षेण । अंतरिक्षेणोप । उप यच्छामि । यच्छामीन्द्रा । इंद्रा
श्विना । अश्विना मधुनः । मधुनः सारघस्य । सारघस्य घर्मम् । घर्मं पात ।
पात वसवः । वसवो यजत । यजत वाट् । वाट् स्वा[illegible]हा । स्वाहा सूर्यस्य । सूर्य
स्य रश्मये । रश्मये वृष्टिवनये । वृष्टिवनय इति वृष्टि ऽवनये । ६ । समुद्राय
त्वा । त्वा वाताय । वाताय स्वाहा । स्वाहा सरिराय । सरिराया नाधृष्याय ।
अनाधृष्याया । प्रतिधृष्याया । अप्रतिधृष्यायावस्यवे । अप्रतिधृष्याया यप्र
प्रतिऽधृष्याय । अवस्यवे शिमिदाय । शिमिदाय सवित्रे । ७ । सवित्रे

भुमतोन्नु भुमतो विभुमतोन्नु भुमत उद्य भुऽमतो विभुमते वाजिनीवते वि
भुमत इति विभुऽमतो वाजिनीवते बृहस्पतये। वाजिनीवत इति वाजिनीऽवते बृहस्पते
ये विश्वदेव्यावते विश्वदेव्यावत इति विश्वदेव्याऽवते ॥८॥ प्रमायो ऽङ्गि
रस्वतो ऽङ्गिरः रस्वतो पितुमतो प्रतिमते स्वाहा। प्रतिमत इति प्रतिऽमते
स्वाहेति स्वाहा। प्रमीय स्वाहा। स्वाहा घर्मः घर्मः प्रविन्नो। प्रविन्न इति प्रविन्नो ॥९॥
॥१९०॥ विश्वायुः आयुः। आयुर्दक्षिणसत। दक्षिणसत्ससवीना। दक्षिणस ॥१९०॥
इति दक्षिण। सतो। सनीदिवानाद्वाजिनेयाय। अश्याक्षिता। हस्वाहा र
त स्वाहा। स्वाहा हतस्य घर्मस्य। स्वाहा हतस्यापि स्वाहा। हतस्य। घर्म
स्य मयौ। मधौ। पिबतम्। पिबतमश्विना। अश्विना दिवि ॥१०॥ दिवि

६४४

यो: । धृत इस्मा इस्मं यज्ञमा । यज्ञमिमस्मा इस्मं यज्ञमायज्ञं ऋत्वियः । ऋत्वियः । यो:
स्वाहा । स्वाहाग्नये । ऽग्नये यज्ञियाय । यज्ञियाय शम् । शं यजुर्भिः । यजु
र्भिरिति यजुःऽभिः ॥ ११ ॥ अश्विना घर्मम् । घर्मं पातम् । पातं हा
र्द्वानम् । हार्द्वानमहः । अहर्दिवाभिः । दिवाभिरूतिभिः । ऊतिभिस्तन्त्रायिणे ।
ऊतिभिरित्यूतिऽभिः । तन्त्रायिणे नमः । नमो द्यावापृथिवीभ्याम् । द्यावापृथिवीभ्यामिति द्या १
वापृथिवीभ्याम् ॥ १२ ॥ अपातामश्विना । अश्विना घर्मम् । घर्ममनु । अ
नु द्यावापृथिवी । द्यावापृथिवी अमंसाताम् । द्यावापृथिवी इति द्यावा
भ्र पृथिवी । अमंसातामिह । इहैव । एव रातयः । रातयः सन्तु । सन्त्विति सन्तु ॥ १३ ॥ इषे
२ पिन्वस्व । पिन्वस्वोर्जे । ऊर्जे ब्रह्मणे । ब्रह्मणे क्षत्राय । क्षत्राय द्यावापृथि

नो २

५

६९५

वीभ्याम् । द्यावाऽपृथिवीभ्यां पिन्वस्व । पिन्वस्व घर्म । घर्मासि । असि सुधर्मा ।
सुधर्मामेनि । सुधर्मेति सुऽधर्मा । अमेन्यस्मे । अस्मे नृम्णानि । अस्मेऽइत्य
स्मे । नृम्णानि धारय । धारय ब्रह्म । ब्रह्म क्षत्रम् । क्षत्रं विशम् । विशं धा
रय । धारयेति धारय ॥१५॥ स्वाहा पूष्णे । पूष्णे शरसे । शरसे स्वाहा । स्वाहा ग्रावभ्यः ।
ग्रावभ्यः प्रतिरवेभ्यः । ग्रावभ्यऽइति ग्रावऽभ्यः । प्रतिरवेभ्यः पितृभ्यः ।
११२९॥ प्रतिरवेभ्यऽइति प्रतिऽरवेभ्यः । पितृभ्यऽऊर्ध्वबर्हिर्भ्यः । पितृभ्यऽइति पितृ ॥२९१।
भ्यः । ऊर्ध्वबर्हिर्भ्यो घर्मपावभ्यः । ऊर्ध्वबर्हिर्भ्यऽइत्यूर्ध्वबर्हिःऽभ्यः । घ
र्मपावभ्यो द्यावाऽपृथिवीभ्याम् । घर्मपावभ्यऽइति घर्मपावऽभ्यः । द्या
वाऽपृथिवीभ्यां विश्वेभ्यः । विश्वेभ्यो देवेभ्यः । देवेभ्यो रुद्राय ।१६॥

स्मायंस्ररहलयोरुरहलये स्वाल्लारुनहलयुरतिकुसाहलयोस्वाल्लमधुामधुहलम।
हलमिन्हलेसोाइन्हलेमे अस्यौाईन्हलसेरतीस्हलेसोाअस्या।अस्यासोाअस्या
मेलालिरस्वादिनघमोघमेनमः।नमेस्तोतु।अस्तु।अस्तुमा।मा।मो।माहीसीः।
हीसाारातिंहिसी।१५६। अभीमम्याहमंमेरिमाामुरिमाहिवंमाहिवंविमः।
विमौवभ्रनावभ्रुवस्रमध्यो।स्रमधाइतिसामधोः।इतेभवेसा।अत्र
साएधिवीमाएधिवीदेरोर्भरस्वारोचस्वेतिरोचस्व।१५७।पृजोतिघमी।
घमेरिव्यारिव्यामु।कु।मु।ग्या।या।गा।सुस्व्यामा।मा।पद्धाउंहैघोरिव चि ३
विघौनेसा।हविधौनैइतिहवः।धानोसातै।अाप्यायताम्।आप्याप
ताम्।प्यायताम्।जिः।जिप्यायताम्।स्त्राप्यतां।स्थोतस्थेतोाते स्ना।हो।स्नाहो

न१

न्तरिक्षि। अन्तरिक्षि पृथुमि। पृथ्वध्या ग्नीपो। इत्तम्माता ग्रास्तुमि। आग्नीषेव
पृथ्व्यास। पृथिव्या गंगायामुजगंगाया। हंसस्सूर्यो। हंस्यो सूत्र स्य।।१८।। पक्षास्स स २
स्या। याप्रूरस्पायाः। परस्पायाः प्रलेणः। परः पायेति परः। पायाः। प्रलेणस्य
चैत्रपुत्रेण पाहि। पाहि विशेः। विशेः स्ता। याधर्मेणाधर्मेणा। व्रयस्ताव्रुप
न्नतु। अनुजूमामा। ज्रुपमा म सुविताय। सुविताय नव्यसे। नव्यसे चत्तु ।।१६२।।
।।१६२।। स्रत्तिः। पथ्ये।। चातुस्त्वाति। नोपिः। चतुस्त्रि रिति चतुः। स्रत्तिः। नापि
चैतस्यो। क्रतस्य सप्तथी। सप्तथ्याः सः। सप्तथा इति सामथ्याः। सम्वः।
ऽविश्वायुः। विश्वायुः सर्वायुः। विश्वायुरिति विश्वा आयुः। सर्वायुः
सप्तथाः। सर्वायुरिति सर्वा आयुः। सप्तथा अपां सप्तथा इति सामथ्याः।

६१८

त्रे
१

अपृक्ते षं: । प्रक्षो अर्पा । अपृक्तं रं । वृक्षोन्यां तस्या अन्यवृत्तस्य स अभिमा । अन्यवृ
त्तस्य संन्या । वृत्तस्या । स्रुक्षिप्र मापमे ॥ २ ॥ प्रमेत तलाप्रतेनौ । प्रिपुरीषं पुरीषं
ते नौति नेति तेन ॥ २१ ॥ आचित्र दृदृषा । दृषा हरिः । हरि मित्र ना । मृत्तो मित्रः ।
मित्री ना । नदृश्ची तः । दृशीतरति दृशीतः । सो सूर्येणा । सूर्यादि घृततलादि घृतदृ
पि: । उदृषिभिर्न पि: । उदृषिपिर सदृषिपि: । मिषिपि रिति मिषिपि: ॥ २२ ॥ पावती
पावोर्दृष्टि वी । पावेती सति पावती । पावोर्दृष्टि वी । पावेती । पावोर्दृष्टि
वी रति पावोर्दृष्टि वी । पावेश्यो । च समता । समतमिधर्व: । रिपवो । भित स्रिरे ।
भित स्रिरे तावे तस्या । भित स्रिर २२ ति । भित स्रिरे तावेत । अन्य तेलिपस्या । ६२
पाहे सूक्ष्मो । उच्छो गर्ता । मा । टजास्य क्षितिमा । अक्षितिमा पीमपि गर्त्वामि ।

ग्रहस्थास्य द्वितमा । अविप्रेसर्पि ॥ २३ ॥ सप्रियतास्याद्दिवि यमाहंसुये व्रूहलुछु हंस्यापि ।
मप्रिरक्षः । हंस्रोम प्रिं । मप्रिग्रौ तुं । अन्तुं घुमं । घुमंः गिहृ सुटै । ग्रिसु ग्वा । प्रिसु
गिति प्रि । तु कू । वि राजति । सुखाति प्रिराजा । प्रिराजा मोतिभा । विराजे तति ।
राजा । स्योति भासुतः । सुकृभ लणा । जेलणा । जेलसा । जेलसा सुरा सुरपयसः
पयसा देतः । रेतु आ भक्तम । आपर्तुलसु । आ पट्ट लु भिस्सा । भक्तसूल सुत
॥५२३॥ लसु हरे तरम ग्रीम । अग्रीमसु तेयासु ले यमा उत्तेयासु ते यधंसमा मा सु । ॥५२३५
उत्तेयासु ते यमिप्रतीयमरउते यामा समा मितिः समा मा ॥ ३८ ॥ चिषंः स
वकु । सुवक्रैर्वा सुवगिति सप्राट्कु । क्रैवेद घ्र स्याद पे स्यले घ्र सुषु
ष्मा स्यो । सुषु ष्मा स्यते । सु सुप्त स्यो तिष्ठु । सुप्त स्याति सुषु ष्मा । सुषु ष्माण्यि हुतः ।

सुसुसोमेति सु। सुसोमा। अग्निहुत इन्द्रपीतस्य। अग्निहुत इत्यग्नि ऽहुतः। इन्द्रपीतस्य
प्रजापतिभक्षितस्य। इन्द्रपीतस्येतीन्द्र ऽपीतस्य। प्रजापतिभक्षितस्य मधु
मतः। प्रजापतिभक्षितस्येति प्रजापति। भक्षितस्य। मधुमत उपहूतः। मधु
मतइति मधु। मतः। उपहूत उपहूतस्य। उपहूत इत्युप ऽहूतः। उपहूतस्य भ
क्षयामि। उपहूतस्येत्युप ऽहूतस्य। भक्षयामीति भक्षयामि॥ २८ ॥ ७ ॥ ४ ॥
इति यजुर्वेदे नक्रमपाठे अष्टत्रिंशत्तमोध्यायः ॥ ७ ॥ श्री ॥ ४ ॥ [illegible] ॥ ३ ॥ ४ ॥
हरिः ॥ ॐ ॥ स्वाहा प्राणेभ्यः। प्राणेभ्यः साधिपतिकेभ्यः। साधिपति
केभ्यः पृथिव्यै। साधिपतिकेभ्य इति साधिऽपतिकेभ्यः। पृथिव्या अग्न
ये। अग्नयेन्तरिक्षाया। अन्तरिक्षाय वायवे। वायवे दिवे। दिवे सूर्याय। सू

यीपद्भिग्भ्यः।पद्भिग्भ्यःअङ्गंस्यायी।द्भिग्भ्यइति।द्भिभ्यः।चैत्रायपनक्षत्रेभ्यः।नक्ष
त्रेभ्यः।ॐभ्योवरुणायपोऽस्रभ्यःइत्यस्रुऽभ्यः।वरुणायपनाक्षौनाम्येपू
तायपूतोयोनिपूताय॥१॥नावेसायणायाश्मणायच्छक्षुषाचद्धेश्रोत्राय
श्रोत्रायमुमनार्या॥२॥मनसःकाममाकामम्।आकूतिम्।आकूतिंवाचः।
आकूतिमित्याऽकूतिम्।वाचःसत्यम्।सत्यमशीय।अशीयपशूनाम्।
॥२४॥ पशूनाऽरूपम्।रूपमन्नस्य।अन्नस्यरसः।रसोयशः।यशःश्रीः। ॥१४॥
श्रीःश्रयताम्।श्रयतांमयि।मयिस्वाहा।स्वाहेतिस्वाहा॥३॥प्रजा
पतिःसंभ्रियमाणः।प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः।संभ्रियमाणःसम्राट्।
संभ्रियमाणइतिसम्ऽभ्रियमाणः।सम्राट्संभृतः।सम्राडितिसम्ऽराट्।

राद्धा से भर्तो वै[illegible]देवः । से भर्त इति सम्ऽभर्तः । वैश्वदेवः सौ सेनः । वैश्व
देव इति वैश्वऽदेवः । सौ सेभो घर्मः । सौ सेभ इति सु मा सेभः । घर्मः प्रवृक्तः ।
प्रवृक्तो चैत्रः । प्रवृक्त इति प्रऽवृक्तः । तेज उद्यतः । उद्यत आश्विनः । उद्यत
इत्युत्ऽयतः । आश्विनः पयसि । पयस्यानीयमाने । आनीयमाने पू
षा । आनीयमान इत्याऽनीयमाने । पूषा विष्यन्दमाने । विष्यन्दमाने मा
रुतः । विस्पन्दमान इति विऽस्पन्दमाने । मारुतः क्लथन् । क्लथन्मैत्रः । मैत्रः
शरसि । शरसि सन्ताप्यमाने । सन्ताप्यमाने वायव्यः । सन्ताप्यमान
इति सम्ऽताप्यमाने । वायव्यो ह्रियमाणः । ह्रियमाण आग्नेयः । आग्ने
यो हूयमानः । हूयमानो वाक् । वाग्घुतः । हुत इति हुतः ॥ ४ ॥ सविता यं घर्मो ।

प्रथमोहेन्त्रा। अहंब्रग्निः। अग्निर्द्वितीयो। द्वितीये वायुः। वायुस्तृतीयो। तृतीये आदित्यः
आदित्यश्चतुर्थो। चतुर्थे चंद्रमाः। चंद्रमाः पंचमो। पंचमे तुः। ऋतुः षष्ठो। षष्ठे मरु ऋ २
तः। मरुतः सप्तमो। सप्तमे बृहस्पतिः। बृहस्पतिरष्टमो। अष्टमे मित्रः। मित्रो न
वमो। नवमे वरुणः। वरुणो दशमो। दशमे इंद्रः। इंद्र एकादशो। एकादशे विश्वे।
॥१९॥ विश्वेदेवाः। देवा द्वादशो। द्वादशे इति द्वादशो॥ छ॥ उत्तश्री। च भौमिः। भौमो ध्वां
तः। ध्वांतो धुनिः। धुनिः सासहान्त्रा। सासहानंभियुग्वा। सससहानिति सस ॥१९॥
हान्। अभियुग्वा च। अभियुग्वे विक्षिपुणा। च विक्षिपः। विक्षिपः स्वाहा।
विक्षिपः इति विक्षिपः स्वाहे ति स्वाहा॥ छ॥ अग्नीहदयेना हदयेना ग्रीम।
अग्नीहदयाग्रेण। हदयाग्रेण पशुपतिम्। हदयाग्रेण। तेहदयाग्रेण।

दे पशुपतिंकृत्स्नहृदयेना।पशुपतिमितिपशु।पतिंमा।कृत्स्नहृदयेनभवमा।कृत्स्नहृ
१ दयेनेतिकृत्स्नहृदयेन।भवंयक्ना।यक्नाशर्वमा।शर्वंमतस्नाभ्यामितिमतस्ना
शो भ्यामीशानंमन्युना।मन्युनामहादेवमा।महादेवमन्तःपर्शव्येन।महा
२ देवमितिमहा।देवमा।अन्तःपर्शव्येनोग्रमा।अन्तःपर्शव्येनेत्यन्तः।पर्शव्येन।
उग्रंदेवमा।देवंवनिष्ठुना।वनिष्ठुनावसिष्ठहनुः।वसिष्ठहनुःशिंगीनि।व
सिष्ठहनुरितिवसिष्ठ।हनुः।शिंगीनिकोश्याभ्याम्।कोश्याभ्यामितिको
७ ३ श्याभ्याम॥७॥उग्रंलोहितेन।लोहितेनमित्रम्।मित्रंसौव्रत्येन।सौव्रत्ये
नरुद्रमा।रुद्रंदौर्व्रत्येना।दौर्व्रत्येनेन्द्रमा।इन्द्रंप्रक्रीडे
ने नप्रक्रीडेनमरुतः।प्रक्रीडेनेतिप्रक्रीडेन।मरुतोबलेन।बलेनसाध्यान्।
२ साध्यान्प्रमुदा।प्रमुदेतिप्रमुदा।भवस्यकण्ठ्यम्।कण्ठ्यंरुद्रस्या

रुरुस्यः। रुरुस्यांतः पार्श्वभृत्॥ अंतः पार्श्वमिति हृदेवस्यः। अंतःपार्श्वमियंतः। पार्श्वैः।
महाहृदेवस्य पर्शुः। महाहृदेवस्यातिमहाहृदेवस्य। पयश्चर्वस्य। चार्वीस्यं वसिष्ठः।
वसिष्ठः पशुपतेः। पशुपतेः। पुरीतत्। पशुपतेः। रातिपशुपतेः। पर्शुरिति।
पुरीतत्। लोमभ्यः। स्वाहा। लोमभ्यः इति लोमाभ्यः। स्वाहा। हिल्यो। तुच्चे
लोहितायेः। लोहितायमेदसो। मेदसे मादसे भ्यः। मादसे भ्यः। स्नावभ्यः।
॥१२६॥ स्नावभ्यो स्रुभ्यः। स्नावभ्यः इति स्नावभ्यः। उरस्थभ्यो मज्जभ्यः। उरस्थभ्य
रस्थभ्यः। मज्जभ्यो रेतसे। मज्जभ्यः। इति मज्जभ्यः। रेतसे पायवे। पायवे॥१२६॥
कृत्तिपायवे। इति। आयासाय। प्रायासाय। आयासायेत्याऽयासाय। प्रायासायेति प्रऽआयासाय। संयासाय। सं
यासायेति संयासाय। वियासाय। वियासायेति विऽयासाय। उद्यासाय। यासाय। ३
या यासायेत्युद्यासाय। विसायेति वि। यासाय। उद्यासाय। उद्यासायेत्युत्ऽयासाय। शुचे।

पासाय। अङ्के शोचते। शोचते शोकाय। शोकाय यतमसे ॥५०॥ तपसे तप्यमा-
नाय। तप्यमानाय तप्ताय। तप्ताय निष्कृत्यै। निष्कृत्यै प्रायश्चित्त्यै। निःकृ-
त्या इति निःकृत्यै। प्रायश्चित्त्यै भेषजाय। भेषजायेति भेषजाय ॥५१॥
यमायान्तकाय। अन्तकाय मृत्यवे। मृत्यवे ब्रह्मणे। ब्रह्मणे ब्रह्महत्यायै।
५ पा विश्वेभ्यः। ब्रह्महत्या इति ब्रह्महत्यायै। विश्वेभ्यो देवेभ्यः। देवेभ्यो द्या-
वापृथिवीभ्याम्। द्यावापृथिवीभ्याम्। स्वाहा। स्वाहेति स्वाहा ॥१३॥
इति यजुर्वेदे क्रमे ऊनचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥३९॥ [illegible] हरिः ॐ ॥
ईशा वास्यम्। वास्यमिदम्। इदं सर्वम्। सर्वं यत्। यत्किम्। किञ्च। च जग-
त्याम्। जगत्यां जगत्। जगदिति जगत्। जगत्तातेन त्यक्तेन। त्यक्तेन भुञ्जीथाः। मु

जीथा मा। मा गृधः। गृधः कस्य। कस्य स्वित्। स्विद्धनम्। धनमिति धनम्॥१॥ कु
र्वन्नेव। एवेह। इह कर्माणि। कर्माणि जिजीविषेत्। जिजीविषेच्छतम्। शतं स
माः। समा इति समाः। एवं त्वयि। त्वयि न। नान्यथा। अन्यथेतः। इतोऽस्ति।
अस्ति न। न कर्म। कर्म लिप्यते। लिप्यते नरे। नर इति नरे॥२॥ असुर्या ना
म। नाम ते। ते लोकाः। लोका अंधेन। अंधेन तमसा। तमसावृताः। आ
वृता इत्यावृताः। तांस्ते। ते प्रेत्य। प्रेत्याभि। प्रेत्येति प्रऽइत्य। अभि गच्छंति।
गच्छंति ये। ये के। के च। चात्महनः। आत्महनो जनाः। आत्महन इत्यात्म॥१०७॥
॥१०८॥ हनः। जना इति जनाः॥३॥ अनेजदेकम्। एकं मनसः। मनसो जवीयः।
जवीयो न। नैनत्। एनद्देवाः। देवा आप्नुवन्। आप्नुवन्पूर्वम्। पूर्वमर्षत्।
अर्षदित्यर्षत्। तद्धावतः। धावतोऽन्यान्। अन्यानत्येति। अत्येति तिष्ठत्।

६२८

तिष्ठत्तस्मिन् । तस्मिन्नपः । अपो मातरिश्वा । मातरिश्वा दधाति । दधातीति दधा
ति ॥४॥ तदेजति । एजति तत् । तन्न । नैजति । तद्दूरे । दूरे तदु । तद्वन्तिके । अन्ति
के इत्यन्तिके । तदन्तरस्य । अस्य सर्वस्य । सर्वस्यास्य । तदु सर्वस्य । सर्व
स्यास्य । अस्य बाह्यतः । बाह्यत इति बाह्यतः ॥५॥ यस्तु । तु सर्वाणि । स
र्वाणि भूतानि । भूतान्यात्मन् । आत्मन्नेव । एवानुपश्यति । अनुपश्य
तीत्यनुपश्यति । सर्वभूतेषु च । सर्वभूतेष्विति सर्वभूतेषु । चात्मानम् ।
आत्मानं ततः । ततो न । न वि । विजुगुप्सते । जुगुप्सत इति जुगुप्सते ॥६॥
यस्मिन् सर्वाणि । सर्वाणि भूतानि । भूतान्यात्मा । आत्मैवाभूत् । एवाभूत् ।
अभूद्विजानतः । विजानत इति विजानतः । तत्र कः । को मोहः । मोहः कः । क
श्शोकः । शोक एकत्वम् । एकत्वमनुपश्यतः । एकत्वमित्येकत्वम् ।

वा

त

६

ते

६२८.

धीरुज्ञाकि
प्रतीक

अनुपस्पर्शतर[illegible]ञ्चापस्पर्शत॥७॥ सोरीपर्यायात्॥ अगाधुकसाधुकसंकायप्र
अकायसञ्जणसा॥ अञ्जणसस्वाविरसा॥ अहाविशधुधसा॥ धुधसप
पविधसा॥ अपोपविधमियपापविधसा॥ कविसैनीषी॥ अनीपप
रिथ्व:॥ परिभूस्वयंभू॥ स्वयंभूर्यापातेच्यत:॥ स्वयंभूरिलि[illegible]स
भू:॥ पुपालच्युलोधीग॥ यापाचोलच्यलइतियापालच्यल:॥ यंधी
सीव्यैदपाल॥ अदपाछ्ठभ्वलीभ्य:॥ ताभ्वलीभ्य समीभ्य:॥ सप्तमी॥१२८॥
॥१२८॥ व्यइतिसमीभ्य॥७॥ अंपत्सम॥ लक्षि॥ सागविज्ञालाख्रिखराद्वपो
चोर्वेआसा॥ अजघाम्रपासलिलपासप्तरस्कृपा॥ आसनितत्तौस्वयंरव
भरपरव्रनोभयरवेविभरय॥ रवाजतलम॥ तमायोयडवि घायामे
त्रैरस्या॥ विघायारतो॥ तेत[illegible]तरलो॥१२॥ अंन्यदृवीएवाहु॥

प्राहुर्वि[illegible]यो। विद्ययान्यत्। अन्यस्तेऽङ्। आहुर्विद्यया। अविद्ययेस विद्यया।
इति शुश्रुम। शुश्रुम धीराणाम्। धीराणां ये। ये नः। नस्तत्। तद्विचचक्षिरे।
विचचक्षिर इति वि चचक्षिरे॥१०॥ विद्यां च। चाविद्याम्। अविद्यां च। च यः।
यस्तत्। तद्वेद। वेदोभयम्। उभयं सह। सहेति सह। अविद्यया मृत्युम्। मृत्युं ती
र्त्वा। तीर्त्वा विद्यया। विद्ययामृतम्। अमृतमश्नुते। अश्नुत इत्यश्नुते॥११॥ अ
न्धं तमः। तमः प्र। प्र विशन्ति। विशन्ति ये। येऽसंभूतिम्। असंभूतिमुपासते। अ
संभूतिमित्यसंभूतिम्। उपासत इत्युप आसते। ततो भूयः। भूय इव। इव
ते। ते तमः। तमो यः। य उ। उ संभूत्याम्। संभूत्यां रताः। संभूत्यामिति संभूत्याम्।
रताः। रता इति रताः॥१२॥ अन्यदेव। एवाहुः। आहुः संभवात्। संभवादन्यत्।
संभवादिति संभवात्। अन्यदाहुः। आहुरसंभवात्। असंभवादित्यसंभ

मवातह्लार्तिं श्रुभ्रूम्रा । श्रुभ्रूम्रायी रोणाम्रायी रोणंयोयेनं ॥ अत्र स्नतातद्विंचचद्विरे ।
येचुचद्विरेरतिंभि । भ्रचद्विरे ॥१२॥ आस भूतिं चास्तं भूत्रि । भतिसम्ना । भूतिसम्ना । चु
वेनारामरो विनाशीचा । विनाशो भतित्रि । नारामं । चयेः । यस्तलतालतेपेरा । वियो म
नेयोद्रुभयोद्भूत । सूरेतिंभूस । विनाशेनेम स्त्रमा । विनाशोने भिभि । नाशोनेयू
नुस्तुती चौतीत्रु चौसे भैसो । सभैया म्लेभ्र । भूसये त्रि सम्भा । भैसा । सूस ॥१२६
१२६ ॥ नेमभ्रुलो । भ्रुलरय भ्रुल । चपु । पुत्रेणमयेत्र पाचेण । पाचेण स्रुस स्पा । सूप
स्पापिहितसो । अपिहितं मुखम । अपिहितं मियपीहितसो । मुखमिति मु
खंमातत्वम । प्रपूपन्नपूपेनपा । अपाचेण । अर्चना । पूणसुय धर्मीया । सुय
यर्मो यदृष्टये । सुसय र्धर्सो येति सुस । धर्मीया दृष्ट पश्यति दृष्टये । पस्ता पूर्वेन
कवीयावकृपेयम । एवं परेसेन । वी । पुमसूची सुपेवा जो पर [illegible] जापसीमि ।

म
२

[illegible]प्राजापत्येति प्राजाऽपत्य। व्यूह रश्मीन्। रश्मीन्त्समूह। समूहेति सम्ऽऊह। तेजो यत्।
यत्तेति रूपम्। रूपं कल्याणतमम्। कल्याणतमं तत्। कल्याणतममिति कल्याणऽ
तमम्। तत्ते। ते पश्यामि। पश्यामि यः। यो असौ। असावसौ। असौ पु-
रुषः। पुरुषः सः। सो अहम्। अहमस्मि। अस्मीत्यस्मि॥ १६॥ वायुरनिलम्। अनि-
लममृतम्। अमृतमथ। अथेदम्। इदं भस्मान्तम्। भस्मान्तं शरीरम्।
भस्मान्तमिति भस्मऽअन्तम्। ओं क्रतो। शरीरमिति शरीरम्। ओं क्रतो। क्रतो स्मर।
क्रतो इति क्रतो। स्मर कृतम्। कृतं स्मर। स्मर क्रतो। क्रतो स्मर।
स्मरेति स्मर। कृतमिति कृतम्। स्मर क्रतो। क्रतो स्मर।
[illegible] स्मरेति स्मर॥ १७॥ [illegible] ॥ ४१॥
इति यजुर्वेदे क्रमे चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः॥ ४०॥ [illegible] शाके १६७३ [illegible]
[illegible] प्रमाथिनाम संवत्सरे पौष [illegible] भृगुवासरे शुभं भवतु [illegible]

६३३

इस[illegible]ते मा[illegible] ॥ समाप्तं पुस्तक[illegible]
समाप्तिः ॥ लिलामुहूर्ते नक्षत्रे [illegible] शेवधि[illegible] सीतयोः मूर्खचौरे
न दातव्यं यस्यैव न प्रतिपाल्यं [illegible] इदं पुस्तकं मया कष्टे
न लिखितमापरोपकारार्थं लिखितमा शुभमस्तु ॥छ॥
गुरुजसाहाय्य [illegible] नमः साहेब श्री [illegible] नामसाहेब [illegible]
रामसत्य ॥ श्रीगणेशाय नमः साहेब ॥ श्रीगणेशाय नमस्तु ॥छ॥

```
[OrderDescription]
,CREATED=27.10.20 10:51
,TRANSFERRED=2020/10/27 at 14:35:03
,PAGES=675
,TYPE=STD
,NAME=S0004551
,Book Name=M-568-YAJUVED KRAMPATH
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
```

```
FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
```

```
FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
```

```
FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
```

```
FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
```

```
FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
```

```
FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
```

```
FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
```

```
FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
```

```
FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
```

```
FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
```

```
FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
```

```
FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
```

```
FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
```

```
FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
```

```
FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
```

```
FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
```

FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF
,FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF

```
FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF
,FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF
,FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF
,FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
```

```
FILE277=00000277.TIF
,FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF
,FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,FILE283=00000283.TIF
,FILE284=00000284.TIF
,FILE285=00000285.TIF
,FILE286=00000286.TIF
,FILE287=00000287.TIF
,FILE288=00000288.TIF
,FILE289=00000289.TIF
,FILE290=00000290.TIF
,FILE291=00000291.TIF
```

```
FILE292=00000292.TIF
,FILE293=00000293.TIF
,FILE294=00000294.TIF
,FILE295=00000295.TIF
,FILE296=00000296.TIF
,FILE297=00000297.TIF
,FILE298=00000298.TIF
,FILE299=00000299.TIF
,FILE300=00000300.TIF
,FILE301=00000301.TIF
,FILE302=00000302.TIF
,FILE303=00000303.TIF
,FILE304=00000304.TIF
,FILE305=00000305.TIF
,FILE306=00000306.TIF
```

```
FILE307=00000307.TIF
,FILE308=00000308.TIF
,FILE309=00000309.TIF
,FILE310=00000310.TIF
,FILE311=00000311.TIF
,FILE312=00000312.TIF
,FILE313=00000313.TIF
,FILE314=00000314.TIF
,FILE315=00000315.TIF
,FILE316=00000316.TIF
,FILE317=00000317.TIF
,FILE318=00000318.TIF
,FILE319=00000319.TIF
,FILE320=00000320.TIF
,FILE321=00000321.TIF
```

```
FILE322=00000322.TIF
,FILE323=00000323.TIF
,FILE324=00000324.TIF
,FILE325=00000325.TIF
,FILE326=00000326.TIF
,FILE327=00000327.TIF
,FILE328=00000328.TIF
,FILE329=00000329.TIF
,FILE330=00000330.TIF
,FILE331=00000331.TIF
,FILE332=00000332.TIF
,FILE333=00000333.TIF
,FILE334=00000334.TIF
,FILE335=00000335.TIF
,FILE336=00000336.TIF
```

```
FILE337=00000337.TIF
,FILE338=00000338.TIF
,FILE339=00000339.TIF
,FILE340=00000340.TIF
,FILE341=00000341.TIF
,FILE342=00000342.TIF
,FILE343=00000343.TIF
,FILE344=00000344.TIF
,FILE345=00000345.TIF
,FILE346=00000346.TIF
,FILE347=00000347.TIF
,FILE348=00000348.TIF
,FILE349=00000349.TIF
,FILE350=00000350.TIF
,FILE351=00000351.TIF
```

```
FILE352=00000352.TIF
,FILE353=00000353.TIF
,FILE354=00000354.TIF
,FILE355=00000355.TIF
,FILE356=00000356.TIF
,FILE357=00000357.TIF
,FILE358=00000358.TIF
,FILE359=00000359.TIF
,FILE360=00000360.TIF
,FILE361=00000361.TIF
,FILE362=00000362.TIF
,FILE363=00000363.TIF
,FILE364=00000364.TIF
,FILE365=00000365.TIF
,FILE366=00000366.TIF
```

```
FILE367=00000367.TIF
,FILE368=00000368.TIF
,FILE369=00000369.TIF
,FILE370=00000370.TIF
,FILE371=00000371.TIF
,FILE372=00000372.TIF
,FILE373=00000373.TIF
,FILE374=00000374.TIF
,FILE375=00000375.TIF
,FILE376=00000376.TIF
,FILE377=00000377.TIF
,FILE378=00000378.TIF
,FILE379=00000379.TIF
,FILE380=00000380.TIF
,FILE381=00000381.TIF
```

```
FILE382=00000382.TIF
,FILE383=00000383.TIF
,FILE384=00000384.TIF
,FILE385=00000385.TIF
,FILE386=00000386.TIF
,FILE387=00000387.TIF
,FILE388=00000388.TIF
,FILE389=00000389.TIF
,FILE390=00000390.TIF
,FILE391=00000391.TIF
,FILE392=00000392.TIF
,FILE393=00000393.TIF
,FILE394=00000394.TIF
,FILE395=00000395.TIF
,FILE396=00000396.TIF
```

```
FILE397=00000397.TIF
,FILE398=00000398.TIF
,FILE399=00000399.TIF
,FILE400=00000400.TIF
,FILE401=00000401.TIF
,FILE402=00000402.TIF
,FILE403=00000403.TIF
,FILE404=00000404.TIF
,FILE405=00000405.TIF
,FILE406=00000406.TIF
,FILE407=00000407.TIF
,FILE408=00000408.TIF
,FILE409=00000409.TIF
,FILE410=00000410.TIF
,FILE411=00000411.TIF
```

```
FILE412=00000412.TIF
,FILE413=00000413.TIF
,FILE414=00000414.TIF
,FILE415=00000415.TIF
,FILE416=00000416.TIF
,FILE417=00000417.TIF
,FILE418=00000418.TIF
,FILE419=00000419.TIF
,FILE420=00000420.TIF
,FILE421=00000421.TIF
,FILE422=00000422.TIF
,FILE423=00000423.TIF
,FILE424=00000424.TIF
,FILE425=00000425.TIF
,FILE426=00000426.TIF
```

```
FILE427=00000427.TIF
,FILE428=00000428.TIF
,FILE429=00000429.TIF
,FILE430=00000430.TIF
,FILE431=00000431.TIF
,FILE432=00000432.TIF
,FILE433=00000433.TIF
,FILE434=00000434.TIF
,FILE435=00000435.TIF
,FILE436=00000436.TIF
,FILE437=00000437.TIF
,FILE438=00000438.TIF
,FILE439=00000439.TIF
,FILE440=00000440.TIF
,FILE441=00000441.TIF
```

```
FILE442=00000442.TIF
,FILE443=00000443.TIF
,FILE444=00000444.TIF
,FILE445=00000445.TIF
,FILE446=00000446.TIF
,FILE447=00000447.TIF
,FILE448=00000448.TIF
,FILE449=00000449.TIF
,FILE450=00000450.TIF
,FILE451=00000451.TIF
,FILE452=00000452.TIF
,FILE453=00000453.TIF
,FILE454=00000454.TIF
,FILE455=00000455.TIF
,FILE456=00000456.TIF
```

```
FILE457=00000457.TIF
,FILE458=00000458.TIF
,FILE459=00000459.TIF
,FILE460=00000460.TIF
,FILE461=00000461.TIF
,FILE462=00000462.TIF
,FILE463=00000463.TIF
,FILE464=00000464.TIF
,FILE465=00000465.TIF
,FILE466=00000466.TIF
,FILE467=00000467.TIF
,FILE468=00000468.TIF
,FILE469=00000469.TIF
,FILE470=00000470.TIF
,FILE471=00000471.TIF
```

```
FILE472=00000472.TIF
,FILE473=00000473.TIF
,FILE474=00000474.TIF
,FILE475=00000475.TIF
,FILE476=00000476.TIF
,FILE477=00000477.TIF
,FILE478=00000478.TIF
,FILE479=00000479.TIF
,FILE480=00000480.TIF
,FILE481=00000481.TIF
,FILE482=00000482.TIF
,FILE483=00000483.TIF
,FILE484=00000484.TIF
,FILE485=00000485.TIF
,FILE486=00000486.TIF
```

```
FILE487=00000487.TIF
,FILE488=00000488.TIF
,FILE489=00000489.TIF
,FILE490=00000490.TIF
,FILE491=00000491.TIF
,FILE492=00000492.TIF
,FILE493=00000493.TIF
,FILE494=00000494.TIF
,FILE495=00000495.TIF
,FILE496=00000496.TIF
,FILE497=00000497.TIF
,FILE498=00000498.TIF
,FILE499=00000499.TIF
,FILE500=00000500.TIF
,FILE501=00000501.TIF
```

```
FILE502=00000502.TIF
,FILE503=00000503.TIF
,FILE504=00000504.TIF
,FILE505=00000505.TIF
,FILE506=00000506.TIF
,FILE507=00000507.TIF
,FILE508=00000508.TIF
,FILE509=00000509.TIF
,FILE510=00000510.TIF
,FILE511=00000511.TIF
,FILE512=00000512.TIF
,FILE513=00000513.TIF
,FILE514=00000514.TIF
,FILE515=00000515.TIF
,FILE516=00000516.TIF
```

```
FILE517=00000517.TIF
,FILE518=00000518.TIF
,FILE519=00000519.TIF
,FILE520=00000520.TIF
,FILE521=00000521.TIF
,FILE522=00000522.TIF
,FILE523=00000523.TIF
,FILE524=00000524.TIF
,FILE525=00000525.TIF
,FILE526=00000526.TIF
,FILE527=00000527.TIF
,FILE528=00000528.TIF
,FILE529=00000529.TIF
,FILE530=00000530.TIF
,FILE531=00000531.TIF
```

```
FILE532=00000532.TIF
,FILE533=00000533.TIF
,FILE534=00000534.TIF
,FILE535=00000535.TIF
,FILE536=00000536.TIF
,FILE537=00000537.TIF
,FILE538=00000538.TIF
,FILE539=00000539.TIF
,FILE540=00000540.TIF
,FILE541=00000541.TIF
,FILE542=00000542.TIF
,FILE543=00000543.TIF
,FILE544=00000544.TIF
,FILE545=00000545.TIF
,FILE546=00000546.TIF
```

```
FILE547=00000547.TIF
,FILE548=00000548.TIF
,FILE549=00000549.TIF
,FILE550=00000550.TIF
,FILE551=00000551.TIF
,FILE552=00000552.TIF
,FILE553=00000553.TIF
,FILE554=00000554.TIF
,FILE555=00000555.TIF
,FILE556=00000556.TIF
,FILE557=00000557.TIF
,FILE558=00000558.TIF
,FILE559=00000559.TIF
,FILE560=00000560.TIF
,FILE561=00000561.TIF
```

```
FILE562=00000562.TIF
,FILE563=00000563.TIF
,FILE564=00000564.TIF
,FILE565=00000565.TIF
,FILE566=00000566.TIF
,FILE567=00000567.TIF
,FILE568=00000568.TIF
,FILE569=00000569.TIF
,FILE570=00000570.TIF
,FILE571=00000571.TIF
,FILE572=00000572.TIF
,FILE573=00000573.TIF
,FILE574=00000574.TIF
,FILE575=00000575.TIF
,FILE576=00000576.TIF
```

```
FILE577=00000577.TIF
,FILE578=00000578.TIF
,FILE579=00000579.TIF
,FILE580=00000580.TIF
,FILE581=00000581.TIF
,FILE582=00000582.TIF
,FILE583=00000583.TIF
,FILE584=00000584.TIF
,FILE585=00000585.TIF
,FILE586=00000586.TIF
,FILE587=00000587.TIF
,FILE588=00000588.TIF
,FILE589=00000589.TIF
,FILE590=00000590.TIF
,FILE591=00000591.TIF
```

```
FILE592=00000592.TIF
,FILE593=00000593.TIF
,FILE594=00000594.TIF
,FILE595=00000595.TIF
,FILE596=00000596.TIF
,FILE597=00000597.TIF
,FILE598=00000598.TIF
,FILE599=00000599.TIF
,FILE600=00000600.TIF
,FILE601=00000601.TIF
,FILE602=00000602.TIF
,FILE603=00000603.TIF
,FILE604=00000604.TIF
,FILE605=00000605.TIF
,FILE606=00000606.TIF
```

```
FILE607=00000607.TIF
,FILE608=00000608.TIF
,FILE609=00000609.TIF
,FILE610=00000610.TIF
,FILE611=00000611.TIF
,FILE612=00000612.TIF
,FILE613=00000613.TIF
,FILE614=00000614.TIF
,FILE615=00000615.TIF
,FILE616=00000616.TIF
,FILE617=00000617.TIF
,FILE618=00000618.TIF
,FILE619=00000619.TIF
,FILE620=00000620.TIF
,FILE621=00000621.TIF
```

```
FILE622=00000622.TIF
,FILE623=00000623.TIF
,FILE624=00000624.TIF
,FILE625=00000625.TIF
,FILE626=00000626.TIF
,FILE627=00000627.TIF
,FILE628=00000628.TIF
,FILE629=00000629.TIF
,FILE630=00000630.TIF
,FILE631=00000631.TIF
,FILE632=00000632.TIF
,FILE633=00000633.TIF
,FILE634=00000634.TIF
,FILE635=00000635.TIF
,FILE636=00000636.TIF
```

```
FILE637=00000637.TIF
,FILE638=00000638.TIF
,FILE639=00000639.TIF
,FILE640=00000640.TIF
,FILE641=00000641.TIF
,FILE642=00000642.TIF
,FILE643=00000643.TIF
,FILE644=00000644.TIF
,FILE645=00000645.TIF
,FILE646=00000646.TIF
,FILE647=00000647.TIF
,FILE648=00000648.TIF
,FILE649=00000649.TIF
,FILE650=00000650.TIF
,FILE651=00000651.TIF
```

```
FILE652=00000652.TIF
,FILE653=00000653.TIF
,FILE654=00000654.TIF
,FILE655=00000655.TIF
,FILE656=00000656.TIF
,FILE657=00000657.TIF
,FILE658=00000658.TIF
,FILE659=00000659.TIF
,FILE660=00000660.TIF
,FILE661=00000661.TIF
,FILE662=00000662.TIF
,FILE663=00000663.TIF
,FILE664=00000664.TIF
,FILE665=00000665.TIF
,FILE666=00000666.TIF
```

```
FILE667=00000667.TIF
,FILE668=00000668.TIF
,FILE669=00000669.TIF
,FILE670=00000670.TIF
,FILE671=00000671.TIF
,FILE672=00000672.TIF
,FILE673=00000673.TIF
,FILE674=00000674.TIF
,FILE675=00000675.TIF
,
```